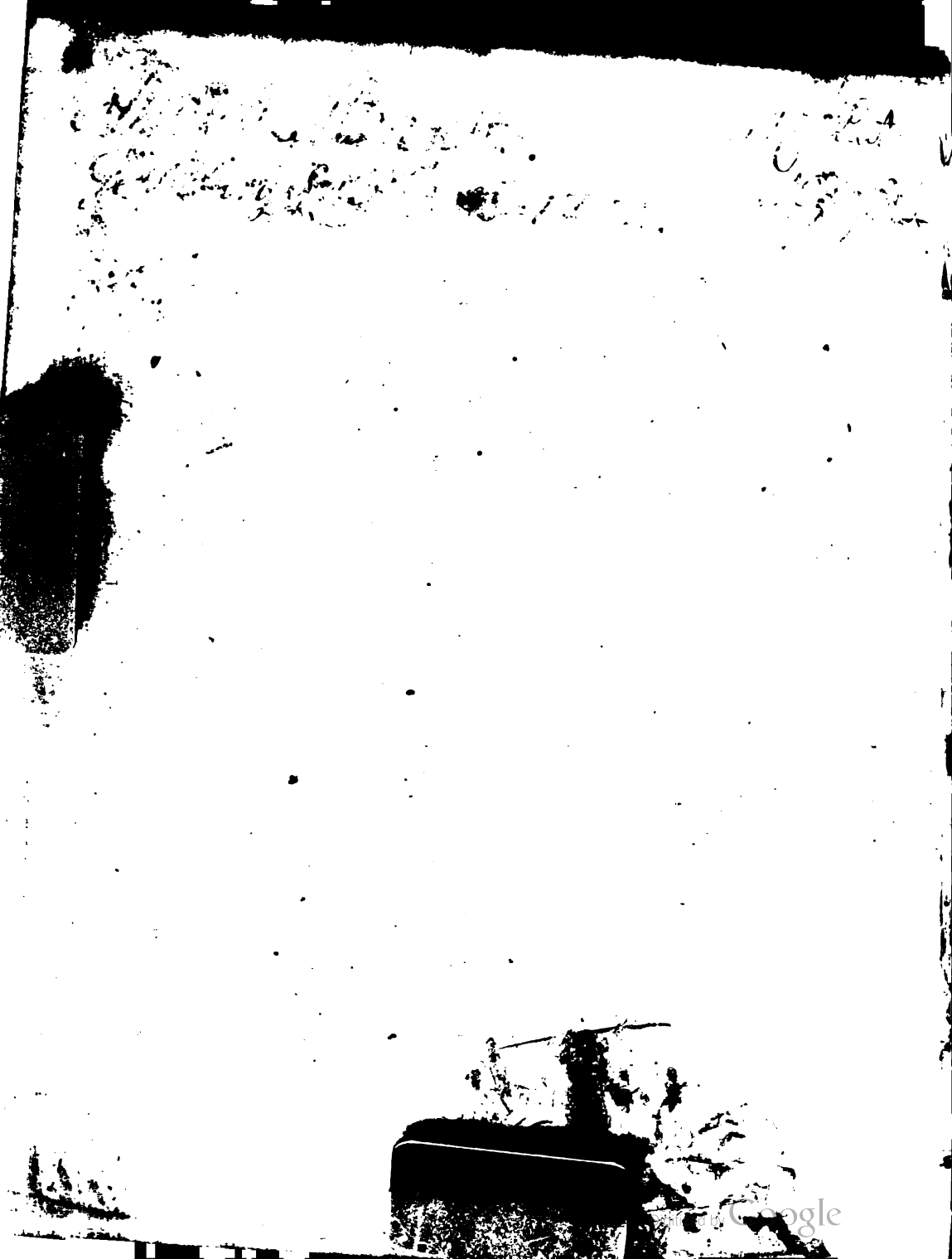

Gifve af Hr: Rautemastare Arfvidsson
Till
Hr. Cundahs
den 18. Sept: 1826

1701

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATION

Digitized by Google

Sweden. Statutes.

Kongl. Stadgar/ Förordningar

RÄTT

och

RESOLUTIONER

Ifrån Åhr 1528. in til 1701.

Angående

JUSTITIA

And. Ehrenman

EXECUTIONS-Ährende

Med een Förteckning på Stadgarne främst/ och ett fulkommeli
Orda-Register efterst wid Wercket öfwer thes innehåld;

Uppå

Hans Kongl. May:tz allernädigste befalnin

och Privilegier,

Til thet almänne bästas tienst/ och hwars och ens särskilte nytto/ sålun
med flijt samlade/ och genom Trycket i dagzliuset befordrade.

STOCKHOLM/

Tryckt med egen bekostnad af JOHANN HENRICH WERNER, Kongl. May:tz
så och Upsala Acad. Boktryckiare/ Åhr 1706.

Digitized by Google

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
387608A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1928 L

Digitized by Google

Såsom Rätträdigheten och Tapperheten/ibland alla höga Konungzliga

dyg=

Duell. 10 sept, 1928

Digitized by Google

dygder / icke allenaſt åro the prijswärdigaſte / utan och ſkattas til theras inbördes förknippelſe / ſå aldeles högnödige / at utan then enes och then andres medwärckan / then allmänne roo- och lyckſaligheten uti ett Land och Rike / ey kan nås / mindre bijbehållas; Altſå uphöijes och therföre Eders Kongl. May:ts ſtora Namn ſå myckit högre öfwer alt / til thes odödelige Prijs och Ähre-minne / ſom Eders Kongl. May:tt ſig ey mindre härlig och kundbahr giort genom thes oförlikneliga nijt och ijfwer om Rättwijſans ſkipande och befrämjande / än genom thes Kongl. oöfwerträffeligſte Hielfe-

temod / dråpeligste Krijgz-bedrifter och alramärckwärdigste Segerwinningar: thes Fiender förspörja / til hela Werldenes förundran / thet ena med förskräckelse; i thet Eders Kongl. May:tt genom GUDz mächtiga arm / them nederlägger / och straffar på alla ställen; och thes trogna Undersåtare rönja / med diupäste wyrdnad / thet andra dageligen / til theras största hugnad och wältrefnad; i thet the af Eders Kongl. May:tt / oachtat thes mångfaldiga / långt ifrån sitt Rike / mötande krijgz beswär / icke thes mindre hemma wid Rätt och rättwisa handhafwas och för-

Digitized by Google

swaras. Och som thenne Eders Kongl. May:tz högstbeprijslige nijt til rättwisans befordran / också särdeles lyser af thes allernådigste gifne befalningar / thet alla thes och thes Glorwyrdigste Sahl. Herr-Faders / samt Företrädares / loswärdeligen uthfärdade Kongl. Bref / Stadgar och Förordningar / til Undersåtarnes desto bättre kundskap och efterrättelse / skulle bliswa uti sine wissa werck tilsammandragne / och genom Trycket i dagzliuset befordrade; Så haar / til underdånigst följe theraf / jag låtit mig wara högst angelägit / så wida Eders Kongl. May:tz tienst wid andre mig

ålig-

Digitized by Google

[illegible] Embeters förrättningar/ hafwer welat tähla/ efter yttersta krafter/ sådant at werckställa; och förthenskul/ til en begynnelse/ skyndat med then dehlen/ som angår Justitiæ- och Executions-måhl; hwilken också härmed/ för Eders Kongl. May:tz mildaste ögon framtees; med allerunderdånigste önskan/ at mitt therwid anwände ringa/ doch trogne arbete/ må warda med Kongl. ynnest uptaget och allernådigst ansedt/ såsom ett litet teckn af then allerunderdånigste och wyrdesammaste lydno och trohet/ hwarmed jag

in

in til döden framhärdeligen är och förblifwer

Stormächtigste Allernädigste Koning/ Eders Kongl. May:t

Stockholm den 6 Junij Åhr 1706.

Allerunderdänigste och hooplichtigste Undersäte och Tienare.

JOH. SCHMEDEMAN.

Digitized by Google

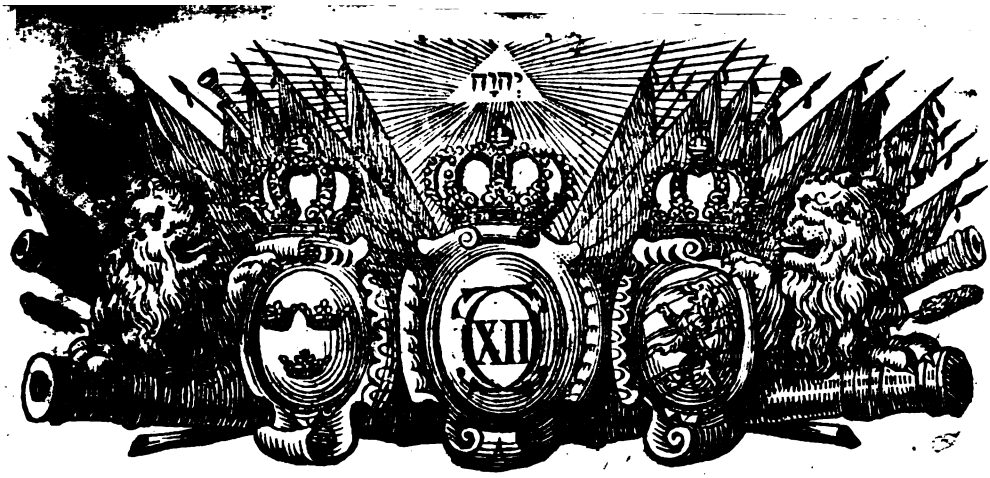

Til then Bewågne Läsaren.

Näst BUDZ beskrefne Moraliske- och Sede-Lag / hwilken ock / såsom thes Rättferdighets ewiga Rätt / efter then Gudommeliga förſynen / wid ſielfwa Skapelſen uti Menniſkiones hierta är worden inplantad / och / så wida jemwäl kallas then Naturlige Lagen / ſom hon också märkeligen låter skönja ſine Gniſtror uti the blinda och uthom nådenes Lius ſtadde Hedningar / blifwandes wid alla tider beſtändig / oryggelig och oföranderlig / ſom förbinder / icke mindre höga Öfwerheten / hwilken tillika är thes beſkyddare / än Underſåtarne / och

alla

Digitized by Google

alla Menniſkior i gemen/ til thes obrått̃lige lydno och efterlefnad; Så är wäl också i ſynnerhet then/ uti ett Land och Rike låſligen inrättade/ och/ ſå nämnde Civile eller Borgerlige Lagen/ ſom nödwändigt måſte hafwa ſin grund och ſtöd uti GUDZ och then Naturlige Lagen/ och wara med then ſamme i alla mått̃o öfwerensſtämmande/ ett med the förnämſte Medel/ hwarigenom Regimentet ſtyres/ then allmänna Wälfärden befordras/ och hwar och en Underſåtes enſkyldte trefnad och wälgång uti then Menniſkelige gemenſkapen ſökes och erhålles. Men efter thetta Werldzlige wäſendet är förändringar underkaſtat; tiderne ock äro/ ombytelige/ och bringa förändringar med ſig i alla ährender; kunnandes jämwäl ingen ting/ wara ſå wäl och förſichtigt ment och ſtadgat/ ſom icke/ med tidernes omlopp/ förändras/ och förthenſkul/ efter omſtändigheterne/ lämpas och rättas måſte. I lika mått̃o tildraga ſig/ efter handen/ många nye fall/ hwilka/ medelſt Lag och Förordningar/ wilja wara hulpne och underſtödde; åfwen ſom ock icke ſällan händer/ at the förre Lagar och Stadgar/ dehls förfalla i miſsbruk/ dehls komma utur öfning/ dehls ock/ för theras korthet ſkul/ behöfwa Förklaring/ eller/ i anſeende til hwariehanda flere mötande måhl/ fordra förmerning och tilökning; Så bliſwer Höga Öfwerheten/ efter tidernas beſkaf-

skaffenhet/ och Sakernes nödtorft/ billigt föranlåten/ Lagen/ til Undersåtarnes fromma och wältrefnad/ at förbättra/ och/ medelst nye hälsosamme Förordningar/ hwariehanda inritade misbruk och oseder at möta och afskaffa: wiljandes thet ock/ eij allenast Undersåtarne i gemen; utan ock them i synnerhet/ hwilkom Domare-ämbetet anförtrodt är/ och Öfwerheten til Lagens handhafwande och Rättens skipande förordnat/ högst åliggia/ sådana/ tijd efter annan uthgångne Stadgar och Förordningar/ jemte sielfwa Lagen/ at weta/ samt hörsammeligen efterlefwa/ och i rätt öfning ställa. Men/ aldenstund likwist dagelige förfarenheten wisar/ at/ ehuruwäl mången härtil/ icke utan beswär och bekostnad bemödat sig at inhämta behörig kundskap om alt sådant/ så finnes ändå måste dehlen af Undersåtarne/ the theraf så mycket mindre dehlachtighet kunnat hafwa/ som åthskillige Förordningar och Stadgar näppeligen mera warit allmänt til sångs: hwaraf ock händt/ at mången ofta fåfängt/ under föregifwande af okunnigheten/ sökt uhrsächt; och förthenskul/ wid hwariehanda tilfälle kommit/ antingen emot förmodan at lida/ eller/ åth minstone/ at eftersättia hwad eljest kunnat honom til godo tiena och anwändas. Alt therföre hafwa ock hoos Höga Öfwerheten Undersåtarne/ som giärna welat

Digitized by Google

efterlefwa Lag och Stadgar/ åthskillige tider/ giordt underdånige och inständige ansökningar/ thet måtte alle förre uthgifne Förordningar/ til hwars och ens thesto bättre kundskap och efterrättelse/ blifwa å nyo uplagde och tryckte/ jämwäl therå erhållit många nådige Kongl. förtröstningar och tilsäjelser: efter som ock Hans Kongl. May:tz/ wår allernådigste Konungs/ Sahl. och glorwyrdigste Herr Fader/ så wäl ofta tilförene/ som enkannerligen åhret för sin Död/ 1696/ månde i Nåder befalla/ thet man/ under särskilte Titlar och Werck/ måtte samla och tilhopa draga/ samt sedan af Trycket låta uthgå/ sådana förre Kongl. Stadgar/ Bref och Förordningar/ som antingen tryckte/ eller eljest uthgångne/ och til allmän kundskap tienlige och nyttige pröfwas. Sedermera haar man/ til underdånigst följe så theraf/ som af senare allernådigste befalningar/ så wida andre åliggiande förrättningar och ämbetes beställningar hafwa tilstadt/ låtit sig wara angeläget/ thesse förflutne åhren/ icke utan särdeles mödo och kostnad/ sådant alt at efterkommma och werckställa. Och som the måste af the äldre Stadgar och Förordningar/ alt in til Konung Gustafs then Förstas/ högl. i åminnelse/ tijd/ finnas allaredo tryckte och uplagde wid the gamla Lagböcker/ och eljest; Så haar man för then-

thenne gång hållit onödigt / at gå längre tilbaka / än til Högstbemälte Konungs Regimentz åhr / och sålunda welat / uti en wiß ordning / efter åhretalet / alla Kongl. Bref och Handlingar / ifrån then / til närwarande tider / theruti införa / jämwäl tänckt / som ofwanförmält är / them alle under särskilte Titlar at ställa och inrätta / med mindre framdeles något annat sätt kunde pröfwas thertil tienligare och richtigare. Ibland sådane Kongl. Förordningar finnes wäl många / som / efter Konungarnes nådige behag / och Sakernes samt tidernes egenskap och omständigheter / medelst senare uthgifne / åro antingen helt och hållit / eller til en deel afskaffade / ändrade och rättade / eller och förklarade och tilökte wordne ; men emedan the likwäl / om icke annars / åth minstone för en Historisk kundskaps och underrättelses skuld / kunna skattas nödige och omistelige af mångom / som antingen werckeligen åro uti något ämbete stadde ; eller sökia giöra sig thertil skickelige och wärdige / och förthenskul wilja uthaf sielfwa grunden inhämta och förstå egentelige Saksens beskaffenhet / samt see / huru thet ena eller andra måhlet angående / then ena tiden efter then andra hafwer warit beslutit och förordnat. Ty haar man och förmodat / thet Gemena och Allmänna bästa til ingen otienst lända / at the jämwäl uti thesse Werck / til

Digitized by Google

theras mera fullkommelighet finnas samlade och inryckte: hälst emedan man/ förutan en/ främst wid Wercket fattad Förteckning på the theruti befintlige Handlingar och Förordningar/ efter dag och åhretahl/ sidst wid hwart Werck haar welat foga ett fullkomligit Orda-Register efter Alphabeth på thes innehåld/ utur hwilket man med särdeles lätthet och lisa kan skönja och see/ när/ hwad och huru om thet ena eller andra måhlet/ tijd ifrån tijd/ år wordet stadgat: kunnandes hwar och en/ utan widare påminnelse/ af sig sielf nogsamt döma och finna/ at then senare uthgifne Lagen och Förordningen altid uthtyder then förra/ och är för thenne/ lika som en Profften/ wisandes huru wida then ena genom then andra är/ antingen afskaffad eller stadfästad/ eller och ändrad samt uthtydd och förmerad. På hwilket sätt man och nu/ til en begynnelse/ här med låter af Trycket uthgå thetta Werck/ som innehåller Kongl. Stadgar/ Bref och Förordningar/ rörande Justitiæ och Executions-måhl/ med sine Förteckningar och Alphabetiske Orda-Register. Skulle och en eller annan Förordning tyckas therwid wara förbijgången; så torde thet hafwa sine wissa orsaker/ och lärer man eij fela them at ihugkomma uti ett bijhang/ eller och uti thet öfrige Wercket/ såsom tijt/ til åfwentyrs/ egenteligare hörande.

Thes-

Digitized by Google

Thesutan / som genom then / för några åhr sig tildragne olyckelige Slotzbranden / och andre hwariehanda händelser / ett eller annat Concept af the uthfärdade Breffwen äro komne utur wågen / och förthenskuld icke heller kunnat blifwa uti Regiſtratur införde / eller wara at tilgå utt Kongl. Archivet; Så haar man ock måst betiena sig af annorſtädes undfångne Afſkrifter / hwilka underſtundom äro befundne af åthſkillige Datis, hwarefter the uti en och annans enſkylte Regiſter warit uptecknade / och altså förorſakat någon irring och ſwårhet / innan man fått them jämnföra med Originalerne, och therefter rätta; ſom man ock ofta märckt / at the eljeſt warit ord från ord lika lydande med andre / redan å ſin orth i thetta Werck inryckte Bref. För thet öfrige / ſom Hans Kongl. May:tz trogne Underſåtare i gemeen / uti thes högſtbeprijſlige Regimentz tijd / medelſt thetta Werck undfå en dehl / och jämwäl något framdeles än widare förwänta fullbordan af hwad the uti ſå många framfarne Sweriges Konungars tider högeligen önſkat och åſtundat hafwa; Så bör man ſå mycket mera giöra ſig thet förſäkrande hopp / at thetta lärer finna / äfwen ſom hoos wår allernådigſte Konung / på hwilkens uthtryckelige befalning och Privilegier. thet ſamma uthgår / ett nådigt beſkydd och förſwar / jämwäl

hoos

hoos alla thes Domb- och Befalnings haſware/ ett rätt-wijſt omdömme/ ſamt hoos hwar och en rättſint en mild uthtydning moot alla them/ ſom äro af thet wrångwiſa ſinnet/ at heller laſta och tadla andras wälmente nijt och förehafwande/ än ſielfwa wiſa prof af anlagd flijt och arbete för thet Allmänna båſtas tienſt och nytta. Hwar-emot/ när man märckiandes warder/ at thetta är wäl och benäget uptagit/ och haar kunnat ſtälla Förläggiaren ſkadelös/ ſom haar måſt här wid anwända/ jemte beſwär och äfwentyr/ anſenlige Medel/ täncker man ock/ genom GUDZ Nåd/ til underdånigt följe af Hans Kongl. May:tz allernådigſte behag/ giärna at hafwa mödan oſpard/ thet ofwannämnde öfrige Wercket/ efter handen/ til tryckning och i dagsliuſet at befordra. Hwarmed man ſluteligen wil hafwa then gunſtige och rättſinnige Läſaren all lyckſalig wälmåga tilönſkat. Stockholm den 6 Junii. Åhr 1706.

Förteck-

Digitized by Google

Förteckning/

På alla Kongl. Bref/ Stadgar/ Förordningar och Resolutioner, som detta Wärcket uti sig begriper/ efter åhr-tahlet.

1528 Konung Gustafs *Ordinantie*, Stadgad/med samtel. Rijkz-Rådens och alt Clerckerietz samtycke uti Wåsteråhs. *pag.* 3.

1537 Nyköpingz *Receß* giord af K. *Gustaf*, med Rijkz-Rådz samtycke/ om nägre nyttige och gagnelige saker/ undersåtarne til efterrättelse *pag.* 6

1538 Upsala Beslut af K. *Gustaf* och R. Råd om några mähl och ährender. *p.* 7

1540 Örebro *Artiklar*, samtyckte af Konung *Gustaf* och R Råd/den 24 *Jan. p.* 10

Kong *Gustafs*. Stadga med R. Råd i *Stockholm* *pag.* 12

K. *Gustafs* Stadga om Nidingz-eller wäldzwärck på ens bohagz-ting *p.* 12

1541 K. *Gustafs* Stadga om olaga Gästning. *pag.* 13

K. *Gustafs* Gärdz-Rätt/ *dat.* den 16 *Octobr.* *pag.* 15 1544

K. *Gustafs* den förstes Krijgz-*Artiklar*, *dat. Stockholm* den 12 *Jan.* *pag.* 23 1545

Nägre Rijkz-Rådz betänckiande och *Resolution* om Hoor/ huru det enom androm tilwijtas och bewijsas skall. *pag.* 27 1546

Placat til Almogen i Helsinge- och Gästrijkeland/at Tingz-Saker icke mäge blifwa af Fogdarne hemligen afhandlade och förlickte; och om Häradzhöfdingarnes plicht/ at hålla Domböcker/ och dem inleswerera. *dat.* Gripzholm den 9 *Jan.* *p.* 28 1549

K. *Gustafs* Stadga om Kyrckio-fred warder bruten i Kyrckio eller wäg/ *ex jure canonico & civili.* *p.* 29

Acta Ecclesiastica constituta à Rege Gustavo I. *pag.* 31 1554

Digitized by Google

1558 *Transsumpt* af Kong. Gustafs *Mandat* om Eet- och Bookhugning. *dat.* den 28 *Februarii.* *pag.* 31

1559 Ordning/ huru then ährliga upbörden/ som Landz-Prästomen tilkommer/ af theras gäld/ bytas må/ emellan honom eller hans Arfwingar/ som något gäld släpper eller dör/ och honom/ som therwid igen taga skall. *pag.* 32

1560 K. *Erick* den Fiortondes Hof-Ordning och *Artiklar*, som stadgades i Wästerähs den 19 *Novembr.* *pag.* 34

K. *Johan* den Tredies Gärdz-Rätt. *pag.* 43

1563 *Patent* om Högmåls-saker. *dat. Stockholm* den 1 *Maji.* *pag.* 47

1569 K. *Johans Patent* om Skiutzning och Tawernare. den 22 *Februarii.* *p.* 51

K. *Johans Patent* om förbud på Landzkiöp/ *dat. Stockholm* den 7 *Apr.* *p.* 52

K. *Johans Patent* om frikallade-diur och bärande Trä på Öhland. den 7 *Apr.* *pag.* 53

Förswarelse-Bref för Gästgifware. *dat. Stockholm* den 4 *Junii.* *pag.* 55

1572 K. *Johans Patent* om frij Skiutz och Gästningars afskaffande. *daterat Calmar* den 28 *Januarii.* *pag.* 56

1574 Hertig *Carls* Ordning för Fogdar och Befalningzmän. *dat.* Örebro den 28 *Januarii.* *pag.* 59

K. *Johans Patent* om Förbud emot Gäst- och Skiutzningz-frihet. *dat.* den 20 *Novembr.* *pag.* 63

1575 *Transsumpt* af Gripsholms Stadga öfwer några mähl. *dat.* den 29 *Aprilis* *pag.* 65

Patent om Skallande. den 19 *Dec.* *p.* 66

1577 K. *Johans Ordinantie* om hoor-saker/ diur-fällande/ bärande trääs hugning och swediande. *pag.* 67

1578 K. *Johans* Förbud/ at Grefwar/ Frijherrar och Adelen ey må utan Konungens wettskap upbära Saköhrer af Högmåls- och Eedzöhres-brott/ samt andre Lijfz-saker; *item* at inga diur fälles på Cronones ägor. *dat.* den 20 *Apr.* *pag.* 68

K. *Johans* Förordning om kiöphandelen/ *dat. Stockholm* den 11 *Aug.* *p.* 70 1580

K. *Johans Patent* om Skiutz färder och Wäge-brefs aflysande. *dat. Upsala* der 1 *Sept.* *pag.* 79 1584

Mandat om Kyrckioplicht/ af Örebro den 28 *Maji.* *pag.* 83 1586

K. *Johans* Bref/ som utwisar/ at Hustruns lott icke må med Mansens/ som brutit hafwer/ i sköfling gånga. *dat.* den 5 *Martii.* *pag.* 84 1590

Hertig *Carls* Hof-Ordning *pag.* 85

Hertig *Carls* Gärdz-Rätt. *pag.* 95

Hertig *Carls Patent* om ätskillige mähl/ *dat.* Upsala den 20 *Martii.* *pag.* 102 1593

Hertig *Carls Patent* om Präste-Arf. *dat.* Nyköping den 2 *Nov.* *pag.* 110 1594

Mandat om Ocker på Spannemähl/ *dat. Stockholm* den 29 *Dec.* *pag.* 110 1597

Stadga om Rättegånger/ *dat.* Upsala det 25 *Februarii.* *pag.* 112 1598

Transs af Linköpingz Rijkzdagz beslut/ om Rättare-Ting. den 19 *Martii.* *p.* 117 1600

Öpet *Mandat* anliggiande Rättere-Ting om Distingen af *Stockholm* den 4 *Decembr.* *pag.* 118 1602

Transsumpt af Rijkzdagz-Beslutet/ angående Högmåls-saker/ mätt och wicht/ Häradz- och Lagmans-penningar; *item* Sakören/ *dat.* den 22 *Martii.* *pag.* 119 1604

Öppet *Mandat* om aln/ wicht och mähl/ *Stockholm* den 13 *Januarii.* *pag.* 121 1605

Item den 7 *Maji.* *pag.* 122

Patent om Prästegårdars bygning. *Stockh.* den 20 *Aug.* *pag.* 123 1607

K. *Carl* den IX. *Patent* om Diursfällande/ Eekehygge och Skall. den 4 *Aug.* *pag.* 124 1608

Stadfästelse på Landzlagen/ den 20 *Dec.* *pag.* 126

Patent

Digitized by Google

1609 *Patent* om Sakören/ af Nyköping den 3 *Martii*. *pag.* 129

1611 K. *Carls* Swar uppå the Högmåls-saker/ hwarutinnan Ståthållaren opå *Calmare* sig förfrågat/ af Stiöholm den 1 *Octob.* *pag.* 130

1613 Öpet Bref/ belangande them som åro utrymde/ och gångne Fienden tilhanda/ den 8 *Apr.* *pag.* 132

1614 K. *Gustaf Adolfs* Rättegångs-*Ordinantie*/ giord på Rijkz-dagen i Örebro. *pag.* 133.

Fullmacht för Konungens Domhafwande/ at befittia och bekläda Konungz-domen i *Stockholm*. *dat.* Ulfsund den 16 *Febr.* *pag.* 141

1615 Rättegångs-*Processen*, som achtas skall uti Kongl. Hof-Rätten; samt underrättelse/ huru the affagde Domar ordentel. skole *exequeras*. den 23 *Junii*. *pag.* 143

Resolution och Förklaring på de *puncter* som K. *Gustaf Adolf* af Kongl. Hof-Rätten åro öfwerantwardade. *Act.* *Stockholm* den 23 *Junii*. *pag.* 163

1616 Kongl. May:tz Swar uppå Hof-Rättens Skrifwelse/ angående *Justitiens administrerande* derstädes. den 12 *Novemb.* *pag.* 165

1617 Stadga giord på Rijkzdagen i Örebro om åtstillige mähl. den 27 *Feb.* *pag.* 167

Resolution öfwer några *puncter*, af Kongl. Hofrätten framstälte. den 6 *Junii*. *pag.* 172

Transsumpt af K. *Gustaf Adolfs Privilegier* för Ridderstapet och Adelen. den 8 *Octobr.* *pag.* 173

1618 Stadfästelse på Stadzlagen. den 7 *Januarii*. *pag.* 181

1619 K. *Gustaf Adolfs Patent* om anslag til Giäldz betalning. *Calmar* den 15 *Augusti*. *pag.* 183

Förklaring uppå några af then Kongl. Hof-Rätten *refererade* saker. den 14 *Decembr.* *pag.* 185.

1620 Stadga om bönder/ Lego-folck och andra/ som utan lof resa af landet. den 25 *Apr.* *pag.* 186

Stadga om Elgzdiurs fällande på Åhland. *dat. Stockh.* den 2 *Aug.* *p.* 189

1621 Stadga och Förbud om Foglars skiutande/ *dat.* den 26 *Mar.* *pag.* 191

Krigz-*Articlar* författade af K. *Gustaf Adolf*, och *daterade* wid Elfsnabben den 15 *Julii*. *p.* 192

1622 *Transsumpt* af K. *Gustaf Adolfs Privilegier* för Ridderstapet och Adelen. *dat.* den 7 *Maji*. *pag.* 217

1623 Fullmacht för Åbo Hofrätt. *dat.* den 15 *Junii*. *pag.* 218

1629 Förklaring om gambla Skuldfordringar/ *dat.* den 10 *Dec.* *pag.* 220

1634 Fullmacht för Jönekiöpingz Hoff Rätt/ *dat.* den 5 *Novemb.* *pag.* 220

1636 *Resolution* för Göta Hofrätt/ om rätta förståndet af den 16 *Artik.* uti *Ordinantien* och 11 uti *Processen*. den 7 *Mart.* *pag.* 221

Transsumpt af Dr. *Christina Privilegier*, för Stockholms Stad. den 10 *Mart.* *pag.* 222

Til Göta Hoff-rätt/ om dubbelt Hoor der 1 *Sept.* *pag.* 229

1637 Stadga och Förbud/ om Diurs-samt Foglars skiutande wid *Stockholm* den 28 *Julii*. *pag.* 229

1638 *Transsumpt* af Rijkzdagz-beslutet/ *dat.* *Stockholm* den 22 *Februarii*, angående mätt och wicht etc. *p.* 231

Förordning om deras straf/ som Rättegångz-tijmarne i Kongl. Hofrätten försumma/ *dat.* den 15 *Jun.* *p.* 234

1641 Stadga och Förordning om Diurs och Foglars skiutande/ samt wedfällande på fredkallade Parcker. *dat.* den 29 *Martii*. *pag.* 235

Resolution för Göta Hofrätt/ om Lijfs- och Högmåls-saker/ den 29 *Apr.* *p.* 238

Digitized by Google

1644 Stadga och Påbud öfwer åthskillige oordningars afskaffande / inrotade uti Adelige samqwämer / Morgongåfwor / och Klädedrächter / *dat.* den 17 *Decembr.* *pag.* 239

1646 *Patent* om domars *execution* öfwer diurs skiutning och Eekehugning / *dat.* den 13 *Junii.* *pag.* 246

1647 Ordning och Stadga om Skogarne i Rijket / huru the skole blifwa brukade och i acht tagne; giord på Rijkzdagen den 22 *Martii.* *pag.* 246

Ordning och Stadga öfwer allahanda bärande Skogzträän i Rijket / och theras plantering / giord på Rijkzdagen den 22 *Mart.* *p.* 258

Ordning och Staga om Jachter / Diurefång och Fogleskiutande; giord på Rijkzdagen den 22 *Mart.* *pag.* 263

Confirmation och Förklaring öfwer Hofrättens i Jöneköping undfångne *Resolution, Criminal*-Saker / och andre ährender angående / *dat.* den 25 *Aprilis.* *pag.* 269

Dr. *Christinæ* Förklaring öfwer *Resolutionen,* angående dem / som försumma Stämningz-tijmarne / *dat.* den 25 *Apr.* *pag.* 271

Patent, angående träta och kijf om ställen och bänckerum i Kyrckian. *dat.* den 24 *Decembr.* *pag* 272

1649 *Transsumpt* af Kongl. May:tz Ordning för Bärgzmän / och andre i Järnbärgzlagerne / *dat.* den 6 *Julii.* *pag.* 273

Transsumpt af store Kopparbärgz-Grufwo-*Artiklar. dat.* den 6 *Julii.* *p.* 278

Kongl. May:tz Försäkring / giffwen Almogen öfwer Skiutz- och Giästningz-Frijheten / emot Skiutz färdzpenningarnes erläggiande / af den 1 *Octob.* *pag.* 282

Patent om Förbud på Diur- och Foglefällande kring *Stockholm* och på Ladugårdz ägorne. *dat.* den 1 *Dec.* *p.* 286

Patent om Förbud på Landzkiöp / och om handelen i bärgzlagen. *dat.* den 13 *Octob.* *pag.* 289 1650

Transsumpt af Kongl. May:tz öpne bref för Landt-Rätten uti Estland / angående *Revisions*-sökiandet / af den 17 *Januarii.* *pag.* 291 1651

Kongl. May:tz Förklaring uppå Under-Lagmannens *N. N.* förfrågan / huru dömas skal uti twister / ther flere äre arftagare eller bördige til ett hemman / och wilja alla sin deel byggia och åboo. *dat.* den 17 *Febr.* *p.* 292 1652

Kongl. May:tz *Resolution* och Förklaring uppå *N. N. Supplication*, angående några til ätskillige Bärgzmänner giorde Försträckningar. *dat.* den 24 *Martii.* *pag.* 293

Dr. *Christinæ* Straff-Ordning / *dat.* *Stockholm* den 18 *Maji.* *p.* 294 1653

Extract af Råd-Cammar-*Protocollet* om morgongåfwor. den 12 *Octobr.* *pag.* 297

Transsumpt af Dr. *Christinæ* Bref til Swea Hofrätt / at Kongl. May:tz Bref ey skola *præjudicera* någon i des Rätt. den 20 *Maji.* *pag.* 297 1654

Kongl. May:tz Bref / angående Riddare husetz fordringar. *dat.* den 30 *Sept.* *pag.* 297

Kongl. May:tz *Edict* om Barnemord. *dat.* den 23 *Febr.* *pag.* 299. 1655

Kongl. May:tz Hof-*Artiklar, publicerade* i *Stockholm* den 13 *Junii.* *p.* 300

Transsumpt af Kongl. May:tz *Religions*-Stadga / *dat.* den 25 *Junii.* *p.* 311.

Transsumpt af *Upsala Academiæ constitutioner*, af den 27 *Jun.* *p.* 311

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* för Swea Hofrätt om Horkonors böters fördubblande. den 23 *Apr.* *pag.* 313 1658

Patent om Tulbetienternes förswar / *dat.* den 12 *Maji.* *pag.* 313

Trans-

Digitized by Google

1660 *Transsumpt* af Kongl. May:tz Bref til Swea Hofrätt/ at Kongl. May:tz Bref ey skola *præjudicera* någon i des Rätt. *dat.* den 12 *Dec.* *p.* 315

1661 Til Hofrätterne/ at Under-Lagmännerne ey skole få *promiscuè* gifwa *confirmationer* på Häradz-Domarne. den 4 *Maji.* *p.* 315

Ordning och *Taxa* på the domar/ Bref och *Instrumenter*, som af Rätterne på landet och i Städerne *parterne* bliswa meddelte/ den 18 *Julii.* *p.* 316

1662 Kongl. Regeringens *Resolution* uppå Swea Hof-Rättz förfrågan om några *Criminal*-saker. den 14 *Martii* *pag.* 319

Kongl. May:tz Förordning/ angående *Tartare* och *Zigeuner*, af den 14 *Maji* *pag.* 320

Placat angående *Revision* öfwer *Justitia*-Sakerne/ *dat.* den 28 *Jun.* *p.* 321

Til Jönköpingz-Hofrätt swar/ at enom mä ey tillåtas Åchtenskap at byggia med sin Moder-Moders Brors Hustru. den 18 *Octob.* *p.* 324

Placat och Förbud/ angående allahanda *Dueller*, och otwungne Slagzmål. *dat.* den 23 *Dec.* *p.* 325

1663 *Transsumpt* af Kongl. May:tz Bref til Göta Hofrätt/ angående förwärckade Adelige Fastegodz. den 4 *April.* *pag.* 329

Kongl. May:tz *Resolution* och Förklaring öfwer Borgmästare och Rådz i Nijga underdånige förfrågan huru förhållas skal med de Saker/ som *per querelam* och *extraordinariam appellationem* til Kongl. *Revisionen* bliswa *devolverade.* *dat.* den 13 *Aprilis.* *pag.* 329

1664 *Placat* och Förbud emot åtskillige *excesser* som förösiwas i *Stockholm*, med skrijande/ ropande/ &c. den 4 *Maji* *pag.* 332

Stadga/ angående *executionen* af de i *Banquen* förständne Panter. den 6. *Julii.* *pag.* 337

Ordning och Stadga om Skogarne i Nijket/ af den 29 *Augusti.* *p.* 341.

Ordning och Stadga öfwer allahanda bärande Skogzträn/ och deras *plantering*, giord och förbättrad den 29 *Augusti.* *pag.* 355

Ordning och Stadga om Jagter/ Diurfång och Fugle-skiutande. den 29 *Augusti.* *p.* 360.

Krögare och Gästgifware-Ordning/ öfwer sedd och förbättrad den 29 *Aug.* *pag.* 366

Stadga och Påbud om Tienstefolck och Legohion. *dat.* den 30 *Aug.* *p.* 381

Stadga och Påbud öfwer åthskillige Oordningars afskaffande uti klädedrächter/ så hos Adelen som andre ständz personer/ *dat.* den 30 *Augusti.* *pag.* 386

Stadga och Påbud öfwer åtskillige oordningars afskaffande wid Adelige Trolofningar/ Gästebud/ Barnedop och Begrafningar. af den 30 *Augusti.* *pag.* 389

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* öfwer samptelige Ridderskapetz och Adelens beswär/ ingifne på Rijksdagen den 1 *Septembr.* *p.* 398

Stadga och Påbud öfwer Oordningars afskaffande wid Prästerskapetz Trolofningar/ Bröllop/ Barnedop/ och Begrafningar/ samt klädedrächter/ *dat.* den 5 *Octob.* *p.* 399

Stadga och Påbud öfwer åthskillige *Excesser* och Oordningars afskaffande wid Borgerskapetz Trolofningar/ Gästebud/ Barnedop och begrafningar/ samt Klädedrächter/ af den 5 *Octobr.* *pag.* 412

Transsumpt af Kgl. Rådens och Ståndernes bijaffed/ *dat.* den 23 *Nov.* *pag.* 424

Digitized by Google

Kongl. May:tz *Resolution* uppå *N. N. Creditorers* ingifne *Supplication*, angående den begärte *æqualiteten* wid betalningen och *concursum creditorum*. *dat.* den 5 *Dec.* p. 425
Til Swea Hofrätt/ at Domar skole tydelige och klare affattas och utfärdas/ den 19 *Dec.* p. 426
1665 Stadga och Förbud om olaglige giffter-mål/ angående Ridderskapet och Adelen/ af den 7 *Martii.* p. 426
Placat om mått och wicht/ af den 10 *Martii.* p. 429
Kongl. May:tz *Resolution* om olofflige wiguingar. *dat.* den 10 *Mart.* p. 436
Placat och Förbud/ angående *Pasquiller* och Smädeskrifter/ *dat.* den 21 *Apr.* p. 438
Kongl. May:tz *Resolution* om *inprotocollering*. *dat.* den 11 *Maji.* p. 440
Öpet Bref eller *Mandatorial*, angående R dhardhus-medlen/ och des *debitorer*, af den 10 *Junii.* p. 440
Stadga om Eder och Sabbatzbrott/ af den 2 *Octob.* p. 441
Extract af *Executions*-Cantzlietz *Protocoll*, at *Noblesſen*, som öfwerträda Kongl. Förordningar/ skole anklagas af *Fiſcalen* i Hofrätten; men de andre af Stadz-*Fiſcalen*. *dat.* den 6 *Octobr.* p. 464
1666 Förbud at biwista främmande Gudztienster och *Religions-Exercitier*, *dat.* den 8 *Apr.* p. 464
Til alla Hofrätter/ angående *Criminal*-Sakers skyndesamma ransak och afdömmande. den 30 *Octob.* p. 465
Placat angående *Intereſſerne*, af den 14 *Novemb.* p. 466
Til alla Hofrätterne/ huruwida leigdebref böra meddelas/ den 21 *Nov.* p. 469
Kongl. M:tz *Reſolution* och förordning/ ang:de *Reviſions*-sökiande parter/ *dat.* den 29 *Nov.* p. 469
Til Hofrätten i Åbo/ om arffall i bak- och sido-arf/ den 25 *Apr.* p. 471 1667
Förordning och inrättelse af en Arf- och Förmyndare Cammare i *Stockholm*, den 27 *April.* p. 472
Stöldag/ stadgad den 12 *Jun.* p. 478
Til alla *General-Gouverneurer*, *Gouverneurer* och Landzhöfdingar/ om *Executionen* af alla Domar. den 26 *Junii.* p. 539.
Til alla Hofrätter/ at Konungz-Rätten af dhe Sakören/ som falla i Grefweskapen/ och andra Adelens godz/ förbehälles Adelen. den 22 *Julii.* p. 540
Monitorial til Hofrätten i Dorpt/ thet the efter thenna dag rätta sig i dömmande om brudskatt/ efter 1655 åhrs Stadgs 16 *punct.* *dat.* den 1 *Aug.* p. 541
Placat och Förbud af alla stadeliga böckers införande i Rijket/ den 2 *Nov.* p. 542
Tranſſumpt af Kongl. May:tz *Reſolution* för Ridderskapet och Adelen angående åtskillige mål och ährender/ af den 17 *Septemb.* p. 543 1668
Trnnſſumpt af Rijksens Ständers Beslut/ angående *Banco*-twister/ at the/ utan åthskilnad af Hofrätten i *Stockholm immediatè* uptagas och afdömmas skole. *dat.* den 22 *Sept.* p. 547
Tranſſumpt af Rijksens Ständers bijaffked angående Ridderskapets och Adelens arftelige hus och fasta egendom i Städerne. den 22 *Sept.* p. 547
Tranſſumpt af Kongl. May:tz *Reſolution* för Staden Halmstad/ angående Präster *forum* i werdzlige saker/ *dat.* den 29 *Octobr.* p. 548
Kongl. May:tz *Reſolution*, angående Barne-godz. *dat.* den 4 *Nov.* p. 548
Stadga och Påbud öfwer åtskillige Ordningars affattande wid Ridders

Digitized by Google

derſkapetz och Adelens Trolofningar/ Bröllop/ Gåſtebud/ barnedop och Begrafningar/ af den 19 *Decemb.* p. 519

1669 *Item* hos them af *Clericiet* eller Präſteſtåndet. den 1 *Martii.* p. 560

Til alla Hofrätter/ angående Adelens tienares affträffande för otrohet/ den 6 *Martii.* p. 570

Förmyndare-Ordning/ af den 17 *Martii.* p. 571

Placat om Barnemord/ af 26 *April.* p. 584

Kongl. May:tz Hambne-Rätt/ af den 10 *Maji.* p. 585

Påbud öfwer några ährender/ ſom alla Rätter och Domſtolar/ til *executioners* främjande/ ſkole i acht taga/ *dat.* den 10 *Julii.* p. 589

Stadga öfwer alla *Executioner* i gemen/ af den 10 *Julii.* p. 593

Til Swea Hofrätt/ angående gäldz betalning/ ſom kan wara giord för Åchtenſkapet/ den 17 *Nov.* p. 602

Kongl. May:tz *Reſolution* och Förklaring/ huruwida twenne åchta och barnlöſe perſoner/ boendes i ſtaden/ de der intet årſt/ måge göra ett inbördes *Pactum* om theras aſlinge/ den 29 *Novembr.* p. 603

1670 Kongl. May:tz *Reſolution* gifwen thes *Reviſions-Deputerade*, på några af them andragne beſwärs-*puncter.* den 22 *Octobr.* p. 604

Til alla Hofrätter/ om *Original-Acternes correct*: afſkrifwande/ ſom til Kongl. *Reviſionen* inſändas ſkole/ den 22 *Octob.* p. 605

1671 Kongl. May:tz befalning/ at the förre *Religions*-Stadgar måge tagas i acht. den 21 *Febr.* p. 606

Kongl. May:tz Förklaring öfwer then frije *Religions*-öfning/ ſom främmande *Potentaters* Sändebud och *Reſidenter*/ här wid Hofwet för ſig och ſitt husfolck haſwa at åtniuta. den 21 *Februarii.* p. 608

Wixel-Rätt och Stadga/ af den 10 *Martii.* p. 610

Gärdz Rätt eller Hus-*Diſciplin*, ſom Ridderſkapet och Adelen wid theras Gårdar och Hushåldningar bruka måge/ af den 4 *Aprilis.* p. 620

Til Swea Hof-Rätt/ huru wida Ridd- 1671
dare-Syn emot Lagmans-ſyn tillåtes. den 15 *Apr.* p. 627

Til Herr Öfwer-Ståthållaren/ at twänne Tolckar ſkole wara wid handen/ når Ryſſar göra Eed. den 16 *Decemb.* p. 628

Stadga om *Accijs*-Rätterne/ med för- 1672
ordning/ hwareſter the ſig uti alla domar och *executioner regulera* ſkola/ af den 2 *Maji.* p. 628

Til Swea Hofrätt/ om *Criminal*-ſakers ſkyndeſamma afgiörande. den 31 *Octobr.* p. 633

Tranſſumpt af Kongl. May:tz *Reſolution* för Ridderſkapet och Adelen wid Riksdagen/ angående åthſkillige *juſtitia* ährender. den 10 *Dec.* p. 634

Tranſſumpt af Kongl. May:tz *Reſolution* öfwer Borgerſkapetz allmänna beſwär. *dat.* den 10 *Dec.* p. 639.

Tranſſ. af Kongl. May:tz *Reſolution* och Förklaring på Almogens allmänne beſwär/ den 13 *Dec.* p. 641

Confirmation på Adelens *Privilegier.* 1673
dat. den 8 *Martii.* p. 644

Til alla Hof-Rätterne/ angående theras ſtraff/ ſom öfwerträda ordningen om Fogel- och Diurſtintande/ den 14 *Martii.* p. 647

Handels-*Ordinantie*, *dat.* den 21 *Mart.* p. 648

Placat emot Skatte-ſamt Cronohemmans delning och förminſkande/ af den 2 *Maji.* p. 653

Til Göta Hofrätt/ om *Compagnie*-ſkulder/ den 12 *Junii.* p. 656

Digitized by Google

1674 Til Swea Hofrätt/ at intet gå ifrån sielfwa bokstafwen i Sweriges Lag beskrefwen/ uti Straffz pålåggianden 4 *April.* p. 656

Til Swea Hofrätt/ at Cronones betiente/ som ey drifwa borgerlig nåhring/ skola ey heller erläggia tijonde penningen af thet arf som faller i Städerne/ den 4 *Apr.* p. 657

Til alla *Gouverneurer* och Landzhöfdingar/ at hwar månad insticka til Hof-Rätterne richtige *executions*-längder på *exequerade* domar. den 13 *Apr.* p. 659

Til Åbo Hofrätt/ at *Delinquenter* skola först dömmas/ förån the sökia Kongl. May:tz näd. den 19 *Maji* p. 659

Ordning/ huru wid Fahrdagarne med utflyttiande utur Hus och Gårdar förhållas skall. Giord af Herr Öfwer Stäthållaren samt Borgmästare och Råd i *Stockholm* den 30 *Octob.* p. 660

Kongl. May:tz *Resolution*, huru med Crönande/ eller med Cronomärckes beläggiande af en eller annan *Sort*, förhållas skal. den 2 *Decemb.* p. 661

1675 Förklaring öfwer *Placatet* om Skattskyldig jordz dehlning och förminskning/ den 16 *Martii.* p. 662

Resolution och Förklaring öfwer the *Civil*- och *Criminal*-måhl/ som angå Kongl. May:tz Siöfolck. den 19 *Maji.* p. 662

Transsumpt af *Resolutionen* uppå Allmågens i gemen andragne beswärs-*puncter*, angående *Citationer. dat.* den 25 *Sept.* p. 663

Pardons-Placat, wid Kongl. May:tz Cröning-Fäst utgångit. den 28 *Sept.* p. 664

Privilegia för Biskoperne och menige Prästerskapet/ af den 1 *Oct.* p. 666

Kongl. May:tz Försäkring för *Banquen* om *prompt execution* uppå des *Debitorer*, och huru med the hos them lagligen förståndne Panter förhållas skall/ den 3 *Octob.* p. 681

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* öfwer samptelige Städernes Fulmächtiges beswär; gifwen den 3 *Oct.* p. 682

Resolution för Ridderskapet och Adelen i Estland/ öfwer några theras *insinuerade* ährender. af den 16 *Octob.* p. 684

Til Swea Hofrätt/ huru wida Kongl. May:tz *Remisser* böra *attenderas.* den 18 *Apr.* p. 686 1676

Til *Commercie-Collegium*, angående stora Siötuls Betientes *Jurisdiction* och *Confiscationer.* den 1 *Maji.* p. 686

Placat, angående them/ som gå Fienden med någon *assistence* eller hielp til handa. den 14 *Jan.* p. 687 1677

Placat angående Snaphanerii/ den 22 *Januarii.* p. 689

Kongl. May:tz Förklaring/ at ingen til lijfwet brotzlig eller *criminel* skall förwaras på Slottet/ eller therifrån til *executionen* uttagas/ med mindre han under Borg-Rätten lyder/ *dat.* den 25 *Jan.* p. 690

Kongl. May:tz förnyade *Placat* emot Skattskyldig jordz delning och förminskande/ den 21 *Julii.* p. 690

Resolution angående *Revisions*-sökiandet *gratis.* den 20 *Nov.* p. 693

Placat til afskaffande af egenwillig Skiutz och Giästningar. den 24 *Novemb.* p. 693

Kongl. *Senatens Resolution*/ angående wachthåldningen af Borgerskapet/ för Wärfwarnes *excesser* skull. den 10 *Januarii.* p. 696 1678

Placat huruwida frij skiutz och *tractamente* bestås. den 28 *Febr.* p. 698

Patent

Digitized by Google

1678 *Patent* emot allahanda wåldsamheter och *insolentier* wid wårfuingar / af den 28 *Februarii* *pag.* 698
Til Swea Hofrått / om olaga *immissioner* i Goby / den 28 *Februar.* *p.* 700
Til Swea Hofrått / om wederbörlig befordran uti laga handel och köp / den 28 *Febr.* *p.* 701
Öpet Bref / huru wida skyldskap i åchtenskap förbiudes / den 1 *Martii* *p.* 702.
Placat om Häradzhöfdingars *Substituter*, af den 25 *Maji.* *p.* 703
Rijkzens Rådz *Resolution* huru wida Enckian swarar til sin afledne mans giäld / som är giord för Echtenskapet / så wäl som efter den tiden / *dat.* den 30 *Sept.* *p.* 704
Kongl. May:tz *Confirmation* å denne ofwanstående Rijkzens Rådz *Resolution*, den 30 *Sept.* *p.* 705
Placat, huru Säteries samt Nåå och Nöörs Rättigheter / til följe af 1638 åhrs Stadga / åro til förstå / af den 6 *Novemb.* *p.* 706
1679 Kongl. Rådens Förbud emot *Insolentier* i *Stockholm*, den 12 *Mart.* *p.* 709
Til Hr. *N. N.* om stridigheten / angående Wexel- och Siö-Rätt / den 14 *Junii.* *p.* 710
Kongl. May:tz Förordning / huruledes med *Actern*es uthtagande och åter inlefwererande af *Parterne*, wid Kongl. May:tz *Revision*, förhållas skal / den 14 *Aug.* *p.* 711
Kongl. May tz *Resolution*, angående *Justitia*-saker's afdömmande / som uti Cammar-*Collegio* förekomma / den 26 *Novemb.* *p.* 712
Resolution, huru the böre anses / som emot *Dispoſition* angripa Cronones medel / *dat.* den 1 *Decemb.* *p.* 712
1680 *Placat* om Strandwrak och bärgat Godz / af den 23 *Junii.* *p.* 713
Kongl. May:tz *Reſolution*, huru som här efter med *Expenſernes* erläggiande förhållas skal / när som någon saak igenom Hans Kongl. May:tz *Revisions* dom sluten och til ända bracht worden är / gifwen den 21 *Julii.* *p.* 713
Kongl. May:tz *Reſolution*, huru som efter thenna dag med *Revisions*-penningarnes erläggiande wid alla thes Hof-Rätter och Domstohlar förhållas skal / den 22 *Julii.* *p.* 714 1680
Til Hof-Rätterne / at *ordinarie* Lagmans-Ting skal härefter hållas hwart åhr en gång / den 25 *Auguſt.* *p.* 715
Förordning / hwareſter alla *Sollicitanter* sig hafwa at rätta / förrän the någon ansökning hos Kongl. May:tt gjöra / den 30 *Aug.* *p.* 715
Transſumpt af Kongl. May:tz *Reſolutioner* på Ridderſk. och Adelens beswär wid Rijkzdagen / angående Riddarehuus skulders inmanande; och *præſcription* af *private pratentioner*, den 29 *Novemb.* *p.* 717
Transſumpt af Kongl. May:tz *Reſolution* och Förklaring uppå några åhrender / hwilka Riddarskapet och Adelen *inſinuerat*, den 4 *Decemb.* *p.* 718
Förordning om *Rangen*, den 10 *Decemb.* *p.* 720
Kongl. May:tz nådigste *Approbation* uppå Rijkzens Ständers Förklaring / angående några åhrender / *dat.* den 10 *Decemb.* *p.* 721
Stadga om the *Grader*, som uti Sköldskapen til åchtenskapz byggiande skola wara förbudne / af den 30 *Decemb.* *p.* 724
Transſumpt af Kongl. May:tz *Reſolution*, angående *Criminal*-saker / den 17 *Januar.* *p.* 725 1681
Til alla Hof Rätter / at *Referenternes Relationer Parterne communiceras* skola / den 31 *Januarii* *p.* 725

Digitized by Google

1681 *Extract* utur Kongl. *Senatens Protocoll*, at *Pardons-Placatet* 1675 borde jemwäl wid Hennes May:tz Drottningens Crönings-fäst giälla / den 9 *Februar.* *p.* 726

Kongl. May:tz Förklaring / huru thet skal förhållas med *executionen* öfwer the Soldater / som wid Land-Rätterne / antingen til rijs-slitande eller gatulop dömde warda / den 25 *Februar.* *p.* 726

Påbud angående Barne-mord / af den 1 *Martii.* *p.* 727

Kongl. May:tz Förklaring / hurusom Säterijes / samt Rää och Nörs rättigheter / i följe af 1638 åhrs Stadga om Kyrckiotijonden / åro til at förstå; och at 1678 åhrs *Placat* therefter lämpas och rättas bör / *dat.* den 1 *Martii.* *p.* 728

Kongl. May:tz Förordning / angående *Justitia*-sakerne uti thes *Revision*, och hwad therwid *observeras* bör / den 2 *Aprilis.* *p.* 731

Placat och Påbud til alla Domhafwande och *Executorer*, om en *prompt* handräckning och *Execution* för Kongl. May:tz Ständers *Banco* den 18 *April.* *p.* 734

Til Hof-Rätterne / at utan uppehåld afhielpa the ifrån *Reductions-Commissionen* tijt *remitterade* saker / den 18 *Maji.* *p.* 735

Til Hr. Öfwer-Ståthållaren / angående Kyrckioherdens *N. N.* befrijelse från tijonde-penningens afgift til Staden af sin Hustrus arf / d. 31 *Maji.* *p.* 736

Til samptel. Hof-Rätterne / at Häradz-höfdingarne ey mäge bruka *Substituter*, den 30 *Junii.* *p.* 737

Husesyns-Ordning / af den 18 *Julii.* *p.* 738

1682 Påbud / angående *prompt Execution* uppå Rijkens-Ständers *Commissions* Domar / af den 9 *Januarii.* *p.* 747

1682 Til Swea Hof-Rätt / hurn Kongl. May:tz *Resolutioner*, som giswas *Sollicitanterne*, böra anses / den 24 *Januarii.* *p.* 748

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Hof-Rätten i Åbo / om Lijfz-saker / hwilka skola öfwersändas til Kongl. May:t eller icke / den 31 *Jan.* *p.* 749

Til Swea Hof-Rätt at låta them *exemplariter* straffas / som *per malè narrata* uthwärcka sig Domar hos them; så ock at låta Kongl. May:tz *Remissorialer* komma i lika *consideration* med thes Bref / den 7 *Martii* *p.* 750

Kongl. May:tz Förklaring öfwer thes af tryckt åhr 1677 uthgångne *Placat*, emot skattskyldig jordz dehlning och förminskande / *dat.* den 12 *Martii.* *p.* 751

Til Rådet / om Jäf emot Domaren / och Hustruns Giffto-Rätt i Mansens Bod ꝛc. den 29 *Martii.* *p.* 752

Förnyad Förordning hwarefter *Sollicitanter* sig rätta skola / förrän the understå sig hos Kongl. May:t någon ansökning göra / den 26 *April.* *p.* 754

Til Rådet Swar om een *difference* emellan Hof-Rätten och *Banquen*, beträffande the saker som i Hof-Rätten afdömmas / den 2 *Maji.* *p.* 756

Til Landz-höfdingarne / at biwista Lagmans-Tingen / hwar i sitt Lähn / den 23 *Maji.* *p.* 757

Förklaring öfwer Sweriges Rijkes Landzlagz rätta förstånd och mening i thy mähl / när hustruns fasta arfwegodz sökes i betalning för then giäld / som i warande åchtenskapet giord är / *dat.* den 30 *Maji.* *p.* 758

Til Göta-Hof-Rätt / at Landz-höfdingar och *Executorer* ey mäge gifwa Leigde-Bref / den 10 *Junii.* *p.* 759

Til

1682 Til Öfwersten af *Gardet*, om mißgiärningsmän / som sökia undanflycht i *Ambassadeurers* huus i *Stockholm*, den 26 *Junii*. *p.* 760

Til *Gen. Lieutenanten N.* angående Förklaringen öfwer 1677 åhrs *Placat*, emot Skattskyldig Jordzdehlning och förminskande / den 1 *Julii*. *p.* 760

Til alla *General-Gouverneurer*, *Gouverneurer* och Landzhöfdingar / angående *Inprotocolleringar* och *Fiſci* Rätt / den 5 *Jul.* *p.* 762

Förordning om wärckställigheten af the åhrender / som til sin behörige *execution* i *Provincierne remitteras*, den 17 *Auguſti*. *p.* 762

Kongl. May:tz stränge och alfwarlige Förbud / angående *Dueller* och Slagzmåhl / den 22 *Auguſti*. *p.* 764

Til alla Hof-Rätter / angående Breswens och Domarnes underskrifwande / den 29 *Auguſti*. *p.* 770

Placat, angående *Juſtitia*-sakerne uti Kongl. *Reviſionen*, förnyat och förbättrat / den 31 *Auguſti*. *p.* 772

Kongl. May:tz *explication* uppå thes til Hof-Rätterne afgångne *Reſolution*. *Subſcriptionen* angående den 4 *Sept.* *p.* 779

Til Åbo Hof-Rätt / huruwida *Intereſſe* af innestående medel hos Förmyndare bör slås til *Capitalet*, den 24 *Octob.* *p.* 779

Kongl. May:tz Rådz och samptel. Ståndernes Förklaring / angående det 4de *Capitlet* i Konungabalcken Landzlagen / den 22 *Nov.* *p.* 780

Reſolution för Hof-Rätterne / huruledes med omröstandet i *Civil*-Saker / då *vota* blifwa *paria*, och *Præſidenten* ey är tilstädes / förhållas skal / *dat.* 23 *Novemb.* *p* 782

Kongl. May:tz nådigste *Approbation* uppå thes Rådz och samptel. Ständers wid Rijkzdagen giorde twenne Förklaringar / angående thet 4de *Cap.* Konungb. L. L. jemte några flere åhrender / den 9 *Decemb.* *p.* 782

Tranſſumpt af Kongl. May:tz *Reſolution* på samptel. Borgerskapetz beswär / at ingen *Magiſtrats*-person i Städerne må wdömd sättias ifrån tiensten / den 10 *Decemb.* *p.* 785

Tranſſumpt af *Reſolutionen* för Ridderskapet och Adelen / angående rätta förståndet af *Placatet* om Skattehemmans ägors förminskande / den 23 *Decemb.* *p.* 786

Saaköhres dehlning. *p.* 786

Tranſſumpt af Kongl. May:tz *Reſolution* öfwer Almogens beswär i ätstillige måhl / den 3 *Januarii*. *p.* 795

Til Dorpts Hof Rätt / huru theras *Relationer* skole inrättas / den 26 *Januarii*. *p.* 801

Krijgz-*Artiklar*. *p.* 802

Kongl. May:tz Förordning / huruledes och hwad wid *General*-och Regimentz-Rätterne under thes *Milice* hållas och i acht tagas bör; jemte några *Reglor*, som wid samma Rätter / angående laga *Proceſſ*. Rannsakning och Dom / *obſerveras* skole / gifwen den 2 *Martii*. *p.* 828

Inſtruction för *Gen. Auditeuren*, den 2 *Martii*. *p* 839

Inſtruction för *Gen. Gevaldigern*, therutti också hwad Regimentz-*Profeſſer*-*nes* Embete är / begripes / den 2 *Martii* *p.* 843

Inſtruction för *General*-och Regimentz-Wagnmästarne / den 2 *Martii* *p.* 848

Inſtruction och Förordning angående Rumormästarens kall och ämbete / den 2 *Martii*. *p.* 850

Kongl May:tz Förklaring / at the Främmande / som här i Riket wistas och sig emot *Duels-Placatet*, eller annan Kongl. May:tz Lag och Förordning för-

1683 förgripa/ skole åfwen som Kongl. May:tz egne Undersåtare/ ansees och plichta/ af den 15 *Martii* *p.* 851
Ytterligare Förklaring uppå thet åhr 1681 den 19 *Martii* uthgångne Mynte-*Placatet*, gifwen den 28 *Martii*. *p.* 851
Öpet Bref för Swea Hof Rätt/ at niuta alla Saakören och penningeböter/ som falla uti the under theras *Jurisdiction* lörterande Rätter och Domstolar/ den 25 *Maji*. *p.* 853
Extract af Kongl. *Senatens Protocoll*, angående Giäld/ giord under Echtenstapet/ den 18 *Junii* *p.* 854
Förklaring när och huru wida *Intereſſe* på *Intereſſe* kan blifwa beſtädt/ *dat.* den 20 *Junii*. *p.* 855
Reſolution, huru wida Kongl. Hofrätten må uptaga afdömde *Criminal*-saker/ uti hwilka then samma betaget är göra någon nåd eller *reſtituera* them *in integrum*, *dat.* den 28 *Julii*. *p.* 855
Reſolution at *executionen* icke bör studza/ för thet en *part* föregifwer saken wara å uno hos Kongl. May:tt eller andre Domare uptagen/ den 1 *Octobris*. *p.* 856
Til Göta Hof-Rätt/ at uti dömande hålla sig wid Sweriges Lag och Stadgar/ och intet införa främmande språk/ den 5 *Octob.* *p.* 856
Til alla Landzhöfdingar/ angående Rå och Rörs Rättigheten/ wid Adelens Säthe- och Ladugårdar/ den 6 *Novemb.* *p.* 857
Förordning och Påbud/ angående Skogarne/ och hwad ther wid i acht tagas bör/ den 19 *Decemb.* *p.* 857
1684 *Placat* och Förordning huru förhållas skal med *Sequeſtrationer* af faste Jordegodz och Egendom/ den 24 *Januar.* *p.* 859
Reſolution huruwida Häradzhöfdingen bör på Landzhöfdingens *Requiſition* förrätta *extraordinarie* Rannsakningar och *Commiſſioner*. den 9 *Februar.* *p.* 860 1684
Reſolution, at *execution* icke bör hämmas hos then/ som tagit omyndige barns penningar til låns/ at förstråckia til Kongl. Maytz tienst/ af den 8 *Martii*. *p.* 861
Til Landzhöfdingen *N.* at Adelige *Privilegier* icke skydda någon uti Giäldsaker ifrån *arreſt*. den 8 *Mart.* *p.* 861
Reſolution, huru the böta/ som icke i rättan tijd sig infinna på Tingzplatzen/ den 26 *Martii*. *p.* 862
Placat om Bördz-rätters försäljande/ af den 2 *Maji*. *p.* 863
Reſolution, at Hof Rätterne tillkommer döma öfwer aflijfwade *Delinquenters* Begrafningar/ Prästerskapetz barns arf/ Förmynderskap och *Teſtamente*, jemwäl upkommande twister om Bänckerum och Grafstållen/ samt om oliud/ trätor och Slagzmåhl i Kyrkian och på Kyrckiowallen; *item* Eeder och Sabbatzbrott/ den 5 *Maji*. *p.* 864
Placat huru Skattehemman skole beboos och brukas/ så at the genom ägors skiftning i alt för många delar/ icke måge fördärfwas/ den 10 *Junii*. *p.* 864
Til Öfwersten af *Gardet*, at uppå stedd ansökning/ låta affölja och sättia Wacht omkring *Ambaſſadeurens* huus/ när någon/ som bryter emot Kongl. Förordningar/ söker ther at hafwa sin tilflycht och säkerhet/ den 18 *Junii*. *p.* 866
Placat om allahanda Fynd/ af den 5 *Julii*. *p.* 866
Kongl. Förordning om *Executions* wärcketz befordran/ och theras beskydd och förswar/ som thet förrätta måste/ *dat.* den 21 *Auguſti*. *p.* 868
Kongl. Förordning hwarefter *Officerarne*

1684 rarne böra sig rätta/ när *Gouverneurer* och Landzhöfdingarne på Embetes wägnar hafwa dem något at tiltala/ af den 6 *Septemb.* p. 871
Til alla Hof-Rätter/ angående Tullbetientes twistigheters afgiörande/ den 23 *Septemb.* p. 872
Til alla *Gouverneurer* och Landzhöfdingar/ huru med *Execution* öfwer *Debitorer* skal förfaras/ den 15 *Octob.* p. 873
Til Hr. Öfwer Ståtthållaren/ at med Slotz-Cantzliet *judicialiter* afhielpa Ryske Undersåtarnes klagomål/ angående skuldfordringar/ den 30 *Octob.* p. 875
Resolution under hwad *jurisdiction* the Handwärckare böra lyda/ som tiena wid Hofwet/ och ther hos äro Borgare/ af den 3 *Novemb.* p. 875
Til Swea Hof-Rätt/ at them intet *arbitrerande* hwarken i *Civil*- eller *Criminal*-mähl tillätes/ den 14 *Novemb.* p. 876
Kongl. May:tz Påbud/ angående Barnemord/ *dat.* den 15 *Novemb.* p. 877
Til Swea Hof Rätt at skrifteligen upsättia sine *Relationer* och Förfrågningar/ &c. den 24 *Novemb.* p. 879
Til Hof-Rätterne/ at Lagmännerne intet mehra tillätes bruka *Substituter.* den 18 *Novemb.* p. 880
Kongl. May:tz Förordning/ angående *Justitien* uti Grufwo Rätten wid stora Kopparbärget/ p. 880
1685 *Resolution*, at Swea Hof-Rätt *immediate* uptager the twistigheter/ hwaruti *Ammiralitets* Krigzmans *Cassan* genom ätskillige tilfällen kan bli inwecklad/ den 5 *Januarii* p. 882
Til Hof Rätterne/ om Allmenningarnes *Conservation*, den 5 *Januarii*, p. 883
Til alla Öfwer-Rätter/ at hwars och ens namn skal sättias wid *vota*; *item* at alla stiäl skola införas i Domar och *Resolutioner*, den 13 *Januar.* p. 884
Kongl. May:tz *Resolution* uppå Hr. Öfwer-Ståthållarens *Memorial* uti några stycken/ som lända til *Executions*-wärcketz befordran/ af den 28 *Januarii.* p. 885
Extract af Kongl. *Senatens Protocoll*, angående olaga jäfwande/ af den 5 *Febr.* p. 887
Til Hof-Rätterne/ huru dömas skal öfwer Ryttare/ Knechtar och Bätzmän/ som förfalla til laga böter/ den 4 *Martii.* p. 888
Til alla *Gouverneurer* och Landzhöfdingar/ at gifwa *Sollicitanterne* skriftteligit besked/ den 4 *Martii*, p. 889
Til Göta Hof-Rätt/ huru förhållas skal med *Revisions-Attestens* uthlefwererande/ när thet med *Cautionen* något dröjes/ den 5 *Martii.* p. 889
Til Landzhöfdingen *N.* huruwida *Creditor* må söka sin betahlning af *Debitoris* Lifztidz *Donations*-Räntor/ den 7 *Martii.* p. 890
Til *Ceremonie*-Mästaren *N.*, thet ingen främmande *Minister* härefter tilstås antaga och hysa uti sitt huus någon ogierningzman/ som dijt in sin tilflycht taga wil/ den 7 *Martii*, p. 891
Til Landzhöfdingen *N.* Swar/ angående wißa böters fördelning/ den 7 *Martii.* p. 892
Til alla Landzhöfdingar om the Resandes Paß/ den 27 *Martii.* p. 893
Uthwarning til Domhafwande uti the nedrige *Instantierne* i Finland/ at uti wiße mähl icke följa 1677 åhrs *Placat* om ägors förminskning ifrån Bohlbyarne/ den 7 *Aprilis.* p. 894
Til Swea Hof-Rätt/ huru förhållas skal i små städerne med Tullbetientes Lagsökiande uti *Injurie*-saker/ och annat slikt/ den 7 *April.* p. 895

1685

1685 Kongl. May:tz förnyade Sjö-*Articlar*, den 2 *Maji*. *p.* 895
Rättegångs-Förordning wid *Ammiralitets*-Rätten/af d. 2 *Maji*. *p.* 953. 959
Inſtruction för *Juſtitiarien* wid Kongl. *Ammiralitet*, *dat.* den 2 *Maji* *p.* 965
Til Hof Rätterne / at förbiuda Häradzhöfdingarne läta ſina Skrifware ſticka ut *Citationer* under Häradzhöfdingens namn och *Signete*, den 7 *Maji*. *p.* 968
Reſolution, at *Supplicationer* wid Kongl. *Senaten communiceras*, med Wederparten/ förrän the andrages / den 21 *Maji*. *p.* 969
Til Lagmannen *N.* huru förhållas ſkal wid *Executionen* af theras Egendom/ ſom *cedera bonis*, den 4 *Junii*, *p.* 969
Til alla Landzhöfdingar om Tingzgiäſtningz-penningarne / den 1 *Julii*. *p.* 970
Placat för *Sollicitanterne*, i Liſland / af den 9 *Julii*. *p.* 971
Förklaring at Enkiors Nådeähr intet ſkola för giäld angripas/ den 31 *Julii*. *p.* 973
Til Hof-Rätterne angående *Citationer* för *Reviſions* ſökiande *Parter*. den 1 *Septemb*. *p.* 973
Förklaring/ at the under *Artilleriet* här i ſtaden *ſorterande* Betiente ſkole Lagſökias uti ſitt *foro* wid een Krigz-Rätt/ den 3 *Septemb*. *p.* 974
Til Hof Rätten *N.* at thes Ledamöter ey utan *Permiſſion* mäge *abſentera* ſig; *item* at inſända richtige *Diarier* och *Specificationer*, den 30 *Septemb*. *p.* 975
Til Hof-Rätten / at *notificera* Kongl. May:t när *Parter* ſökia *Beneficium Reviſionis*. den 2 *Octob*. *p.* 976
Reſolution på Ståndernes wid Riksdagen anförde allmänne beſwärs §. 3 angående theras ſtraff/ ſom ſiöwördа *Magiſtraten*, *dat.* den 3 *Octobr*. *p.* 977
Til Swea Hof-Rätt / om *Confiſcations*-ſakers afdömande/ den 22 *Octob*. *p.* 977
Förbud om ſkiutande i Wäßmannaland/af den 26 *Octobr*. *p.* 978
Reſolution huru emellan *Creditorerne* ſkal förhållas / när *Debitor* förmenas intet wara *ſolvendo*, och ſomlige af *Creditorerne* wilja gifwa honom *dilation*, eller om något wiſt *accordera*, och en eller annan icke wil ſig til någondera *conditionen* förſtå / *dat*. den 9 *Novemb*. *p.* 979
Kongl. Bref / angående Böterne för olofligit ſwedlande och ſkogzköde/ *dat*. den 22 *Decemb*. *p.* 979
Reſolution, angående Böter af them/ ſom warda kallade til *General*-Krigz-Rätt och ſig förſumma/ af den 1 *Febr*. *p.* 980 1686
Kongl. May:tz Förordning / huru med them/ ſom til Kongl. May:tt och Cronan äro bleſne något ſkyldige / förhållas ſkal/ af den 5 *Februar*. *p* 980
Extract af Kongl. *Senatens Protocoll*, angående *Reviſions*-ſöklandet/ af den 9 *Febr*. *p.* 981
Til Åbo Hof-Rätt/ huru Allmogen ſkal affſtraffas/ när the förſee ſig / ſå at theras Hemman icke mäge räka i ödesmåhl/ den 15 *Febr*. *p.* 981
Til alla Landzhöfdingar/at intet *relaxera* några å Kongl. May:tz wägnar/ och til thes *Intereſſes* befrämjande ålagde *arreſter*, utan wederbörandes weetskap och tilſtånd / *dat*. den 17 *Februar*. *p.* 982
Kongl. May:tz *Reſolution*, at ſå wäl Syſter ſom Bröder/ böra *proportionaliter* niuta theras andehl uti Frälſe och Skattehemman / *dat*. den 9 *Martii*. *p* 983
Kongl. May:tz förnyelſe af thes *Anno* 1681

Digitized by Google

1686 1681 uthgångne Mynt-*Placat*, och then åbr 1683 theröfwer gifne Förklaringen/ *dat.* den 16 *Martii.* *p.* 983
Resolution at Land-Rätten på Ösel bör öfwersticka thes *Criminal*-Domar/ til *Dorpts* Hof-Rätts *lenteration*, *dat.* den 21 *Aprilis*, *p.* 985
Til Swea Hof Rätt om Dråpsakers afdömmande som skier wid Kopparbärg; Grufwa/ den 21 *Aprilis* *p.* 985
Öpet Bref för Staden Malmö om 3die och 10de penningen af alt arf/ som årfwes utur Staden/ den 13 *Maji.* *p.* 986
Til Åbo Hof-Rätt/ huru Eedöhre/ tå thet serskilt och twenne gångor föröfwas skal afstraffas/ den 14 *Maji.* *p.* 988
Til Hof-Rätterne/ at icke någon/ såsom Fullmächtig/ må *agera* i the saker/ hwilka han tilförende i the nedre *Instantierne*, såsom Domare. eller Rättens Betiente/ handterat hafwer/ *dat.* den 14 *Maji.* *p.* 989
Til Swea Hof-Rätt/ at icke *dispensera* uti Kongl. May:tz *Revisions*- och *Executions*-Stadgar/ den 25 *Maji.* *p.* 989
Til Hof Rätterne/ at icke Syner eller Domar skola gå öfwer Cronohemmans ägor med mindre någon å Kongl. May:tz wägnar är med tilstädes/ den 30 *Junii.* *p.* 990
Stadga och Förordning/ angående *Testamenten*, *dat.* den 3 *Julii.* *p.* 990
Til Swea Hof-Rätt/ angående *Processen* wid Rådstugun/ den 3 *Julii.* *p.* 995
Til Hof-Rätterne/ at Tingz-Rätterne skole rätta sig efter Krigz-*Articlarna*, när några *Militair*-personer komma at stå under theras Dom/ den 17 *Aug.* *p.* 996
Kongl. May:tz Kyrckiolag och Ordning/ gifwen den 3 *Septemb.* *p.* 996
Til Swea Hof-Rätt/ at them *Revisions*-sökandom må wara tillåtit i stället för *Revisions*-penningar/ insättia nöjachtigt Guld och Sölfwer/ den 8 *Sept.* *p.* 1069
Til Hof-Rätterne Förklaring öfwer Lagens rätta Förstånd om Half Syskons och Half Syskonebarns samärfwande/ den 13 *Sept.* *p.* 1070
Förordning huru förhållas skal med wärderingar/ af den 25 *Octob.* *p.* 1071
Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* på Adelens allmänne beswär/ angående wärderingen af *Debitoris* fasta Egendom/ *&c.* gifwen den 25 *Octob.* *p.* 1072
Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* för Allmogen i gemeen/ öfwer åtskillige mähl/ den 11 *Nov.* *p.* 1072
Til alla *Gouverneurer* och Landzhöfdingar/ at til wallgång i stället för Poikar skal Qwinfolck brukas/ den 17 *Nov.* *p.* 1074
Kongl. May:tz Förbud/ at ingen oförpaßad må taga af Allmogen frij Skiutz och Gläftning/ *dat.* den 23 *Novemb.* *p.* 1075
Stadga och Förordning/ angående Tienstefolck och Lägohion/ gifwen den 23 *Novemb.* *p.* 1077
Kongl. May:tz Förordning och *Taxa*, angående *extraordinarie* Ting/ Syner/ och theslikes Förrättningar/ den 23 *Novemb.* *p.* 1083
Til Hof Rätterne/ at ingen saak som angår *Militie* Cronshemman skal uptagas och afdömmas/ förän wederbörande Landzhöfdinge therom *notificerat* är/ den 3 *Decemb.* *p.* 1084
Til Hof-Rätterne/ angående *Revisions*-sökandet/ den 16 *Decemb.* *p.* 1085
Til Hr. Öfwer-Ståthållaren/ at intet slå *arrest* på Kongl. Betienternes Löhner/ den 16 *Decemb.* *p.* 1087
Til *Dorpts* Hof-Rätt/ huru the sig uti *Criminal* saker afdömmande medmiß

Digitized by Google

1686 mißtänckte Personer förhälla skole/ den 22 *Decemb.* p. 1087
Stadga och Förbud/ angående Slagzmåhl/ Oliud och Förargelse i Kyrckiorne/ af den 22 *Decemb.* p. 1088
Stadga och Förordning/ angående *Charta Sigillata* eller stämplat Papper/ gifwen den 23 *Decemb.* p. 1089
1687 Kongl. May:tz *Resolution* at 7 mäge i Kongl. Hof-Rätten wara Domföre; *item* om *Taxan* på Domar och andra Skrifter/ *dat.* den 8 *Januarii*, p. 1097
Förklaring/ huru wida en på Leigd framkommen må för andra brott och förgripelser/ för hwilka han hwarken begårat eller fått någon Leigd/ blifwa antastat och *arresterat*, af den 10 *Januarii*. p. 1097
Transsumpt af Kongl. May:tz *Instruction* för Landzhöfdingarne/ *dat.* den 28 *Januarii*, p. 1098
Til Hof-Rätterne/ angående Domare-Eeden/ den 11 *Febr.* p. 1105
Kongl. May:tz Förordning/ huru med Rättegången uti Dom: *Capitlen* förhållas skal/ gifwen den 11 *Februarii*, p. 1107
Extract af Kongl. *Senatens Protocoll*, hurulides *Banquen* skal afläggia Eeden wid *Revisions* sökiandet/ den 11 *Febr.* p. 1114
Til Swea Hof Rätt/ at öfwer Kongl. May:tz och Cronans Rättigheter icke dömas skall/ utan *Communication* med wederbörande Kongl. May:tz Ombudzmän/ den 2 *Martii*. p. 1115
Til Åbo Hof-Rätt/ angående Lagmans *Substituters Tractamente*, den 4 *Martii*. p. 1115
Til Swea Hof Rätt/ om Domare-Eeden/ den 11 *Martii*. p. 1116
Kongl. May:tz *Resolution*, at *Executions-Commission* må förelägga *Parterne* wijte/ åfwen som i Hof Rätten brukeligit är/ af den 13 *April*. p. 1116 1687
Kongl. May:tz Förordning/ angående *Execution*, *dat.* den 14 *April*. p. 1117
Til Hof Rätterne/ at Häradzhöfdingarne icke mäge resa ifrån Tingen/ förrän the meddelt *Parterne* uti hwar saak skrifteiig *Resolution*, den 22 *April*. p. 1118
Til Hof Rätterne/ at icke mindre uti *Fiscalske* än andra *Civil-Actioner*, *Relationer* skola upsättias/ och wederbörande *communiceras*, den 3 *Maji*, p. 1119
Kongl. May:tz *Resolution*, angående *Executions* anställande uppå Adelens Sätegärdar och faste ägendom på Landet/ af den 24 *Maji*. p. 1119
Förklaring öfwer Lagens rätta förstånd uti äthskillige måhl/ angående Gäldz betalning emellan ächta Folck; samt *Debitorers* anstånd och befrijelse/ gifwen den 28 *Maji*. p. 1120
Til Swea Hof-Rätt/ ifrån hwad tijd Kongl. May:tz och thes *Fisci* Rätt bör beräknas efter Ståndernes *Commissions*-Domar/ den 28 *Maji*. p. 1125
Til Hr. Öfwer Ståthållaren/ huru förhållas skal med *Auctioneringar* af fast ägendom til Cronones betalning anslagen; och inom huru lång tijd den samma sedan må inbördas/ den 29 *Maji*. p. 1125
Til Göta Hof-Rätt/ at sådana saker/ som *extraderas* wid Rätterne/ och angå ägors återwinnande til *Militie-Hemmanen*/ bör icke skrifwas på *Charta Sigillata*, den 3 *Junii* p. 1126
Til Hof-Rätterne/ angående Under-Domarnes Eeder/ den 6 *Junii*. p. 1127
Til Göta Hof-Rätt/ angående Fattigdoms Eeden/ som the bör afläggia/ hwil-

1687 hwilka wilja niuta *Revisionen gratis.* den 8 *Junii.* p. 1128

Til Hof-Rätterne/ at Borgmästare och Råd i Städerne böre uti alla Rättegångz Saker upsättia *formelle Relationer*; och at hos them richtige *Protocoller* hållas och ofördröjeligen förfärdigas/ den 30. *Junii.* p. 1128.

Til Swea Hof-Rätt/ huru *procederas* skal wid Cämmers-Cammaren/ när/ efter 8 dagars *fataliers* förlopp/ ingen *Session* uti Rådstugun är/ den 30 *Junii.* p. 1129

Til *Præsidenten* i Göta Hof-Rätt/ angående Tingz-*Terminernes* anställande på then tijd som Lag förmåler; *Item* at Häradzhöfdingarne måge i wiße fall bruka *Substituter*, den 26 *Augusti.* p. 1130

Til Hof-Rätterne/ at Lagmännerne skola wid slutet af theras Lagmans-Ting upteckna/ och til Hof-Rätterne öfwersända Häradzhöfdingarnes befundne fehlachtige Domar/ den 8 *Sept.* p. 1131

Til Öfwersten och ⁊ Landzhöfdingen *N.*, angående Fördelningen af Tingz Giästningz Penningarne/ den 23 *Sept.* p. 1132

Til Hof-Rätterne/ angående tijden/ inom hwilken *Acterne* af the *Revisions* söklande *Parter* fullkommeligen böra wara inlefwererade/ den 27 *Septemb.* p. 1132

Til Åbo Hof-Rätt/ at *Officerarne* måge tala och swara in för Rätta/ för the gemena Soldaterne/ när så behöfwes/ den 27 *Sept.* p. 1133

Til alla Hof-Rätterne/ angående *publicerade* Domars och *Resolutioners* ofördröjelige *extradition* och inlösande af *Parterne*, den 28 *Septembr.* p. 1134

Til samptel. *Deputerade N. N.* huru wida Kongl. May:t och Cronan/ wid ersättningars utsökiande för *abalienerade* Cronogodz tilkommer *præferencen* fram för andra *private Creditorer.* den 28 *Sept.* p. 1135

Til alla *Gouverneurer* och Landzhöfdingar/ at låta en gång hwart åhr *publicera Placatet* om *Sollicitanter*, den 5 *Octob.* p. 1136

Kongl. May:tz Bref/ at wederbörande Landzhöfdingar och *Executorer* skola giöra them/ hwilka sine och andra klöpte Godz genom *Reductionen* förlorat/ och äro berättigade til ersättning och wederlag/ een *prompt* handräckning emot theras Hemulsmän/ af den 7 *Octobr.* p. 1137

Til Swea Hof-Rätt/ huru förhållas skal/ när Adelige huus begiära *cessionem bonorum*, eller ock man ifrån hustrun och hustru ifrån mannen *separation* och afwittring af theras Egendom påstå. den 7 *Octob.* p. 1137

Kongl. May:tz förnyade Stadga om Eeder och Sabbatzbrott/ af den 17 *Octob.* p. 1138

Til Sw. Hof-Rätt/ at alla Betienterne skola flitigt thersammastädes upwachta/ den 22 *Octobr.* p. 1146

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* och Förklaring uppå Hof Rättens i *Dorpt* underdänigste *Memorial* §. 2. om rätta förståndet af 1682 åhrs *Revisions*-Stadga. §. 3. om Förklaringar uppå fälte Domar. §. 4. om Domars och *Resolutioners* underskrifwande/ den 7 *Novemb.* p. 1147

Til Hof-Rätterne/ at gemene man och Allmogen ey bör wara begrepen under Förordningen om Domars ach *Resolutioners extraderande.* den 22 *Novemb.* p. 1148

Til Swea Hof-Rätt/ angående åtskilnaden emellan the *Contracter* som en å Kongl. May:tz wägnar giör uti

1687 sitt kall och ämbete / och the / som *private* personer emellan upprättas / den 8 *Decemb.* *p.* 1149
Kongl. May:tz Hof-*Articlar*, af den 16 *Decemb.* *p.* 1150
Rättegångz *Processen* uti öfre och nedre Borg Rätten / 16 *Decemb.* *p.* 1177
Instruction för Hof *Auditeuren*, af den 16 *Decemb.* *p.* 1184
Instruction för *Notarien* i Borg-Rätten / den 16 *Decemb.* *p.* 1186
Placat, angående *Interesserne*, af den 16 *Decemb.* *p.* 1187
Til Landzhöfdingen *N.* at en må ächta sin döda hustrus Systonebarn. 2. at ingen mißdådare må fasttagas utom Rikens gräntzor / och 3. alla *Criminal* Ransakningar och Domar insändas til Hof Rättens *lenteration*, den 16 *Decemb.* *p.* 1189
1688 Ewar til Ståthållaren *N.* uppå thes förfrågan / angående *Execution* uppå wunnene Domar / emot hwilka *Beneficium Revisionis* sökes / af den 5 *Januarii*, *p.* 1190
Resolution angående *Fisci* Rätt och Förmån emot andre *Creditores hypothecarios*, hwilka för åhr 1680 hafwa erhållit *Inprotocollering* så ock *Possession* af någon Egendom / them tillförig / som i kraft af Ständernes *Commissions*-Domar / komma at häfta för någon betalning / den 12 *Januarii*. *p.* 1191
Til Hof-Rätterne angående omröstandet så i *Civil* som *Criminal* mål / den 12 *Januarii*. *p.* 1192
Til Hof-Rätten i *Dorpt* om wittnens förhör uti Högmåls- och Lifssaker / den 17 *Januarii*. *p.* 1193
Ewar til *Dorpts* Hof-Rätt / om wittnens Edegång och Förhör / den 26 *Januarii*, *p.* 1194
Til alla *Gouverneurer* och Landzhöfdingar / angående *extraord.* Ting / den 26 *Januarii*, *p.* 1195
Til Swea Hof-Rätt om böter i Högmåhl / den 27 *Januarii*. *p.* 1196 1688
Til Borg-Rätten i *Reval*, at med mißgiärningzmän / som på flychten undankomma / och efter flere eller mindre åhrs förlopp utan Leyde tilbaka komma / skal så förfaras / som wore the å färst giärning grepne och fasttagne / den 22 *Febr.* *p.* 1196
Resolution, at Swea Hof-Rätt är *forum* för the twistigheter / hwaruti *Ammiralitets*-Krigzmans-*Cassan* genom penningelåån eller eljest kan blij inwecklad / den 24 *Febr.* *p.* 1197
Förklaring / huru förfaras skal med the Kuechtars afstraffande / som / emedan the stå hemma i Landet / warda med tiufnad beträdde / af den 10 *Martii*. *p.* 1198
Til Swea Hof-Rätt / angående wittnens förhör / den 15 *Martii*. *p.* 1198
Resolution och Förklaring om theras straff / som något sökia emot Kongl. May:tz afsagde Dom / af den 16 *Martii*. *p.* 1199
Förklaring / angående wittnens Eder / af den 22 *Martii*. *p.* 1199
Taxa uppå thet som wid Hof-Rätterne *expedieras*, med thes fördelning / den 26 *Martii*. *p.* 1200
Resolution och Förklaring öfwer thet wid *Revisions* ährendernes afdömande / förelöpande mißbruk / med Kongl. Rådens olaga jäfwande / *dat.* den 27 *Martii*. *p.* 1201
Til Ståthållaren *N. N.* angående Borg-Rättens i *Reval Jurisdiction*, den 27 *Martii*. *p.* 1201
Til Öfwer-Landt Rätten i Lifland / at Kongl. May:tz *Revisions*-Stadgar skole therstädes *stricte* efterlefwas / den 27 *Martii*. *p.* 1203
Til Kongl. Rådet och *Gen. Gouverneuren N. N.* angående *extraord.* Ting / den 27 *Martii*. *p.* 1204

Til

1688 Til Hof-Rätterne/ at Under-Domarne noga skole underrätta the *appellerande* enfaldige *Parter*, om sina *fataliers* rätta i acht tagande/ den 29 *Martii*, *p.* 1205

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* uppå Landzhöfdingens *N. N. Memorial*, angående *Magistraternes* i Städerne *prætenderade Jurisdiction* uthöfver theras utom Staden belåane ägor/ af den 28 *Maji*. *p.* 1205.

Resolution, huru wida thet må wara efterlåtit/ at på Söun- eller Helgedagar/ efter fulländat Gudztienst/ på Landet förrätta *executioner* med Gatuloop eller Nysslitande/ af den 28 *Maji*. *p.* 1206

Til Landzhöfdingen *N. N.* angående *extraord.* Tingz hållande/ den 29 *Maji*. *p.* 1206

Til *Dorpts* Hof-Rätt/ angående *Termi*nerne til *Sessionerne* ther sammastädes/ den 29 *Maji*. *p.* 1207

Til Göta Hof-Rätt/ at Häradzhöfdingen och *Militie-Auditeuren* skola *notificera* wederbörande Landzhöfdinge/ när någon twist är emellan *Militie-* och andra Crono-hemman/ den 30 *Maji*. *p.* 1207

Til *Præsidenten* i Göta Hof-Rätt/ at *referera* til Kongl. May:tt Halz och Lifz-saker/ samt the mähl/ hwarpå ingen klar Lag är/ den 14 *Junii*. *p.* 1208

Resolution angående *Jurisdictions*-twisten emellan Landt-Rätten och Borg-Rätten i *Reval*, den 22 *Junii*. *p.* 1209

Til Swea Hof-Rätt/ at upsättia *Resolution*, när saken kommer at *refereras*, den 19 *Julii*. *p.* 1209

Kongl. May:tz Bref til Öfwer-Ståthållaren/ om then *methode*, som skal tagas i acht/ när någon tresläs wid laga domars fullgiörande/ den 20 *Julii*. *p.* 1210

Förordning/ hwarefter the/ hwilkom 1688
några Skrifter på Kongl. May:tz *Justitia-Revisions* wägnar blifwa tilställte at förklara sig uppå/ skole hafwa sig at rätta/ af den 11 *Aug.* *p.* 1211

Til *General-Gouverneuren N. N.* at ansökningar höre i Landz-orterne först skie hos *Gouverneurer* och Landzhöfdingarne/ förrän man går ther med til Kongl. May:tt/ den 11 *Aug.* *p.* 1212

Til Kongl. Rådet *N. N.* angående ägotwister emellan *Academiens* Godz och andre/ den 16 *Augusti*. *p.* 1213

Til *General-Majoren N. N.* at lära *Conducteurer* skola *considereras* för Adelens wederlikar/ och dömas efter *Duels-Placater*, när the theremot bryta/ den 21 *Septemb.* *p.* 1214

Til Hof Rätterne/ huru wida en *Assessor*, sedan han en gång uti een saak *voterat* hafwer/ må wara befogat sedermehra at förändra eller ytterligare förklara sin mening/ den 21 *Sept.* *p.* 1215

Til Hof Rätterne/ angående the wid *extraord.* Lagmans- och Häradz-Syner/ samt theslike förrätningar sig tildragande misbrukz afskaffande/ den 24 *Septemb.* *p.* 1216

Til Hof-Rätterne/ om *Appellationer*, som skie uti twister/ angående *Militie-* eller Crono-hemman/ den 24 *Sept.* *p.* 1217

Til *Vice*-Landzhöfdingen *N. N.* at Rustningz-hemman icke mäge för-Rusthållarens Gåld eller Böter upbiudas och anslås *Creditorerne* i betahlning/ såsom och icke heller någon dehl af *Monderingen*/ den 24 *Sept.* *p.* 1217

Resolution, at ingen skal wara efterlåtit at föra *Titlar* af the under Cronan *reducerade* Godz/ den 27 *Sept.* *p.* 1218

Til Swea Hof-Rätt/ om *Criminal-*

1688 Sakers skyndesamma Ransak- och Afdömande/den 8 *Octob.* p. 1219
Til Swea Hof-Rätt/ at Ers no hemman ey böra för Åbons Gäld gå i betahlning/ den 10 *Octob.* p. 1220
Til Swea Hof-Rätt/ om ankommande Bress öpnande/den 16 *Octob.* p. 1220
Til *Dorpts* Hof-Rätt/ om *Justitiens* skeppande/ emellan *Sessionerne*, den 18 *Octob.* p. 1221
Til *Ammiralitets-Collegium*, at Kongl. May:tz Betiente ey må större *Titlar* tilläggias/ än them med rätta tilkommer/ den 31 *Octob.* p. 1222
Til Hr. Öfwer-Ståthållaren/ huru med Stadzwachtens afstraffande förfahras skal/ som icke hafwa brukat behörig uhwarsamhet wid then stiedse *executionen* med Gatulopp/ den 8 *Novemb.* p. 1222
Til Hof-Rätterne om Tiondepenningens erläggiande af Arf/ som utur Städerna ärfwes/ den 10 och 22 *Novemb.* p. 1223
Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution*, angående *Execution*, och then *methode* therwid *observeras* bör/ den 28 *Novemb.* p. 1224
Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution*, angående *executionen*, och the sig therwid tildragande Wärderingar/ den 29 *Novemb.* p. 1225
Til Kongl. Rådet och *Gen. Gouverneuren N. N.* om *Processen* och *Jurisdictionen* wid the emot *Duels-Placater* förelöpande förseelser/ den 29 *Nov.* p. 1226
Til Göta Hof-Rätt/ huru i dömande förhållas skal/ när någon af Adelig e ståndet begiärar *cessionem bonorum*, den 17 *Decemb.* p. 1228
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til *Gen. Majoren N. N.* at Häradshöfdingar skole *considereras* som Adelens wederlikar/ och dömas efter *Duels-Placatet*, när the theremot bryta/ den 18 *Decemb.* p. 1229
Resolution och Förordning/ huru *Supplicationer* och Skrifter/ hwarmed gemeent och enfaldigt Folck uti Kongl. May:tz *Justitia-Revision* inkommat skole ställas och underskrifwas/ den 30 *Januar.* p. 1229
Til Swea Hof-Rätt/ huru förgripelser emot främmande *Potentaters Ministrer* böre *considereras*, den 9 *Febr.* p. 1230
Til Kongl. Rådet Gr. *N. N.* om *Executions* wäsendet i *Reval.* den 16 *Febr.* p. 1231
Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* för Städerne i gemeen/ angående Marcknaderne/ och Städernes *Jurisdiction* öfwer theras enskylte marck och jord/ den 16 *Martii*, p. 1231
Til Åbo Hof-Rätt/ om Lagmans *Substituters* underhåld wid *extraordinarie* Ting och Syner/ den 4 *Apr.* p. 1232
Til Hof-Rätten i Åbo/ huru wida *Professorer*, Häradzhöfdingar/ *Inspectorer* wid Tullarne/ samt Tullnärer/ mäge achtas för Adelens wederlikar/ och dömas efter *Duels-Placatet*, när the theremot bryta/ den 4 *April.* p. 1233
Til *Dorpts* Hof-Rätt/ om Adelige Personers afstraffande/ som intet förmå erläggia the them för hwarjehanda förseende pädömde Böter/ den 4 *April.* p. 1234
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Swea-Hof-Rätt/ angående Under-Rätternes *Protocoller*, och hwad wid *Extracters* utgifwande theraf bör i acht tagas/ den 9 *April.* p. 1234
Til Landzhöfdingen *N. N.* angående Erdzöhres brotz afdömande wid Häradz-Ting/ hwilket/ efter wanlige *Pro-*

1689

1689 *Processer remitteras* til Hof-Rätten/ den 18 *April.* *p.* 1235
Til Swea Hof-Rätt/ angående *fatalier* i acht tagande wid Förklaringar/ som fökias efter Hof-Rättens fälte Domar/ den 24 *April* *p.* 1236
Til Swea Hof-Rätt/ at *referera* til Kongl. May:t/ så ofta några *casus* förefalla/ angående Lägersmähl i förſta och andra *gradu lineæ inæqualis*, den 25 *April.* *p.* 1237
Til Swea Hof-Rätt/ angående then wahrſamhet Barbberarne ſkola bruka wid hufwud- och andra dödelige ſårs upſtårande och öpnande/ den 6 *Maji.* *p.* 1238
Til Göta Hof-Rätt Förklaring öfwer Lagens rätta förſtånd uti thet 6te *cap.* Jordb. om Jordz bördande/ den 6 *Maji.* *p.* 1238
Reſolution, at giäld kan betahlas med utſtående fordringar/ den 16 *Maji.* *p.* 1239
Reſolution, at ingen Köpman- eller Hammar-*Patron* må för gäld inrymmas Bårgzmans-hyttor/ den 18 *Maji.* *p.* 1240
Til Swea Hof-Rätt/ at *preference*-twiſter/ther Cronan har til at fordra/ höra til Hof-Rätten/ den 4 *Junii.* *p.* 1241
Til Göta Hof-Rätt/ huru förhållas ſkal/ när ſtridighet upwäxer om Skog emellan förmedlade och oförmedlade Hemman/ ſamt bohlbyar och afgiärda-Hemman/ den 2 *Sept.* *p.* 1242
Förklaring/ at icke allenaſt the af Präſteſtändet/ utan och alle andre Kongl. Betiente ſkole ifrån Tionde-peningens afgift/ för thet arf/ ſom utur Ståderne årfwes/ wara frijkallade/ den 9 *Sept.* *p.* 1243
Til Göta Hof Rätt/ at wahrſamligen omgås med *voterande*, och at thet ſom en gång är med ſtäll bewiſt/ icke må ſedan utan ſärdeles omſtändigheter förändras/ den 4 *Octob.* *p.* 1244
Tranſſumpt af Kongl. May:tz Bref til Hof-Rätten *N. N.* förklarandes Kongl. *Reſolutionen* af den 28 *Januarii* 1687. angående *Prætenſioner*, den 14 *Octob.* *p.* 1244
Reſolution, angående them/ ſom utan deſto wichtigare ſkäl ſökia *beneficium reviſionis gratis*, den 22 *Octob.* *p.* 1245
Til Swea Hof-Rätt/ angående Arfdehlning emellan Stiufmoder och Barn af förre och ſenare giftet/ enär the förras mödernes arf ännu inneſtående/ den 22 *Octob.* *p.* 1246
Reſolution, at inge af Kongl. May:t til lijfz uppehälle förunte Godz-Räntor böra til någon ſkuldz betahlning anſlås eller angripas/ den 23 *Octob.* *p.* 1247
Placat emot olofligit ſkiutande och diurs fällande på Öland/ den 13 *Octob.* *p.* 1247
Tranſſumpt af Kongl. May:tz Bref til *Stats-Contoiret*, angående then *Creditori* til betahlning anſlagne halfwa löhnen/ beſtående uti Godz Räntor/ och huru thermed ſkal förhållas/ den 7 *Novemb.* *p.* 1248
Til *Dorpts* Hof-Rätt/ angående Borgmäſtare och Rådz ther ſammaſtädes *præſumerade jus gladii* eller Hals-Rätten/ den 14 *Novemb.* *p.* 1249
Förordning/ innehållandes 1. then *Proceſſ.* ſom wid Rättegångerne i Cammar- och *Commertie-Collegierne*; 2. uti Cammar-*Reviſionen*, och 3. wid Tullarne och *Acciſer* ſkal brukas/ den 29 *Novemb.* *p.* 1250
Til Hof Rätterne/ huru wida the *Remiſſer*, hwilka til en och annan kunna blifwa utgifne/ böre anſees och uttydas/ den 4 *Decemb.* *p.* 1263

Resolution om Arf/ som Arfwinge utrikes boende wil föra bort med sig/ den 5 *Decemb.* p. 1264

1690 Til *Dorpts* Hof-Rätt huru lång tijd the fattige Adels-Personer / hwilka för hwarjehanda förseende icke hafwa penningar at böta med / skole inhäftas/ den 17 *Januar.* p. 1265

Til Swea Hof-Rätt / at låta inflyta uti theras Domar och *Resolutioner*, thet som the grunda theras slut och utslag uppå/ den 29 *Januar.* p. 1265

Til Swea Hof-Rätt / huru *Relatsonen* bör underskrifwas af them / som äro alljachtige i meningen med the mästa/ när Saken kommer at *refereras*, den 30 *Januarii.* p 1266

Til Göta Hof-Rätt Swar på theras förfrågan / om the / som bedrifwa enckelt hoor/ må hafwa fritt wahl at böta med penningar eller löpa gatulopp / den 6 *Martii.* p. 1266

Til Åbo Hof-Rätt at tiuffsaker/ som angå lifwet/ böra *refereras*, förrän the *exequeras*, den 6 *Martii.* p. 1267

Til Hof-Rätterne / huru med them skal förhållas/ som sökia *beneficium revisionis gratis.* den 14 *Martii.* p. 1267

Til Åbo Hof-Rätt / angående the twister/ som upwäxa emellan *Militien* tildelte Hemman / den 17 *Martii.* p. 1268

Til Landzhöfdingen *N. N.* om *Delinquenters* skiutzande af Allmogen / den 1 *April.* p. 1269

Til alla Hof Rätter / at Häradzhöfdingarne skole *citera peremptorie* uti *Militie*-Hemmanens twister med *privatis*, den 4 *April.* p. 1270

Til alla Öfwerstar / om Krigz Rätternes *Protocols* åhrlige inlefwererande/ then 4 *April.* p. 1270

Til Swea Hof-Rätt / om *foro* för Hof-Rätts *Fiscalen*, när han *ratione officii* har någon at tiltahla/ den 7 *Maji.* p. 1271

1690

Transsumpt af Kongl. May:ts Bref til Borgmästare och Räd i Staden *N. N.*, at i acht taga Kongl. May:ts *Revisions*-Förordningar/ den 7 *Maji.* p. 1272

Til *Stats-Contoiret*, huru the sig förhålla skola / när en *Creditor* til them blifwer *remitterat*, at bekomma *Debitorens* halfwa åhrs löhn / och *Parterne* äro stridige/ antingen om hela fordringen / eller en dehl theraf/ den 7 *Maji.* p. 1273

Til Swea Hof-Rätt / angående the ifrån Cämners-Rätterne under Rädstugun *appellerade* Saker / förrän Förordningen af den 3 *Julii* 1686 utgick / den 7 *Maji.* p. 1274

Til Swea Hof-Rätt / huru wida the/ som af Kongl. May:t niuta någon åhrlig *pension*, måge erhålla *beneficium revisionis gratis*, den 16 *Maji.* p. 1275

Til *Dorpts* Hof-Rätt / at *beneficium revisionis gratis* ey kan then bewiljas/ som sin fattigdom med behörigit *attestato* intet gitter fullkomligen bewisa/ den 13 *Junii.* p. 1276

Til Göta Hof-Rätt / angående the Borgares afstraffande/ som lätit sig tilpanta Soldaternes kläder / den 13 *Junii.* p. 1276

Til Swea Hof-Rätt / huru lägersmähl af then / som war skild wid sin maka/ anses/ den 18 *Junii.* p. 1277

Til *General-Majoren N. N.*, at i stället för gatulopp/ skall / i mangel af folck/ Stadzens *Profoss* afstraffa the brottslige för Rädstugu-dören/ den 4 *Julii.* p. 1278

Til Åbo Hof-Rätt Förklaring uti wisse mähl öfwer *Placatet* om skattskyldig jordz dehlning och förminskande/ den 14 *Aug.* p. 1278

Til

1690 Til Hof-Rätten *N. N.* om Wad'emot Qwarstad/ den 6 *Septemb.* *p.* 1280
Til Öfwer-Landt-Rätten i Estland/ at *notificera* Kongl. May:t / når någon *Part* söker *beneficium revisionis*, den 22 *Sept.* *p.* 1281
Til Åbo Hof-Rätt Swar om några mähl / uti hwilka Skrifterne ey mäge inläggias på *Charta Sigillata*, den 18 *Octob.* *p.* 1281
Resolution, huru förhållas skall med ransakning och dömmande öfwer the *Militie*-Betiente / hwilka utur *Garnison*, eller annan Kongl. May:tz wärckelig tienst/ wacht och *commenderng* hemförlofwade / eller på wärfning och annan tienst *commenderade*, sig i någor mätto försee/ den 21 *Octob.* *p.* 1282
Til Landzhöfdingen *N. N.* angående twistigheter om Rustningz-Rätten/ at ingen domare sig må understå them at uptaga och afsöma / den 22 *Octob.* *p.* 1283
Til alla Hof-Rätter/ at beordra *Executorerne*, thet the icke låta Fängarne för *executionen* med starcka drycker alt för myckit plägas/ den 3 *Novemb.* *p.* 1283
Förordning/ angående Skogz-eldar/ samt theras förekommande och släckiande. den 10 *Novemb.* *p* 1284
Til Swea Hof-Rätt/ angående *forum*, hwarest then / som sig tränne gångor til Soldat leija låtit / bör för sitt brott bliswa lagsökt och dömder / den 11 *Novemb.* *p.* 1288
Til Swea Hof-Rätt/ om *Revisions*-Ederne/ den 18 *Novemb.* *p.* 1289
Til Hr. Öfwer-Ståthållaren / at Slottz-Cantzliet skal insända til Hof-Rätten theras *diaria* af alla *Executioner* wid åhretz ända / den 21 *Nov.* *p.* 1290
Til Borgmästare och Råd i Riga / om eller huruwida *Parterne* wid förefallande *ferier* mäge hafwa tilstånd at *reservera* sig *fatalierne*; schom och inom hwilken tijd Förklaringar öfwer fälte domar böre wara sökte och *expedierade*, den 26 *Novemb.* *p.* 1290 1690
Til Borgmästare och Råd i Riga/ huru förhållas skal med främmande qwinnespersoners afstraffande / som med Barnemord beträdde bliswa / den 8 *Januar.* *p.* 1291 1691
Til Kongl. Rådet *N. N.* at en Krigz-*Cassenr* bör / angående thes Räckningar/ swara för Kongl. Cammar-*Collegio*; men / angående *Respect*, emot *Officerarne*, för Krigz-*Collegio*, den 9 *Januar.* *p.* 1292
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til *N. N.* Hof-Rätt / om *expenser*, den 27 *Januar.* *p.* 1292
Kongl. May:tz Stadga och Förordning/ angående Skogarnes rätta häfd uti Skaraborgz Lähn / af den 3 *Feb.* *p.* 1293
Til Åbo Hof-Rätt / huru wida Rustningz-rättigheten på ett Hemman bör följa Bördz- och Skatt-rättigheten åt / den 4 *Febr.* *p.* 1300
Til Hof-Rätterne / angående Tingz-*Terminernes* noga *observerande* af Häradzhöfdingarne / den 6 *Martii*, *p.* 1301
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Landzhöfdingarne om Städernes medel/ och at Borgmästare och Råd ey mäge utan Landzhöfdingens tilstånd afresa/ den 18 *Martii*, *p.* 1303
Til Åbo Hof-Rätt / angående Hemmandet af the wid ägo-twister in för Lagmans-Rätterne förelöpande misbruk/ den 1 *April.* *p.* 1304
Resolution om Öfwer-Landt-Rättens och Borg-Rättens i *Reval jurisdiction*, den 1 *April.* *p.* 1304

Til

1691 Til *Commercie-Collegium* Swar/ at alla böra *sistera* in för *Accijs*-Rätten/ uti the dijt hörande mähl/ den 28 *April*, *p.* 1305

Til *Consistorium* i Skara/ hwad med then *exemplar* Kyrckioplichten/ som uti Kyrckio-ordningen nämnes/ skall förstås/ den 8 *Junii*. *p.* 1306

Til alla Hof- och Öfwer-Rätter/ angående *Revisions*-Penningarnes återlefwererande/ när theras domar blifwa ändrade eller uphäfne/ den 13 *Octob.* *p.* 1311

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Swea Hof-Rätt/ at Landzhöfdingarne böre inkomma med theras Förklaringar hos Hof Rätterne i ett eller annat förefallande mähl/ den 15 *Octob.* *p.* 1312

Kongl. May:tz nådige *Resolution* öfwer några underdånige Fråge *Puncter*, angående *Dueller*, den 22 *Octob.* *p.* 1312

Til Kongl. Rådet och *Gen. Gouverneuren N. N.* om försålde Godz/ hwilke genom *Reductionen* kiöparen ifrån gängit/ den 22 *Octob.* *p.* 1313

Til *N. N.* om Adelige Personers afstraffande/ som/ warandes Systone barn/ sig med Lönsteläger förse/ den 27 *Octob.* *p.* 1314

Kongl. May:tz Förklaring öfwer rätta förståndet af 1680 åhrs *Resolution*, angående gamble *private pratensioner* och skulder/ som uppå 20 åhrs tijd icke äro rätteligen påtalte/ den 3 *Novemb.* *p.* 1315

Kongl. May:tz *Resolution*, angående Rusthållarnes Skattejord/ at then kan i mangel af annan Egendom/ ey i betalning angripas/ den 10 *Novemb.* *p.* 1316

Til *N. N.* om *Appellations*-ställningen på Ösel/ den 28 *Novemb.* *p.* 1316

Til Swea Hof-Rätt/ huru förgripelser emot *Executions*-Betiente böre anses/ den 21 *Decemb.* *p.* 1317 1691

Til Hr. Kongl. Rådet och Öfwerste-Marskalcken/ huruwida Hof-Betientes Arfwingar eller *Testamentarii* böre för afgift utaf thet arf/ som efter them faller/ wara befriade/ den 7 *Januarii*, *p.* 1317

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Åbo Hof-Rätt/ at ingen handel må skee med tienster/ der[illegible] *p.* 1318 1692

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til *N. N.* Hof-Rätt/ angående upbud. den 20 *Febr.* *p.* 1318

Kongl. May:tz *Resolution* om then *studerande* Adelens Betiente i *Upsala*; *item* om them som efter klockan 9 om aftonen komma från Begrafningz- och Bröllopz-*Acter*, den 29 *Febr.* *p.* 1319

Til Landzhöfdingen *N. N.*, hu u o:ta Ting skola hållas/ den 17 *Martii*. *p.* 1319

Förordning/ angående Stämning wid Domstolarne/ samt *execution* och utmätning af the mähl/ som uti twänne Domstolar äre wundne/ dock theremot wädiat blifwer/ den 19 *Apr.* *p.* 1320

Til Hof-Rätterne/ at ingen må efterlåtit wara/ at wädia emot then *summa*, som efter *Executions*-Stadgans *de Anno* 1669. §. 4. blifwer satt i gwarstad/ den 6 *Maji*. *p.* 1321

Til Landzhöfdingen *N. N.* om theras straf/ som försumma Tingz-timarne/ den 4 *Junii*, *p.* 1322

Stadga och Förordning om nya skiäls uptagande/ och hwad therwid bör i acht tagas/ den 6 *Junii*. *p.* 1323

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til *N. N.* Hof-Rätt/ om dömmande öfwer *Accorder* och *Contracter*, den 7 *Julii*. *p.* 1324

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Swea

1692 Swea Hof-Rätt / at ingen Häradzhöfding må resa utur lähnet utan Kongl. May:tz *permission*, den 22 *Julii*. p. 1324

Til Göta Hof-Rätt / at Landt-Jägare ey böre förstås under *Duels-Placatet*, den 2. *Septemb.* p. 1325

Til *N. N.* om Swediande / den 20 *Sept.* p. 1325

Til Cammar- och *Commercie-Collegium*, om *appellationer* uti saker / angående Landzkiöp / den 12 *Octob.* p. 1327

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* för Landzhöfdingen *N. N.* angående ägotwisters afgiörande emellan Cronohemmanen / den 15 *Octob.* p. 1328

Til Göta Hof-Rätt / angående Förordningen om Stämningar / den 19 *Octob.* p. 1328

Til Landzhöfdingen *N. N.* om Prästerskapetz och Cronobetienternes befrielse ifrån afgift utaf thet som årfwes utur Städerne / den 4. *Novemb.* p. 1329

Til *Dorpts* Hof-Rätt / hurnledes uti dömande förhållas skall uthöfwer *crimina incestus* i then första och andra Swägerskapz *graden*, den 29 *Novemb.* p. 1329

Til *N. N.* Hof Rätt / hurn thet wäld som enom för blotta mißtanckar skul tilfogas / skal ansees och dömas / den 1 *Decemb.* p. 1330

Til alla Hof-Rätter / at *communicera* med wederbörande Landzhöfdingar the Domar / som uti *Fiscalske Actioner* emot en eller annan affäjas / och någon med ähreröriga och andra böter belägges / den 13 *Decemb.* p. 1331

Til alla Hof-Rätter / at Häradzhöfdingarne sig intet befatta skola med the twisters afgiörande / som härröra af Kongl. May:tz Räntors inkräfjande och upbörd; såsom ock icke wara alt för hastige at med ähreröriga Domar någon beläggia / den 19 *Decemb.* p. 1332 1692

Til Landzhöfdingen *N. N.* at Lösöhren som i wädelden omkomma icke begripes under brandstodzhielpen / den 22 *Decemb.* p. 1333

Resolution och Förklaring / angående Stockholms Stadz Förmyndare-Cammar / den 20 *Januarii*. p. 1333 1693

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Hr. Öfwer-Ståthållaren / angående *executions*-wäsendet / den 23 *Januar.* p. 1335

Til Hof-Rätten *N. N.* om *Citations-Terminerne*, den 23 *Januar.* p. 1336

Til *N. N.* Hof-Rätt / at uptaga allg lagwadde saker / den 23 *Januarii*. p. 1337

Til Borgmästare och Råd i Staden *N. N.*, angående *Revisions*-Eederne / den 27 *Januarii*. p. 1338

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Hof-Rätten *N. N.* at icke mörckt författa sine Domar / eller utan *communication* med *Parterne* och öpne *Resolutioners extraderande* uthfärda något sitt slut / den 1 *Febr.* p. 1338

Förbud om olofligit Skogzhygge uti the näst wid Stockholm angräntzande Skogar / den 6 *Febr.* p. 1339

Til Swea Hof-Rätt / om *Ammiralstets*-Betienters förefallande twistigheter uti *private* mähl / thet the böre höra under wederbörande *ordinarie* Domare / den 15 *Febr.* p. 1341

Til *Dorpts* Hof-Rätt / at Under-Rätternes Domar uti *Criminal*-Saker / skola straxt för *Delinquenterne publiceras*, den 29 *Martii*. p. 1341

Til *Collegierne*, angående Kongl. May:tz giorde Förordning om Förmyndare-Cammaren / den 29 *Martii*. p. 1342

Resolution, angående Kyrckioherde-

1693 wahl / uti the Prästegiäld / som ey äro *Regale*, den 12 *Apr.* p. 1342

Kongl. May:tz Bref / at *Summa appellabilis* ifrån *Pernau* Stadz-*Magistrat* til *Dorpts* Hof-Rätt skal wara 500 Dal. Swänskt Mynt / den 4 *Maji.* p. 1343

Til Öfwer-Rätterne / at *Criminal*-mähl / samt *Fiscalis*ke- och andra *puplique* Saker skyndesammast företagas / och efter afslutandet ofördröjeligen *expedieras*, den 4 *Maji.* p. 1343

Placat och Förbud / angående hwarjehanda slagzmähl och öfwerwäld under Wachterne eller *Paraderne* i *Riga*, den 9 *Maji.* p. 1344

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Swea Hof-Rätt / angående Fullmächtiges answar för then skada och omkostningar / som *Principalerne* genom theras nachläßighet och försummelse taga / den 16 *Maji.* p. 1345

Til Cammar- och *Commercie-Collegium*, samt Cammar-Rätten / och Bärgz-*Collegium*, angående *Resolutioners expedierande*, at therwid intet drögzmähl må förelöpa / den 22 *Maji.* p. 1346

Til alla Öfwer-Rätter / om *Criminal*-Sakers skyndesamma afhielpande / den 26 *Maji.* p. 1346

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Landzhöfdingen *N. N.*, at Ridderskapet och Adelen skal dömas af Hof-Rätten / den 26 *Maji.* p. 1347

Til Swea Hof-Rätt / at intet afsätja eller utgifwa sine *Resolutioner* alt för när Högtider / den 20 *Junii.* p. 1347

Til Hof-Rätterne / huruledes the sig i dömande om ägotwister Cronohemman emellan skole förhålla / den 30 *Junii.* p. 1348

Til Landzhöfdingen *N. N.* angående the emellan Skatt- och Cronohemmanen upkommande ägotwisters uptagande och afgiörande / den 17 *August.* p. 1348

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Swea Hof-Rätt / huru förhållas skal med *Depositionen* af thet / som wid Rådstugu-Rätterne dömes uti the Städer / hwarest inge Cämners-Camrar äro / den 4 *Octob.* p. 1349

Til Åbo Hof-Rätt / at gifwa Kongl. May:t tilkänna / huru en och annan af Kongl. May:t til them *remitterat Supplicant* blifwit afhulpen / den 10 *Octob.* p. 1350

Til Swea Hof-Rätt / angående the Mans- och Qwinnes-personers afstraffande / som förwijste Staden emot förbud igenkomma / den 8 *Novembr.* p. 1350

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* för Ridderskapet och Adelen / angående *Reconvention* emot *Fiscaler*, den 18 *Novemb.* p. 1351

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* för Almogen / angående them / som fökia något emot 1684 åhrs *Reglemente*, den 18 *Novemb.* p. 1353

Til Landzhöfdingarne / om Borgmästare- och Rädz wäljande och *installerande*, den 5 *Decemb.* p. 1353

Til Hof-Rätterne / at Häradzhöfdingarne skola förrätta sitt Embete med alfwarsamhet och redelighet / och icke gifwa orsak til någon skiälig klagan öfwer sig / den 5 *Decemb.* p. 1354

Til Swea Hof-Rätt / at intet befatta sig med the twister och saker / som angå Kongl. May:tz Räntors upbörd / och betienters aflöhning / den 5 *Decemb.* p. 1355

Til Kongl. Rådet och *Præsidenten N. N.* om Allmogens straf för otidigt swedie / den 13 *Decemb.* p. 1356

Til Swea Hof-Rätt / om lönstelägers mähls

Digitized by Google

1694 mähls afstraffande / den 2 *Januarii*. *p.* 1357
Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution*, huruwida hwarjehanda Perzedlar måge wid *immission* i Gårdar afföras eller ey / den 2 *Januarii*. *p.* 1357
Til Öfwer-Land-Rätten *N. N.* om thes och Borg-Rättens *Jurisdiction*, den 3 *Jan.* *p.* 1358
Til alla *Gouverneurer* och Landzhöfdingar/at/til förekommande af hwarjehanda Häradzhöfdingarnes förseelser / sielfwe bljwista Tingen / den 8 *Januar.* *p.* 1359
Til Göta Hof-Rätt / huruledes thet skal förhållas med the Rättegånger / och särdeles med *Appellationer*, som gå från Städerne i Halland / Falckenberg / Warberg / Laholm och Kungzbacka / den 10 *Januarii*. *p.* 1360
Til Hof-Rätterne / angående förwaltandet / af the Häradzhöfdingars Embetes förrättningar / som för någon sin förseelse warda *Fiscaliter* anklagade / den 12 *Januarii*. *p.* 1360
Til Landzhöfdingarne / at ingen Jägerijbetiente skal hafwa macht / at utan lof fälla eller skiuta diur på Cronones ägor / wid dubbelt straf emot andra / den 12 *Januarii*. *p.* 1361
Til alla Hof- och Öfwer-Rätter / at hafwa noga och gran upsicht på the af *Revisions* sökande *Parter* inlefwererade *Cautions*-Skrifter / den 12/17 *Januarii*. *p.* 1361
Til Kongl. Rådet *N. N.*, huruwida Diurgården och Kongl. May:tz ther upsatte huus räcknas under Borgfred / den 24 *Januarii*. *p.* 1362
Til alla Landzhöfdingar / angående ägotwisters afgörande emellan Cronohemman / den 27 *Januar.* *p.* 1363
Til alla Landzhöfdingar at inge *Appellationer* under *Instantierne* efterlåtas emot the öfwer Hufesyner affattade slut / den 11 *Febr.* *p.* 1363
Til Öfwersten *N. N* uti hwad *föro* theras under *Gardet* brott och förseelser skola rannsakas och afdömmas / som af them begås tå the uppå förlof uti egne ärender ifrån Regimentet stadde äro / den 23 *Febr.* *p.* 1364
Til Swea Hof-Rätt / huruwida afdömde mähl måge å nyo uptagas / den 1 *Martii*. *p.* 1365
Til alla Hof- och Öfwer-Rätter / om *comparitionis terminens* och *fataliernes* beräknande wid Kongl. May:tz *Justitia-Revision*, den 6 *Martii*. *p.* 1366
Til Kongl. Rådet *N. N.* om them / som wid Borg-Rätten förfittia the them til Förklaring förelagde tider / den 9 *Martii*. *p.* 1367
Til alla Hof- och Öfwer-Rätter / angående Hemmandet af hwarjehanda misbruuk med *advocerande* på Landet / den 20 *Martii*. *p.* 1367
Stadga och Förbud / at *Officerare* ey måge taga frij Skiutz af Ryttare och Rustningzhållare / den 20 *Martii*. *p.* 1368
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Swea Hof-Rätt / huru med *Revisions-Acternes* afskrifwande förhållas skal / den 2 *April*. *p.* 1369
Til alla Hof- och Öfwer-Rätter / angående *Executioner* af laga kraft wunne Domar och *Resolutioner*, den 14 *April*. *p.* 1370
Til alla Hof-Rätter om Gatulopz beräcknande / samt at ey *connivera* med Underdomaren / den 30 *April*. *p.* 1371
Til Öfwer-Ståthållaren / huru saker / angående förgripelser emot Stadzwachten / skola utföras / den 30 *April*. *p.* 1372
Til Hof-Rätterne / huru med theras afstraffande skal förhållas / som flere

Digitized by Google

1694 resor med lönsteläger beträdde warda/ den 22/25 *Maji*, p. 1373

Til Swea Hof-Rätt / uti hwad *foro* Kongl. Hof-Betiente för erfättningar af *reducerade* Godz böra lagsökias/ den 22 *Maji*, p. 1374

Til Landzhöfdingen *N. N.*, angående ägotwister / som sig yppa emellan Crono- och sådana hemman / hwilka *Dragone*-Rusthållarne af öde uptagit / och therpå fått Skattemanna rättighet/ den 1 *Julii*. p. 1375

Til Landzhöfdingen *N. N.* at Fogdarne ey måge förrätta några *executioner* utan Landzhöfdingens *ordres*, den 3 *Julii*. p. 1376

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref / til *N. N.* Hof-Rätt / angående Leydebrefs affärdande / den 12 *Julii*, p. 1377

Til Landzhöfdingen *N. N.* at *Executioner* uti ringa saker förrättas strax på Tingzplatzen / den 3 *Augusti*. p. 1377

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution*, angående *Executioners* wärckställande öfwer the Soldater / som wid Tingz Rätterne blifwa för sine brott dömde til gatulopp/ den 9 *Aug.* p. 1378

Til alla Hof-Rätter / huruwida en Rustningzhållare må hafwa macht/ at gifwa sin hustru mårgongåfwa af then Skatträttighet han rustar före; och huruledes *Monderingen* skal *considereras* uti arftagande efter en Crono-Rusthållare / den 17 *Sept.* p. 1379

Til *Gen. Lieuten. N. N.*, at Postförwaltare ey kunna dragas under *Duels-Placatet*, den 19 *Septemb.* p. 1380

Förbud / at ingen *Executor* skal fordra något för sitt beswär wid *Executioners* för rättande af Allmogen och Underfåtarne/ för uthlagors och andra skulders utmätning/ til Kongl. May:t/ den 28 *Sept.* p. 1380

Förklaring huruwida en Adelsman kan för skuld inmanas / den 4 *Octob.* p. 1381

Til Hof-Rätterne / at alle från Tingz-Rätterne *appellerade* mähl / angående förösfwat olofligit Skogzbygge/ skola uti Hof-Rätterne *immediatè* til Doms uptagas/ den 13 *Octob.* p. 1382

Til *Gen. Majoren* och Landzhöfdingen *N. N.*, angående the twister/ som upkomma om Mynte-*Valvationen* wid *Executioners* anställande af falne Domar / hwarefter betalningen bör ske/ den 20 *Octob.* p. 1383

Til Bärgz-*Collegium*, om olofligit Swediande i Bärgzlagerne/ den 24 *Octob.* p. 1384

Til Kongl. Rådet och *Gen. Gouverneuren N. N.* angående *Revisions* sökiandet ifrån Öfwer-Landt-Ratten i Estland/ den 26 *Octob.* p. 1385

Resolution at *Gardet considereras*, medan thet i Stockholm är / som thet stode i *Garnison*, af den 30 *Octob.* p. 1387

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til *N. N.* Hof-Rätt / at the af Rättens ledemöter / som icke öfwer Domen warit/ böre icke heller then samma förklara/ af den 5 *Novemb.* p. 1387

Til Swea Hof-Rätt / om *Summa appellabili* ifrån Stockholms Stadz Rådstugu-Rätt / den 6 *Novemb.* p. 1388

Til Öfwer Borg-Rätten / at *reconvention* icke tillåtes emot Domaren/ som *ratione officii* anställer någon *inquisition*, så wida han icke *limites officii* öfwerträder / den 9 *Novemb.* p. 1388

Til Åbo Hof-Rätt / om the böters fördehlande/ som falla för förösfwat olind

och

Digitized by Google

1694 och förargelse i Kyrckian / af den 20 *Novemb.* p. 1390

Til Åbo Hof-Rätt/ huru förhållas skal/ på then händelsen at Rätten icke är Domföör/ den 29 *Novemb.* p. 1390

Til Hof-Rätterne / angående them/ som wid hwarjehanda förefallande tilfällen antagas skole / at förrätta Häradzhöfdingarnes *vices*, den 21 *Novemb.* p. 1391

Til Hof-Rätterne / angående the *quæstioners* och stridigheters uptagande och afgiörande / som upkomma om Sämje- och Stadgehemmans / samt Stubberättigheters wilkor / den 23 *Novemb.* p. 1392

Til Landzhöfdingen *N. N.*, at tilhålla Fogdarne/ thet the uti egne personer bijwista alla Syner / Crono-Skatte- eller Frelsehemmanen emellan; såsom ock at inge *Officerare* eller Ryttare måge brukas wid *executioners* förrättande / som igenom Landzbetiente skie bör / af den 27 *Novemb.* p. 1392

Til Göta Hof-Rätt huru med utmåtandet af *private* skuldfordringar förhållas skal i the små Städerne / *dat.* den 8 *Decemb.* p. 1394

1695 Til Swea Hof-Rätt / huru Leigde bör förstås / när mißdådaren ey warit utur Riket / af den 11 *Januarii.* p. 1394

Til Hof-Rätterne / och sammaledes til alla Landzhöfdingar/ angående bördz rättzhemman/ som kunna niutit någon förmedling / huru wida the therigenom skolat förwärckat sin bördzrätt/ af den 16 *Januarii.* p. 1395

Til Swea Hof-Rätt / huru med kånor förhållas skal / som sedan the aflat nächta barn / och therföre lagligen plichtat / äre blefne gifte med andre män; men sedermehra / efter sine måns död/ uti sitt Änckiestånd/ andra gången sig med lönskeläger försee/ *dat.* den 8 *Febr.* p. 1396 1695

Til Kongl. Rådet *N. N.*, angående them / som för en eller annan grof mißgiärning kunna hafwa gådt i *Caution*, af den 8 *Febr.* p. 1397

Resolution huru och hwarest *Criminalia*, som förlofwade Siö-*Officerare* begå wid theras wistande ifrån Flottan/ böra ransakas och dömmas / af den 9 *Febr.* p. 1397

Til Swea Hof-Rätt/ angående *proclama de cessione bonorum*, den 17 *Febr.* p. 1398

Resolution, angående frijwillige Föreningar; så ock *desererande* uti *Revisions*-saker/ af den 4 *Martii.* p. 1399

Til Åbo Hof-Rätt / huruwida Skattehemman / som under *Militien* äro indelte/ kunna sedermera skiftas / när thertil eljest sådan lägen, et gifwes / *dat.* den 6 *Martii.* p. 1400

Til Swea Hof-Rätt/ om och huru wida *Delinquenter*, som med något sitt arbete kunna förnöja mälsäganden/ måge med lindrigare straff belagde blifwa/ den 15 *Martii.* p. 1401

Til Åbo Hof-Rätt / huru med langwågade eller enfaldige bönder skal förfahras/ som försumma/ at efter fallen Lagmans dom i rättan tijd hos Hof-Rätterne anhålla om *Citation* uppå sine wederparter / af den 28 *Martii.* p. 1402

Til *Dorpts* Hof-Rätt / huru med theras Egendom förhallas skal / som antaga den Påfweska *Religionen*, *dat.* den 28 *Martii.* p. 1403

Resolution, angående mißbruk med skriftelige *memorialer*; så ock *Advocater*, som öfwergifwa theras *Principaler*, sedan the för them uti Kongl. Maj:tz *Justitia-Revision* skrifwit / af den 9 *April.* p. 1403

Til Landzhöfdingen *N. N.* om *Appellationer*

1695 tioner ifrån *Magistraten* i Arensburg/ den 10 *April.* p. 1405
Til *N. N.* Hof-Rätt/ at uti mörcka mähl/ ther ingen tydelig Lag finnes/ i underdänighet förfråga sig hos Kongl. May:tt/ af den 13 *April.* p. 1405
Förbud at sig tilhandla Cronones *Documenter*, som böre wara i *Collegierne*, af den 27 *April.* p. 1406
Til Borgmästare och Råd i *N. N.* Stad/ angående giftermähl emellan them uti tredie *Graden* med hwarannan skylde/ at the utan någon *Dispensation* eller straff böra tillåtas och tålas/ af den 29 *April.* p. 1407
Til Swea Hof-Rätt/ huru förhållas skal/ när några *private Creditorer* kunna hafwa fram för Kongl. May:t erhållit icke allenast inteckning/ utan ock upbud och laga stånd af någon theras *Debitoris* Egendom/ af den 4 *Maji.* p. 1407
Til *Præsidenten N. N.* om Domare-Eedernes öfwersändande til Kongl. Cantzliet/ den 5 *Maji.* p. 1408
Til Landzhöfdingen *N. N.* at *Professorer* böra förstås under *Duels-Placatet*, af den 30 *Maji*, p. 1409
Til Kongl. Rådet och Öfwer-Ståthållaren/ angående *Jurisdictionen* öfwer the wårfwade *Coufardie*-Bätzmän/ hwilka/ medan the åro hemförloswade/ anten i Städerne eller på Landet/ med några mißgiärningar beträdde blifwa/ *dat.* den 31 *Maji*, p. 1410
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Landzhöfdingarne i Finland/ angående Prästernes rättighet af Allmogen/ af den 6 *Junii.* p. 1410
Til Landzhöfdingarne/ at Cronones Betiente åro frijkallade för all afgift utaf thet arf/ som ärfwes utur Städerne/ af den 21 *Junii.* p. 1411
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Landzhöfdingen *N. N.* at Swänska Lagen skal följas på Ösel/ och icke then Pommerske/ *dat.* den 26 *Junii.* p. 1412 1695
Til *N. N.* Hof-Rätt/ at *executionen* icke skier på Domen/ förrän then är af Hof-Rätten skiärskodat när Saken är så beskaffad/ at then ankommer på Eed/ af den 4 *Julii.* p. 1413
Stadga och Förordning/ innehållandes några mähl/ til widlyftigheters afkortande och lindring uti Rättegänger för the stridige *Parter*, både wid Öfwer- och Under-Rätterne/ af den 4 *Julii.* p. 1414
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Åbo Hof-Rätt/ at Biskopar/ *Superintendenter* och *Doctores Theologiæ*, achtas för Adelens wederlikar/ af den 23 *Sept.* p. 1425
Til *Magistraten* i *Reval*, angående Handwärcksmän/ som hafwa otidigt Sängelag med sine Fästemöör för *Copulations* tiden/ at the böre therföre plichta allenast efter Kyrckio-ordningen/ af den 12 *Octob.* p. 1426
Til alla Hof- och Öfwer-Rätter/ at meddela *Parterne*, uppå begiäran/ Förklaringar öfwer afsagde Domar/ af den 17 *Octob.* p. 1426
Til Kongl. *Ammiralitetet*, at wid the Domar/ som ther fällas/ och inskickas til Kongl. May:tz *leuteration*, jemwäl insända the theröfwer hälbne Ransakningar och *Protocoller*, med theras *votis*, af den 22 *Octob.* p. 1427
Til Swea Hof-Rätt/ at *Consistorium Academicum*, så wäl som andra Domstohlar/ wid sakernes afdömmande/ böre lämpa sig efter orten/ ther giärningen är giord/ af den 22 *Octob.* p. 1428
Förordning/ huruledes med Eedegänger wid Domstolarna förhållas skal/ af den 30 *Octob.* p. 1429

Til

1695 Til Swea Hof-Rätt/om Kongl. May:tz Rätt/ ther *cessio bonorum* skier/ af den 7 *Novemb.* p. 1429

Til *N. N.* Hof-Rätt/ at Domaren bör i mörcka måhl/ wara benägnare at frija/ än falla/ *dat.* den 11 *Novemb.* p. 1430

Til Swea Hof-Rätt Förklaring öfwer then 5te *Puncten* af 1682 ährs *Duels-Placat, dat.* den 19 *Novemb.* p. 1430

Placat om theras straff/ som försee sig emot *Duels-Placatet*, och icke äro uti någon wärckelig tienst/ *dat.* den 20 *Novemb.* p. 1431

Protectorial för Siötuls-Betiente/ *dat.* den 26 *Novemb.* p. 1432

Til Swea Hof-Rätt/ huru Eeder och Swordomar/ hwilka the för *Dueller* anklagade Personer på hwarannan utgiuta/ skole afdömas/ af den 2 *Decemb.* p. 1434

Til alla Landzhöfdingar/angående Häradz böter för Skogz-Eld/ af den 6 *Decemb.* p. 1435

Resolution, huru förhållas skal/ när Regimentz *Auditeur* eller Tygwachtare hafwa något at påminna/Kongl. May:tz tienst/ Lag och Förordningar angående/ *dat.* den 17 *Febr.* p. 1435

1696 *Resolution*, angående *Revisions*-sökiandet/ af den 29 *Febr.* p. 1436

Til Swea Hof-Rätt/ angående *Revisions*-sökiandet/ uti the måhl/ som angå Riddarehuset/ af den 29 *Febr.* p. 1437

Resolution huru the skole dömas/ som olofwandes gå ifrån sin wacht/ *dat.* den 2 *Martii.* p. 1437

Til Åbo Hof-Rätt/ huru ransakas och dömas skal om Slagzmåhl emellan Siöfarande och Tullbetiente/ samt Besökiare/ den 7 *Martii.* p. 1438

Til Åbo Hof-Rätt/ huru Gatulopp skola beräcknas/ den 10 *Martii.* p. 1438

Til *Dorpts* Hof-Rätt/ om *Appellations*-skillingen wid Öselske Landt-Rätten/ af den 10 *Martii.* p. 1439 1696

Til alla *Collegier*, *Gouverneurer* och Landzhöfdingar/ at inge Kongl. May:tz Betiente/ utan erhållit särdeles tilstånd/ sig skole understå at emottaga och drifwa *private Actioner*, som them sielfwe icke angå/ den 17 *Martii.* p. 1440

Til Landzhöfdingarne/ at *Magistraterne* i Städerne icke böre meddela Paß åt andre/ än them som äro hos them i Städerne wistande/ den 6 *April.* p. 1440

Til *Gen. Lieuten. N. N.* angående Fehlachtigheters afdömmande wid Husesyner/ den 21 *April.* p. 1441

Förordning om theras straff/ som utan befalning påläggia/ mottaga eller infordra af Allmogen/ eller andre Undersåtare och *Militie*-Betiente/ några giärder/ penningar/ eller hwarjehanda utgifter/ waror eller förßlor/ eller ock sig therwid bruka låta/ den 25 *April.* p. 1442

Förordning/ angående then lydno/ som the nedrigare betiente äro theras förmän skyldige i saker/ som lända til Kongl. May:tz tienst eller otienst/ *dat.* den 27 *April.* p. 1443

Til Öfwer-Borg-Rätten/ at *Juramentum calumniæ* ey må åskas wid nedra Borg-Rätten/ af den 27 *April.* p. 1446

Til Åbo Hof-Rätt/ angående Wärjesmåhls-Eedens afläggiände/ den 28 *April.* p. 1447

Til Hof-Rätterne/ angående Röörlägningar/ och hwad therwid är at i acht taga/ den 10 *Maji.* p. 1448

Förbud/ at ingen må/ wid straff/ inlåta sig i handel/ speel eller byte med Kongl. May:tz Krigzfolck/ om några beklädningz-gewährs eller monde-

rings

1696 ringz dehlar/ey heller tilpanta sig något theraf för drycker/ förtäring eller löhn/ af den 18 *Maji*. *p.* 1449
Til Swea Hof-Rätt/ at inge Mördare böre under *Pardons-Placatet* wid Hennes May:tz Crönings-åhr 1680 *publicerat*, förständne warda/ af den 18 *Maji*. *p.* 1451
Til Öfwer-Landt-Rätten/ huru wida then *Depoſition*, som skier innan *beneficium reviſionis* erhälles/ stal förstås/ den 19 *Maji*. *p.* 1451
Til Landzhöfdingarne/ angående Giäftgifwerier och Skiutzningar/ den 19 *Maji*. *p.* 1453
Til Swea Hof-Rätt/ huru förhällas skal med *Appellationerne* uti the *Confiſcations*-saker/ som angå Stadzens *Privilegier* och Rättigheter/ af den 23 *Maji*. *p.* 1454
Til Landzhöfdingen *N. N.* om Fångars *Tractamente*, den 23 *Maji*. *p.* 1455
Til Swea Hof-Rätt/ at *immediatè* uptaga och afdömma the ersättningztwister/ som komma utaf the igenom Kongl. *Reviſionens* utflag yppade *gravationer*, den 29 *Maji*. 1456
Til *Gen. Majoren N. N.*, angående Häradz-Fogdarnes och Länsmäns förnöjelse för theras förrättningar wid *executioner* i *private* saker/ den 9 *Junii*. *p.* 1457
Til Göta Hof Rätt/ angående theras Kyrckioplicht/ som begå owlnd och förargelse i Kyrckian/ den 9 *Junii*. *p.* 1458
Til Hr. Öfwer-Stäthållaren om wahnartigt Folcks afstraffande/ den 22 *Junii*. *p.* 1458
Förordning om Slotz-Rätters inrättande/ af den 22 *Junii*. *p.* 1459
Til Kongl. Rådet Gref *N.* om Adelens afstraffande i Estland/ som sig förbryta/ den 25 *Junii*. *p.* 1460
Reglemente och Förordning/ innehållandes then *methode* och *proceſs*, som följas och i acht tagas bör wid Huſesyners förrättande öfwer *Officerarnes* boställen/ den 13 *Julii*. *p.* 1461
Tranſſumpt af Kongl. May:tz Bref til *Gen. Majoren* och Landzhöfdingen *N. N.*, om Rustdållarens gäldz betahlning/ den 13 *Julii*. *p.* 1465
Til Åbo *Conſiſtorium*, angående böter för *stupratum* lägersmähl/ den 13 *Julii*. *p.* 1465
Til Swea Hof-Rätt/ om Skogzeldar/ den 14 *Julii*. *p.* 1466
Til *Liquidations-Commiſſionen* angående Kongl. May:tz Rätt i Dana-arf/ den 15 *Julii*. *p.* 1467
Til Swea Hof-Rätt/ om *reviſione gratuita*, den 16 *Julii*. *p.* 1468
Til *Gen. Major N. N.*, at Häradzhöfdingar och Borgmästare och Råd i Städerne ey beständ Rese-penningar/ tå the til någon wiß ort warda inkallade at öfwerse *publict* arbete/ den 19 *Julii*. *p.* 1469
Til Swea Hof-Rätt/ at ersättningztwister höra til thes afdömmande/ den 20 *Julii*. *p.* 1470
Til Landzhöfdingen *N. N.*, at miſsgärningar ey måge förſonas/ den 7 *Aug.* *p.* 1471
Til Swea Hof-Rätt/ angående *Reviſions*-fökiandet af then/ som utom Landz år stadd/ den 30 *Sept.* *p.* 1471
Til Swea Hof-Rätt/ at *Reviſions*-fökianden/ som uhr fängelset sin saak utföra skal/ får fittia hemma i sitt huus/ den 14 *Octob.* *p.* 1472
Til Bärgz-*Collegium*, at *obſervera* fullgiörandet af then 17 §. uti Kongl: May:tz om *Proceſſen* af den 4 *Julii* 1695 utgångne Stadga och Förordning/ den 15 *Octob.* *p.* 1473
Til Göta Hof Rätt/ angående Domars utlösande af Allmogen/ den 15 *Octob.* *p.* 1474

1696 Til Landzhöfdingen. *N. N.* at Fängsr skola föras i järn / den 26. *Novemb.* *p.* 1475

Til *Dorpts* Hof-Rätt / hurn *attestatum paupertatis* af then *Revision* sökande bör i Lifland sökias och tagas / den 5. *Decemb.* *p.* 1476

Förordning / at ingen må upphubara / eller utan tilstånd *communicera secrete* Rådslag och Skrifter / ey heller wid Wthrikes beställningar sökia och befrämja sin egen nytta / förmedelst *pensioners* anammande af fremmande Härrskap / den 9. *Decemb.* *p.* 1477

Stadga och Förordning hurn *Procuratorer* och fullmächtige *pro temerario litigio*, och andre slijke förseelser plichta skole / den 10. *Decemb.* *p.* 1478

1697 Til Landzhöfdingarne / angående flychtige Dråpares fasttagande / den 7. *Januarii.* *p.* 1479

Til Höfwersten af *Gardet* / at räckia Kongl. Rådet och Höfwer-Stäthållaren handen / när han thes om ansökning giör / den 8. *Januarij.* *p.* 1479

Til *Gen. Majoren N. N.* angående flychtige Mandråpares fasttagande / den 19. *Januarii.* *p.* 1481

Til *Gen. Majoren N. N.* om them som inweckla sig i handel med Cronones Fogdar och Upbördzmän / den 30. *Januarii.* *p.* 1481

Til Swea Hof-Rätt / om Frillobarns födo och upfostring / den 9. *Februar.* *p.* 1482

Til *Consistorium* i Åbo / om theras straff / som tredie och fierde resan sig med lönskeläge förseе / den 5. *Februar.* *p* 1483

Til Swea Hof-Rätt om nyst ofwanstående åhrande / den 5. *Febr.* *p.* 1484

Til Kongl. Rådet *N. N.* om *Executions* Wärcket i Estland / den 19. *Maji.* *p.* 1484

Til Regeringen i Pomern / at frembrande / medan the uti Kongl. May:tz *Provincier* stadde äro / höre ey mindre efterlefwa Kongl. May:tz Förordningar / än Kongl. May:tz egne Undersåtare / den 30. *Junii.* *p.* 1485 1697

Til Swea Hof-Rätt / huru the plichta skole / som warandes af sine Makar på en lång tijd *malitiose* förlåtne / med Lägersmähl sig förseе / den 18. *Sept.* *p.* 1486

Til *N. N.* Hof-Rätt / angående Miszgiärningzmän / som död i Fängelset innan the blifwa dömde / den 18. *Septemb.* *p.* 1487

Til alla Hof-Rätter / angående theras afstraffande / som / sedan the warit til Skrift / öfwerfalla någon med ord eller gärning / och therå oförlijkte begå HEMrans Högwärdiga Nattward / den 25. *Sept.* *p.* 1488

Til Swea Hof-Rätt / angående *inprotocollerningar*, och therås *preference*, den 3. *Novemb.* *p.* 1489

Placat och Påbud / angående öfwerwäld och röfwerij / som föröfwas på skepz brutne och strandade Fahrkostar / den 6. *Decemb.* *p.* 1419

Swgr til Lag / *Commissionen*, angående Tijonde penningen af thet arf / som årfwes utur Städerne / den 9. *Decemb.* *p.* 1493

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* öfwer Prästerskapetz Allmänne beswär och ansökningar / den 17. *Decembr.* *p.* 1494

Til Swea Hof-Rätt / angående wittneus Eeder / den 20. *Decemb.* *p.* 1494

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* uppå Allmogens allmänne beswär / den 22. *Decemb.* *p.* 1495

Til Kongl. Rådet *N. N.*, at när *Debitor* icke kan på annat sätt ställa sin *Creditor* til fredz / tå bör hans lösa och fasta ägendom / efter Lag / utmätas. den 12. *Januarii.* *p.* 1495 1698

Digitized by Google

1698 Til *N. N.* Hof-Rätt / angående Enckior / som innan theras Enckie-åhr äro til ända / hafwa otijdigt Sängelag med sina senare Män / af den 12 *Januarii.* p. 1496

Til Kongl. Rådet *N. N.*, at Borg-Rätten i Rijga skal wara underkastat Hof-Rättens *direction* i *Dorpt*, af den 12 *Januarii.* p. 1497

Resolution, at *Banco-Commissarierne*, så wåhl som Ständernes samptel. Fullmächtige uti the Saker / som *ordinariâ viâ* komma under Kongl. May:tz *Revision*, och angå *Banquen*, måge blifwa för *Revisions* och *Calumnia*-Eedernes afläggiande befriade / den 18 *Januarii.* p. 1497

Transsumpt af Kongl. May:tz *Resolution* uppå Ridderskapetz Allmänne beswär / af den 16 *Januarii.* p. 1498

Til Hof-Rätterne / at alla *Assessorerne* ther sammastädes / både af Adel och Oadel / skola sins emellan niuta lika *rang* och förmåner / den 14 *Februarii.* p. 1498

Til Borgmästare och Råd i Rijga / om *acternes* uthlefwererande til the *Revisions* sökiande *parter* / den 21 *Februarii.* p. 1500

Til Swea Hof-Rätt / om rätta förståndet af then 7. §. uti 1682 åhrs *Revisions*-Stadga / huru wida the Domar / emot hwilka *beneficium Revisionis* är sökt / böre *exequeras*, enär then *parten*, som i Hof-Rätten wunnit / har tappat i enthera *Instantierne*, af den 25 *Febr.* p. 1500

Til Hof-Rätten *N. N.*, angående Lagwundne Tiufwars Kyrckioplicht / den 19 *Martii.* p. 1501

Til Swea Hof-Rätt / at *extraordinarie* uthgifter til *Justitiens* befordran i wisse mähl tages af Saaköhron / den 19 *Mar.* och 4 *Apr.* p. 1501. och 1507

Til alla Hof-Rätter / at blodskam med half-Systers-Dotter är Lijfzsaak / den 24 *Martii.* p. 1503 1698

Til Göta Hof-Rätt / om rätta förståndet af 1684. åhrs *reglemente*, angående Skogzhygge och Swediande / den 24 *Martii.* p. 1503

Til Öfwer-Ståthållaren om Stöld / som begås på Kongl. May:tz Borg af Arbetzkarlar och andre / och ey stiger öfwer 5 Dal. Silf:m:t wärde. af den 24 *Martii.* p. 1504

Til Göta Hof-Rätt / at ey nägre Häradz-Rämärcken och skilnader böre allena tagas til *fundament* at skilja by-ägor / den 28 *Martii.* p. 1505

Til *N. N.* Hof-Rätt / at the mähl / hwarutinnan någon fälles til åhrerörige böter / skole *refereras* til Kongl. May:t / när *mitigantia* äro förhanden / efter som Konungen allena tilkommer / at *restituera* en til thes heder / den 28 *Martii.* p. 1506

Til *N. N.* Hof-Rätt / om Tiufnad / af den 28 *Martii.* p. 1506

Til Swea Hof-Rätt / om Lagwundne Tiufwars Kyrckioplicht / den 4 *April.* p. 1508

Til Göta Hof-Rätt / at the mißgiärningzmän / som äro dömde til lifzstraff / böre thet samma så undergå / at the mista lifwet / den 11 *Aprilis.* p. 1509

Til Hof-Rätterne / om theras Straff / som slå sine Swär- och Stiuf-föräldrar / af den 11 *Maji.* p. 1510

Til Åbo Hof-Rätt / at meddela *Consistorio* the Domar / som fälla Tiufwar til Kyrckio-plicht / af den 20 *Maji.* p. 1510

Resolution, huru wida Kongl. May:tz *Placat* / af den 9 *Maij.* 1693. Angående hwarjehanda Slagzmähl och Öfwerwåld under Wachterne eller *Paraderne* i Riga / bör jemwäl *extende-*

Digitized by Google

1698 *tenderas* til andra Städer/ af den 27 *Maji*. p. 1511
Til Swea Hof-Rätt/ huru theras Lägersmähl ansees och afstraffas böra/ hwilka af sina Makar *malitiose desererade*, thermed beträdde warda/ förrän fullkomlig skilnad them emellan skedt/ den 27 *Maji*. p. 1512
Resolution och Förklaring på hwad sätt the skola afstraffas/ som äro fälte til mindre än 8. Dal. Silf:m:tz böter/ och thet samma ey förmå at erläggia. den 30 *Maji*. p. 1513
Til Stadz-*Consistorium* i Rijga/ om förbudne *grader* i Ächtenskap; *Item* om Slagzmähl i Kyrckian/ af den 19 *Julii*. p. 1513
Til Cammar- och *Commercie-Collegium*, huru fremmande *Envoyer* ätniuta *beneficium Revisionis*, den 19 *Julii*. p. 1514
Til Herr Öfwer-Ståthållaren Swar/ om the *excesser* och förgripeligheter af Stöld och eljest/ som skie uthi the förhyrde rummen/ hwarest *Collegierne* äro; *Item* uti Kongl. May:tz Trägårdar/ den 19 *Julii*. p. 1515
Til Hof-Rätterne/ angående theras straff/ som äro antingen Rädzbahne til een eller annan mißgiärning/ men then nedertysta/ och ingen uppenbara; jemwäl giöra sig af någon mißgiärning ä ett eller annat sätt dehlachtige/ den 29 *Julij*. p. 1516
Til alla Hof-Rätter om Tiufnader/ hwaruti flere äro dehlachtige/ den 29 *Julii*. p. 1517
Til alla *Gouverneurer* och Landzhöfdingar/ om the *delinquenters* Begrafningar/ som döö i Fängelset/ den 3 *Augusti*. p. 1518
Til *Gen. Majoren* och Landzhöfdingen *N.N.* angående Fängars förplägning/ innan the blifwa dömde/ den 3 *Aug*. p. 1519
Til *Dorpts* Hof-Rätt/ angående *Processen* i Lijfland/ den 20 *Octob*. p. 1520 1698
Til Hof-Rätterne/ angående the Encklingars eller Enckiors Straff/ som twärt emot Kyrckiolagen flyttia tilsammans uti ett boolag/ förrän theras Sorgetijd är uthe/ den 20 *Octob*. p. 1521
Til Swea Hof-Rätt/ om thes plicht/ som lägrar sin framledne Hustrus ogiffte Syskonebarn/ den 20 *Octob*. p. 1521
Til alla Hof-Rätter och Öfwer-Domare/ om dubbelt Hoors afstraffande/ den 27 *Octob*. p. 1522
Til *Dorpts* Hof-Rätt/ om Tiufwars afstraffande i Lijfland/ den 27 *Octob*. p. 1522
Til Göta Hof-Rätt/ om Tiufwars Kyrckioplicht/ samt theras/ som andra och tredie gången sig med Lönskeläge försee/ den 29 *Octob*. p. 1523
Til Hof Rätterne/ angående *injurier* och Slagzmähl/ som förefalla wid Cronones Räntors inkräfjande/ den 3 *Novemb*. p. 1524
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Göta Hof-Rätt/ at Domaren bör uthsättia/ huru böterne skola *exequeras*, när then brotzlige icke orckar them erläggia/ den 4 *Nov*. p. 1525
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til *N. N.* Hof-Rätt/ at ey giöra några *positive Relationer* uti een saak/ förän therom fullkomlig kunskap är inhämptad/ den 7 *Novemb*. p. 1526
Til *Magistraten* i Stockholm/ om Stadzens *privilegier*, den 8 *Novemb*. p. 1526
Til Göta Hof-Rätt/ om then som slår sin Hustrus Stiufmoder/ den 14 *Novemb*. p. 1527
Förklaring om Stöldz afstraffande/ som skier wid Wädeldar/ den 15 *Novemb*. p. 1527

1698 Til Göta Hof-Rätt / at Lägersmåhl af gifft Man med håfdad Fästekona / är Lijfz-saak / den 12 *Decemb.* p. 1528

Til Göta Hof-Rätt / om Lagwundne Tinfwars Kyrckioplicht. *mut. mut.* til alla Hof-Rätter / *Gouverneurer* och Landzhöfdingar / *Consistorier*, Öfwer Borg Rätten / *Ammiralitets-Collegium*, och Öfwersten af *Gardet* / den 14 *Decemb.* p. 1529

Til Öfwer-Ståthållaren / om giäldz infordrande / den 15 *Decemb.* p. 1530

Til Swea Hof-Rätt / huru *Resolutioner* böra uthfärdas uti Saker / som warit til Kongl. May.t *refererade.* den 16 *Decemb.* p. 1531

Til *Gen. Majoren* och Landzhöfdingen. *N. N.* angående Straff för Borgmästare och Rådmän / som utan lof resa utur Staden / den 18 *Decemb.* p. 1531

1699 Til alla Landzhöfdingar / at Skarprättarne / i anseende til theras Embebete / böre hållas för ährlige / den 5 *Iauuarii.* p. 1532

Til Kongl. Rådet Gr. *N. N.* Swar / angående domars uthlösen / som angå *Academien* och thes Heman. den 15 *Februarii.* p. 1533

Til Göta Hof-Rätt Swar / huru med *Delinquenters* afstraffande förhållas skal / på the orter hwarest intet arbete är at undergå / den 17 *Februarii,* p. 1534

Til Göta Hof-Rätt Swar / angående rätta förståndet af then 11. §. uti 1695 åhrs Rättegångz-*Process*; *item* om upskof i Lagwadde måhl / af den 17 *Februarii.* p. 1535

Resolution och Förklaring på *Advocat-Fiscalens N. N. memorial*, om then Förordning / som uppå Ridderskapetz och Adelens beswär / den 4 *Decemb.* Åhr 1680. är författat / angående *rangen* emellan Qwinfolcken / bör lämpas jemwäl til the the andre utom Adelen / hwilka på Kongl. May:tz *Rang*-Ordning af den 21 *Febr.* 1696. finnas wara upförde / eller icke? *Item* om böter therwid / af den 22 *Febr.* p. 1536

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til *N. N.* Hof-Rätt / om ägotwistes afgiörande wid *Academien* anslagne Hemman / den 22 *Febr.* p. 1536

Til Biskopen *N. N.*, om åthskilnaden emellan *Tutores* och *Curatores*, den 10 *Martii.* p. 1537

Placat och Påbud / angående upsätelige *fallisementer*, och theras straff / som thermed warda beträdde / af den 14 *Martii.* p. 1538

Til alla Hof-Rätter / at 6. 5. eller 4. af Rättens Ledemöter / tå 4. uti sine *votis* äro aldeles eense / hålles för dom före / af den 18 *Martii.* p. 1539

Til Kongl. Rådet *N. N.*, at alle Fängehusen i Lijfland så måtte blifwa lagade och inrättade / at Man och Qwinfolcken kunna sittia åthskilde / och mißdådare säkert förwarade / af den 23 *Martii.* p. 1540

Transsumpt af Kongl. May:tz Swar til *Dorpts* Hof-Rätt / at några wisse *Criminal*-måhl böre blifwa Kongl. May:tz nådigste omprofwan understälte / innan någon *execution* kan komma at gå för sig / af den 23 *Martii.* p. 1541

Til Swea Hof-Rätt / angående *Criminal*-Sakers slutelige afgiörande wid Cämnäre-Rätten / i the måhl / som äro under 60 Dal. Sölf:m:t / den 23 *Martii.* p. 1541

Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til *N. N.* Hof-Rätt / at then som slår sine Kiötzlige Föräldrar / bör mista lijfwet / af den 29 *Martii.* p. 1542

Til *N. N.* Hof-Rätt / at ther några lindrande skiäl finnas / som äro af någon wicht /

1699

Digitized by Google

1699 wicht / the tå allena lämnas til Kongl. May:tz nådige omprofwan och Förklaring / af den 29 *Martii*. p. 1543
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Kongl. Rådet *N. N.* angående Swenska Undersåtares fordringar hoos the Ryske / som wistas i Rijga / *Dat.* den 18 *April*. p. 1544
Til Hof Rätterne / angående *Cessionem bonorum* i *graverade* Sterbhuus / af den 18 *April*. p. 1545
Til Swea Hof-Rätt / at Kyrckioplichten fördubblas / när eenfalt Hoor *itereras*, af den 18. *April*. p. 1546
Til Hof-Rätterne / at uti *Resolutioner* emellan 2. *parter* icke gifwa anledning til een Rättegång med then tredie / som i Saken intet är hörder blefwen / och theraf kan finna sig beswärad / den 25 *April*. p. 1547
Til Swea Hof-Rätt / om *Revisions*-sökiande / den 25 *April*. p. 1547
Kongl. May:tz *Resolution* om Tiufwars Straff; *Item* om Adelens Begrafningar / af den 20 *Maji*. p. 1548
Til Swea Hof-Rätt Swar om Tiufwemåhls afstraffande / den 20 *Maji*. p. 1549
Swar til *Ammiralitets-Collegium* om Stöldz afstraffande / som stiger öfwer 60 Dal. Silf:m:tz wärde / och är skedd på åthskillige tijder / warandes *delinquenten* ey förr therföre Lagförd / af den 9 *Junii*. p. 1551
Til Swea Hof-Rätt / om förbudne *grader* i Åchtenskap / af den 9 *Junii*. p. 1552
Förordning angående fördeelningen af *Confiscationer*, samt then andeel beslagaren theraf bör tilkomma / *Dat.* den 22 *Julii*. p. 1552
Til Hof-Rätterne / at alla Högmålssaker / angående them af Adelen / skola hådan efter åfwenwäl af Under-Rätterne ransakas / och afdömmas / den 7 *Aug*. p. 1554
Resolution angående *Fiscalernes tertial* i the Saker the upspana och uthföra / *Dat.* den 19 *Aug*. p. 1555
Til *Ammiralitets-Collegium*, om *Officerarnes* Straff / som bruka the Gemena til theras *private* nytta / af den 18 *Septemb*. p. 1556
Til *Magistraten* i Stockholm / at alla Fastigheter / af hwad beskaffenhet / namn och *natur* the wara kunna / som ifrån *Publico* och Kyrckiorne kunne wara bortgifne / skole förstås under Högst Sahl. Kongl. May:tz *Resolution* af den 16 *Martii* 1693. *dat.* den 28 *Sept*. p. 1556
Til Hr. Öfwer-Ståthållaren / at Grafwar i Kyrckiorne / samt Tompter och alla Fastigheter / hwilka ifrån *Publico* äro igenom någon gåfwa bortgifne / böre ofördröijeligen sättias i sitt förra stånd igen / af den 28 *Sept*. p. 1557
Til *Consistorium* i Wästerås Swar / om förlofwade personer / som efter begångit Lägersmåhl öfwergifwa sine Fäste-Qwinnor / bortrymmandes til andra orter / huru wida the kunna stämmas och efterlysas; *Item* om warning efter tiufwars utstånden Kyrckio-plicht / af den 10 *Octob*. p. 1558
Til alla Hof- och Öfwer-Rätter / at the / som bedrifwa antingen enckelt hoor / eller ock lönskeläger uti then första Swägerskapz *graden*, skola beläggias med lijfzstraff / den 10 *Octob*. p. 1559
Til Cammar- och *Commercie-Collegium*, om *foro* för Tullbetiente / som anklagas för förseelse i theras Embeten / den 14 *Octob*. p. 1559
Til *Consistorium* i *Narfven*, at Soldater / som sig inställa efter *Pardons*-

1699 *Placatet*, slippa Kyrckio-plichten/ den 14 *Octob.* *p.* 1560
Til Swea Hof-Rätt/ huru förhållas skal/ när Domen består af flere *puncter*, och then wådiande icke fullgiort them alla/ af den 14 *Octob.* *p.* 1560
Kongl. May:tz *Resolution*, at intet tilstahl för *injurier*, eller theraf flytande *reconvention* kan påstås/ sedan mannen är död/ af den 17 *Octob.* *p.* 1561
Resolution angående Krijgs-*Fiscalens* rättighet och andeel i bötes-penningar/ af den 25 *Octob.* *p.* 1562
Til alla Hof-Rätter/ om theras straff/ som under Kyrckio-plichten neka giärningen/ af den 16 *Novemb.* *p.* 1562
Til Göta Hof-Rätt/ at alle Siö-rätz-saker skola i Hof-Rätten upptagas och afdömmas/ af den 11 *Decemb.* *p.* 1563
Til *General Majoren N. N.* om Fängehuus och förwaringz-rum/ som wid Tingzplatzer behöfwas/ af den 11 *Decemb.* *p.* 1564
Til alla Hof-Rätter/ med hwad straff the beläggias böra/ som antingen sina Herrar och Huusbönder/ eller ock uti Huusböndernes ställen tilsatte Förmän/ sig emotsättia/ sära eller dräpa/ af den 19 *Decemb.* *p.* 1565
1700 Til *N. N.* Hof-Rätt/ om arbetetz fortsättiande thersammastädes/ af den 12 *Januarii.* *p.* 1566
Til *Statz-Contoiret*, at Domare bliswa *à part* belöhnte/ tå the förrätta *Commissioner*, som ey angå theras Embeten/ den 24 *Januarii.* *p.* 1568
Til Ståndernes *Commissions-Deputerade*, om Kongl. May:tz giäldenärer och *private Contrahenter*, af den 1 *Februarii.* *p.* 1568 1700
Transsumpt af Kongl. May:tz Bref til Fält-Marskalcken och *General-Gouverneuren N. N.* angående Högdiurs fällande i Liffland/ af den 15 *Martii* *p.* 1570
Til *N. N.* Hof-Rätt/ om hoor med sin Hustrus Broders Ancka/ af den 28 *Martii.* *p.* 1571
Placat och Förbud at bära hand på Skarprättarne wid theras tiensters förrättande/ af den 24 *Maji.* *p.* 1572
Placat, angående uphandlingar och försträckningar/ samt hwad säkerhet och wilkor the skola hafwa at åthniuta/ som Kongl. May:tt och Riket med några förskott och försträckningar wilja tilhanda gå/ af den 13 *April.* *p.* 1574
Til Lag-*Commissionen* Swar på *Quæstionen*, hwilken bör ninta Mälsägande-rätten af böterne för enfalt hoor/ af den 8 *Junii.* *p.* 1577
Til Kongl. Råden förordnade til *Justitiens administrerande*, angående *Revisions*-Eederne/ af den 19 *Junii.* *p.* 1578
Til Kongl. Råden förordnade til *Justitiens administrerande*, angående brott och fehlachtigheter/ som förelöpa wid Tingz-Prädikningarne/ af den 16 *Septemb.* *p.* 1579
Til Kongl. Råden/ förordnade til *Justitiens administrerande*, angående *Contumacia*-åhranders företagande och afgiörande/ af den 28 *Septemb.* *p.* 1579
Öppet *Placat* och försäkring för *Banquen*, *dat.* den 3 *Novemb.* *p.* 1581

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Kongl. Stadgar/
Resolutioner och Förordningar/
angående
JUSTITIEN,
ifrån
Åhr 1528.

Digitized by Google

Digitized by Google

Westerås Stadga.

Kong GÖSTAFS Ordinantie, stadgad med Samtel. Rijks-Rådens och alt Clerckertiet samtycke / uti Wästerås Anno 1528.

I.

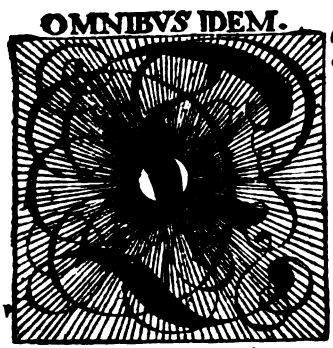

Efter Westerårs Handel inneholler att all saköra hörer Konungen till och almogen begynner wara Prosterna fast olydigh och ohörige / och wilia giffwa them utt dhen saköra / som her till dags hafwer warit kallatt Biscopz saköre / må och skola wåra Fogter och Befalningzmen achta dher opå och kresia honom utt / äro somblige af samma saköre uthtryckte y Ordningen som y Westerås giordes och mäst uttrycktes dhe uti Lagböckerne besynnerliga y Kyrkio-balkenn / doch efter samma Kyrkio-balk icke sinnes alstinges retter och all ens y alla böker äre her efter tecknade meste parten af dhe Biscopz saaker / som nogon skel fölier med.

2. Efter Biscoperna hörer till att dömma om Echtenskapett/ faller dher nogon saköre/ tå bere dhe honom op/ och göre dher Konungen reedo före/ heller gunst och befatte Fougterne sigh intet dher medh.

3. Prester efter ordinantienn/ söke och sware på tingh och stempno/ såsom andra dannemänn/ och böte desliges Konungen/ doch om dhe saker som dhera embete geller opå/ och för dheras qwinfolk/ sware och böte Biscope/ och Biscoper giöra teßliges Konungen reedo heller gunst före.

4. Alla andra saköra som y Lagboken heller efter ordinantien, kallas Biscopz saköra/ dhem bäre Konungz Fougte eller Förläningzmän op/ och kallas icke lengre Biscopz-saak udhann rechnas tilhopa medh Konungz sakena/ och böte icke utan under ett herskap och fölie nu nogra osprechnade af samma saker/ Fougtenom och Förleningz-mannen til en rettelse.

5. Endoch att hwar dagh är förbrutit at giöra illa/ är likwell icke oskell/ at man böter mera dhett enom bryter om Helgedaga än om andra dagar/ y hwilken man oppeholler af andra gerninga/mycket mehra af onda gerninga.

6. För dhett man arbeter om Helgedaga/ bötes intet före/ udhan dhet försummas medh att höra Gudz helga Ordh och Meßann.

7. Fougterna tagi wara på Stätare och Tiggere/ som gå kringh om Landet och tillstedie dem icke gå och liuga.

8. Munkar/ som renta hafwa/ stedies icke till at tiggia/ dher taga Fogterna wara oppå/ Tigge-munker stedies icke ute wara af Closterett till tigga lengre/ än fem wekor om sommaren och 5 wekor om winteren/ dher tagi Fogterna wara opå/ och see oppå dheres bref som dhe skulla hafwa/ ner dhe uttgångne åre/ som Ordinantien dhet klarligen nogh uttrycker/ annars tagi Fougtenn hwad som dhe församlat hafwe.

9. Then som legrar sin Feste qwinna/ böte dher intet före/ efter dhet är hans retta hustru/ men gifwer han henne uttöfwer/ wari saak derföre/ lijka som han ginge ifrån dhenn/ som han wore wigder wedh.

10. Fougterna stedie icke till at nogon trenges ifrån Sacramentet, dhen sigh af Gudelighet beretta will/ chwad dhet är/ om Påska heller annann tijdh.

11. För

Digitized by Google

11. För Lönska-leye bötes icke Biscope utan Konunge/ för hoor bötes Konunge alena/ och legges både Konungz och Biscops sak tilhopa at hon blifwer dhes swårare.

12. För Ketterj med Moder/ Syster/ Stiffmoder medh Moderna och Dotterna/ medh 2 Systrar och sådant/ dhett Gud förbudett hafwer/ er Eldz-saak efter stadgan/ skal bötas och lijf lösas/ tå skall bötas Konunge och ey Biscope.

13. Frendsemio-spieldh som är y tredie och fierde Leedh/ bötes som för högmåles saaker/ doch Konungenom och ey Biscope.

14. Thenn som welleliga tager någon af Kyrkogårdh eller Kyrkio som dijtt hafwer flydd för Fredh skull/ heller dhenn annan nogors slår/ tå böte Konunge för Fredz brutitt/ thet är edzören/ och förnöije Prostenn i Häradet/ för sitt omak/ att han tijtt farer och skerer Kyrkogårdenn om han osker blifwer.

15. Thenn som hafwer oterughett med oskiählig Creatur/ tages han til nåder/ tå försone sig med Konungen och icke med Biscope/ sammalunda och then som enom androm sådant wijter/ tå böte Konungenom och icke Biscopenn/ så ock the som giöra ij Kyrkio Sår/ Blånadtt/ Blodwijte/ heller Tiufwerij/ Meenedare/ böte Konunge och ey Biscope.

16. Prester som med orette setter vthaf Kyrkio heller bannlyser/ böte Biscope som i Kyrkobalkenn står.

17. Thenn som ohörig är Kyrkionne/ thet är thenn som vttsatt är af Kyrkio heller banlyster och går dock likwell inn/ och achtar thett intett/ böte Konunge och ey Biscope/ så ock the som giöra ij Kyrkio sår/ blånatt/ blodwijte/ eller tiufwerij/ meneedare böte Konunge och ey Biscope.

18. Owijgdtt Lijk föres saklöst til Kyrkio/ ehwadh Kyrkobalkenn ther om seijer/ och om första deelen af för:de Sackóra säger Lagbokenn/ at Biskopen skall them hafwa; men nu efter att belefwat är/ att Konungen skall hafwa honom/ behöfwer man icke then måtton achta Lagbokenn.

Digitized by Google

Nyköpings Recess
Af Åhr 1537.

Ihesse efterskrefne Articler hafwer Högborne Furste och Herre Konung GUSTAF, Sweriges/ Giöthes och Wendes ꝛc. Konung/ med sitt Elskelige Rijkzens Rådz samtycke i Sverige/ stickat och stadgat/ om några nyttige och gagnelige Saker/ ther hwar och en af Undersåtarne sig efter rätta må.

FOrst at ingen dierfwes til at bära armborst eller någon wapen till Tinge eller Rådstugu/ Kyrkio eller Giästebud/ hwem thet giör efter thenne dag/ tå hafwer han förbrutit armborst och wapen/ och å fyratijo Marck/ för Konungs Förbud/ wäl må han thet bära i Wargeskall efter Biörn/ Räf och Ikorna-Skog/ hoo thet annorlunda giör/ böte 40 Marck.

Hwilken som hugger Ekeskog annars Mans olofwandes/ böte 40 Marck för Konungens Förbud och Mälsäganden efter Lagen.

Om nybygde Sqwalteqwarner/ hoo på them mahl efter thenne dag/ tå böte Fyratijo Marck för Konungens Dombrutt.

Om Gårde-Städzle/ kan han niuta sin Husbondes goda willja/ och sedan få sittia qwar i Sex åhr/ och thet Siunde åhret säye upp/ wid sine fyretijo Marck.

Skall hållas öfwer alt Rijket Häradzhöfdingahästa hwart åhr/ hoo som dierfwes att utdrifwa them/ böte 40 Marck för Konungs förbud.

Inge Bönder/ Fierdingzmän eller Ländzmän eller Rättera dierfwes at upbära Saköres Brutt eller Penningar efter thenne dag wid sine 40 Marck för Konungs Förbud.

Hoo som dierfwes att taga eller inne med sig hålla Häradzhöfdingetienst/ hafwe förbrutit 40 Marck.

Hoo som dierfwes skiuta en annan ihiel/ han skal blifwa landzflychtig och aldrig få Frid i Rijket.

Ingen

Ingen dierfwes til at ſälja Huſen utaf the Jord/ ſom the äro bygde på/ hoo thet giör/ böte 40 Marck.

Item häreſter ſkall utöfwer alt Riſket/ ther ſom Eekeſkog eller Böök är/ giſwas ällongiäld/ hwart femte Swiin/ hoo ſom thet döljer/ bliſwe Husbondens fulle Tiuſwer.

Theſſe föreſkriſne Articlar wordo beſlutne i Swante Stenſſons Bröllop i Nyköping å St. Sigfridi Dag. Åhr 1537.

Detta blef beſlutit och ſamtyckt af Konung GUSTAF och Rikſens Räd i Upſala/ die Apoſt. Petri & Pauli Anno 1538.

Deſſe ſäyas wara Ähreläſe och mäge ey Lag gå eller wittne bära.

Förſt alle de ſom förachta/ miſswörda och öfwergifwa then Chriſteliga Troo och then Helige Kyrckios rätta Stadgar och Chriſtelige Brukningar.

2. Alla de ſom Kiätterij bruka och medhälla och Frändſämioſpield giöra. Item the ſom Nidingzwärck giöra/ at en dräper någon ſöfwande eller på ſin Säng/ eller å wattnet ſimmandes.

Item alle de ſom allmännelig Frijd bryta/ ſom äre Hemfred/ Badſtugufred/ Kyrkiofred och Hemlighuus fred.

Item alle uppenbara Tiuſwar och Kyrckiohärjare/ Röfware/ Förrädare/ Mördare/ Meenedare/ handlyſte/ Hoorkarlar/ de ſom Trulldom och widſkepelſe bruka/ de ſom giſwa ſig i handel med Diefwulen för penningar och Rikedomars ſkull.

Item de ſom äre Feldtflychtige/ och fly ifrån theras rätta Herre i Strid och örlig/ alla the ſom af ſitt Sinne komne och äre uhrſinte/ de ſom ſlå Fader och Moder och Mandråpare utan nöd.

Alla de/ ſom öfwergifwa ſin Jempn-Chriſten/ eller förgiörning

bär å annan / alla deſſe må ey Lag eller wärismåhl gå ey i någon Domb eller Nämd ſittia / ey wittne bära ſom förr är ſagt / utan de förſt taga uppenbara Skrifft och den Helige Chriſtelige Kyrkians Böön / och ſedan bättra ſitt ſyndige Lefwerne med ſann Pœnitentz-ider och ånger.

Hwar ſom liuger å annan å Heder eller åhra / böte 40 Marck till treſkiptes / om twägge Manna Witne till äre / orkar han ey botum / ſlä ſig ſielf på munnen / och ſäye at han lög / och gänge ſedan till erſwodis / förſt för Målsäganden / ſedan före Konunge och Härade / och wari intet bättre Man.

Hwar ſom kallar annan oqwädins Ord / det å heder eller åhra gär / böte Nije Marck till treſkiptis / utan det ſker af haſtige mode / böte då tre Marck / om han ſin Ord igenkallar / och rätter ſtrax för än han af Tinget gär / giör han ey det / böte efter ti[illegible] ſom orden äre till / och detta äre de Ord ſom bör bötas före / ſom är **Tiuf / Förrädare / Horenſon / Lingare** eller annat tolket / hwar ock ſä är / at någre lägger detta till / ſom är förwunnin Horeſon / eller kallar någre Qwinnor förwunnen Hora / Trullkona eller annat mehra / och är tu goda witne till / böte Tolff Marck till treſkiptes utan nåde / will han det ey utfästa å ſamma Ting / tå ſökes brått hans uth / ſom annor bruth / och ökis hans Saak med fierding högre / och ranſake Nembden de å Tinget äre / om det oqwädins ord är eller ey / och om han det giorde å haſtige mode eller längo wrächt / äre ey Witne till / och det wites honom / wärie ſig med tolff Manna Eede.

Giör någon oliud å Tinge eller in för Rätten / dhet ſig icke bör / böte ſtrax Sex öre / Rätternes egen ſaak / bannar någor annar uppenbarlig / trugar / hotar / undſäger eller Liugare kallar med haſtighet / böte tree Marck till treſkiptes / bryter någor Tingsfred / antingen till Tinget eller ifrån / böte therföre / ſom uti Edzöre Balken ſkils. Cap. 13.

Nu kan Kona Hoor giöra / och hennes Mann tager henne med Hoorkarlen / eller Hoorkarlen hoos henne med wittne / haſwe förgiordt Morgongåfwo ſina / och alt det hon war gifft och gifwin till / och Bonden haſwi wäld om bägges theras Liif / will han böter

ter taga/ tå-böte 40 Marck till treſkiptes och 6 Marck Biſkope och gångi under Skrifft. Ingen må annan ſaak giſwa för Hoor/ utan Bonde Huſtru/ och Huſtru Bonde/ utan någor warder der inne tagen ſom ſagt är/ eller till äre twägge Manna wittne/ ſom ſedt hafwa till- och frångång/ komme då inge dyllie wid/ utan ligge det till Härads Nämd/ wärje de han/ wari ſaaklös/ fälle de han/ gänge då dherom ſom förbemält är/ tager och någor löſen/ utan Målsäganden beder derföre/ giſwe Konungen Fyratijo Marck/ och wari det hans egen Saak.

Nu giſwer man androm ſkuld för Bodrächt/ ſins det med honom eller i Huſen hans/ ſom han honom ſkuld föregiſwer/ ſtändi Tiufs Rätt/ ſins det ey med ſkiäl/ wärje ſig med tolf Männ.

Hwilken ſom bryter den Fred/ ſom Konung eller hans Embetzman pålyſt haſwer/ eller af Konungs Embetzman frijkallat är/ och bliſwer dertill wunnen med tu ſkiälige wittne/ hafwe förgiordt 40 Marck. Giörs der med Dråp/ Såår ellek Blodwijte eller Blånadt/ hafwe förgiordt Liif och Godz/ eller böte ſom Saken är till.

Hwem ſin Målsägande rätt förtiger åhr och dag/ utan han laga förfall hafwer/ ſom Lag tillſäya/ honom ſwares hwarken med Lag eller penningar.

Skifter man Häſt eller Skiuth innan Häradet tre nätter/ thet är Freſtmarck/ komme ther efter fötter/ ſom förr ſtode främbre/ hafwe hwar ſom fånget hafwer/ ſedan tre nätter ute äre. Men kiöper man Öre/ Häſt/ Skiut/ eller hwad Fää det hälſt är/ där äre inge Freſtmarck före/ när Sälljaren kan honom thet hemola/ tå är theras Kiöp gillt/ och hafwe hwar ſom fångit hafwer/ ware den ſom ſääl oklandrat/ och ſtände Kiöp faſt och fullt.

Freſtmarck Häradt emellan ware ſem Nätter/ Land emellan fem och nije Nätter.

Ther man icke kan förſwara ſig med ſkiäl och wittne/ då förſware ſig med Lag och Eed/ (& è contra,) alt det man kan drifwa med wittne och ſkiäl/ bör icke gåås Lag före. All Klagemåhl ſom icke hafwa någon ſkiälig lijknelſe/ bör icke gillas. En rätt Domare bör rannſaka Klagarens ſinne/ om han giör det i nöd/ wälluſt eller arghet/ och hwad de äro för Folck/ om en bör troo dem eller icke.

Henne efterskrefne Punchter och Artiklar blefwe samtyckte af Konung GUSTAF och Rijkzens Rådh i Örebro / den 24 Januarii 1540.

Först at ingen lößninge Karl eller Dräng / skall efter thenne dagh gå här på Landzbygden ibland Bönderne at tiena för dagelön / som här till mycket skedt är / utan sådane löst Folck skole sättia Bönderne tienst / och sigh / efter som sedwana i Rijket är / stedia låta uti half eller heel åhrs städia eller Tienst / heller och at de draga up till Cronones Berg / hwilken som thet gör / skall therföre efter Lagen straffadt warda / doch undantagandes Skreddare / Skomakare / Skinnare / Grofsmeder och Timberman / hwilke then menige Almoge icke wäll umbära eller förlåta kunna / och skole Fougderne / ehwem the tillhöra / efter thenne dag inga Penningar eller Profijter taga af sådane Lößninge Folck / opå thet at sådane Wilkor må them thess bättre förkortat blifwa / hwilken Fougde / som här uthöfwer gör / skall ochsä tilbörligen straffat blifwa.

Then andre Artickel är: Så skall och ingen / hwarken Bonde / Frelsesman eller Prästman / gifwa någon Legedräng mera om åhret än fem Marck Ortiger / och en sådane Dreng skall kunna botha och byggia / hwad Boet tillkräfwer / men then Legedräng / som sådant icke kan färdigt göra / then skall Bonden icke mehra gifwa än fyra Marck Ortiger om åhret.

Then tredie Artickel är: Så skall och ingen Bonde eller andre / unna eller gifwa någon af theras Legodränger Spannemåhl / icke heller the ther boo i Skären eller annorstädes / ther Strömminge eller annat Fiske brukas / gifwa theras Legodrenger någen besynnerlig fördeel medh Sköterne eller Notewarper / uthan hälle theres drenger medh sådane Löhn / som förr sagt är.

Then fierde Artickel är: At ingen Huusman / then ther Koo och Soo / eller något annat Bohagh äger / och fallen är at tage Hemman / och sittie för Boo och Bohagh / skall efter thenne dagh icke sittie för Huusman inne medh andra / uthan skole tå taga sigh

här

Digitized by Google

Hemman / och göre lijke och rätt för sigh / som andre Dannemän här i Rijket göra / ther hwar och en sigh efterrätta och skicka må.

Till thet femte: Så hafwer Kongl. May:t wår Allernådigste Herre / tijt och ofta tillförende / och synnerliga i fiordh i alla Marcknader låtit giftwadt alle tillkenna / huru en part af theße Guldsmeder här i Landet bedrage then menige Man / som opå theras gerning intet förstånd hafwe / öfwer alla mått / förty en part af them göre theras gerning icke när så god eller efter then Ordinantz / som them med rätta borde. Hwarföre will Kongl. May:t och Hans Nådes Rådh ännu förwara eder för sådanne Bedrägerij / efter thet / at när J fattige Män köpe Sölfwer / mene thet / at J skole hafwa Try eller Fyra Lod Sölfwer / Ty finnes ther ibland helftene Koppar och Skarn / så at J näppeligen hafwe ett Lodh eller tu godt rent Sölfwer / hwilket menige Rijket är till en swår och dråpelig skade / endoch J sådant intet förstå kunne.

Sammalunda är och thet menige Rijket till en swår och dråpelig Landzskada / at mäst alle Köpmän här i Rijket hafwe nu i många åhr handlat ganska otilbörligen med Cronones Mynt / hwilket mäst the altsammans hafwa fördt uthaf Rijket och till Dannemarck till the Tyske Städer / Riga / Refle / Dantzigk / Lybeck och annorstädes / och få doch icke helftonne ther lijka före / eftersom thet wärdt åhr / och bliswer så thet Swenska Myntet omsmält / och ommyntat igen under theras Stämplingar / ther the hafwa ett dråpeligit Profijt och Fördeel utaf. Men Kongl. May:t wår Allernådigste Herre och thetta menige Rijket / hafwer tagit therutinnan en swår och oförwinnerlig skada och förderf / förty ingen af theße här näst omliggiande Herrar / Fursters Land eller Städer oppehålle på thenne tijd så åhrligit och godt Mynt / som nu i Swerige åhr / Therföre tå stå the så högeligen efter thet Swenska Mynt / Thet doch wåre Köpmän intet besinna wele eller kunne. Hwarföre biuder Hans Kongl. May:t alswarligen / at inge Köpmän eller andre skole efter thenne dagh föra något Mynt här utaf Rijket / hwilken ther medh beslagen warder / skall uthan alle Nåder till sitt Lijf / Godz och ägodelar straffader bliswa. Ther hwar och en må sig fullkombligen efterrätta.

KOnung GUSTAES Stadga med Rijkſens Råd i Stockholm. Anno 1540.

1. BAnnar någer Fader eller Moder/ och åre twäggia Manna wittne till/ böte 6 Marck/ och ſtände för Kyrkiodörene at ſlijta rijs/ och Präſten ſkall honom ſkriffta och faſto ſättia.

2. Slår man Fader eller Moder anten Blånat eller Blodwijſte/ eller Puſt/ eller ſkiuter/ autingen med näfwa/ kiäpp/ ſteen eller ſtång/ eller med hwarjehanda thet är/ och warder tillwunnen lagliga/ wari thet alt i tweböthe/ ſåſom ſkils i Landzlagen/ Sårmålabalken/ och ſtände för Kyrkiodören at ſlijta rijs och ſkrifft tage/ ſom förr är ſagt/ eller wäri ſig med 12 manna Ede/ om thet honom wijſtes/ förty at hwar äger åhra Fader och Moder/ ſåſom uti the tijo Gudz budord ſtånder.

KOnung GUSTAFS Stadga om Nidtzwärck eller Wäldzwärck på ens Bohagzting. 1540.

SWilken ſom ſönderſlår eller hugger annars Mans Bohagsting med föracht/ ſom är båt/ noot/ nåt/ miärdar/ eller allehanda annor fiſkietyg/ wagn/ ſläda/ eller hwariehanda i Bondens boo hälſt wara kan/ thet kallas Nijdingswärck; Är thet 3 Marck wärdt/ och thet kan pröfwas til han med fullom ſkiälom/ med twägge Manna wittnom tilwunninn/ böte 40 Marck til treſkifftes och åter ſkadan; wijtes thet honom/ och är ey bar åtagin/ döllie med 12 mannom/ eller böte ſom ſagt är.

2. Är thet 2 Marck wärdt eller mera och mindre än 3 Marck/ böte 30 Marck til treſkiftes/ eller wärje ſig med 12 manna Ede.

3. Är thet 1 och en half Marck wärdt/ böte åter ſkadan och 20 Marck/ eller wärje ſig med 12 manna Ede.

4. Är thet 1 Marck wärdt/ böte åter ſkadan och 10 Marck/ eller wärje ſig med 6 manna Ede.

5. Är thet en half Marck wärdt/ böte åter ſkadan och 5 Marck/ eller döllie med 6 mannom.

6. Är thet 2 öre/ böte åter ſkadan/ och 3 Marck/ eller wärje ſig ſielf tredie.

7. Är

7. Är thet ett öre wärdt/ böte åter skadan och en och en half Marck eller wärje sig sielf annan.

8. Är thet en halföre wärdt/ böte åter skadan. och 6 öre / eller wärje sig med sielf sins Ede. (unum exemplar addit) Ärkar han ey bothum/ gånge til arfwode för Konungenom ena Marck hwart åhr.

KOnung GUSTAFS Stadga om olaga Giästning. Upsala den 4 Maji 1541.

WIj GUSTAF medh Gudz nådhe/ Sweriigis/ Götis/ och Wendis ꝛc. Konung. Tilbiude alle Wåre och Wårt Rigis Underdåner/ Riddere/ Adel/ gode Män/ Hoffsinnare / alle theris Hoffmän och Tiänere. Item Fogter och Fogte-tienere/ ehwem the hälst tilhöre. Item/ Landzknechter/ Köpstadsmän / Borgare/ och andre ehoo the hälst äre / inlendske eller uthlendske/ som ferdas och wandra pläghe aff och till här i Wårt Rige Swerige/ Wår Konungslighe gunst och nådhe tilförenne/ gifwandes idher förbenempde wåre trogne undersåter hår medh tilkenne/ at effter thet Wij i theße näst framlidne tijdher igenom näghre wåre nndersåters sanfärdighe underwijßninger / äre förstendiget och beretted wordne / såsom Wij ock sådant dageligen sielfwe för öghonen see och förfara/ hurulunde (theß werr) wårt Clerkerij/ Biskoper / Canicker/ Prebendater/ Kirckieprester / Borghare / Bönder / och menighe Almoge / bådhe i Städherne/ så ock på Landzbygden uthaf hwar man (finarest sagdt) medh swår och usliäligh gestning daghligen förtungadhe-bliswa / så at meste parten aff them/ för sådana gestning skuld i stoor armodh och förderff kompne äre / och än daghligen ytermere förödde och förderfwade bliswa. Så sker them icke alleneste then skade af sådana gestning som förskriswit stååt uthan jämwäll af en stoor part unyttigt / oförståndigt och owördigt Folck (när the druckne äre / eller icke förmene sigh bekomma så godh redhelighet som them synes) stort Hoffmodh / ubequeme ordh / puckerij och annan löszachtighet wederfars. Item, understundom medh hugg och slagh/ bådhe Presten/ hans hustru/ drenger och pijger öfwerfallne bliswa/ therigenom Oß/ Wårt Rige

Digitized by Google

och menige Underſåter / dagh frå dagh / och ſynnerligen i framtijdhen en dråpeligh ſtoor ſkadhe och förderf / tillſtunde måtte / och till ewentyrs til thet ſidſte / at Gudz helighe Ord / ſanne Lärdom och tieniſte / och thetta Rigis och then menighe Mandz frome / nytte och wälfartt / måtte therigenom förtryckt och underkufwat bliſwa. Och uppå thet wij medh wårt godhe nottorfftige och fruchtbahre rådt / ſådana menigh Landzſkada och förderff i tijdh förekomma måtte / therföre haſwe Wij uthaf wår Konungſlighe Krafft och fullkomlighe macht och wälde alfwarligen budhit och befalet / ſåſom Wij ock nu medh thetta wårt öpne Mandat biude och befale / at alle och hwar och en förbenempde wåre underſåter och the ſom Oß och wårt Ridderſkap / Adel och Hoffſinnare / medh eedh och tiäniſte förwandte och förplichtade äre / uthi hwad ſom helſt Condition the ock wara kunne / ingen utheluckt eller undantaghin / at the efter thenne dagh / platt uthi ingen måtte / hwarken the Kirkiepreſter på Landzbygden / eller beſittne Soknepreſter / Biſkoper / Caniker / Prebendater eller Clercker i Köpſtäderne / medh någon geſtning mere beſwära eller förtunga ſkole / medh minne ſå ſkeer / at hwad ſom helſt them hoß någhon antingen förſkrefne wåre Biſkoper / Canicker / Prebendater / Kirkie preſter / eller andre wåre fattighe underſåter / til theris och theris Tiänares Liifz bergning / heſtefodher / och andre Nottorffter medh en godh willie / och för like och ſkiäl / undt och tillåtit bliſwer / at the tå medh en ſkiäligh och rede Betalning / ſtrax förr än the af Gården rijde / gåå eller ferdes / ſtelle Preſten eller andre wåre underſåther / ther the gäſt hafwa / til fridz / ſå at them ingen deel ubetalet afhendt bliſwer. Doch likwel / ſkall ock åter igen ingen dyrfwes at beſkatta eller eſkie af någhon wägfarande / mere för måltijdhen / eller Heſtefodret om natten / än ſom tilbörlighit och ſkiäl är / och i ſitt rette werde / efterſom Spannen gielder i Landet / och gräswäxten eller höedt om året bliſwit är / och ſom Tidſens leglighet i allahanda måtte uthi Landet ſigh begifwer / alleneſte undantagandes ther Wij ſielfwe medh wårt Hoff framdrage / eller när Wij wåre Bref dragare och Tienere / antingen medh teckn (ſom kallas Bodhbyßer) eller medh wårt förſeglede Paßbort och Bref / i Wåre och Rigiſens egne Konungzlige ſaker och ährender uthſlicke / the ſamme ſkole häruthinnan icke beſlutne bliſwa / och ſkole ſigh doch / ehwar the geſte / medh en paße-

ligh

ligh och s[illegible]h nottorfft (under wårt swåre Straff) benögie låta. Sammal[illegible]a når Wij uti Wåre och Rigisens merckelighe werff och handlingar/ Wårt Regimentz Rådt/ eller andre förordnede/ till Oß eller frå/ fordra/ förskriswa eller ellies förskicke/ tå skole alle Wåre Biskoper/ Canicker/ Prebendater/ Kirkie-prester och andre Wåre undersåtter/ ther the framdragha/ förplichtighe wara/ at staffa sådåna wåre Rådgifware och theris tiänere/ för itt like och skäligh it werde/ eller köp strax tilbetalendes/ theris nottorftighe underhåldung till personer och hestar. Doch medh sådana wilkor och beskeid/ att platt ingen öfwer sijn empne eller förmögenheet/ utillbörligh en medh sådana gestning öfwerfallen/ beswåret eller woldgest bliswa skall/ widh wåre Konungzlighe swåre ogunst och lijfzstraff/ ther hwar och en sigh efter rette och skicke må. Och theß till ytermere wiße/ at alt thetta förskresna aldeles så genom wår befalning/ willie och alfwarlige menung/ påbudhit och manderet är/ låte Wij witterligen tryckie wårt Konungzlige Secret här nedhan för thetta wårt Mandat, hwilket som gifwit är uthi wår Stadh Upsala, quarta Maji, Anno Milleſimo, quingenteſimo quadrageſimo primo, Regni noſtri decimo quarto.

KOnung GÖSTAFS Gårdzrätt daterat den 16 October 1544.

WIj GÖSTAF medh Gudz näde/ Swergis/ Göthes Wendes ꝛc. Konung ꝛc. Göre witterligitt/ at oppå thet eblandh wore Hoffsindare/ Hoffiunckare/ Skytter/ Fougter/ och theres Tienere/ Theßliges eblandh them som wår Gårdh dageligen efterföllie/ hwad heller the åre små-Swener/ Drauanter/ Knechter/ Båßmän heller andre/ ehoo the helst åre/ Gudzfruchtann/ ett godt och Christeligit Regimente/ åre/ tucht/ redelighett/ fred och endrecht/ handthåfwes/ beskyddes och beskermes/ opwexa och förmeras må/ och skall Gudz förtörnelße/ öfwerflödighet och annan oskickelighet afskaffas och tillbaka bliswa/ hafwa wij korteligen låtit författa nogre punchter och Artichlar/ efter hwilke förre wore tienere/ som oß dagelig efterföllie och the vti fodringen ä-

re/

re / och elliest ther the vthi Borgeleije ſtickade bliſwa / ſigh efterſticka och holla ſkulle / ſom the her efter vttryckeligen beſkrefne och förſattade äre; Theßliges opå wåre Slott / Gårder / och hoos andre wåre Fougter och Befallningzmänn vttöfwer heele Rijket; Biudendes förthenſkull och förmanendes eder alla wore tienare / ehwilka ij helſt äre / Edle eller oädle / Jnländſke eller vttlenſke / fattige eller rijke / at aldeles holle och ſticke eder efter theße ſamma Artichler / ſå frampt att ij wele undwijka wår ogunſt / och vthi thet ſtraff icke falla / ſom vthi ſamma articler vttryckte äre / thet hwar och Enn må weta taga ſigh tilluara före.

1. Förſt och främpſt ſkall wår Formarſk / medh alle wore Hoffſindere / Hoffjunckare / Skyttare och theras tienare / Theßliges wore Fougter och Befalningzmenn på wore Slott och gårder och annorſtedz och alla andra wore tienere / fruchta Gudh / haſwa honom och hans helga bodh för ögonn / och altidh gerna höra hans helga guddommeliga Ordh / och ſynnerliga om Sundagarna / och andra beqwämliga tijder om åhret / och altidh ſticke och holle ſig ſom Chriſteligtt Folck bör at giöra / wed wår ſtrenge neffſt och wrede.

2. Therneſt ſkole the ock alle och hwar för ſigh fly all Gudz förtörnelſe och ſynnerligen the ſwåra Eder om Gudz horda döpb och pijno ſom (ty werr) mycket ebland hopen brukas pleger / effter alle äre plichtige loſwa / åra och priſa Gudz helga nampn / och icke wanhedrat / ſå ſkall och hwar och enn haſwa Ehrligh och tuchtigh Handell / ſnack och tall med hwar annan / ehwar thet helſt är och fly ſtor öfwerflödigheth och drinkerij / wedh ſtraf efter ſom brutit är till / at ligga en natt twå heller längre uti kiſtann heller tornet wedh watn och brödh.

3. Ytermere ſkolle alle wåre för:de tienere / Edle och oädle wara Oß och wåre Hoffſinnare / unga Herſkafter och wårt Rijke Suerge / hulle / trogne / rätträdige / hörige / lydige och altidh troligen fordra och fremjå wårt och Rickſens beſta / uytto och gagn / ſkade och förderf vthi tijdh förekomma / warna och afuenda / ſom the wela giöra theras Eedh / åhre och redelighett tillfylleſt / med hwilke the Oß föruante och förbundne äre.

4. Så ſkolle och alle för:te wåre Hofftienare / Småſuener / Drabanter och alla andra ſom dageligen wår Gårdh efterföllie;

Sa-

Sammalunda wore Hoffſindare/ och alla andra wore Tienere / ehwem the helſt äre/ Edle och oedle / wara wore Befallningzmän på Slotten och Gårderna på wår wegna/ hörige och lydige/ neruarande och frånwarande/ och. hwar The them på wore och Riksens beſte efter wår befalning natt eller dagh/ till Land eller Watn / bruka eller ſkicka wele / antingen ij ena måtto eller andra / ther til ſkola the ſigh welwilleligenn och troligen bruka och befinna låta/ wedh theras åhra och redelighet tillgiörandes / ſå ock tijt the them aflägge i fordringen/ heller ij Borgeleije / ther ſkolla the bliſwa och låta ſigh nöija/ medh hwadh deell wore Fougter och Befallningzmänn / eller Bönder efter tilbörliget och ſkiäligt wijs / haſwa them att giſwa / och hwilken ſigh oſtickeligenn eller ſå öfwerflödeligenn mat och drick holler / at han ther uthaf (med tuchtt ſeia) Spyr eller giör otucht ij godhe Mennis Sångher / rötandes och förderſuandes theres kläder / thenn ſamma ſkall wedh watn och bröd ij kiſtann ligga eller tornett / och tillbörligenn ſtraffat bliſwa.

5. Thet ſkall och ingen legga ſigh vthi fordringen / vthi annat Läije / än tijtt ſom Fodermarſkenn eller andre / ſom befallningen haſwa / honom lagdtt och förerett haſwe / för. bettre öll / matt eller herberge ſkull / och ther medh förlegga them ſom medh matt och öll haſwa bettre tillredt / vtan hwar nyte ſin lycka och bliſwe ther han lagdh är / wedh ſtraff 6 dager i tornet / heller kiſtann wedh wattn och bröd / och åntå wederlegga Bondenn thett han hoos honom förterdt haſwer / vtan ſå ſkedtt woro / att Bonden haſwer honom ſynnerligen till geſt buditt.

6. Hwilken ſigh vti rottenſkap tilſammans förbinder / fira / Sex eller flere eller ferre emot Oß / wår Marſkalck / Fodermarſk / Ryttmeſtare / Stallmeſtare heller andre wore Fougter och Befalningzmänn på Slotten eller Gårderna / eller emott thenna wår ordningh vthi hwadh Saker thet hälſt ſkee kunne / ſom Oß och wårt Rijke till nogon ſkada eller förderf komma kan / heller ock at igenom ſådana förbinning eller Rottenſkap någonn åuerkann eller Wåldzgerningh / antingen på them inbördes / heller andre wåre vnderſåtter otilbörligenn ſkedde / ſå at wår rett ther igenom förkrenkes / och förminſkat bliſwer / heller och ther igenom nogonn olydne eller ſkalckhett ſtyrkt bliſwer / hwilken ſigh ſådant vnderſtår hel-

Digitized by Google

ler giöra dyrfues / tå achtes för Ehnn förredere och ſtrafes til halſen / vtann han niuter ſerdeles wåra nåder / hafwer och then ene then andre om nogott till att tala / tå ſkee medh Retta wedh Liſz ſtraf.

7. Hwilken ſom rymmer ifrå hopenn / ner man drager för fiendernna / heller ellieſt vndandöll ſigh / ther han hoos annat gott Folch bör wara ij markenn och tilhielpa att nederlegga Rikſens Fiender / then ſamma deles till enn förredare och ſtraffas til halſen vtan nåder.

8. Thet ſkall och ingen förſumma ſin Wacht / ther till han natt eller dagh förordnet blifwer wedh Liffſtraff / ſkolle och alla ehwar the åra natt eller dagh haſwa goda acht och tillſyn / medh lius och eldh / ſå at ther icke nogonn ſkada afkommer / wedh ſtraff at wedergiella ſkadenn / heller thenn the: til icke rådh hafuer / tå bøte med halſenn utann nåder.

9. Skall och ingen fattig eller rijk fördriſta ſigh att förbinda ſigh / antingen ij Borgeleije / fordringenn eller annorſtedz / till land eller watn / på wåre Fogter / Lendzman / Rettare / Redſuener / vnder-Fougter / Kiellare-Suener / heller andre / ſom på wore wegna hafua / til nogon öfwerflödighet eller omåtteligenn medh maatt och dryck wedh Liffſtraff.

10. Skall och ingen vnderſtå ſigh att riſda til Preſter / Borgare heller Lanbo / at truga ſigh Skiutzheſter till at ferdes kring om Landett medh på theres egne werf och Ehrender / beropandes ſigh och ſkiutandes in på Oß / heller på wortt Ridderſkap / Fougter heller hwem thet helſt är / them the icke tilhöra / ther medh liugandes ſigh til maatt och öll och fordenſkap / hwilken ther medh beſlagen warder / ware ſigh wore egne Tienere / Adelsmänn / Fougternes eller andre gode Måns Tienere / hafwe förwerckat halſenn.

11. Skall och ingen Herreman / Småſuener / Drabanter / Hingſterijder / Skytter / Bäßman / eller andre dyrfues at drage iſrå hopen / ther wii Oß lägrett hafua / heller af ſitt borgelege / antingen till geſtabodz heller annorſtedz på theras egett wäſendhe / medh mindre thet ſkeer medh Hoffmarſkalkens / Formarſkes heller them i theras ſtadh tillſatte är / heller andre ſom på wore wegna befalningen hafwe / förlof och ſamtycke / wedh ſtraff att ligge ij 8 dager ij tornett wedh watn och bröd.

12. In-

Digitized by Google

12. Ingen ſkall heller fördriſte ſigh ſielf at legge ſigh vtaf för nogon fodringh eller Landreedh / medh minne han af en tilſkickett Formarſk / heller then i hans ſtadh tillſatt är / heller andre ſom på wore wegner befalningen haſue / aflagdt blifuer / wedh ſtraf ſom för annat tiufwerij.

13. Skall och ingen dierues at haſue nogre höklippare eller andre oſkickelige heſter medh ſigh ij fodringenn och taga på them antingen höö eller Kornn / medh hwilke the icke kunne giöra Oß och Cronona theres tieneſt fylleſt / hwilken thet gör / haſui föruerkat Klipparenn och ther till medh betahla Bonden hö och korn vtan nåder.

14. Hwilken ſom fördriſtar ſig at bortdrage af wåre ſlått eller gårder / öhl / bröd eller annan fetalning / med mindre det ſkeer med wårtt förlof / heller theres wilie och weetſkap / ſom på wåre wegne på Slotten och gårderne befalningen haſwa / och får ther vtöfwer nogon ſkada / tå haſui thett för ingen at klaga / är thett och högre än till half mark / ſtrafas / ſom för annan tiufnadtt.

15. Ingen dyrfues att geſta nogor Preſtmenn / Borgare / Bönder / heller andre / medh minne han efter tidzens legenhett ij landett betaler och förnöijer ther han geſter hoos / at hann tillfredz ſtellt warder / med minne ſå ſkeer / att han af Formarſken heller andre ſom wår befalning haſue / blifuer aflagdh.

16. Ingen ſkall heller nogre wore underſåter i Stederna icke heller theres Huſtrur / Quinfolck eller. hion oſkäll giöra / heller på bögden wåldgeſta wedh liifſtraf vtan alla nåder.

17. Ingen fördriſte ſig heller at opbera flere penningar af wår Cammer / än ſom honom loſwat och tilſagtt är / heller han haſuer wår befalningh opå och han haſwer heſter / ruſtningh och harniſk till / wedh Liifſtraf.

18. Ingen dierfues heller at förbryta ſine heſter / werjer eller annar ruſtninger / medh hwilke han plichtig är at giöra Oß och Cronone tienſt / och anammer kläde och penningar på / icke heller att taga ſigh vthi WapenSynn / heſter eller ruſtning tillåns wedh Liif ſtraf / och then ſom ſådant vttläner / ſly wår gård / och recknas för en minne Man.

19. Ther ock ſå ſkeer / at wij vti Konglige eijen Perſonn / heller wår vnge Erfherſkaffter på någon reedo heller tugh / her ij wårt

Rijke till land eller watnu / åre ſtadde / tå ſkola alle / ſom Oß eſterfölia / ehwem the helſt åre / Hoffſindare / Småſuener / Drauanter / Knechter / Borgare heller andre wåre tienere / ingen undantagandes förplichtige wara / at blifwa tilſtedes ij Legrett ther wij ligge och icke drage ther vtt / til att förlegge ſigh hoos Bönderna / Preſterna / eller andra / medh mindre wij heller wår Hoffmarſk efter wår befalningh och tilſeyelſe ſådant befaller / hwilkenn thetta giöra dierfues och Wij till land ſtadde åre / ligge 6 eller 8 dagar i kiſtan eller tornett wedh watn och brödh / åre wij ock till Sioß / tå ſkall han 3 gånger vnder kölen vtan nåder.

20. Thett ſkolle och alle andre / ſom Oß eller wåre unge Liffarfherſkaffter efterfölie / wara tilruſtade medh gode werjor / hwad heller man till landz heller watnn ſtadde åre / och ſamma werjor altijd och med alle nödtorffter och tilbehöringar wäll ferdige holla / ſå att på hwad tijdh eller ſtundh / natt eller dagh / man them för nöden hafuer att bruka / att alle och hwar ij ſin ſtadh woro tå aldeles wederrede att giöra ſin Herra och Konung theras plichtige och tilbörlige tienſt / hwilken thett icke giör / ſtraffas i kiſtann eller tornett wed watn och brödh otta dager.

21. Thett ſkall och ingen / ehuem thett är / fattigh eller rijk / ſitta / dobbla eller dricka / nätterna igenom / ij borgeſtufwun heller annorſtadh hembligenn / ſom mycket ſkee pleger / heller annat ſådant ſedan Wij eller wår Hoffmarſk / Fodermarſk / Stallmeſtare / Fougter heller andre ſom befalninghen hafue / ij ſengh åre / heller ſedenn klockann är wedh nio eller tio / wedh ſtraf att liggia fiortann dagar ij kiſtann eller tornett wedh watn och brödh / kommer ock nogot Perlamente / buller heller nogot annatt onytterij af ſådantt / tå ſtraffes efter ſakens legenhett och brutenn utann nåde.

22. Ther ſom nogre tretter eller oenighetter ibland wore Hoftiennare ij fodringen borgelege heller på wåre Slott och Gårdar ſigh tildraga / vti hwad ſom hälſt Saker thet ſkee kan / tå ſkall thet efter Saxens Lägenhett och wichtighett ther till nämpnas 6. 12. eller 24. the förſtåndigſte Hoffmänn ij Gårdenn / ſom vtti ſlijka Saaker oweldoge åre / the ſamma ſkullo efter theres beſta ſamuet och förſtånd ſådane ſake ranſaka / förhöra och dömma / ſom the kunna och willja wara till ſuars med både för Gud och menijſkior.

23. The

Digitized by Google

23. The ſamme ſom vti Nempdenne ſatte bliſwa/ ſkolle tillfö-renne göra theras Eed/ hwar för ſigh på Gudh och hans helga ord/ at the wela döma rett och icke orett i the Saker/ ſom före them ij Rettenn kommer.

24. Och alle Saaker the ranſake/ och wele dömma/ ſkolle ef-ter ſom Saaken är wichtigh till med tuå/ 4 eller 6 ſuorne wittne förhöres/ ranſakes och effterdömmes/ och the ſom ſådana wittnes-bördh wele giſua/ ſkole hwar ſigh ſynnerligen ſuerje/ ſom hereffter ſkrefuett ſtår.

Jagh N. beder migh ſå Gudh tilhielpa ij hans helge ordh/ att thenne eedh jagh nu ſuer ſkal wara retter och icke wränger.

26. 2. Jagh N. beder migh ſå Gudh tillhielp och alt thett Gudh ſkop ij himmelen och på jordenne/ och altt thett goda ſom både i thett gamla Teſtamente och nya vttryckt är/ komme migh aldrigh till godo/ hwarken till Kropp heller Siell/ om jag thenne Eeden oretteligh ſuer.

27. Tredie att altt thett goda ſom giordtt är och giöras ſkall ij hela werldena/ och altt thett goda jagh nu äger heller efter ägandes warder/ både löſt och faſt/ komme mig eller mine Erfwingar aldrig till godhe/ om jagh thenne eeden oretteligen ſuer.

28. Hwilken ſom ſuer ſigh meen och warder lagliga ther till wunnin/ tå blifua achtat och hollenn ſom en meenedigh trolös man/ ſkelm och Böſswicht/ och bliſwe aldrigh mer wittnesför heller betrodtt att ſittia vthi nogon nemdh.

29. Wår Hoffmarſk/ Fodermarſk/ Ryttemeſter/ Stallmeſter och andre Befalningzmann oppå Slott och gårderna ſkolle och ſå förplichtade wara/ at holla borge-Stempno medh wårtt Hoffolck/ hwad heller the äro i Borgeleger eller Fodringenn/ huario fiortan dager heller 3 uekor/ till thet lengſte/ hwar månadt mot/ wed w.ir ogunſt.

30. Ther ſom nogon gerning ſker med döddſlagh/ wåldtecht heller andre oloſlige gerninger/ tå ſkall ingen dyrfues vndſtinge el-ler hemligen fördölie ſlike miſsdedere/ ſom ofta ſke pleger/ hwilkenn ther till med ſkiellige wittner lagwunnin warder/ at han then rette banemannen eller miſsdede af uegenn hielper eller fördöll/ ſtände ſam-

ma Rett/ ſom thenn annann förtient hafuer medh mindre han ſerdelis åtniutandes warder wåra nåder.

31. Huar och ſå ſkeer/ at wår Hoffmarſkalck/ Fodermarſk/ Ryttemeſtere/ Stallmeſtere heller andra Befallningzmenn ſee genom finger heller witterligen tillſtedie/ at wore Hofſindere/ Hoffjunckare/ Skyttare/ och theras tienare vttöfwer thenne wår ordning handle eller ſigh förgripandes warde/ och ſamme wår Formarſk icke efter theße förſkrefne Artickiars och Gårdzrätters lydelße thervttöfwer ſtraffandes warder/ tå ſkall then/ ſom thet giör/ hollen och achtat warda lijka ſom thenn ſin Herres och Konungs bud icke holla wilia/ vtan förachtar och otroligenn menar/ och therutöfuer ſkall ſtraffes lijka ſom en ſlijk Man tilhörer.

32. Till det ſidſte ſå ſkole och alle andre Saker och Erender/ ſom förefalle och ſig tildraga kunne/ antingen emellan för:de wore Befalningzman/ Hofſindare/ Småſuener/ Drauanter/ Ryttare/ Båßmänn och alle andre/ ſom Gården efterfölie/ i fodringen eller på wore Slott och Gårder åre inbyrdes/ heller och emellan wore för:te tienere och wore beſittne vnderſåtter her ij Riikett/ Preſtmenn/ Bönder/ eller Borgare och ti theße Artichlar icke vttryckte åre; Alle ſådane Saaker ſkole efter Gårdzrettena rettes och dömmas och the Saker och årender ſom ij Gårdzretten icke vttryckte åre/ the ſamma ſkullu rettes och dömmes efter Suergis beſkrefne Landz-lagh och effter Sakenes wichtighett och Legenhett. Dock wele wij her medh förordnett och Oß förbehållet hafue/ at inge Liifzſaker ſkulle medh ſtraffet pijnligen fullfölias eller rettas/ medh mindre the tillförende medh alla theras omſtänder och ſkrifteligen författade Wittner Oß tilkenna blifuer gifuitt/ och wår Hofmarſkalk/ Fodermarſk eller förordnede befalningzman på ſådana Saker och årender wår betenckiande willie och hefalningh ij then moten öfwerkommett hafue/ ther huar och en ſigh efterätta och ſkicka må/ och om wij framdeles vthi theße Artichlers breff nogre Artichler förbettre/ förnye/ föruandle/ afkorte/ heller nogott tillegge wele/ tå ſkall thet altidh ſtå oß öpett och fritt före. 2c. Och theß till yttermera wißo och bettre föruaringh/ att wij theße artickiar ſå belefuatt/ ſtadfäſt och ſamptyckt hafue/ hafue wij witterligen låtit trycke wårt Secret här nedan före/ ſom gifuitt och ſkrifuitt åhr ij wår Kiöpſtadh Opſala thenn 16 Oct. Anno 1544.

Konung

KOnung GÖSTAFS den Förſtes Krigz Artickiar Dat. Stockholm den 12 Januarii 1545.

WIj Guſtaff med Gudz Nåde / Swerges / Götes och Wendes ꝛc. Konungh ꝛc. giöre witterligitt / att oppå thet ibland wore Knechter / Swenſke / Danſke / Tydſke eller Finſke / ſom nu her i Riſket åre / heller med tiden kommandes warde / ett godt Chriſteligt / ehrligtt och oprichtigt Regements holles / håndhafwes / förmeres och beſkyddes må / ſkall och Gudz förtörnelſe / the ſwåra Eder och annatt ondt affkaffes / och tillbaka bliſwa / hafwe Wij låtit tilſammans drage nogre Punchter och Artichier / efter hwilke ſamme Wij wårt Krigzfolck ij Städerne heller på Landzbygden hoos Preſter eller Bönder / ther the förlagde åre / ſigh holla och ſkicka ſkolle / biudandes och befallandes förthenſkull Eder / alle wore förſte Knechter / ehwar ij förlagde åre / att ij effter theße ſamma Artickiar holle och ſkicke wele / ſå frampt ij ther öfwer icke wele ſtraffade bliſwe / ther hwar och Enn ſigh efterretta och ſkicka må och ſkall.

1. Till thet förſta ſkolle alla / och hwar och en / beſynnerligh wore Knechter / af hwad nation the hälſt åre / Swenſke / Tyſke / Finſke och Danſke / ware Oß och Wåre unge Herſkafter och Affherrar och wårt Riſke Swerge hulle / trogne / rettrådige / hörige / lydige och altidh troligenn fordra och tremia Wårt och Wårt Riſkes och trogne Underſåtters beſta / nytto och gagn / ſkada och förderf ij tidh förekomma / warna och afwenda / och hwad ſom Wij gönom wore tilförordnede Befalningzmänn med them ſkaffa biudandes och befallandes warde / the ſamme / ſampt och ſynnerligen utan all genſeielſe / ſom trogne tienare och underſåter owegligen till Landz eller Watn ij ſkoger / på Bergh och dalar innan landz och utan ij fredelige tijder eller ofredelige ſigh emott alle wåre Wederſakare och Fiender och elliest efter wåre Sakennes nödtorfftet ſigh wellwilleligen ij alla måtta bruka låta wedh then plicht / the Oß / ſom thera retta Herra och Konungh och wåre unge Herſkafter och wore Crone naturligen och gönom theras ſworne Eedh förwante förbundne åre / och ingen förſamlingh holla lönliga eller oppenbarligen utann wåre Befalningz wilie och tillåtelſe wedh Liffſtraff utan alla Nåder.

2. Ther-

2. Therneſt och för alt ſkolle alla Knechter och hwar beſynnerligh fly all Gudz Laſtringh och Förtörnelſe medh ordh och gerninger / uthan fruchta och hafwa Gudh för ögonn / om Sunedagarne och andra begwämliga tijder at höra Gudz helga Ordh / ſom Chriſtet Folck med rette bör / ſigh holle och ſkicke / wedh wår ſtrenge neffzt och ogunſt.

3. Skolle och alla och hwar beſynnerligh / ehuru ſigh wore Saker helſt tilldraga kunne / y hwarje tijde / fredlige eller ofredlige / efter wårt och wårt Krigz bruks arth och Legenhett / hwar y ſunderhett med thet underhåld hwarjom tillſagdt är / tilbörligen ſigh åttnöya låta / hwilken en eller flere her emott heller elliest till myterij emot Oß heller Wåre befallningzmänn y någon måtto medh ordh eller gerningar / hembligen eller oppenbahrligen giöre / eller orſaak gifwandes warde / ther med wår Rätter och Ordningh förkrencke / och andra till ſådana eller andra ogerningar ſtyrcke och blifwe tröſtede / wele Wij utann alla nåder / ſom ett uphoff till wårt och wårt Rijkes förderf / ſom en Förredare till liſwet ſtraffet blifwe.

4. Hwilken ſom rymmer ifrå hopenn / när man drager för Fienderna / heller elliest undandöll ſigh / ther han hoos annat gott Folck bör wara y marken och tillhielpa / nederleggia wåra och Rijkſens Fiender / then ſamma deeles till en förrädare / och ſtraffes till halſen utan nåder.

5. Thet ſkall och ingen förſumma ſin Wacht / ther han till Natt och dagh förordnett blifwer wedh Liſzſtraff. Skolle och ſå alle / ehwar the äre natt eller dagh / hafwa godh tillſyn medh Eldh och Liuß / at ther icke någon ſkada afkommer / weder Straff at wedergella ſkaden / heller then ther til icke rådh hafwer / böte med Halſen utan all nåder.

6. Skolle hwar och enn ſin fulla werio tillſtädes och färdige hafwa / och ingenn annen på Ruſtningh ſin weria låne / ey heller then fördricke / förſättie eller bortdobbla / ſkall och ingen heller mere förſpele / förtära / opläne / borga eller förſlöſa / än hans Lön till betalningenn ſigh förſtreckia kan wedh Liſzſtraf.

7. Skall och hwar och enn ther han y borgeleye heller annorſtedz til landz eller watnn förordnet blifwer / efter ſkelige wijs och Legenhett med maat och drick ſigh nöja låta härutöfwer / antingen

gen wåre Befallningzmän / Prowiantzmeſtare / Skaffare / Kiellare-Swenn / Borgare / Preſter och Bönder y ingo måto till öfwerflödighett eller omettelighett / tränger them heller någor theras hion öfwerfalle / heller någon ſkade tillfoga / och ingen dierfwes nägonſtedz draga / tedan han y borleye eller elliest förordnett och inlagder är / utan wore Befallningzmäns tillåtelſe / doch ſå hwar nogen effter nödtorften någon wärtt drogo / wele wij ingaledes wåre Vndersäter medh öfrigh förterning / heller nägre ſkiutzreeſor förtungade hafwa / wedh lijfſtraf / hwar och ſå Knechterna på wore reeſſe ſtadde äre / ſkall ingenn drage ifrå hopenn / heller tädann hann förornat bliſwer / och ingen dierfwes figh ſielf någon ſtedz från hopen aflegge eller förere / utan nägen af Befallningzmanßens weetſkap och tillſeyelſe / och hwar Rytter och knechter / the medh hwar annen på tugh heller Legre äro / ſkall then ene Part och Nation figh medh then andre fördrage / och hwar annan effter tillbörligett och legenhett undwika.

8. Skall och ingen på oß / Wärt Rädh och Befallningzmenn / nogre obeqwemlige ord hafwa / heller och ſådan af androm höra och fördölia / wedh Liſſtraf / ey heller uthan ſkäll och bewijs / ſkall någon then annan medh häniſka ordh / ey heller nägars äre antaſta / heller elliest otuchtigtt nampn kalla / heller oqwemligen om geld mana / wedh plicht / att liggia ij Jerne / Stocken eller kiſtann en månatt wedh watn och bröddh.

9. Hwilken thenn man annen oförwarande och medh fördehl ſlår / förraſkar eller öfwerfaller / heller partiſk fredh tager / heller någon Nation öfwer thenn annen förbinde eller rotere / ſkall effter ſakens wichtighet och Rättſens Kennelſe / ſådant till liſwet ſtraffet bliſwe / Såſom och hernedh Stingh heller kaſt förbudne ware ſkola / och hwilken giönom ſlagzmåll ij druckenſkap / heller elliest ſkamfärat / helker lamlaſtat bliſwer / then ſkall / ſå lenge han ofärdig är / wår Beſoldningh förhollenn warda.

10. Hwar Wij orſak / betalningh till Knechterne icke altidh ſå ner och ij tijdh wedh handen hafwa kunne / ſkulle Knechterne för thenne / eller nogre andre orſaker / inge undantagandes / nogon tienſt en ſtadh / eller annar icke afſtå / förſumma / eller genſtrefwige beſinna låte / ey heller nogon

Digitized by Google

utan förlof och paßebordh nogonſtadz draga / heller förlöpa / heller ferdes af ſitt borgeleger / ther han hos Preſter / Bönder / Borgar / förlagder är till geſt / till dhen annan / heller taga penningar för ſitt borgeleije och ſedhan geſte bönder heller andre / icke heller löpa borgelegerne / dher dhe lagde äre / effter dheras penninge-löna / heller annatt medh minne dhe förſkrefne bliſwe / förtungandes dher igenom dhen menige man / dher dhe draga af och till ij landet / icke heller tillſtädies att dhe haſwe nogre konär hoos ſig ij Borgeleijen / utann Höffwidzmannens tillåtelſe / och dher nogon ij borgeleijer ligge heller annorſtadh / ingenn oluſt / perſamente / trättan heller nogor otuchtann anrette / heller begynne / wedh Straf och hechtes i jernen eller ſtocken en månat wed watn och bröd.

11. Skolle och andre alle ſaker medh dödſlagh wåldtecht / wäldzwerker / tiufnatt / Röfwerij och andre ogerningar udhi dheßa articklar icke förfatade churu ſom helſt dhe förefalle kunne / effter gärdzrettan / och hwilke ij gärdzrettenn uttrychtenn effter Swergis beſkrifne lagh och fullo ſkäll och wittner rettes och dömmes / och alle ſamptt och ſynnerligh ſå well ſom wore Befalningzman / knechter heller andre / alle ogerningzmenn hielpa hechta och antaſta till retta / Them heller dheris ſaak / hwarkenn med råd eller dådh undſtinge / fördölje / heller af wegenn hielpe / undkommer någon miſſgierningzman her öfwer heller hans ogerning gönom nogon icke i tijdh tilkenna giſwes / tå ſkall dhen ſom ſådant gör / ij dhenn miſſbeders ſtadh utann alle nåder ſtraffet bliſwe / och hwad ſom helſt för twiſtige Saaker emellan wore knechter / heller andre tilldrages kunne / wele wij ij alle wege dhet till Rettenn / för hwars dhere befalningzmänn (af oß förordnett) klagett haſwe / hwilka hwariom och enom dher öfwer rett ſkaffe och förhielpa / förplichtige wara ſkole / wedh wår ogunſt.

12. Till dhet ſidſta / wele wij / att öfwer alle Saaker effter dheres wichtighet tillnempnes ſkolle / 6. 12. eller 24. aff the förſtändigſte ij hopenn ij ſådana ſaker oweldoge / hwilke tillförenne på Gudh och hans helga ordh ſwerja ſkolla / att dhe rett och icke orett dömma wele / ſom dhe för Gudh / oß wele bekende wara / och hwilkenn ſom wittterligen ſwär ſigh meen och bliſwer lagliga dher tillwunnin / bliſwe achtatt och hollenn ſom en meenedigh mann och trolös förredare / och

och bliſwe aldrig mere wittnesför heller betrodd at ſittia udhi någon nempdh / doch wele wij oß her medh förbehållet haſwe / at inga höge Liſzſaker / ſkulla medh ſtraffet pinligenn fullfölias eller rettes / medh mindre dhe tilförende medh dheras omſtänder / och ſkrifftteligenn författade witner / oß heller y wåre frånware / wår öfwerſte befalningzman herudhinnan görandes och befallandes warde / thet wele wij eder alle ſerdelis fullkompnat haſwe wedh wår ſtrenge neffst och ogunſt / och om wij framdeles udhi dhetta Artickels breff nogre Artickler förbettre / förnye / förwandle / afkorte / eller tillägge wele / tå ſkall dhet altidh efter legenhettenn / ſtå oß fritt och öpet före / och dheß till yttermera wiſſo och bettre förwahring / att wij dheße artickelar ſå belefwat / ſtadfeſt och ſamptyckt haſwe / låte wij witterligenn tryckia wårt Secret her nedanföre / ſom är gifwit och ſkrifwit opå wårt Konglige Slott Stockholm ut ſup:a.

Nägre Rijkz Rådz Betenkiande och Reſolution om Hoor / huru det ewoin androm tillwijtas och bewijſas ſkall. Daterat 1546.

MAn märkiande / at ingen bör wite någrom Hoor utan Bonde Huſtrun / och Huſtrun Bonde / med mindre man tager Kona inne med Sex manna wittne / fins och någor annor liknelſe eller ſtymmelſe ther till / tå ſkall 12 manna Nämd wärja henne om the efter Lagum ey kunna henne fälla / ju med thenna förſkeel ſå ſäyandes : Wij tolf ſäye tig frij till thes ſtörre bewijs förekommer / efter wår Lagbook i annat Capitel i 10. Balken. Saken härtill är / medan heder och åhra är liggiande fåå / ſå med en Dannegwinna / ſom med en from Man eller med en åhrlig Jungfru / bör ingen letteliga förekaſtas eller witas / utan med Sex wittne / men om jäf är / tå ſkillie thed åth 12 manna nämd / ſå wäl om Hoor ſom om Jomfrukränckning / medan både gå å heder och åhra / then icke bör kränkias / med mindre ther är ſtoor ſkiäl och aod myndig och boolfaſte witne till / Sees grant öfwer Eedzöres Balken i thet 12 Cap. Wärie icke Nämbd honom för Jungfrukränkning ſom miſtänkter är / ty hennes klader är rifwin

och hon ropar hielp/ eller hans kläder fins qwar/ hwij skall man tå icke frija honom eller henne/ efter som sqwaller och löst tahl kommer mycket ondt till wäga/ och är doch ingen liknelse till/ mycket mindre sådane Sex wittne som Lagboken kräfwer. Wid detta sättet skilia saken åth hafwer ingen fahrligheet med sig hwarken till siäl eller saligheet eller Samwett/ utan annan Saak fins sedan/ och kan bewijsas som Lag kräfwer/ så är Swaranden allena lagwarder/ till en yttermehra ransakan: Fins och icke/ så wore orätt och ochristeligit någon straffa eller fälla emot Lagbokene/ som säger/ ingen bör wita någrom Hoor/ allenast förthenskull/ at onda Tungor komma någon i miβtankar/ och han och hon få icke the ther sweria willia/ eller med godt Samwett kunna thet the intet af weta.

Senatus Regni in Cauſa N. Chriſtophori

videlicet:

Laurentius Siggeſon. Canutus Anderſon.
Johannes Olſon.

Nicolaus Krumme, Olaus Hinderſon.

Hunc articulum præſcriptum confirmabant Anno 1546 Tempore Samptingen.

Placat til Allmogen i Helsinge- och Giästrijkeland/ at Tingz-Saker icke må bliſwa af Fogdarne hembligen afhandlade och förlijkte/ och om Häradzhöfdingernes plickt at hålla Domböcker/ och dem inlefwerera. Datum Gripsholm den 9 Jan. 1549.

Wij GUSTAF med Gudz nåde ꝛc. Tilbiude Eder Oß Elskelige wåre trogne undersåter/ som bygge och boo uti menige Helsingeland och Giästrijkeland wår Gunst och nåde tilförene. ꝛc. Wij hafwe endels förstått trogne undersåter/ huru fast sällsynt thet bliſwer handlat med the Saker och ährender/ som förfalla kunna/ i thet at Fogdarne hembligen för-

Digitized by Google

förhandla och förlijka sådane Saker/ then menige simple allmoge til tunga och beswäring/ som uppenbarligen på Häradztinget utaf Häradz Nämd och Domaren borde med rätta bliswa förhörde och ransakade/ efter som wår Swänska beskrefne Lag medgifwer och ther om utwijser. Therföre hafwe wij befallat Häradzhöf dingarne uti hwart Härade besynnerligen för sig (som wij och nu härmed ytterligare biude och befalle) at thee på sådane Saker aldeles god ackt och tilsyn hafwa skole/ så at Fogdarne icke några Saker hädanefter understinga/ eller hembligen förhandla skola/ Allmogen til skada/ utan them wid Tinget med Lagen förfölia/ och uti Häradzhöf dingarnes närwaro förhöra och ransaka låta/ som sagt är/ och thet bör at ske/ som wij ock sammalunda förbem:te Häradzhöf dingarne härmed alfwarligen biude/ at the på alle sådane Saker beskiedelige Domböcker hålla skola/ och them åhrligen låta Oß tilhanda komma/ så framt the något af then Häradzhöf dinge-Ränta niuta och upbära wele/ som på thet åhret falla kan. 2c. Hwarföre biude wij förbemelte Fogdar och Befallningzmän/ at the ingalunda härefter sådane hemlige och skadelige Förlijkningar giöra skole/ wid wår stränge ogunst och wrede/ så at hwilken Bonde theßlijkest ther med kan befunnen warda/ då skall hans Sak icke thes mindre lijkwäl komma til en rätt ransakning på Tinget/ eller för Häradzhöf dingarne/ som förbemält står.

Samme Mening till

Ångermanland och Nåslagen
Til Wästmanland/
Östergiötland.

Södermanland/ alt Nyköpingz Lähn/
Wästergiötland/ Småland/
Nerike och Upland.

Konung Gustafs Stadga A:o 1554 om Kyrkiofred warder bruten i Kyrkio eller wåg ex Jure Canonico & Civili.

1. Then som träter på Kyrkiogård/ at han stöter åt sinom Nästa eller honom hotar eller slår/ hårdrager eller kindpustar/ eller skiuter honom med handa eller wärja med wredes mod/ böte 40 Marck/ ey heller skal tienst

hållas i 8 weckor till deß Ordinarius kommer eller Biſkopen deraf bud bekommer.

2. Hwilken ſom ſlås på Kyrkiogården eller i Kyrkian eller Kyrkiowäg / och giör blodzwärd / böte lijf och lösöre / eller gifwe thes wärd; om han blir benådd; dock ſkall han til Domkyrkian och taga uppenbara Skrifft: Ingen tijdgiärd ſkal hållas i ſamma kyrkia / förän Biſkopen eller någon af hans Capitels Råd far dijt och förhandlar wännelig med Allmogen och Socknefolcket / och låter dem förſtå / huru illa det wara giordt / at wanähra och förachta ſådane rum / ſom ſtickade äro til Gudz prijs och åhra / och Chriſtne menniſkiors lärehuus / och hwad det koſtar / at giöra Kyrckior och Kyrckiegårdar oſkiärda. Skal han ock utläggia och det bekoſta / ſom ſkadan giorde.

3. Sedan han ſom brutit hafwer faller på ſin knä i alles åſyn och bedes nåder / och förlijkar ſig med Förſamblingen och bedes wänſkap / thet hon hafwer nutit honom ondt åt / och miſt för hans ſkuld meßor och predijkan: och bekiänner ſig hafwa illa giordt / det han ſådan ſtyggelſe har åſtad kommit.

4. Den ſom träter på Kyrckiogården eller ſitter ute och ſqwallrar / ſedan tijdegiärden är begynt / ſå at Präſten icke hafwer Kyrckioliud / böte 3 Marck.

5. Hwilken ſom driſwer ut och in i Kyrkia / ſå länge det mäßas och predijkas / böte 3 Marck.

6. Kyrkian ſkal hållas reen och pur och uti tilbörlig wyrdnat för Gudz ord ſkull och Sacramenter, ſom ther inne brukas.

7. Kyrkiogårdar ſkole hållas reene och granneligen ſtängias för de Sahl. Kroppar / ſom där liggia / ty ingen ting eller Språk ſkal hållas på Kyrkiogården wid högſta Straff / ty alt ſådänt är en ſtyggelſe för Gudh.

8. Hwilken ſom höter / hotar eller blottar ſin wärja åt androm på Kyrkiowald / wari ſå gilt / ſom thet ſkiedde i Kyrckian.

9. Den ſom ſläpper häſt / horß / eller ännan Boſkap på kyrkiogården / böte 3 öre.

Acta

ACta Eccleſiaſtica conſtituta a Rege Guſtavo I:mo. Anno 1554.

I. DEn ſom ſlår enom mundzſlag eller träter på Kyrkiogården / böte derföre 40 Marck / utgiuter then blod / blifwer ingen tienſt innan det kundgiordt blifwer Ordinario och Förſamlingen blifwer kungiordt om den ſynd at han ſå ohelgar högtiden och det rummet.

2. Den ſom murmurerar och giör oliud i Kyrkian / når Gudztienſten hålles / ſkall böta 6 öre: förhindrar han predikan någorlunda / böte 3 Marck.

3. Den ſom går utaf Kyrkian och ſpaſſerar uthe under Prediſkan / böte 3 Marck.

4. Kyrkiogårdar ſkola hållas frij utan Creaturs inſläppande / den ſom dem inſläpper ſielfwilliande / ſkal böta 4 öre.

5. De ſom intet ſökia til Kyrkio Helgedagar / utan åro borto utan laga förfall / ſkole förſte gången böta 4 öre / andre gång 1 Marck / tredie gång 3 Marck.

6. De ſom ringa uti Klockan ſine Conſenſu Æditui, böte 3 öre.

7. De ſom härbergera Trullkarar / Gycklare eller andra Landzſtrykare och dem intaga eller ey giſwa ſin Paſtori tilkiänna / når de dem innehyſa / eller ock Öfwerhetens Befallningzman / böte 40 mark.

TRanſumpt af Kong Göſtafs Mandat om Eek- och Bookhuggning Dat. den 28 Februarii 1558.

MJ GÖSTAF. ꝛc. ꝛc.

Och efter udi ſamme mandat, um bärende trå / ſom åhr Eek / Book / Apel / Haßel / Oxel / Rön eller Hägg / på then tijd inthet berört bleff / och doch liikwäl myckit för nöden / at ſådane Skogh förſkones och blifwer fridkallat / thet ytterſte och bäſte mögheligtt ware kan / efter Rijkit och then menighe man / ther ſådane Lägenheter åre / ingen ringe fördeel äff ſådane bärende Skog / bådhe til ſkepzbygningers behoff / till Rige-

geſens tiäniſte/ ſå ock till Swineföde och andra nödtorfftер haffwe kan/ och må i ſielffwe kunne beſinne/ at en hoop ſkön bärende ſkog (ther Rijkitt och then menige man kunde haffwe myckit gagn utaff) är ſnart förſpiltt och ödelagd/ för en ringa nytte ſkuld/ men ganſke ſeent upwext och kommen til mact igen. Hwarföre Wij och ännu wele eder här med alffwarligen buditt och förmanet haffwe/ at ingen efter thenne dagh/ ſigh fördriſte ſkal/ hugge/ fälle/ bryte eller barcke några af förbemelte bärende trä/ ſå frampt the wele undwijka wår ogunſt/ och thet ſtraff och pœn, ſom um ſådane bärende trä/ udi Swerigis Lagh förmeldes.

Ordning/ huru then åhrliga upbörden/ ſom Landz-Preſtomen tillkommer/ af theras Geldh bytas må emellan honom eller hans Arfwingar/ ſom något Gäldh ſlepper eller döör/ och honom ſom ther widh igen taga ſkall. Anno 1559.

Ehwadoch man hafwer wäl altijd några Stadgar hafft intet olijkelige/ ther man ſig uthi thenna ſakena hafwer plägat efterrätta/ lijkwäll medan nu är worden en anner lägenhet/ kräfwer nödtorfftigheten/ at her med ſkee måſte någon förandring. Ty må och her med ſå handlat warda.

Förſt/ at man ſkiffter åhret/ ſom begynnes och reknas ſkall a principio Maji uthi fyra qwarteer/ och ſammalunda alla åhrſens upbördh.

Ther näſt räknar man qwarteren ifrån åhrſens begynnelſe/ ſom är tillförende Principium Maji eller Philippi och Jacobi in till then tijden/ ther någor Preſt ſkills widh ſitt Gäldh/ thet achtandes/ at ſå många/ ſom ſamme qwarteer tå befunnen warda/ ſå många deelar komma och honom eller hans arfwingar till af alla åhrſens upbördh/ annat thet och är/ antingen af Eng/ åker/ tijend eller annat/ doch ſå/ at han uthi lijka mätto ſwara ſkall till ſin part af all uthgäldh/ ſom ſig ther på ſamma åhr begifwa kan/ thet wari Taxa eller annat. Hafwer och några ſittit widh geldet hela åhret uth igenom/ och blifwer ſå döddh/ eller färdas af i then wånen/ at

at thet andra åhret skall ingå / nembligen Philippi och Jacobi, then samme eller hans Arfwingar skola och tå qwitt och fritt niuta och behålla hela Räntona / som på samma förlidna åhr upburin är / doch måste han lefwerera sinom efterkommande sådan åker / så wäl med Wåhrsäden som Wintersäde / eller ock ther Wåhrsäden icke ännu är sådd / så mycket till sädes / som tå behöfwes. Item inventet förbättrat / och ther til medh swara till alt uthgälld / som samma förledne åhr tilkommer / ingo undantagno. Men ther någon Landzpräst kan blifwa dödh uthi något af theße fyra åhrsens qwarteer / thet ännu icke är kommit till ända / utan kan wara halflidit / meer eller mindre / tå må hans Efterlefwerska eller hans arfwingar blifwa widh Geldet / om them så synes / eller om the hafwa ther rådh till / så länge thet Qwarteret är uthe / och tage sedan ther efter af upbörderne / hwad ther på löpa kan / doch så at thes för innan ingen deel warder försummat / antingen med Kyrkiotienst eller annat / som ther bestyres / och uthrettas skall. Kan eller will och samma thens dödas efterlefwerska eller Arfwingar icke länger bestå Gåldet / så skall man afräkna så många wikur / som then framledne in på thet Qwarteret lefwat och tiänt hafwer / och läggia så ther efter upbördena / hwilka hans efterlefwerska och arfwingar annamma skola.

Alt Fodher / som på Prästabohlet fallet är / wari sig höö eller halm / skall ther effter nödtorfften uptärt och nödt warda / therföre måste och thens dödas efterlefwerska för sigh / sin Barn / Boo och Boskap behålla i Prestegården fritt huusrum / nemliga stofwo / Herberge / Fähuus etc. åth minsto första halfwa åhret / therförinnan hon och med någor annor forwist må kunna försörgd wara.

Timber / Näfwer / Färg / Taakhalm / Stöör och Gärdzle / som på Prestebohlet fallet eller hugget är / skall och blifwa ther qwart ; doch / hwar thet mehr är / än behöfwas kan til laga bygning / taakning eller Stengning / skal han / som wid Geldet tager / förnöya honom eller hans Arfwingar / som thet släpper.

Then wedh / som på Prestebohlet huggen och hemsläpat är / så wäl med Inventes Öker / som Prestens egna / må gå till samma bytet / som alt annat / ellies ther weden kiöpt är / eller huggen på

legdan Skogh / tå må han eller hans arfwingar / ſom weden köpt eller legdt hafwer / giöra thermed huru honom ſynes.

Then Sädh / ſom wäxt är på Swidiolandh / ſkall höra honom eller hans arfwingar till / ſom ther brukat och ſådt hafwer / doch om ſådane Swedieland ligger på Präſte-boles ägor / ſkall han ſom widh Geldet tager / för ſin part behålla Swedie / weden eller Gärdzlet / men ellies icke.

Thetta wari ſå ſatt till en rättelſe efter then lägenhet / ſom nu är / doch hwar någor ſkiälig Förteckning emellan thens dödas efterlefwerſka eller arfwingar / och honom / ſom tager widh Geldet / ſkee kan / ſå at både Parterna låta ſig wäll åthnöya / och at Präſtabohlet eller Sochnene uthi inga mätto ſkeer förnär / thet ſkall altiid wara them frijt / och ſtå i theras egit willkor.

KOnung ERICKS den fiortondes Hoffordning och Articlar, ſom ſtadgades i Weſterähs den 19 Novemb. Anno 1560.

EFter thet then Stormechtigſte Högborne Furſte och Herre / Her ERICK, Sweriges / Giötes och Wändes ꝛc. Konung / wår allernädigſte Herre och Konung / hafwer af förſta H:s Kongl. May:tz Ungdom och begynnelſe in till denne närwarandes tiid / altiid hafft ſynnerlig luſt / god willia och benägenhet till Gudzfruchtan och all menniſkelig tucht och åhrligheet. Så haſwer Hans Kongl. May:t och uti thenne H:s Kongl. May:tz Kongl. Regements ingång och begynnelſe med des mera förſyn och alfwarſamhet tänckt där till / at thet ſåſom uti ſå mätto wäl begynt är / måtte och med Gudz dens alsmechtiges tilhielp / förmehras / på thet at thes ordenteligare / ſkickeligare och betre uti H:s Kongl. May:tz Hoff måtte tilgå / och alle och hwar och en uti Gudzfruchtan och lydno / hörſamhet och trohet emoth H:s Kongl. May:t och all Riddermätig åhrlighet / tucht / Mandom och tienſt / måtte hålne bliſwa / all rätwiſa handhafwas och otilbörlighet tillbörligen ſtraffas / åhr denne H:s Kongl. May:tz Hofordning med Kongl. May:tz och Rijkſens Rådz betänckiande / bewilning och ſam-

samtycke författat/ ther efter hwar ock en/ uti H:s Kongl. May:tz Hoff både högre ock nedrigare ständ må ock skal sig efterrätta/ wijd thet straff ock pœn, som hoos hwar Artikel uti synnerhet förmält åhr.

Först skall hwar ock en lefwa ock holla sig uti Gudzfruchtan/ hafwa Gudz heliga Ordh/ Lag ock budh för ögonen/ ock sig skicka med åthåfwor/ tahl/ ord ock gärningar/ såßom en Christen ägnar ock bör.

2. Thet skall ock här med högeligen budit ock befallat wara/ at the swåre Eder skole afläggias/ som mycket (ty wärr) brukas plåga/ ther egenom Gudz namn mycket wanähras ock Gud alsmechtig der öfwer förtörnat warder/ wijd straff/ then som första resa/ warder der med beslagen/ ligge ena nat i Tornet wid watn ock bröd h/ then andre resan straffas tre nätter i Tornet wijd watn ock bröd h/ then tredie Resan otta dagar uti Tornet eller Järn. Then offtare warder ther med beslagen/ förwijsses utaf Hofwet/ then som thet hörer af någrom ock thet förtiger/ skall ock wara slijkt straff wärd ock undergifwen.

3. När Gudz Ord förkunnes om Söndagerne och andre bequemlige Högtijder om åhret/ ock om någor utan skiäligt förfall then försummar/ skall then dag/ så offta han warder ther med beslagen/ icke komma til måltijd uti H:s Kongl. May:tz Hoff/ uran förse sig hwar han sielf kan/ och gifwe the fattige för hwar resa/ en Marck örtig/ then som icke förmå penningar/ skall ställas till något grofft arbete/ på en dag eller twå tilgiörandes.

4. Then som utan skiälig förfall försummar sin tilbörlige tienst/ ock icke är H:s Kongl. May:t följachtig till Kyrckio ock från/ ock ellest uti sit Embete/ ther-till han förordnat är/ icke är flijtig ock achtsam/ skal honom för hwar dag han försummar/ afräcknas ock afkortas både uti Kläde ock Penningar/ så mycket som på then dagen kan belöpa ock komma uti gemene Bursan.

När någon Triumph eller stoor Solennitet skeer/ eller ock när någre fremmande Herrar och Förstar eller Legater tillstädes åhre/ ock någon (synnerligen then som borde tilstädes wara) sig då försummar/ straffas förste ock andra resan uti Tornet; then tredie resan förwijsses H:s Kongl. May:tz Hoff.

5. Skall hwar ock en wara förplichtat hålla Kongl. May:t

then Eed och förplichtelse / som hwar och en Hans Kongl. May:t lofwat och swurit hafwer then troligen efterkomma / H:s Kongl. May:tz gagn och bästa och wälfärd troligen fördra / skada och nachdel uti tijd förekomma / warna och af ytterste macht afwäria; then ther emot warder befunnen / straffas som en åhrelöös menedig ägnar och böör.

6. Then som tahlar å Konung / hans Rådh eller näste Tienare / som äre Kökemästare / Cammar-Junckare / Cantzlij-förwanter och andre som uti Embeter betrodde äre hoos H:s Kongl. May:t / thet som deras heder och åhra anrörer / och kan thet icke bewijsa / skall straffas som uti Konungz Balcken förmåles i thet Cap. 9. hwar thet icke angiäller heder och åhra / straffas therföre uti Tornet effter som Saken är till / om en tienare giör thet sin Husbonde / stände samma straff.

7. Then som sig låter höra emot Kongl. May:t eller och the som H:s Kongl. May:tz förwanter äre / med spåtske och försmädelige Ord / eller och ellieſt någon onyttig Mun / opå Hans Kongl. May:t eller och dhe förberörde löpa låter / och icke så wäl med Ord som gärning sig tilbörligen emoth Hans Kongl. May:t förhåller / skall theröfwer straffas efter som Sweriges Lag förmåler uti Konungz Balcken Cap. 9.

8. Hwilken som tilägger någon annan thet heder och åhra angiäller / och ther hårdt oppåstår / at willia bewijsat / och thet icke giöra kan / stände samma straff / som then andre borde öfwergå / hwar som han till sådant hade wordit öfwerwunnin. Men hwar thet kommer af bråt och hastigt modh / och thet hwarcken bestå will eller bewijsa kan / skall den då begiära wenskap / och uti hwars mans åhöra bekänna / thet han icke rät giordt hafwer / och uppenbarliga giöra theras Enskyllan.

9. Then som uti Kongl. May:tz tienst är anten Adel eller Oadel / skall uti ingens annans Herres / Furstes eller Potentats Eedh och tienst wara förbundin eller förplichtat / så länge han Hans Kongl. May:t med Eedh förplichtat är / med mindre han hafwer Hans Kongl. May:tz synnerlige gunstige efterlätelse ther till / wijd Lijfz-straff.

10. Hwilken som antingen med hemlige Stämplingar och prach-

tijker /

tijker / oppenbara Ord eller gierningar / Rådh / Dådh / förgifft / stämplar eller brukar emot sin Herre och Konung / och thet uppenbart warder / och med gode witne öfwertygas / endock han hade allenaft sådant i sinnet / och det med wärcket icke fullbordade / straffes som en Förrädare.

11. Hwilcken som till Hans Kongl. May:tz Fiender några bref eller budskap förskicker / eller med något teckn / ord eller gärning / thet ware sig med umgiänge eller elliest någon gemenskap med them hafwer / utan Hans Kongl. May:tz och the Befalningzmän af Hans Kongl. May:t äro tilförordnade / wetskap och willia / straffas til lifwet.

12. Hwar och någon förnumme som sådant bedrefwe eller förfara kunde / om några andre prachticher och Stemplingar / som Hans Kongl. May:t kunde wara emoth och under ögonen / uti hwad måtte thet och helst wara kunde / eller och elliest någon oährlig Handel wiste med någon och icke thet uppenbarar / han skall lijka högdt straffas med then andre / som är till sådane giärning / samBane / efterssåsom saken då är till. Men then thet förmäler / och uti tijd tilkänna gifwer och med god skiähl och bewijs kan någon sådant öfwerbetyga / honom skal wara tilfallet (om thet elliest är så hög Saak) helfftene af thens andras Kösöre / och then andra straffas som förberört står / men är thet ringare / tå straffas then skyldige / som Saaken är till / och then thet oppenbarar / warde betänckt med en skiänck.

13. Then som Kongl. May:tz secret saker / the honom äre ombetrodde / oppenbarar / och them anten med Ord / skrifwelser / eller udi hwad måttö thet helst skee kunde / någon annan Person / än thet skee borde / tilkenna gifwer / och warder ther till med god skiähl och witne tilbunden / straffas som en menedig förrädare.

14. Om någon af Kongl. May:tz Hoffiunckare / som till Credentzning för Kongl. May:t äre förordnade / thet ware sig på math eller dryck / thet förgiäter / och icke giör och efterkommer / effter den Credentz-ordning Kongl. May:t hafwer uti sit Konungzlige Hoff / nådigst befallat / skall straffas therutöfwer / som then sin retta Herres och Konungz Lijfz Wälfärd förfee will / med mindre han niuter synnerligen nåder.

15. Then som förſummar något hwad honom af wår Nådige Herre ock Konung eller af Hans Kongl. May:tz Befalningzman befält warder / thet ſom Hans Kongl. May:tz egen wälfärd angeller / eller ock Rijkzens anliggiande wälfärd / med mindre / han hafwer lagligit förfall / hafwe förwärckat halſen / hwar thet ock ringare anliggiande wore / ſtraffas i tornet med watn ock brödh / efter ſom Saken är till / förſummar han ock thet oftare / förwijſes Kongl. May:tz Hof.

16. Then ſom rymmer ifrån hopen / när man drager till Fienden / achtas ock hålles för en Förrädare.

17. Then ſom undanſtinger ſig när något Tug är förhanden / ock är dock beſkedd till at föllia med / är det Adelsman / hafwe förwärkat ſit Frelſe / är det en privat Perſohn / förwijſes Kongl. May:tz Hof.

18. Hwilken ſom af Kongl. May:t antingen igenom ſkriftwelſe eller ellieſt warder kallat till härfärd / eller ock till Kongl. May:tz Hoff / ock utan lagligit förfall thet förſitter ock icke kommer / är thet Adelsman / hafwe förwärckat Frälſet / är thet en privat Perſohn / deles till en Skielm.

19. Hwilcken ſig opſätter emoth ſin Befalningzman ock drager ſin Wäria uth emot honom / ändock han ingen ſkade giör / hafwe förwärckat halſen / om han ellieſt med ſmälige ock ährerörige Ord honom antaſtar / beſynnerligen när then ſom Befalningen hafwer / honom biuder ock befaller något till Kongl. May:tz gagn ock beſte / ware ſamma ſtraff.

20. Om några äre ſom ſig anten twå eller tre / flere eller fierre förrotere eller förbinde emot deres öfwerhet / ock then ſom befalningen hafwer / anten för math / öhl / herberge / eller för hwad annan orſak ſkuld thet helſt wara kan / hafwe förwärkat Halſen.

21. Hwilken ſom förſummar ſin wacht / ock utan ſkählig förfall ther opå han dag eller nat beſkedd eller förordnat är / hafwe förwärckat halſen; then ſom ſofwer på wacht / ware under ſamma ſtraff.

22. The ſom äre på wacht förordnade och icke hafwa god acht ock upſeende med Eld ock annat / ther af någon märckelig ſkada kunde förorſakas / eller ock ſådant udi tijd icke tilkenna gifwa / ſynnerligen opå then platz ock ſtad ſom han är förordnat / utan förſummar

Digitized by Google

mar thet / han i så måtto hade bordt achtat / straffes til Lifwet.

23. Al druckenskap skall förbuden warda / uti så måtto / at then som drucken är / icke skall lópa på Gatan / sig sielf utaf hwar man till spot och åtlóye / synnerligen uti fremmande Land / then thet giór chwem thet är / straffes uti Profoßiarn förste resan / annan och tredie / kommer han offtare igen / förwijsses Hofwet.

24. Then som drager sin wärja uti wår nådigste Herres och Konungs egen Cammar / Sahl eller Presente-Cammar / till at gióra ther skada med / straffas till Lifwet.

25. Gifwer någon den andra kindpust med wrede thersamma städes och icke drager sin wärja / ristes igenom handen / wari samma straff om någor gifwer then andra kindpust uti Kongl. May:tz närwaro / anten i marckene eller annorstädes. Släß någon på en half mijhl när Kongl. May:tz Läger / ware under samma straff.

26. Hwilke som rotere sig inbórdes / anten twå eller tre / med hele eller halfwe Roter flere eller fierre / till at emillan sig inbórdes gióra något Parlemente / the som thet begynna / straffas til halsen.

27. Hwilcken som wärja med wredes mode utdrager på Slot eller gårder / ther som Borgefred som man thet kallar / hållas borde / ändock han ingen skada giór / ristes igenom then samme handen han utdrog samma wärja med / skeer ock ther af Såramåhl / då hugges samma hand utaf honom / med hwilken han giorde samma giärning / och näglas alla andra til warnagel och förfyhn på Borgeporten.

28. Then ther någon ihielslår utan nödtwingat ther till / så är saken mycket större / och gifwe Lif får Lif.

29. Then som icke griper dódzslagaren om han det någorledes gióra kan / utan låter honom undkomma / eller honom någorledes undanstinger eller hemligen fördóllier / delis til en mindre Man.

30. Then som brukar Fördels wäria på någon som är Róór eller Boga och skiuter lóst på någon / ändock han ingen skada giór / hafwe förwärckat halsen.

31. Hwar som driister sig skiuta sitt Róór af på femhundrade Trán när wår nådige Herres och Konungz Lägre / utan förlof / hafwe förwärckat halsen.

32. Hwar som en gifft Man lägrar sig med en ogifft Qwinna

na eller Pijga/ första och andra resan han ther med warder beslagen/ straffes uti Tornet med watn och Bröd/ och böte 40 Marck. Then tredie resan förwijses Kongl. May:tz Hof.

33. Then som lägrar sig med gifft Mans-Hustru / wari Lijfsstraff.

34. Then som tager Qwinno med wåld / hafwe förwärckat Halsen.

35. Tet Konungzlige Fruentimbret skall både med Ord och gerningar uti deras åhre/ och goda rychte obeskiämde bliswa wijd högsta ogunst; Men hwem theras åhra förkräncker och thet icke bewijsa kan / miste lijfwet utan alla nåder.

36. Ware och uti lijka säkerhet alle andre åhrlige Måns Fruentimber uti Hans Kongl. May:tz Rijke.

37. Hwilken som finner någon otilbörlighet i Fruentimbret/ och giswer thet icke sin Öfwerheet tilkenna/ är thet Lönskeleie/ achtas för mindre man / är thet hoor/ miste halsen.

38. Al otilbörligheet som skeer uti det Konungzlige Fruentimber/ skall giswas Kongl. May:t tilkiänna / är det och med någon annan / då giswes Måhlsäganden tilkänna/ hwar thet förtijger/ achtes för en Skiälm.

39. Then som tager något til låns / ehwad som helst thet kan wara/ och låter thet förkommas eller och förderswas/ then skall thet igen betala.

40. Hwar ey tienare låter något förkomma för sin Huusbonde eller och thet honom är uti warning antwardat och låter förderswas / ware sig Huus/ gård/ wäria eller annat/ ehwad thet helst wara kan/ wari lag samme/ häfwer han ey penningar betala med/ wedergiälle då med sin tienst.

41. Then som hafwer wederlag med en tiuf/ höol och dööl med honom / straffes lijka med then ther gierningen giorde.

42. Then som tet giör owetterligen och icke weth af thens andras mißhandel / utan bekommer något af then andre / thet han icke weth orätteligen fångit wara / tage then till sitt igen som thet äger / och then andre söker sin fångesman/ eftersom Sweriges Lag förmår.

43. Then som sig sielf locerer och aflägger til herberge annorstä-

ſtädes än han af ſin Förrier brſkedd är/ ſtraffes med Fängelſe / och ſielf betale hwad ſom han uti ſamma Locement förtärdt och förödt hafwer.

44. Hwilcken ſom wåldgiäſter någon och ther öfwer warder beklagat / at han öfwer ena halff marck ſkade giordt hafwer / thet ware ſig anten af honom eller hans medföllie förtärt eller bortförd / ſtraffes ſom en annan Ränsman.

45. Then ſom tager fodery höö och hafra på någon Klippare / ten han icke kan giöra Kongl. May:t tienſt med / med mindre thet warder honom ſynnerligen af Kongl. May:t gunſteligen efterlåtit / hafwe förwerckat ſamma Heſt och betale höet / hafwern och kornet med.

46. Then ſom fördriſtar ſig upbära beſoldning på flere häſtar / Karlar och Ruſtningar än han giör tienſt med / ſtraffes ſom för annat tiufwerij.

47. Then ſom wäria lånar en annan på munſtring / ſkall achtas för en mindre man och förwijſas Kongl. May:tz Hoff.

48. Then ſom mera kläde eller penningar fördriſtar ſig af Kongl. May:tz Cammar upbära / än hans beſtälning förmehler / ſtraffes ſom för annat tiufwerij.

49. Then ſom fördubbler ſin wärja / ther med han ſkulle giöra Kongl. May:tz tienſt / miſte halſen.

50. Then ſom tager något thet en annan tilhörer / ehwad thet helſt ware kan / och thet utan hans wetſkap och willia brukar eller förwanſkar / äge tå Mählsäganden binda honom til Rån eller Tiufwerij.

51. Att then ſom giör räkenſkap och mindre ſkrifwer i upbörden än han upburit hafwer / och meer uti utgifften än han utgifwit hafwer / ſtraffes therföre ſom för annat tiufwerij.

52. Hwilcken af Kongl. May:tz Befalningzmän finner något otilbörligit med Hans Kongl. May:tz Hoftienare / och them icke ſtraffar / eller ther om tilkänna gifwer / utan ther med öfwerſeer / ſkall och theſſlikeſt ſom then ſin Herres och Konungz Bud förachtar / wara förplichtat at ſwara och wederläggia all then ſkada eller fahrlighet / ſom ſig theraf kunde förorſakas / och stå ſamma ſtraff ſom then andre förtient hade.

53. Hwem ſom drager ifrån Kongl. May:t utan Hans Kongl.

May:tz gunstige förlof / eller theras / som Befalningen hafwa / miste sin Förläning ock förwijsses Hofwet.

54. Hwar ock en / fast han hade förloff otta eller fiorton dagar / mera eller mindre / ock sedan utan laglig förfall toge sig längre förlof / då ligge så många nätter, ock dagar i Tornet / som han utom förloff hafwer borto warit.

55. Sammaledes ther twå uti et Embete förordnade äre / ock then ene af Kongl. May:t eller af H:s Kongl. May:tz Befalningzman wore på någon tijdh tilgiörandes förlofwat / ock then andra wille uti hans fråwaru lof begiära utan synnerl. ock laglige förfall / tå skal then thet giör / förwijsas af Kongl. May:tz Hoff / ock miste sin förläning.

56. Alle oenigheter kijf ock trätor / som sig kunna tildraga / skola för Rätta / ock för the gode Män / som till Konungz Nämd eller Borgerätt förordnade äre / förhöras / ransakas ock åtskillias.

57. The som af Hans Kongl. May:t äre förordnade at sittia för Lag ock rätta / skola / effterson Saken är till / anten effter twå / tre / fyra eller Sex sworne witne döma ock domfälla / ock i den måtton ingen wåld eller skyldskap anse / ock när någon sig menedig swär eller falskeligen witnar / ock sedan kunde med rättmätig kundskap tilbaka drifwas / ware achtad för en menedig ock aldrig ware witnesföhr / eller sittie någon tijd för lag ock rätta.

58. Ingen Appellation må skee ifrån Konungz Nämd / utan hwad som af Konungz Nämd affagdt warder / skall hwar låta sig åtnöya / dock ställes thet till Hans Kongl. May:tz wår allernådigste Herres ock Konungz nådigste behag / om Hans Kongl. May:t nådigst några synnerlige ock högwichtige ährender / uti egen Konunglig Persohn ransaka ock till förhöör städia will.

59. Then som altijd förer sig uti fasånge trätor / ther honom icke så behoff giöres / ock ther med icke will afläta / när han förste / annan ock tredie resan warder ther om förmant / förwijses Hofwet.

60. Then som förachtar fremmande Nationer, hwilka the ock helst äre eller wara kunne / med spåtske ock otilbörlige ord ock gärningar / ock them uti så måtto öfwerfaller / skall såsom et onyttigt Ledemoth ifrån Kongl. May:tz Hoff afsöndras ock afwijsas.

61. När ock någon oförrätt af fremmande skeer / tå skal man

tet

Digitized by Google

tet klaga och tilkenna giſwa för ſin Öfwerhet och tet icke ſielf hembnas wed näſt förſkrefne ſtraff och pœn.

62. Hwilcken ſom mera Trotz anten till watn eller land med ſig förer/ än honom af Öfwerheten eller the ſom Befalningen hafwa/ är efterlätit/ då ſkall/ hwad han mera hafwer/ warda giſwit till priis.

63. Then ſom och tager Skiutzhäſtar och ther till icke är beſkedd/ ſtraffas ther utöfwer uti en Månat i Tornet med watn och bröd.

64. Alle de Saker/ ſall och ährender/ ſom för korthetenes ſkuld uti tenne Kongl. May:tz wår allernädigſte Herres Hofrät icke äre förſattade/ ſkola rättas och dömmas efter Sweriges beſkrefne Lag/ deslijkes ſkall och högber:de Kongl. May:t hafwa förbehållit at H:s Kongl. May:t ſtädes och altijd wara öpet theße föreſkrefne Artichlar til at förändra/ förminſka eller förmera/ efter Hans Kongl. May:tz och tijdſens nödtorfft och lägenhet.

KOnung JOHAN den Tridies Gårdz-Rätt af åhr 1569 eller 1573.

I. THen ſom tahlar å Kånunge/ hans Rådh eller näſte Tienare/ ſom äre Kökemäſtare/ Cammar-Junkare/ Cantzelij-förwandter/ och andre/ ſom hoos Hans Kongl. May:t uti något Embete betrodde äre/ det ſom angår deras heder eller åhra/ och kan det icke bewiſſa/ ſkall ſtraffas/ ſom uti 9 Cap. i Konungz Balken förmåles/ men hwar det icke angår heder eller åhra/ ſtraffes uti Torn och Hechtelſe/ efterſom Saken är till/ giör en Tienare det ſin Huusbonde/ ware under ſamma ſtraff.

2. Then ſom låter ſig höra emoth H:s Kongl. May:t eller them ſom Hans Kongl. May:tz näſta Tienare äre/ med ſpotſke eller och förſmädelige ordh/ eller elliest någen onyttig mun på H:s Kongl. May:t eller förbe:te Hans Kongl. May:tz tienare låter löpa/ och ſig med ord och gärningar emoth Hans Kongl. May:t icke tilbörligen förhåller/ ſkall ſtraffas/ ſom Sweriges Lagh förmåler i thet 9 Cap. i Konungz Balken L. L.

3. Then som annan någen Saak tillägger / den heder och åhra angåller / och står där hårdt opå / at wela bewiſſa / och icke kan / ſtånde ſamma Straff ſom then andra hade bordt öfwergå / hwar han till ſådant hade warit öfwerwunnen / men hwar det kommer aff brådhet eller haſtigt modh / ſkall han begära wänſkap / ock bekenna uti manna åhöra / at han icke rätt giort hafwer och oppenbarligen göra then andras urſächt.

4. The ſom uti Kongl. May:tz tienſt äro / anten Edle eller Oedle / ſkal uthi ingens annars Furſtes / Herres eller Potentats Eedh / eller tienſt wara förbunden eller förplichtat / med mindre han hafwer H:s Kongl. May:tz ſynnerliga och gunſtiga efterlåtelſe ther till / wedh Liifzſtraff.

5. Hwilken ſom med Prachtiifer / Stemplingar / förräderij och andre orättrådige handlingar / antingen med gerningar / rådh eller dådh uppenbar warder / och med god witne warder öfwertygat / ändoch han allenaſt hade thet i ſinnet / och med wärcket icke fullbordat hafwer / ſtraffas ſom en Förrädare.

6. Hwar ſom någon kan förfara eller förnimma / at några Prachtiifer och Stemplingar / ſom äre Hans Kongl. May:t emoth / och under ögonen / och thet icke uppenbarar / han ſkall liika högt ſtraffas med then andra / ſom är ſanbahne till gerningen / efter ſom Saken är till / men den thet uppenbarar och i tijdh tilkenna giifwer / och kan thet med godh ſkähl bewiiſa och öfwertyga / honom ſkall wara tillfallet / om thet är ellieſt ſå högh ſaak / helfften af den andras Löösören / och den andre ſtraffas / ſom förbemelt ſtår ; men är thet ringare / tå ſtraffas han efter ſom Saken är till / och den det uppenbarar / warde betänckt med en ſkänck.

7. Then ſom förſummar / hwad honom af Wår Nådige Herre och Konung / eller af H:s Kongl. May:tz Befalningzmän befalkat bliſwer / det ſom H:s Kongl. May:tz egen Wälfärd angåller eller Rijkzens anliggiande wärff / med nmndre han hafwer lagliga förfall / hafwe förwärkat halßen / hwad det ock ringare anliggiande wore / ſtraffas i Tornet med watten och Brödh / efter ſom ſaken är till / förſummar han thet offtare / förwiiſes H:s Kongl. May:tz Hoff.

8. Then ſom rymmer undan hopen når man drager in för Fiienden / hålles för en Förrädare.

9. Then

9. Then som undanstinger sig / när något Togh är för handen / och är beskedd at föllia med / är thet en Adelsman / hafwer förwärkat sitt Frälße / men är thet en privatz Persohn / förwijsses H:s Kongl. May:tz Hoff.

10. Hwilken som utaf H. Kongl. May:t anten med bref eller elliest warder kallat till Härrefärdh / eller till H:s Kongl. May:tz Hoff / och utan laga förfall thet försummar / och icke kommer / är thet en Adelsman / hafwer förwärkat sitt Frälße / är en privatz Persohn / dele till en Skelm.

11. Hwilken sig opsätter emot sin Hußbonde eller Befalningzman och drager sin wäria uth emoth honom / ändoch han ingen skada giör / hafwe förwärkat halßen / om han honom elliest med smälek och ährerörige ordh antaßar / besynnerligen när then som befalningen hafwer / honom något biuder och befaller till Hans Kongl. May:tz gagn och bästa / ware samma Straff.

12. Hwilke sig rothere eller förbinde / twå eller flere emoth deras öfwerhet och then som befalningen hafwer / antingen för Maath / öhl herberge eller annat / hwad orsak skuld thet wara kan / hafwe förwärkat halßen.

13. Hwilken som försummar sin Wacht utan skiälige förfall / deropå han antingen dagh eller nakt är beskedd och förordnat / hafwer förwärkat halßen / Then som sofwer på wachten / hafwer giordt sig skyllig till samma Straff.

14. Then som är till wacht förordnat / och icke hafwer godh acht och inseende på Eldh och alt annat / där af någon märkelig skada förorsakas / eller sådant i tijd icke tilkänna gifwer / och synnerligen på den platz och Stadh han förordnat warder / uthan han försummar thet som han uti så mätto borde achta / straffes till lijfwet.

15. All dryckenskap skall och warda förbuden uti så mätto / at den / som drucken är / icke skall löpa på gatan sig sielf till spott och spee och hwars mans åthlöye (synnerligen uthi främmande Land) then thet giör / ehoo thet hälst är / straffes uti Prophoß-Järn / annan och tredie reßan / kommer han offtare igen / förwijsses H:s Kongl. May:tz Hoff.

16. Then som drager sin wäria uti Wår Nådige Herres och Konungz egen Cammar / Saal eller Præsent-Cammar / til at giöra skada ther medh / straffas till lijfwet.

17. Gif-

17. Gifwer någen annan kindpust med wrede därsammastädes och icke drager sin wäria/ ristes igenom handen/ om någen gifwer then andra kindpust uti H:s Kongl. May:tz närwaru antingen i marken eller annorstädes/ ware samma straff. Slåß någon på en half mijl när Hans Kongl. May:tz Läger/ ware under samma straff.

18. Hwilken som sig roterer/ anten twå eller tre/ med halfwe/ eller hele Rother/ flere eller fierre til at giöra något Perlemente emillan sig inbördes/ den som det begynte/ straffes till lijfwet.

19. Hwilken som wäria med wredz hand ock mod utdrager/ på Slott eller Gårdar/ där som Borgefredh/ som man thet kallar/ hållas borde/ ändoch hay ingen skada gör/ ristes med en knijf genom samma hand/ han utdrog wärjan med. Sker där af Såramähl/ tå hugges samma hand af honom/ med hwilken han gerningen giorde/ och naglas androm till Warnagel och åtfyn på Borghporten.

20. Then som någen ihielslår/ utan nödwärn och nödtwång/ gifwe lijf för lijf.

21. Then som icke grijper dödslagaren/ om han thet någorlunda giöra kunde/ utan låter honom undkomma och honom undstinger eller hemligen fördöljer deles till en mindre man.

22. Hwilken som brukar Fördeels wärja på någen/ som är Röör/ Bogha/ eller Slagzswärd/ skiuter eller kastar handlöst/ ändoch han ingen skada gör/ hafwe förwärkat Halßen.

23. Hwilken som fördristar sig att skiuta sitt Röör af opå femhundrade Fampnar när Hans Kongl. May:tz Läger utan förloff/ hafwe förwärkat halßen.

24. Hwilken gifft Man lägrar med en ogifft Qwinna förste reßan han warder beslagen där medh/ straffas uti Tornet med watn och Bröd och böte 40 Marck/ andre re:san förwijsses Hans Kongl. May:tz Hoff.

25. Hwar som lägrar sig med gifft Mans Hustru/ ware Lijfzstraff/ och den som tager Qwinna med wåld/ hafwe förwärkat hålsen.

26. Hwem som tager något till låns af någrom/ hwad thet hälst är/ och låter thet förkomma eller förderfwas/ skall det lijka gätt igen betala.

27. Hwar en tienare låter något förkomma för sin Husbonde/ eller

eller låter förderfwas / thet honom är i förwahring handfängit och antwardat / det ware sig wärjor / Huusgerådh eller annat / hwad det hälst wara kan / ware samma Lagh / hafwer han ey penningar betala medh / tå wedergälle thet med sin tienst.

28. Then som hafwer wederlagh med en Tiuf / och höll och döll med honom / straffes lijka med den / som gerningen bedref.

29. Then som thet gör owetterligen och icke weet af den andras orättrådige Handel / utan bekommer något af den andre / thet han icke rätteligen hafwer fångit / tå går / then thet äger / till sitt igen / och then andre sökie sin fångesman / som Sweriges Lagh förmåler.

30. Then som sigh förrerar och aflägger till härberge annorstädes / än han af Förreraren beskedd warder / straffes med Fängelse.

PAtent om Högmåhls Saker. Daterat Stockholm den 1 Maji Anno 1563.

WIJ ERICH den XIV. med Gudz Nåde Sweriges / Göthis och Wendis Konung ꝛc. Tillbiude Eder Oß Ellskelige wåre trogne Undersåter / Furster / Grefwar / Frijherrer / Frijborne / Frelßismän / Prästmän / Kiöp-Stadzmän / så och wåre och Cronones skattskyllige Bönder / och alle andre som byggendis och boendis äre udi ꝛc. Wår synnerlig gunst och Nåde tillförende ꝛc. Och kunne idher icke förhälle / at såsom Wij stadigt och alltidt hafwe ther synnerlig lust och willje till / att sökie och befordre E. Kärligheters och edhers andres Swerigis Rijkes Jnbyggeres wåre trogne undersåters gagn / bäste och wälfärd; Så äre wij än nu icke mindre theß till Sinnes / utan willie med then Allzmechtiges tillhielp / än ytterligere sämykit mest mögligit kan ware / Oß therom winnläggie / at en god Politie och stickeligit Regemente hålles och handhafwes måtte / alleståds så wijdt / som wåre Land och Konunge Riker sig sträckie / på thet Gud allzmechtig kunde skie ther Åhre genom / och menige mans nytte / welfärd och bäste måtte formeredt och befordret bliswe; Och emeden Wij nu (ty wärr) befinne / at ondskan och argheten flux wexer till och förmerer sig i werlden / så at monge onde och wanartighe menniskior sinnes / the ther hwarken sköte om Gud eller

Hans

Hans helghe Bod och Befalning / mykit mindre achte nogen annen god och Christeligen lag och stadge / som wåre salige förfäder framledne Swerigis Konunger hafwe påbudet och befaledt / till then menige mans nytte / uthan tage sig ett ogudachtigt lefwerne före / så at till befruchtendis är / at hwar sådant icke bliswer tillbörligen straffedt af Öfwerheten / tå skulle Gud thet hårdeligen hempnis uthöfwer / hwarföre sådant till at förekomme / hafwe wij nu af synnerligit nödtorfftigit bewogh för theße närwarendis lägenheter skull / betenckt högeligen ware af nöden / at lathe theße efterskreffne artickler stelle / publicere och uppenbarligen förkunne ; Och på thet at hwar Man må kunnigt och wetterligit warde / att wår alfwarlige willje är / at the skohle obrotzligen wid macht holles / så wel af högre som nidrigere ständer / Så hafwe wij them nu welet här skriffterligen latidt författa / såsom här effter följer :

Till thet förste / willje wij ingelunda hafwe tillstadt / at the grofwe och store laster och synder / som man Högmåls Saker kaller / med Penninger / Sölf och annedt / skole här effter försones / uthen med thet rätte straff och tillbörlige peen fullfölges / såsom med rätte skee bör. Hwarföre biude och befale wij / at hwarcken Furster / Grefwer / Frijherrer / Riddere / Frijborne / frelsismän / wåre Befallningzmän / eller andre några hoo helst the wara kunne / som wåre och Cronones föhrläninger hafwe bekommit / skole tage eller tage läthe någen försoning eller böter / för theße efterskrefne öfwerträdelse / såsom äre Gudz förhädelse och förachtelse / förräderij / Mord / uppenbare hoor / frendsämje spield / Woldtag / Tijdelag med oskählig Creatur och andre slijke laster / uthen ther sådene Saker förefalle / skole the uthen alt upskuff warde för en sittiende Rätt förhörde / och ransakede och dömde / och seden med straffet fullfölges / effter then Sentens och dom / som ther på bliswer fälldt och giswin ; anseendes at Gud alzmechtig sielf så hafwer befaledt uthi sin helighe lag / giswer ochså naturligh skähl och förnufft thet medt / at the som sådant bedriswe / skole icke uthan lijfsstraff undkomme / och alldenstund Menniskien pläger mongehande pläger uppå komme för theße Synder skuld / både med Pestilentzie / hunger / dyyr tijd och annan wedermöde / så at ofte händer / ett heelt Kongerijke för een menniskios öfwerträdelse / moste umgelle och lijde straff ; Will för thenskull ware af nöden at förekomma Gudz wrede / at sådane uppenbare illgierningzmän icke måtte förskones för pen-

penninger skull/ all thenstund/ argheet och ondskan bliswer dock therigenom inthet förminsket/ utan man giswer them/ som sådant bedriswe/ mere orsak och tillfelle/ sedan offtere förtörne Gudh/ med slijke eller andre laster/ och bliswer dhelachtig af samme Synd med then andre/ som thet bedriswer/ wore för thenskull fast bättre/ och Gud mere behageligit/ att the stå thet straff the förtient haswe. Wij wehle och at icke heller några andre saakfall/ som till böter bliswe ställte/ skole komma till någen försoning/ annorstedz än för een sittiende Rätt/ så framt at then ther emot giör/ thet ware sig anten lagmän eller Häradzhöfdinger/ Fougder eller någen annen/ icke skall haswe förwerckadt dubbelt så mykit som thet saakfall kan belöpe/ dock skall wår Kongl. Autoritet här udinnen icke udi någen måtte warde förtagit till at benåde och straffe hwem oß synes.

Thernäst trogne vndersåter kunne wij Eder ther hoß icke förholla/ om nogre lägenheter flehre/ som Eder egen nytte och welfärd angeller/ ther till wij troligen willie haswe förmanedt/ Nembl:n/ at effter Wij befinne dagligen/ såsom förberördt är/ monge åthskilielige pläger/ ther Gud hemsöker Menniskien med/ för Synd och arghet skull/ som är med härde Åhr och dyur tijd/ så at undertijden kommer then menige Man stoor fattigdom uppå/ för Spannemåhlslöse skull/ helst här i Swerige/ synnerligen ther som wåät åhr äre/ och man icke får berge Säden i hus udi lagligh tijd/ utan måste late henne bliswe ståendes uthe på marcken in på sidhösten/ för regn och wäte skuld/ till theß man får henne undertijden halftorra och mestedehls förderfwet i hws/ hender och offte/ at man moste late henne bliswe så lenge uthe ståendes på åkren/ till theß hon tå på sidlychtone platt förrottner/ hwilket när man wille see sig wijsligen och wel före/ och icke sielf försume och förachte tienligh midel/ funnes wel råd till/ ther man sådent nägherledes kunde at förekomme och med en ringe bekostnadt/ Neml:n när man beställer sigh Rijer/ effter som udi Finland/ Lijsland och flerestedz i Brwk är/ ther man kunde före henne in till at torkes/ när sådane wåät åhr äre/ så toge man icke så stoor skade ther uthaff såsom man ellieft giör; Hwarföre och wår salige K. Herrfader udi Hans Kongl. M. Regementz tijd/ icke uthen synnerlig nödhtorfftig orsak arbethede ther så mykit uppå/ och tijdt och offte både mundteligen och scriffterligen förmante Allmogen ther till/ at byggie säda-

ne Hws / all then stund Hans Kongl. M:t wel såg och kunde besinne / hwad nytte the hade med sigh; Och ändoch Högbem: Kong: M: kom thet någherledes på gång / så at nogre / som theris egit beste willie wethe / toghe sig sådent före / är thet likwel / seden Hans Kong: M: affsomnede i Gudi / aff bruket kommit / så at man thet intet meer will achte / hwilket efter thet är Rijket till stoor skade / kunne wij ingelunde lijde / at Högbem: Kong. M:tz trogne och nyttige förmaninger skole blifwe tillbake / hwarföre och wij på wårt Kongl. Embetes wegne alfwarligen biude och befale / at J trogne Underfåter udi then måtte betenckie edhert beste / och ändteligen förskaffe edher udi tijd sådane nödtorfftteligen hws / på thet at hwar umtrengde / kunne J hafwe ther hielp uthaff / och icke som offte här i Rijket skeedt är / ther uthöfwer falle i nöd och armodh / och sedhan intet hafwe till / ther J kunne hielpe ider medh.

Wijdere efter thet nogre Mandater äre / som högbem: wår salige Kåre Herrfader / höghlofligh i hogkommelße / loth udi Hans Kong: M:tz Regementz tijd uthgå på tryck till menige mansnytte / både om åkerbrukning / ängeröding / humblegårder / Ekeskogz / theßligest bärende trädz hugninger och elliest om annedt mehre / som Högbem:te Hans Kong: M: stadgede och lagede till Rijkezens welfärd; Så wele och befale Wij härmedh alfwarligen / at the udi alle sine punchter och Artieler / så framt at then thet icke giör / skall straffes efter som udi sielfwe Mandaten förmåhles.

Här uppå wåre Gubernatorer udi hwar Landzende / samt the ther wåre och Cronones lähn hafwe / theßligest Fougder och Profotzer godh acht och tillsyn hafwe skole / Och så monge / som sig häremot ohörsamme befinne / tillbörligen straffe; Ther hwar och en hafwe sigh efterrette. Datum Stockholm den 1 Maij

A:o M. DLXIII.

ERICUS.

Konung

KONUNG JOHANS Patent om Skiutzning och Tawernare. Stockholm d. 22 Febr. 1569.

WIj JOHAN &c. Göre witterligit / at effter thet Wij dageligen förnimme / att wåre Undersåter / then menige Man udöfwer heele Rijket / blefwe fast beswärede och betungede med många otilbörlige och odrägelige Skiutzfärder / sedan Wij them med the Tawerne Penninger som udi Kong Erichs Regementz tijd blefwe them oppålagde / gunsteligen wele hafwe förskonet / i så måtto / att alle / som nu fördes af och till i Landet / så wäll the / som drage theres eigne ärender / såsom andre / både Wåre och wåre gode Mäns Tienare / thesligest Borgere och andre tage / pocke och truge sig Skiutzhester till hoos wåre Undersåter / oanseendes / att the icke hafwe wåre Wärf och ährender med att fahre / icke äre heller till någen frij fordenskap med Paßbord eller annedt bewiß beskedde. Så effter sådane Ordning är Oß och Sweriges Rijke till skade / och besynnerligen then menige Man till stoor tunge och beswäring. Therföre står Oß på wårt Kongl. Embetes wägne sådant icke till at lijde / uthan wele oß therom beflijte / så myckit oß står till giörandes / att hwad säßom Wåre undersåter udi så måtto eller elliest kan ware till skade och förnär / må udi tijd blifwe förtaget och afskaffat. Hwarföre wele wij och nu härmed alfwarligen hafwe budet och befallet alle wåre undersåter / Theßlijkeß wåre och Wåre Gode Mäns tienere och andre / ehwilcke the helst ware kunne / att ingen skall sigh häreffter fördriste att tage skiutzhästar / eller bruke frij fordenskap / hoos wåre Undersåter / uthan allenast the / som med wåre egne bref åhre för Paßebordede / eller hafwe wår wapn / Theßligest och the som utaf Wåre Gode Männ / som befallningen hafwe wid gräntzen och annorstädes / till oß blifwe förskickade med bref eller elliest / och hafwe theris Paßbord / item the som hafwe wåre egne förser att före. Sammaledes skohle och Wåre Gode männ som äre i Rijkséns Rädh / bekomme frij fordenskap af och till hoos Wåre undersåter / när Wij them till oß fordre läthe / genom Wåre skrifwelser anten till allmennelig Herremöthe / eller för andre Wåre och Rijkséns wärdende lägenheeter och ährender skulld och icke elliest. De andre som fordenskap behöfwe / och icke hafwe sådane besked som här förberört

ár / ehwilcke the hálſt ware kunne / mäge tage ſigh háſtar hoos gäſtgifwerne eller andre wåre underſåter / ehwar the them báſt bekomme kunne / och gifwe therföre hwad ſom tillbörligit och lijdeliget ware kan ; och ándoch wii gunſteligen hafwe förſkonet then menige man med the Tawarne Penningar / the en tijd long utgiordt hafwe / effterſom förbe:dt ähr / ſå hafwer thet doch icke warit wår mening / ſåßom Wij icke heller ánnu wele att Tawerner och Gäſtgifware ſkole förthenſkull ware aflagde / uthen the ſkole alleſtädes wid allmänne wägerne wid macht hálles / effterſom Sweriges Lag förmäler / och the hafwe warit förordnede / uppå thet the wägfarande mäge hoos them bekomme theris nödtorfft för en ſkiälig betalning ; och ſkole förb:de Gäſtgifware / hafwe och niute ſádane frijheeter / ſom wåre öpne bref / wij them hafwe gifwa låtit / wijdare innehálle och förmähle ꝛc. Biude förthenſkull wåre trogne Mán underſåter och tienere / udi hwad ſtånd the hálſt wara kunna / ſå ock alle andre ſom för wåre ſkull wele och ſkole giöre och láte / at the ſigh effter thenne wår alfwarlige willie och befallning hörſambligen rätte ſkole / icke tillfogendes Wåre underſåter then menige mann / hár emot någon yttermehre tunge eller beſwäring wid wår ogunſt och ſtraff. Wij wele och härmed alfwarligen hafwe befallet wåre Fougter / Befallningzmán / Ländzmán och andre / ſom i ſå mátto af Oß befallning hafwe / at the flijtigacht och inſeende thermed hafwe ſkole / ſå att thenne wår befalning må troligen fullfölgd och effterkommen bliſwe. Såßom wij och wele / att the ſå ſkole beſtelle med Gäſtgifwerne och then menige man wid allmänne wägerne / at the wägfarende mätte ſkee ſkiähl för theriß penninger / både med fordenſkap och hwad the ellieſt till theris nödtorfft kunne behöfwe / effter ſom tijden ähr på åhret och lägenheeterne kunne tillſäye / ſå frampt the wele göre thet Oß ár behageligit ; Ther hwar och en hafwe ſig effterrätta.

JOHANNES.

KOng JOHANS Patent om förbud på Landzköp dat. Stockholm d. 7 Aprilis 1569.

WIj JOHAN &c. Giöre witterligit / att effter wij udi ſanning förnumet hafwe / thet the Landzköpmán / ſom udi alle Landzánder hár i wårt Rijke Swerige / bruke olagligit Landz-

Digitized by Google

Landzköop/ åre wåre undersåter menige köpstadzmän/ som udi köpstäderne byggie och boo till stort hinder i deras handel/ therigenom the som boo i Städerne i nästförledne tijder icke ringe skade hafwe lijdet/ uthan ganske mycket till achters komne åre uti theras näring/ och effter wij åre aldeles tillsinnes och gärne wele låte afskaffe alt thet/ som Sweriges rijke år skadeligit/ och hwad som gagneligit och nyttigt kan wara/ igån uprätta. Så wele wij ock gärne hafwe wåre köpstäder och theras Jnwånare/ så wäll som alle andre wåre trogne undersåter menige Sweriges Rikes Jnbyggiare wed macht. Therföre wele wij och härmed hafwe förbudit alle Landzköpmän/ så wäl i Norlanden/ Finland/ som i alle andre Landzändar öfwer hela Sweriges Rijke/ at the icke häreffter skole drifwe något Landzköop emot Sweriges lag wid högste straff. Wij wele och härmed alfwarligen hafwe befallet alle Landzköopmän och hwar uti sunderheet/ wid sitt nampn/ som till denne tijd Landzköop hafwe bruket/ at the skole oförsummeligen flöttie och förfoge sig till wåre köpstäder och ther sig nedersättia/ byggia och boo/ och skall them ther efterlåtit warde/ at theras redelige köpenskap/ handel och wandel uti alle måtte/ såsom andre köpstadzmän och borgare nu efterlåtit år/ och yttermehra häreffter blifwe kan/ och skole the först wara frij för all Stadsens tunga på ett helt åhr till görendes/ uti den köpstad/ som the sig nedersättie. etc. Och wele wij och härmed hafwe warnet alle wåre och andre gode Mäns fougder/ Håfmän/ så och alle andre udi hwad Ständ the hälst ware kunne/ som Landzköop drifwe pläge/ at the här effter skole hafwet fördrag/ och ingelunde något i så måtte handle emot Sweriges lag/ så framt the wele undwijke wår ogunst och thet straff/ som ther till hörer. Ther hwar och en må wette sig att efterrätte.

JOHANNES.

KOnung Jahans Patent om frikallade Diur och bårande Trä på Öland/ Stockholm den 7 April. 1569.

MJ JAHAN ꝛc. Tilbiude Eder oß Elskelige/ wåre trogne Undersåter/ så wäll Prästmän/ som Wåre och Cronones Skattskyllige Bönder/ then menige Man/ som

byggia och boo opå Öland / Wår Gunſt och Nåde till förenne. Och giſwer Eder kåre Danneman hår med tillkänne / att oß år i ſanning förekommit / huruſåſom thet år allment wordet hoos Eder / at ſlå och föröde de diur / ſom Wij ſynnerligen wele haſwe frijkallade / ſåſom åre Hiorter / Hinner / Elgar och Rådiur. Theslijkes förnimme Wij ock / att man haſwer tagit ſig ett ſkadeligit miſsbruuk före / att hugge och göre ſkade på allehanda nyttig och bårende Trå / ſåſom åre Böök / Ek / Apell och Haſle ꝛc. Danſeendes / att ſådant haſwer altijd warit högeligen förbudit / och aldrig tillåtit udi wåre Förfäders / Salige och Högloflige i hugkommelſes fordom Sweriges Konungers Regementz tijdh. Så effter Wij wele / att alle gode ordninger och Stadgar / ſom utaf Högberörde wåre Förfäder åre betenckte och giorde / Rijket till gagn och gode / måtte aldelis bliſwe widh macht håldne. Therföre ſå kunne Wij ſådane ſkadelige oordning / ſom nu af någre motwillige företagen år / ingelunde lijde / heller tillſtedie / uthan wele hermedh haſwe alſwarligen förbudit / att ingen ſkall effter thenna dagh underſtå ſig / att öde några udaf de diur / ſom hår tilförenne ſtå förmälte / uthan Wij wele haſwe them aldelis medfrijdh. Såſom Wij ock hår medh platt förbiude / at ingen ſkall fördriſte ſig / at hugge och fälle några bårende Trå af the beſynnerlig / ſom hår tillförenne ſtå widh nampn / anten till timber / wedh eller ellieſt / ſå frampt / att hwar någor bliſwer beſlagen / at han emoth thetta wårt förbudh handler / då ſkall han bliſwe therföre tillbörligen ſtraffet / både till penninger / ſåſom Sweriges Lagh förmåler / ſå och ellieſt för thetta wårt Mandats öfwerträdelſe. Befalla fördenſkull wåra Ståthållere / Fougter och Befallningzmän / att the haſwa hår ett flijtigt och noge upſeende medh / at thette wårt Mandat måtte aldeles bliſwe widh macht hållit / ſå frampt the wele göre thet / ſom Oß år behageligit. Ther hwar och en haſwe ſig effterrätta.

JAHANNES.

För-

FÖrſwarelſe-Breef för Giäſtgifware dat. Stockholm den 4 Junii Anno 1569.

WIj JOHAN den tredie med Gudz nåde/ Sweriges/ Giöthes och Wendes Konung etc. Giöre witterligit/ at effter wåre trogne Underſåtare/ ſom till Giäſtgifware-ämbetet uthi Oſtergiötland beſkedde åre/ hafwe klagewijs låtit gifwa oß tillkenna/ at them ſkeer offta ſtoor oſkähl af them ſom fårdas af och till uthi then Landzändan Oſtergiötland; Somblige göre them wåldgäſtning/ tagandes ifrån them/ mat/ öhl och häſtars foder uthan betalning/ En part truga häſtar af them och reſa faſt obeſkedelige och oſkäligen; Hwarföre förbe:te Giäſtgifware/ wårt förſwarelſe-bref/ emot ſådant oſkähl ödmiukeligen hafwa begärat/ hwilke wij them för rättwijſſan ſkull icke hafwe welet förwägra/ uthan hafwe anammat/ ſom wij och härmed anamme med detta wårt öpne Bref/ med Huſtrur/ Barn/ Tienſtefolck och alt det de åge/ uti wår Kongl. hägn/ beſkydd och förſwar/ för all oſkähl och öfwerwåld i alt måtto. Och om them några geſta wele/ tå ſkohle the betala mat/ öhl och häſtefoder/ effter ſom det i näſta köpſtad giäller/ och ingen deel af them afhända utan betalning wed Lijfsſtraff/etc. Wijdare ſkole förbemelte Giäſtgifware icke wara plichtige att hålla hyrehäſtar för alla wägfarande/ ſom en tijd långh ſtedt är/ utan allena för them ſom reſe Rijkſens wärf och på Rijkſens beſtällningar; Ddch om wåre egne eller andre af wår och Sweriges Rijkes Adels trogne tienare kunne wara ſtadde uti deras rette reſer/ och hafwe behof lege-häſtar för Penningar; Skole och tå Giäſtgifware låta dem få låya theras häſter/ och ſkole alle the ſom leja theras häſtar af Giäſtgifwaren/ wara härmed warnade/ at de ſkälige fårdas med ſamme häſter/ och icke them uti någon måtto förderfwa/ ſom en part giöra pläger/ och then ſom ſå oſkäligen reſer med någon häſt/ at han anten deraf dör eller förderfwes/ han ſkall ware förplichtet at betale ſamme häſt igen/ hwad ſom han kan wärd wara. Men dår någon fördriſtar ſig at taga Giäſtgifwarens häſt med wåld/ och Giäſtgifwaren kunde det med ſkähl bewijſa/ tå ſkall han ſtraffas lijkaſom för annat Rån; hwilken och elliest bryter och ſkamferer någon häſt/ han ſkall och förnöja Giäſtgifwaren therföre:

före hwad som skåhl kan wara etc. Ther oppå wåre Befallningzmän ett tillbörligit insende hafwe skole/ och ther någon Giästgifware klager sig för them att honom är skedt oskåhl anten med hästar eller med annat/ då skohle Befalningzmännerne honom förhielpa till rätta/ och tillbörligen straffa them som oskåhl giordt hafwa/ så framt samme Befalningzmän willia undwijka wår ogunst/ och icke skole betala alt hwad Giästgifwaren kan wara wederfarit. Ther wåre Befallningzmän/ sampt wåre wägfarande och Giästgifware hafwe sig efterrätta.

JOHANNES.

KOng JOHANS Patent om frij skiutz och gestningars afskaffande/ Dat. Calmar den 28 Jan. 1572.

WIJ JOHAN then Tridie med Gudz nåde Sweriges/ Giöthes och Wändes Konung etc. Göre hermed kunnogt och witterligit/ allom them som thette wårt öpne Mandats Bref/ hörandes eller låsandes warde/ så wäl af högre som nedrige ständer. Och kunne eder trogne Undersåter gunstl. icke förhålle/ at efter thes Wåre och Cronones skattskyllige Bönder then menige man udi alle Landzendar her i wårt Konge-Rijke Swerige/ pläge esom offtest besöke oß/ och sig högeligen besware udöfwer the många otillbörlige och odrägelige skiudzreser och gestningar/ som the hele åhret egenom thes ene efter then andra/ bliswe betungade med/ föregifwandes at the fast mere bliswe twingade och öfwerfaldne af them/ som icke äre beskedde til at bekomme frij fordenskap än af andre som udi wåre och Rijkens wärf och åhrender stadde äre/ ther til med hafwe och för:de wåre undersåter sig therwdöfwer högl. klagat/ at monge afthende them theres häster ifrå/ med wåld och wälde/ och bekomme them aldrig igen/ bliswe och therudöfwer med hugg och slag af en part öfwerfaldne/ och ille tracterede; Så står oß sådant på wårt Kongl. Embetz wägna/ ingalunda längre till at lijda/ och ändoch wij tillförene egenom wåre Mandats Bref och ellieſt hafwe offte låtit alfwarligen förbiude/ at wåre undersåter skulle icke med sådanne olaglige skiudzreser och gestnin-

Digitized by Google

ningar blifwe betungade och beswärade / så förnimme wij doch / at sådanne wår befalning hafwer intet blifwit achtet. Hwarföre wij nu äre förorsakade them aldeles lathe aflegge / så at ingen hwarken Ädle eller oädle / thet ware sig hwem det helst wara kan / så wäl wåre egne tienare som alle andre / skall effter thenne dag understå eller fördriste sig at gesta förbe:de wåre undersåther eller fordre af them några skiudzreser / anten till watn eller land / utan betalning / efftersom Sweriges lag therom förmåler / utan skal med samme skiudzfärd och gestning så tillgå / som här effter följer / nemliga / at hwilke som helst wij med wår och Rijksens wårdande / werff och ährender / anten med bref eller elliest utskickandes warde / och hafwe wåre postwapn / the skole utan all genseielse / och för alle andre egenom natt och dag / både til watn och land / för betalning blifwe tillbörl. framfordrade / nemligen / at hwar person för en måltijd maat / ther med han sig kan behielpa / skall gifwa 3 öre / och för en häst 1 mijl wägh / halfannan öre / hwilken som och therudöfwer will något synnerligit anten till maat eller dryck fordra sig till gode / han betale sådant effter som thet i näwiste köpstad går och giäller / och som han med wåre undersåter kan best öfwerens komme; Samme lag och welkor skole och wåre gode män / som udi wårt Rijkes Rådh förordnede äre / niute och behålle / theßlikest och the som befalningen hafwe / wid wåre och Rijksens gräntzer / både i Finland och annorstädz / anten när de sielfwe rese eller när the förskicke theras tienare med bud och bref till oß / och hafwe theres paßebord / sammaledes andre flere wåre undersåter och tienare / som genom wår bref och elliest till oß fordrede och ifrå oß skickade blifwe / för sådane betalning skole alle wåre undersåter / i städerne som på Landzbygdene / altijd ware wederrede och wälwillige förfordre och förhielpe både wåre egne tienare och andre som här för:de äre / och härutinnan sigh ingalunda förwägre wid straff eller som saken kan ware wicktig til / hwar them egenom något blifwe försumedt. Men både inlendske och utlendske köpmän / och alle andre så många som fordenskap behöfwe / och icke hafwe sådant beskedt som förbe:rt är / utan drage på theras egne werf och ärender / the skole både för maat och fordenskap gifwe och betale / efftersom udi hwar Landzende går och geller i nemste köpstadh / och som the bäst med wåre undersåter både i städerne

och på Landzbygdene kunne öfwereens komme / doch skole sådanne wägfarande ingen fordenskap med trug och pockerij fordra af förbe:de wåre undersåter / utan hwad de skohle hafwe / skall alt skee med theres gode wilie och samtycke; The som ock hafwe theres egne heste at rese med / skole gifwe för en häst om natten / för så mycket höö och halm / som han kan hielpa sig med / twå öre / will han hafwe korn / skall han ock betale som thet går och geller i näste köpstad.

Hwar och några wore som sig fördriste effter thenne dag med wold och wälde / rappe och tage sig skiudzhästar och elliest udi så måtte utan bethalning geste wåre undersåter / tå gifwe wij wåre Befallnigzmän / Fougder / Ländzmän / och alle andre Embetzmän her med wår fullmacht till at taste them an / och förskicke them wälförwarede till oß eller wåre förordnede Städthållere i the Landzändar the sådant bedrifwe / doch wele wij aldeles hafwe oß fritt och förbehållit at unne och effterlåte sådan frijheet med skiudzreser / hwem oß helst synes. Sammaledes skall och wara förbehållit / när wij udi egen Kongl. Person med. wårt håf äre på tugh och reser / då skole alle ware förplicktige göre oß then förordning med skiudz reser och elliest / som oß egner och bör / effter som och Sweriges Lag therom förmäler. Theßlikes skole och wåre käre Syskene hafwe frij förfordring / så offte the till oß kallade blifwe / och ifrå oß förrese. Biude fördenskull och her med alfwarligen befale wåre trogne Män / Undersåter och tienare / udi hwad stand the helst wara kunne / så och alle andre / som för wåre skull wele och skohle göre och lathe / at the sig effter thenne wår befalning aldeles rette skole / icke tillfogendes wåre undersåter then menige man her emott någon yttermere tunge heller beswäring / wid wår högsta ogunst och straff / wij befalle och hermed alfwarligen wåre befalningzmän / och alle andre som någon befalning hafwe / at the thermed flitig. acht och inseende hafwe skole / så at thenne wår befalning må troligen fullfölgd och effterkommen blifwe / så framt the wele göra thet oß är behageligit; Ther hwar och een hafwe sig fullkomligen at effterrette.

JOHANNES.

Ord-

Digitized by Google

ORdning och Sätt/ hwar efter Wij CARL medh Gudz Nåde/ Sweriegis Rijkis Arf-Furste och Hertig till Sudermannelandh/ Närike och Wärmelandh/ wele at Wåre Befallningzmän och Fougter/ som widh Wåre Slott och Gårder förordnede åre/ sampt alle andre/ ehwad Kall och Embethe the helst hafwe kunne/ sigh ställe/ holle och skicke skole/ Actum Örebro den 28 Januarii Anno 1574.

SOm år till thet förste/ at alle Befalningzmen och Fougter widh Wåre Slott och Gårder skole först och främst föhra ett Gudhfruchtigt och åhrligit Lefwerne/ andre som the udi befallning hafwe tell godh Exempel och rättilse/ och icke udi någott ogudachtigt lefwerne/ som är medh grofwe eedher/ dryckenskap/ Löößachtighet/ och andre sådane skamlige laster lefwe. Ther igenom andre/ som the udi Befallningh hafwe/ blifwe upreetedhe till Syndh/ och alt ondt/ Och opå thet ett sådant måthe affskaffedt/ förtagit och förhindrat blifwe/ och Gudh alzmechtigh i then stadhen tilbörlighen och flijtelighen prijsatt/ lofwat och åhratt/ wele Wij lathe stedes holle en Cappelan widh wår Slot och Gårdh/ som alle Söndagher och Frijgdager om åhret för Folkit Gudz Ordh förkunne skall/ såsom Wij och här effter icke heller wele/ at något arbetis folck/ hwarken i Ladegårderne eller andreståedes skall om Freidagerne till arbetis gånge/ för än the Predikan och Letanierne hört hafwe/ och effter the thes förinnen intet arbete göre/ skall them icke heller på samme dag någon Frukost utspisedt blifwe. Hwilken Befallningzman eller Fougde/ som thette icke holler/ uthan försummar/ skall therudöfwer tilbörligen straffet blifwe/ Och är thet Fougte Tienere/ eller Borgeligers Hofman/ som sigh på samme tijder/ uthan laga förfall/ som är för Siukdom eller annet sådant försummer/ då skall then som thet gör/ blifwe straffet förste reßen ehne nät i Tornet/ andre reßan twå netter medh watn och Bröd/ Tridie reßan förwijst Slotz eller Gården/ åhr thet och Leghehion/ som försummelße företagher/ ehnär tijdegärdh hollen warder/ då skall afkortes af theris Lönn/ som thet göre/

hwarie reße en halfwe Marck penninger/ Ther opå Fougten/ Schrifweren sampt Capellanen gran acht och inseende hafwa skole. Fins och någon försummelse hos Cappelanen/ att han icke ther opå grannelighen achter och antechner/ hwar gång någen figh försummer/ gifwendes Fougten och Skrifweren ther om sedan tillkenna/ då skall och han therföre tillbörliget straf lijdhe.

Till thet andre/ skole Fougterne och Befallningzmennerne widh alle Wore Slott och Gårder gran och noge inseende hafwe att icke någon onyttigh och öfwerflödigh förtäringh/ anten medh öll eller maatt skeer/ icke heller tillstädie at något löst Partij/ som icke udi Wår tienist åre/ skole sigh widh förte Wåre Slott och Gårder allenast för maat och dryck skull mengie och förholle/ eftersom Wij endelis förnummit hafwe her till på några orter skedt ware/ uthan så monge som widh wåre Slott och Gårder till disk och duk beskedde åre/ ehwad Partij thet helst ware kan/ skole alle så wäll Fougterne/ som andre äthe udi ehne stufwe/ och så wäll arbetis Folkit som andre holle theris middagz måltijdher tillijke/ men affton måltijdh effter hwart Partijs Legenheet/ Hofmänn och annedt sådant Partij når fem slåer/ och Legofolkit når theris legenhet tillsegher/ och skall middags mälltiden altijdh hafwe sin wisse tidh/ som är ifrån Elfwe in till Tolff/ och theß emellan skall Porterne wara tillslutne/ och then då icke sin mälltijdh achter/ må stå sitt egit äfwentyr.

Till thet tridie/ skall ock allom förbudit ware/ at siwärie/ eller något annet ohöfwiskt snack och tall öfwer mälltidh holle widh straff till görendis/ som her efter följher. Som är för hwart ohöfwiskt ordh/ man öfwer måltijdh talar/ böte the half öre/ item för hwar Eedh man swär ett runstycke penninger. Hwilke skole komme the fattige till godhe/ wele och här medh Wåre Fougther alle befalt hafwe/ at the altijdh lathe hängie en Böße i Borgestufwen ther sådane förbrutne Penninger till the fattiges Behof inlegges och förwares kunne; Wdi liske måtte befale Wij och att när the höre eller förnimme några swärie eller bannes på theris arbete/ eller hwar the helst kunne stadde ware/ at the dem då medh hofde ord straffe och näffse. Och skall tillförordnes en Karl eller Qwinne/ som på samme stufwe achte skall then skickeligen och ren medh dukar och talreker holle/ Och skall samme Karl eller Qwinne hwar måltidh upptäckie

täckie för alt Folkit / så wäl för Legefolck / som annedt / och icke her effter löpe hwar om annen / effter bröd / saat / talreker och annedt / hwad the öfwer måltidh behöfwe / som tillförendhe skeedt är och plägher / doch skall ingen blifwe lenger i borgestufwen sittiendhe än en time ifrån thes måltijdh gåår an / som är ifrån Ellefwa om middagen och in till Tolf / uthan Stufwen reen göres och ighen slutes.

Till thet fierdhe skall och alkom förbudit ware något ohöfweligit medh Gudz låhn / som är öll och maat handle anthen medh spillande eller i andre måthe / uthan then som mehr öll, anten på gulfwit eller bordet sielfwilleligen spillandes warder / ähn man med ehn hand eller foot täckie kan / then skall och udi the fattiges Böße böte / hwar gång han thet gör / ett runstycke penninger.

Till thet fempte / hafwe Wij och förnummit / att en part widh Wäre Slott och Gårdher pläghe uthan all foogh och orsak straffe / laste och förachte thet öll och maat / som them utspiset blifwer / så wele Wij och icke heller att sådant skall tillstadt blifwe uthan then thet gör / och ther medh beslaghen blifwer / skall therföre straffet warde / effter som thet sig ägnar och bör medh watn och bröd i tornet / hwar ellieft samme spijß ostraffelig är.

Till thet siette / förbiudhe Wij wedh högste Straff och Lydne Wäre Tienere alle / att the icke näghen osämmie anthen medh ordh eller gerninger sigh emellan upwäckie / ther af Slagzmåhl eller annedt ondt förorsakes kan / uthan såsom Bröder och the ther ehn Herre tiene / sigh med hwar annan fördraghe och förene / then annedt gör medh Eedher eller swäriande / och ther medh beslagen blifwer / skall böthe / som för är sagt / ett runstycke till the fattighe för hwar reße. Biuder han och hugg utt / hwad han anthen slåes eller ey / då skall then blifwa sträffet ehn månedt medh wattn och bröd i Tornet.

Till thet siuendhe / skall och ingen anthen Borgelägers Hoffman / eller andre som widh wäre Slott och Gårdher beskedde äre / fördriste sig at biude eller drage några främmande Geester med sig inom Wäre Porter / eller till Wär disk och duk / som gement skee plägher uthen Fougtens / eller Befallningzmannens wilie och tillstånd.

Till thet ottende / wele Wij alle Wäre Fougter och Befallningzmän hafwe alfwarligen förbudit och befalt / thet ingen effther then-

ne dagh fördriste sigh någhen Lefreringh anthen till Slott eller gårdher taghe ehwad thet helst ware kan / medh mindre the wårt eller Wår Cammererers wettskap och tillstånd / ther till hafwe / uthen hwad som till förtäringh eller annedt behöfwes will / skole the Oß ther om udi tidh besökie och tilkenne gifwe opå thet Wij ther om sedan kunne lathe bestelle.

Till thet nijendhe / skole och förbe:te Wåre Befallningzmen och Fougter lathe sigh emoot Oß huldne / trogne och udi alle måthe rättrådighe befinne / icke allenest achtendes wårt gagn och bäste i thet som them är händer emellan fångit / uthen och så sigh therudinnen på thet högligst beflite / at the Wore hußgerådh och annedt udi alle måtte förmere och förbättre kunne effter som the Oß thet lofwat och tilsworit hafwe / thet hwar och en betrachte må och skall.

Till thet Tijendhe / skall och ingen / Slotz eller Gårdz Fougde eller Befalningzman Oß owetterlighen någhen grof Saak / som undertidhen bedrifwes kunne / som är hoor / mordh / tiufwerij / och annat sådant tillgifwe eller förlijke / Såsom Wij och icke heller wele / at Landzfougterne thet göre skole / uthan när sådane Saker förefalle / skole the themför Oß oppenbare / och Wij ther om seden / effter som Oß tyckis bäst och rättwijsest ware kune / beställe lathe; Wij wele och härmedh alfwarlighen befalet hafwe wåre Tienere / alle som nu widh wåre Slott och Gårdher äre / och här effter kommandes warde / at the ähre wåre Befallningzmän och Fougter hörige och lydighe udi allt thet the them til wårt gagn och bäste biudendes och befalendes warde / och hwar någen fördrister sigh för:de wåre Befallningzmänn och Fougter anthen medh Ordh / hugg eller slagh emoot stå / då gifwe Wij them Befallningh therudöfwer tilbörlighen och effter som Saken är till / straffe.

Till thet Ellefte och sidste / wele Wij alle förbe:de wåre Befallningzmän / Fougter / Skrifwere / Cappelaner / Underfougter samt alle andre / hwad Ständ och kallelse the helst ware kunne / alfwahrlighen budit och befaledt hafwe / att hwar uthi sin stadh hafwer först och frempst och öfwer all tingh / Gudh för öghon / och seden lathe sigh emoot Oß såsom udi then nijende Artickel förmält är / hörsamme och trogne udi alle måthe befinne / icke udi några måthe öfwertrådandes thenne wår Ordning och Befallning / uthen then udi alle hennes

hennes Punctar fullkomlighen holde och efterkomme/ Så frampt att then her emooth handle/ tale eller göre will/ icke ſkall uthan alle Måder tilbörlighen ſtraffet bliſwe/ Ther hwar och en hafwer ſig efterrätta.

CAROLUS.

KOng JOHANS Patent om förbud emot Giäſtningz och ſkiutzningz friheet. Dat. Stockholms Slott den 20 Novemb. 1574.

VI JOHAN then tridie med Gudz nåde/ Sweriges/ Göthes och Wendes ꝛc. Konung/ Göre wetterligit/ at ändoch Wij medh wåre Konungzlige Mandater, alfwarligen hafwe budit och befalet/ at wåre trogne underſåter/ then menige man öfwer hele Rijket ſkulle bliſwa förſkonade/ med the monga odrägeliga Skiutzreſor och Gäſtningar/ ſom the aldeles emot wår willie både af een och annan mycket bliſwe betungade och beſwårade med/ och alfwarligen befalet/ at alle/ ehoo the helſt wara kunne/ ingen undantagandes/ ſom af och an draga i Rijket med theres werff och ärender/ ſkole bettala för ſig/ och icke fördriſte ſig at fordre eller begäre af wåre underſåter/ Skiutzreſor eller annan förfordring uthan betalning/ helſt effter Wij och ſielfwe till wåre tienare/ ſom med wåre och Rijkſens ärender bliſwe utſkickade/ årligen en märkelig Summo Penningar låte anwände. Så förnimma wij doch/ att ſådanna wår Påbud här till hafwa föge warit achtede eller höldne/ uthan at wåre underſåter mongeſtädz bliſwe nu therutöfwer faſt mere än någon tijd tillförenne/ med ſådane odrägelige Skiutzreſor betungade/ hwilket Oß är högeligen emoot/ och aldeles obehageligit. Bliſwe och ther igenom förorſakade at ytterligere tencke till Medel och wäger/ ther igenom ſådanne Wåre underſåters beſwäring må bliſwe afſkaffat; och effter wij ingalunda äre till ſinnes at förandra wår mening om ſådanne betalning för Skiutzfärder/ all then ſtund thet kommer förbenemde wåre underſåter till gagn och godo. Therföre wele wij ännu uthaf Kongl. Macht/ med thetta wårt öpne Breef/ alfwarligen hafwe budet och befalet alle wåre trogne Män under-

Digitized by Google

underſåter och tienare / ſamt alle andre / utaf hwad ſtand the helſt wara kunne / ädle eller oädle / höghe eller nidrige / inlendſke och uthlendſke / at ingen ſkall fördriſta ſig här effter at bruka någon frij ſkiutzfärd eller gäſtning / antingen till Land eller watn / och tage wåre underſåters häſtar uthan theras wilia och utan tilbörlig betalning / effterſåßom wij ock med wåre Kongl. Mandater thet nogſamt tillförenne förbudit och befalet hafwe. Och på thet at thet måtte wara förekrefne wåre underſåter / helſt them ſom bpo wid Almanwägen / theſte drägeligare / ſå hafwe Wij för godt anſeedt / ſåßom Wij och hermed alfwarligen wele hafwe budit och befalet alle wägfarende / ehwilcke the helſt wara kunne / eller hwem the tilhöra / ſom Skiutzhäſtar behöfwa / at the ſkole gifwe för hwar Skiutzhäſt twå öre utaf det Mynt ſom nu går och geller / för hwar Mile / ther the en öre för milen tillförenne giſwit hafwe. Doch ſkall then ordning icke lenger wahra / än ſom thetta myntet wanckar / går och geller / ſom nu är förmyntet / effter wij wele hafwe oß förbehållit at giöre ther wdinnen förandring / när wij myntet förandrat och förbättrat hafwe. Och wele wij nu här med gifwa förbemelte wåre trogne underſåter then menige man fullmacht och befalning / at ther någon antingen af wåra egne tienare eller andre / oanſedt / chwem / eller hwars tienare the wara kunne / effter thenne dag fördriſta ſig med wold eller welle / eller elliest emoot underſåternes willie och utan betalning rappa och taga ſig Skiutzhäſtar. Tå ſkola the ſådana Perſoner antaſta / och antingen till Oß eller näſte Slott och befäſtning framfordra / ſedan wele Wij wel ſå late beſtälle / at the therföre tilbörligen och effter theras förtieniſt ſkole blifwa ſtraffade. Doch ſå at förbemelte wåre underſåter icke här af ſkole taga orſak / at wägra wåra tienare / ſom med wåre wärff och breef / blifwe affärdigede / eller andre / någon förfordring / när ſom the tillbiude och gifwe betalning / uthan the ſkole i alle måtto ther till förhielpe / at ſamma wåre Tienare måtte uthan all genſeyelſe och entſkyllan blifwa förfordrade för ſådan betalning ſom förſkrifwit är. Wij wele och hafwe oß förbehollit the almenlige Skiutzreſer ſom behöfwes kunna till wåre och Rikſens Förſter / enär ſom hälſt Lägenheten ſå tillſäger / Sammaledes och när Wij äre ſtadde på något Tugh med wårt Kongl. Hoff / effterſom uti wåre förre Mandats Bref ther om widare förmåles. Ther wåre

trog-

trogne Män undersåter och tienare / udi hwad stand de helst wara kunne / så ock alle andre / som för Wåre skull wele och skole göre och låta / måge och skole sig aldelis efterrätta / icke tillfogandes wåre undersåter then menige man här emoot någon ytttermere tunga och beswäring / så framt the wele göre thet Oß är behageligit / och undwijke wår ogunst och tillbörligit Straff. Wij befalle ock här med alfwarligen Wåre Fougter och Befallningzmän / theßlikest Profoster udi Landzenderne / samt alle andre / som någon befalning hafwe / at the ther med flitigt upseende skole hafwe / så at thenne wår befalning / må troligen fullfölgd ock efterkommen blifwa / så framt the ock wele undwijke Wår högste ogunst och straff. Gifwit på Wårt Kongl. Slott Stockholm den 20 Novemb. Anno 1574.

JOHANNES.

TRansſumpt af Gripsholms Stadga de Anno 1575 den 29 Aprilis.

6.

SJll thet ſiette / förmeles och uthi Swerges beſtrefne Lagh uthtryckeligen / at alla äga Broo bygga och wäga rödia / så then ſom mindre äger ij by / ſom then meer äger / och ingen wari therföre frij / hwarken frelſt eller ofrelſt ; Therföre ſkole ock Adelens Landbönder förplichtigh wara ſå wäl ſom Wåre / att broa och rödia / aldeles ſåßom Lagenn uthwiſer / wed thet Straff till giörandes / ſom ther ſammaſtädes förmåles.

12.

Till thet Tolffte och Siſta / förnimme Wij / att någon af Adelen undſäje / och komme med ſin onyttige mund / ſkiälle och öfwerfalle wåre tienare och Fogter / hwilkit icke rätt äger eller Oß ij någon måtto well behager / ey heller ſtår till att lide ; derföre begere Wij alfwarligen och ändeligen förbiude / att ingen Adelzman öfwerfalle med hugg / hoot eller onyttig ord Wåre Befallningzmän

Digitized by Google

männ och tienare / uthan ther några hafwer them om någon deel tilltale / tå gióre thet uthan hot och med skelig ord lagligen inför Oß / eller them förordnet äre af Oß / hafwe till at förhöre sådane Saker / sedan skall bägge Parterne wäll wederfaras hwad rätt är.

PArent om Skallande. Stockholm den 19 Decemb. Anno 1575.

BJöre witterligit / at effter Wij dageligen förnimme / huru såsom de skadelige Diur både Biörnar och Wargar några åhr hafwa sig så förökt och förmeret / at the icke alleneſt göre wåre Undersåter stor skada på theres Booskap / utan både Hiorter / hinder och Rådiur äre utaf them så fälte och ödelagde / at man nu fram för uti förtijden och för några åhr sedan ganska ringa af samme slags diur finner / och hafwer sådant sig therutaff förorsakat / at wåre Undersåter icke hafwa i lång tijd hollit Biörne- och Warge-Skall wid macht / såsom thet aff ålder och tillförende uti wår Sal. Herr Faders högloflig Konung Göstafs Regementz tijd skedt är / så opå thet föreen:de Skadediur måtte bliswa förödde / derföre hafwer Oß syntz gott och nyttigt wara / at then gamble seed / som aff ålder warit hafwer med Biörne- och Wargeskall / måtte efter som thet uti Sweriges lag i then 21 och 22 Capit. i Byggningz Balken uthtryckeligen förmähles / här effter holles wid macht och brukat bliswer öfwer alt Sweriges Rijke / och wele förthenskull härmed alfwarligen hafwa budit och befallt wåre gode Män af Adelen / theßligeſt wåre trogne Undersåter then menige Man / at the utan all geenſägelße och endtskyllan nu med thet första förskaffa hwar för sig så många Wargegarn som uthi Sweriges Lag förmähles / och låte sig finnas wälwillige och wederrede / när wåra Fougdar och Befallningzmän them till sådane Skall biudendes och påfordrendes warde / wid thet Straff / som uti förbemälte Capittel förmähles.

Wij befalle och härmed alfwarligen wåre Fougdar och Befallningzmän / at the med all flijt drifwe deropå / at ett eller tu Skallag uti hwart härede till det minſte måtte holles wid macht och

på

på wiße tijder / eller elliest när så behof giöres bruket blifwa / Så framt Wij icke skole hafwe them ther om till at tale och therföre straffe låte / hwar thenna wår befallning genom theras försummelse blifwer nederlagdt och obestält. Ther hwar och en må wette sig efterrätta. Datum Stockholm den 19 Decembris Anno 1575.

KOnung Johans Ordinantie om Hoorsaker / Diurfällende / bärende Trääs huggning och Swediande. Actum Anno 1577.

Med Hoorsaker skall så handlas och dömmas.

OM Een gifft Man belägrar en ogifft Kona (thet är enfalt hoor) och blifwer ther till öfwertygat / tå skall han första resan böta Konungenom Trettijo Daler / så framt Målsäganden will låta sig någon förlijkning med honom om sin saak; Men finnes saken andre gången med honom / straffas till lifwet.

Finnes någon som giör dubbelt hoor / thet är en gifft Man belägrar sig med en gifft Kona / tå straffas både till lijfwet / eller om han kommer till nåde / så att han behåller lifwet / tå skall han lösa sitt lijf / och böte effter som hans råd och macht tillsäija kan.

Then som skiuter Hiort / Hind / Elg eller Rådiur / böte för Förbudet 40 Mr. och för Diuret fyratijo Lodh Sölff och fyratijo Marck.

Then som hugger Råå Eek eller annor bärande Trä then nyttig är / böte för Förbud 40 Mr / sedan för hwar Eek som i Mandatet förmäles.

Swedieland må ingen fälla ther som Eek stånder / fäller man Eek eller bränner / böte som förbemält; Samme Lag ware och om Skogz Eld kan giöra skada på bärande Trä / han böte som Elden uthsläpper om han någorledz kan hindra och ey will.

KOnung JOHAN then Tridies förbudh / att Grefwar och Frijherrar ey måge uppbåra Sakörer af Höghmåhls / Edzöres brott och andre Lijfzsaker / uthan Konungens wettskap / heller gemene Adelen gripe till sådane Privilegier medh Saakörens upbärande af sin Landbönder / som Rijkz Rådh efterlätue åhre. Item att inga diur fälles på Cronones ägher. Den 20 Aprilis 1578.

WIj JAHAN then Tridie medh Gudz Nåde / Sweriges / Göthes och Wendes etc. Konung. Göre härmedh kunnigt och wetterligit / ath effter thet många uppenbare laster och grofwe synder / såsom åhr Gudz förssmädelse / Mordh / Dråp / Kätterij / Hoor / Wåldzwärckan och andre sådane missgerninger / blifwe (ty werr) myckit giorde och bedreffne / hwilke och hår uthi wårt Konge-Rijke hoos några finnes kunne / och icke så wärde straffade / såsom det sig bör / udaf then orssaak / att oss ther om inthet blifwer tilkenne gifwet / och besynnerligen förnimme Wij / att sådane Laster och synder bedrifwes nu mycket ibland wåre godhe Måns aff Adelens Landbönder / udaff thet tilfelle / att en part aff förberörde wåre goda mån / som hafwe Konglige saker medh samme theris egne Landbönder / understå sigh uthan Wårt wettskap och samtycke / befrije them / som medh högmåhls ärende / Edzöris brot och andra Lijfzsaker sig förse och förbrythe / tagandes ther ringe sakörer och böter före. Och sker ther medh / att effter Synder och missgierninger icke blifwe lagligen straffadhe / såsom thet sig bordhe och rättwisan kräffwer / tagha monge ther aff tilfälle / ath lefwa alla och ogudachteligen. Så effter sådant är icke allenast emoot Gudz budh / uthan och jemwäl emoot Sweriges Lagh / så och emoot the Privilegier, som Wij Sweriges Rijkes Adel udaf nådig benägenheet wndt och gifwit hafwe / udhi hwilke uttryckeligen förmåles / att inge aff wåre godhe Mån / hwarcken Grefwer / Frijherrer / Riddere / Innen Rådz eller uthen / skole hafwe macht / uthen wårt wettskap och samtycke / förstöne någen Lijfz-saak medh theres Landbönder / och

och upbäre ther böther före/ therföre wele Wij nu her medh hafwe förbe-
melte wåre godhe Mån alffwarligen förmanet/ och af Kongl. macht bu-
dhit och befalet/ wedh hemnd och wredhe/ at the i så måtto eller ellieſt/ icke
någhet företaghe eller göre thet ſom är emoot Gudh/ så ock Oß och
Sweriges Lagh/ uthan at the så beſtelle/ när någre ſådane ſaker kunne
förefalle medh theris Landbönder/ ſom Högmålz ärende/ Edzöris
Brot och ellieſt andre Liijfz-Saker ware kunne/ at Oß måtte
ther om förſt bliſwa tilkenna giſwit/ ther ſom Oß då ſedan ſynes
efter Sakens Legenheet/ någen till Liiſwet benåde eller förſkone/
då ſkole theris husbönder/ icke ringare Sakörer af them upbäre/ än
the af Oß bliſwe benådde till/ ſå frampt hwar annorlunda ſkeer/
och at någen her-effter fördriſter ſigh at giſwe någen Liijfz-ſaak frij/
och upbäre therföre böter/ uthan wår willie och wettſkap/ då ſkall
then ſom Wårt Förbud i ſå måtto öfwerträder/ hafwe förbrutidt
förbemelte Adelighe Privilegier, medh Saakören. Ther förbemel-
te Wåre gode män både Greſwer/ Frijherrer och Riddere/ både
ämen Rådz och uthen/ theßligeſt Greſwinner/ Frijherre-Fruer/ och
andre Enckie-Fruer/ them Wij ſådanne Privilegier, gunſteligen haſ-
we efterlåtidt/ måghe och ſkole ſigh efterrätte/ uppå thet Gudz
Förtörnelſe måtte bliſwa afſkaffat/ och ſådenne groſwe mißgerninger
warda tillbörligen ſtraffede. Wijdere effter Oß/ både af wåre
Fougdter och ellieſt/ bliſwer ſom offtaſt tillkenna giſwit/ huru ſå-
ſom en part af then gemene Adel och Frälße/ både här i Sverige
och Findland/ tillägne ſigh like ſådane Privilegier och frijheter/ ſom
Wij the förnämpſte Ständer af Rijkeſens Rådh och Adel gunſte-
ligen efterlåtidt hafwe/ i ſå måtto/ at the uthan wår wethſkap
och ſamtyckio/ upbäre alle Liijfzſaker och annen ſaakfallz broth/ af
theres egne Landbönder/ ſå ock af the Bönder/ hwilke beſittia the
Godz/ ſom them äre wordne förpantadhe. Så effter Oß både udi
Wår Kongl. Rättigheet ſkeer ther medh mykit för när/ Samma-
ledes och effter Sweriges Lagh och förnemde Privilegier, bliſwe ther-
genom mykit förkränkte; Derföre ſtår Oß ſådant ingelundha till
at lijdha/ uthan af Kongl. Macht här medh alfwarligen förbiudhe/
at ingen Adels eller Frelſisman ſkall efter thenne dagh fördriſte ſigh/
uthan wår nådige tillåtelße upbäre någen Liijfzſaak/ eller någen annen
Saaköre/ hoos ſine egne Bönder/ ey heller af Pantegodzen/ ſå frampt

at hwilken helſt ſom underſtår ſigh thet at göra / then ſkall wara förfallen till Etthundret Ungerſke Gyllenes ſtraff / för hwar gång han ther medh bliſwer beſlagen / eller (ther han Gull icke förmå åſtadh komma) miſte ſå mycket af ſijn Jordegodz / ſom ſigh ther på kan belöpe. Wijſtes thet honom / och han icke will beſtået / då ſkall han wärje ſigh medh tolff Adelsmanne Eedh. Ther och någen af Adelen brukar jagt / och fäller eller ſkiuter Hjort / Hind / Råå eller Elgh / på wåre och Cronones ägher / ware förfallen till förſtrefne ſtraff. Ther alle och hwar och en / må weta ſigh fullkomligen effter rätta. Giſwit på wårt Kongl. Slott Stockholm then 20 Aprilis Anno 1578 ydi wårt Regementz tijdh på thet Tijende.

KUng JOHAN then Tridies Förordning om Köphandelen. Dat. Stockholm den elfte Auguſti. 1580.

WIj JOHAN then Tridie ꝛc. ꝛc.

I.

Till thet förſta wele Wij gunſteligen och af Konglig Macht alffwarligen förmanet / budhit och befalet haffwe / wåre gode män aff Adelen ſå wäl innen Rådz ſom uthan / at ingen effter thenne dagh / ſkal fördriſte ſig at upköpa af wåre underſåter på Landzbygden eller och fremmande Köpmän några waror / och them ſedan ſigh til winſt och fördel låte uthprånge och förſälie / och i ſå måtto förtaghe wåre underſåter i Städerne theris näring / handel och wandel / hwilcken ther medh bliſwer beſlagen / är thet en Rådzperſon / miſte förſte reſon ſin förläning / ehwad nampn thet haſwa kan / theſliſkeſt Godſet ſom han ſolde / andre reſon miſte ſammaledes ſin Förläning och Godzſet / men bliſwer han ſedhan flere reſor ther med beſlagen / bliſwe affſatt aff Rådhet / äre och några aff Adelen ſom icke äre Rådz perſoner / och haſwe af oß någen förläning eller domare embete / ſom är Lagmandz och Häredzhöfdingedöme / then ſamme ſkall ock ſijn Förläning och Domare embete

bete förwercket haffwe / och ther udöffwer böte 40 daler / effter som Swerigis Lagh förmåler um the som Landzköp bruke / bliffwer han ther medh andre reſon beſlagen / miſte allt godzſet och böte dubbelt ſå mykit / tridie reſon treedubbelt / fierde reſon fyredubbelt / femte reſon ſå mykit udi faſt ſom Tingu dalers ränte kan belöpa / och ändoch udi Sweriges Lag ſtår förmält 40 mark / doch effter thet / at en mark på ſamme tiid Laghen giordes / war högre achtet än nu en eller twå daler / ſåſom och en part mena / at en mark ſkal haffwa warit achtet ſå godh ſom en lödig marck Sölff. Therföre wele wij / at the ſkole böta för hwarje 40 marck / 40 daler / är och någon af Adelen ſom ingen förläning hafwer / tå ſkal han förſte reſon miſte the penninger eller godzſet ſom han köpſlagade medh / och ther udöffwer böte 40 daler / andre reſon godzſet och 80 daler / tridie reſon treedubbelt / och fierde och femte reſon ſom förmält är / doch ſkall här med wåre gode män af Adelen icke förbudit ware at förſälie theris egen affwel / ſåſom och thet the aff Oß i förläning haffwe / hwar the wele / och therföre igen inköpe / Salt / Wijn / Kläde / Sidentyg och annet / ſom the effter nödtorfften till theris hushåldning kunne behöffwa / till at kläda ſig och ſitt Folck med / theſlikeſt til at förtära / effter ſom wåre Privilegier, ther uppå uthgiffne / förmåle / och icke til at uthſälie eller prånge / wid ſtraff ſom förſkriffwit ſtår / doch ther ſå är / at något allmenligh förbudh ſkeer på någrehande warer / at uthföre / anthen ätande warer eller elliest / tå ſkall ingen fördriſte ſig at uthföre / hwad i ſå måtto igenom wårt Mandat förbudit bliffwer. Hwar och några aff adelen ſå fattighe wore / at the af theris egne jordegodz icke förmåtte ſigh nära och underhålle / medh mindre the bedriffwe Köpenſkap / the ſamme måge flyttie in udi Städerne / och liſke ſom andre borgare bliffwe under borgare rättigheet / eller och hålle Oß och Cronon ther aff roſtieniſt / enär behoff görs och lägenheten fordrer / och wele Wij Oß här med haffwe förbehållet / hwilket af theße förbenemde tu wilkor wij them wele efterlate / och ſkole the icke therföre haffwe förwerket Sköld och Hielm.

2.

Ther näſt / ſåſom thet ſigh icke wel wil lämpe / at någen Adelsman ſkal bruke handel och Köpenſkap / med mindre han boor i Stä-

derne och uthgör Stadzens rättigheet; Så är thet och aldelis otilbörligit / at Presterskapet skal bruka köpenskap och Seglatz / hwilke borde andre läre / underwijse och effter Christi befalning med gode Exempel föregå / så ock straffa them för girighet och åcker / och förmane hwar och en at blifwa wid sitt ständ och kall; och effter wij förstått hafwe / at måste parten aff Prästerskapet (ty wärr) träde ifrån theris rätte kall och embete / och icke wele lathe sigh benöye medh theris Prestegäll och tijende / uthan therudöfwer bruke handel och wandel / hafwandes gångende Skep och Skutor till Siöß; Therföre wele wij här med / at så wäl Biskoper / Prelater / Prester eller hwad nampn the kunne hafwe aff Clärickeriedt / alffwarligen widh wår ogunst och högste straff befalet hafwe / at the thermed skole afstå / hwilken ther med blifwer beslagen / miste förste resen sitt Prästegäld / och ther til hafwe förwercket sitt Skip / skuto och Godz och böte 40 daler / som tilförenne förmält är / andre resan miste Presten / sammaledes Skip och Godz och 40 Daler / tridie resen löse sitt liff / doch hwad Presternes affwel och ränte tilkommer / then mäge the medh borgerne i Städerne / medh inländske och icke uthlendske förytre uti Salt / humble / kläde och hwad annat mere som them tienligit kan ware / til theris egit hushåld och icke wijdere; hwar någen blifwer beslagen / at han mere under sigh slager / upköper och sälier androm igen / skal blifwe straffet effter som förmält är.

3.

Wijdare effter wij och förninne / at wåre Befalningzmän / Fougder / Skrifwere och andre flere wåre och Adelens tienere / ehwad nampn the doch hafwa kunne / uti lijke måtte igenom theris Köpenskap förtage Borgerne theris handel och bärning; Therföre befale Wij them här mädh widh wår högste ogunst / wrede och straff / at the effter thenne dagh ther medh skole hafwe fördrag / låtandes sigh äthnöye medh thet underhåld och löhn Wij hwar och en för sig hafwe gunsteligen undt och effterlatit / så framt then ther medh blifwer beslagen / icke skal blifwe straffet såsom en orättrådig Tienare och achtet för en meenedere / och ther uthöfwer miste penningerne och godzet som han köpslagade medh / och böte ändå 40 daler

daler/ effter Laghen andre resen böte dubbelt up och miste godzet/ tridie resan tredubbelt/ fierde resan löse liff sitt; Ther och några aff wåre tienare äre/ som wele bruke Köpenskap/ the samme skole flyttie udi Köpstäderne och drage Stadsens tunge medh borgerne/ sedan måge the fritt handle och wandle effter tilbörligheet/ säsom Köpmän pläge och Sweriges Lagh uthwijsser/ och icke drifwe något skadeligit Landzköp widh förnemde straff som sagdt är.

4.

Sammaledes hafftwe wij och förstätt/ at wåre undersåter på Landzbygden fast mere bruke och drifftwe handel och köpenskap än som the bruke åker och eng/ thet doch theris rätte kall och embete kräfftwer/ theruthaff icke alleneſt förursakes dyr tijdh på Spanmål/ uthan och hemmanen blifftwe förlammade och ödhe/ therföre wele wij och här medh widh wår högste ogunst och straff/ alfftwarligen hafftwe förbudit/ at ingen bonde effter thenne dagh/ skal antingen för sine egne penninger/ eller ock någon anners under sigh slå och hoos granner eller någranner tilhope slage/ antingen Spanmål/ Huder/ Skinn/ Käppar/ Jern/ eller och annet sådant meer som til Borgere handel kan tienligit ware/ til at uthpronge och försälie thet samme anten sig sielff eller någen annen til winst och fordeel/ hwilken ther til blifwer wunnen/ skal straffas förste resen til godzet som han med prangedhe/ och ther uthäfftwer böte 40 daler/ effter Swerigis Lagh/ blifftwer han en annan reso med sådane förbudne och skadelige Landzköp eller prångköp befunnen/ hafftwe förwercket godzet och böte dubbelt/ tridie reson löse liff sitt/ doch må hwar man saaklöst före och sälie så myckin Spanmål/ Ost/ Smör och alle andre ätande waror wid wåre bärgwärck som han aff sin egen affwel kan åstadkomme och aflate wil/ och therföre igen så mykit Jern annamme/ som han til sin booredskap och annen dageligh nytte behöfftwer/ men hwar then samme för sin afling mere Jern kan bekomme/ än han sielff behöfftwer/ då skal han föra thet til näste Köpstadh och ther förytttret med inlendske och icke uthlendske/ effter som thet går och gäller och köpet satt är; Sammeledes må the och uthi näste köpstäderne försälie alle the waror som the effter theris egen affwel bekomme/ undentagendes the Skinnwaror som Oß tienlige äre/ och wij til wårt

behoff haffwe wåre fougder befalt upköpe / som är looskin / mårdskin / Ulffwar / Swarta Räfwer och gode Kårsräfwer.

5.

Wij wele ock här medh udöffwer heele Rijket haffwe förbudit och aflyst alle olaglige hampner / såsom och wedh wår högste straff och ogunst befalet / at alle Borgere / bönder och andre ifrå Norlanden och Finland / skole här effter först begiffwe sigh til Köpstädherne och ther byte sigh til Spanmål för Fisk / ther emoth skole Borgerne i Städerna ware förtänkte / at förskaffe sigh godtt förråd på Spanmål / och der hoos late hwar och en bekomme skäl för sitt / upå thet the icke skole beklage sigh ther öffwer / at the hwarken bekomme skäl / eller och fåå föryttre theris fisk / hwilken som icke begifwer sigh til Städherne med sin Köpenskap / hafwe förwärket Godzet / och ther udöffwer böte 40 daler effter Lagen / andre reson miste godzet / och böte 80 daler / doch hwar så är / at Borgerne icke innen tu dygn wele loße ifrå Skäriekarlerne / the ther små Båther hafwe / theris fisk / och innen en weke dagh förloße the som Skutor haffwe / tå skole the haffwe frijheet at drage på bygden och föryttre förnemde theris fisk ibland bönderne / ther uppå the skole bewijs taghe aff Stadzskrifwaren och Byfougten / at the theris Köpenskap i samme Stadh til köps upbudit haffwe / och såsom Wij wele alle oloflige hampner och köpeplatzer haffwe aflyst / så wele Wij ock här medh haffwe wåre trogne undersåter udi Städerne både i Småland / Östergöthland och Westergöthland förbudet at frakte några Skep i Halmstad / Falkenberg / Wardberg eller annorstädes / anthen i Norige eller Danmarck medh theris godz til Tydzland / uthen at the här effter skole drage anthen til Elffzborg / Calmer eller Söder och Norköpung / och ther skole the frachte sigh Skep / på thet at wåre egne undersåter och Borgere i Städerne / måtte ther igenom bliffwe förbättrede / och wår och Cronones Toll icke försnelledt och undendolt / effter som här till skedt är.

6.

Wij wele och haffwe alle Prester och Bönder i förnemde Landzender / såsom ock udöffwer hele Rijket förbudit / at the med theris köpen-

köpenſkap icke ſkole fördriſte ſig at beſökie fremmande Städer och Land/ anthen i Dannmarck/ Norige eller Tyſkland/ uten hwad för godz the hafwe/ thet ſkole the förſälje uti the näſte Städer ther the äre boendes/ Hwar någon här effter blifwer ther med beſlagen/ miſte godzet ſom han hafwer medfare eller penningarne ſom han therföre bekommit hafwer/ och böte therudöfwer förſta reſan han ther med warder beſlagen 40 Daler/ andre 80 Daler/ tridie reſan löſe lijf ſitt.

7.

Och effter wij förſtådt haffwe/ at monge aff förnemde wäre underſåter i ſamme Landzende pläge före theris mäld til the Danſkes Qwarner/ ther igenom wår och Cronones tull blifwer förminſket/ therföre wele wij här medh hafwe förbudit alle/ ehoo the helſt ware kunne/ at the effter thenne dagh ſkole hafwe ſådant fördrag/ ſå framt the icke ſkole haffwe förwercket ſamme theris mäld/ och ändå therudöffwer böte 40 Daler för förbud/ ſåſom wij och i lijke mätte uthöffwer hele Rijkedt wele förbudit haffwe alle wäre och Cronones underſåter/ Preſter/ Borgere/ och andre wäre och Cronones ſkattſkyllige bönder/ ſå wäl förlänte ſom oförlänte/ at the ock här effter inge annerſtedz ſkole före theris mäld til at male/ uthan til wäre och Cronones egne Tullqwarner/ uthan ſå är/ at Städerne ſielffwe haſwe nägre Tullqwarner/ ther the hafwe wäre Privilegier upå bekommit/ ther mäghe förnemde Borgere fritt och obehindret late male theris mäld och icke annorſtedz/ ſå framt then ther med bliffwer beſlagen/ icke ſkal bliffwe ſtraffat/ effter ſom förmält är.

8.

Udi lijke mätte förnimme wij ock/ at när Bönderne ſkole ſöke til theris Torgedagar/ förſälje the theris godz och waror mongelſker i händer på wäghen/ ſå pläge the ock ſigh emellan/ ther the möte hwar annen på wägher/ förbyte theris godz/ och ther med drager hwar heem til ſitt igen/ och följer ther aff/ at Börgerne bekomme antingen liten tilförning/ eller ock at the aff ſådene monglere ſkole igen köpe hwad the behoff haſwe til theu dyreſte penning. Wele fördenſkul här med widh högſte ſtraff haffwe förbudit wäre underſåter på landzbygden/ at the effter thenne dagh icke fördriſte ſigh at ſälje antingen mongelſker eller andre/ ſåſom och förbyte hwar med annen på wägerne/

ne/ hwarken ätende warer eller elliest/uthen at the skole sökie först til Städerne på torgz-städer/ och ther uppenbarlighen sälie sitt Godz/ såsomock at Wij wele i lijke måtte förbudit haffwe/så wähl mongelsker som borgere dränger/ at the effter thenne tijd icke skole löpe ut på wägerne/ och upköpe i förköp alt thet Godz the kunne öffwerkomme/ hwilken som blifwer beslagen/ at han anners gör/ haffwe förwerckat godzet som han solde/ och then andre penningerne som köpte/ och böte både parterne 40 daler för förköp och förbudh/ och therudöffwer blifwe förstucket til wåre Bergwerck/ är thet en dreng/ sättes i Salegruffwe/ är thet een Qwinne/ sättes i Soffreboden/ och ther holles til arbetes.

9.

Thesligest haffwe Wij och förstådt/ at mesteparten aff wåre undersåter udi Städerne/ haffwe öffwergiffwit at segle til Tydzland och göre tilförning udi Rijket/ effter som udi förtiden skeedt är/ och ther emoth låne och upborge aff the fremmende Köpswenner som i Städerne pläge åhr och dag ligge/ när the til marknader skole drage/ thet meste godz the kunne aflate/ ther igenom icke alleneſt borgerne/ uthan och wåre undersåter uödöffwer hele Rijket bliffwe förarmede/ för then ursak skull/ at när the fremmende förmärcke thet the intet godz haffwe infördt aff Tydzland/ stägre the och dyrcke theris godz och sättie thet Borgerne i händer så dyrt som the sielfwe wele/ och så frampt at Borgaren icke wil uthan godz sökie til marcknaden/ moste han uthloffwe så mykit som then andre begärer/ och skeer ther medh/ at borgeren sedhen antingen fördyrcker samme godz wåre undersåter i henders på thet han måtte ock hafwe någhen winning och fordel/ eller ock uplate förenemde godz för thet werdh til köps/ som han thet sielf upborget haffwer/ så frampt at han skal haffwe råd til at betale köpswennen när han heem kommer/ och haffwer han doch ther med intet annat wunnet/ än at han haffwer warit köpswennens tienere.

10.

Så skeer ock offte/ at Borgerne icke alleneſt upborge the fremmendes godz/ uthen ock tage aff them hemligen penninger til lähns/ icke i then acht och mening/ at the sigh sielffwe ther medh någhen

stoor-

ſoor winſt och fordeel ſkaffe wele eller kunne / uthen hwad winning i then måtte ſå hemligen ther uppå falle kan / kommer then andre fremmende ſom penningerne uthſick allenaſt til godhe / och then ſom penningerne tagher / för then ringe fordeel ſkull ſom han ther aff kan haffwe / ſlager tilhopa och upköper medh ſådane fremmende peninger (andre hans medborgere och granner til ſkadhe och förderff) alle the waxer han öffwerkomma kan / ringe achtendes hwad och huru myckit han therföre giffwer / görendes ther medh ſtoort förköp och dyr tijdh i Städherne och på bygden; Therföre hwar någhen ſådan upſpanes och finnes kan / ſom anthen the fremmendes godz eller och theris peninger låner til at göre them ther medh fordeel / wåre undersåter til ſkadhe / then ſamme ſkal haffwa förwercket godſet och penningerne / och ther til böthe 40 Daler. Och wele wij här medh haffwe förmanet wåre undersåter och borgere i Städherne / at the här effter ſielffwe förſkaffe ſigh godz aff Tydzland / men ther ſå är / at the upköpe någhet fremmende godz här innen landz / tå ſkole the icke late the fremmende ſättie them köpet i hender / uthan Borgmeſtere och Rådh ſkole förordne någhre ſom theris godz werdere ſkole / ſåſom the kunne tencke at begge parterne kunde ſkee ſkät / och effter thet / at udaff the fremmendes longwarige liggende udi Städerne / ſigh intet annet förurſaker än dyr tijdh / therföre wele Wij här medh haffwe förbudit / at inge fremmende ſkole effter thenne dagh längre driffwe theris köpenſkap udi förnembe wåre ſtäder / än på ſex weker tijdh til görendes / och ther några åre / ſom haffwe någhen ſkuldt uthe ſtående / ſom the ſkole innmane / thet måge the göre innen förnembe ſex weker tijdh / ware ſigh antingen aff wår eghen köpman eller ock aff någhre andre / hwar ock ſå är / at the innen förnembe tijd icke kunne inbekomme theris geld / ſom the i ſå måtte haffwe til at inkräffwe / tå måghe the uthwelje ſigh några förtrogne af Borgerſkapet / ſom på theris wägne i theris fråwaro ther uppå kunne fordre / och ſkole Borgmeſtare och Rådh ware förpliichtedt at förhielpe them / thet the ſådane gäldh på theris wägne måtte inbekomme.

II.

Ytterligare haffwe wij ock förnummet huru en part Preſter / Bönder och andre ſom bruke gångende Skep och Skutor / ſökia til

oloſlige Hampner och andre Marcknadz platzer / ther the ſedhen lathe förhyre och frachte theris Skep til Tyſkland / ther igenom icke allenaſt ſkeer / at then Tull ſom oß och Cronen borde hafwe aff in och uthförningar / blifwer förſnellet och undenſtungen / uthen the warer ſom wij hafwe förbiude låtit / och wij til wärt eget behoff wele hafwe förbehållit / blifwe ther igenom uthförde / then ſom effter thenne dagh ther med warder beſlagen / hafwe förwärcket ſkiepet ſom thet uthyrde och then förwärcket godzet ſom wår och Cronones Tull wille undendölie och förſnelle / och böthe ändå theruthöfwer hwar dera 40 Daler. Och wele wij här effter aldelis förbudit hafwe / at ingen Preſtman ſkal bruka något gängende Skep / effter ſom thet här til ſkedt är / hwar någen ther medh blifwer beſlagen / hafwer förwercket Skipet.

12.

Til thet ſidſte / effter thet wij förnummit hafwe / at icke allenaſt wåre godhe Män och Stadthollere bådhe widh befeſtningerne och ellieſt / ſåſom ock wåre Befalningzmän och Fougter / uthen och Preſter / Borghere och Bönder / öfwerſee medh wåre gode Män aff Adelen / ſåſom ock then ene medh then andre ſin emellan En part för wilje och wänſkap / gifft och gäfwer / och en part för redhoge ſkuld i ſå måtte / at the icke wele hwar andre upröye / hwilke the äre ſom wåre förbudh och ſtadger öfwerträde / och ſig emot them förbryte / ther aff kommer / at hwad wij i ſå måtte lathe påbiudhe och befale / blifwer faſt ringe achtedt och ſnareſt ſagdt ſlett intet hållit och effterkommedt / therföre wele Wij här medh ſådant ſtraff ſom här effter förmåles / hwar och en ſynnerlig och ſerdeles hafwe them upålagdt / ſom ther medh blifwe beſlagne och tilwundne / at the ther aff wiſt hafwe / och icke hafwe welet ſådant ſtraffe eller ock Oß ther um tilkänne gifwe / ſom är / hwar thet är någon aff wåre tillförordnede Stadthollere / böte Etthundrade daler. En Befalningzman eller Fougte / böte femtije daler. Är thet en Preſtman / böte 40 daler. En Borgare 20 eller 10 daler / effter ſom han är förmögen til. En Bonde 10 daler eller ock effter ſom han hafwer råden til. Och then ſom ſådant uppenbarer / ſkal bekomma en fierde deel aff Sakören. Til Beſlut / wele Wij här medh hafwe alle Stän-

der /

Digitized by Google

der / så wel höghe som låghe / ingen undantagendes / alffwarligen förmanet / budet och befalet / at the aldeles och fulkomligen rätte sigh här effter / och ingelunde udi någen måtte träde här udöffwer / så framt the wele undwijke thet straff och peen som förberördt är.

JAHANNES.

KOng JOHANS Patent om Skiutzfärder och Wägebrefs aflysande. Datum Upsala Slott den 1 Sept. 1584.

WIj JOHAN then Tridie med Gudz Nåde / Sweriges / Göthes och Wendes ꝛc. Komung; Storfurste till Finnland / Carelen / Wätzski / Petin och Ingermanland / i Rydzland / och öfwer the Ester i Liffland Hertig / etc. Göre allom kunnogt och wetterligit / så wäl högre som nidrigare ständer / at ändoch Wij hafwe latidt oß myckit ther om wärde / och på wårt Kongelige Embetes wägna giort wår störste flijt ther till / att wåre undersåter then menige Man öfwer hela Rijket / måtte blijffwe lijsede och förskonede / med the många olaglige Skiutzfärder och gästninger / som the emot Wår wilie hafwe en tijd lång warit med betungede / effterſom aff the många och åtskillige förbudz bref / som ther upå åre utgångne / theßlikeſt af andre flere sätt / som Wij ther till bruket hafwe / som åre med Wägebref / Budwapner / Tärepenningar och nu nyligen med the Wägebref under thet fyrkantige Jnsegel är till förnimmendes / förutan hwad som muntligen ther om är förhandlat wordet både på allmennelige Rijksdager och ellieſt; Så förnimme Wij doch (ty wärr) at ehwad sätt och medel Wij hafwe i så måtto betänckt till at afskaffe förnembe Wåre undersåters store tunge / lijde the lijkwål icke mindre orätt och öfwerwåld nu / åhtsom tillförenne / måst af the förnämligeste här i Rijkit / så wäl innen rådz som uthan / och theris Tienere / så och andre så wäl Börgere och Köpmän / såßom Fougdter / Skrifwere / Häffmän och Knechter / hwilcke udi theris egne wärf och åhrender eſom offteſt förreſe af och till i Rijket / och ändog the icke hafwde någen skähl at kräfie frij fordenskap / heller annen nödtorfft / wälle the sig likwål icke deß mindre

dre Skiutzhäster till / och lathe sig omlägge hos Bönderne. Och på det Wåre undersåter / besynnerligen the som wid allmänne wägerne besittiendes och boendes äre / måtte här udinnen bekomme någon förloßning / theßlikest och på det den wägfarande kunde för skählige penninger bekomme både maat / dryck och annen nödtorfftig förfordring / så hafwe Wij för godt och rådsampt achtet / at Gästgifwerehus / hwilke udi Lagen kalles Tawernere och udi theſſe förlidne åhr hafwe warit nederlagde / måtte alleståds här i Rijket / besynnerligen wid allmänne wägerne sättes och förordnes igen / effter som Sweriges Lag uttryckeligen förmåler och utwisser i Konungzbalken i thet 24 Capitlet. Therum Wij och wele att alle wore Stadtholdere / Lagmän och Häredzhöfdinger / sampt wåre Befallningzmän och Fougdter / med thet förste nu i thenne höst allersenest innen Sancte Michels dagh först kommendes / skole ware förtänckte at beställe och förordne Gästgifware på alle wäger / ther som så behöfwes / besynnerligen ther som store Byer eller någedt Bygdelag är / ther och strax Rättere effter Lagen kunne satte blifwe / som häster för penninger nempne / eller ellies omläggie them som hos Tawernaren icke bekomme Husrum / och skole the som till Giästgifware satte blifwe / ware förplichtede at skaffe sig godt förrådh både på maat och dryck / theßlikest hästefoder / så at wägfarende Folck som till dem liste / måtte för wedergiälning få theris wällfordran och nödtorfft. The skole och icke dyrere sällie them wägfarendom hwad the hafwa behof / än som skähl kan ware / och wäge the tage för en måltijd maat och öhl ther till / sådan som Bonden dagligen spijser / 2 öre / men the som wele hafwe wähl tilredt och tilpynted med flere Rätter / såsom är färskt Oxe- Kalf- Fåre- och Lambekött / Gäss / Höns / ägg / hwete- eller skrätt Rågbröd / då skall sådant wederläggies efter som det gäller udi näste Köpstad / hwad heller then wägfarande tå begärer / Gåås eller Höns / heelt eller halft Lamb / eller hwad annet det hälst ware kan / så skal Giästgifweren honum thet icke sönie för sådane wedergäldning / som thet wärdt är och här föreskrifwit är. Dogh skall ingen hafwe macht at twinge af Gästgifweren någen then deel som han icke hafwer / eller och bättre öhl än som han äger / uthan then bättre dryck will hafwe / eller och maaten med krydder / och annet sådant tilredt / då må han thet före med sig / eller ware sådant föruthan /

till

till theß han kommer till köpstäderne / ther sådant är till fång; Så må och Gästgifweren tage för ett nattsöder höö 1 öre / och Sex penninger för en kärfwe halm / hafwer och tordt åhr warit / så at litit höö är till bekomme / må han då tage der mere penninger före: Men för en Spann hafra eller korn / såsom thet gäller i nästa köpstad å rättan Torgzdag. Ingen skall heller hafwa wåld at twinge eller truge sig häster til af Gästgifweren / utan hans gode willie. Och skall een wår tienere / eller och enn af wårt älskelige Rijks-Råd och andre wåre Gode Mån af Adelen / och theris Tienere / som anten till eller frå Oß sände blifwe / gifwe för hästen för en Mijle wägz Halfannen öre / hwilke och ett besynnerligit warteckn hafwe skole / på thet the ifrå the andre / som på theris egen hand drage af och till i Rijket / kunde ware utkände / och skole de samme / hwad helst the äre köpmän / köpmåns eller andres tienere / ehwem the och tillkomme kunne / som förskrefne warteckn icke hafwe / ware öfwereens med Gästgifweren / effter som the om hästelegen kunne bäst åhsämie / hwar och icke / så må then gå till foot / som sielf häst icke hafwer. Och på thet / at förskrefne Gästgifwere måtte täß bättre förmå samme theris Embete att föreslå och uppehålle / så wele wij och her med unne och nådeligen effterlate them som ther till satte och förordnede blifwe / Ett åhrs friheet på the hemen som the besittie / för alle ärlige utskyller / och elliest andre wiße och owiße utlager som förefalle kunne / och af andre wåre undersåter blifwe krafde / och sedan åhrligen ware frije för gärder / körtzler / dagzwercker / utskrifninger / och annen små hielp. Men the / som sit Embete icke uppehålle / uthan wägre wägfarande folk theris nödtorfft för penninger / och thet kan på them åkärdt och bewijst warde / då skole the straffes / som Lag therum inneholler / etc: Ther och någen Gästgifware mehre tager af Gästerne än som här förberördt är / heller elliest bruker någen orätt / och thet kan honom öfwer bewijsses / då skall han niste den friheet som Wij honom effterlätit hafwe / sedan skall han sättes af Embetet och en annen i hans stad som det bättre föreslå kann / etc. Så skall och ingen fördriste sig att wåldgeste förskrefne Tawerntrer / them eller theris barn och tienstefolck uti någon mätto öfwerfalle eller skade giöre / eller och längre bruke någen lege-häst / än som han med honom betingedt och öfwereens warit

hafwer / widh thet straff / som Lag förmåler / och hwad som icke är gullit när Gäster drager af gård / thet är råånt / och skall såsom wåldzwärcke straffet blifwe / etc. Och effter Wij detta förskrefne af en god och nådig wälmening för then menige Mans / Wåre trogne undersåters gagn och beste skuld (på thet at all orätt och öfwerwåld måtte blifwe afskaffedt / och rätt och rättwiise wed macht hållen.) så stadgat och förordnet hafwe / så wele wij ock at thet obrätzligen skall widh macht hålles. Och förbiude för den skuld härmed alfwarligen alle / och hwar och en / så wäl af högre som nidrigere Ständer / hwilke the helst ware kunne / som anten sielfwe uti theris egne wärf och ährender behöfwe at reſe genum Landen effter thenne dag / eller och sände theris Tiänere / at the icke fördriste sig at drage någon annenstädz in hoos Bönderne at gäste / än till förskrefne Gästgifwere eller theris egne och Frälsis Bönder / hwilken som här emot gör / och tager några skiutzhäster hoos them / eller och ellieſt wåldgäster them / då skall han effter Sweriges Lag straffet blifwe. Och på thet at med the Wägebref / under thet fyrekantige Jnſegel / här effter icke skall skee något mißbruuk ; Så wele wij här med hafwe alle sådanne Wägbref aflyste. Hwarföre Wij och wid wår högsta onåde och straff alfwarligen biude och befalle alle / choo the helst ware kunne / som några sådane Wägebref bekommit hafwe / anthen på längre eller stäckre tijdh till at bruke / at the innen Sancte Michils dagh näſtkommendes / lefrere eller sände them ifrå sig inn i wårt Konunglige Cantzelij ; dher och wåre Stadthollere / Befallningzmän eller Fougder kunne några öfwerkomme / som några sådane Wägebref effter föreſkrefne tijd bruke / skole the sände them / som thet göre / fängzlige / sampt med Wägebrefwen dijt / som the förnimme oß stadde ware. Och såßom wår alfwarlige willie är / at denne Wår Befallning och Påbudh måtte allom blifwe kunnigt och uppenbart / Så befalle Wij och här med Wåre trogne Männ / Undersåter och Tienare / Stadthollere / Laghmän och alle andre / som Wåre och Cronones Lähn hafwe / thetßlikeſt Häredz-Höfdinger och Fougdter / at the skole ware förtänchte hwar i sin stad här am innan förskrefne tijd så beställe och ellieſt hafwe god acht och tillsyn med / att thette Wårt Konglige Påbud motte obrätzligen blifwe hållet och efterkommidt / så framt the wele behålle wår ynneſt och nå-

de /

de / och Lagmännen icke wele hafwe förwärcket theris Lagmans-dóme / theßlikest at wåre Stadhollere och Befalningzmän / som Förläninger och Häredzretter hafwe / them icke miste skole / det hwar och en wette sigh aldeles och fullkoml. effterrätte.

JOHANNES.

MAndat om Kyrckioplicht af Öhr ebro den 28 Maji Anno 1586.

WJi CÁRL med Gudz Nåde / Sweriges Rijkes Arffurste / Hertig till Sudermanland / Nerikie ock Wermeland etc. Giöre witterligit / at Oß är i klagewijs tilkenne gifwit af them som wij hafwa betrodt ock skickat till Kyrckiones förmän uti Wårt Furstendóme / huruledes Håffmän ock Kneckter som lifwet förwärckat hafwa / ock af Oß blifwa benådde / så ock andre som med uppenbare laster ock mißgiärningar befundne blifwa / icke willia lyda Capitels Stemno / eller gifwa sig under Kyrckiones tilbörlige plicht; Men föracktа sådant / menandes at när saken är hoos Oß / såßom Werdzlig öfwerhet / försonat / så skall hon ock wara med Gud ock hans H. Försambling aldeles förlijckt. Så effter sådana förargelse ock motwillighet är Gud Allsmechtig mißhagelig / ock hoos mången Christen förargelig / ock bör ingalunde wara lidna eller ostraffat; Såßom Wij thet ock icke heller wele / eller på Wårt Furstl. Embetes wägna / kunne lijda af någon Wår Undersåtere eller Tienare / hög eller låg. Therföre till at afskaffa sådane Ohörsamhet ock treskhet / biude ock alfwarligen befalle Wij / Wåre Befalningsmän / Fougder / Ryttmestare / Knechte / Höfwitzmän ock andre / som för wåre skuld wele ock skola giöra ock låta / at när the blifwa af the Gode Män / som af Oß tilskickade ock betrodde äre till Kyrckiones förmän uti Wårt Förstendóme / besökte / ock om någors motwillighet i sådana måtto eller fall / tilkiänna gifwit: Så skole förenämde Wåre Befalningzmän alle för-

plichtade wara / at göra Kyrckiones betrodde Tilsynes-Män / hielp och biståndt / att tilbörlig Kyrckioplicht må hafwa sin Christl. och rätta framgång utan någon Persohns anseende. Och then ther motwilleligen emotstår / och icke will wara under Kyrckiones lydno och plicht / sedan honom är lijfwet eller hans mißgiärning af Oß benådat; Så skall Saken oprepas / och sedan straffas uthan alla Näde / effter som brotten äro till / och tilförende för rätte affsagde / hwilke Oß skall af Kyrckiones Förmän oförsummeligen tilkänna giffwas. Ther hwar och en må wetta sig fullkomligen effterrätta. etc.

Kong JOHANS Bref / som utwijsar att Hustruns Lott icke må med Mansens / som brutit häfwer / i skiöfling gånga. Dat. 5 Martii 1590.

Wij JOHAN then Tredie med Guds nåde / Sweriges / Giöthes och Wendes Konung / etc. Giöre witterligit / att oß är klagligen förekommit / huruledes N. A. uti wår Regimentz begynnelse hafwer intagit och sig tilägnat ett Steenhuus här i Stockholm / liggiandes wid St. Nicolai port / samt alle the Lösöre / Guld / Sölf och reda penningar / som han ther i Huset then tijd öfwerkom / förmenandes at framledne N. B. som effter Konung Ericks tillåtelse hade skiöflat förberörde N. A. Gård Diursholm / skulle wara rätta äganden till förber:de Huus och ägodelar / hwilket dock icke förber:de N. B. utan mästedels hans Hustru och hennes Dotter effter hennes förre Man N. C. med rätta tillkom. Så ändock wij wähl hade på samma tijd nådeligen effterlåtit / att förber:de N. A. måtte igentaga hwad som hälst förber:de N. B. hade honom i så måtto afhändt / hafwe wij lijkwäl ther med icke meent / at han sin skada upprätta skulle af Hustrunes egne ägor / eller och barnsens afwiktrade Fäderne / hwilket är emot all rättwijsa och Sweriges Lag / som klarligen säijer / att ey må barnepenningar stuncka eller brinna / ey Hustruns Lott / Jord heller Huus / som å hennes Tompt ståndt / i skiöfling gånge / utan hwar bör Saak sina ensammen böta / och ingen annars lott förwercka; Hwarföre hafwe wij af warkundsamhet och nåde effterlåtit / såsom wij

och

ock med thetta Brefz Krafft effterlåte heller biude / at Hustru N. D. är N. B. effterlefwerska / och förbe:de N. E. måge och skole igen wederkiännas / häreffter njuta / bruka och behålla förbe:de Huus med deß Kiällare / Gatboda / Stufwe och Nattstufwe / wind och alt thet / som till samma Huus af ålder legat hafwer och ännu ligger till ewerdelige ägor / effter thet Gåfwebrefz lydelse / Wår K. Herr Fader Sahl. och Höglofl. i hugkommelse K. GUSTAF och sedan framledne K. ERICK derpå hade gifwit förbe:de N. C. hwilke bref wij härmed aldeles gille och stadfäste. Förbiudandes fördenskull offtber:de N. A. samt wåre Befallningzmän / Borgmästare och Råd uti Stockholm och alle andre / eho the hälst wara kunna / at giöra förber:de Hustru N. D. heller hennes Dotters och effterkommande arffwingar häremot något hinder eller förfång / wid wår onåde och Straff. Uti lijka måtto wele wij ock härmed alfwarligen hafwa budit och befalt offtber:de N. A. at han med det förste skulle uprätta och igengifwa / hwad som hälst förber:de Hustru N. D. med skiähl bewijsa kan / at han hafwer ifrån henne och hennes dotter / thet ware sig antingen Sölf / Guld / reda Penningar / Bohag / heller hwad nampn thet hälst hafwa kan / så framt wij icke skole låta giöra något annat till Saken. Ther offtber:de Herr N. A. hafwer sig fullkomligen effterrätta.

J. R. S.

Hertig CARLS Hoffordning. Af Åhr 1590.

Til det första / skole alle Wåre Hofftienare / ädle och oädle / först och främst och för all ting / fruchta och älska Gudh och gå till Predikan om alle dagar / som Gudz ordh förkunnat blifwer / hwilken thet uthan skälig förfall försummer / honom skall wår Hoffmarskalk / förste och andre resan medh foglige ordh förmana till bättring / hwadh thet icke hielper då skall den som ohörsam och mothwillig åhr / fly wår tienst / och på thet man theß bättre skall kunna förnimma / hwilken thet åhr som således försummer sigh / skole fördenskull alle / synnerligen wårt hofffolck samtligen /

ligen / söke till Predikan i Kyrckian / Kapell eller Sahl / och the som ther icke få rum / sökie uthi Bårgzstugun / när Predikan ther hålles.

Till thet andra / skole alle hwar i sin Stadh ihugkomma om måhltijdz tijder / och läsa till bordz och frå / och i så mätto bedia och tacka Gudh / för all timmelig nåhring och uppehälle / och i Borgstugun / strax effter tachseyelsen / siunga en Christeligh Psalm / som ther til tiänlig åhr.

Till thet tridie / skole förbe:de wåre tienare alle tage sigh flijteligen till wara för all Gudz förtörnelse / som åhr medh swäriande / bannande / otuchtigt slemt snack och tahl / swalg och dryckenskap / och i then staden så stelle theris lefwerne / att det kan wara både Gudh och menniskior behageligit.

Till thet fierde / skall hwar och en ihugkomma den Eedh / Huldskap / trooskap och manskap / som han oß medh åhr förbunden och sökie och fordra wårt gagn och bästa / all skada och nachdeel i tijdh förekomma / warna och afwäria / effter sin ytterste förmågo.

Till thet fempte / biude och befalle wij alfwarligen / allom them som något hemligit aff oß betrodt blifwer / anten innan Camar eller uthan / att the alt thet som förtegat och hemligen hållas skall och bör / för ingen anten Skyld eller oskyldh uppenbara / uthan hafwe thet hoos sigh fördölt in till theras Graff.

Till thet siette / biude och befalle wij wåre Hofftienare alle / att the åhre wår Hoffmarskalck / eller andre / som befalningen hafwa / på wåre wägna i alle mätte hörige och lydige / till hwad han dem effter wår befalning / och till wårt gagn och bästa tillseiandes warder / lika som wij thet sielfwe befallade / hwilken som sigh här emoth medh ohörsamheet och olydno låter finna / skall mista sin löhn och förwijsas wårt hoff / blifwer och igenom sådan mothwillig försummelse någon saak tillbaka satt / som någon skada affölia kan / rettes ther uthöfwer effter Sweriges Lagh / Krigz Artichlarne och Gårdzrätten. Sammaledes wele wij och att när wåre Hofftienare blifwe fördelte till wåre Slått och Gårder / att the medh ingen olydno eller annan otillbörligheet / låta sigh emoth them / som befalningen hafwa / förnimma / uthan at the åhre them hörige och lefwe i Specht och roo intet mindre då / än när som the wore i

wårt

wårt Hoff tillstädes / så frampt the icke wele effter Gårdzrätten ther uthöfwer tillbörligen straffade blifwa.

Till thet siunde / wele wij och här medh allom / som nu uthi wår Hofftienst åhre / eller här effter kommandes warde / högre och nedrigere / Grefwer / Frijherrer / Adelsmän / Hingstridare / Drabanter / Adelsmäns tienare och alle andre nembde och onembde / här medh gunsteligen förmanat / bedet och medh alfwar befallat hafwa / att ingen den andre medh ordh eller gerningar i skämt eller alfwar / förachte / förtala / eller medh spätzke ordh eller ökenampn häda och försmäda skall / uthan hwar annan elska / åhra / hielpa och befordra / effter som ens Herres tienare uthi alla mätto ägnar och bör och wäl anstår / och skall den ene den andra uthi den acht och wärde hålla och bekenna / som hwar effter högheet / ständ och kall åhr wärdig till och bör hållin warda / och effter som hwar åhr till Adell och ålder / Item förökt / then förr hafwer warit och längre tient / så skall han och effter sin beskedelighet för dem som yngre och mindre förökte åhre / framhafd och achtat blifwa / både uti en stadh och annan.

Till thet ottonde / skole wåre Hofftienare flijtigt achta theres tienst / både när måltijdh ståår / aff dem som dår till åhre beskedde och achta på uthi Sahlen. Item när wij skole fårdas någon wägz eller elliest uthreesa / så och när fremmande Senningebudh tillstädes åhre / eller när något annat synnerligit förehafwas skall / oß till åhre / så att hwar och en tijdh och tima må wara tillstädes; dhe i Stallet som dår beskedde åhro / skole bewijsa Stalmestaren hörsamheet och lydno / och icke medh trätzig och ond ordh / låte sigh emoth honom förnimma. Uthi lijka mätto skole wåre Drabanter alle flijtigt achta theras tienst / och sammeledes wara i tijdh och tijma tillstädes / och hwad them på wåre wägne af Drabante-Höfwidzmannen befallat blifwer / hörsamligen effterkomma / widh straff / som i Gårdzrätten förmåles.

Till thet niionde / ingen skall uthi wår tienst antagin blifwa / uthan wår och wår Marskalks willia och wettskap / och uthi Marskalkens / wår Cammererares och Rentmestares närwaro och thens nampn som antagen warder / skall wår Räntmästare i sine Register inskrifwa / och wetta på hwad dagh han antagen åhr / och

hwad

hwad hans bestellning och löhn wara skall. Sammaledes skall ingen tages i wickolön och dagzpenningar / förbe:te wår Marskalk / Cammererare och Räntmästare owitterligit / så skall och wara förbudit alle wåre Hofftienare / högre och nedrige / att taga i tienst här effter någon tienare på wår besölning ; uthan then allenast som han förnimmer / att rett wet medh Rytterij at umgå / effter som en dugelig karl wäl anstår i ene måtto och andro / icke heller flere drängier och tienare / hålla opå wår kost och tähring / än som beskedt och tillåtit blifwer / och den som där hoos hafwer godh bewijs / hwadan han kommen åhr och hwem han tient hafwer.

Till thet tijende / skall ingen hwarken adel eller oadel / fördrista sigh att öfwerfalla några wåre Embetzmän / som åhre Underfougden Marsk / Kocker / Wijntappare / Kellerswenner / Brödhswenner / Skaffare / eller hwad Embete han helst hafwer / anten medh undseyelse / hugg eller slag / uthan skole hwar i sin Stadh / låta sig benöya med den deel / som honom effter Ordinantien gifwen warder / och den som tycker sigh icke blifwa effter nödtorfften spijsat / skall gifwa wår Marskalk / om thet skeer i Hoffwet / eller wåre Befalningzmän på Slott och Gårdar ther om tillkenna / att the sedan effter tijdsens lägenheet / kunne råda ther böter opå / hwar annorlunda skeer / skall straffas effter den tolffte Krigz-Artichlen / hwarföre och Hoffskrifwaren skall wara förplichtet lefwerera Register både på mantal och hwad som hwar weka åhr förtärt blifwit / och skall hwar låta sigh benöya medh ett Hoffbrödh och itt halfft Stoop öhl till hwar måltijdh.

Till thet elloffte / all oenigheet / kijf och trätor skole förrätta och för the gode män / som där till förordnade blifwa / förhöras / ransakas och åthskillias / alle the som aff oß / wår Hoffmarskalk / thet ware sigh Edle eller oedle tillsagde och förordnade warde att blifwa och sittia för lag och rätta / uthi wårt Hoff / skole wara hörsamme / wederrede och i rättan tijdh tillstädes komma.

Till thet tolffte / ingen drage ifrån wårt Hoff utan wårt gunstige förloff / eller theres som befalningen hafwe / icke skall heller någon Hoftienare fördrista sig / utan laga förfall / länger bårto wara / än honom åhr lofwat blifwet.

Till thet trettonde / skall ingen fördrista sigh att befalla / tillseya /

seya / handla eller giöra något i wårt eller wår Marskalks namn / uthan honom thet aff oß eller honom befallat blifwer / widh straff / som ther till hörer / och där uthi ware ingen undantagandes.

Til thet fiortonde / skal och hwar och en låta sigh uthi sitt ombetrodde kall och Embete trogen och flijtig befinna.

Till thet femptonde / skal wår Sölfwer-knecht troligen achta sin tienst / och strax effter måltijden optaga och låta reent giöra / gömma och wäl förwara Sölfwerssmidet / Borddukar / Sarweter / och därföre sampt hwadh annat som han hafwer hand emillan alle åhr om Nyåhrs tijdh göra räkenskap före / och icke tillstädie / att det drages om kring i Camrar och wincklar / så frampt att hwar något där af förkommer igenom hans förssummelse / så att han icke weth hwart dädh åhr tagit wägen / då skall han betala thet igen / och än där öfwer straffat blifwa för sin ohörsamheet; där och så hände / att något där aff blifwer bårtstulit / då skall Sölfwer-knechten wetta sin fänges-man / och sedan skall ransakas man ifrå man / till theß thet kan uppenbart warda / hoos hwem det senast sägs / och ware så Sölfwer-knechten frij / och den tilltales som senst i handen hade / eller uthwijsse sin fänges-man / som thet senest hade / så och platz och rum där dedh senest sägs. Och här medh ware förbudit och förkunnat / att ingen af wåre tienare eller andre / ehoo the hälst wara kunne / skole fördrista sigh att upköpa eller till sigh anamma något brutit Sölff / för än the sådant wår Marskalk eller andre wåre tienare och Befalningzmän thet kungiöre / så framt hwar annars finnes / så att när något Sölfwer bortkommer / och thet sedan aff någon köpt och fördolt blifwer / att then samme som thet således bekommer och förtiger / icke skall wara uthi lijka straff medh den som thet först stulit hafwer / der wette sigh hwar och en effterrätta.

Till thet sextonde / skall ingen fördrista sigh till at gå uthi wåre kellare eller köke / uthom them som ther inne beskedde åhre / såsom wij och wele att både kellare- och köke-dörar skole både om måltijdz tijder och deß emillan för sådant partij ware tillslutne. Om annorledes finnes / då skall kellarswennen och kocken straffat blifwa / doch skall emillan måltijder gifwas uthaf wår kellare deße efterstreffne ständ / hwar så myckit öhl / som thet mått uthwijsser som hwar och ens nampn upå står. Icke heller skall några af wåre Embetzmän /

som åhre wåre Kåckar / Kellarswenner / Bakare / Skreddare eller några af wårt Hofffolck understå sig att taga i tienst / flere än som dem beskedde åhre / icke heller några Skreddare / uthi wår Skreddare-stugu eller uthi något annat Embete / någon till dag-arbete / uthan wår Marskalcks loff och tillstånd antage / ey heller någon uthan wår willie förlofwat. Men där lägenheeterne kunde fordra / att någon hielp behöfwes uthi wår Skreddare-stugu eller annorstädz uthi något Embete / då skall där om gifwas wår Marskalk eller andre wåre befallningzmän tillkenna / och the / som då kunne där blifwa antagne / skola in til den tijd the åter förlofwas igen / uti Mantahls Registret antecknade warda / på thet oß icke må ske therutinnan förkort / uti så måtto / at de samma blifwa flere dagar inskrefne / än de på arbetet åhre / skall wår Räntemästare tillkenna gifwas på hwadh dagh och tijdh han intagen och förlofwat blifwer.

Till thet siuttonde / at ingen uti wårt Hoff / ware sigh hwem ded helst wara kan / Edle och oedle / skall fördriste sigh anten hemligen eller uppenbarligen / att handla medh några af wåre Embetzmän / som uthi wår åhrs tienst bestelte åhre / som åhre / Fodermarsk / Kockar / Wijntappare / Kellarswenner / Bröddfwän / Skaffare / Hoffsmeder / Kleensmeder / Snidkare / eller hwad Embete han hälst hafwa kan / om någon deel / som dhe under händerne hafwe och oß tillkommer / medh mindre thet sker medh wår / eller wår Marskalks / Ståthållares / Stalmestares / eller theres / som ther öfwer befalningen hafwe / förloff och tillstånd / så frampt att then som thet gör och ther medh beslagen warder / både han thet begärer / och then ther effter gör / icke will tillbörligen straffat blifwa effter Gårdzrätten.

Till det adertonde / skall hwar och en achta rätta måltijdz tiider i Borgestugun / och när Trometan blåst blifwer / som åhr omnije / och om aftonen wedh try / then som sigh tå försummer / skall stå sitt egit eswentyr / och skole samma måltijder i Borgestugun hållas en tima / som åhr först frå tijo till Elffwa / och sedan ifrå fyra till fem / och inthet ther öfwer / och medan måltijderne stå / skall Slotzporten wara tillsluten / och ingen låtes in eller uth / medh mindre än Marskalcken eller någon af Embeterne för Porten komme / som hafwa nödigt att beställa / då skole dhe inlåtas och ellieſt icke andre.

Till thet nittonde / när måltijdh skall hållas i Borgstugun / skall

ſkall wår Under-Marſtalk wara förplichtat att förordna hwart ſelſkap wedh ſitt bordh/ och när han haſwer låtit upbära maten/ ſkall då Skaffaren och Bakaren/ ſampt medh Borgeſtugu-Fougden/ uthdela Brödet/ effter ſom dhe då ſee/ huru många tillſtädes åhro/ och giſwa intet ther öfwer/ ſammaledes ſkall och kellerſwennen wara tillſtädes/ och ſee huru många wedh hwart bordh ſittia/ och där effter uthdela ölet/ ſå ſkall och wår Skaffare ſampt medh Borgſtugu-Fougden/ ſtrax måltijdh hållin åhr/ optaga och förwara dedh öfwerbliſwer/ ſå-att thet onytteligen icke förſpilles/ ſkall och förordnas en wiß Borgeſtugu-Fougde/ och honom en wiß karl till hielp/ att hålla ren Borgſtugu/ Faat/ Talricker/ Dryckekärel och annat hwadh behöfwes/ och alt ſådant i rättan tijdh frambära och tillſtädes haſwa/ och hoo ſom dem öfwerfaller/ ſkall tillbörligen ſtraffat bliſwa/ lijka ſom the ther woro uthi någon annan och högre befalning.

Till thet tiugunde/ ſkall ingen fördriſta ſig till att uthbära maat eller öhl egenom Slotzporten/ antingen hemligen eller uppenbarligen/ uthan wår Hoffmarſkalcks och Fougdens wetſkap/ loff och tillſtånd.

Till thet tiugu förſta/ ſkall ingen fördriſta ſigh att haſwa någon främmande in till bordz med ſig/ anten i wår Sahl eller Borgeſtugun ey heller på Slottet utan wår Marſkalcks willie och wettſkap.

Till thet tiugu andra/ ſkall ingen af wåre Hofftienare/ ſom i Borgeſtugun till diſk och duuk beſkedde åhre/ twinga ſigh in uthi wår Sahl/ eller annorſtädz/ der honom icke åhr losligit och beſkedt/ och när wij åhre uthur wår Sahl gångne/ ſkall ingen af wåre Junckare där inne qware bliſwa/ uthan dören ſkall aff Sahlknechten tillſlutas/ effter en tijma eller halfannan/ ſedan wij åhre afgångne/ medh mindre ſynnerlige orſaker på färde åhro.

Till thet tredie och tiugunde/ ſkall ingen underſtå ſigh att fordra något uthur köket eller kellare/ emillan måhltijder/ medh mindre han wår Marſkalcks tillſtånd ter till haſwer/ uthan någon ſiuk åhr/ doch medh Marſkalckens tillſtånd/ och där ſå händer att någon aff Hofftienare ſiuk bliſwer/ då ſkole hans medtienare i ſamma kall honom icke undfalla och förlåta/ uthan i tijdh giſwa Marſkalken där om tillkenna/ hwilken då ſkall förplichtat wara att förordna af kellare och köke/ thet ſom nödtorfftteligen behöfwes/ medan han

siuk ligger / och tillsticka them som på honom achta och wäl förse skole.

Till thet fierde och tiugunde / effter wij och icke wele eller kunne lijda något Perlamente / Slagzmåhl / osämia eller trätha ibland wårt Hoffolck / så wele wij fördenskull hwar och en alfwarligen hafwa förmant / att dhe i sånne och godh willie medh hwar andra lefwa och omgå skola / men hwar och någon finnes så öfwerdådig och mothwillig uthi sitt omgänge / att han icke wore tillfredz och stilla / straffes effter Gårdzrätten.

Till thet femte och tiugunde / sammaledes förbiude wij och alle / som i wårt Hoff sigh förhålla / ädle och oädle / att the icke skole biuda sigh uthi Rotenskap / twå / tre eller fyra emoth wår Hoffmarskalck / Fodermarsk / Förrjdere / eller några andre af wåre som befalningen hafwa / wedh straff / som Gårdzretten uthwijser.

Til thet siette och tiugunde / skole wåre Drabanter eller landzknechter / som i wacht anten dagh eller natt förordnade bliffwa / låta sigh trogne befinna / och hafwe gran acht och inseende om alle deelar / synnerlig medh Eld och lius / så att där af ingen skada skeer. Uthi lijka måtto skall ingen wedh straff fördriista sigh till att öfwerfalla medh ordh eller gerningar wår Wachtmestare eller andre / the ther i wacht satte åhro / där emoth skall icke Wachtmestare eller Wachten / widh straff till görandes / medh obeskedelige ordh förorsaka någon tilwrede / icke häller någen understå sigh att uthwijssa dem som till wacht satte åhre / ifrå wachten några åhrender att bestella. Icke heller skole the sigh låta wijssa / uthan stadigt bliffwa ther the åhre förordnade / till theres wachtstånd åhre uthe / icke heller försumma sin wacht / widh straff som Gårdzrätten förmåler. Wachtmästaren skall tree resor gå omkring Slottet / nembligen när Elfwa slår för midnatt / om midnatten och fem om morgonen.

Till thet tiugu och siuende / skole hwarken wåre Hoffsinder af Adel eller andre / som några hästar på wårt ströö hafwa / tillstädie theres tienare och drengier / att rappa och rifwa sigh höö / hafra / eller hwadh det hälst wara kan / som af wåre undersåter infördt bliffwer / uthan skole ther om tiltala wår Fodermarsk / som thet hwariom och enom effter nödtorfften och Ordinantzien uthdeela skal.

Till

Till thet tiugunde och ottonde/ när wij Personligen förreſe/ anten emillan wåre Slott och gårder/ eller och till andre orter/ ſkall Förriaren beſtella hwariom och enom loſement och herberge/ effter ſom honom af oß eller wår Hoffmarſkalck befallat blifwer/ och ingen hwarcken Adel eller Oadel/ hög eller låg/ ſkal förleggia ſigh ſielff uthi något herberge/ uthan där han beſkedd blifwer/ och icke öfwerfalla theras wärdh/ wärdinna eller någon uthi theras herberge/ widh det ſtraff/ ſom Sweriges lagh där om förmår.

Till thet nijo och tiugunde/ ſkall ingen på ſamma reſa taga/ rappa eller riſwa ſigh ſielff til några Skiutzhåſtar/ uthan the ſom til Skiutzhåſtar beſkedde åhre/ ſkole ther om tala wår Marſkalck tik/ eller och then ther i hans ſtadh tillſatt blifwer/ ſamma ſkiutzhåſtar att utſkaffa/ ey heller uthan loff taga flere medh ſig i föllie/ än ſom beſkedt åhr/ och ſkole icke uthfås håſtar på andre/ än them ſom ther till åhre beſkedde/ annat gement Parti ſom åhre Drabanter/ Lackeyer/ drängier och andre/ the intet hafwa att föra/ ſkole gå till foot/ wedh ſtraff til giörandes.

Till thet trettijonde/ wele wij och alfwarligen förbudit hafwa all otuchtigheet och löſkeleye på wåre Slott och Gårdar/ widh ſtraff/ ſom Gårdzrätten förmåler.

Till trettijonde förſta/ ſkall alt wårt Hoffolck/ ädle och oädle/ Hoffiunckare/ Hengſtridare/ Drabanter och andre/ alfwarligen wara tillſagt och befallat/ att the altijdh och ſtädes hålla theres Wärior/ Röör och Ruſtninger färdige/ och dem/ ſåſom icke heller theres klädningar/ ſälia/ förpanta eller förſättia/ wedh tilbörligit ſtraff till görandes.

Till thet trettijonde andra/ hwar ſå hända kan/ att wij för wår lägenheet ſkull undertijden warda till andre wåre Slott och gårdar förreſande/ och högborne Furſtinna wår Elſkelige kåre Huusfru blifwer i medlertijd ſtille liggiandes; Då biude och befalle wij förbe:te wåre tienare alle/ att the bewiſſa hennes K:tt all hörſamheet/ tienſt och lydno/ liſka ſom oß om wij Perſonligen tilſtädes woro/ och hålla theße förbe:te Artichlar/ ſå wäl i wår frånwaro ſom närwaro/ och ſkall i ingen måtto/ anten wij åhre när eller fierran/ tillſtadt blifwa af Högſtbe:r wår Elſkelige Huusfrus tillförordnade Hoffmeſter eller Hoffmeſterinne/ något in eller uthlöpande i wårt

Fruentimber / aff en eller annan som där icke beſkedde åhro. Och ther ſkole the hafwa ett grant och noga inſeende medh / och där emoth ſkall ingen af wåre Hofftienare driſta ſig att giöra / ſå frampt dhe icke wele förorſaka förbe:te wår Hoffmeſterinne till att gifwa oß ther om tillkenna / och wij ther uthöfwer tillbörligen ſtraffe låta. Såſom och förber:de wår Hoffmeſtare och Hoffmeſterinna ellieſt ſigh förhålla ſkole uthi theras ombetrodde Embete / effter ſom the Artichler / wij them ther oppä hafwe föreſtält / utwiſſe och innehålle / och ſåſom the ther om wele till ſwars wara.

Till thet trettijonde tredie / wele wij och att när ſå händer / thet någon af wåre Hofftienare / Edle och Oedle / ſigh anten emoth Sweriges Lagh / eller och emoth thenne wår Hoffordning ſigh förbryter / då ſkall wår Hoffmarſkalck låta fordra den brotzliga för ſigh och tala honom alfwarligen till / effter ſom då brättet och ſaaken åhr till / och ſedan hwar ſaaken ſå kräfwer / låte hålla ther Borgrätt öfwer / och när the ſom i Borgrätten ſittia ſkoletillnämbde och tillſatte warda / då ſkall wår Hoffmarſkalck förmana them ſampligen / att the alle ſaaker ſom förekomma efter beſte ſamwet och förſtånd / ranſaka / förhöre och döme ſkole / ſom the willia och kunne wara till ſwars / för Gud / theras Öfwerheet och hwar ehrlig man / och ey thet låta af haat / reddhåga / eller och för wänſkap eller någon wåldh ſkuldh / och ther ſkole alle ſom i Retten ſittia / ſeya Ja till / ther uthöfwer ſå wele wij och / att ingen ſaak / ſom bör för retta förhöres / ſkall längre upſkufwas / än till tredie / eller å lengſte fierde dagen / ſedan han är uppenbar worden / medh mindre högtijdzdagar eller andre laglige förfall thet förhindra kunne / och ther ingen annor åklagare åhr förhanden / då ſkall wår Hoffmarſkalck på wåra wägne / föra ſaaken i rätta och begiära ther rettwijs Sentens och dom öfwer.

Till thet trettijonde fierde / ſkole förbe:de wåre Tienare alle / ädle och oädle / wetta att wij theße upreknade Artichler alle wele obrotzligen wed macht hållit hafwa / och then ſom icke wil ſig hörſamligen här effter retta och ſtella / ſå länge han uthi wår tienſt och Eedh åhr / han ſkall wara fallen under thet ſtraff / ſom Gårdzrätten / Krigz Artichlerne och Sweriges Lag ther om innehåller / och then ſom bliſwer i wår. tienſt / ſkall loſwa att han ſig wedh thenne ordning

och

och Gårdzrätter förhålla will / der hwar och en weth sigh efterrätta.

Denne wår Hoffordning / sampt medh Gårdzrätterne skole förber:de wåre Hofftienare oplåsas fyre gånger om åhret / som åhr Jul / Påska / Midsommar och Michilsmeßo / och då skole alle wåre Hofftienare / högre och nidrige wara tillstädes.

Högborne Furstes och Herres / Herr CARLS, Sweriges Rijkes Arffurste / Hertig till Sudermanneland / Närike och Wermeland / ꝛc. Gårdz-Rätt / 1590.

Til thet första / hwilken man annan slår ihiel / och warder grijpen med färskan gerning / gifwe lijf för lijf / rymmer han undan med kånd gerning / miste lifwet / ehwar han warder fången / dyll och han / dyle med Tolf mån af gården / och råde halfwa nämdh hwardera.

Till thet andra / hoo som giör rätt nödwärn / och slår annan ihiäl / eller giör then skada som råder till frijdz / då behålle den skadan för hemgåld / som oträngd sig förbryter / doch skole tolf mån af gården swårja och döma om nödwärn är giord eller ey.

Till thet tredie / hugger man annar / slår eller stinger till blodz / miste högra hand sina / utan han giorde thet af wåde eller nödwärn.

Till thet fierde / hwar någon finnes så öfwerdådig / at han maner een annan som gierna i frijd wille blifwa / ut med sig til slagz / och får deröfwer skada till lijf eller lem / då ware ogilt det han får / och bötes intet therföre. Men gör han skada på någon lem / då utgifwe twegille booth / och miste sin åhrs Löhn. Dräper han i samma wapnaskiffte / och warder fången wed färskan gerning / gifwe lijf för lijf utan nåder.

Till thet fempte / hoo som annan stinger / hugger / slåår / sofwande / liggande / sittiande eller ellies utan all redelig förwaring / ackes och hålles för en Skälm / skeer i sådane fall dråp / då miste dråparen lifwet sitt.

Till thet siette / hwilken som slår på annan / som intet hafwer i han-

den

den eller brukar fördeels wärjor / såßom spände röör / spend boge / spiut eller annat sådant / emot Swärd eller Dart / hoo med sådanne fördels wärior skade giör / miste lifwet / om dråp i kommer / skeer sår eller blodwijte / då deles till mindre mann.

Till thet siunde / drager och någon Swärd eller Knijf / eller lägger Hane på Röör innan borgefred / med wredzhugg / han skall stingas genom handen / om han blifwer tagen wid färska giärning / ändock han ingen skada giorde dermed / och skall borgefred hållas och räknas / ehwar Wij Personligen med wårt efterfölliande Häff stadde äre / thet ware sig innan Slått och gårdar eller utan.

Till thet ottonde / drager någon wäria med wredzhugg i Wår egen Cammar / williandes giöra skada dermed / straffes till lifwet. Gifwer någon annan kindpust på samma stad med wrede / och icke drager wäria / ristes genom handen / gör någor dräng sådant / miste Rygghuden.

Till thet nijonde / hwem som annan undsäyer i wårt Häff eller på wåre Slått eller gårdar / then skall borgen strax tagas af / och förswara så saken till rätte / will han med rätten ey låta nöja sig / då förwares så länge / at han sätter borgen / thet han will afstå med sin undsäyelse.

Till thet tijonde / then som biuder sin tienare slå / sarga / dräpa och annat oährligit stycke at begå / och sådant warder med skiähl bewijst / tå ware then bödd och befalte / i lijka straff med honom / som gerningen giorde / ehwad gerning thet hälst är.

Till thet elloffte / hwilken som tillståndes är / när dråp eller slagzmål skeer / och icke hielper at antasta then skada giorde / om han thet ellies kan och förmår / deles till mindre mann.

Till thet tolffte / then som talar på oß eller wårt Räd een eller flere / thet heder och ähra anrörer / och kan thet icke fulltyga / straffes effter lagen.

Till thet trettonde / hwilken med hemblige stämplingar / förrädelige ord eller giärningar / Räd / däd / förgifft / går sin Herre effter / så at thet uppenbart warder / och med god witne bewijses / straffes som en förrädare / ändoch han hade allenast sådant i sinnet / och icke med wärcket fullbordade.

Till thet fiortonde / hwilken som tillägger någon annan thet he-

Digitized by Google

heder och åhra pågåller / och står ther hårdt oppå at willia sådant bewijsa / och thet icke giöra kan / stånde samma straff / som then andre borde öfwergå / om han hade warit öfwerwunnen; Men kommer thet af hastigt mod / och thet sedan hwarken kan eller wil bewijsa / then skall bekenna thet i goda mäns närwaro / at han hafwer giordt orätt / och giöra så hin andre oskyldig uppenbarligen.

Till thet femtonde / hoo som stiiger wår Huus innan eller utan / som är befästat med murar / grafwar eller plancker / eller som porter års före / eller slår up dörer på wårt hus eller gårder / miste lifwet.

Till thet sextonde / hwem som stiäl en marck Swänske penninger eller mer / warde hängd derföre / stiäl han till een half marck miste hand eller öra; stiäl man mindre än half marck / är han waracktig / föres för porten och förwijsses / är han dräng eller icke waracktig / då skole andra dränger hudstryka honom.

Till thet siuttonde / then som hafwer witterligit och bewijsligit wederlag med een tiuf / hööl och dööl med honom / wari i lijka straff med honom.

Till thet adertonde / ingen må dobbla sin häst / wapn eller wärje bort / icke heller på borgen eller högre pant / än han med sig bär den tijd han spela begynner / hoo thet gör / straffes i tornet eller kistan 7 nätter / och sedan föres ut för porten och förwijsses. Der någon waracktig karl gifwer sig till dubbel med en dräng / och bedrager honom penningar ifrån / gifwandes i så måtto drängen orsak till at begynna stiäla och otroligen handla emot sin Herre och Husbonde / då skall den karl / som sådant gör / blifwa förwijst Häfwet / och drängen mista huden / är det och så at någer gifwer sig till dobbel om Predikedagar och helst den stund predikan hälles / då skall han liggia några nätter i Tornet wed watn och bröd.

Till thet nittonde / hwilken som tager kläde och penningar / han är plichtig tiena åhr och dag / och om han åstunder orlof / må han ett fierdingz åhr tilförene upsäya sin tienst. Drager någon ifrån sin Husbonde i olaga tijd och utan minne / densamme gifwe Husbonden thet honom war i löhn tillsagt / och ware ey man thes bättre / ingen skall heller hafwa mackt at twinga någon till tienst / utöfwer beständan tijd.

Till thet tiugunde / ingen må anamma någon i sin tienst som

utan Paßebord och minne är dragen ifrån sin rätta Husbonde. Skeer någon tienare öfwerlast och öfwerwåld af sin Husbonda / eller icke får sin kläde och penninger uti rättan tijd / då skall Husbonden stånda samma sin tienare till rätta för Marskalcken / och Marskalcken wara förplichtad at hielpa den till rätta som klagar.

Till thet tiugunde första / den som fördristar sig at öfwerfalla sin wärd / wärdinna / eller theras husfolck eller hå thet helst kan wara / som huus och hemfred bör hafwa / straffas effter Lagen.

Til thet tiugunde andra / hwilken som röfwer annan till half marck eller thes wärde / och otta eller sex män känna thet för roof / då straffes som en Ränsman effter Tiuf:mbl. 38 cap. bygb. 54.

Till thet tiugunde tredie / hoo som wåldtager Qwinna eller Mös höres roop eller åkallan / synes blånad / blod eller rifwin kläder / miste lifwet / om han warder fången wedh förskar gerning / endoch han ey fullkomnade sin willia med henne / wijtes thet någon / dylle med tolf män af gården / råde hwardere halfwe Nämbd.

Till thet tiugunde fierde / hwilken som belägrar någon qwinna / eller pijga / som är betrodd att bära wåre nycklar til wåre Fathebur eller annat som wij wele hafwa förwarat / then samme straffas som en uppenbar tiuf / om the både tiena på Slått eller gårder tillsamman / utan wij wele benåde honom. Blifwer och någon qwinna belägrat på wåre Slått och gårdar / som icke är om nycklarna betrodd / then thet gör / skall som en otrogen tienare straffat warda / och förwijsas med onåde / och der till med mista sin löhn / om honom något tilbaka står / utan han thensamme belägrade Person till äckta tager.

Till thet tiugunde fempte / hwilken som fördristar sig till att bära mat eller öl af wåre Slått eller gårder hembligen eller uppenbarligen / utan Marskalckens eller Fougdens förläff och wettskap / blifwe straffat med tornet första gången / gör någon thet offtare / och är thet högre än till halff marckz wärde / straffes som för annat tiufnad.

Till thet tiugunde och siette / hwem som förachtar öhl eller maat eller med willie förspiller / liggie i Tornet 3 nätter wed watn och bröd / och sedan förwijses Häffwet med onåde; Men ther som någon brist finnes på maat och öhl / då skall det med sachtmodigheet och icke

med

Digitized by Google

med trätz eller påckande gifwas Marskalcken/Fougden eller hwem som befallningen hafwer / tillkänna / och sedan skall deruppå böter finnas.

Till thet tiugunde siuende / then som swär / bannas / eller någon Gudz lastning drifwer i Borgestugune / straffes effter Borgstugu-Rätten anten med färlepund / eller lägge i bößan / effter som Eederne och lasterne äro till / gör någon thet offtare och utan aflåtelse / förwijses Håfwet.

Till thet tiugunde ottonde / ingen / hwarken hög eller låg / skall fördrista sig at hafwa i wårt Håff flere hästar / karler eller drängiar / eyheller uttaga utfordring till flere hästar / än som wij hwar och en effterlåtit hafwa / hoo det gör / hafwe förwerckat hästen och betale höö / hafra och korn / som uttagit är; Theßlikes betale Hoffkosten för den tienare / som utan tillstånd förtärt hafwer / och gifwe för hwar måltijd twå öre.

Till thet nijonde och tiugunde / then som fördristar sig oppbära besoldning på flere hästar / karlar och rustningar / än som effterlåtit är / och han gör tienst med / straffes som för annat tiufwerij; under samma straff ware och then som mehra kläde och penningar opbär af wår Cammar / än hans rätte besoldning tilkommer.

Till thet trettijonde / thet skall wåre Håfftienare / ingen undantagandes / wara förbudit / utan betalning at taga och fordra några Skiutzhästar af wåre undersåtare / när the anten sielfwe på theras egne ährender förresa / eller theras tienare utskicka; Gör någor här emot / och deröfwer klagat blifwer / straffes som then wårt förbud förackter och bryter / och warde icke längre lidin i wår tienst. Ingen som utskickad blifwer på wåre wärf och resor / med öpne paß eller Postwapner / skal på sådanne medgifne bewijs / taga någon i sällskap med sig / som icke beskedder är till at förfordra till Skiutzhäst / maat eller öhl / wed straff i Torn eller kista och mista sin åhrs löhn.

Till thet trettijonde första / then som med wåld / trug eller slag eller elliest olåfwandes tager någer mans häst eller Skiutz / och rijder dermed sina ährender / straffes effter Lagen / om gerningen honom med skiähl och god witne öfwertyges; Gör och någon tienare wåre undersåtare / ware sig Prästman / Borgare eller Bönder wåldgästning / eller gör wåld på Hustrun eller theras hion / straffes till lifwet.

387308A

Digitized by Google

Till thet trettijonde andra / Eld och Lius skall hwar och en i sin stad grannelligen wachta / kommer theraf skada genom wangöme / försummelse / sömpn / dryckenskap eller elliest / då straffes den till lifwet / som till sådanne skada är wållande / om han icke förmå thet wedergälla.

Till thet trettijonde tredie / hwilken som försummer sin wacht / utan laglig och skälig förfall / dertill han natt och dag förordnat blifwer / hafwer förwärckat halsen / under samma straff ware och then som på sin wacht sofwer / kommer någon perlemente och buller åstad af wachten / straffas till lifwet.

Till thet trettijonde fierde / then som öfwerfaller wachtmästare eller wachten som beskedde äre at waka i wårt Furstliga Hoffläger / eller annorstedz på wåre Slott eller gårdar / natt eller dag / miste lifwet / om han ey wår nåde niuter.

Till thet trettijonde fempte / hwilke sig i rootenskap tillsammans förbinda / twå / tree / eller fyr / flere eller mindre / emot wår Häfmästare / Häffmarskalck eller andra / som Wåre Befallningar hafwa på wåre Slått eller gårdar / så at igenom sådanna förbindning och rootenskap någon åwärckan eller wåldzgerning skedde / eller och någon olydno och skalckheet styrckt blifwer / hwilken sig sådant understår till att giöra dierfwes / achtes för en förrådare och straffes till halsen / utan han niuter serdeles wår nåde / hafwer och then ene then andra om något at tilltala / thet skee med rätta / wed Lifzstraff.

Till thet trettijonde siette / om några finnas / anten det sker innan eller utan rootenskap och förbindning / som öfwerfalla then som något i antwardning och befalning i Hofwet eller på Slott och gårdar hafwer / som är Stallmestaren / Fodermarsk / Fougder / Skrifware / Kökemästare / Winskäncker / Skaffare / Redeswenner / Kellarswenner / Bakare / för maat / öhl / utfordring eller hwad thet wara kan / hafwe förwerckat halsen / om thet är en karl / är thet och en dräng / miste huden i Borgestugun och förwijses Häfwet.

Til thet trettijonde och siuende / icke skohle heller förber:de Embeter bruka ond och onyttig ord eller mund på någon som beskedder är till att fordra någon dehl af them / eyheller snorcka / swäria eller bannas / när de något upbära eller utgifwa thet them med rätta bör; hoo af förbemelte Embeter thet gör / skall första resan blifwa hårdt

hårdt tilltalat och warnat / annan resan straffes i tornet / warder han offtare thermed beslagen / förwijses tienſten / och miſte thet honom tilbaka står af ſin Löhn.

Till thet trettijonde och ottonde / det ſkall och ingen / ehwem thet helſt är / fattig eller rijk / sättia ſig till dobbel eller dryck i Borgeſtugun eller annorſtädes hemligen / icke heller låta ſig finna på wåre huus / ſedan afklappat är / och Nattwachten satt / ſom ſkall ſkee när nije ſlår / både winter och ſommer.

Till thet trettijonde och nijonde / hwilken ſom hälſt af wårt tiänare utſtickad bliſwer / antingen thet ſkeer af oß / wår Häffmarſkalck eller andre wåre befallningzmänn / till att fånga någon ogerningzman / och ſamma ogerningzman ſtäller ſig till wärn / ſlår och öfwerfaller någon af them ſom ſåledes utſtickade åhre / haſwe förwärckat liſwet / och alt thet han får / ware ogilt.

Till thet fyratijonde / hwilken ſom undanſtinger / eller wetterligen döhl någon ſom bråtzlig och ſkyldig worden är för någon ogerning / ſå at han undkommer / then thet gör ſtände ſamma rätt / ſom then bråtzlige borde ſtå / och then ſkyldige haſwa lijkwäl ingen fred / utan han wår nåde ſerdeles niuter.

Till thet fyratijonde förſta / hwilken ſom haſwer någon ſiuk ſtallbröder uti wårt Häff / det ware ſig af hwad ſtånd det wara kan / då ſkall han wara förplichtad uti hans ſiukdomb att haſwa onwärdnat om honom / och fordra till hans uppehälle maat och öhl utaf wårt köke och kellare / den det icke gör / utan ſamma ſin Stallbröder uti ſin ſiukdomb förlåter / att han antingen genom hunger eller wanryckt dööר / då ſkall den andre / ſom ſådant haſwer förtegat / förwijſas wårt Häff ; Hwar och någon af wåre Kocker och Kellareſwenner icke låter honom maat och öhl till den ſiuke bekomma / då ſkohle och the förwijſas Häffwet.

Till thet fyratijonde andra / underſtår ſig och någon att fordra något af wårt köke och kellare / föregifwandes till någon ſiuk perſon / och thet intet ſå är / utan elliest honom genom bedrägerij ſådant förſtiller / det ſkall ſtraffas / ſom för annat tiufwerij.

Till thet fyratijonde tredie / hwilken tienare ſom förſummer ſin Herres gagn och bäſta med willie uti den reeſa / ſom honom opålagt är / antingen till land eller watn / ſå hans Herre tager der ſkada

utaf / så att skadan kan räknas till ett hundrade Dalers wärde / och thet kan prófwas / och han det annorlunda wäl hade giöra kunnat / utan med willie försummat / straffes till lifwet.

Till thet fyratijonde fierde / hwilken som warder uti några wärf eller ährender utsändt / och ställer sig uti resan otillbörligen / så att han lägger Konungen eller sin Husbonde ett ondt ryckte och nampn in / eller wäldgäster Präster eller Bönder / miste lifwet.

Till thet fyratijonde fempte / hwilken som uti något ährende warder utskickad / och tager muter / skäncker eller gáfwer / för thet honom borde beställa / och honom hafwer warit i befallning gifwet / miste lijf sitt / utan han niuter Konungens näder.

Detta efterskrefne fins uti N. Bok / näst efter den 40 puncten och den 41. 42. 43. 44. och 45. uthslutne.

Denne föreskrefne Gärdz-Rätt wele wij af allom som tillbör / obrotzeligen hállas skal / såsom wij den och på det krafftigaste at hereffter stadigt brukas confirmere. Datum Nyköping. 1590.

KOnung CARL den IX Patent om áthskillige måhl. Upsala den 20 Martii 1593.

WIj CARL etc. Samt wij underskrefne Sweriges Rijkes Råd etc. Tilbiude etc. Och wele Edher här medh gunsteligen / så och wenligen gifwe tilkenne / at effter thet Gudh Allzmechtig af sin gudhomlighe wilie hafwer kallet af thenne wärld och Jemmerdaal / then Stormechtigste Högborne Furste och Herre / Herr JAHAN then Tridie / Sweriges / Göthes och Wendes fordom Konung / Wår Elskelighe kåre Her Brodher / Så ock wår allernädigste Konung och Herre / hwars Siäl Gudh wärdes ewinnerlighen glädie och hughswale / och then Stormechtigeste Högborne / Furste och Herre / Herr SIGISMUNDUS, Sweriges / Göthes och Wendes etc. Arf Konung / Storfurste till Findland / Carelen / Wätyski / Petin och Ingermanland i Ryßland / och öfwer the Eester i Lifland etc. Hertigh. Så och Konung uthi Pålen / Storfurste till Littowen / Rydzen / Prydzen / Maßu-

Digitized by Google

Maßuren / Samogitien / Kiowien / Wolhinien och Lifland Herre / Wår Elskelighe kåre Herr Brodher så och Wår allernådigste Konung och Herre är nu sielf uthrijkes; Så på thet menighe Rijkzens Undersåters och Jnbyggeres klagemåhl och brister / icke theß mindre uthi H:te Kongl. May:tz frånware / måtte skälighen och laghligen blifwe förhörde / och hwar uthi sin stadh / skee och wederfares Lagh och Rätt uthan lång fördröyelse / så och elliest bekomme swar på theres ärender / och icke tarfwe ther effter draghe eller förre se lång wägh / och till eventyrs ändå fåfångt och förgiäfwes / ther som the icke hafwe skälighe bewijs medh sigh / när the framkomme / therföre hafwe Wij på H:te Konungl. May:t i Pålen etc. godhe och nådighe behagh / them alle till lijse och rättwijsan til styrckie / förgott och rådhsampt gchtådt / at med alle klagemåhl och ärender skal här effter så blifwe hållet och handlat:

Till thet förste / skole alle the / som hafwe eenskylte trätte-saker i hwariehande thet ware kan / sökie theres Häredzhöfdinger / å sätte Häredztinge / then som dhå sigh medh then Doom ther blifwer assagd / icke wil låte nöye / må strax laghwädie ther ifrån til Laghmannen / och then som sigh nöye later / taghe Häredzhöfdingens och Nämpndens-Doom breef ther opå / wil then andre ändhå icke gifwe sigh tilfridz medh Laghmans Doom / ther opå och Laghmannen skall gifwe then bewijs / som medh skäl synes rätt hafwe / dhå må återghen andre laghwedie til Oß och Rijkzens Rådh: Sammeledes Borgerskapet i Städherne / skole sökie theras Rådstugu / och sedhan om the icke nöyes medh thet them blifwer assagdt / må the och laghwädie ifrå Borgmester och Rådh uthi Städherne till Landzting / som ther blifwer hållet Marcknedhers tijdher när någhre af Rijkzens Rådh kunne ware ther tilstädes / late the sigh ändhå med Domen icke åthnöye / wedie til Oß och Rijkzens Rådh samptligh / hafwer och Köpstadzman någen Bonde eller Booman at tilltale / skall han sökie sin rätt wedh Häredzting / therinnen Swarenden är boendes. Sammaledes hwar någen Bonde hafwer at kåre till någhen Köpstadzman / skall han sökie till Borgemestere och Rådh i Städherne / och allestädz ransakes saaken ther hon skeer / och böthes sedan ther som then saakfälte är boendes. Så skole och alle / både Häffmän och knechter / när the äre heemstadde / sökie och sware på Hä-

redz-

redzting eller Rådstugu / och skal ingen Ridmester eller Höfwedzman / någen här emot försware / men när the äre stadde på Krigzreeserne / bliswe dhå alle under Krijgz-Articklerne. Hwilken nu således / som förskrifwit ståår icke låter skärskyde sin sak / then må och wetta sigh skole bliswe afwijst / och hans ärende icke optaghit / medh mindre han sådanne Doombref medh sigh hafwer / som förbemält är / men på thet at och icke några hafwe orsak / at klage sigh anten rättlöße / eller icke bliswe hörde / så wele Wij här medh alfwarlighen hafwe budhit och befalet / såsom och förmanet alle Domare / bådhe Laghmän och Häredzhöfdinger / at the ingeledes försumme sielfwe att hålle Ting å rätte och laghe tijdher / som Lag förmåler / när the för andre Rijkssens ärender äre förfall löße / och thesemellan medh andre theres Underlaghmän och Häredzhöfdinger / som lagfarne och rättwijse äre / och leggie wiße Copier af theres Damböcker uti Häredzkisten. Sammaledes och Borgmestere och Rådh i Städherne / theres wahnlige och rätte Rådhstugudagher / såsom och therhoos ändelighen optaghe alle ärender / och them grannelighen och rättwijseligen effter theres förstånd och bäste samwete ransake och förhöre / ther opå döma / och sedhan breef och bewiß therom ifrå sigh gifwe / och ellieſt icke understå sigh skiute några ärender oransakede och odömde ifrå sigh til högre Doom.

Till thet andre / medhan och många klagemåhls ärender myckit pläghe förefalle i Landet i andre måtte så dhe om kyrckiornes hielp och befordring / så och ellieſt om tilgifft / för fattigdom eller blootgång / Eeldzwåde / oåhr och annat sådant / så hafwe Wij och till att steckie Almoghens reese / så att the icke offte effter ett ährende draghe måtte / för gott och rådhsampt achtedt / at alle the som några klagemåhls saker hafwe / förſt ther några Kyrckier finnes / som hielp och undsättning behöfwe / antingen i en eller annen måtte / så skall Biſkopen sielf eller och Twå af Prowesterne ther om ransake / och sedhan medh theres bref och skrifftelighe bewiß late wette / hwad hielp samme Kyrckie nödhtorfftelighen behöfwe kan / sedhan skall hon effter bäste lägenheet bliswe hulpen. Hwad ellieſt annen tilgifft belanger / så skole the / som sådant behöfwe / besökie Häredzhöfdingen / hwilken sampt medh kyrckieherden uthi samme Sochn / theßlikeſt Fougden och sex beskedelighe Män af Nämpnden / skole grannelighen och rättwijselighen / såsom the thet framdeles medh sanningen och

gott

gott ſamwete beſtå wile / ranſake om theres offörmögenheet och nödhtorfft / ſom klagemählen hafwe / och ſedhan gifwe them ther uppå theres bewijß och wittnes-bref under theres Signete, om hwad tilgifft eller frijheet honom bör niute / medh hwilket ſkriffteligh bewijs och wittnes-breef / han ſom klagemälen hafwer / må begifwe ſigh anten till Stadhälleren uthi Landet / om ther näghen är / eller och Befalningzmännerne therſammeſtädes / eller ellieſt til Oß och Rijkzens Rådh / ther han dhå medh thet ſamme uthan opholdning fullkomligh ſwar opå ſitt ärende / och bref til Häredz-Fougden ther om bekomme ſkal / ther och förbe:te Häredz-Fougdte ſigh aldeles ſkal effter rätte / ſå ſkall och härmedh ware Häredzfougdten / Häredzhöfdingen ſå wäl ſom Häredznämpnden budit och befalet / at the hafwe theres Häredz-Signete uthi tilbörlig acht / och wel förwaret uthi theres Häredzkiſte / och ther medh intet uthan theres ſamptlighe weet och wilie / anten i een eller annen mätte förſegle läte / ſåſom och ther medh ſkal ware förbudit alle Cronones Befalningzmän / ſå wel Fougdter / ſom alle andre / at the ſigh medh Häredz-Signete intet befatte wijdhere än här förmält är / ey heller taghe thet i ſine gömmer uthan läte thet / ſom ſagdt är / bliſwe i Häredzkiſten / under Häredzhöfdingens och ſamptelighen ſworen Häredznämpndz förwaring / Läß och Nyckel.

I lijke mätte / effter Lagh förmäler at Geſtgifwere eller Tafwerne ſkole ware i alle Landzänder ; Weke Wij härmedh hafwe budit och befalet / at Fougdterne / och the ſom befalningin hafwe / ther om läte beſtälle och förordne / ther ſom icke alreede beſtelt är / i the byer / ſom ther till äre tienlighe / och wedh Landzwägerne bäſt belägne / item och i alle Sochner wedh ſtore allmänne wäger / Rättere och fierdingzmän / effter ſom Lagh förmähler. Och ſkall thette efterſkrefne ware theres Ordning / effter hwilken the wägfarende folck beſpiſe ſkole / nämligh / een Perſohn för en Mältijdh Maat och öl / twå öre / för een häſt / för mijlen / penninger halfannen öre / och må eller ſkal bruke näghen lege häſt / länger än han med eganden betinget och öfwereens warit hafwer / wedh thet ſtraf ſom Lagh förmäler. I Skäriegården ſkal ſå hålles / at när en Perſon kommer till Gården / och wil leya bäth / ſkal han gifwe för hwar Mil twå öre penningar / men äre the flere i ſölie / ſå gifwe the hwartera icke

mehr än een öre för milen / komme och några till Gestgifwaren / som wele hafwe bättre tilredt och stelfwe bestelle sig måltijdh / the skole betale effter thenne wärdering / för ett Föhr tolf öre / för ett Lamb sex öre / een godh Gåås en half marck / en godh gödd Gåås sex öre / ett Höns en öre / ett Egg twå penninger / een kanna gott öhl een öre / ett Lb: Smör tiugu öre / ett Lb: Ost sexton öre / ett Lb: Fleesk aderton öre / ett Lb: tort Kött tije öre / ett Lb: Salt Lax och Åhl twå marck / ett Lb: Strömming och annan salt Fisk fem öre / ett Lb: torre Gädder och Åhl tolf öre / ett Lb: annan torr Fisk tije öre / ett Lb: hwete-Brödh sex öre / ett Lb: rägh-Brödh fyre öre / een kanna sött Miölck een öre / Höö till een hest om natten ren öre / en Span heste-korn eller hafre / effter som thet säljes i näste köpstadh å rätten Torgdagh / för een Säng om natten af then som intet förtiener / penninger en half öre / för een halm-kärfwe en fyrck. Och hwad som then wäghfarende nödhtorfftighen behöfwer / och han begärer / dhå skal thet honom intet sönjas för sådan wedergäldning / som thet want är och här skriftwit står / och hwad som icke är gullet / när Gäster dragher af Gärde / thet är tåån / och skall som wäldzwercke straffet blifwe. Ther bredhe wedh så skole och Gästgifwere ware förtenckte at hafwe i förrådh the nödhtorfftер / som wäghfarende folck behöfwe / och icke heller i så mätte nägrom huus och fordring sönie / wedh straff till görandes. Ther och så många Gäster komme till Gårdz / att the icke alle kunne bekomme huusrum / och theres wälfördren / skal Gestgifwaren / Lähusmannen / Rättere eller Fierdingzmannen / hafwe macht at lägge them ifrån sigh til näste Byer / för skäligh betalning / effter thenne förskrifne ordning / och ther emot må ingen sigh wäghre / frelsis eller ofrelsis Bonde. Men Rijkzens Rådh och andre / både af Adel och ellies / som i Rijkzens wärf och ährender / af och til brukedebliffwe / the skole frijt af Lähns- och Fierdingzmän blifwe effter een skälig nödhtorfft förfordret / doch een af Rijkzens Rådh / icke starckare än til tolf sine egne hester och tienere / Adelsmän utan Rådz och andre medh otte / sex / fyre / tree eller twå egne hester och tienere / effter som the kunne ware til / och såsom ther opå ett serdeles Wärteckn eller kennemärcke / huru starck hwar och een ware bör / och medh Skiutzhester förfordres / skal blifwe uthdeelt / men när de och draghe theres egne ährender / så skole the och stå theres egen täring / doch effter then ordning / som förbemält är / ellies skal och icke heller

nås

näghen / hwarken Skatte / Crone eller frelsis Bönde medh osedwanlighe Skiutzfärder och Gestninger blifwe beswäradhe wijdhare än Sweriges Lagh och Adelens förwärfwede Privilegier medgifwe.

Uthi lijke mätte skole ock alle Fougdter och Häredzhöfdinger ther på til thet fliteligeste drifwe / at allmänne wägher och broer måtte blifwe rödde och bygde Laghgille / therföre icke heller näghen bör ware förskonadt eller frikallat / wijdhere än som Lagh förmäler. Thetlikest skole the och inseende hafwe / och ingelunde tilstädie / at tu Godz blifwe lagde uti ett / som man finner offte skeedt ware / ther igenom Rijkzens inkomster mycket warder försnället / och icke heller Skatte-hemman så sönderrifwes eller äthskilies / såsom af Arfwingerne offta tilbiudes / och här til mycket skeedt är. Icke skole heller Prester / Fougdter / Lähnsmän / Gestgifwere eller andre hafwe macht at köpe eller til sigh ägne flere hemman / och under sigh fridkalle för en dehl eller annen / ther the icke synnerlighen hafwe Öfwerhetennes Bref och tilstånd opå / än som the sielfwe besittie / therigenom Cronones ingeld / som är Skiutzfärder / Dagzwärcker / fördzler och ellies andre pälagher / hwad nampn the helst hafwe kunne / blifwe förminskade / ther som och lägenhet finnes at optaghe Torpeställe på Cronones eenskylte ägendom / at förbättre Cronones ränte medh och sådant icke skeer andre gamble Boolbyer / och besittne Hemman til hinder i näghen mätte / dhå skole the och them besättie och bruke låte / och skole alle fullsätte Bönder / ware i alle uthlagher för heele / men halfwe / Torpare och Fierdingzboer / såsom the ligge til effter Jordetaalet.

Ytterlighere / effter här til offte är skeedt / at then som hafwer sittidh i näghre Härede i Häredzhöfdinge stadh / hafwer och i samme Landzände hafft Laghmans Doom / så at the Säker / som hafwe waret opskutne under Laghmans ransakning i the Härader han hafwer sittedt i Häredzhöfdinge stadh / äre sedhan af honom sielf förhörde blefne / hwarutaf wel följdt hafwer / at mängen kan uthi sinn rätt ware förkort skeedt. Therföre skal här effter förbudit ware / at ingen som sitter i näghen Häredzhöfdinge stadh / skal i samme Lagsagu hafwe Laghmans Doom / på thet at i så mätte icke må gifwes tilfelle at näghen öfwer olagh och orätt hafwer sigh beklaghe / såsom och the som sittie i Häredzhöfdinge stadh / ingeledes här effter bör

sittie / meer än i ett Härede eller tu til thet högste. Medhan och offte under thet nampnet åtherståder warder mycket af Fougderne krafft och pantede / som Bönderne wel dubbelt kunne hafwe utgiordt / och i så måtte mycket emoot Öfwerheetenes wilie och weetskap / och genom theres egen nytte / som the ther medh sökie göre Allmogen emoot Öfwerheten mycket owillighe. Therföre skal effter thenne dagh ingen Fougdte hafwe macht at kräfie någhen återståndhe som är öfwer ett åhr tilbake / effter som tilförende af Wår kåre Herr Brodher / så och Wår Nådigeste Konung / saligh hoos Gudh / hafwer warit påbudit / uthan han hafwer serdeles Öfwerheetenes tilstånd ther opå / och i Räkne-Cammeren hafwer bewijst By och Bonde / then han weet medh rätte tilgå. Och thet skal uthi hans Breef uthtryckeligen förmält ware / huru mycket hoos hwar och een kan ware til at kräfie / ther effter skal Häredzhöfdingen och the Tolf / sedan sampt med Kyrckieherden i Sochnen / ther han boor / som kräfz / ransake / huruther om i sanning finnes / för än någhet af någrom uthtagz eller pantedt blifwer. Althenstund och öffte warder klaghet / at the Bönder / som några Willwahrer bekomme / och til Öfwerhetennes bästa opläte wele / blifwe icke så tilfyllest betalte therföre / som skäl kan ware / hwarutaf förorsakes / at the undstinge them lönligen bort / köpmän och andre i händer / och warde så uthförde af Rijket; Så på thet at the som sådanne Wilwahrer bekomme / som Öfwerheten tienlige äre / måghe wette / hwad the för hwart effter thes wärd kunne hafwe till at kräfie / så är en wiß ordning giord / och ett öpet bref therom uthgånget til alle Fougdter / effter hwilken the hwar och een betale skole. Så frampt thet icke sker och någhen sigh theröfwer beklager / dhå skole Fougdterne ther til sware och icke ostraffede blifwer / effter som Sweriges Lagh innehåller at uti inge Landzänder må någhen Rhå til sina jaga / uthan Konungen / och ey offtere än han Häff håller / effter som therom uthtryckt warder i thet 23 Cap. i Bygninge Balcken. Så förbiuder och Lagh at fara effter Elgh emellan fastegång och Oloffzmesse. Therföre skal hermedh allom / så wäl Adel som oadel / innen och uthen Rådz / uthi theße förbemälte tijdher ware förbudit / några sådanne förbudne diur / såsom Hwort / Rhå och Elgh / til at fälle låte / såsom och wedh högste Straf / någen ware efterlåtit / til at låte skiute på Cronones frijparcker / hwilke wel

fram-

framdeles skole bliswe namngifne. Wthi lijke mätte skal och wedh straf tilgörende ware förbudit alle Fougdter / såsom och Rytkere och knechter / at hafwe eller bruke Jagt / Skytter / Rhårep / eller annet sådant / uthan Fougderne skole förmanke ware / at hafwe gran acht och opseende / thet ingen / ehwo han helst ware kan / här emoot näghet företagher.

Till thet sidste / skal och icke effter thenne dagh bliswe tilstädt / at köpswennerne / som Skatt giswe j Städherne / och icke hafwe egne Gärder eller hemwist / skole widhere handle ähn i then Stadh / the giswe theres Skatt uth / och icke i Bärgzlaghen eller annorstädz / wedh tilbörligit straf / ey heller näghen ware tillätet / at hafwe drenger liggiendes wedh Bergzlaghen / eller ther bruke näghen handel / medh mindre han är en besiten Borghere uthi näghen Stadh / och then som uthsend warder / at köpslaghe / skall hafwe bewijß mehdsigh / under Stadzens Jnsigle / at han är wiß i sin ärende / hwilken som befins at gifwa näghrom bewijs at ware hans tienere / och thet kan sedhan befinnes annerledes / then samme skal sampt medh Tienneren tilbörligen straffet warde. Thette hafwe Wij Edher alle samtelighen och synnerligen / gunstelighen och wenlighen welat weete kåte / och twifle intet / at J Eder uthi alle mätte emoot Kongl. May:tt i Pålen etc. och Sweriges Rijke / och nu uthi Högstb:te Kongl. May:tz frånware / Oß sampteligen trogne / hörsamme och rätträdighe warde bewijsendes / effterssom J bädhe nu och tilförende hafwe lofwet och tilsagdt / Befalendes at J alle samptlighen och hwar för sigh fullkomlighen Edher ther effter rätte ske.

CAROLUS.

Niels Gyldenstierne.
Erich Gustafsson.
Hogenschildt Bielke.
Gustaf Banner.
Erich Sparre.
Claus Bielke.
Sten Banner.
Ture Bielke.
Erith Abrahamson.
Benkt Rjbbing.
Gustaf Gabrielson.
Gustaf Biörnson.
Jören Posse.

HErtig CARLS Patent om Präste-Arf. Datum Nyköping den 2 Novembris 1594.

MJi CARL medh Gudz Nåde / Sweriges Rijkes Arfs Furste /. Hertig til Sudermanland / Nerike och Wärmeland. Giöre Witterligit / at effter wåre Undersåtare och Prästerskap på Daal i Wästergiötland hafwe hafft deras bud här hoos Oss / och i underdånighet låtit till kiänna giswa / at Capitularer i Skara skole nu nyligen hafwa samtyckt / at alle Präste-Hustrur ther i Stifftet måge gå uti halfft arf efter theras Mans död med sine barn effter Stadzlag; Men aldenstund sådant är allena giordt af dem / och stadgat utan Öfwerhetens betänckiande och samtycke / så kan sådant ingen mackt eller bestånd hafwa. Hwarföre willie wij härmed förbem:te Prästmän / som nu uppå förber:de Daal heller häreffter kunna boendes wara / att blifwa wid lag / så att hwad på landet faller / thet blifwer arfft effter landzlagen / och thet i Städerne them tilkommer effter Stadzlag / såsom och Sweriges lag uttryckeligen förmåler. Det alle och serdeles the / som för wåra skull willia och skola giöra och låta / måge wetta sig effterrätte / icke giörandes förbem:te Prästmän häremot hinder eller förfång i någon måtto.

CAROLUS.

MAndat om Ocker på Spannemåhl. Dat. Stockholm den 29 Decembr. Anno 1597.

MJi CARL etc. Tilbiude Eder Oss Elskelige Sweriges Rijkes trogne Män och Undersåhtare / Andelige och Werdzlige / Adel och Badel / Fougdar och Menige Almoge / wår gunst och nådige benägenhet med Gud Allsmechtig tilförene. etc. Och wele Eder samt och synnerligen nådeligen icke förhålla / at ändock Wij uti denne förledne Sommare uti Junii Månad låte uthgå af trycket Wårt öpne Bref och Mandat, at Menige Almogen som uti detta åhr hafwa nödgas taga till låns och borgen

gen thet the hafwa sådt deres åker medh / och utlofwat dubbelt eller mera igen. Såßom och en part låtit så deras åker till lätta / icke skulle wara skyldige något utgifwa / icke heller the som uthlånt hafwe / skola dristа sig anamma och kräfia något mehra igen än the uthlånt hade / för än Wij hafwe låtit giöra en witz förordning / hwad som uppå hwar Tunna eller Span / till en skiälig och Christelig winst och fördehl skulle gifwit warda. Så ändock lijkwäl klagas / at de fattige / som således hafwa trängde warit at låna och borga / måste gifwa dubbelt så mycket igen / som de till läns fåt hafwe / och en part wäl mera. Och alldenstund den fattige gemene Almogen warder der igenom uthsugen och förderfwat / och kan nepligen komma sig före igen / dy hwar så skulle tilgå och tilstadt warda / at man för en Tunna skulle gifwa twå eller tre igen / då bleifwe det iu minste dehlen bonden behållen / och icke deß mindre måste han hafwa arbete och omak till at bruka och så åkeren / och theruthöfwer sittia och swara allene för afrad och all annan tunge som af hemmenet uthgå böör. Derföre på det at hwarken den som lånt och borgat hafwer / eller then som unsätning hafwer giort / må hafwa sig till at beklaga / utan både thet wederfaras som rätwist wara kan / så hafwe Wij betänckt / at på hwar Tunna Sädh / som bonden hafwer tagit till borgen / skal gifwas een halfspan af sådane Sädh som lånt ähr / och icke högre / och the som hafwa fådt bonden någon spannmåhl at så til lätte / skola icke mera fordra och kräfia i betalning igen än fierdeparten af thet som af samma Sädh fallit är / och icke mera. Och medan genom en sådan lätt-sädh då warder den menige man utarmat och kan aldrig komma till den förmögenhet / att han hafwer rådh at giöra sina utlagor ifrån sig / derföre skall häreffter wara förbudit att uptaga och uthså sådane sädh till lätta. Så skal och ingen Cronones bonde fördristа sigh at taga någon Sädh til borgens och utså för än han hafwer besökt Öfwerheten om hielp och unsätning; Dy upå det de som fattige äre och icke hafwa rådh sielfwa förskaffa sig den dehl de utså skole / måge bekomma af Cronone hwadh dhe behöfwa / så mycket lägenheten tilseya kan; så wele Wij then förordning giöra låte at uti hwart Kiörckiohärberge skal blifwa någodt liggiande / deraf de nödstälte och torfftige kunna framdeles och när sådestiden kommer / bekomma hielp och unsätning / och

ock ther emot skola the som sådana Sådh få till låns / låta Cronan sitt först igen bekomma / behöfwa the sedan något mera til hielp / då måge the förse sig derom det bästa de kunna / dock icke mer utlofwa at betala än som förbemelt är / nembl. en halfspan på hwar Tunne / ock mehr skall ey heller tilstadt warda at utgifwa; Förbiude derhoos alle ock serdeles dem / som för wår skuld wele ock skole giöra ock låta / at här emot handla i någon måtto / hwarföre Wij härmed wele hafwa förmanat alla Landz- och Slotz-Herrar samt andra Befalningzmän ock Fougdar / at de hafwa härutinnan / ett noga / flitigt ock tilbörligit inseende / ock taga den uti lagligit straf / som sig fördriста här emot at handla ock giöra i någon måtto; ther hwar i sin stadh må wetta sig effterrätta etc.

CAROLUS.

STadga om Rättegånger. Upsala den 25 Febr. 1598.

WIj CARL &c. Tilbiude Eder menige Sweriges Rijkes trogne Inbyggiare / Edle och Oedle / Andelige och Werdzlige wår besynnerlige gunst / nådige willie och benägenhet med Gud tillförende: Och wele Eder samptl. synnerligen och nådeligen icke förhålla / at ändock Sweriges beskrefne Lag nogsamt uthwijsar / huru med alle twistige Rättegångz Saker handlas och hållas skall / såsom wij ock med Rijkzens Råd Anno 593 här i Upsala igenom ett öpet Mandat, hwilket Kongl. May:t till Swerige och Pohlen / wår Elskelige kåre Herr Broder / sedan sielf confirmerat och stadfäst / låte gifwa tillkänna och alfwarligen tillsäya / at inge saker skole wid Hofwet blifwa antagne och förhörde / med mindre de hade warit först på Häradz- och Lagmans-ting ransakade och sedan lagligen wadde under Konungen / som all sanning uthleta bör. Men så förnimme Wij dock at sådant intet blifwer effterkommit och achtet / utan wij warde dageligen med oändelige klagomåhl och Rättegångz-saker bemödde och öfwerlöpne / som dock med rätta och effter Sweriges beskrefne Lag borde först på Häradz- och sedan på Lagmans-

manss-ting bliſwa förhörde och ſlitne / hwilket ſig mäſt däraf förorſakas / at the ſom till Lagmän och Häradzhöfdinger äro förordnade / ſielfwe icke ſittia i Rätta / utan förordne andre uti deras ſtad / ſom hwarken läſa eller ſkriſwa kunna och föga förſtånd i Lagen haſwa / hweraf ſedan föllier at alle Saker icke bliſwa rättwiſſligen öfwerwägade och åthſkildne / och många orättwiſe Domar fällas / ſåſom och mångens goda Rätt förkränckt och underkufwit warder / för wåld och mutor ſkull / och oſſta många ſtore och groſwe miſsgierningar oſtraffade / derföre Gud ſedan Land och folck med allehanda plågor hemſöker; Dertill med ſå kommer mycken willa / oredo och dageligit öfwerlopp af dhe olaglige Jordekiöp / wad och pantſättningar / ſom i Riket allmänt hemligen och i Öhlſtufwor driſwas; ſåſom och mycken beſwärning öfwer giäld ſom både Främmande och Inländſke haſwa at mana. Så på det at ſådan wille och oredo måtte bliſwa aſſkaffat och ſå wäl här uti detta wärt kiäre Fädernesland ſom uti annor land och Konungerijken god ordning i ſtaden igen uprättat / ſå och Lag och Rätter plägat och wid macht hållit / och Wij med de många klagomåhl någorlunda förſkonade warda; Derföre ſå haſwe Wij rättwiſſan till ſtyrckio och oß till lijſa / med Rijkzens Ständer ſom här i Upſahla på denne tijd förſamblade warit / tijdiga råd och betänckiande ſå och enhällelige och frijwillige ſamtyckio / ſå för godt och rådſamt anſedt / att här uti Riket ſkall ſå hållit warda / ſom här effter föllier.

Förſt ſkole alle Lagmän och Häradzhöfdinger ſielfwa för Rätta ſitta och alla ſaker uptaga och förhöra / ſynnerligen the tree Laga timar om åhret / nembl. ifrån tiugonde dag Juhl och till nije weckur Faſtan ingår. Annor ifrån Walborgmäſſo till Midſommars dag. Tridie ifrån Michelsmäſſo och till Adventet / och icke andra uti theras ſtad bruka och förordna / effter ſom härtill mycket ſkedt är; hwem ſom thet giör och thermed warder beſlagen / haſwer ſitt Lagmansdöme och Häradzrätt förwärckat. Dernäſt effter här i Upſala om Diſtingen / hwilken faller på näſt Fullmånadt effter Trettondedagen för Marknaden ſom då hållas plägar / ſtor tillſökning ſker ifrån alle Landzändar: Så haſwe Wij för godt anſedt / ſå och begwämligaſt och drägeligaſt för Underſåtarne achtat / at och då på ſamma tijd Rijkzens Råd / ſå och alle Lagmän / Häradzhöfdinger / Fougder och andre

dre gode Män öfwer hela Rijket / måtte komma hijt till Upsala tillstädes och taga alle Saker / som på Häradz- och Lagmans-ting icke hafwa kunnat blifwa slitne / utan äre ther ifrån under Konungen wadde och skutne / till förhöör och ransakning / och heruppå een rättfärdig Sentents och Dom fälle / och hwad då af samme gode Män affagt och beslutit blifwer / der emot skall ingen macht hafwa att wädia / lijka som emot Konungens nämd och dom: Dock skole the Lagmän och Häradzhöfdinger / ifrån hwilke tilltörende wadt är / icke i Rätten sittia / medan the saker blifwa skiärskodade / som tillförende ifrån them skutne äre / såsom och icke heller några saker blifwa optagne / som tillförende på Lagmans- och Häradz-ting icke hafwa warit / utan blifwa ther hädan wiste igen. Och på det at någon dera parten icke skall hafwa at förebära / thet han icke wiste om hans wederpart skulle komma hijt uppå samma tijd tillstädes / då skall den / som den andre något hafwer at tilltala och anklaga will / sin Wederpart lagligen och som uthtryckt Lag therom förmåler / stämma och kalla låta / at han till samma tijd kommer tillstädes / blifwer han tå geenwördeligen uthe och förfallslöös samma Stämning försitter / ware tå fällter åth Hufwud-sakene. De samme skole och öfwerse alle Domböcker / hwilka Häradzhöfdingerne öfwer hela Rijket för thet nästfölliande åhr på samma tijd och med sig hafwa och lefwerera skole / så framt the willie theras Häradz-rätter behålla / och hwad som theruti kan fehlat wara / anteckna och rätta / så at hwar och een må wara till sin rätt förhulpen; Är thet så at någon will något Jordegodz / Gård / Tompt eller annan fastan grund och egendom antingen bortsällia / kiöpa / Pant- eller Wadsättia / så och skipta eller igenlösa / då skall han först på Häradz-ting lagligen upbiuda och uti goda Manne närwahro och effter theras mäthsordom uthsökia och igenlösa / effter som Lag både om kiöp / wadsättning / Skipte och igenlöösning uthtryckeligen förmåhler / och sedan här i Upsala / så wäl then som kiöper / som sällier / så then som pantsätter / skipter eller igenlöser / som then / som honom anammar / på samma tijd gifwa Rijkzens Secreterare tillkänna / som Wij här till förordnandes warde / at the sådane Handlingar uti antwardning och under händer hafwa skole / hwilka samma kiöp / wadsättning / skipte och igenlösning anteckna / uti Rijksens Tänckie-book införa och inmatri-

culer

culera skole / och när thet skedt är / då skall ingen macht hafwe äth godset wijdare at klandra / eller samma kiöp / wadsättning / skiffte och igenlösning / at ryggia och drifwa: Men hwar någon finnes / som annorlunda Jord och ägendom kiöper / sällier eller wadsätter och skiffter / theß kiöp skall icke allena som olagligit gå tillbaka och ingen krafft hafwa / utan både kiöpanden och then som sälde tillbörligen blifwa straffade. I lijke mått skole och the willkor och Conditioner, som uti Pantebrefwen pläga gemenligen insatte och förbetingade warda / icke någon krafft hafwa / eller then som rätte äganden är / något förfång giöra / med mindre han ju sitt Godz för fulla betahlning må återlösa när han thet begärer. Och effter med wadsättning mycket olijkligen tillgår / såsom och en ochristelig winst med ocker drifz till mångens märckelige skada och ytterste förderf; Så på det at hwarken den som Penningarna låhnar / eller then som till låhns uptager / någon skada bekommer / utan en tillbörlig winst hafwa må / så hafwe wij för godt ansedt och lagligast achtat / at hwilken som penningar uthläner / han skall intet mehra till Interesse och winst taga än 6 Daler af hwarie hundrade; Warder någon beslagen / som mehra tager / hafwe förbrutit Hufwudstohlen: Hwarföre om någon pantsätter något Jorde-Godz eller Gård / som mehra Räntar än 6 Dalers wärde / hwad som ther öfwer är / thet skall uti Hufwudstohlen och uthlänte penninge-summan åhrl. afräknas. Deßlikes skall och ingen låhna flehra penningar på några Jorde-Godz / Gård eller Huus / än som Räntan af penningarne kunna swara moot Räntan / som af Godzet åhrl. uthgår / på thet Arfwingarne måge hafwa råd thet igen at lösa: Låhner någon mehra / då ware den / som rätta Arfwingen är / icke förplichtad flehre penningar at uthläggia / än som then ordning om Interesse förmåhler / och skole inge penningar upbäras eller uthlänas om åhret än på then tijdh / som nu bemält är. Och skall all pant- och wadsatt jord med thet wärde igenlösas / som wår beskrefne Lag uthtryckeligen förmåler / som är / Guld / Sölfwer / rede pennigar / korn / kött / Fläsk / Smör / Lärefft / Walmar / Järn / Koppar / giord och oskurin kläder / och icke någon wara förplichtat / at äfwen som för samma Perzedler jord sin igenlösa / därföre hon uthsatt är. Så skall och ingen fördrista sig något Godz / thet ware sig löst eller fast / af Öfwermagi antingen kiöpa / skipta

eller till pant taga/ ehoo thet giör/ hafwe ingen krafft; Så skole och inge Barnemåhlsmän wara/ utan de som Lag förmåhler/ hwilke skole wara förplichtade så stå Barnegodzet före/ at thet tillwäxer och icke förminskas/ såsom och giöra här i Upsala åhrligen om Distingen näste Fränder räkenskap förr thet the hafwa hafft händer emellan/ men är thet så/ att näste fränder icke till then ålder äro komne/ eller och elliest utan Landz stadde/ då skole fyra beskedelige Männ uti lagsagu/ ther Öfwermage boor/ tillsättias och förordnas/ som samma räkenskap öfwersee och barnens bästa weta och befordra. Och på det att de som Måhlsmän äre sig deste flijtigare om barnens bästa skole befinna låta/ och något för deras omak och mödo hafwa: Så skole de till löhn bekomma och behålla alla Saakören och andre små Perzedler/ som af barnens Godz uthgå: Kan det och så hända/ det någon hafwer gäld at inmahna/ då skall han sine Gäldenärer till samma tijd hijt till Upsala stämma/ hwilke ther skole blifwa förholdne/ at the theras Skyldmän betala och till fredz ställa skole/ effter som them både då kan åsämja: Och ther tå uti samma skuld något kijf eller twist finnes/ så kan thet bäst med thet samma här blifwa slijtit; dock skole the icke förr här blifwa optagne och förhörde än the hafwa warit till ransakning för Häradz- och Lagmans-ting/ eller på Rådstufwan uti Städerne/ och ther ifrån lagligen wadt är och the under Konungens Dom skutne. Detta hafwe wij eder alle sampteligen/ nådeligen och gunsteligen på eder förbättring och wijdare betänckiande/ thet hwarjom och enom skall wara fritt förbehollit/ wele låta weta och begäre såsom uppå wårt draganде Embetes wägnar/ och then hörsamhet och lydno/ som J effter edert egit löffte/ tillsägelse och försäkring uti Kongl. Mayts wår Ellskelige kiäre Herr Broders frånwaru plichtige äre/ at J Eder här effter rätte/ giörandes thermed thet Oß är till lijsa och nådigt behag/ Rijket till god ordning och Eder sielfwe till nytto och wälfärd.

CAROLUS.

Tran-

Digitized by Google

TRanslumt af Linkiöpingz Rijksdagz-Beslutheen 19 Martii 1600.

TIll thet Siette / så hafwe Wij och öfwerwägat och beténckt / at aldenstund Sweriges Lag förmår / thet Rättare-Ting måtte effter lägenheten hållit bliswa här i Rijket / uti the Landzändar / som sådant behöfdes / ther hwar och en / thet wari sig fattig eller rijk / högh eller lägh / som then andre om någon deel hade at tilltala / kunde tå bekomma en rättwijss Sentens och Doom om sin saak. Och emedan sådane Rättare-Ting endeles i Manneminne icke äre här i Rijket hållne blefne / och fördenskull många twistige Saker / Slächter och wederparter emillan / stå ännu uti klander / och icke kunne rättade och äthskilde warda / för än the igenom sådane medel och lagligit förhör slijtas kunne. Therföre / såsom Högbette Wår Nådigste Furste och Herre / Hertig CARL &c. thet för rådsampt achtat och wäl beténckt hafwer / at en gång eller twå om åhret måtte sådane Rättare-Ting hållne bliswa / om Disstingen uthi Upsala / om Sommaren wid S. Peters tijd / här i Linkiöping / så synes Oss och nödtorfftigen och af nöden wara / att så ske måtte / anthen både tijder om åhret / eller och en there om hwars ahr / effter som lägenheterne tå tillsäya / och säkerne thet fordra och behöfwa kunne. Och när tå sådane Rättare-Ting hålles / och tillförende ther om som Lagh förmå / innan Sex weckor uthskrifwet och förkunnat warder / så skole tå alle Laghmän och Häredzhöfdingar / som till samma Ting kallade warda / komma ther tillstädes / och sielfwe i nämbden wara / som Laghsäger / eller en annor i there stadh / uthan Lagha förfall sådant förhindre. Ther skole tå alle the saker / som ellicst för Häredzhöfdinge eller Laghmän icke hafwa kunnat äthskilde warda / förhöras och slijtas / medh annat mehre / som thet beténckiande och Rådhslag ther om innehåller och förmäler / som H: F: N: för ett åhr sedan föreställte Ständerne i Upsala at beténckta / hwilke och med förste af Tryckt skole publicerat och förkunnet bliswa: Och hwad som tå på förbe:te Rättare-Ting wederdelemän emellan dömpt och skildt warder / ther widh skall thet och bliswa ståndande / och ey äthergångande / och ingen hafwa wäldh ther emoth wädia / som Swe-

riges Lagh thet ock uthtryckeligen förbiuder. Hwarföre ock alle Laghmän och Häradzhöfdingar/ såsom ock the som i theres stadh för Domare sittie ock brukade blifwa / skole giöra theres Eedh i Rijkzens Cantzelij/ så ock effter Sweriges Lagh på Laghmans- och Häredztinget / för än the i något Domare-Embete inträdhe och betiena skole.

Öpet Mandat ahnliggiende Rättere-Ting om Distingen / af Stockholm den 4 Decembr. 1602.

Wij CARL &c. Giöre witterligit / at effter uti Linkiöping åhrom 1600 af menige Rijkzens Stender beslutit war/at Rettere-ting skulle holles om Distingen i Upsahla och Pedersmåßo tijd i Linkiöping/antingen både tijderne om åhret eller ock ett there om hwart åhr efter som Lägenheten kunne tilsäye. Så på thet samme besluth måtte ställes/i wercket/och wij för de många klagemåhl/ som Wij dageligen blifwe öfwerlupne /warde förskonade/så och Sweriges Lagh uthi then Punchten/ som ellieſt andre blifwer efterkommen/ och Lagh och Rätt i Landet skipet. Derföre så wele Wij härmed alfwarligen och med förlust hwars och eens förlåhning / Lagmans och Häradzhöfdinge döme hafwe tillsagt och befalet först och främſt Rijkzens Råd / sedan och alle Lagmän och Häredzhöfdinger/ så många som uti Rijkzens saker icke blifwe brukade eller och läge förfall hafwe/ så och the som sittie i Lagmans och Häredzhöfdingz stad / at the nu näſtkommande Disting / som falder i åhr på then 15 Februarii låte finne sig i Upsala tillstädes / och ther sittie för Rätte och optage / förhöre och urskillie alle the Saker / som för Häredz- och Lagmans-ting icke hafwer kunnet slijtes / uthan äre therifrån lagligen wadde under Konungens Rättere-ting. Deßlijkeſt så skole och alle Häredzhöfdinger och Lagmän hafwe theres Dom-böcker ther tillstädes och them inleffwerere / hwilke och skole af gode Män öfwersees. Och skall med samma Rättere-ting så tillgåå / at the Lagmän och Häredzhöfdinger / ifrån hwilke tillförende wadt äre / skole icke i rätten sittia medan the saker blifwe förhörde/ som tillförende ifrå them slutne äre / uthan stå på Gålfwet och förſwa-

Digitized by Google

ſwara theres Domb / om the thet kunne: Hwarföre och inge Saker uppå thet Rättere-ting ſkole blifwe optagne / ſom tillförende opå Häredz- och Lagmåns-ting icke hafwa warit / och ther ifrå lagligen åre wadde. Och ſkall then / ſom många Saker opå thetta Retteres ting will i Rätten före / i tijd tillſeye och ſtempne ſin wederpart / ſom lag ſäger / och hafwe med ſig wittne och bewijs / ſom till ſaken höre. Det hwar i ſin ſtad weet ſig efterrette.

TRanſſumpt af Rijksdags-Beſlutet / daterat Norköping den 22 Martii 1604.

§. 6. SAmmaledes hafwe Wij och beſlutet och ſamtyckt / at ingen Lagman / Häradzhöfdinge / Cronenes Befallningzmän / Adel eller några andre / utan höge Öfwerheeten ſielf / ſkall hafwa mackt några Halsſaker eller andre Högmåls ſaker at tillgifwe / igenom fingren ſee / nedhertyſte eller förlijke / utan låte them komme för Lag och för Rätte / och ther ranſakes / ſlijtes och åtſkillies. Och hwilken ſom warder beſlagen / at annorlunde handle / han ſkall ſtraffas ſom en förrädare.

§. 7. Hwad Måål och Wicht / både Wåg / Pyndere / Biſſman / Skålpund och Guldwicht tilkommer / ſåſom och Jorderefning och Konungz Refſt / ſå hafwe Wij nu ſåſom tilförende uti Stockholm hemſtält och wåldgifwit wår Nådigeſte Furſte och Herre / med Rijkſens Råd ther om at beſtälle / efterſom Rijket och Underſåterne kan wara gagneligit och drägeligit. Och ſkall til hwar Landzände ett wiſt Måål och en wiß wicht förſkickes / och uti hwar Landzände en Eedſworen karl tillſätties / ſom ſamme Måål och wicht där efter gör / hwilken för ſitt arbete ſkall tage thet ſom ſkäligt är / och efter ſom then ſom hoos honom låter göre / kan blifwe med honom eens / och icke dyrcke ſitt arbete öfwer måtten / och thet ſkall icke wara flere efterlåtit / at göre wicht eller måål / utan then ſamme allena / ſom ther til ſatter och Eedſworen är / utan then ther med warder beſlagen / eller annat måål eller wicht uthi handel och wandel bruker dn thet han hafwer giort ſom Eedſworen är / deles til en tiuff.

§. 11.

Digitized by Google

§. 11. Så hafwe Wij och ſtadgat och beſlutet / at effter alle ſom i Häredz och Lagſagu boo / wele hafwe lijke Lag och Rätt / och kan ſkee / at then ſom oförmögneſt är / han kommer oftaſt för Ting och Rätte. Therföre ſå ſkole och alle göre Häradz- och Lagmans Penningar lijke uth / ſå wäl Ryttare ſom Knechter / Torpare ſom half och heel beſätne / och ingen ware therföre frij / ſom Gård eller hemman haſwer.

§. 15. Ändoch uthi Stockholm bleef beſlutet åhr 1599. at halfparten af Häredz-Sakören ſkulle Häradzhöfdingen behålla / och then andre halfparten ſkulle komma i Häradzkiſtan / ſå förnimmer man doch / at ſådant Beſlut är mäſt uti alla Landzändar och Häreder här i Riket uti thet fallet intet effterkommit. Hwarföre äre wij ännu ſå öfwerens wordne / at Häradzhöfdingerne ſampt med Fougderne / ſkole ändeligen låta komma i Häradzkiſtan then halfparten af Häradz-ſakören / ſom befinnes kan wara fallen ſedan ſamma Beſlut giordes uppå Häradzdelen / och ther ſkall hållas ranſakning om / effter Dom-böckernes lydelſe och Fougdternes Räkenſkaper. Thertill ſkole förordnas wiße Män ſom them öfwerſee / ſå at Konungen förſt må ſke rätt / och Häradet icke bliſwer trängt ther ifrå / ſom uppå en almännelig Rijksdag frijwilligen och enhälleligen är beſlutit. Hwilken Häradzhöfdinge eller Fougdte ſom härom icke richtig beſked göra kan / ſkall affättias af ſitt Häradzhöfdingz-dömme och Fougdten af ſitt Fögderij / och aldrig wara om något Embete betrodd. Theßlijkeſt ſå ſkola och Häradzhöfdingerne och Fougdter hwart åhr / när Dombökerne och Räkenſkaperne inlefwereres / hwilket åhrligen wid högſte ſtraff om Johannis tijd ſkee ſkal / göra beſked / hwad ſom i Häradzkiſtan är komuet / och ther uppå driſwa / at när ſom Cronones och Häradzhöfdingens deel bliſwer utgiordt / och then deel ſom Häradet haſwa bör / bliſwer och upburen / ſå framt the icke både therföre wele tillbörligen bliſwa ſtraffade / ſom förbemält är / och betala ther öfwan uppå / hwad ſom ther uti felar.

Öpet

Öpet Mandat om Aln / Wicht och Måhl. Stockholm den 13 Januarii 1605.

WIJ CARL etc. Giöre witterligit at effter som på Rikzdagen i Norrkiöping wart beslutit / at Wij med Rijkzens Råd skulle låta rätta både wicht och måhl / effter som wij kunne tänckia och befinna Rijket och undersåtarne wara gagneligit och drägeligit. Så hafwe wij och nu therom således beståldt / och hafwe låtit giöra en Aln effter Rijholms Aln effter som beslutit hafwer warit. Men Bißmannet hafwe wij låtit rätta effter Ordens Bißman / och giort ett Bißman af järn / och effter dez är wisast att wäga med / och kan icke så snart förfalskas som the tre-Bißman / som härtil äre brukade wordne. Hwarföre befalle Wij alle wåre trogne undersåtare / at the sig effter samma Aln och Bißman i måhl och wicht rätta och icke något annat bruka / så framt de icke effter lagen wele blifwa straffade. Och effter wij wäl kunne tänckia / at thet icke länge blifwer wid thetta sättet / som wij nu hafwa thet giöra låtit / utan några skulle wäl låta finna sig som samma wicht och måhl skulle understå sig til att förfalska / hwar effterlåtit blifwer / thet hwar och een får them sielf giöra. Derföre skall uti hwar Stadh en Eedsworen tilsättias / som them allena giör och ingen annan / och then skal slå sitt märcke uppå samt med Stadzens märcke. Befinnes sedan någon som understår sig Aln och wicht at giöra / utan den samma / eller annan Aln eller wicht brukar / än som han hafwer giordt / den skal tilbörligen blifwa straffad: Hwar och någon Aln eller Bißman warder funnit / som falskt är / då skal den samma derom tiltahlas och han ware plichtad der tilswara. Och på thet at icke skal igenom the gambla Bißman och Alner tagas tilfälle til något bedrägerij; Så skole alle / som dem hafwa / lefwerera dem ifrån sig med en sworen Eed til Cronones Befallningzmän / hwilken them sedan skal sönderhugga och låta förbränna. Befinnes någon som hafwer sådant gamalt Bißman eller Aln hoos sig / han skal böta sina 40 marck / der hwar i sin stad weet sig effterrätta.

Öpet Mandat om Aln/ Wicht och Mähl. Stockholm den 7 Maji Anno 1605.

Wij CARL etc Giöre witterligit at efter opå then Riksdag/ som nu sidst uthi Norrkiöping höltz / wart afhandlat/ beslutit och samtyckt / at Wij med Rijkzens Råd om Aln/ wicht och måål beställa/ effterſom wij kunne tänckia Rijket och Undersåtarne wara drägeligast. Så hafwe Wij fördenskul efter samma Beslutz lydelse med wårt Elskelige Rijks Råd rådt/ så therom beställt och lagat/ at hwad wichten tilkommer / så skall wågen uti alla Siöstäder uthöfwer hela Rijket wara lijk med Stäckholms wåg / så wål wid Elfzborg/ Wijborg och Åbo/ som alle annorstädes. Men Opstädernes wåg både omkring Mählaren så och uti alle Land-Städer / Östergiötland / Småland och Wästergiötland skal wara ett Liſpund drygare än uti Siöstäderne. Och wid Koppar- och Järn-Bergzlagen skal wågen wara ett Liſpund swårare än Opstädernes och Landzstädernes wåg/ när thet som opkiöpes wid bärget wäges / til Siösijdan skal blifwa til öfwerwicht tu Liſpund för än godzet kommer hijt neder. Beſmannen skal wara efter Örebro Beſman/ lijka öfwer alt Rijket/ nemblig 5 marck drygare än Stockholms Beſman. Och skole alle Beſman giöras af järn effter thet sätt wij här i Stockholm hafwe låtit förfärdiga. Och skal uti alla Städer wiſe Edsworne Smeder tilsättias / som samme Beſman och Alner giöra och inge andre / hwilke och skole slå theras märcke theruppå och wara förplichtade at swara til / hwar med Beſmannen någon Falskheet finnes. Hwarföre och alle the gamble Beſmannen härmed skole wara aldeles afsyste / och the som them hafwa / skole lefrera them ifrå sig til Cronones Befallningzmän / hwilka them sedan skola opbränna / på thet the icke mäge komma uti handel och wandell någon willo och oredo åstad. Tynnan och Span skal öfwer alt Rijket rättas efter Örebroo Tynna och Span / men Alnen effter Rijsholms Aln. Biude fördenskull alle wåre Undersåtare / at the sig häreffter rätta och icke någon annan Wicht / Måål och Alnbruka / än som bemält är: Befalle och wåre Ståthollare / Fougdar / Borgmestare och Råd i Städerne / att the hafwa ett flijtigt inseende / at det aldeles måtte blifwa hållit och efterkommit.

Pa-

PAtent om Präſtegårdars Byggning. Stockholm then 20 Auguſti, Anno 1607.

WIj CARL &c. Giöre witterligit / at ändock både Lagen gifwer thet med / och wij ellieſt när man ſkref Ettuſend Femhundrade och Nijotiſe / hafwe låtit giöre ther en ſynnerlig Ordning på / huru Präſtegårderne öfwer alt Rijket ſkole hollas wid macht / hwad huus ſom Allmogen efter Lagen uti hwart Präſtegiäld för ſig är plichtig at byggia / och ſedan the äre upbygde / huru åter igen Präſterne ſkole wara förtänckte at holla them wid macht / ſå at när then ene anten genom döden eller andre mißfall träder therifrån eller bliſwer affatt / at tå Präſtegården altijd och jämpt måtte wara bygd och wid macht hållen för them ſom efterkomma: Så förnimme wij dock theruti ſom alt annat / at ſådan wär giorde Ordning / then dock Rijket til godo är giord / föge bliſwer achtet / utan måſte Parten af allmogen haſwer ſlätt eller intet til ſamma byggning kört eller hulpit / een part kunne och haſwa rättet ſig therefter / och giort theras laga byggningar til Präſtegården / och ſedan en hoop odugſe och förſummelige Präſter komma tijt ſom ſittia och röta thet nider / och ſlätt intet befliita ſig om them at täckia eller förbättra / menandes thet är intet theras Arfwegodz / ſom wij hafwe förnummit alt för mycket ſkier / ſå at några Präſtegårdar / ſom wij med ögonen hafwa ſedt / ſee ſå uth / at ther är icke en ſtufwu ther Präſten kan ſittia torr och odruppen uti. Therföre at ſådan god och laglig Ordning / ſom heele Rijket är nyttig / måtte hollas wid macht / ſå hafwe Wij låtet thette wårt Mandat uthgå / och i befallning gifwit Oß Elſkelige wäre trogne Män och tiänare i hwar Landzände för ſig / öfwer alt Rijket therom ranſaka / ſom Wij och nu härmed i befallning gifwe theſſe wåre tienare Edle och Wälbördige etc. ther om ranſaka / och hwar the förnimme at ſådane laglige huus / ſom äre / Stufwu / Ladu / Steckerhuus / Kornberg / Wiſterhuus / Sompnehuus / Stall och Fähuus icke äre efter Lag och Ordning af Allmogen i Präſtegårderne upbygde / eller och af Borgerſkapet i Städerne / tå ſkole the holla them thertil / at the them ännu utan någon förſummeiſe låte byggia: Och ſkal Allmogen eller Borgerſkapet i then

Stad eller Prästegäld thet skiedt är / böte för hwart hus / the icke hafwe ophyngdt hwart åhr efter annet / tre marck. Finnes och at Borgerskapet eller Allmogen hafwe bygt samma hus / och Prästerne sedan icke hafwa hollit them wid macht med Dörar / Taak och hwad annat der til hörer; Tå skole och Prästerne böte för hwart huus / the hafwe låtet förderfwa / hwart åhr efter annat tre marck / och sedan hollas them för både Borgerskapet och Allmogen / at the här efter byggia husen i Prästegärderne och Prästerne at the them sedan flye och holla wid macht / så framt the större böter och straff icke wele wänta. Men penningarne / som så i böte falla / skole wäre uthstickade taga til sig och låte lefwerere til wår Ränte-Cammar. Ther både wäre utstickade / så wäl Biskopar / Präster och Allmogen i then Landzända the tilstickade blifwa / hafwa sig efterrätta. Ty all god Ordning / som Rijket är nyttig / måste intet så afläggias / utan warda hållen wid macht.

CAROLUS.

KOnung CARL den IX. Patent, om Diurs fällande / Ekehygge och Skall. Stockholm den 4 Augusti Anno 1608.

MIj CARL &c. Giöre witterligit / at ändock offta tilförende årelaglige tryckte Mandater uthgångne / både i Salig Konung JOHANS (Christelig och Höglofflig Åminnelses) wår Elskelige kiäre Herr Broders tijd / så wäl som och nu sedan / at ingen skulle fälle några Diur på wåre och Cronones Ägor och Egendom eller Konungens eenskylte Parckom / som i Lagen förbudne äro; Så förnimme Wij dock likwäl / at thet intet efterkommas / utan then ene öfwer then andre fälle och skiute Diur / ehwar the them kunna öfwerkomma / hwarföre hafwe Wij än til öfwerflöd welet låte gå uth thetta wårt öpne tryckte Mandat, och ännu wele hafwa warnat alle / både en och annan öfwer hele Sweriges Rijke / thet ware sig sedan Grefwer / Friherrer / Riddare eller Swenna / Präster / Hoffmän eller Knechter / Borgare eller

eller Bönder / at hwilken som fördriſtar ſig at handla emot Sweriges Lag och thetta wårt utgångne tryckte Mandat, att han ſkiuter eller fäller Diur på Cronones Egendom / ehwar som hälſt det i Riket wara kan / och ſynnerligen och ſerdeles på Konungens eenſtylte Parckom / och bliſwer ther öfwer beſlagen / han ſkal förſte gången böta Fyratijo marck för hwart Diur / andra gången Ottetijo marck; Och befinnes han tredie gången / då ſkal han miſta liſwet / therföre at han ſin Öfwerhetz förbud och lagen öfwerträder och intet ſkiöter eller achtar. Sammaledes wele Wij och haſwa förbudit / at ingen på Cronones ſkogar eller marcker / ſkal ſkiute eller elliest fånga med ſnaror eller annet / några Rapphöns / wid ſtraff tilgiörendes. Theßlijkeſt der som Fogleleeker äro / ſkal ingen haſwe macht at ſkiute eller tage Foglar med ſnaror på leken / på thet the icke aldeles uthöde them / elliest hwar Wij icke ſynnerligen wele haſwa them fredade / och på ſtore ſkogar / måge the theß emillan / när ſom leeken icke påſtår / Tierhöns / Ährhöns och Jerper ſaaklöös ſkiute eller fånga. I lijka mätto förmärckie Wij och at med Eekeſlough ſkier i the Landzändar ther han är / ſtoor ſkade / ſå at ther hugges ſå ſlätt uth både gammal och ny Eek / at med tijden ſnaraſt ſagt icke en Eek är til at finna; Och förorſakas ſådant måſt therutaf / att när ſom Wij och Sweriges Crono haſwe en eller tree Gårdar i een Byy / och några af Adel haſwa ther En eller ett Torp hoos / tå wille the uti ſkogen wara lijka rijke och hugge ſedan för ſoot af / ſå at then ſom haſwer en half gård / han hugger mehr Eek än Wij på the 2 eller tree. Hwarföre wele wij och uti thette wårt Mandat alfwarligen förbudit haſwa allom och hwar en i ſynnerhet / af hwad ſtänd det hälſt wara kan / at icke någon efter thenne dag fördriſtar ſig / at hugge någon Eek på Cronones ſkoger och ägendom / ther Wij haſwe i ſkogen med them / utan wår tillåtelſe; Och ther the wele hugge på then deel ſom them hörer til / då ſkole wåre Befallningzmän / Fougter och Landzmän ware ther tilſtädes och haſwe ther ett flijtigt inſeende uti / ſå at the icke få hugge ſom the wele / utan ſom the haſwa ägorne uti Byy och booſtad til. Bliſwer ther någon öfwer beſlagen / at han giör emot thette wårt Mandats förbud / då ſkal han böte andre och förſte gången / äfwen ſom förbet ſtår om Diurfällningen / och tridie gången ſtraffes til liſwet. Wijdare efter Lag

förmår / att Häredzskall bör åhrligen holles / therföre skola Allmogen / som uti Häradet boo / ware förtänckte / och ingen ware therföre frijdkallet / att åhrligen hålla theras Laga Skall / och särdeles the ther förnimme Odiur / som Wargar och Biörner ware förhanden; Thet skall hwar och en som i Häredet boendes är / inge undantagandes / Adel och oadel / Hoffmän / Präster / Rytter / Knechter och menige Allmoge / ware förplichtat at holla fyra famner garn / hwar som finnes theruti försummelig / och icke hafwer thet tillstädes / när Skall skall holles / böte hwar gång then fehler tree marck för trädske. I lijka mått skall hwar man som i Häredet boo / hafwe tree famner Halm-mattor efter sådant munster / som wij hafwe låtit gifwa wåre Jägare besked om / hwilke kunne sättes å bägge sijdor om Nättiegården / så at sådane Odiur icke kunne slippe uth på Armarne; Then them icke hafwer med sig / när Skallbud kommer / böte för hwar gång en marck Penninger. Och på thet the icke skole thet förebära / at the icke äre blefne warnade / och at the warda påminte om thet som theres eget gagn är; Så hafwe Wij befalet theße wåre tryckte Mandater at publiceras, uthspridas och upläses i alle Härader och Sockner / och upslås på Kyrckiodörarne öfwer alt Swerige: Giör thet sedan någon emot / så wachte sig för straffet / som i thette Mandat förmält warder; Hwar och Fougterne äro försummelige och icke hålle hand öfwer thette wårt Mandat och alfwarlige Befallning / då skole och the blifwa som otrogne tienare straffade. Ther hwar och en hafwe sig efterrätte.

CAROLUS.

STadfästelse på Landz-Lagen. Stockholm den 20 Decembr. Anno 1608.

WIj CARL den Nijonde medh Gudz nåde / Swerikes / Göthes / Wendes / Finnars / Carelers / Lappers i Norlanden / the Cajaners / och Esters i Lifland / etc. Konung; Tillbiude alle Swerikes Rijkes Inbyggiare / Förstar / Grefwar / Frijherrar / Biscopar / Adel / Frijborne / Frälsis-

sismän / Clerkerij / Krijgsmän / Borgerskap och menige Almoge/ andelige och werdzlige / hwar effter sitt ständ och wilkor / wår kärliga hälsan / nådige benägenhet / och alt gott medh Gudh Alzmechtig tilförende. E. K.ter och idher samptligen är thet wäl witterligit/ huruledes framfarne Swerikes och Götha Konungar och Regenter/ hafwa på åthskillige tider til rätts och rättwijses styrkelse / låtit öfwersee och förbättra Swerikes Lagh / effter som lägenheterne och tilfällen hafwa medgifwit: Men på thet at sådant theres wälmeente arbete och Lagböker / medh tiden icke aldeles skulle förekomma / eller bliswa förfalskade / säsom och / at allom må wetterligit wara / at Swänske och Götha män hafwe för många hundrade åhr sedan/ ja uthi sielfwe Hedendomen / hafft Lagh och Stadgar / ther the sigh effterrättat hafwe / af hwilken Lagh sedan många nyttige stycken fremmande Nationer äre uppå trängde wordne aff wåre Landsmän / som hädan aff Riiket äre dragne / och öfwer theras Land och Rijken äre rådande blefwne / effter som bewijsligit är aff the Göthers och Longobarders Lagh / som ännu är förhanden. Therföre hafwe wij uthi alle Rijkens Landsändar medh störste flijt och åhoga/ låtit upsökia alle the äldste och sanferdigste Lagböker wij hafwe kunnit öfwerkomma / och sedan / effter som the uthi framfarne wåre Förfäders Swerikes Konungars och Regenters tijdh / hafwa brukade warit / nådigest efterlåtit til at tryckias och publiceras. Och säsom Vplands och Östgöta Laghböker äre allrede effter wår nådige befalning aff Trycket uthgångne / och the andre / som äre / Sudermanna / Wästgöta / Wästmanna och Hälsinge Laghböker / medh thet förste skola bliswa förferdigade: Så äre wij och tilsinnes til at låta tryckia Hlands / Smålandas / Wermelands / Närikis och Finlands / och flere Landsändars Laghböker / så snart wij kunne af them några wisse och troowärdige exemplaria öfwerkomma. Begäre fördenskull aff idher / trogne vndersåter / at säsom thetta länder wårt heele Fädernesland och theß Inbyggare til myckin efterrättelse / åhro och berömelse / At J sådana exemplaria / så många som J hafwe / wele låta komma oß til handa / om några sådane Laghböker hoos idher kunne finnas. Och effter thet then Lagbook är ännu uthi almenligit bruk / som bleff aff Rijkens Rådh öfwersedd och förbättrat / sampt aff Konung Christoffer / Swerikes / Danmarks/

No-

Norikes / Göthes och Wändes Konung / Palatzgrefwe wid Reen/ och Hertigh til Beiern ꝛc. Confirmerat och ſtadfäſt / Och aff menige Rijkſens Ständer ſamtyckt / gillat och wedertagin / på thet åhr ꝛc. 1442. Så på thet / at ſamma Laghbok hwarken förkomma eller förfalſkas måtte / och at man ibland ſå många åtſkillige Laghböker något wiſt exemplar hade / effter hwilket man ſigh almänneligrn rätta kunde / Hafwe wij och then Laghbok Swerikes Krono och idher til mycken wälfärd / och rättwijſan til märkeligh förkoffring / i lijke mätto welet af Trycket låta uthgå. Och ſåſom wij förſee oß til idher ſamptligen / at j låte idher wår nådige omwårdnat behaga / och för ſådant omak tackſamme befinna: Så wele wij och idher här med alfwarligen hafwa budit och befalet / at i effter thenne dagen vthi alle Domar / rätte idher effter thenna Konung Chriſtoffers Confirmerade och Prentade Laghbook / hwilken medh the aldra wiſſeſte och älſte Exemplaren öfwerens kommer / och medh them på thet flitigeſte är collationerat. Doch här medh förbehållit Kyrckio Balken / hwilken i inge Domar ſkal effterföljas / förr än han warder aff oß och wårt älſkelige Rijkes Råd / och andre gode förſtändige Män öfwerſedd och förbättred / och aff menige Rijkſens Ständer wedertagin/ och all Påweſt wilfarelſe aldeles uthſluthin / hwilket med thet förſta / om Gudh wil / ſkee ſkal. Theßlikeſt och / at the orden vthi Konungz-Balken i thet tredie Capitel / ſom ſå lyde: Nu är til Konungerijket Swerike / Konunger wäliande / och ey ärfwande ꝛc. Effter giorde Arfföreeningar och Rijkſens affſkedh / ſåledes förandräs: Til Swerikes Rijke är Konunger ärfwande och ey wäliande / ꝛc. Så fierran the förſäkra Swerikes Rijkes Ständer på alle theras Privilegier / Andelige och Werdslige / effter ſom them bör göra och ſwarligit kan wara / både för Gudi och Mannom: Thet ſamma äre och Underſåterne ſkyldige at bewiiſa theras Arfherrar igen / ſom Eedhen uthi thet tempte Capitlet i Konungs Balken vthwiſer. I lijke mätto wele wij och / at man vthi Högmåls och andre ſådane grofwe ſaker / ſom äre / Meenedh / Hudzlaſtande/ Swäriande / Dråp / Hoor / Frändſämioſpield / Ocker / Falſk Witne / och annat ſådant / rätter ſigh effter Gudz Lagh / ſom i then helige Skrifft är författat / och här effter ſkal warda infördt. Och ändoch några varietates eller åthſkilnader uthi ſomlige aff the ſkriffne

ne Lagböcker kunne finnas/ hwilka wid ändan på thenne Book tryckte äro; Så skal man lijkwäl allenaſt hålla ſig wid then mening/ ord och grund/ ſom i ſielfwe texten står/ hwilken wij gille och ſtadfäſte. Wij wele ock i lijke måtte gunſteligen efterlåta them/ ſom Domare-Embetet bekläda/ at hwar några fall förelöpa kunde/ ſom hwarken efter Konung Chriſtoffers Lag/ eller efter Rijkſens ſedermere uprättade Receſſer och Beſlut/ i dömas kunde/ at the tå Lag och rättelſe om ſådane fall ſökia uti the andra Lagböcker/ ſom wij hafwe trycka låtit: undantagandes Kyrckio-Balcken/ och hwad Påfwiſka wiltårelſe deruti finnas kan; aldenſtund man i ſanning förnimmer/ at uti the gamble Lagböcker/ ſom wij hafwe tryckia låtit/ och icke ſå allmänneligen äre i bruk/ finnes många nyttige ſtycken/ ſom uti thenne Konung Chriſtoffers Laghbook äre utelåtne. Til ett beſlut/ kunne Wij Eder ock icke oförmält låta/ att efter thenne Konung Chriſtophers Lagbook/ ſkal dömmas och rattas/ in til thes/ efter ſom uti Norkiöpingz Herredag på thet åhr 1604 beſlutit blef/ wij kunne hafwe tijd med wårt Elſkelige Rijkz Råd och andre gode Män thenne Lagbook med the andre flere/ öfwerſee och förbättra/ hwilket med thet förſta ſkee ſtall: och när ſamme öfwerſedde Lagbook allmänneligen är widertagen/ äre wij til ſinnes med alles idert råd och ſamtycke henne i lijka måtto af trycket låta uthgå. Befallandes ider härmed ſynnerligen och ſamtligen Gud altzmächtig.

PAtent om Saaköron af Nyköping den 3 Martii Anno 1609.

WIj CARL den IX etc. Giöre witterligit/ at ändoch Wij för någon tijd ſedan af Gunſt och Näde hafwe efterlåtet några wåre tienare/ ſom uti daglig tienſt bliſwe brukade/ Konungz Sakören/ här uti Rijket; Säge och fuller gierna/ at the ſamme Sakören beholla motte; Men aldenſtund Wij förnimme/ at många groſwe mißgärningar/ therföre Gudh Land och folck ſtraffa pläger/ warda therigenom nedtyſtade/ ſå at the icke bliſwa/ ſom wåre Bref/ them Wij uppå ſamme Saakören gifwit hafwe/ inneholle/ lagtörde och tilkänna gifwe. Ther-

före så äre wij förorsakade wordne / at wederkännas halfparten af samma Saaköror / på thet wij måge weta hwad Saker som föresalla / och huru the blifwa lagförde / befalle förthenskull wåre Fougtar / at the till Wårt behof upbåhra halfparten af alla the Saköror som falla kunna / och Wij hår till hafwa andra förlånt ; Men then andra halfparten skole the låta them beholla / som wåra bref ther oppå hafwa / och uti daglig tienst warda brukade ; Och skola the effter som uti Linköping beslutit blef / och wij sedan några gånger igenom wåre uthgångne Mandater hafwa befahlat / holla brede wid Håradzhöfdingarne / eller them som i theras stad sittia / en wiss längd oppå alla the Saker / som föresalla / och sedan inlefrera åhrligen / når the giöra theras Räkenskaper / en Dombook på alla the Saker / som för Håradz-tinget hela thet åhret igenom hafwa kommit och ther äro dömde och uthskillde wordne The skola och så snart någon Högmåhls Sak föresaller / hafwa then för rätta / och sedan når hon är opå Håradz-tinget förhörd / ransakad och lagligen dömd / senda then till oss och låta oss omständeligen therom wetta / at Wij måge sedan oss ther uppå förklahra / om samma Saak kan wara till att benåda eller icke : Hwar befunnit blifwer at wåre Fougtar ellieft taga Penningar för någon Högmåhls Saak / eller och låta några stå sitt straff / som till lifwet dömde äro / med mindre än the först hafwa gifwit oss therom tillkänna / tå skola the hafwa förwärckat både Liff och Godz. Ther the som samma Konungz Saköror hår til hafft hafwa / samt wåre Fougder weta sig efterrätta.

CAROLUS.

THen Stormächtigste Högborne Konung ; och Herres / Herr CARLS then Nijondes medh Gudz Nåde ꝛc. Swar uppå the Högmåhls Saker / som N. N. Högstbe:de Kongl. May:tz Ståthållare opå Calmar hafwer sig hos Högstbem:te Kongt. May:t förfrågat. af Sidholm den 1 Oct. Anno 1611.

TIll thet förste / den kona som hafwer mördat barn / skal straffas effter Domen / och dår barnfadren hafwer warit i råd med

med henne / skal han stå samma Straff / hwar ock icke skal han böta 50 Daler.

Til thet andra / åre twå som hafwa lägret sig med hwarandra / och Horan hafwer mördat barnet honom owitterligit / hon skal stå sitt Straff: och han skal böta för Lägersmåhlet 30 Daler.

Til thet tridie / then som hafwer giordt kätterij / och lägrat sin Systerdotter / skal både twå stå sitt Straff effter Domen.

Til thet fierde / then som hafwer giordt kiätterij med sin Halfsösters Man / hon skal stå sitt Straff / och där Mannen kan framdels fås igen / skal han stå sitt Straff / så wäl som hon.

Til thet fempte / the twå bröder / som hafwa legat när ena kona / och then ena brodren wiste intet utaf / then andra hade lägrat henne för / så skole hwardera böta 80 Daler / om Hustrun beder för honom / och konan skal straffas effter Domen til lifwit.

Til thet siette / den kona / som hafwer låtit sig lägra / och hon hafwer förr giordt hoor och kiätterij / skal effter Domen stå sitt straff / och han böta 80 Daler.

Til thet siuende / de som hafwa giort dubbelt hoor / han skal mista lifwet / eller böee 160 Daler / och Horkonan 80 Daler.

Til thet ottonde / den som hafwer giordt enfalt hoor / han skal böta 80 Daler; och om konan hafwer giort hoor tilförende / skal hon kåkstrykas och böta 40 Daler.

Til thet nijonde / den som hafwer lägrat sin lego-pijga / och han bekänner at han hafwer giordt tu hoor förr / han skal böta 160 Daler / och hon 40 Daler.

Til thet tijonde / den giffta Hustru som hafwer lägrat sig med den ogifte eller löske karl / hon skal behålla lifwet / om Mannen beder för henne / och böte 80 Daler / och han 40 Daler.

Til thet elloffte / then som hafwer förtalt sin Öfwerhet / brännes märckie i pannan / och skiäres både öronen af honom.

Öpet Bref/ belangande om dem som äro utrymde/ och gångne Fienden tilhanda. Af Stockholm den 8 Aprilis Åhr 1613.

Wij GUSTAF ADOLPH &c. Giöre witterligit/ at efter som Alment kunnigt är/ huruledes en part af wår nation, så wäl af Adelige som Borgerlige Ståndet/ hafwa för någon tijd sedan rymdt här af Rijket/ gånget wår Fiende tilhanda/ och med allehanda hemlige och nppenbarlige Stemplingar tracktat och practicerat efter fordom Den Stormechtige Högborne Furstes och Herres/ Konung CARLS den Nijondes/ Wår Elskelige Högdtärade kåre Herr Faders/ Christelig och Högloflig i Åminnelse/ Wåt och Sweriges Rijkes deres egit Fädernes- och Fosterlandz förderf och åntelige Undergång. Och ändock Högdtärade Wår Salige kåre Herr Fader/ för denne orsaken skull/ god fog hade hafft dem/ straxt och aldeles här ifrån at utslute/ så hafwer dock Hans May:t af Gunst och Nåde/ på det en åtskilnat wara måtte emellan dem/ som försåteligen woro afrymde/ och de andre/ som sig af andra hade låtit bedraga/ tilbudit några åtskillige resor sin säkra legd/ dem alle som in wille komme/ och swara Hans May:t til rätta/ eller bidie för sin brott; Och hafwer Hans May:t dem sedan der ofwan opå och til öfwerflödh/ låtit peremptorie citera, dock uthan någon frucht/ i det nåore få hafwe sådane Hans May:ts Nådige Tilbud eller laglige Citation hendet/ hwilke inkomne äre/ til Nåder antagne/ deras Godz och Ägendom inrymde/ och äre nu i Wår och Rijkzens tienst; Men största delen hafwa den förachtat och försuttit. Hwarföre och menige Sweriges Rijkes Ständer äro förordsakade wordne/ alle desse ginom ett offentligit Decretum och Besluth at utelycke och legge dem Biltoge öfwer alt Sweriges Rijke och des tilhörande Provincier samt deres Godz at confiscere och läggie under Cronan/ efter som sielfwe Besluten widere utwise. Men aldenstund några af dem hafwe efter Wår Sahl. kåre Herr Faders dödelige afgång/ understått sig utan någon leigd eller wår nådige tillåtelse/ twert emot förber:de Decreto, att begifwa sig hijt in i Riket/ och äre i så måtto förfalne uti Wår Konungzlige hemd och straff/ om Wij wår Rätt strängeligen hafwe efterföllie

föllie welet / så hafwe Wij då här tilsedt Saken ahn / förhopligen at icke många skulle sig den dristigheten påtaga; Men så förnimme Wij / at sedan Wår mening blifwer miſsbrukat / och de nu den ena efter den andra fördristar sig hist in at begifwa oåtwarnat / och efter oß sådant för många orsaker skuld / icke längre står til at lijde / såsom ock på det icke någon mätte af någon falst inbillning komma på olycka / utan hwar och en för skada warnat wara. Derföre wele Wij alle dem / som förledet åhr af Rijket wijkne eller förwijste och biltoger lagde åre / här med warnat / såsom ock alfwarligen och strängeligen hafwa förbudit / at draga här in i Riket eller opå des Gräntzer och tilhörande Provincier, utan Wår special tillåtelse och leyde.

Giör någon häremot / han ware sig eho han wil / öfwer den wele Wij rätte låte / såsom öfwer Wårt Konungzlige Förbudz brytare och Rijkzens offentelige förrådare / Der hwar och en i sin stadh weth sig efterrätta.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

KOnung GUSTAF ADOLPHS Rättegångs-Ordinantie, Giord på Rijksdagen i Örebroo / Åhr 1614.

MJj GUSTAF ADOLPH, medh Gudz Nåde / Sweriges / Göthes och Wendes vthkorade Konung och Arfsurste / Storfurste til Finland / Hertig til Estland och Wåßmanneland / etc. Giöre här med witterligit / at efter som Wij förnimme aff the oendelige Klaghemåål som oß dageligen ifrån wåre trogne Underſåter / menige Rijksens Inbyggiare / högre och lägre / förekomma / at Lag och Rätt icke blifwer tilbörligen handhafft / och såsom rättwijsan så och itt wälbeſtält Regemente kräfwer / skipadt / hwilket sigh ther uthi mäst förorsakar / at Häredz- och Laghmans-Tingh på Landet / så ock Rådhstugurne i Städerne / icke således achtas och föreståås / åre ey heller widh then Myndighet / som the effter Lagen borde: Sedhan at Allmogen

esomofftast uthan sansärdigh lagligh beskedh begifwer sig strax til Hofwa / ther at klaga sijn Saak vthi sins Wederparts frånwaru / Hwilket man sedan befinner gemenligen skee af them som föreklagan åstunda / och orätt hafwa vppå stå: Hwar vthaff fölier at wij antingen måste them snöpligen affwisa låta / eller gifwa på theras berättelse itt sådant beskedh / som then andra Parten som offtast länder til förfång ock præjudicium: Och blifwer således een rättwijs Saak icke försåtligen / vthan af wrång och orättwijs berättelse præjudicerat, och wäl understundom aldeles omstött / och Wij vthan återwändo / först aff then ene / och sedan then andre medh oendelige Klagemål och beswärningar bekymrade och öfwerlupne. Så aldenstund Wårt Konungzlige höge Embete i synnerhet kräfwer / att Wij skole hålla wåre Vndersåter widh Sweriges Lagh och all Rättwijso och Olagh nedertryckia / effter wår yttersta macht / effter såsom wij oß therom städes til thet högste winlagdt hafwe / och än här efter så myckit mögeligit / beflijte wele: Therföre hafwe wij betrachtandes / at then helsosamma Justitia kunde beqwemligest förmedelst laghlige ordentlige Rättegånger widh macht hållas och administreras, nu på thenne Rijksdagh / medh samptlige Ständernes Råth och samtycke / giordt en sådan Ordning / som fölier / then Wij wele / at för Lagh achtas och observeras skal.

Först / Tilägne wij här med alle Häradzhöfdingar och Loghmän / medh sine nämder / så ock Borgmästare och Rådhmän i Städherne / all macht och myndigheet i Rättegånger och Domar / så ock annan Rätt och Rättighet / som them effter Sweriges Landz- och Stadz-Lagh medh rätto bör och tilkommer.

Til thet Andra / Ther emot skole the wara förplichtade at vptaga / fliteligen ransaka / och rättwifligen åtskilia och döma alle Trätor / Controversier, så ock alle andre saker / som för them effter Laghen komma bör / och icke skiuta någon saak ifrån sigh / medh mindre tilförenne är Doom ågången / doch måge the / hwar något Jäff är på färde / eller märckie sigh icke wete i thet fall hwad Lagh är / så länge vpsättia Domen / at the sigh hoos oß och wåre förordnade öfwerste Doom förspöria måge.

Til thet Tredie / Och skole effter thenne dagh alle Häradzhöfdingar wara förplichtade / tre gånger om åhret ordinarie, såsom är

om

Digitized by Google

om Nyåhret / Walburgis och Michaelis / och ellieſt extraordinarie, när ſigh något fall ſå tildrager och behöfwas kan / hålla Ting i hwarie Häradt / Och Laghmannen åth minſto en gång hwar tredie åhr tingta i alla Häreder / öfwer ſin heela Laghſagu. Förſummar thet någon / och thet bliſwer klagat / tå böte Häradzhöffdinge Tretijo Daler / och Laghman ſextijo Daler / til treſkiptes / Konunge / Målsäghande och Häradhe för hwarie Tingztimma han förſumar. Samma Rätt ware medh Borgmäſtare och Rådh / ſom medh Häredzhöffdingar / om the förſumma ſin Rådhſtughudagh / och ther bliſwer klagat öfwer. Och ſkole wåre förordnade Landzhöffdingar / Ståtthållare och Befallningzmän i hwarie Landzände / Stadh och Häred / hafwa itt nogha opſeende / at thetta ſåledes må efterkommit bliſwa.

Til thet Fierde / Hwad ſom nu ſåledes å Häredz- och Laghmans-Ting / eller å Rådhſtugu dömdt warder / thet ſkal hafwa Lagakraffft medh ſigh / och ſkole wåre Landzhöffdingar / Ståthållare och Befalningzmän hålla ther hand öfwer / at Häredzhöffdingers Laghmäns / ſå och Borghmäſtare och Rådz Domar / måghe efterkomne och exequerade warde / ſå frampt the / hwar klagat bliſwer / icke wele ſwara til ſaken / doch hwariom och enom lagligit Wadh uthi the drender / ſom efter Laghen wädias må / förbehållit

Til thet Fempte / Således ſkal här efter wädias å Landet / ifrån Häredzhöffdinge vnder Laghman / ifrån Laghman vnder oß / och wår Konungzlige Hoffrätt / i Städerne ifrån Rådhſtugu vnder oß och wår Konungzlige Hoffrätt. Och ſkal här uthinnan altiſd achtas / at ther medh laghligen procederas, och ingen förſummar i rättan tiſd at wädia / ſå frampt han thet wil åthniuta. Och på thet ingen genom laghligit Wädiande kunde komma på ſåfäng omkoſtnat och ſkada / tå ſkal then ſom wädia wil / wara förplichtat at ſättia Borgen för ſigh / och ſwara åkärenden til rätta / til näſte Konungzligh Hoffrätts Sammankomſt / och icke längre ther medh fördröija.

Til thet Siette / Wij wele och / at ingen efter thenne dagh ſkal bliſwa betrodd om något Domare-Embete / eller ſigh ther medh befatta / förr än han hafwer giort ſin Domare-Eedh / ther ware ſigh Häredzhöffdingar / Laghmän / Borghmäſtare och Rådh i

Stä-

Städerne / wår Domhafwande / medh theras Nämbd och Biſſittiare / eller wåre Ståthållare och Fougdtar / så widt Rådſtugun widkommer.

Til thet Siunde / Så ſkal och ingen här effter medh någon Rättegångs-Saak / ehwad nampn hon hafwa kan / vnderſtå ſigh at begifwa ſigh til oß / förr än han hafwer ſökt theſſe förb:te Ting / och tager ther Doom åth Saaken / medh mindre så kan wara / at han hafwer orſaak ſigh Rättelös at klaga / och kan bewiiſa / at honom åth Tinget Rätten förwägras. Vthi hwilket fall then Domaren ſom han påklagar / är thet Häredzhöfdinge / tå ſkal han aff Laghmannen på Åkärandens begäran til näſte Laghmans-Ting ſtämd warda / är thet Laghman eller Borgmäſtare och Rådh ſom klagas öfwer / tå må Åkäranden beſökia oß eller wår Konungzlig Hoffrätt / och tagha ſtämning på Swaranden / hwilken ſedan ſkal wara förplichtat at comparera och ſwara åkäranden til rätta / för oß och wår Konungzlige Hoffrätt / och ther liida och undgälla hwad Rätten gifwer.

Til thet Ottonde / När nu någon hafwer laghligen wadt ifrån förb:te Ting in och vnder oß och wår Konungzligh Hoffrätt / tå ſkal han tagha beſkedh å Tinge / och Domarenar wara plichtige honom thet at medhdela / och begifwa ſigh ther medh til oß / eller wår vthi Stockholm reſiderande Hoffrätt / och tagha ſtämpning aff wår Doomhafwande eller Præſident, på ſin wederdeloman; Hwad ſedan aff oß och wår Konungzlig Hoffrätt dömdt och affſagd warder / thet ſkal ſtånda och ey återgänga / och hafwe thet ingen macht ſedan yttermera at qwälia / widh Ett hundrade Dalers ſtraff tilgörandes / för Konungz Dombruk / och ware icke theſſe mindre fälter åth Saken

Til thet Niionde / Effter wij och förnimme / at wåre Ståthållare och andre Befalningzmän öfwerträde ſom offtaſt ſitt Embete / och vthi ens annars i ſå måtto / at the ſom medh rätto borde wara Saakſökiare och Executores på wåre wägnar / kaſte ſigh vp för Domare / och confundera ſitt och Häredzhöfdingarnas Embete. Therföre wele wij här effter ther medh ſåledes hafwa hållit / at ingen Ståthållare eller Fougdte ſkal ſigh wijdare medh Landzdommar befatta / än fordra Sakerne på wåre wägne til rätta / Såſom och

driff-

drijfwa vppå / at the Lagha Tingztimmar icke blifwa förſummade. Hwar och aff Domarenar företagas i ſå måtto någon förſumelſe / tå ſkole the vtkräfwia föreſkreffne Böter / och them åthwarna / at icke någon widare förſumelſe företages: Blifwer án tå ingen boot vppå / tå mäghe the gifwa Oß eller wår Konungzlig Hoffrätt ther om tilkänna / och hwad aff oß eller wår Doomhafwande blifwer affſagt / ſträngeligen / och ſom Saken ár til / fulfölie och exequere. Klagar och Häredzhöffdingen eller Laghmannen / at honom aff wåre Befalningzmán ſkeer intráng / tå ſkal hwar wara plichtig at ſwara then andra til Rätta.

Til thet Tijonde / Och ándoch wij ſåſom Sweriges Lagh förmäler / Allmogens Kiäremål ſielff vptaga / höra och rätta wele / och oß ſielfwe / ſå myckit mögeligit / altijd / winläggia / at wåre trogne Vnderſåtare altijdh måge widh Lagh och rättwijſa ſkyddade blifwa / Dock althenſtund wij för andre Rijkſens högnödige ärender / ſå ock margfallige Beſwár ſkuld / icke altijdh ſielfwe Perſonligen alle Rättegångs Saker kunne bijwiſta / effter ſom wij och för Rijkſens walfárd ſkuld / icke altijdh kunne blifwa på itt ſtálle / vthan måſte effter frijdh ſom feigde tijder kráfwia / oß ther hán förfoge / ther wij förnimme wár närwaru til Rijkſens wárn och bijſtánd máſt wele behöfwes: Tå på thet Rátten má altijdh hafwa ſin ordentelige framgáng / och wåre trogne Vnderſåter wete på hwad ort och ſtálle the ſina Rättegångs Saker aflággia / och rättwijs Doom förwánta ſkole / therföre hafwe wij vprättat och ſtadgat wár Konungzlige Hoffrátt / och öfwerſte Doom / vthi wár Stadh Stockholm / hwilken wij ſá vthi wár nár-ſom frán waru gifwe macht at dóma Konungzdoma.

Til thet Elloffte / Och ſkal föreſkreffne wár Hoffrátt wara bekládd aff fiorton Perſoner / ibland hwilke Rijkſens Drotzet altijd ſkal wara en / medh fyra andra af Rijkſens Rád / femb af Adel och fyra andre Lárde och Laghfarne árhrlige Mán: Och ſkal Drotzeten ſtádze wara wár Præſident eller Domhafwande / och honom til hielp en annan för Vice-Præſident

Til thet Tolffte / Sedan thenne wár Konungzlige Hoffrátten en gángh medh ſtickelige Perſoner beſatt / och någon aff them ſedhan kunde anten genom Dödhen ifrán kallas / eller elliest wahn-

fóór warda / eller och på hwariehanda sätt thetta sitt Domare-Embete qwitt gånga / tå skole the andre / som ännu Embete beklädha / Oß sex Män i Wahlet sättia af samma ständ och wilkor / som then förre warit hafwer / innan sex Weker näst ther efter / aff hwilke sex oß förestälte Personer wij en vthwälia / och i then affgångnes stadh förordna och insättia wele.

Til thet Trettonde / För thenne wår Konungzlige Hoffrätt och öfwerste Doom skal först införas / cognoſceras och ändeligen slijtas alle Laghwadde ärender / som vnder oß wädias pläge / och inſkiutas kunne och böre / thet ware sigh ifrån the Furſtlige Hoffrätter i Furstendömen / efter Donationernes lydelse / Laghmans Tingen och Rådhstugu i Konungedömet / Landzrådhet i Estland / och Borgmästare och Rådh i Räfle och Narfwen / inge vndantagandes / och skal ifrån then Konungzlige Hoffrätt ingen hafwa macht at wädia.

Til thet Fiortonde / Sedan / på thet hwart och itt Ständ widh sin wälfägne Frihet och Rättigheet må handhaffd warde / tå wele wij / at hwar någon Adelsman vthi Konungedömet sigh således förbryter och mißhandlar / at han ther igenom (så frampt han til Saken bindas kan) förwärckar / Liff / Ähre / Adeligh Frijhet och Privilegier, Godz eller arfligh Rättigheet / han skal allenaſt comparera för then Konungzlige Hoffrätt / och anamma sin Doom / doch så förstående / at Saken och Gärningen / först ther. hon giord / ransakas och skärskodas / å Häredz eller Lagmans Ting i Land / eller å Rådhstugun i Städerne / och at Personen sedhan medh ransakningen förskickas til thenne wår Konungzlige Hoffrätt / ther at anamma Sentens och Doom. I lijka mätto / ther några af Adel hafwa träta sin emellan / eller medh andre om någon Arffskiffte eller Jorde-Godz innan Konungedömet / tå skal thet skee för thenne wår Konungzlige Hoffrätt. Men ligger Godz / som trätes om / innan Förstendömen / tå måge the först sökia then Förstlige Hoffrätt / hwariom och enom laghligit Wadh efter Donationer förbehållet. Men vthi alle andre ärender / thet ware sigh Syner eller Trätor om Åker / Eng / Skogh / Fiskewatn / etc. Gäld och Skuldsaker / Öfwerwåld / Örätt / Injurier eller hwadh thet wara kan / som anten en Adelsman giör androm / eller honom af androm wederfars / thet ware sigh i Städerne eller på Landzbygden / tå skal han sökia

och

och ſwara å Ting och Rådſtugu i och niuta ſå wäl ſom vndgälla alt thet Lagh och Doom medgifwer / doch hwart och itt Ständz Friiheet och Rättigheet / effter Landz och Stadzlagh oförkränckt / men ſå ſkal thet / ſom förb:t ſtår / icke förſtåendet wara om the Adelsmän / ſom ſigh bruka låta i Krigzwäſend / och ther några mätte förbryta / hwilke ſå länge the rijda vnder Konungens eller Konungens Embetzmäns Baneer / eller them elliest i Krigzſaker noghot befalt blifwer / ſkole Krijgz-Artickler och Rätt undergifne wara.

Til thet Femptonde / Så ſkal och thenne wår Doomhafwande medh ſine Aſſeſſoribus åhrligen öfwerſee alle Doomböcker öfwer heela Konungedömmet / och ther the befinne någon Domare / at hafwa ſtält en orättwijs Sentens för Wåld / Wänſkap / Haat / Mutor / etc. ſkuld / then ſkole the hafwa macht at ſtämpna til rätta / och han wara förplichtat in för them at förſwara ſin Doom / eller vndgälla hwad Lagh medgifwer. Och ſkole fördenſkuld alle Häredzhöfdingar och Laghmän ſå och Borgmäſtare och Rådhmän i Städerne wara förplichtade / åhrligen om Kindermäſſo tijdh at leſwerera i Stockholm til wår Advocat Fiſcal theras oförfalſkade Doomböcker / hoo thet förſumar / ſkal hwar gång thet ſkeer / böta tretton Daler / Dommarens eenſak / och lijkwäl leſwerera Doombocken in.

Til thet Sextonde / uppå thet Mißgärningsmän icke ſå länge ſom här til ſkedt är / måge blifwa oſtraffade / och Synden i ſå mått to tager öfwerhanden / ſåſom och ther emoot / then oſkyldige mätte ſin Oſkyldigheet til godo åthniuta / eller och ſtraffet icke ſkerpas öfwer then bråtzliges ſkuld / therföre ſkal förb:te Wår Doomhafwande medh ſine Adſeſſoribus öfwerſee alla Liifzſaker / them vtur förb:te Häredzhöffdingers / Lagmäns och Borgmäſtares och Rådz Domböcker ſkärſkoda / oß ſedan ther brede widh ſitt egit betänckiande præſentera, men i wår ſtierran fränwaru / gifwe wij them Fulimacht at förklare ſigh på alle Hals- och Liifzſaker / och hwad the ther uppå för Förklarning gifwandes warde / anten til Liif / Lem / Hächte eller Penninge-böte / thet ſkal ſå faſt gälla / ſom wij thet giordt hade / och aff wåre Ståthållare och Beſallningzmän ſtrax och vthan uppehåldning effterkommit warda. Och hwar någon finnas kunde / ſom Domaren til Liifwet icke frija mätte / och lijkwäl för några omſtändigheeter ſkuld Chriſteligen wore honom til Liifwet förſkone / thet wele wii oß ſielfwe förbehållit hafwa.

Til thet Siuttonde / Men aldenstund wij förnimme många grofwe offentlige Mißgärningar skee i Landet / som ingalunda vthan Gudz synnerlige förtörnelse / och the enfaldigas förargelse benädes kunde / så blifwa samma Mißgärningar som oftast ostraffade / eller medh straffet på några åhr eller ellieſt en lång tijd fördrögdt / at förty / at man ther om förſt hafwer måſt sökia beskedh hoos oß. Therföre på thet offentligh. Synd må androm til warnagel och i tijdh straffat blifwa / tå gifwe wij wåre Landzhöfdingar / Ståthållare och Befalningzmän hwar i sitt Lähn / Fullmacht och tilstånd effter laghligh / flytigh / nogha ransakning och Doom / at rätta öfwer efterstreffne Mißgärningar / som är Kätterij vthi then op eller nedhstigande Linea, och vthi then förſte och andre Gradu lineæ inæqualis, Tidelagh / Wälddrächt / Barnamördande / witterligit uppenbart Mord / Röfwerij på Skoghar / å allmenne wägar eller annorstädes / Dråp som skeer medh Hemgång eller förſåtligen / å Kyrckio- eller Tingzwägh / doch så at ther medh procederas effter föregången egen bekännelse och Doom å Häredz- eller Lagmans-Ting / eller Rådstugur i Städerne.

Til thet Adertonde / Processen belangande / som i Rättegångerne brukeligh wara skal / ther medh skal hållas / effter som them i Tingmåla och Rådhstugu Balken beskrifwin finnes.

Til thet Nittonde / Effter wij förnimme några Synd och orätt / som skeer af Ryttare och Knechter / blifwa ostraffat / för then orsak skuld / at theras Ryttmästare / Höfwitzmän eller andre Befalningzmän / taga them i hägn och Förſwar / undan Rätten / tå wele wij här medh strängeligen förbudit hafwa / alle Ryttmästare / Höfwitzmän och alle andre / at förſwara någon aff sitt underhafwande Krijgzfolck för Lagh och Stämme / Vthan så wäl Befället som gemene Ryttare och Knechter / skole alt medan the hemma eller i Borgläger äre / wara allmänligh Landzlagh vndergifne / och liidha och vndgälla hwad Rätten tilsäger / lijkwijſt som andre wåre Vndersåter och Rijkſens Inbyggiare / effter som wij ock i lijka mätto Adelen wele förbudit hafwa / at förſwara eller frijkalla någon sin Tienare vndan Rätten och Ting stämma. Vnderstår sig nogon at göra här emoot / han skal ſielf ſwara til then andres / så wäl som sin egen

egen Saak/ för oß eller wår Doomhafwande/ och sedan ther hoos straffas såsom wårt Förbudzbrytare och förachtare.

Til thet Tiugunde/ Men på thet hwar och en theste bättre må weta/ hwad tijdh om åhret han thenne wår Hoffrätt besökia skal/ tå hafwe wij thet altså förordnat/ at han skal hållas twå resor om åhret/ hwar gång otta wekor. Förste gång ifrån Walburgis och intil Petri Pauli/ Annan gång/ ifrå Märmesso in til Martini/ På hwilke tijdher wår Præsident medh samptlige sine förordnade Biisittiare/ skal wara i Stockholm tilstädes/ och ther slijta och åthskillia alle förberörde ärender/ thes emellan skal anten wår Præsident eller Vice-Præsident, sampt tree aff the andre/ en af Rijksens Rådh/ en af Adel/ och en Lärd och Laghfahren altijd residere i Stockholm/ och hwar några Saker kunde ther anlange/ anten them ther förrätte/ eller ock effter sakernes wichtighet til bequemligare tijd vpskiuta/ och then enfaldige klagande ther om vnderrätta.

At wij thetta således/ som förberört står/ stadgat och ordinerat hafwe/ och alfwarligen wele och befalle aff allom hållas skole/ hafwe wij thetta medh egen hand vnderskrifwit/ och låtit witterligen hängia wårt Secret här nedan före.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Fullmacht för Konungens Domhafwande att besittia och beklåde Konungzdomen i Stockholm. Datum Ulfwesund den 16 Febr. Åhr 1614.

WIj GUSTAF ADOLPH &c. Giöre witterligit/ att effter Laga-Ting och Rättegånger hafwe nu en tijd för mycken beswärlighet/ serdeles Krijg och Örlig skull/ warit försummade och endels komne uthur sitt rätte bruuk/ däröfwer på Undersåternes klagomål snart ingen ände finnes. Hwarföre äre Wij förorsakade wordne på sidst håldne Rijksdag i Örebro at giöra med menige Ständernes Råd och samtyckie en wiß Förordning/ huru hereffter med alle Domare/ serdeles Wår Konungzlige Häffrätt hållas skulle. Och effter då är för gott ansedt och beslutit wordet/ att Wij skulle Wår Konungzlige Häffrätt

Digitized by Google

Stockholm hafwa sittiande / hwilken alle lagwadde Saker och andre ährender/ som effter Ordningen af honom skiärskådas och slijtas kunna/ uptaga skulle / och så derhoos stadgat blef/ att wiße Personer dertill förordnas skulle ; Hwarföre på det be:de Wår Hoffrätt må i rättan tijd komma i bruuk och med skickelige Personer blifwa bestält ; Derföre hafwe Wij förordnat och tilbetrodt / effter som Wij härmed förordne och tilbetro Wår Dom deße effterskrefne Oß Elskelige Edle / Wälborne / Wälbyrdige / Erlige / Lagfarne gode Män / Herr Magnus Grefwe till Wijsingzborg / Frijherre till Ridderholm och Axholmen / Drotzet / hwilken Wij för Præsident och Wår Domhafwande bruka wele / Herr Abram Grefwe til Wijsingzborg / Frijherre til Ridboholm och Lundholmen ; Herr Nils Bielke / Frijherre til Sahlestad / Erland Biörson till Skattmansöö / Nils Anderßon till Fårdala / alle Rijksens Råd / Olof Stråle till Ekna (hwilken Wij wele bruka för Wår Vice-Præsident) Jöran Vlfson till Närnäs / Carl Gyllenstierna till Nynäs / Jacob Jacobson till Staflö och Jöns Jöranßon Lilliesparre til N. sampt Michel Olofson Secreterare , D. Johannes Messenius. N. N.

Och gifwe them Fullmacht effter Lagen / at dömma Konungz-Domb / Wår rättmätige höghet / att bryta alle Skrock-Sochnir och Aff-Socknir effter Lagen oförkränckt / Wij befalle fördenskul strängeligen och alfwarligen allom / af hwad wyrde / stånd eller willkohr han wara kan / hög eller låg / som boor eller wistas innan Sweriges gräntzor / at han kiänner och håller förb:de Wår Domhafwande effter Lagen och Wår giorde Ordning böör och med rätta tilkommer ; Serdeles biude och befalle Wij alle dem som för rättta tala eller swara skole / att de icke allenast på deras rättmätige laglige Citation och Stämning owägerligen comparera, utan ock emot den Dom och beskied / som denna Wår sittiande Håffrätt afsäyendes warder intet wad upkasta / och sig i alla måtto Sweriges Lag och wår Rättegångz Stadga lijkmätigt förhålla. Hwar ock förb:te Domhafwande och Assessores där öfwer / att de rättwijsligen och utan wåld dömt hade med någon / i någorhanda widlöfftighet råka skulle / då wele Wij dem emot hwariom och enom förträde och förswara / och i så måtto skadelös hålla. Där hwar och en weet sig eff-

Digitized by Google

effterrätta. Til yttermehra wisso hafwe Wij detta med egen hand underskrifwit / och wetterligen låtit sättia Wårt Secret härunder.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Ax. Oxenstierna.

Kongl. May:tz til Swerige Rättegångs Proceß / som achtas skal vthi Hans Kongl. May:tz Konungzlige Hoffrätt / sampt een Vnderrättelse huruledes the affagde Domar ordenteligen skole exequeras. Stockholm den 23 Junii Anno 1615.

Wij Gustaff Adolph / medh Gudz Nådhe / Sweriges / Göthes och Wendes vthkorade Konungh och Arffurste / Stoorfurste till Finlandh / Hertigh vthi Estland och Wåßmanneland / Giöre witterligit / at såsom wij af dagelig Förfarenheet nogsampt och öfwerflödeligen förmärckia kunne / at thet är beswärligit / ja endels omögeligit til at vppehålla / fordra och främia i Regementet ett fredsampt och roligit wäsende / med mindre hwariom och enom wederfars lijka Rätt: Och förthenskuld (så myckit thenne bullersamma tijden hafwer medhgifwit) hafwa winlagdt oß / att the Ordningar och Stadgar / som af framfarne Sweriges Konungar och Regenter / wåre Förfädher / hafwe giorde warit / måtte tilbörligin bliswa respecterade / och komma vthi sitt förre loslige bruk igen / särdeles at ock vthi Rättegångs saker then Ordning och Proceß kunde bliswa widh macht hållen / som Sweriges Lagh klarligen vthtrycker och innehåller: Så hafwe wij högeligen ther om warit bekymbrade / huruledes thet Supremum judicium, à quo non est appellatio, och Sweriges Laghbook kallar Konungs Doom / måtte i lijka måtto komma til sin Krafft och Myndighet igen / Hwarföre hafwe Wij för gott ansedt / samtyckt och bewiliat / at wälb:te Supremum Judicium skal igen bliswa vprättat / och sedan åhrligen widh macht hållas; Thet wåre Vndersåter och androm skal stå fritt och wara efterlåtit at andraga theras Beswärnin-

ningar / Saker och ärender / och på them förwänta ett tilbörligit Beskedh aff wåre Doomhafwande ock Bijsittiare. Och skole förbenämbde wåre Undersåter medh inge andre Saaker biuda och tee sigh fram / än the som kunne wara Laghwadde / och ellest vthi samma Rättegång bóre och skole skärskodas och dömmas. Men på thet at the som Domare-Embetet bekläda och medh Rättegången hafwe beställa / så wäl som the hwilke affsagde Domare skola ställa vthi tilbörligh execution och ratione officii af samma Rättegånger äre veelachtige / måge vndfly all Oordning / theßlijkes och at medh alle saker så måtte förhandlas / at the som komma för Rätta / icke skole länge vppehållas / therföre hafwe wij witterligen / effter wår älskelige Rijkz Rådz betänckiande låtit författa effterfölliande Ordning / effter hwilken förbenemde Domare och andre skole sigh regulera, rätta och förhålla / så frampt the wille vndfly och vndwijka wår Konungzligh Hämbd och Nådhe.

FOrst / Wår Konungzligh Doom / Nämbd eller Hoffrätt / skal altijd blifwa hållin vthi Wår Hufwudstadh Stockholm / vthi ett besynnerligit ther til förordnat Rum och ställe / medh mindre / anten Wij eller effterkommande Sweriges Konungar för märkeligha Orsaker wille på någon tijdh tilgórandes förläggian til andra Orter i Rijket.

Til thet Andra / Thenne wår Konungzlige Nämbd eller Hoffrätt skal wara försörgd medh fiorton Personer / the ther noghsampt äre qualificerade at bekläda Domare-Embete / särdeles vthi Sweriges Lagh förfarne och öfwade / beskedelige och uprichtige / effter som på them bäst kan wara ämpne vthi Rijket. Ibland thesse skal altijd Rijksens Drotzet wara en / medh fyre andre af Rijksens Rådh / tem aff Adel och fyre andre lärde och laghfarne ährlige Män / och skal Drotzten städse ware Wår Præsident eller Domhafwande / och honom til hielp en annan för Vice-Præsident förordnas af den Konungzlige Hoffrätt / aff en thera aff medlet ther sittia / och behållandes sitt wanlige Rum: Och sedhan thenna wår Konungzlige Hoffrätt en gång medh stickelige Personer besatt är / och någon aff them sedan kunde / anten igenom Döden ifrån kallas / eller ellest waanfóor warda / eller och på hwarjehanda sätt thetta sitt Domare-Embete

bete qwitt gånga / tå skole the andre som ännu Embete beklädha / oß sex Män i waalet sättia af samma Ståndh och Wilkor / som then förre warit hafwer / innan sex Wekur näst ther effter / af hwilke sex oß föreståltе Personer / wij en uthwällia och i then affgångnes stadh förordna och insättia wele / och then således insatt blifwer / är thet en aff Rijksens Rådh / tå bekläde thet Säte i Rätten / som han ellieſt effter Ståndh och Kall ibland Rådhet hafwa bör / men är thet een aff Adel / bekläde thet nederſte Rummet ibland sitt Medel / och sammalunda vthi thet tredie.

Til thet Tredie / Och på thet hwar och en thes bättre må weta hwad tijdh om åhret han thenne wår Konungzligh Hoffrätt besökia skal / tå hafwe wij thet altså förordnat / at han skal hållas twå gångor om åhret / hwar gång otta Wekor / förſte gång ifrå Walburgis och in til Petri Pauli: Annan ifrå Mårmässa til Martini / på hwilke tijder wår Præſident med sampelige sine förordnadhe Bijsittiare skal wara tilstädhes / och ther slijta och åthskilia alla förb:de ärender. Theß emellan skal anten wår Præſident eller Vice-Præſident, sampt tre af the andre / en af Rijksens Rådh / en aff Adel / och en Lärd och Laghfaren altijdh reſidera i Stockholm. Fördriſtar sig någon vthan wår Wetskap / Loff och Minne / aff them syre som ther til förordnade äre / begifwa sig ther ifrå / och icke någon annan aff sit Medel i medler tijdh i sitt ſtelle förordnar / hafwa förbrutit sitt halfwe åhrs Vnderhåld. Men hwar Præſidenten, Vice-Præſidenten eller någon annan af Bijsittiarne vnderstå at förhålle sigh ther ifrå / och på föreſagdan tijdh icke komma tilstädes / uthan lagha och skälig förfall / tå skal han hafwa förwärckat femb Daler hwar Dagh som han senare kommer / the fattigas Eensaak: Men ther han hafwer lagha förfall / tå skal han sådant gifwa tilkänna genom sitt Bodh och skrifwelse / then Konungzlige Hoffrätt / twå Dagar tilförene förr än Rättegångs-Terminen begynnes: Doch hwar än icke flere än otta på rättan tijd tilstädes woro / tå skole the icke theß mindre hafwa macht vptaga alla förefallande ärender / och them ranſaka / skärſkoda och dömma.

Til thet Fierde / Wår Domhafwande Aſſeſſores eller Bijsittiare / skole icke allenaſt sielfwe wara förplichtade at hand hålla öfwer thenna wår Ordning och Proceſs, vthan och jämwäl med högſta flijt ther

om winläggia sigh/ at han må blifwa efterkommen aff androm/ och vthi ingen måtto öfwerträdd/ nyckit mindre nedherlagd/ och förgätin/ särdeles aff them som wele föra theras Saker för Rätta.

Til thet Femte/ Så skole och wår Domhafwande och Bisittiare altijdh wara tilstädes vppå förelagda Tijdher och Rättegångs Timmer om åhret/ särdeles på the Daghar och Stunder vthi hwarie Weka/ som Rättegångs-sakerne skole hafwas för händer/ nembligen/ ifrå otta slår om Morgonen/ in til ellerwe år slagit för Middagen: Och hwar så behöfwes/ een stund eller twå efter Middagen. Vnderstår sig någon/ anting:n förr skilias ther ifrån/ eller och kommer icke i rättan tijdh tilstädes/ så skal han hafwa förwärckat een Mark för hwar Timma/ och blifwer han aldeles hela Dagen borta vthan lagha bewijsligit Förfall/ böte fem Daler/ the Fattigas Eensaak. Och skal wår Advocat Fiscal wid wår högsta Onåder tilgiörandes wara förplichtat/ icke allenast flijteligen och vthan någors Personers anseende/ vpteckna Personerna/ när the förseent komma til föreskälte Rättegångs-terminer, och sedan när the hwar Dagh eller Stund borte blifwa/ Vthan inmana the Böte-Penningar/ som förbr:kar/ them Fattigom tilsaine åre/ och giöra ther reeda före.

Til thet Siette/ och såsom alle Domare skyldige åre at giöra theras Dommare-Eedh/ så wele wij at wår Doomhafwande så wäl som Bisittiare skole göra thenna efterföljande lijflige och skrifftelige Eedh.

Wij lofwe och swärje widh Gudh och på thet helige Evangelium/ thet wii skole låte oß finne vthi wårt ombetrodde Domare-Embete/ trogne/ redelighe och vprichtige/ så at wij wele efter wår bäste/ ytterste och högste Förstånd/ få ock effter Sweriges Lagh/ Rijkssens Stadgar/ Affhandlingar och Beslutb/ godhe loflige Bruk/ och Sedwaner/ och vthan något anseende til Personen/ vpraga/ ransaka/ skärskoda och dömma alla the Saker som för Rätta komma kunna/ och egentligen thenna Konungz:ige Dommen wederkomma/ doch hwart och ett Ständz wälfängne Friiheter/ Rättigheeter och privilegier vthi allo måtto/ oförkränckte och förbehäldne/ och thet ey låte för Frändskämjo/ Rädde/ Wenskap/ Wilde/ eller för någon annan Orsaak skuld. Wij wele och skole icke heller/ anten sielfwe anam-

ma

ma och taga låta nägre Mutor / Skäncker och Förähringar / särdeles aff them / som föra theras Saker i rätten / eller och för någon Winning eller Fördeel skul / then wij kunne aff strijdighe Parterne förwänta / på hwad sätt och vnder hwadh skeen tå hälst skee kan / mera beplichta then ene än then andra. Wij förplichte oß och här brede widh / at såsom wij icke skole gifwa Parterna som gå medh hwar annan til rätta / någon warning om Sakerne / så wele wij icke heller vppenbara anten them eller androm / som thet lönligit wara bör / och vthi rädhslags wijs blifwer sagdt och talat / anten förr än Domen blifwer affsagd / eller sedan. Theßlikes såsom wij på thet aldratroligste wele beflijta oß / at wij ingen then Saker skole göra / som saaklös är / vthan ther til förhielpa / at then som oskyldiger är / må blifwa frij sagder / och således niuta sin oskyldighet til godo: Så wele wij ingen then Saaklösan göra som saker är / vthan heller ther på förarbeta / at öfwer then brotzlige och skyldige mätte vthan Vppehåldning och Förhalning blifwa dömpt och sententierat. Och til ett Beslut / wele och skole wij alt thet giöra och låta / thet som fromme och rättwijse Dommare wäl kläder och anstär / vthan all Påfund och arga List.

Til thet Siunde / Wij biude och befalle / at wår Domhafwande och Assessores efterfölia thenna Ordningh / när så widt kommer / at the skola rösta om / och gifwa theras betänckiande i Saken / nembligen / at then som nederst sitter / gifwer först sijn mening tilkänna vthi förste Saken / sedhan i en annan Saak then ther näst ofwan före sitter / och wijdare i then tredie / fierde Saak och framgeent vp åth / effter som the sittia til / in til sielfwe Domhafwanden. Och såsom thet föder all Ordningh aff sigh när then ene fäller then andre i Talet / och wil gifwa sitt betänckiande förr än honom effter Ordningen bör swara och tala / så skeer och Rätten een stoor Waanähra och Despect, och länder sielfwe Domaren til effertaal och Förwijtelse / när the inlåte sigh medh frembmande taal och Discurs, och taga sigh något annat före / medan Käranden och Swaranden föra til Saaken i Rätten: Hwartöre wele wij at här medh skal hafwas fördragh / och skole i then staden wår Domhafwande och Bijsitt are gifwa grann acht på thet som aff Parterne kan blifwa framfördt / på thet the icke allenast grundeligen mäghe författa och begripa sielf-

we saken medh thess omständigheter / vthan och sedan ther vthinnan thes rättwisligare döma.

Til thet Ottonde / Efter thet sigh offta tildrager / at anten wår Domhafwande eller någon af Bisittiarne är enthere af Parterne / som Rätten wele plägha / medh Skylskap och Swägerskap förbundne / eller och står medh en thera aff Parterne vti uppenbar Fiendskap / så at Käranden eller Swaranden kunde icke allenast säfwa honom wara wildugan / vthan ock kunde medh Rätta äska och wräkia honom vthur Rätten / så på thet at hwarken then höghloflige Rätten / eller och honom som Domaren är / icke skal skee någon Förklening / therföre befalle Wij at then samma häller sigh ther ifrån så länge thet Målet och Ärendet förhandlas / och kan blifwa slutit.

Til thet Nijonde / Wår Domhafwande och Assessores skole ock theßlikes hafwa ett strängt / alfwarligit och nogha inseende / at the som Sakerne andraga för Rätta / bewijsa Rätten een tilbörligh Reverentz och Ährewördning / bruka uti theras framställande och swarande en berömmeligh Beskedelighet och Moderation, hafwandes fördragh medh all widlöfftigheet / särdeles medh oqwädins och andre otilbörlige och oleflige smäde-och skäls-ord / hwilken thet giör / han skal straffas efter Lagen: Och för all ting skole the hålla them ther til / at hwad the proponera wele / at the thet klarligen och tydeligen framställa / på thet the / som ther satte och förordnade äre / kunne thet anteckna och vthi Pennan författa.

Til thet Tijonde / Efter thet och här til dags medh Doombökerne fast sälsampt och oskickeligen är tilgångit / så at the anten såsom efter Rijkzens Beslut icke äre wordne inlefwererade / eller och fast än några äre inlefwererade / så hafwa the doch aff ingen granneligen warit öfwersedde / efter icke wisse Personer hafwe ther til warit förordnade / som thet hafwa kunnat giöra: Therföre hafwe wij för gott ansedt och bewilliat / at wår Domhafwande och Bijsittiare skola öfwersee alle the Domböker / som åhrligen bör inlefwereras om Kindermässo / begynnandes på the Doomböcker som nu näst förledne Kindermässo äre inlefwererade och här effter inlefwereras skole / och sedhan gifwa theras mening om them tilkänna / men effter them allom samptligen / som Rätten bekläda / fuller swårt will falla / at öfwersee

see samma Domböker / medan Rättegångs-Terminerne wara och vppåstå / så skole the fyre / som i medlertijd i Stockholm residera, som förbemält är / tagha sigh allena samma omaak vppå / och ther the något finna i samma Domböker / som kan wara orätt dömpt / så skole the thet referera til nästkommande Rättegångz-Termin, ther om tå wijdare at ransaka / såsom ock i medler tijd vptaga alle Höghmåhls- och Lijffzsaker / som ifrån alle Landzändar vth om Rättegångz-Terminerne blifwa til oß vpskutne / och gifwa oß theras betänckiande ther om tilkänna / antingen the igenom skälige och Christelige Orsaker måghe benådhas til Lijfwet eller icke: Theßlikes hafwa macht at stämpna och citera på Parternas ödmiuke begäran them som swara skole / doch oß förbehållet alle Citationer, när wij sielfwe äre tilstädes / antingen medan Rättegångz-Terminerne wara / eller ock theß emellan. Men så skal wår AdvocatFiscal först wara förplichtat / at fordra förbemelte Doomböker til sigh ifrån Häredzhöfdingerne / Laghmän / theßlijkes ock Borgmästare och Rådh i Städherne / och præsentera them för wår Konungzlige Nämbd. Är han ther vthinnan försummeligh / straffas tå effter wår Domhafwandes och Bijsittiares godtyckio / men är skulden hoos Häredzhöfdingarna / Laghmännerne / eller ock hoos Borgmästare och Rådh i Städherne / at the them icke hafwa welat / eller ock försummat at tilställa wårAdvocat Fiscal, böte tå tretton Daler för hwar gång thet skeer / wår Hoffrätz Eensaak / och lijkwäl lefwerera Domboken in.

Til thet Ellofte / Effter det endeels wil falla oß beswärligit / at gifwa swar och beskedh på the Lijssaker som åhrligen falla och vnder oß skiutas / medhan wij förmycket annat beställande vthi Regimentz Saker / icke hafwe Lägenhet och tilfälle / at öfwerwäga them effter alles theras omständigheeter / som doch medh rätta skee borde / therföre wele wij här medh hafwa vthi befalning gifwit wår Domhafwande och Bijsittiare / at the alle sådane Saaker vptaga / på thet flijteligaste och troligste öfwerwäga så och skärskoda / anten then som ifrån Lijfwet sagder är / skal kunna benådas eller icke / vndantagandes vthi the fall / som wåre Landzhöfdingar / Ståthållare och Befalningzmän hafwa macht efter Ordinantien at procedera: Och hwad på them i så måtto i wår fierra frånwaru kan blifwa afftalat / thet skal gillas och efterkommas. Men äre wij sielfwe så när tilstädes /

tå skole the först låta oß ther om weta / förr än Executionen skal skee och medh straff t blifwer effterfölgdt.

Til thet Tolffte / Wij wele ock at thenna wår Konungzlig Doom / Nämd eller Hofrätt skal wara til thet minste försorgd med en Lärd / förfaren och trowärdig Secreterare, Notariis, såsom ock några redelige Rättegångz- och Handlingz-Skrifware / förb:te Secreterare til hielp och bijstånd / the ther samptligen skole wara tilstädes på the tijder och stunder som något haffs förhänder / efter som föreskrifwit står: Särdeles medh högsta flijt antekna och protocollera, hwad af Parterne på både sijdor kan för rätta framställas och förhandlas: Thesslikes behålla hoos Acterna wisse Copier aff alle the Breeff / skrifftelige Rättelser och Documenter som vthi Rätten blifwa inlagde. Och skole elieft sig aldeles så förhålla och ställa effter som thesse efterföliande theras lijflige och skrifftlige Eder vthi Bookstafwen vthwisa.

Jagh N. N Konungzligh Nämds tilförordnat Secreterare, tilsäger / lofwar och swär widh Gudh och på hans helga Evangelium / at jagh skal medh högsta flijt / omsorg och åhoga troligen och sannfärdeligen föreståt mitt ombetrodde Kall och Embete: thesslikes protocollera, affskrifwa och vthi godh förwarningh hålla alt hwadh för Rätta kan handlat blifwa / särdeles the Skriffter / Affskriffter och Breeff · som inlagde warda / såsom ock ther några Breeff / Documenter eller Rättelser kunne mig in originali tilstälte blifwa / them hoos sielfwe Acterna gömma och bewara ingom / anten sielfwe Breffwen eller Affskrifft ther aff tilhanda komma låta / uthan Konungens Domhafwandes och Bijsittiares Wetskap och tilstånd: Icke heller någrom uppenbara eller läsa låta thet som förborgat wara bör: I synnerhet hålla thet hemligit som vthi Rättegångz-Saker innan omsychta Dörar blifwer talat och afhandlat. Jagh wil ock hwarken warna och åthwarna Parterna / gifwandes them Rädh vthi theras strijdande Saaker / eller ock tagha eller tagha låta aff them några Mutor / Skäncker och Förähringar / vndantagandes then Taxa som migh för mitt omaak effter bewiliad Ordning giordt är / vthan i alla måtto så förhålla migh / som en Eedswuren Secreterare ägnar och bör / och wäl anstår.

Wij N. N. tilförordnade Handlings-Skrifware tilsäye och swärie wid Gudh och på hans helge Evangelium / at wij wårt tilbe-

betrodde Kall och Embete medh ſkriſwande / läſande / och copierande wele och ſkole på thet flijteligſte / troligen och vthan arg liſt bekläda och föreſtå / effter ſom oß aff Konungens Doomhafwande / Biſſittiare och Secretaren kan bliſwa pålagt och i befallning giſwit. Wij ſkole icke heller någrom vppenbara / höra eller läſa låta / myckit mindre medhdela någon Copia af thet ſom i Rättegångz-Saker bör wara förtegat / vthan Konungs Domhafwandes / Biſſittiares och Secreterarens Loff och minne / och therföre icke heller fordra / begära / tagha eller tagha låta af någrom någon Förähring eller Mutor / undantagandes then Taxa ſom oß för wårt omaak effter bewiliad Ordning giord är. Jn ſumma / wij jätte oß alt thet at göra ſom trogne Skriſware ägnar och bör i alla mått / vthan påfund och argheet.

Til thet Trettonde / Och ſåſom förb:te Secreterare medh ſine Adjuncter och tilförordnade är ſkyldig / at fullkomna och reent ſkrifwa Acterna, ſedan Saken är noghſamt och tilfyllest af Parterna worden för Rätta förhandlat / på thet at wår Domhafwande och Biſſittiare måge them theß bättre öfwerläſa / förr än the någon Doom fälla / ſå ſkal och Secreteraren ſå wäl ſom Rättegångs-Skrifware wara medh tilſtädes när wår Domhafwande och Aſſeſſores wele ſigh ſamſättia och förena om ſielfwa Domen. J ſynnerhet ſkole the tå granneligen vptekna hwadh Skääl / Grund och Bewijs hwar och en förer och brukar / och ther medh han ſtadfäſter ſin meningh / vppå thet at Domen kan theß bättre bliſwa författat och conciperat Men hwad i ſå mått bliſwer förhandlat / ſkole förb:te Secreterare och Handlings-Skriſware behålla hoos ſigh in vthi theras Dödzſtund / och thet för ingom vppenbara / aldeles effter theras giorde Eedz lydelſe. Så ſkal och Secreteraren hafwa vthi ſin förwaring thenne wår Nämds Jnſegle / ther medh låta förſegla / och thet vthi ingen mått mißbruka eller mißbruka låta / theßlikes ware förplichtat medh ſijn eghen Hand vnderſkriſwa alle Breeff och ellieſt hwad aff Rätten kan vthgå / ſedhan ſom the aff Præ denten och Vice-præſidenten, om the både äre tilſtädes / eller aff thera äre vnderſkreffne: Doch ſkole inge Breeff vthgå för än the aff ſamptlige Rätten öfwerſedde och ſamtyckte äre: Och ſedan vnderſkriſwes Bretwen med theſſe Ord: På then Konungzlige Hoffrätz wägnar / Magnus. Men hwad ſielfwe Domare

marne belanger / som af Rätten vthgå / the skole aff Præsidenten och samptlige Biſittiarne vnderſkrifwas ſampt medh alle andre Breff och Miſſiver ſom vthgå / förſeglas medh Hoffrättens Secrete.

Til thet Fiortonde / Wij efterlåte och offtb:te wår Doomhafwande och Biſittiare måge hafwa Eedhſworne Poſter och Breffdragare / the ther effter theras Budh och Befalning kunna förſtrekade bliſwa vthi Landet medh Stämning eller andre Breff. Och ſkal Secreteraren fliteligen låta anteckna på hwad tijd the begifwa ſigh på Reeſan / huru länge the bliſwa borta / och når the komma igen / ſärdeles hwad ſwar the föra medh ſigh tilbaka ifrån them / til hwilke the hafwa warit förſända / och thet ſedan regiſtrera hoos Acterna.

Til thet Femtonde / Och ändoch man icke finner något ther om i Sweriges Lagh / Hafwer ock ſällan här vthi Rijket warit tillåtit / at man hafwer brukat Advocater och Procuratorer, vthan hwar och en hafwer framſtält ſin Saak för Rätta thet bäſta han hafwer kunnat. Liſkwäl effter offta händer / at then ſom en godh Saak hafwer / icke kan ſå framföra ſom thet ſig bör / och i ſå måtto igenom ſitt ogrundade och obetänckte framſtällande fördärfwar och förwecklar ſijn egen Saak: Icke heller kunna Domarne på ſådant ſätt noghſampt bliſwa underwijſte och underrättade om Saksens Omſtändigheeter / ſå at the kunna dömma effter bäſta kunniſt / ſom Laghboken ſäger / vthan nödgas följa Gißningar och thet ſom owiſt är / och följer ſå effter en wrångwijs och ogrundat Berättelſe / en wrångwijs och ogrundat Doom: Therföre ſkal här medh wara Kärandenom och Swarandenom effterlåtit / at ſå frampt the ſielfwe icke wele eller kunna framföra theras Saak och ärender för Rätten / thet the tå måge förſkaffa ſigh andra / ſom thet på theras wägna giöra kunna / doch ſkole the them ſom the ſåledes tilbetroo at tala och ſwara för ſigh / icke allenaſt tilfylleſt och nöyachtigt vnderwijſa om ärendens Lägenheet / vthan ock medhdehla them theras ſkriffteligе Fullmacht / medh hwilken wår Doomhafwande och Aſſeſſores kunna låta ſigh åthnöya för alt efftertal ſkul. Hwar ock wår Domhafwande och Aſſeſſores aff något wichtigt betänckiande ock för ſynnerlige Orſaker ſkulle wille fordra aff Kärandens och Swarandens Fullmecktige någon Eedh / tå ſkole förb:te Fullmecktige giöra thenna efterföljande Eedh.

Jagh

Digitized by Google

Jagh N N. Fullmächtig giorder til Rätta på N. N. wägnar/ lofwar och swär widh Gudh och hans helige Evangelium / at jagh vthi thenna Saak wil effter mitt högsta och bäste Förstånd tala / råda och handla / så at jagh thervthinnan icke brukar någon witterligh Falskhet / Osanning eller Orätt / eller söker thet effter huru jagh kan til min Wederparts skadha och fördärff vphålla Saken / särdeles icke vppenbara för min Principals Wederpart the Skäl och bewijs som migh aff honom til Saksens vthförning äre betrodde Wil ock bewijsa thenna högloflige Rätten / och the Personer som ther vti sittia / all tilbörlig Reverentz och ähra / och beflijta migh om all Lucht och Beskedeligheet / och elliest alt thet giöra och låta thet en trogen Fullmechtig ägnar och bör.

Til thet Sextonde / Effter esomofftast händer at Käranden och Swaranden besökia Rättegången / meera aff en wrång och onskefull begärlighet at träta / och til at vthmächta hwar annan / än at the skole hafwa een godh och rättwijs Saak vppåstå / Hwarföre så framt wår Domhafwande och Bijsittiare befunne thet rådeligit och Käranden och Swaranden wille thet aff hwar annan in för Rätta åsta och begära så skal them effterföliande Eedh bliswa föreskafwat

Jagh N. N. Kärande / gör min Eedh til Gudh och hans helge Evangelium / thet jagh troor och icke annars weet / än at jagh hafwer en godh och rättfärdigh Saak vppåstå / söker och åstundar icke heller här medh någon Förhalning / eller och något sådant Vpsloff som kan lända min Wederpart til skada / wil och så offta som migh aff Rätten om något kan bliswa tilspordt / icke förtija sanningen / vthan henne vppenbarligen bekänna / och hwad migh i så måtto kan wara kunnogt och witterligit / dierfweligen giswa tilkänna: Thetlijkest skal jagh icke heller någrom något skänckia eller någon Förähring tilsäya eller vthfästa / på thet domen må bliswa fäster som jagh wil hafwan / min Wederpart til affsaknat och förderff.

Jagh N. N. Swarande / swär widh Gudh och hans helige Evangelium / thet jagh troor och icke annars weet / än jagh hafwer en godh rättwijs Saak vppåstå / särdeles at förfächta och förswara migh emoot min Wederpart och Anklagare / skal och icke heller åstunda sökia och begära vthi thenna Rättegångs-Saak något ska-

deligit Vpskoff eller Förhalning: Och så offta jagh af Rätten blifwer om något tilspord / wil jagh (så myckit migh witterligit är) bekänna sanningen / och til förestälte Spörßmål swara. Jagh skal icke heller förähra eller någon Förähring vthfästa / på thet Anklagaren må tappa Saaken och jagh winna.

Til thet Siuttonde / Men förwägrar sigh Käranden at göra föreskreffne Eedh / när Swaranden then af honom in för en sittiande Rätt begärer / tå skal Kärandens Klagan wara kraffitlös / och Swaranden ther emoot bliswa frijkänder at ytterligare swara sin Wederpart vthi samma Saak: Theßlijkes skal och Käranden vprätta och betala Swarandenom all lijdin skada och omkostnat effter Doomhafwandens och Bijsittiarnes Mätzordom. Förwägrar sigh och Swaranden at göra föreskrefne Eedh / när Käranden then aff honom in för Rätta kan fordra och begära / Tå skal thet therföre bliswa hällit och affsagt / lijka som Swaranden hade tagit Skulden på sigh / och således tappat Saken.

Til thet Adertonde / Wil nu hwarken Käranden eller Swaranden äska någon Eedh af hwar annan / och wår Doomhafwande så wäl som Bijsittiare theß förthan af alle Lägenheeter noghsampt förmärckia / at Parterna sökia medh samma Rättegång länge och skadelige förhalningar / och fäfänge Vthstychter / ther medh at uppehålla Saken / tå hafwe Doomhafwanden och Bijsittiarne macht och tilstånd ex officio at låta föreståfwa Käranden och Swaranden effterföljande Eedh / så frampt the then medh itt godt och reent Sammwet göra kunne.

Jagh N. N. swär widh Gudh och på hans helga Ewangelium / thet jagh thetta framställer och begärer / icke aff een wrångwijß mening / onsko och argheet / eller och til at förhala tijden / vtan at min nödhtorfft så fordrar och kräfwer.

Til thet Nittonde / Effter och wäl händer / at anten Käranden kommer in för Rätta och giswer androm Saak / och wänder sedan åter icke fullföljandes Saken / eller och at Swaranden och then som beskylles / icke bliswer stadigt at driswa Saken emot Klagaren medh Swar och Gensäijelse / therföre skal både Käranden så wäl som Swarandenom aff Rätten bliswa föreståfwat effterföljandes Eedh.

Jagh

Jagh N. N. Kärande lofwar och swär widh Gudh och på hans helige Evangelium / thet jagh thenne påbegynte Rättegångz-Saak wil / anten sielfwer eller genom min Fullmächtige til Rätta uthföra / och emoot min Wederpart fullfölia. Men hwar och så hända kunde (thet Gudh förbiudhe) at jagh tappade Saken / tå beplichtar jagh migh at uprätta och betala Swarandenom all bewijßlig skada och undkostnat effter thenne til förordnadhe Konungzlige Nämbds Mätzordom och betänckiande / uthan all arg list / och til en högre förwaring / sätter jagh til en wiß Und.rpant alt mitt Godz både rörligit och orörligit / bådhe thet jagh nu ägher / och här effter ägha får.

Jagh N. N. Swarande lofwar och swär widh Gudh och hans helige Evangelium / thet jagh thenne påbegynte Rättegångz-Saak wil fullfölia emoot min Anklagare / och så framt Konungens Domhafwande och Bijsittiare warda afsäyandes / at jagh är skyldigh betala min Wederpart all Skadha och undkostnat / skal jagh then effter theras Mätzord uprätta / och min Anklagare förnöya / thes til högre Försäkring sätter jagh til Underpant alt mitt Godz / thet jagh nu ägher / och här effter ägha får.

Til thet Tiugunde / Och ändoch alle Sweriges Rijkes trogne Inbyggiare både Andelige och Werdzlige / jämwäl och Fremmande skole hafwa til thenna wär Konungzlige Nämbd een säker och wiß tilflycht / så at them skal wara efterlåtit theras Klagemål / Nödh och ärender tilbörligen andraga: Lijkwäl effter Sweriges Lagh icke medhgifwer / at alle Saker immediate och uthan åthskildnadt skole klärskodas aff Konungens tilförordnade Nämbd / therföre biude och befalle wij / at wår Domhafwande och Bijsittiare rätta sigh här uthinnan bådhe effter Sweriges Lagh / så och effter thenne wår Ordning.

Til thet Förste / Skole för thenne wär Konungzlige Hoffrätt och öfwerste Doom införas / cognoſceras och ändtligen slijtas alle Laghwadde ärender / som under oß wädias pläga och upskiutas kunne och böre / thet wari sig ifrån the Furstlige Hofrätter i Förstendömen effter Donationernes Lydelse / Laghmans Tingen / och Rådhstugurne i Konungedömet / Landtrådet i Estland och Borgmästare och Rådh i Räfle / inge undantagandes: Doch så at ther medh

hålles och procederas ſom här effter följer / at the Saker ſom bliſwa Laghwadde i Swerige och Finland / ſkole icke wara vnder Femtijo Daler / Men ifrån Stockholms Stad icke under hundrade Daler : Elieſt ſkal altijdh ſtånda widh Laghmännernas och Borgmäſtarnas i Städerne affagda Domar.

Til thet Andra / Alle Crimina læſæ Majeſtatis.

Til thet Tredie / Alle ärender ſom aff Konungens Nämbd plägа ranſakas och dömas å Räfſt eller Landz-Ting / theßlijkes å Rättare Ting.

Til thet Fierde / Skola och theras Saker bliſwa vptagne / the ther märckeligen ock noghſampt bewijſa kunne / at Rätten hafwer wordet them förnekat aff Häredzhöfdingarne / Laghmännerne / Borgmäſtare och Rädh i Städerne / eller theras Saak hade länge wordet vppehållin / eller at ſielfwe Domarne wore Wederdelemän / vthi Saken partijſke och mißtänckte. Doch ſkole the / ſom ſåledes beſkylte bliſwe förſt ſtämnas af wår Konungzlig Nämbd / finnes the brotzlige / wara the thet Straff vndergifne / ſom aff Nämbden effter Saakſens Omſtändigheter och wichtigheet kan bliſwa pålagt. Men hwad ſielfwe / Saken widhkommer ſkal hon af wår nämbd ſkärſkodas / ranſakas och dömmas / och ingalunda ſkiutas ther ifrån / medh mindre någon märkeligh Orſaak thet kraffde.

Til thet Femte / Alle privilegieradhe Perſoners Saker / förnemligh Riderſkapſens och Adelens effter Privilegiernes lydelſe / och at ther medh hållas efter then Rättegångz Ordinantie, ſom i Örebro bewiljat är

Til thet Siette / Skole och Vpſala Academiæ Saker / ſom elieſt ther ſammaſtädes icke ſlijtas kunne / af wår Nämpd bliſwa antagne / effter Privilegiernes Innehåld.

Til thet Siunde / Skole pck wår Domhafwande och Biſſittiare wara förtänckte at vptaga the Ärender / ſom wij ſielfwe af höghwichtige betänckiande kunne til them ſkiuta / ſärdeles the ſom oß ſielfwe angå.

Til thet Tiugunde Förſta / och ſåſom wår Domhafwande och Biſſittiare ſkole wara förplichtade at uptaga / ſkärſkoda och dömma om alle deſſe förb:te Saker / och ther emot hafwa then Myndigheet at förwägra them Rätten / ſom medh andre Saker biuda och theſigh

sigh fram/ och thenne Rättegång egentligen icke widkomma: Så skole the likwäl icke affwisa någon snöpligen ifrån sigh/ I synnerhet the ther/ til äfventyrs/ äre så enfaldige at the icke weta/ huru medh alle Saker lagligen skal förfaras/ Såsom icke heller kunnige äre på the Saker/ som aff thenne Konungzlige Nämbd skole ransakas. Och på thet att ingen skal klaga sigh Rättlösan/ så skole wår Domhafwande och Bisittiare vthi Fogeligheet och medh god Beskedelighet underrätta them hwar på Saken står/ och eljest vthi alla mått så mycket them står tilgiörandes/ förhielpa hwar och en til thet han kan wara berättigat: Särdeles skole the wara skyldige/ på Klaganbens ödmiuke Begäran meddhela Breeff och Skrifwelser/ så wäl til Borgmän/ Häredzhöfdingar/ Borgmästare och Rådh i Städerne/ som alle andre/ at Klaganden måtte skee och wederfaras hwad sigh förmå.

Til thet Tiugunde Andra/ Wij wele och hafwa gifwit wår Konungzligh Nämbd then Myndighet/ at så frampt the/ som til Rätt och Rättwijsones Skepan och wälfordran satte och förordnade äre/ icke wele låta rätta sigh i Saken/ ehoo the ock hälst wara kunne/ anten vthi högre eller lägre Ständ/ Andelige eller Werldzlige/ i sanneheet the som oß medh lydno och hörsamhet äre förplichtade/ thet the tå måge stämma och citera them in för sig/ och sedan öfwer them sententiera och döma/ anten the tå komma tilstädes eller icke: Doch så at wår Domhafwande och Bisittiare icke lätteligen ställa tro til sådana klagan/ eller äre hastige at gifwa vth Citationer, efter them som öfwer klagat warder/ uthan skrifwa them til och grannelagen förspörja om Kärandens Saak/ såsom ock förwänta ifrån them theras entskyllan och Resolution/ Men hwar anten theras entskyllan icke kan giöra fylleſt vthi Saken/ eller ock the thet aldeles motwiljeligen förtija och förſittia/ tå måge wår Domhafwande och Assessores öfwer them dömma/ som förr är sagt/ ther öfwer wij ock sielfwe wele hålla: Och så frampt Straffet kommer til Penningeböter/ skal halfparten oß til godo/ then andre halfparten skole the sielfwe behålla/ icke allenaſt i thetta fallet/ vthan ock andre/ som aff wår Konungzligh Nämd slijtas ock dömmas/ och sigh emellan lijka bytandes.

Til thet Tiugu Tredie / Wij biude och befalle at wår tilförordnade Domhafwande och Biſittiare för all ting befliita ſigh therom / huruledes the kunna förena och förlijka the ſtrijdige Parterna / förr än något wijdare blifwer tilgiordt i Saken. Men hwar the anten til ingen Förlijkning ſielfwe äre benägne / eller och Sakerne ſå förewetta / at the icke ſkole eller böre förlijkas / tå måge the tå ſakerne för ſigh komma låta.

Til thet Tiugu Fierde / Hwarföre när nu efterlåtit och tilſtadt warder Kärandenom och Swarandenom / at the anten ſielfwe eller ock genom theras Fullmechtige / måge föra Saken til Rätta / ſå ſkole både the / ſå wäl ſom theras Fullmechtige hafwa thetta efterföliande i åminnelſe: Förſt / ſkole the grundeligen medh tydelige och klare Ord icke allena mundtligh / uthan och ſkrifftligh framſtälla ſielfwe Factum och huru thet ſigh tildragit hafwer / ther uthaff ſielfwa Actio och Fordringen flyter och hafwer ſin rätta Urſprung: Och när ſielfwe ärendet ſåledes medh alle Omſtändigheter är wordet tilkänna gifwit / ſkole the framſättia theras Bööm och Begäran / och hwad the förmena ſigh medh rätta hafwa til at fordra. Men är thet een Laghwadd Saak / ſå ſkole the förſt förmåla at the alle formalia och requiſita Appellationis, uthi Sweriges Lagh uthtryckte / hafwa hafft i godh acht / thet är / the ſkole bewijſa / at the lagligen wadt hafwa / icke allenaſt i rättan tijdh / uthan och ifrån thet ena Tinget och Domen til thet andra / effter ſom Laghboken aff them åſtar och kräfwer. Sedan ſkole the anten på nytt repetera heela Saken effter ſom the henne på Häredz- och Laghmans-Ting / ſå ock för Borgmäſtare och Rådh tilförenne hafwa drifwit / eller ock framſtälla henne på itt annat ſätt / effter ſom thet tå bäſt wil ſticka ſigh / och til ett Beſluut begära at ther öfwer måtte fällas en tilbörligh Sentens och Doom.

Til thet Tiugu och Femte / Och ſåſom thet wil falla Swarandenom eller hans Fullmechtige endeels beſwärligit / at ſtrax på Timman gifwa något grundeligit Swar / på Kärandens inlagde ſkrifftlige Klagan / förr än han hafwer ſigh ther uppå betänckt / therföre ſkal Kärandenden och Klagaren altijdh hafwa i förrådh twenne liſka lydande Skriffter / then ena at läggia uthi Rätten / then andra at tilſtälla Swarandenom / ſå framt han thet begärar: Och ſkal både Kärandens / ſå wäl ſom Swarandens inlagde Skriffter ſå wara ſtälte

at

at til Saaksens större anseende och Vthsmyckiande icke widlöstelighen införes fremmande Nationers Lagh / Bruuk och Sedhwane: Doch skal icke warit förbudit at man effter nödtorften och ad melius informandos judices, citerar, allegerar, och bewisar bådhe vthur Gudz och Sweriges Lagh / så ock Rijkzens Receſſer, Affhandlingar och Beslut / loflige Bruuk och sedwaner / thet som kan lända och tiena til Saksens styrckia / förkofring och berömlig vthförung.

Til thet Tiugu Siette / Och effter uti Rättegångs Saker hända plägar thet Käranden så wäl som Swaranden hafwa Sätzmåål och referere sig in på Witnen eller ock andra Skäl och Bewijs / som icke äre så när förhanden / för hwilken Orsaak skull medh Domens och Sententiens affsäyande måtte hafwas fördragh / och Parterna gifwas Dilation: Så gifwe wij här medh wår Domhafwande och Biſittiare then macht och Myndigheet / at the antingen på Parternas begäran / eller ock aff sigh sielfwe på theras Embetes wägna måge tilstädia opskof eller Dilation: Doch så at ther brede widh effter Saksens Omständigheeter eller Lägenheter sättes Parterne en wiß tijdh / när the åter skole wara förplichtade komme medh rchtige beskedh tilstädes igen / och swara hwar andre til rätta.

Til thet Tiugu Siunde / när nu käranden och Swaranden hafwa på bådhe sijdor inlagdt theras Skrifter tilfylleſt / så at intet annat felas / än Dommen skal affsäijas: Skole wår Domhafwande och Biſittiare icke wara förhastige at fälla någon Dom / vthan på efterföljande sätt ther medh procedera och således sigh förhålla.

Til thet Tiugu Ottonde / Först skal tilsäyas the strijdige Parterne / at the wika ifrån Rätten / sampt alle andre som ther medh intet hafwa beställa / så at ingen blifwer tilstädes ther inne qwar / vndantagandes wår Doomhafwande / Biſittiare / Secreteraren och Rättegångs-Skrifwarne.

Til thet Tiugu Nijonde / Är Saken så ringa / at man vthan förhalning / Vpsloff och längt öfwerwägande kan tå strax fälla ther Vthinnan en Dom / så skal then effter wår Domhafwandes och Biſittiares gode betänckiande af Secreteraren bliſwa vthi Pennan författat och conciperat, och aff honom sedan vthi begge Parternas närwaru vppenbarligen vpläsen.

Til

Til thet Trettijonde / Män är Saken så högh / så wichtigh och aff itt så stoort importantz / at thet synes wilia behöfwa något mera och wisdare betänckiande / tå skal Secreteraren sampt medh Handlings-Skriftwarne först skrijfwa acterne rene / them fliteligen collationera och öfwerläsa. När thet skedt är / skole the tilställas twenne Bijsittiare ad referendum, så at man begynnar på the sidsta uthi en Saak / sedan uthi en annan Saak på them ther näst sittia / in til theß man kommer til the främste. Och skole the som Acterne således effter Ordningen äro öfwerantwardade / thervthinnan icke förwägra sigh / uthan taga Acterna til sigh / medh högsta flijt them öfwerwäga / och sedhan uthi alle Collegarum och Bijsittiares närwaru theras innehåld weta at berätta.

Til thet Trettiinde Första / Särdeles uthi Laghwadde Saker skole the twenne Referentes Assessores gifwa tilkänna om then Sentens och Doom / hwilken antingen Häredshöfdingh / Laghman / eller ock Borgmästare och Rådh i Städherne tilförenne uthi samma Saak fält hafwe / om hon är grundat i Sweriges Lagh / och kommer ther medh öfwerens eller icke / så skole the ock på thet kortaste ordenteligen förmåla hwad för Klagemåål Käranden hafwer infördt / och hwad hans begäran hafwer warit / såsom ock hwad Swaranden hafwer ther emot inlagdt / Och sedan alt thet som aff bägge Parterne kan wara sagdt och talat aff begynnelsen och in til ändan: I synnerheet thet som länder til sielfwe Hufwudsaken; Theßlijkes om alt sådant hafwer warit rätt giordt eller icke.

Til thet Trettijonde Andra / När nu hela Handelen är således summarie worden af the twenne Bijsittiare referat, tå skole alle Acta aff nyo / Ord ifrån Ord uthi hela Collegii närwarelse blifwa upläsne / så frampt thet synes wara aff nöden / och skal wår Domhafwande effter giordt Relation och Acternes upläßningh / först fråga the twenne Bijsittiare / hwar på effter theras betänckiande heela handelen står / hwar theras mening ther uthinnan kan wara / och medhhwad Grund / Skääl och Bewiis aff Laghen och ellieſt the sådant wele och kunne förfächta och förswara / sedhan skole alle the andre Bijsittiare effter Ordningen sampt medh Domhafwanden uthi lijka mätto / icke allenaſt gifwa theras mening blott tilkänna / uthan ock hwad skääl the ther til hafwa kunna.

Til

Til thet Trettijonde Tridie / Hwad nu anten alle eller största deelen effter nogha betänckiande och Omröstande besluta och känna gott wara / thet skal wara Domen: Men äre the strijdighe sin emellan / och lijke månge på hwar thera sijdan / tå skal theras mening gälla som bäste Skälen hafwa / och wår Domhafwande wil bijfalla / doch så / at ther wij sielfwe så när stadde äre / skole twenne Assessores, förr än the vppenbarligen låta förkunna för Parterna theras Doom / gifwa oß först ther om tilkänna / såsom ock när the sammankomma til förbete Rättegångs-Terminer, wara förplichtade at låta oß förnimma / hwilke Saker som til wår Konungzlige Hoffrätt skutne äre.

Til thet Trettionde Fierde / Men hwar så wore / at effter Relationen och Acternes vplåsande en eller flere af Bijsittiare ännu wijdare wele begära något vpskoff til at öfwerlåsa Acterne och sigh vthi Saken betänckia / tå skal thet hwariom och enom wara effterlåtit / och i medler tijdh skal medh Omröstandet och Domens författning hafwas fördragh.

Til thet trettionde Femte / Så ändoch Sweriges Lagh medhgifwer / at ingen må wädia ifrån thenna wår Konungzlige Doom och Hoffrätt / och then Rättegångs-Ordinantie som i Örebroo är bewilliat / förmår / at then som samma wår Konungzlige Doom qwälier / skal wara fallen til itt hundrade Daler: Lijkwäl medan wij äga högsta Doom öfwer alla Domare i Swerige / och oß bör om alle Måhl Sanningen vthleta / såsom och återbryta alla Schrochfokner: Therföre må then som befinner sigh beswärat öfwer wår Konungzlige Doom / icke genom något Wädiande / vthan genom ödmiuk Böneskrifft gifwa om sitt Beswär tilkänna / och niuta hoos oß Beneficium Revisionis: Doch så at han strax innan otto Dagars tijd lägger i Rätten twhundrade Daler / the Rätten skola tilfalla / antingen wij then affsagde Domen gilla och stadfäste / eller ock icke.

Til thet Trettijonde Siette / Effter Execution är itt vthaff the ypperste och fornemligste stycken som länder til Rätt och Rättwijsans styrckio och befordran / och wij för all ting högeligen åstunda och gerna see / at hon må tilwäxa och hafwa sin framgång / twärt om igen / att all Orätt och osanningh må nedertryckt och afskaffat warda / therföre är här medh wår alfwarlige Wilie och befalning / at

wår Domhafwande och Biſittiare / ſedan Domen är affſagd / ſättie och förreläggie then Parten ſom tappar / en wiß tijd innan hwilken han ſkal wara förplichtat efterkomma thet ſom kan wara dömdt och affſagt / widh ett anſehnligit Penninge Straff til giörandes.

Til thet Trettijonde Siunde / Men ſå frampt then Parten ſom förlorat hafwer / icke fällbordar thet ſom är affſagt / vthan ſin Wederpart motwilielligen vppehåller / hafwe tå wår Domhafwande och Biſittiare / på Klagandens ödmiuke begäran / macht och tilſtånd at låta alfwarligen tilſkrifwa wår Ståthållare / Befalningzmän / ſå wäl ſom Borgmäſtare och Rådh vnder hwilke Godſet / ther om Parterne äre trätande / är belägit / eller ock ſielfwe Perſonen / ſom Domen är gångin vnder ögonen / hafwer ſin hemwiſt / thet the låta Klaganden wederfaras hwad Lagh förmå. Och ſåſom Sweriges Lagh noghſamt vthtrycker och tilkänna gifwer / huru man ſkal laghſökia then ſom treſkas och icke wil förekomma / jämwäl then ſom affſagdan Dom icke fullgiör och efterkommer (thet ware ſigh om Jordegodz / liggiande Grunder / eller och Gåld / Injurier, vprättade Contracter, eller hwad Nampn thet tå hafwa kan) Så biudhe och befalle Wij / at Ståthållaren / Befallningzmännerne / Borgmäſtare och Rådh vthi theſſe måhl regulera och rätta ſigh efter Sweriges tryckte vthgångne Laghbook.

Til thet Trettijonde Ottonde / Finnes Ståthållarne / Befalningzmännerne / ſå ock Borgmäſtare Rådh här vthinnan förſumelige / ſå at the för anſeende til någon Perſons Högheet / eller och för thet Haat och Afwund / ſom the kunne hafwa at bära til then ſom Saken wunnit hafwer / eller ock för någon annan oſtälig Orſaak ſkull / icke wele efterlåta och ther til förhielpa / at then affſagde Sentens och Doom måtte blifwa ſtält vthi tilbörlig Execution, mycket mindre achta wår Doomhafwandes och Biſittiares Förmaningar och Skrifwelſer / och ther vthöfwer blifwer klagat: Så ſkulle the wara ſalne vthi Wår förſta Ogunſt och Onåde / blifwa affſatte ifrån theras Kall och Embete / och aldrig komma ther mera til igen / och ther vtöfwer vndergå thet Straff ſom them aff wår Domhafwande / och Biſittiare kan wara pålagdt. Til wiſſo / hafwe Wij thetta medh egen Konungzligh Hand vnderſkrifwit / och witterligit

låtit

låtit hängia wårt Secret härnedan före/ som är gi wit och skrifwit på wårt Konungzlige Slott Stockholm.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Then Stormächtigste Högborne Furstes och Herres Herr GUSTAF ADOLPHS Sweriges Göthes och Wendes uthkorade Konung och Arfturstes/ Stoor Furste til Finland/ Hertig til Estland och Wästmanneland/ Resolution och Förklaring/ på de Puncter som Hans Kongl. May:t åre af den Konungzlige Hoffrätt öfwerantwardade/ Actum Stockholm den 23 Junii Åhr 1615.

Först: Att Hofrätten begiärer wetta/ när några framkomme/ som sig beswåre öfwer andre/ som hafwa genom omild berättelse/ impetrerat sigh framfarne loflige Konungars Breef/ anten Donationer, Contracter eller andre/ derigenom de hafwa lijdit skada och mehn/ huru han sig derutinnan förhålla skall. Derpå förklarar Hans Kongl. May:t sig således/ att när några framkomme med sådane Beswär/ då må Hoffrätten fuller taga saken op/ på thet sig ingen må rättelös klaga och förhöra/ hwad der om i samming är/ eller ey: Men ingen Domb ther öfwer fälla/ förän Hans Kongl. May:t är om alle omständigheter underrättad/ och Hans Kongl. May:t sig sielf förklarar/ om Hans Kongl. May:t will sielf afhielpa saken eller icke.

Til thet Andra. Om Hennes May:t Drottningens tiänare/ som blifwe effter Lag och Ordinantiens lydelse stämbde. Derpå är Hans Kongl. May:tz befalning/ att Hoffrätten alldeles procederar der med effter Ordinantiens enfaldige lydelse och rätta förstånd/ så att om gödzet/ som trätes om/ är beläget i Konungedömet/ att han då citeras för den Konungzlige Hoffrätt/ och hwar han icke comparerar, då förfölies med honom/ effter Hans Kongl. May:tz underskrefne Process.

Digitized by Google

Til thet Tridie. Hwad som genom Aff- och Schrock-Sochner at bryta / förståås der på wil Kongl. May:t sig framdeles bättre förklara / effter thet nu i haſtigheet icke ſke kan: Men den Konungzlige Hoffrätts Sentens qwäljande (wed hwilket straff ähr satt) det hwil Hans Kongl. May:t haſwa förstådt / om dem / som icke ordenteligen effter Processen begäre Reviſion och deropå driſwe / brukandes i så mätto beneficio juris, utan ellieſt privatim eller publicè, med Hoffrättens deſpect. klage öfwer orätt.

Til thet Fierde. Deras saak som förſona någon miſsgierning / för än alle omständigheeter äre aff Hoffrätten klärskodade och straffet af Hans Kongl. May:t remitteret, ehwad det och ár för en Miſsgärning / skal den wara / at the skole stämmas för Hofrätten / och effter som den förſonte miſsgerning ähr til / undergå det straff / som dem där kan bliſwa tildömbt / det Hans Kongl. May:t ställer til Hoffrättens arbitrium; Men Miſsgärningzmannen / lide icke deſte mindre / hwad han haſwer förtient / och rätten medgifwer.

Til thet Fempte. Möekränckning och Lönſkeleghe / straffes effter Lagen: Giör någon offtare Möökränckning och Lönſkelego / då fördubblas straffet / hwar gång han kommer igen: Men kräncker någon Möö eller gör Lönſkelego i någon ſkyldſkapz Leed / som icke står uttryckeligen Levit. 18. förbuden / han skal bötha Ottatijo Dahler / effter Salig Konungzl. May:tz Konung CARLS Högloſl. i Åminnelſe / giorde Straffordning.

Med dubbelt och enfaldt Hoors straff skal således hållas. Begär någon dubbelt hoor / då straffas til Liſwet utan alla Nådher; Begär han hoor med löös kona då böte han förſte gången ottetijo Daler / och konan 40 Daler / kommer han annan gång åter / böte dubbelt så myeket / kommer han tridie gången förwiſes Landet på sex ähr / kommer han åtå igen / miſte hufwudet utan alla näder.

Til thet Siette. Med Konungens Rätt uthi dräp hålles effter Lagen / der någon och bryter enfaldt Eedzöre / ſlepper fångar af förſummelſe / eller wangöme / straffas med arbitral pœn efter som saken och miſsgierningen ähr till. Men bryter eller ſönderſlår någon Konungz Hächtelſe / eller ellieſt rymmer der uth / straffes till liſwet / med mindre han särdeles niuter Hans Kongl. May:tz Näder.

Till

Digitized by Google

Til thet Siunde. Begärer någon leygd til rätta / och saakwälldaren icke wil gifwa frijd / då wil Hans Kongl. May:t hafwa sig det sielf förbehållet / när Hans Kongl. May:t åhr tilsådes. Men är Hans Kongl. May:t frånwarandes / då må Hofrätten meddela sitt leygde Bref och det skal hafwa krafft med sig.

Til thet Ottonde. Om den åthskilnodt som på straffen här til hafwer warit / uti synnerlige Provincier här i Rijket / såsom och om Myntzens rätte wärdh / kan Hans Kongl. May:t nu uti denne hastigheet intet stadga / aldenstund det kräfwer ett noga betänckiande; Allenast att den Konungzlige Hoffrätt bliswer wed den sedwane / som uti hwart Landskap här til hafwer warit brukelig / til deß Hans Kongl. May:t kan få bättre tilfälle / der om att ordinera.

Til thet Nionde. Om Rättegångz-terminerne, kan Hans Kongl. May:t ingen förändring giöra / utan menar / att Hans Kongl. May:tz Paß nogsamt skal giöra tilfylleſt / för de såå som kunna wara långwägade.

Til thet Tijonde. Med Executionen på de fälte Domar / som icke ordenteligen begäres Revision opå / wil Kongl. May:t aldeles hafwa hållit / effter Rättegångz-Ordinantien, så at Städthållarne och Fougdarne / som icke fullfölje Domen / skole stemmas / och sedan tagas i tillbörligit och arbitral Straff / efter sielfwa sakens Egenskap.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Kongl. May:tz Swar upgå Hofrättens skrifwelse om Justitiens Administrerande dersammastädes / den 12 Novembr. 1616.

Wår synnerl. etc. Wij kunne Eder trogne Mån och tienare her med nådeligen icke förhålla / at Eder skrifwelse är Oß tilhanda kommen / där uti J förmåla / at effter Rättegångz-Processen förmår / att anten Præsidenten eller vice-Præsidenten med en af hwart medel skole altid der qwar residerande terminerna emellan / at optaga alla högmåls och lijfz saker / öf-

wersee alle Domböcker / som inlefwererade äre och här effter inlefwereras kunne / såsom och meddela dem som klaga Citationer. Och effter som Præsidenten är hemförlofwat och Vice-Præsidenten siuk / begäre J / at Wij genom wår Skrifwelse wille förmana Herr N. A. N. B. och N. C. A. att de skole intil näste Termin wara uti Stockholm tilstädes. Så är där på Wårt nådige swar / at hwad Herr N. A. N. B. anlangar / Så hafwe Wij låtet dem tilskrifwa och förmant att de med det förra skola sig dijt opp begifwa / men N. C. effter han tilförende är i Stockholm behöfwes til honom intet bref / dock wele Wij att han först skull beställa / det som Wij honom för wårt afresande hafwe låtit gifwa fullmacht och Instruction att förrätta och sedan må han i Stockholm beställa / hwad som hans Embete kräfwer. Men anlangande det J förmäle / att rättegångs-Processen förmår / at anten Præsidenten eller Vice-Præsidenten med en af hwart medel skole mellan Terminerne uti Stockholm residera och optaga alla Högmåhls- och Lifftzsaker / så effter Wij förnimme att J den puncten icke hafwe rätt förstått / hafwe Wij icke kunnat låta förbijgå / wår rätte mening där uti att förklara. Så hafwe Wij Eder uti Wår frånwaro / när Wij ute om Rijkens gräntzor stadde wore / den myndigheten tilstatt / at på Wåre wägna declarera hwilka som till lifwet straffas skulle. Men den tijd Wij inrijkes stadde äre / wele Wij Oß sielfwe det förbehållet hafwa / allenast undantagandes dhe grofwe saaker som i Processen förmäles / som är Kätteri / tijdelag och andre sådanne / hwilke Wi hafwe gifwit Wåre Ståthållare tilstånd effter föregången Sententz och Doom till lifwet straffa. Men dee Höghmåhls och Lifftzsaker som Wij hafwe befallat eder optaga / em skole J optaga ad referendum och dem samt med de Domer / som där öfwer fälte äre och ther bredewid edert betänckiande och mening om deras stähl och fundament / om de rätt och lagligen dömde äre / Oß tilhanda sända / så wele Wij oß sielfwe om des entlige Resolution förklara. Wele förden skull att J här effter skole hafwa fördrag att skrifwa wåre Ståthållare sådanne äntlige Resolutioner till / til hwilket Wij eder intet tilstånd gifwet hafwe. Hwilket Wij eder til ett nådigt swar etc. Gud befallandes.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Kongl.

Digitized by Google

KOngl. May:tz Stadga/ giord på Rijksdagen uti Örebro/ den 27 Febr. 1617.

WIj GUSTAF ADOLPH, medh Gudz Nåde/Sweriges/ Göthis och Wendis vthkorade Konung och Arffurste til Finland/ Hertigh til Estland och Wetzmanland/ etc. Göre witterligit/ At ändogh på åthskillige Rijksdagar/ så ock eliest offta stadgat och ordinerat är/ at ingen Rijksens troghen Man/ Vndersåte och inbyggiare/ vnder hwariahanda Prætext thet ock wara kunde/ skulle besökia eller någhot omgänge och gemenskap hafwa medh Konungen i Påland eller hans barn och anhang: I lijka motto äre ock tilförende höge wijten lagde på alle them/ som falla ifrån wår Christelige Troo och rena Ewangelii Lära/ til then Påwiske Wilfarelse: Alt förty/ at sådane plåga som offtast påföra Rijket myken skada/ olycko och fahrligheet: Likwäl så äre sådane wälmente Stadgar och påbudh komne hoos mången i förgätenheet/ och hoos en deel slaghne aldeles i wädret och förachtade. Men effter faran sigh aff sådant Partij dageligen förmerar/ och på det ingen medh skääl eller skeen någhon sin owetenheet skal kunna inwenda/ och sigh ther medh wele endskylla/ tå hafwa wij nu för rådhsampt och nödigt achtacht/ på thenna Rijksdagh/ medh samptligen Rijksens Ständers Ja och Samtycke/ at göra en Stadga och Ordning/ om alle them som här effter något omgänge och gemenskap/ thet ware sigh medh Breeff/ Budh eller i annor motto/ hafwa medh Konung SIGISMUNDO i Påland och hans Medhållare: Såsom ock/ om them som falla ifrån wår Christeligha Troo til thet Påwiske Affguderij. Och ther bredhe widh förordnat hwariom och enom sitt Straff effter hans brott/ såsom här effter följer.

Til thet Första. Alla the som befinnes och öfwertygas at besökia Konungen i Påland/ Fröken Anna/ Konungens i Pålandz Söner/ theras Rådh och Tienare/ som hoos them achtade äro/ och någhot hafwa på Konungens wegna at bestella/ the ware sigh Swenske eller Vthlänske/ hwad heller thet skeer medh Breeff/ Budh eller ock i egen Person/ vthi hwariahanda Saak thet wara kan/ ingen vndantaghandes; Han skal hållas och achtas för en Wår

och

och Rijkſens otroghen Man / och ſtraffas ſom en Förrädare / och a[ll] hans Godz / löſt och faſt / ware förfallit vnder Sweriges Crona.

Til thet Andra. Hwilken ſom beſöker någhon annan aff [de] vthwijkne och Bilthughlagde Swenſke / eller ock andre theras Medh[el]lare / medh Budh eller Breeff / at ſtempla någhot medh them / [om] Wärt och Fädherneslandſens ſkadha och fördärff / eller ſkrifwer ell[er] ſender Tijdender och Kundſkaper / och blifwer ther til Laghwunn[en] han ſkal ſtraffas til Liff och Godz / ſåſom om the före ſagdt [ä]r vthan alle Nåder. Men kan han icke öfwertygas medh ſkääl / [at] hafwa något ſådant ſkrifwit eller Budh ſändt / ſom Oß och R[i]ket kunde ländа til ſkadha / vthan allenaſt thet ſom honom ſielf privatim och enſkilt anginge / han ſkal förwijſas Landet / o[ch] komma här aldrigh i igen / medh mindre han ſärdeles niuter wå[r] Nådher : Och alt hans Jordegodz ſkal falla til hans näſte Frend[er] och Erfwingar / ſom aff ſådane Budh och Skrifwelſer intet w[et] hafwa. Doch hwar näghon vthſänder at ſtudera eller wandra / begi[ff]we ſigh i medlertijdh til the Papiſter eller til Påland / och en ha[n] Wän eller Förwänt / owetandes at then ſamma ſigh til Påland [el]ler hans Anhangh ſlgit hadhe / beſökte honom medh ährlige Bre[ff] eller Budh / tå må han wara vhrſächtat och entſkyllat / medh ſ[å]dana beſkeedh / at ſå ſnart witterligit blifwer at hin vthreſte är wo[r]den Pälniſk eller Papiſtiſk / ingen hans Wän eller Förwant ytt[er]mere effter then dagh gemenſkap medh honom hafwer / widh ſtra[ff] ſom förbemält ſtår.

Til thet Tridie. Får någon Budh eller Breef ifrån Konungen i Påland / Fröken Anna / någon vthrymbd Swenſk och andre af thet Partijt / om hwilke witterligit är / at the äre i Konungen i Pålandz tienſt / eller elliest gerna förfordra hans och hans Anhangs bäſta och framgång : Och thet ſtraxt vppenbarer Oß / eller i Wår frånwaru / Ståthållare eller andre Wäre på the Orter förtrogne Män / ſå tidigt at man kan få honom ſom Brefwet förde / faſt / ware ſaak löös. Stickes thet eller kommer honom ſåledes i händer / åt han icke ſielff kan weta hwem Brefwet förde / eller huru thet til honom kom / tå wärie ſigh / om ſå påäſtas / medh ſielf ſins Edh / at han thet ey weet eller ey hade ſå lång tijd och tilfälle thet at vptäckia / ſå at Budhdragharen kunde faſt taghas / hwarken af honom ſielff eller andre.

Och

Och wäri sedan saaklöös. Men dölier han Brefwet / och thet sedan blifwer uppenbart och kommer i dagzliuset: Tå skal han som thet dulgt hafwer / så framt Brefwen och Budhen äre kompne ifrån Konungen i Påland / Fröken Anna / Konungens Söner i theras Rådh och tienare eller Vthliggiere: Eller och at the någhot i sigh hulle som Oss och Rijket angår / blifwe straffet til Lijf och Godz. Men hafwer Brefwet warit aff androm skrifwit eller i Privat-Saker / tå skal han förmissas Landet som thet dulgt hafwer / och Jordegodz hans tage näste Fiender och Erfwingar.

Til thet Fierde. Hwilken som wetterligen sådana Breff eller Budh förer / och blifwer ther medh beslaghen / skal effter som om sielfwe Brefwens egenskap sagdt är / lijka widh then som sänder eller dööl / hålla och straffat warda.

Til thet Femte. Then som anammar Konungen i Pålandz Patenter / them at uthsprijdha här inrijkes ibland Vndersåtarne / hwad [illegible] är aff Konungen i Påland sielf hijt insänder / eller Patenterne / ett eller flere / eliest kompne i hans händer / och han them [illegible] och vthbredher ibland then enfaldighe Almoghe / at komma [illegible] tilwägha: Eller ock eljest förer them här in medh wett och [illegible] han skal straffas til Lijff och Gode / vthan alla Nådher. Och hwilken som om sådant wetskap bär / och thet ey vppenbarar / achtas lijka godh medh honom / som thet förer.

Til thet Siette. Hwar och någon aff Konungen i Pålandz Lurantet som sigh holla anten in på Gränsen / eller eliest låta finna sigh här in i Landet / blifwer beträdd och fast tagen / han skal straffas som en Förrädare. Och then som en sådant Lurant eller Patente dragare kan få wedh hufwudet / och honom lefwererar wår Befalningzmän i händer / han skal ock beholla alt then brotzliges Godz / löst och fast: Och ther han fattig är / aff Oß för sitt omaak belönt blifwa. Men twärt om / then en sådan Speijare eller Lurant wetterligen hyser och herbergerar / eller i någro måtto til hielp kommer / medh rådh och dådh / han skal achtas lijka godh widh then andra / och straffas på samma sätt.

Til thet Siunde. Hwilken som ock befinnes at löpa kring om Landet / vthspridandes en hoop lögner / ther aff sedan buller / oroo eller mißförstånd kunde sigh förorsaka / han skal effter som Lögnen

är til eller skadan påfölgd / straffas anten til Lijfwet / eller och til Stupone / och ther medh förwijsas Landet.

Til thet Ottonde. Hwilken Fader / Förmyndare eller Förwant / som sender sin Son eller Slächting utländes / til Studium til någon ort / som Konungen och Pålniske Cronan i någhon motto är subject och vnderdån / thet ware sigh i Påland / Littowen / Pryssen / Lijfland eller andre orter / eller och råder honom at begifwe sigh uti något Jesuwitiskt eller andre Papistiske Collegia, han skal / ther sådant bliwer laghligen öfwertygat / förwijsas Landet / och hafwa sitt Jordegodz förbrutit under nästa Frender.

Til thet Nijonde. Men dragher någon sielf utan sine Föräldrars / Förmyndares eller Förwanters rådh och wetskap på någon sådan ort som sagdt är / tå ware han saaklöös: Dogh så / at han i medler tijdh wetterligen icke hielper honom medh Penningar eller annat slijkt: Och then andre / som aff eghit bewägh sigh sådant företogh / ware här medh Biltugh lagd öfwer alt Swerigis Rijke / och näste ffränder hans tage Godz hans.

Til thet Tijonde. Hwar och någhon här til / eller efter thenne Dagh / han ware af hwad Ständ han wil / faller ifrån wår rätte Christelighe troo och Evangelii Lära / som nu genom Gudz nådhe lyser i wårt kåre Fädernesland / til then Papistiske Lära / han skal aldrigh hafwa hwarken Boning eller heemwist / ey heller niuta något arf / rätt eller rättigheet innan Swerigis Gräntzer? Vtan achtas och hollas vthi all arf och annan rättigheet liska widh en dödh / och ware Biltugh öfwer alt Swerige. Men kommer och någon in i Rijket / som hemligen söker at bedraga och förfara Vngdomen medh falsk Jesuwitisk och Papistisk Lära / han skal såsom en Vprors och Twedrächts stifftare / tilbörligen straffat warda.

Til thet Ellofte. Så skal och alle Papister / som anten Swenske födde äre eller sigh här til boning och heemwist i Städerne och på Landet nidersatt hafwa / här medh tilsagd / pålagt och befalt wara / at förtoghe sigh här vthur Rijket / innan tree Månader efter thetta Dato: Hwar och sedan någhon Swensk finnes här inrijkes / efter förbemälte tree Månaders förlopp / som Papistisk wore / han skal straffas såsom Wårt Påbudz förachtare / och then ther vthan hinder hafwer något ondt moot närwarandes Regimentet i finnet / som en Förrädare.

Til

[illegible] Tolffte. Är til wetandes at thenna wår Stadga skal i [illegible] och Rättegånger hafwa lagha krafft/ och blifwa aff [illegible] och hållen/ wid straff som förbemält står/ så länge [illegible] then twist och mißförstånd/ som emillan Oß och Swe[illegible] på then ena sidhan/ och Konung SIGISMUNDO [illegible] Medhollare är på then andra sidhan/ kan genom Gudz [illegible] bilagt och stillat warda.

[illegible] sidsta. Och på thet all onyttigh och skadeligh Dispu[illegible] tijd förtagen warda/ så är här på Rijksdagen gott fun[illegible] Hennes May:t wår älskelighe käre Frumodher på Hans [illegible] Carl Philips/ och aff H. K. Hertigh Johan/ på beg[illegible] [illegible]lighetz wägner bejakat och samtyckt/ att alle the som [illegible] stempla sielfwe i några måtto emoot Oß och Rijket/ eller göre [illegible] andres Stämpling och Pracktiker deelachtige/ så at the anten [illegible] Budh/ eller i egen Person besökia Konungen i Påland [illegible] Anhang och Medhollare/ eller och komma här in [illegible] eller Budh/ änten sende eller aff eghen ondska dragne bry[illegible] i så måtto emoot then 1. 2. 3. 4. 5. och 6. Artikel i Stadgan: [illegible] fast tagne och gripne innan Förstendömen/ the skola [illegible] then som i Konungadömet gripes/ antwardas oß i hender/ vthi [illegible] at ransakas/ dömmas och sedan till Execution tagas/ [illegible] någons geenseen eller hinder. Men tagher sigh någon thet [illegible] at han något practicerat emoth någhon aff Arffursterne/ theras Hwsfruer/ Barn/ Rådh och Tienare/ eller theras en[illegible] Stat/ och blifwer i Förstendömet gripen och fången/ om hans [illegible] Arffursterne hafwa macht sielfwe at ransaka och dömma så widt Laghen/ theras Donationer och wälfångne Privilegia [illegible]/ och Oss effter Donationen Wadsrätten förbehållen Effter såsom hwar och någhon theras Tienare och Edhsworne Vndersåte blefwe gripen i Konungedömet/ tå wele wij then/ och på theras begäran/ til ransakning öfwerantwarda låta: Dogh then beswärade i lika måtto Appellationis beneficium effter Donationen förbehållet I lika måtto skal ock i Furstendömen ransakas om the Mäl som brytas emot then 7. 8. 9. 10. och 11 Artikel i thenne Stadga: Såsom och eliest Arffursterne sin Jurisdiction, Andeligh och Werldzligh/ effter Donationerne altijdh blifwe förbehållen: Alle-

na undantagandes Förräderij / som emot Oß och Cronan förnemligen dirigerat är / hwilkens Ransakning och Doom efter Sweriges Lag / Arfföreningens / Testamentzens och Donationernes rätta förstånd / så och ofligit bruuk / Oß allena tilstår. Wij biude förthenskul här med alle Sweriges Rikes Inbyggere högre och lägre / Andelige och Werldzlige / så och alle wandrande och Handelsmän innan Sweriges Gräntzer / at the sig rätta efter thenna wår stadgade wilje. I like mätto befalle wij alle Häredzhöfdinger / at the uthi alle lagha-Ting / så och Borgemestare och Råd / at the på Rådstugerne tree gångor om åhret låte uplåsa för Menigheten thenna wår Stadga. Och wele ther hoos och biude strengeligen alle wåre Officerer, högre och lägre / serdeles Ståthållare i Landzenderne och på Fästningerne / Fougder / Borgmestare och Rådmän / Tollenerer / Skrifware / Ländz- och Fierdingsmän så och acht andre Befalningzmän / at the hafwe en flitig upsyn och wakande ögha hwar uti sin Befalning / på alle them som bryta emot thenne wår giorde Ordning: Och ther the någohon beslå / at the tå med honom procedere och förfarh efter Laghen och thenna wår Stadga: Icke tilstädiandes någon at synda här emot / medh mindre the sielfwe wele swara til Saken. Ther hwar och en weet sigh fulkomlighen efterrätta. Til yttermere wisso / under wår Konunglige Hand och Secret.

CUSTAVUS ADOLPHUS.

Kongl. May:tz Resolution öfwer några Puncter af Hoff-Rätten framstälte den 6 Junii 1617.

Warwarande Edle / Wälborne och Wälbördige gode Herrar N A. och N. E. Sweriges Rikes Råd / wore deße här efterskrefne Herrer och gode Män uppe hos Hans Kongl. May:t i Stockholm / N. C. N. D. N. E. N. F. och N. G.

Då blef af Hans Kongl. May:t til swar gifwit / uppå deße häreftersskrefne saker: först uppå lifsakerne förklarade Hans Kongl. May:t sig in genere, att Hans Kongl. May:t gaf Rätten tilstånd til

til at ſkrifwa uthi Landzänderne till Ståthållarne / at the fullföllia med the Brotzliges ſtraff / i ſynnerhet med dem / ſom icke kunna benådas / effter föregångne Domars lydelſe.

Men ther the ſom brotzlige woro / kunde / för några ſkiählige och Chriſtelige orſaker ſkull / benådes och komma antigen til penninge-böter eller annat liſdeliget ſtraff / det will Hans Kongl May:t ſig hafwa förbehållit / deruthinnan att diſpenſera, när Rätten gåfwe Hans Kongl. May:t tillkienna. Deßlikeſt war ock Hans Kongl. May:tz förklaring / att the / ſom oförmögne äre att utläggia dhe böter / ſom den Kongl. Hoff-Rätten erkänner / och decernerat att uthgifwas för hordoms laſt / the måge utgifwa ſå många penningar ſom the kunna uppå ſamma böter åſtad komma / och för det andra ſläs i jern och arbete wid Konungens Slått och Gårdar.

Uthi liſka måtto nådigſt förklarade ſig Hans Kongl. May:t om alle miſsgärningzmän / ſom bliſwa benådade med penningeböter / the ſkohle / ſedan böterne äre utgifne / afbedia förſamblingen / där de boendes äre / thet the giort hafwa / och för ſamma theras miſsgärning taga uppenbahr Skrifft och aflöſning / i hela Förſamlingens närwaru.

Blef ock af Hans Kongl. May:t bewilliat / att när Præſidenten eller Vice-Præſidenten icke är tilſtädes / ſkola en af hwart medel underſkrifwa alla the Breff och Citationer, ſom utgå af Rätten på ſamptel. Rättens wägner.

TRanſſumpt af Konung GUSTAVI ADOLPHI Privilegier för Ridderſkapet och Adelen / dat. Upſal. den 8 Octobr. 1617.

§. 7. MJ wele ock icke låta them oſtraffade bliſwa / ſom någhot taala och ſäya uppå någhon Riddare och Adelsman / thet ſom hans hedher / ähre och godhe rychte angåår / och honom elieſt ſpottligen och til neeſa wara kan: Så wele wij och icke tilſtädie / at någhon Riddare eller Adelsman ſkall bliſwa wåldförd / beſtrickter / fängſlader och inmaanter / myckit mindre förderſwader å liff eller lem / ey heller honom /

hans Huus och Gårder / breeff och egendom / löst eller fast / afhendt / hwad heller han thet ärfft eller ährligen förtient hafwer / ransakat / slöflat / bortgifwit eller i någhon måtto affhendt / medh mindre och förr än han til någhon grooff miszgierningh / ther medh han lijff / ähra och godz effter Laghen förwärckat hafwer / öfwertyghat / laghwunnin och dömder är. Doch hwar någhon Riddare eller Adelßman bleſwe uthi någhon uppenbarar grooft miszgierningh / ther medh han ju hafwer förwärkat lijfwet effter lagh och lagha stadgar baar och å färska gerning eller flyande fote taghin / tå skal oß här medh icke förtaghit en sådane uppenbaar miszgierningßmann at låta antasta och uthi ett ährligit och en Adelßmans beqwemligit rum til Saaksens uthföring förwara / och sedan medh honom procedera effter laga doom. Men är gerningen icke så grooff / uthan kan til äfwentyrs genom nödhwärn ähres och redelighetes förswar / hastigt hendelse eller annat slykt blifwa lindrat och enskyllat / tå må then skyldighe niuta adelig borgen och löffte til rätta.

§. 8. Wij wele icke låta läggia några frälses godz under Cronan / eller ock låta räknas förbrutne wara för andre orsaker skuld än som Sweriges lagh thet uthtryckeligen förmäler / nemligen / när någhon leder å fosterland sitt uthländskan hähr / och bähr afwogh Skiöld emot sin rätte Herre / och häriar sitt rätta fosterland: Men förseer sigh någhon utaff Adel uthi annat fall medh någhon uppenbaar miszgierning / tå skal han icke annat än effter lagha doom straffat blifwa / och näste skyldeste arfwingar tagha hans godz.

§. 9. Bryter någhon Adelsman Eedzöre brott / tå må han hafwa säker leigde til oß / och til Tings at swara ther sin saak / och hafwe sedan saker leigde ther ifrån och i sitt behåld igen / aldeles som lagh säger i Eedzöris Balken / 22 och 24 Cap.

§. 10. Ther och så illa wore / at någhon Riddare eller Swen toge sigh thet orädh före / at han förde affwogh Skiöld emot oß och sitt fosterland / och i så måtto förbruto lijff / ähre och Godz / tå skal icke hans Hustrus / Barns eller folcks deel ther uthi inmängies / innan jordh- eller lösörer / uthan ifrån skifft blifwa / så at thet icke tillijka kan borttaghes / uthan rätte ägande skole sådant obehindrat beholla.

§. 11.

Digitized by Google

Medhan och lagh förmå / at qwinnona eller Öfwermenniſkiona Edzöre bryta / hwarföre om någhon Ridders eller Ofrälſe Enckie eller dotter ſigh någorlunda i hwad måtto förſeer / bryter och miſshandlar / tå ſkal hon efter ſin förſeelſe och förbrytningen åt ſtoor eller liten til / laghligen ſtraffat bliſwe / och ingen annan mäniſkior taghe hennes jord eller löösöre. Hwar nu någre hafwa ſigh at beklagha / at några Jordegodz åre them af Kronone laghligen affhendte / tå wele wij ther öfwer ranſaka låta / huruledes ſamma ärende kan och enom thet lagh och rätt kan wara / låta wedergå.

Når och ſå hender / at någhor Jordegodz laghligen förwärckat warder under oß och Cronan / tå wele wij unna them någhon aff them i Slächten / doch oß förbehollit / ſom oß ſyntes them aff gunſt och nådhe unne och efterlåte / ſå de ſig med trogen tienſt hoos oß förwärfwa och förtiena kunna / ſåsom ſkiäl ſig en eller flere.

Är thet ock ſå / at några kunne hafwa ſigh til at beſtyrcka them någhon Jord och egendom / eller Breeff och beſkrifft affhendt wara / eller och några hemman kunne wara / ifrån them taghne och lagde under Cronan / och loſwat wederlagh förr / ſå icke ſkedt är: The ſamma måge gifwa ſådant hoos oß tilkiänna / hwad beſwär the i then måtta kunne hafwa / ſå wele wij dem låta ther effter ranſaka / och hwar ſådane Breff och godz funnes / tå åre wij öfwerbödige at låte bädhe Breeff och Seget / och andre Documenter, ſom under wårt wäld finnes / ſåſom och godz reſtituere och igen gifwes / och både i ſådane och andre måtto / liuſom och enom ſitt arff och annan rättighet oförkränckt / niuta och behålla låta. Och therföre wele wij icke tilſtädia / at någrom något inträng ſkee och tilfoghas ſkal / utan at hwar och en må niuta then jordh och egendom ſom han medh lagha fång beſitter / alt in til theß honom någhot med lagha dom ifrån winnes kan / aldeles ſom lagh förmå. Ther och ſå är / at någhon befinner ſigh til någhot godz och Eghor bördig wara / tå ſkal honom ware fritt uthan miſshagh eller onäde / at tale ther uppå / och hwar honom ſådant bliſwer för rätten tildömt / tå må han obehindrat komma til ſitt igen / doch at ſådant ſkeer med wår wetſkap.

§. 16.

§. 16. Så wele wij och här medh hafwa wåre godhe männ aff Ridderſkapet och Adelen privilegeret och benådet / at the icke ſkole wara förplichtade / at ſlå til rätta för nägre lijfzſaker / för mindre mån än theras wederlijker: och intet godz heller någhen Egendom dömes någon Riddare eller Swen til eller ifrån / vthan aff Riikſens Rådh / eller på Konungz reffſta tingh / ſom laghligen hållas kan medh mindre än ther kan wara medh jordſtyner näghre parter emellan / och tå fullföljes ther medh ſom lagh ſägher.

§. 17. Så ſkole ey heller Adelens landbönder / ſärdeles theras eenſkylte Hofftienare / Gårdz och legohion / bliſwa af wåre Befalningzmän och Fougder wåldförde / ſlaghne och i handkloffwor ſatte / heller i torn och hächtelſe införde. Men hwar någhon bliſwer beſkylt för någhon miſsgerningh / och är ey baar åtaghen: Är han landboo och boofaſt man / niute allmenne Landzlag och Tings fredh / är han tienſte heller löſker drenghar / tå ſkal ſådant Huusbonden heller hans Fougde kundgiöres / och han ware plichtigh at taghe drengen i hächte heller borgen / ſom ſaken är til / til rätta. Men bliſwer han baar och taghen å färſke gerning / innan thet Slotzlänet ſom Huusbonden är boendes uthi / tå må han af wår Fougde eller Länsman fänges och antwardas i Huusbondens hächte / til näſte ting / och wari ſedan Huusbonden ſkyldigh at ſtälla honom för rätta / eller ſwara hans ſaak. Men bliſwer han fången å ferſke gerning / annorſtädes än i bemälte Slotzlähn ſom Huusbonden boor uthi / tå föres i wårt häcte til rätte Tingsdagh: Och ſå ſnart någhon frälſis landboo / Gårdztienare / eller leghohion / hafwer warit för rätta / och ther bliſwer fällt til lijfwet / tå ſkal han öfwerantwardes wår Befallningsman at ſtå ſitt tilbörlige ſtraff; men bliſwer han til lijfwet och böther benådd / tå hafwe wij nädigeſt efterlåtit / at Huusbonden må niuta och beholla all Konungzligh rätt och Saakörer / effter Adelens Privilegier.

§. 18. Theßlijkeſt / ſkole och Adelens landbönder frije wara the twå åhrlige Slotzhäſtar / ſom Adelens landbönder hafwa här til utgiordt / til Cronones behof / hwilke doch i Calmare til een tijdh efterlätne bliſwe af Adelen / Riikſens föreſtåndare til uppehälle / ſå at the them ſielfwe niute och behälla måge. Och ſkole uthi lika mätto frije wara för alle dagswärcker / kiörtzler / Skiutzreeſor / gäſt-

gästningh och hästelopp / som Adelens landbönder här til hafwa warit betungade medh / så at ingen Befalningßman eller Fougde skal här effter hafwe macht någhot sådant Adelens landbönder at tillägge och påbiude; Doch undantaghandes the fall / som Privilegierne inneholle / nemligen / at när wij för wåre och Rijksens lägenheter genom landet dragha / eller wij wåre Sändebudh til fremmande orter förskicke / eller ock några fremmande Sendebudh hijt in i Rijket til oß förskickade blifwe / eller ock the lägenheter kunne förefalla / som i Sweriges lagh uthtryckeligen förmälte stå: Tå skole så wäl Adelens som wore eghne landbönder bådhe medh skutzreesor / gierder och andre pålaghor hielpe til / at wij och wåre folck blifwe förfordrade och försörgde. Doch skole uthi alle gierder och hielper blifwe räknandes twå Frälsis landboor emoot en Statte- och Cronobonde / och twå halfwe emoot en heel / och twå fierdingßtorpare emot en halff. Elliest skole icke Adelens landbönder medh några andre giärder och hielper / heller och i andre fall blifwe betungade / än som förbemält är. Doch skole altijdh the frälsebönder / som under Adelens Sätegårdar uppå een mijl när liggie til dagßwärcker / blifwa frij för all Skiutzningh och tunga. Men the / som länger ifrån Sätegårderne belägne äre / skole göra hwar tridie Skiutzfärdh emoot en skatte- och Cronebonde / effter rijksens stadgar och Adelens Rätt och Privilegier. Ther emot skole inge Adelßmans tienare fördriste sigh at tagha några Skiutzhästar och fordenskap / hoos Skatte- och Cronebönder / uthan hoos theras huußbönders landboer allene / uthan så är / at the aff oß til Hofwedt kallade blifwe / heller wij them vthi wåre och Rijksens ährender förskicka wele / tå skole the så wäl hoos wåre som theras egne landbönder / med Skiutzfärd och annan nödtorfft befordrade blifwa: Eliest skole the för sigh effter wår ordningh betale som andre.

§. 19. Och när Rijksens tarff och lägenheter förfalla / som uthi laghen förmälte äre / at någhon Contribu ion och hielp moste pålagd blifwa / tå skal icke någhot påleggies Adelens landbönder / uthan menige Ridderskapets och Adelens godhe jaa och samtycke: Och tå skal altijdh i sådane hielper blifwa räknade twå fullsätes Frälsebönder emot en fullsätes Skatte- och Cronebonde. Item twå halfwe emot en heel och twå torpare emot en halff. Således skal

och holles/ når någhon uthſkriffningh hoos allmoghen til Rijkſens wärn och förſwar bewilligat och ſamtyckt bifwer / til at holles: Doch undantaghandes the landbönder ſom på een mijl når under Sätegårderne belägne äre/ hwilke altijdh för gierder och uthſkriffninger ſkole frij wara. Elieſt ſkal Adelen uthi ofredlighe tidher icke förſwara mere manhielp på ſine hemman/ än ſom hwart hemman kan nödtorfftéligen bliſwe beſatt och uppehållet medh. Uthan ſå är/ at höge nödtorfften ſå trängia kan / at man utaff huuſet uthgå måſte / tå ſkole alle ther til wederredo finnas. Och ändoch Adelens landbönder / ſom under theres Sätegårder på een mijl når belägne äre / ſkole/ ſom ſagdt är / för alle Skiutzfärder och gäſtningar frij wara: Så ſkole doch ther under icke förſtås the ſtore lähn / ſom framfarne Konungar eller wij någhen aff Adelen Herredz- Sochne- eller fierdinge taals ſtenckt och gifwit hafwe/ hwilke ſåſom andre til ſkälige Skiutzfärder och gäſtningar ſwara ſkulle.

§. 21. Så ſkal och Ridderſkapet och Adelen frijtt efterlätit wara / at handla och köpſlagha medh fremmande och inländſke / til theras nödtorfftер / aff then afwel / ſom the aff theras arfwegodz/ ſåſom ock theras förläningar / kunne til upbördh hafwe / och hwad the elieſt icke behöfwa föryttra ſigh här i Rijket til egen nödtorfft och bäſta / thet ſkal them frijtt wara uthan tull heller annan beſwäringh uthſlipa och föryttra / til theras ſkälige upbördh och roßtienſt/ ſom oß och Rijket til bäſta lenda kan: Doch ſå / at the icke anamme fremmande godz / ſom the ſedan låta föryttra / och ther efter uthföre under theras frijheet / för tull och annan nytta / ſå frampt the bådhe ſamma godz icke wele förwärkat hafwa. Så ſkal och alt landſkap aff Ridderſkapet och Adelen förbudit wara / at drijfwas medh Salt / Sill och andre wahrur / ſå wäl hoos theras egne ſom andre. Elieſt mäge the fritt ſenda ſine Skutor och Botar uthi Lax- och Ströminge- fiſkie ock byte figh fiſk till / och andra wahrur til theras hnus nährингh och uppehälle: Men ther under ſkal icke wara tillåtit at tagha annars mans Spanmål heller hwad godz thet hälſt wara kan / at uthföre uthi theras eghit nampn thet at frijkalla och förſwara / och i ſå mätto oß och wär rättighet at förkorta / widh theras wahrurs förbrytelſe ſom ſitt ibland Adelens godz förmängia/ ſom förbemält är.

§. 5.

Digitized by Google

§. 25. Är thet och ſå / at jordäghanden will ſielff ſådane Bergsbruuk uptagha och bruka uppå ſine äghor och eghen omkoſtnad / tå ſkal thet honom fritt och tillåtit wara / och ther uthaff gifwe oß och Cronan then trettijonde deelen aff thet the afle och bekomme / Cronan til wederkännelſe.

§. 26. Wij wele ock här medh nådigſt efterlåtit haſwa / at Ridderſkapet och Adelen / må och ſkall fritt wara at ſkiuta foglar och diur uppå ſine eghne arff och Eghendom: doch icke på annar tijdh om åhret / än Lagh säger / nembligen: Jfrån Oloffsmäſſan och til midfaſten / och ey mer än til nödtorfft / Såſom ock ther the haſwa lätt uthi / heller på landz eller Heredz allmenningh / och fiſkie uthi theras egne Strömer / watn / och allmenningh / efter theras egen lätt och rättighet. Hwarföre och ingens manns Jägemäſtare heller i theras fiſkewatn fiſke eller fara låta / thet ware sigh wåre Befalningsmän eller andre / uthan Jordäghandens gode wilje / ja och ſamtyckie: Doch ſkal thet wara oß frijtt at jagha och ſkiuta hwar oß täckes / ther Ridderſkapet och Adelen icke är förnär / och ſärdeles uthi the tijder / ſom laghen thet uthtryckeligen tilläter / ſom förbemält är / och ju ther wij anten på wåre egne / eller Cronones wägna nägghon egendom och rättighet haſwe inne medh Adelen.

§. 27. Så ſkal och Ridderſkapet och Adelen fritt wara / at niuta och bruka Lahner / åhlekiſtor och qwarner i ſine egne Strömer / åår och Siögar / ſå at wåre och Cronones Befalningsmän och Fougdter icke ſkole giöre them therutinnan nägghot hinder eller förfång / och icke Qwarner heller qwarne ſtrömmar taghes them ifrån eller lägges på theras äghor / theras wercker och Odelqwarner förnär och til ſkadha / uthan ſådant ſker medh theras ſamtyckie och bewilningh / ſom ther til rätta äghande wara kunne.

§. 28. Theßlikeſt ſkal them ock wara frijtt och oförwägrat at byggia miölqwarner / ſägeqwarner / hambrar eller annan werkan på ſine egne äghor / ther lägenheten ſå tilſäger: Doch androm uthan ſkada på nägghon Egendom i åker eller äng / at ther uthöfwer icke må rättwijs klaghan ſkee. Ther och nägghon aff Adelen är Jordägande i Siögher / Stömmer eller åår / bådhe widh Stranden och mitt uthi / och icke nägghon bätz eller allmennings ledh kan wa-

ra igenom / tå måge / the ther uti byggia och wercka ſåſom uppå theras rätte Egendom / androm uthan ſkadha / ſom förbemält är.

§. 29. Ingen ſkal och heller tillåtit wara / at låte hugge någhot werckie / anten Eek / Böök / Apal heller annat bärande trä / icke heller timber / wedh eller hwad thet hälſt wara kan / uppå någhon Adelßmans Skogh och åker / ther han allena är ägande uthi / uthan Jord- och Skoghägandes godhe wilje och ſamtyckie / Doch ſkal och wara en Adelßman fritt och obehindrat at låta hugga uti the ſkogher han hafwer lätt uthi / till ſitt behoff och bäſta: Doch icke widare / än han kan wara låttaghande uthi / och then andre kan ſkee uthan affſaknat och ſkadha.

§. 33. Ridderſkapet och Adelen ſkole och hafwa Jus patronatus uthi the Präſtegiäld och Sochner the boendes äre / til att wälie ther Kyrckioherde: Men hwar flere än en utaf Adelen uthi ett Gäldh eller Sochn boendes woro / och the anten ſijn emellan eller medh Sochnenes Inwåhnare icke förlijka och förena kunne / tå ſkal Biſkopen i ſamma Stifft hafwe macht them emellan diſpenſera: Så at then må bliſwa taghen til Kyrckioherde / ſom honom ſynes ther til bäſt tienligh och ſkickeligh wara: Doch ingen Präſtman them uppå trängias emoth theras ſamtyckie och godhe wilje.

§. 34. Effter uthi Sweriges Lag förmåles / at Adelen ägher giöra och hålla wapnetieneſt för thet godz the ägha / ſå ſkal förordnſkull ſådane wapnetieneſt hålles effter Privilegier och then ordningh / Sweriges Konung JOHAN (höghloſligh i åminnelſe) ther medh giordt hafwer: nemligen / at then Adelsman ſom hafwer til fyrahundrade marck ortiger upbörd aff ſitt arfwegodz / ſå godtt mynt / at fyra marck giöra en Swenſk daler / han ſkal holla en ſå godh häſt / at han är wäl wärder fyretijo Lodh Silfwer / bättre och ey wärre / och ther til ſkottfritt harniſk / och fulle wärjor medh Böſſor och Swärd / ſom en godh man må och kan ſitt lijf medh wärja / och ther til en warachtigh karl / ſom häſten beſitter / och ſådan tienſt redeligen uppeholla kan. Med wärderingen på Adelens upbörd och inkamſt / ſom the ſkole giöra tienſt utaff / ſkal ſåledes räknat bliſwa: En Span Sädh räknas för ſiu öre / ett liſpund Smör för tolff öre / ett laat oßmundziern ſex marck / och fodringß häſt twå öre: Hwad godſen i andre pertzelar meera ränte / thet ware Huußbondanom ſielf till bäſte.

§ 35.

Digitized by Google

§. 35. Samma wapna-ſyyn ſkal ock hollas i alle landzendar på en tidh om åhret / efter ſom Sweriges lagh det uttryckeligen förmåler / och på inge andre orter ſkådhes / án ſom laghen uthtryckelighen förmå. Och ſkal ſamma tienſt giöres ſå wäl aff lähn-ſom Arfwe godz: Doch undantaghandes Ridderſkapſens och Adelens Slott / huus och afwelsgårder / och thes enſkylte åghor.

§. 37. Theremot ſkole the uti fredlighe tijder niuta förſkoningh för halfwe mindre wapnetieneſt: Dock ſå / at Adelen för wiße ſanningh ſkole weta / hwar the theras fulla wapnetieneſt bekomma ſkole / ehwad ſom hälſt omtränger / wid thet ſtraff ſom lagh förmåler.

§. 38. Ther också befinnes / at Fader / Son / bröddher och mägger är tilſammman / om en diſt och duuk / tå må en af them / then til Rijkſens tienſt kan ſkickelig wara / för them alle frälſe och wapnetieneſt uppehålla / och i ſå måtto frälſe them alla / ſå länge the ſåledes om diſt och duuk tilſammman äre.

Wtfäſtelſe på Stadzlagen / den 7 Jan. 1618.

Wij GUSTAF ADOLPH, med Gudz Nådhe / Sweriges / Göthes och Wendes Konung / Storfurſte til Finland / Hertigh uthi Eſtland och Carelen / Herre vtöfwer Ingermanland etc. Tilbiude alle Sweriges Rijkes Inbyggiare / Furſtar / Grefwar / Frijherrar / Biſkopar / Adel / Frijborne / Frälſismän / Clärkerij / Borgerſkap och meenige Almoghe / Andelige och wärdzlige / hwar effter ſitt ſtånd och Wilkor / wår kärlige Hälſan / nådige Benägenheet och alt gott medh Gudh Alzmächtigh tilförende / etc. Man ſeer och befinner görlighen icke uthan förundrande / huruledes alt thet / ſom anthen af Naturen eller genom Menniſkiors vpdichtan och wärkan koſtelighit är eller ſynes / all ſin Wyrde / Wärdighet och Styrckie haſwer af en artigh Skapnat / Skick och Ordning / ſå widt at hwar thenne affdrages / blifwer ther intet annat án Kropp vtan Siäl och Liff öfwer: Hwilket / ändoch thet klart och ſkiinbarligit ſynes vthi all ting / doch lijkwäl ingaſtädes ſynlighare án uthi the Menniſkiors Samfund / ſom effter thens alz-

wetandes Gudz milde Förordning til thet Menniſklighe Slächtſens ſtadighe Vppehälle och wälmägho öfwer hela Werlden ſtichtade äre genom ſkickelighe Huushåld / ſå och redlighe Regementen: Ty ändoch the på åthſkillige Sätt och wijs bliſwa förde och regerade: Så äre the doch derhen alle wände / at förmedelſt them Rättwijſſan må bliſwa handhaffd / the fromme förſwarade / the Wrängwijſe och Onde ſtyrde och ſtraffade / och i en Summa / thet gemeene Bäſte ſökt och efterföljdt. Hwarföre och loſlighe och förſichtighe Regenter ſigh til thet högſte hafwa winlagdt / ſine Vnderſåter icke allenaſt för ſig ſielfwe wäl at regera / vthan til Regementſens Styrckie och bättre Stadga / ſå och til at förekomma med förſichtigheet / all Willo och Oredha / tå hafwa the medh gott förbetänckiande ſtadgat och ordinerat om alt thet / effter Tidernas Legenheet hafwer ſyntz nödtorfftigdt och gagneligit wara / och ſådant alt / på thet / thet icke i glömſko komma ſtulle / ſkrifteligen låtit författa / och offentligen allom föreſtälla och påbiuda. Hwilket ſåſom thet är en rätt Grundwaal / til itt godt Regemente / altſå hwilket Land eller Stadh / ſom medh Lagh och Wälbetänckte Stadgar / och theras ſtränge och faſte Execution är wäl förſeedt och förſorgdt / then kan icke annars vthan måſte medh Inbyggiarnes märckelige Gagn grönſka / wälſtå och förkoffras. Sådant hafwe och wåre Förfäder framfarne loſlige Sweriges Konungar och Regenter fliteligen hafft i acht / ſå at man theras Ähogha om Fädernesländſens Wälfärd och Förnufftigheet billigt må berömma / i thet the icke allenaſt Landzlaghen / förſt uti hwar Landz Ende ſärdeles ordnat effter theß Landſkaps Sedhwane och Lägenheet / ſedan ſammandragin / och til mehra Enigheet och Samdrächtigheet alle Provincier på enahanda Sätt tilämpat / författat haſwa / vthan och låtit een ſärdeles Stadga och Laghbbook ſammanſkrifwa och påbiuda för alle Köpſtäder vti Rijket: På thet the en wiß Form och Sätt både vti Stadz Regering / Juſtitie-Wäſendet / Köphandelen och annan borgerlig Näring hafwa mätte: Och förthy ifrån Landzlagh någorlunda affträdt effter the begges thera Näring och Lefwerne märkeligen äre i många mätto åthſkilde. På thet nu ſådant wåre Förfäders wälgrundade och nyttige Arbete ther med Riket och Regeringen til oß kommen är / icke motte / ſåſom här til någorlunda är ſkedt / genom oförſtändige Affkrifwares / eller andre

dre wrångwiſe Menniſkiors eghen willie / föres uthur ſin rätta Meening / tå hafwe wij för gott och nödigt funnet / at ſåſom wår Sahl. Högtärade kåre Herrfader / Chriſtelig och höglofflig i Åminnelſe / hafwerlåtit aff Trycket vthgå Sweriges Landzlagh / Wij i liſke mätto Stadzlagen trycke / och aff Konungzligh Myndigheet then ſamme publicere låte ſkulle. Hafwe förthenſkul låtit ſammanhämpta / och medh Flijt colationera the äldſte / bäſte och ſanfärdigaſte Laghböker / och ſå thenne / ſåſom hon här effter följer / tryckia låtit: Befallandes ther hoos at wedſättia wed Sydan the Varietates ſom märkelige äre och i ſomblige Laghböker finnes: Doch ſå / at alle Domar effter ſielfwe Texten / och icke the Varietates (hwilke allenaſt til en Antiquitetz Ihugkommelſe införde äre) fällas och dömas ſkulle.

Wij biude förderſkuld och befalle här medh alle ſamptligen / ſärdeles wåre Ståthållare / Fougder / Borgmäſtare / Rådh menige Borgerſkapet i Städerne / ſå och alle andre ſom ther ſin Näring ſöke och bruke / att J rätta edher i alla mätto effter thenne wår tryckte Stadz-Lagh / enkannerligen vthi alla Domar och Rättegänger / ſå länge och til theß / at wij medh theras ſom wederbör / ſamtycke / then hafwa låtit öfwerſe och förbättra. Ther hwar och en weet effterrätta.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Kong GUSTAF ADOLPHS Patent om anſlag til Giäldz betahlning / Calmar den 15 Auguſti 1619.

Wij GUSTAF ADOLPH &c. &c. Göre witterliget / at effter wij befinne / at uthi handel och Comercier, ſom wåre undersåther ſijn emellan driſwa och öfwa / ſtor orichtigheet medh betahlninger ſkeer / icke allenaſt där medh at Köphandels ſtäder ſigh öfwer andre åthſkillige ſtändzperſoner altijdh om betalningers orichtigheet beklagar / uthan och ſielfwe kiöpmännerne ſijn emellan warda af hwar andre i ſå mätto mycket och offta bedragna / ſå at den ena den andra näſtan intet tår betroo eller undſät-

sättia / där af och synes wilja följa / at Commercia som eliest nervi societatis civilis äre / där medh förtaghes och aldeles af wägen rymmes / öfwer hwilken orichtighet effter wij och så dageligen om mane-bref (serdeles af köphandels personer ifrån alle orter i Riket) warde beswärade och öfwerlupne / och således så mycket mehre förorsakes medel och utwägar at upfinna och betänckia där medh sådant almänt beswär må så mycket mögeligit är / förtagas / och wij medh dageligit öfwerlopp och klagan bliswa förskonte; föruthan det / och at Sweriges lagh förmå / at Konungen äger åkäranden / som bref hafwer å annan om gäldh / rät göra / å then dagh han före lägger then som tilkäris medh sino breswe: därföre hafwer oss täkts och behagat at en wiß anslagz-dagh här uthi Riket til ett wist ställe måtte designeres. Där til wij förnembligast / för mahnandens och betahlandens Commoditeter skull / Stockholms stadh lägligest befinne i så motto / at där gälden disputerligh wore / kunde hon anten för wår Konungzlige Hoffrätt / eller effter den oprättade köphandels Compagnies censur decideres och slijtes; såsom och eliest lätteligare medh pänningars opbringande parterne begge sijdes undsatte bliswa. Och skall förden skull samma anslagz- eller betalningz-dagh nu och i tilkommande tijder til den månadz-dagh wara pålyst at hollas / så räknandes / att ifrån förbemelte Dato otta dagar skall hwär och en hafwa sine saker medh sine Creditorer clarerat och utfördt. Och där så är / at någon af Adel effter sin Contracts eller förskrifningz lydelse til anslaget (laga förfall föruthan) icke comparerer, ey heller igenom sit budh betalningen sine Creditorer tilställa låter / eller och medh dem om betalningz-Terminens prolongation icke tracterer, uthan öfwer honom klagat warder / då skole hans Creditorer effter hans förskriffningz lydelse af wåre Ståtholdare / uti hwad landzända det wara kan / uthi hans godz fullkomlige possession insatte warda / til deß han sin förskrifning efterkommer och clarerar. Samma lagh wari och där någon bofäster man i städerne sigh emot sin wederlijke icke medh richtigheet i betalningen befinna låter til alle anslags tijder / så at Creditorerne effter lagh i hans egendomb löst och fast / medh Ståtthollarens tilhielp / af Borgmestare och Rådh insörde bliswa; Och ändå til Creditorens lidne skades upprättelse / wara förplichtadt tilbörliget Interesse, at giswa för all

den

Digitized by Google

den tijdh / betalningen honom öfwer förskrifningen förhollen blifwer. Ar och någon löser man och hwargens staduger at man honom lagsökt gitter / handles med hans godz om de finnes / eller och medh hans persohn som lagh förmåhler. Befalle fördenskull och här medh uthaf Konungzligh macht och myndigheet / såsom til en städeswarande lagh / stadga och påbiüde wåre och Rikssens undersåther alle / af hwad Condition de äre / at de effter denne dagh alle deres Contracter och Accorder där hän dirigere och ställe / at de uthi handell och wandel förbem:te anslagz dagar obrått̃ligen holla och efterkomma / widh wår Konungzlige onåde och hämbdh / och den Constitution som uthi detta wårt Mandat förmåhles / där sigh alle måge weta at efterrätta.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

KOnung GUSTAVI ADOLPHI / Swar och förklaring på några Saker / som refererades för Kongl. May:t af den Kongl. Hoff-Rätten i Stockholm den 14 Decembr. Anno 1619.

FOrst förfrågar sig Stäthållaren i Östergiöthland Wälborne N. N. hoos den Konungzlige Rätt / hwad Sentens och Domb / som i Landzändan fällas skall / om dem / som bedrifwa enfalt hoor. Derpå war Hans Kongl May:tz nådige Swar och Förklaring / att derom skall dömmas / effter som i Sweriges Rijke hafwer warit sedwanligit / effter Gudz Lag / men limitation och benådning står hoos Hans Kongl. May:t / och i Hans Kongl. May:tz frånwaro hoos den Konungzlige Rätt / att gifwa derom swar och besked / när dommen blifwer præsenterat.

Til thet andra. Om Diurskiutande och the böter / som derföre falla / anten komma Hans May:t enskylt till / heller ock skohle skiptas effter lagen: Kongl. May:tz Resolution och Swar: Att hwad Diurskutande / som sker på Konungz-parckom / och enskylte ägor / thet är Hans Kongl. May:tz ensak effter Lagen / och böterne Hans Kongl. May:t enskylt tilfallne. Men hwad Diurskiutning

Digitized by Google

ſom ſkeer på Adelens ägor / the böter äro Adelen effter Privilegierne hemfallne.

Til thet Tredie. Om Eekehuggande och the böter / ſom derföre falla kunna / om dhe ſkole dehlas och ſkiptas effter Lagen. Deruppå är Hans Kongl. May:tz nådige Swar och förklaring ſåledes / att Hans Kongl. May:t är i den Saken både Konung och måhlsägande / hwarföre ock the böter / ſom för Ekehuggande falla / komma Hans Kongl. May:t enſkylt till; Och war Hans Kongl. May:tz nådige declaration ytterligare om Ekehuggande ſåledes / att om Adelens Bönder hugga Eek på Hans Kongl. May:tz och Cronones ägor / de ſamma böter ſkohle icke deras huusbönder hafwa / utan Hans Kongl. May:t enſkylt. Och hafwer Adelen i ſå mått till at hålla och rätta ſig effter den förklaring / ſom ſenaſt i Upſala Com Adelens Privilegier ſkedde. Uppå förbemelte Puncter hafwer Hans Kongl. May:t ſig nådigſt förklarat / ſom förbemelt är / och att den Konungzlige Rätt Ståthållarne det til ſwar gifwa må.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Stadga om Bönder / legofolck och andra / ſom utan lof reſa af Landet. Stockh. den 25 April. Anno 1620.

MJj GUSTAF ADOLPH etc. Giöre witterligit / at effter Wij förnimme / huruledes ſom hädan utaf Wårt Rijke / ock ſynnerlig ifrån Finland / åhrligen åhrs utdraga mycket folck / ſå wäl Giffte ſom Ogiffte Bönder / drängiar och Pijgor / ock ſättia ſig nider i Pålendſke-Liſland / Pryſſen / Churland / Pommern / Meckelborg / Rijga / Dantzig / Lybeck / ock fremmande Landſkaper ock Städer / förlåtandes theras eget rätta Fädernesland / gifwandes ſig under fremmande Herſkaper / ſå wäl them ſom äre Wåre ock Sweriges Rikes uppenbare Fiender / eller ock them med Edh och trohetz plicht förbundne / ſom ellieſt andra Oß näſt omliggiande Potentater / Förſtar ock Republiquer, ther igenom Wårt Rijke blifwer icke allenaſt medh Folck mycket förbiot-

blottat/ många hemman förfalne och ödelagde/ wåre och Cronones Undersåter/ som skatt och utlager giöra skole/ igenom thet mycket dyrlegde tienstefolcket utarmade och förderfwade: Utan ock Wåre Fiender stärckte/ och således giftwes stoor Orsak och tilfälle till att stämpla och ställa allehanda farlige och skadelige Practiker i wåreket/ som kunde lända Oß och Wårt Rijke till skada; Så oppå det/ at sådana utlop aff Rijket thet Oß ingelunde står til at lijda/ må blifwa affskaffat ock förtagit/ och ther med ware en Wißhet/ hwilka som skall wara tillåtit at begifwa sig utom Rijket/ och uppå hwad Condition ock wilkor eller ey; ty hafwe Wij allom/ som ock hwarjom ock enom till en rättelse ock åtwarsel/ ther om låtit göra thenne Ordning/ ock then af Trycket publicerat, såsom här efterföljer; Nembl. ock til det förra/ så skall Adelen/ som hafwer lust ock willie til at studera utom Landz/ eller ock försökia sig i krig/ ock således något lära och förfara/ thet som Wij ock Fäderneslandet framdeles kunne hafwa tienst ock biståndt/ så wäl som the ock sielfwe heder och nytta utaf/ wara tritt och efterlåtit effter theres privilegier at begifwa sig uth til frembmande Land: Dock således/ at the icke begifwa sig till någon ort/ som Konungen i Pålen och den Polniske Cronan i någon måtto är Subject ock Underdån/ eller något Jesuitiskt eller Papistiskt Collegium; eller ock låta sig bruka i något Krijg/ med dem som äre Ware ock Sweriges Rijkes uppenbare Fiender/ wid den Plicht som Sweriges lagh/ ock Wår utgångne Stadga ther om förmåhler. Til thet andra/ så tillåte Wij ock Präste- Borgare- ock Bondesöner/ och andre sådane/ som hafwa lust till at wandra til sine Studiers förkofring/ till rätte informerade Ewangeliske Academier ock Scholar, eller ock uppå något ärligit ock nyttigt Handtwärck ock Embete/ eller Kiöpmans handel at lära/ ock annat sådant/ ther Wij ock Fäderneslandet/ när the komme tilbaka/ kunna hafwa gagn ock fördel utaf/ at begifwa sigh utrijkes. Men så skole alle sådana/ för än the af Rijket uttesa/ tee sig för wår Ståthållare uti then Landzände som the födde äre/ eller ifrå utdrage wele/ och sökia om ett ährligit Paß och förlof til en sådan Reese/ ock ther jemte gifwa theras förskrifning/ at the icke annorledes afresa wele/ än som nu är sagdt; Efter som ock Ståthållaren ingen förpaßa eller af Landet städia skall/ för än hon sig således för-

skriftwit och nogsamt caverat hafwer. Til thet tredie / alle andre / som icke äre anten af Adel eller ellieſt wele utresa til Studier och frije bokelige Konster / eller något nyttigt handtwärck / redeligit Embete / Kiöpmans handel / eller annat sådant at läre / som nu är sagdt / them skal icke tillåtas at begifwa sig utom Rijket: Särdeles wele Wij här med strängeligen hafwa förbudit alt tienste- och arbetzfolck / så wäl Qwinnos- som Mans-personer / at draga utaf Rijket och sättia sigh ther neder / anten i Tyskland / Dannemarck / Polendske-Liffland / Ryßland / Rijga / Dantzick / Strålsund / Rostock / Lybeck / eller annorstädes utom Landz. Giör thet någon / tå skal honom sedan icke allenast wara förbudit at komma här in igen / uthan han ock ther öfwer miste all den rätt och rättighet / som honom här uti Wårt Rijke med arf ellieſt tilfalla kan. Til thet Fierde / så skal ock ingen Skippare han wäre sig inländſk eller fremmande / som löper här uthaf Rijket / fördriſta sig at intaga någon / uppå sitt Skep eller Skuta / Mans- eller Qwinnes-Perſohn / här inrijkes född / och föra med sig utaf Landet / med mindre han uppå sådane skiähl / som här förbemält är / utdrager / och ther uppå hafwer sitt Paß och fulkomligit bewijs uthaf Ståthållaren i then Landzändar som han ifrån utdrager / at han är rätter i sina ährender. Fins någon Skieppare ther med at han thet giör / och honom sådant skiähligen kan uppå tygas och bewijſas / tå skall han / om han Inländſk är / hafwa förwärckat Skiep och Godz / och alt thet han hafwer medfara uppå then Resan / under Oß och Cronan / hwilket och strax han igenkommer / skall confiſceras och wederkännas. Men är ock samme Skieppare / som sådant giör / utländſk / tå skal honom sedan all handel här Inrijkes wara förbudin: Eller och ehwad Stadh han här inrijkes med sin handel uppåkommer / miſta Skiep och Godz / thet han medfar / icke mindre än som någon Swenſk eller Inländſk thet giordt hade. Wij befalle fördenskuld härmed wäre Ståthållare öfwer hela wårt Rijke / så wäl som Fougdar och andre Wåre Befalningzmän samt Borgmeſtare och Råd uthi Städerne / at the förſt och främſt thetta Wårt öpna Mandat uti alle Landzändar och Städer publicere och förkunne låte / och sedan ther med gran och noga upſicht hafwa / at sådant utlop af Rijket här efter ingalunda ſkeer / såſom och / at hwar the någon ther

med

med kunne beslå / som här emot bryter / at the med then straf procedere och fullföije efter detta Wårt Mandats innehåld / utan någors ansеende / icke tilstädiandes någon / eho han hälst är / thette Wårt höga förbud utan straff at öfwerträda / så kiärt dem är Wår Konungz. hämd och onåde at undwika.

CUSTAVUS ADOLPHUS.

KOnung GUSTAVI ADOLPHI Stadga om Elgsdiurs fällande på Åland. Dat. Stockholm den 2 Augusti 1620.

WIj GUSTAF ADOLPH &c. &c. Göre witterligit / at ändogh wij tilförene genom wåra stränge förbudh hafwe låtit tilsäija Landsåtherna på Åhland / at the sig ifrån Elgediurs fäldning skole afthålla / och sigh ingaledes ther emot förgripa / så förnimme wij dogh likwäl at sådant wårt Förbud uthaff en part ringa bliifwer achtat / och diuren een deel genom skiutande / een deel på annat sätt otilbörligen och emot wår wilie / slagne och nedlagde. Så efter ty Sweriges lagh Konungz Parcken uthi så måtto fridkallar / och wij så litet som wäre Förfäder / fordom Sweriges Konungar sådant intrång uthi wår Konungzligh rättighet wele eller kunne lijde. Therföre / såsom och på thet / at icke någhon medh owettenheet sigy skal hafwa at uhrsächta / eller och klagha sigh icke noghsamt för sin skada wara åthwarnadt / wele wij här medh ännu til öfwerflödh allom / så wäl wåre Tienare och Befalningzmän som Landzsåtere / the ther uppå bemälte Åland äre boendes / så och alle andre / som uthi resor ther kunne til lända / alfwarligen och strängeligen hafwe förbudit / at the sigh icke fördriste någhot Elgediur / thet ware sigh ungt eller gammalt / uppå hwadh ort eller ställe thet och finnas kan / anten at skiuta / eller och på något annat sätt antingen til liifwet eller och ellieſt at skada. Och på thet Landzsåtarom ther uppå landet / alt tilfälle må wara förtagit något diur at skada / under then prætext, som hade the thet allenaſt från sine ägor welat skrämma / thy wele wij them här medh i syner-

heet ſträngeligen hafwa förbudit / at the icke någhot Elgediur medh ſkiutande här effter ſkrämma ſkole / uthan ther någhot uthi någons hägnadh inråkade / ſkole the thet elliest medh sachtmodigheet ther uthur drifwa / så at thet oskadhet kommer ther ifrån in uppå wår allmenning igen. Hwilken nu här emoot handlar och sighsåledes förgriper / at han något Elgediur nidslår / eller och således ſkadhar / at thet ther igenom dörta bliſwer / och thet honom bliſwer öfwertygadt / han ſkal bådhe therföre / såſom och för thet han thetta wårt förbudh motwilligen öfwerträdt / til liſſwet ſtraffad bliſwa. Och ther så wore / at oß någon / ſom uti så måtto beſlagen bleſwe / aff ſynnerligh gunſt och för ſärdeles orſaker / medh liſſwet täcktes at benåde: Så ſkal doch alt thet han ägher och i poſſeſs hafwer / så wäl hans Skatte- eller bördzrätt (om han Skattebonde är) ſom annat / under oß och Cronan wederkännas / och han ſedan til Ingermanland förſendas / ther ſin liſſtijd öfwer at bliſwe / och ther ifrån ingen förloßning förwenta. Hwilken och kan bliſwa öfwertygat / at han til något Elgediur / thet antingen til at ſkrämma eller ſkadha / ſkiuther / faſt han thet icke drabbar / han ſkal til 40 marck ſtraffat bliſwa. Finnes och någon ther uppå landet / ſom wetſkap ther om hafwer / at antingen hans grannar eller andre / ehoo the helſt wara kunne / ingen undantagandes / något Elgediur antingen hafwer nederſåldt / eller och thet uthi någen måtto ſkadt eller effterſkutet / och han thet döll / icke gifwandes wår Ståthollare / Jägemeſtare eller Befalningzmän ther om tilkenna / then ſamme ſkal och theßlikeſt med 40 marcks boot ſtraffat bliſwa. Wij befalle förordenſkul här med wår Ståthollare / Jägemeſtare och Befalningzmän ther ſammeſtädes / at the noga och grann upſicht ther medh hafwa / at thette wårt förbudh icke aff någon öfwerträdt bliſwer: Såſom och ther the någon ther medh beſlå / ſom här emoot bryter / at the honom ſtraxt låte antaſta / och oß ther om tilkänne gifwa / icke ſeendes medh någon genom fingeren / eller tilſtädiandes någhon / ehoo han helſt är / thetta wårt förbudh uthan ſtraff öfwerträda / ſå kärt them är wår Konungzlige hembd och onådhe at undwijka. Ther figh alle ſamptligen och ſynnerligen må hafwa at effterrätta etc.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Kon

KONung GUSTAVI ADOLPHI Stadga och Förbud / om foglars skiutande / dat. Stockholm den 26 Martii 1621.

MJ GUSTAF ADOLPH &c.&c. Göre witterligit / at effter thet wij förnimme / at både en och annan / uthan någon förlyn på wåre och Cronones åghor skiuta / och icke allenast diuren uthan och foglarna / serdeles när theras leketijdh är / uthöde / så at wij ther uthaff icke ringe affsaknat och skadha tagha: Hwarföre och på thet ther uppå må blifwa böter / och foghlarna uti theras leker förskonte / och wij theß föruthan wele hafwa wårt eghit fritt och aff androm obegånget. Tå wele wij hwariom och enom här med alfwarligen hafwa förmant / såsom och strengeligen och hårdeligen förbudhit / at ingen / han ware sigh Adel eller oadel / Hoftienare / Herretienare / Soldat / Borghare eller Bonde / sigh skal fördriſta at låta finna på Skiuterij medh någhon Byßa / hwarken en tidh eller annan om åhret på norra sijdhan om Staden på en mijl när / såsom ey heller på wermbd-ööh / så wijdt wåre och Cronones åghor sigh sträckia / effter wii sielfwe wår lust medh skiutande ther hafwa wele / wedh höghsta onådher tilgörandes. Icke skal heller någhon sigh understå at skiuta på någhre Crono- eller Skatte-åghor / ehwar the kunna belägne ware / så länge fogelleeken uppåstår / sammaledes wedh wår högsta onåder och straff til görandes / Dogh Adelen på theras enskylte åghor at skiuta här medh icke förtaghet. Wij wele theßlijkest och alle Swaner här medh hafwa fredhkallat / så at ingen någon aff them / han ware sigh wild eller tamm / på 10 mijl när Stadhen skal skiuta / eller på något annat sätt dödha. Finnes nu någon at skiuta på norre sijdan Staden / på en mijl / eller på wermbd-ööh / thet ware sigh på hwadh tidh om åhret thet wil: Såsom och på några andra Crono-eller-Skatte-åghor / så länge foglarnas leeketidh warar / then samma skal miſta sin Byssa och kläden som han åhafwer / tagas fast och läggies i hächte / och sedan böte / effter som han är man til / och oß täckes. Men skiuter någon Swaan / han skal til lijfwet straffat warda. Och skole wåre Ståthållare och Fougder hwar i sin landzände flijtigt och nogha inseende här medh hafwa / och ther uth-

uthöfwer handhålla/ at the/ som thetta wår förbudh öfwerträda/ må som förbemält står uthan något skonsmål straffade bliſwa.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

KRijgz-Articlar, som fordom then Stormechtigſte Furſte och Herre/ Herr GUSTAF ADOLPH, then andre och store/ Sweriges/ Göthes och Wendes Konung/ Storfhrſte til Finland/ Hertig uthi Eſtland och Carelen/ Herre vthöfwer Ingermanland/ etc. loffwerdigſt i åminnelſe hafwer låtit göra och författa/ dat. Lägret wid Elffznabben/ den 15 Julii Anno 1621.

MJ GUSTAF ADOLPH med Gudz nåde/ Sweriges/ Göthes och Wändes Konung/ Storfurſte til Finland/ Hertigh vthi Eſtland och Carelen/ Herre vthöfwer Ingermanland/ etc. Göre witterligit/ at effter ſom vthi förledne Tijdher den ringa Kriigs-Diſciplin och Ordning/ ſom här hafwer warit i bruk/ är och så effter handen förtappat och nederlagd/ och i ſamma ſtadh all Oordning och ſielffswåld upkommen ibland Krijgzfolcket och inrijtat/ förmedelſt hwilket ſom offtaſt ſkadha och ſtora nedherlagh medh Fäderneslandzens ſkada och ytterſte Förderff tagne äre: Och wij/ betrachtandes at Rijkſens Förſwar och Wälſtånd/ näſt Gudh på gott Krijgzfolck och ett wälförordnadt Krigz-Regemente och Diſciplin beſtår/ gerna ther effter trachte/ och Oß winlägge/ at Åhra/ Dygd och Mandom må inrotas vthi Krijgzfolkets modh och ſinne/ all feeghet/ Sielffswåld och Odygd förtagas/ ſamt genom Wålgerningar/ ſompt härde Straff/ och hwar man til Lydno/ hörſamhet/ ſine Wapens rätta bruk och öffning/ ſå och alt annat ſom Krijget kräfwer/ må tilwänias och finnas/ när omtränger/ ſå myckit modigare/ ſåſom och at bliſwa för ſijn Olycka i tijdh warnader Och där någon för ſitt förſeende ſkuld kommer på ſtraff/ at han icke må kunna ſäya ſigh ſådant tilförende icke wiſt hafwa. Derföre hafwe wij låtit öfwerſee the för-

Digitized by Google

förrige Krigz-Articlar, der aff taget hwad nyttigt hafwer synes / och så författat effterföljande Articlar, hwilke wij wele at skole aff alt Krigsfolcket / det wari sigh Inländsk eller Fremmand / Ryttare eller Knechter / som i Wår och Cronones tienst brukas / beswäries / achtes / observeras och effterkommas / så och vthi alle Krigz-Rättegånger och Dommar hafwa laga krafft / och til execution efftergången warda

Til thet Första. Effter all Lycka kommer aff Gudhi / Och alt Christet Folck bör honom dyrcka / såsom Han sigh i sitt Ord uppenbarat hafwer / derföre skal här med alt Afguderij wara förbudit / och ingen Afgudadyrckare / Trulkarl eller Wapendöfware i Läghret och ibland Krijgzfolcket liden warda / vthan dher någon beslås at dyrcka och tilbedia Affgudar / eller döfwa Wapn och Wärjor / och vmgås medh Trulldom eller sådane Ochristelige konster / och han / effter skäligh vnderrättelse / icke affstår och sigh rätta låter / tå skal emoot honom procederas effter Gudz och Sweriges Lagh / och där til äfwentyrs för några omständigheeter skuld kunde falla betänckiande in / den aldeles at exequera, tå skole sådant äth minstonne förwijsas Lägret och alt gemenskap medh wåret Krijgzfolck.

Til tllet Andra. Hwilken som försmäder H Errans Nampn / druckn eller nöchter / och blifwer der til wunnen med tw Wittnen / han skal Döden dö / vthan alla näder.

Til thet Tredie. Giör någon Gäckerij och Apespel aff Gudztienften / bespottar Gudz Ord och de högwärdige helige Sacramenten, och blifwer dher med beslagen / han skal först hafwas til Lägrets Consistorium Ecclesiasticum, och där hans hånlige ord finnes af Consistorialibus at wara medh någon Försmädelse och Blasphemia bemängde / skal han sedan efter deras advis och betänckiande dömmas til Swerdet och executeras vthan näder; äre hans ord vthan försmädelse / och allenast aff obetänckfamhet och lättfärdighet härflutne / skal han förste reesan slås i jern i fiorton dagar / och böta til Hospitalet en halff Månadts Såld / så och andre resan: och tredhie resan harchebuseras.

Til thet Fierde. Alt Gudz Namns mißbruk / medh swerjande och bannande / skal wara förbudit / finnes någhon och öfwertyges

sådant at giöra i hastigheet eller affmåhot ifwer vthi sitt Kall / då gifwe derföre / efter som han är til / vthi fattigas böszan / eller pundes i Regementetz åsyn / då Chorum är hållet / giör det någon aff en lättfärdigh sedwana eller i dryckesmåål / då böte en halff Månadts såld til Hospitalet / och vthi näste Chorum mitt i ringen giöre Gudhi affbön på knä / alt medhan Chorum warar / och här ware Präster Målsägande uthi.

Til thet Femte. Och på thet en sann Gudzfruchtan vhi Krijgzfolcketz hierta inrotas måtte / derföre wele wij at hwar Morgon och Affton skal Chorum hållas i Lägret aff alt krijgzfolcket / och först teknas gifwas aff Feldtherrens / eller dens Lägret commenderar Trumpetare / sedan strax der uppå swaras aff alle Rytternas Trumpetare och Knechternas Trumslagare tillijka / både uthi begynnandet och ändandet / och så hålla alle Prästerne Chorum och böön tillijka.

Til thet Siette. Hwilken Präst Chorum försummar at hålla / vthan bewijszligh siukdoms eller annor laga förfall / böte för hwar gång en halff Månatz såld til Hospitalet.

Til thet Siunde Hwilken Soldat Chorum försumar / skal förſta och andra gången aff sin Rootmästare pundas / tredie gången / stående i Halszjärn dagh och nat / der han icke lagha förfall hafft hafwer.

Til thet Ottonde. Hwilken Präst drucken befunnen warder når Chorum aff honom hållas borde / skal twenne gånger af Fält-Consistorio förmanas / men tredie gången vthur Lägret förwijsas.

Til thet Nijonde. Alle wanlighe Högtidzdagar / och äth minste hwarie Söndag skal Predikning hållas / och där til om Lägenheten så tillåter / en gång i Wekan / särdeles når icke någon annan heligh Dagh infaller; Och skal predikningen på samma sätt som Chorum, tilkänna gifwas. Hoo predikningen försummar / Präst eller Soldat / vthan laga förfall och märckeligh oundwijkeligh hinder / straffes som om Chorum sagdt är

Til thet Tijende. Alle Marcatenter och Tappare skola sluta deras bodar så snart tekn til Predikningen giftwit warder: såsom ey heller vnder Chorum sällia något Öl / Wijn / Brännewijn etc. vth. Finnes någon och beslås at giöra här emot / och sällia något vth / medan Predikningen och Chorum uppåstår / hafwe förbrutit sitt godz /

godz / halffparten til General-Prophossen / och halffparten til Hospitalet / och sittie en dagh i Halßjern.

Til thet Elloffte. Alle Callatz och Gästebodh skole återwända / när Gudztienſten hålles / widh straff / som om Chorums försummelse vthi den siunde Articlen sagdt är / och böthe ändå hwar Soldat til Hospitalet två öre / men andre Befälhabere / hwar effter som han är til / efter gode Mäns ord.

Til thet Tolffte. Vthi alle förberörde Ährenden / hwar ingen annan klagar / skole Präſterne Målßägande wara / och then brottslige angifwa för hans Öfwerſte eller Ryttemästare / eller der han sielff Öfwerſte eller Ryttmästare är / eller ellieſt ingen Öfwerſte eller Ryttmästare vnderkastad / för Fäldtherren / och han ware plichtigh at straffa honom rätt.

Til thet Trettonde. Alle Präſter som brukas vnder Krijgzfolcket / skole förordnas aff Biſkopen vthi thet Stifft där Folcket är hemma. Ingen Öfwerſte eller Ryttmästare hafwe macht at antaga någon Regementz- eller Ryttare-Präſt aff egit godhtyckie / vthan läthe sigh nöija medh den / som Biſpen honom tilordnandes warder.

Til thet Fiortonde. Och på dedh alle Capitels saker icke mindre i Fält än ellieſt måge ordenteligen ransakade och affdömde warda / tå förordne wij i Lägredt ett Conſiſtorium Eccleſiaſticum, för hwilket skal wara Præſident wår äldſte Hofpredikant / när wij sielwe i Fält äre / eller i wår tränwaru Generalens Predikant / och hans ordinarii Aſſeſſores skole wara alle Regementz- och Ryttare-Präſter / hwilke wij giftwe fullmacht at tractera och slita alla Capitels-saker effter Gudz Lagh och Kyrckieordningen / och hwad the i så mätto göre / ware så krafftigt såsom dedh vthi något annat ordinarii Conſiſtorio förhandlat woro.

Til thet Femtonde. Ingen Höfwedzman skal må antagha någhon Präſt vthan Öfwerstens och conſiſtorii samtycke. Mycket mindre skal han må någon affdancka / eller aff kallet sättia / vthan han aff Conſiſtorio odugsſt och owärdigh befinnes.

Til thet Sextonde. Finnes någhon Krijgz-Präſt vitios vthi Lärdom eller Leſwerne / då skal hans Öfwerſte eller Ryttmästare / anten sielff eller genom någon annan / anklaga honom för Conſiſtorio,

och dår Käremålen sanne och grundade finnes / då måge de sättia honom ifrån tienſten och Prädikoämbetet / effter som brotten är til. Klagar icke Öfwerſten eller Ryttmäſtaren anten för förſummelſe eller medhåld ſkuld / då klage hoo ſom Präſten beſlår vthi något dedh förargelit är. Och dår ingen annan finnes / ſom klaga wil och Laſten är notori, då ſtämme Conſiſtorium honom ſielf / och Præſidenten förordne en Präſtman / ſom honom anklahgar och rätten ſöker; Alt förty at all Förargelſe må vndflys / och dedh gemeene Krijgzfolcket til Gudeligheet aff Prädicantens Exempel och Leſwerne bewekt warda.

Til thet Siuttonde. Såſom nu alle i gemeen hafwe lofwat och ſwurit at wela oß rätta Lydno hålla och Budh wårt ſtånda / altſå ſkole de och deſſe Artiklar hålla / och medh upräckte Händer ſwäria efterfölliande Eedh.

Gemen: Befähles och Soldaternes ſå och Rytternes Eedh.

JAgh N. N. lofwar och ſwär / at wela wara den Stormechtigſte Högborne Furſte och Herre / Herr GUSTAF ADOLPH, Sweriges / Göthes och Wendes Konung / Storfurſte til Finland / Hertig vthi Eſtland och Carelen / Herre vthöfwer Ingermanland / etc. och Sweriges Rijke / en huld och trogen Krijgzman och Tienare / i alle måtta ſökia och fordra H. K. May:tz och Rijkſens gagn och wälfärd / hindra och affwäria H. K. May:tz och Rijkſens ſkada och förderff / och i tijdh tilkänna gifwa och warna för H. K. May:tz och Rijkſens Olycka. Sedan wil jagh migh och rätta effter Krijgz-Artiklerne / ſom mig föreläſne äre / och them effter mijn ytterſta förmägho efterkomma och fullgióra / och migh manligen hålla i Slacht Scharmytzel och Storm til Land eller Watn / dår vthijagh effter lägenheten kan komma och förordnat warda. Jagh ſkal och wil willig och flitig wara at waka och arbetha til Konungens och Rijkſens bäſta / thet wari i Fält / på Fäſtningar / Skep eller ellieſt hwar thet kan befalt warda. Mine Befehlhafware och Förmän ſkal jagh lydno ſtånde i allo ty the til Konungens nytto och gagn biudandes warda / och migh för Gudh / Konungen och hwar ährligh Man ſwarligit är. Ifrån Fahnan och thet Tekn / ſom jagh vnder förordnat är / ſkal jagh icke

wijka

wijka / eller migh vndandöllia / vthan then föliachtig wara så offta migh tilsagdt warder / icke heller i Fält ther ifrån fly medan mitt Lefwerne och helsa thet tillåter / och i alle Krijgznöder för troheet skuld hafwa ospard Lefwerne och förmågo / och i allo thy / som förbemelt / migh såsom en ährligh Krijgzman wäl anstår / förhålla / och så widt migh någhot Kall aff Hans Kongl. May:t är betrodt eller framdeles kan betroos / thet medh all flijt effterkomma / så bedher iag migh Gudh til hielp til Lijff och Siäl / som iagh thet troligen håller.

Til thet Adertonde. Alle som nu äre eller framdeles tilkomma / hwad heller the Corporlige Eeden giordt eller ey giordt hafwa / skole wara skyldige at hålla och effterkomma desse Artiklar och der effter dömmas / serdeles medan the i Fält och på Arbete äre stadde.

Til thet Nittonde. Effter nu intet Regemente kan hafwa beståndt / som icke är funderat på itt rätt sätt och wist mått at biuda och lyda Tå skal hwar och en wette / ded wij såsom Sweriges Konung / äre then / vppå hwilken alle the / ehoo the äre / högre eller läghre / som Krijgzmän wara wele och skole / ägha hafwa sin störste och högste vpsicht / och at där wår Majestet närwarande är / då återwände alle wåre Officerers och Befatningzmäns macht och myndighet / så widt dem icke wår willia at effterkomma och i wärcket ställa / särskildt aff oß pålägges.

Til thet Tiugunde. Thernäst / skole och alle både befähl och gemene lydige wara wår och Rijkßens Marsk / heller then som wij vthi hans stadh til Fältherre förordnandes warde / vthi alt dedh / och så länge han dem biudher / som ländа kan til wårt och Rijkßens gagn och nytto.

Til thet Tiugunde Första. Hwar och en Krijgzman äger Marsken hedra och i wyrdning hålla / såsom wårt sändebudh / den wårt Rum förträder / icke mindre än oß sielfwe / om wij tilstädes wore / och ehoo honom hädher medh ord som spotzske äre och icke ährан angå / uthan ellieſt ländа honom til förklening / straffes effter Krijgzrättens Doom / anthen til Affbön / Järn / hächte eller annat Arbitral straff / effter som Personen och orden äre til.

Til thet Tiugunde Andra. Gå the heder och ähra an / straffes til Lijfwet / hwar han them icke bewijsa kan medh fullom skälom / som orden sade.

Til thet Tiugunde Tredie. Ehoo som sigh emot honom vphäfwer medh wäpnadt hand/ williandes honom medh wrede angrijpa/ miste Lijfwet/ anthen han skade giör eller ey.

Til thet Tiugunde Fierde. Slår någhon effter honom medh Näfwan/ miste sin högre Hand/ hwad heller han räkade eller icke.

Til thet Tiugunde Femte. Nu kan hända at han som Marsk eller Fältherre är/ någon Riddersman aff Adel eller Oadel vthan om sitt Kall/ aff hastig wrede vthi Collatz eller elliest/ således medh ord eller gärningar förtörnar/ at thet enom Riddersman icke står til at liida/ tå klage then sådant wederfars/ Marsken sakelöst an för Krijgsrätten/ hwareft Marsken honom swara och tilfylleft göra skal/ effter theras Dom/ och som saken är til.

Til thet Tiugunde Siette. Såsom om Marsken sagt är/ så wari Lagh samma om alle andre höge kall/ såsom är Fält-Marskalken/ Generalen för Artilieriet, Fält-Wachtmästaren/ Generalen för Cavalleriet, Fält-Qwartermästaren och Munsterherrerne/ och andre som vpsicht i Lägret hafwa skole/ medh sådan besked/ at hwar hedra och wyrda them/ som öfwer honom äre/ och niute öfwer andre som vnder honom äre/ förb:te Rättigheter och Præeminentz wedh sådant straff tilgörandes/ som sagdt är.

Til thet Tiuge Siunde. Lijka som alle/ både Befähl och gemene/ äre skyldige at wyrda och lyda sin Fältherre och General-Embeten: Så äga och alle the/ som vnder ett Regemente äre/ the wari sigh befehl eller gemene Ryttere/ wyrda och lyda sin Öfwerste/ Öfwerste-Leutnampt/ Öfwerste-Wachtmästäre och Qwartermästare/ och them vthi tilbörlighit anseende hafwa.

Til thet Tiugunde Ottonde. Sätter sigh någon af Befählet eller gemene Ryttere och Knechter emot sin Öfwerste eller andra aff theras öfwer-Befehl/ görandes them någon meen/ hinder/ hån eller spott medh ord eller gierningar/ eller effterkommer icke hwad som til wårt och Rijkens gagn budet warder/ tå straffes såsom tilförende om Marsken sagt är/ eller här effter vthi hwart fall widare vthtryckt warder.

Til thet Tiugunde Nijonde. Men biuder Öfwersten/ Öfwerste-Leutenampten etc. sitt vnderhafwande Folck/ en eller flere/ någhot annat/ än thet wår tienst angår/ och vthan om hans Embete är/

tå

erkänne Regementzrätten däröfwer hwad han skyldigh är/ efter som saken är til.

Til thet Trettijonde. Lijka så skal och hällas med biudande och lydande emellan Ryttmästaren/ Höfwidzmannen/ theras Leutenampt/ Fendrick och gemene Ryttare eller knechter/ såsom om Öfwersten och hans underhafwande Folck sagt är. Och ther någon skildnat them emellan kommer rättes och straffes på förb:te sätt.

Til thet Trettijonde Första. Hwad Underbefählet och theras underhafwande gemene Ryttare och Knechter anlangar/ tå wari then som them til heder och ähra angriper/ skyldig thet til at bewijsa/ och skal procederas ther medh såsom emellan Jemlijka.

Til thet Trettijonde Andra. Biudher någhon gemeen Soldat sin Qwartermästare (anthen thet är under Ryttare eller Knechter) heller Wachtmästare/ Furerare/ och Fendrichz Leutenampt eller Rustmästare/ hugg medh Näfwa när han honom något på Embetzens wägnar befallandes warder/ miste näfwan och köres af Lägredt/ om thet i besättningen skeer/ men skeer thet i Marcken eller i en belägrat Fästning/ sedhan Wachten satt är miste Lifwet.

Til thet Trettijonde Tredie. Sarghar han någhon aff förb:de Befähl/ harchebuseras, hwad heller thet skeer i fält eller besättning.

Til thet Trettijonde Fierde. Skeer thet uthi Qwarteret eller i Städerne/ ther the hwar uthi sitt Logemente dre tilsammans kombne/ tå stärstode Regementz-Rätten thenne saak/ och hwad them billigt synes/ erkänne the arbitraliter.

Til thet Trettijonde Fembte. Ehoo som blottar sin wärja i Marskens eller Fältherrens närwaro/ i then acht ther medh skade giöra/ miste handen.

Til thet Trettijonde Siette. Ehoo som blåtttar sin wärja/ i wredesmåhl under flygande Fahna/ uthi Slacht eller Togordninger/ året i Marcken/ harchebuseras, året uthi besättning/ miste handen och förwijsses.

Til thet Trettijonde Siunde. Ehoo som sigh fördristar/ at blotta sijn Wärja på thet stället och tijdh/ ther Krigz- eller Regementz-Rätten hålles/ straffes til Lifwet.

Til thet Trettijonde Ottonde. Ehoo som i någhon Fästning wedh besatt wacht/ blåttar sijn Wärja i wredes modh/ miste Lifwet.

Til

Til thet Trettijonde Niionde. Ingen skal sigh General-Proposſen / hans Leutenampt och Drabanter emot sättia: Biuder någon til / sigh emoot honom eller them at wärja / när han eller the någhon på Regementz wägnar antaste / miste Lijfwet.

Til thet Fyratijonde. General-Prophoſſen är lofgifwit at apprehendera och antaste alle them som emoot Krijgz-Artiklarne eller allmänne Påbudh handla / eller ellieſt i någhon mißgerning beslås och befinnes / fast thet honom icke är befalt / men hafwe then macht på sitt Embetes wägnar.

Til thet Fyratijonde Förſta. Wäl må General-Prophoſſen antaſta och i Järn eller häckte förwara then brotzlige / men ingen må han låta juſtificera, vthan Fält-Öfwerſtens wetſkap och wilie / medh mindre honom strax at exequera på then brotzlige vthtryckeligen och ſpecialiter befalt warder.

Til thet Fyratijonde Andra. Regementz Prophoſſen äge samma frijhet och rätt niuta vnder sitt Regemente / och Fahne-Prophoſſer vnder sijne Fahner / som General-Prophoſſen vthi Lägret.

Til thet Fyratijonde Tredie. Hwad Wagnmäſtaren och andra ſlijke / som någon befalning i Lägret hafwe / biude på sitt Embetes wägnar / skal så widt theras Kall tillåter / vthan genſagu efterkommit warda / ſåſom om andra sagt är.

Til thet Fyratijonde Fierde. Alle allmänne påbudh skole aff Trumpetare och Trumſlagare vthblåſas / omslås och således förkunnas / hoo them sedan bryter / straffas efter thet wite ther vppå satt är.

Til thet Fyratijonde Fembte. Ingen Soldat skal hålla sigh förgodh / eller sigh wägra at efterkomma hwad befalt warder / til wärt bäſta / antingen medh arbete wedh Fäſtningarne / vti Lägret eller elieſt i annor mätto / hwad thet ock wara kan. Hwilken emoot ſådane Påbudh mytinerer och sigh offentlighen medh mootwilligheet ther emoot sätter / straffes til Lifwet.

Til thet Fyratijonde Siette. Hwem Cronones Arbete förſummar / straffas til Träháſten eller Järnen / och äthe en tijdh effter som saken är til / Watn och Bröd.

Til thet Fyratijonde Siunde. Befählet skole drifwa Arbetet och flitigt tilſee at thet behörligh fortgång hafwa må / giör thet någhon förſumm ligit / tå straffes efter som skadhan är til / efter Krijgsrättens dombd.

Til

Digitized by Google

Til thet Fyratijonde Ottonde. Endoch Soldaterne skole lijda och respectera theras förmän och Befähl/ som sagdt är/ så skal doch sådan respect, wyrdning och lydno altijd så wara förstånden/ at then sträcker sigh til Wårt och Rijksens gagn och bästa och icke annars. Wille någon biuda något som kan komma Oß och Rijket til skada/ förderff/ eller nachdehl/ tå stånde krijgzmannen honom ingen lydno/ ehoo han och är högre eller lägre: Och ther någon thet giör/ tå stånde lijka straff medh then ther bödh.

Til thet Fyratijonde Nijonde. Ingen Öfwerste/ Capitain/ mycket mindre någon aff Vnderbefählet skal biuda och anmoda sin vnderhafwande Soldat något trälachtigt släp til sitt egit bästa/ giör thet någon/ tå stånde thet til Krijgzrättens Dom/ hwad straff han ther med förtient hafwer/ hwilket måste skärpas eller lindras/ effter som skadan eller fahran/ som anten Kongl. May:t eller Krijgzfolcket hafwe warit vnderkastade/ är stor til. Men ther Capitainen eller Öfwersten fordrade aff en eller flere sijne Soldater någon handlangning i Fält eller elliest/ thet han vthan stort beswär och släp wäl kan göra/ thet skal han på befalning wara skyldigh owägerligen at vthrätta.

Til thet Femtijonde. Ingen gånge någon annan wägh vtur Lägredt eller Staden/ eller ock tilbaka in igen/ vthan genom Porten och ordinari wägen/ widh liffstraff tilgiörandes.

Til thet Femtijonde. Första. Ingen giöre om Natten något Larm i Lägret/ eller skiute något Röör aff i oträngde måhle/ hoo thet giör/ straffes til lijfwet.

Til thet Femtijonde Andra. När omblåset/ omslaget eller nödtorfftigt tilsagdt warder at wachten sättias skal/ ho tå wachten/ försummar/ straffes til tråhästen/ Järnen eller Watn och Brödh/ som saken är til.

Til thet Femtijonde Tredie. Sofwer någon på Schildwachten/ thet wari sigh vthi Gräntz-befästningar/ eller i Marcken/ harchebuseràs.

Til thet Fembtijonde Fierde. Går någon ifrån Schildtwachten/ för än han aflöses/ eller dricker sigh på Schiltwachten så drucken/ at han sin tienst icke förrätta kan/ harchebuseras.

Til the Femtijonde Fembte. När omblåset eller ſlaget warder/ tå låte hwar och en sigh ſtrax finna hoos ſijn Fahna: Förſummar thet någhon/ ſtraffes til Jern.

Til thet Femtijonde Siette. När man vprycker/ tå ſkole alle ſom Fahnan ſworit hafwa/ wara ſin Fahna fölgachtige/ och ingen fördriſte sigh at blifwa tilbaka/ vthan Öfwerheetens loff och minne/ blifwer någon tilbaka aff förſummelſe/ ſtraffes til Järnen.

Til thet Femtijonde Siunde. Sker ther aff myterij/ ſtraffes til lijfwet/ anthen thet är en eller flere.

Til thet Femtijonde Ottonde. Rymmer någon vndan wär och Rijkſens tienſt/ ſom ſkrifwin/ legder eller wärfader är/ eller och wijker ifrån ſin Fahna/ och then icke til thet ytterſta förſwarar/ ſå länge hon kommer i ſitt behåld igen/ ſtraffes til lijfwet.

Til thet Femtijonde Nijonde. Hwar och en achte medh flijt ſå i Tågande ſom elliest then Platz honom tilordnat är/ och ingen ſtryke framman för annan/ eller blande sigh bland trotzen/ eller ſättie sigh på wagnarne/ ſom efter ordningen bör vthi wapn til wärns reda tåga. Hoo thet giör/ ſtraffas ſom fahrligheten är til/ then theraff förorſakas kunde/ hwilket Regementzrätten weta bör.

Til Sextijonde. Rymmer någon i Marcken ifrån ſin flygande Fahna/ ſtraffes til liff och ähra/ blifwer han ſargat eller dödat å flyende fothe/ ware ſaaklös ſom thet gör.

Til thet Sextijonde Förſta. Hwilken Fahna-Ryttere eller Regemente-Knechter kommer medh Fienden til at drabba/ och tager flychten förr än the ſijdh-wärjorne icke mehra bruka kunne/ ſkole ſtånda til rätta för Marſken och öfwerſte Krigzrätten.

Til thet Sextijonde Andro. Finnes ſkulden hoos Befählet/ wari ähreslös och aff Lägret förjagat.

Til thet Sextijonde Tredie. Finnes ſkulden hoos Befählet och the gemene tillika/ tå ſtraffes Befählet ſom ſagt är/ och aff the gemene hängias hwar tijonde efter Lotten/ och the öfrige tiene vthan Fahna/ och liggie vthan om Qwarteret/ och giöre Lägret reent/ ther thet oreent är/ alt in til theß the medh mannhet ſin willo bothat hafwe. Doch hwar någon/ en eller flere ibland theße kunne in för Krijgzrätten i tee/ at the oſkyldige äre för ſine perſoner/ tå warr ſaaklöſe/ och niute theras oſkyldighet til goda.

Til

Til thet Sextijonde Fierde. Ehoo som först tager flychten / må saaklöst ihialslås / och ther han vndkommer / deeles til en skälm och vthropes offentligen therföre och wari fredlöös.

Til thet Sextijonde Fembte. Stormas til någon Fästning eller Skantz / wiika the af medh mindre the medh Fienden hafwa warit til mangels och brukat theras Sidwärior / eller blifwa aff Fienden nedkastade / wari så om Befähl som gemene Knechtar lagh sammo / doch skole Domare skatta Stormens möyelighet / och thereffter Domen skärpa och lindra.

Til thet Sextijonde Siette. Hwilken Fahna förlöper en Fält-Skantz / Batterie, Reduicte, lijde samma straff / medh mindre the tree Stormar vthståt hafwa / och ingen hielp fått / och tå dödznödh förhanden är.

Til thet Sextijonde Siunde. Hwilke Fahnor och Regemente allmänt Myterij begynna / skole straffas på samma sätt. Finnes vphofwet och Rothen til Myterij / then straffes til Liifwet / och the honom lydde och beplichtade / straffes efter thet sätt / som näst tilförende sagt är.

Til thet Sextijonde Ottonde. Hwilke Fahnor eller Regementen icke fort wele / när man drabba eller storma skal / och Redden til them kommen är / vthan stå stilla aff mootwillie eller skräck / eller tagha flychten / stånde samma straf / som förr sagt är.

Til thet Sextijonde Niende. Warder någon Fahna eller Regemente Fältflychtigh / tå skole the tree resor efter annan / sex wekor emellan hwar stämning / til rätta citeras, och them säker leigd gifwas til rätta och ifrån / sijn saak at förswara: Finnes the emoot Eedh och troheet handlat hafwa / tå skole the ährelösa och til Skälmar dömas / och biltoge läggias / hwad heller the tilstädes komma eller ey. Doch ther the sigh för rätten inställe / skal them Leiden obrotzligen hållas / och the släppas vppå frijan foot igen.

Til thet Siuttijonde. Hwilken Fahna eller Regemente inlåter sigh i tractat eller handel medh Fienden / Oß / Marsken / eller then i Marskens franwaro commenderar, owettandes och owilliandes / tå straffes Befählet / som skyldigh är / til Liif / ära och godz / och hängies hwar tijonde aff the gemene / och the öfrige straffes som förr är sagdt.

Til thet Siuttijonde Första kan sigh någhon undleda / at icke hafwa warit medh them andre deelachtigh / vthan heller emoot sagdt / wari saaklöös och niuthe thet til godhe / när någon förfordring med Lägenheet skee kan.

Til thet Siuttijonde Andra. Bliswe sådane ey tagne / tå procederas emot them såsom om Fältflychtige sagt är / och the skyldiges godz confiſceras.

Til thet Siuttijonde Tredie. Hwilken någon Fästning vpgifwer til Fienden / vthan högste nödh / tå straffes Gouberneuren och Befähllet til liifwet / och the gemene tiene vthan Fahna / och liggie uthan om qwarteret / och giöre all oreenligheet i Lägret reent / in til theß the sijn brott medh någon manligh gärning botat hafwe

Til thet Siuttijonde Fierde. Twinge gemene Krijgzfolcket Guberneuren at vpgifwa Fästning / och thet kan them öfwertygas / tå miste Liifwet alle som något Befähl hafwe beklädt / och i samma twång consenterat, och aff the gemene tages hwar tiionde Man medh Lott vth / och hängies. Thesse efterfölliande fall är til att skatta vthi Fästningens vpgifwande: 1 Ytterste hungers nödh / at alt som een Menniſkia kan lefwa aff / är förtärdt. 2. All Wärn förtagen / och ingen hielp mehra at förmoda / och at Fästningen lijkwäl innan kort tijdh måste komma i Fiendens händer medh alt folcksens dödh och vndergång. Thesse fall skal Marsken medh sine Bijsittiare skoda / och ther the sanne äre / döme them saaklöse / hwar och icke / straffes som sagt är.

Til thet Siuttijonde Fembte Hålle gemene Soldater samqwämbd och giöre sambling vthan theras Capitens wetskap och förordning / tå straffes the af Befählet ther hoos äre / til Liifwet / och the gemene / som om Fästningens vpgifwande sagt är / och thet vthan anseende / hwad heller the orsak hafwe haft eller ey. Icke skal heller någon Capitein lätteligen tilstädhia någon sambling / medh mindre han sielf wil swara til saken.

Til thet Siuttijonde Siette. Kommer någhon vthi träta medh annan / och ropar hielp anthen hoos sin nation eller andre / straffes til Liifwet / och the som komma / straffes som för annat Myterii.

Til thet Siuttijonde Siuende. Giſwer någon kunskap til Fienden / straffes til Liifwet.

Til

Til thet Siuttijonde Ottonde. Håller någon språk medh Fienden / vthan wårt eller Marskens i Marcken eller Guberneurens i Fästningen befalning straffes til Liifwet.

Til thet Siuttijonde Niende. Wäxler någhon breff eller budh medh Fienden vthan wårt eller Marskens eller Guberneurens wetskap och willie / straffes til Liifwet

Til thet Ottatijonde. Vppenbar någon Lösen äth Fienden eller någon annan / straffes til Liifwet.

Til thet Ottatijonde Första. Hwar låte sigh nöia medh thet qwarter honom i Lägret eller Stadh tilordnat warder. Hoo sigh ther emot sätter / straffes som för annat Myterij

Til thet Ottatijonde Andra. Kastar någon bårt sin Wapn och wåria / eller förlöper them i Marcken / löpe gatuloppet och liggie vthom Lägredt / görandes reent Lägretz oreenligheet / til theß han sin willa botar medh någon manligh gärning.

Til thet Ottotijonde Tredie. Eho som bortsällier eller förpantar sine Wärior / Wapn eller Lodh / Krut / Hackor / Pickor / Sköffklar och Spadar eller annan Redskap / löpe gatulopet förste och andre gången: och tredie resan straffas som för annat tiuftwerij. Hoo thet och köper eller sigh tilpantar / han wari sigh Krigzman eller Markatenter / eller någon annan / hafwe förgiordt sine Penningar / Wapnen och Redskapen / så och löpe gatuloppet förste och annan gången / och tredie gången straffes som en Tiuff.

Til thet Ottetijonde Fierde. Hwilken som förderfwar eller sönderbryter sin Wapn och Wåria / eller och williandes förderfwar / Hackor / Pickor / Spadar eller annan Redskap / eller och låter smida then vp han skal åter bättra och betala them / eller drages honom aff i hans Löön / och äthe ther til Watn och Bröd til en tijdh / som saken är til / effter Krijgsrättens doom / hwilken måste skärpas eller lindras effter Tijdzens lägenheet och andre omständigheter.

Til thet Ottetijonde Fembte. Hoo emot förbudh något köper eller bortsäl sedhan omslaget är / hafwe förwärckat then som sälde / sitt Godz / och then som köpte / sine Penningar / och straffes ytterligare effter thet wijte / som förbudet widhänger.

Til thet Ottatijonde Siette. Ingen lijdes hwarken hemma eller i Fält ibland Krijgzfolket / som til en Skälm dömder är / eller

ellieſt för ſijn mißgierning ſkuld haſwer warit vnder Skarprättarens händer.

Til thet Ottetijonde Siunde. Intet balliande tilſtädes i Lägret eller Beſäſtningen. Faller någon träta / them ſkal ſkiljas åth aff Regementz-rätten: Hoo then andra vthmanar til balliande / tå ſtände til Rättens Doom honom at entſkylla eller fälla / effter ſom orſaken är til. Tilſtäder och någon Capitein / Leutnampt / Fendrich eller Corporal ſine Vnderhafwande at ballia eller fächta / och ſådant icke affwär och hindrar / han ſkal therföre ſtrax affdanckas ifrån ſitt Embete och tiena på nytt för en gemeen Soldat / och ther någon ſkade föllier / ſtände medh then brotzlige til rätta och ſware til ſaken.

Til thet Ottatijonde Ottonde. Hoo ſom wåldtager någhon Qwinna / och ther medh beſlås och öfwertygas / ſtraffas til liſſwet.

Til thet Ottetijonde Nijonde. Inge Horor ſkole lijdas i Lägret / men wil någon hafwa ſijn Huſtru medh ſigh / thet ſtände honom fritt. Finnes och någhon ſom ett oreenligit leſwerne fört haſwer / och täncker then at behålla hoos ſigh / tå ächta henne ordentligen.

Til thet Nijotijonde. Ingen Soldat fördriſte ſigh at ſättia Eld på någon Stadh eller By / i Wänne Land medh willie / gör thet någon / ſtraffas ſom annan Incendiarius.

Til thet Nijotijonde Förſta. Ingen Soldat ſättie Eld på någon Stad eller By i Fiende Land / medh mindre thet bliſwer honom befalt aff hans Befähl / anthen Ryttmäſtare eller Höfwidzman. Icke heller ſkal någon af Befählet ſådant commendera, vthan the hafwa befalning för ſigh aff Öß eller Fältherren. Gör thet någon / tå ſtände thet til Marſkens Doom / hwad hans brott är / och ſkattes vthi Domen både ſkadan ſå och thet hinder och affſaknar ſom Krijgzwäſendet / wårt eller Marſkens Vpſåät taget hafwer / ſå och then fördel och nytto Fienden therigenom hafwer bekommit / och ſtraffes ſå then brotzlige til Liff / Lem / hächte eller böther / ſom ſaken är til.

Til thet Nijotijonde Andra. Ingen Soldat röfwe eller med wåld taghe något aff wåre Underſåtere / anthen the marchera genom Landet / eller och liggie i Beſättningen / eller Lägret / wid liffſtraff tilgörandes.

Til

Til thet Nijotijonde Tredie. Ingen göre gärning å then som hafwer fått Wårt eller Marskens förswarelse bref/ hwad heller han är wän eller fiende/ hoo thet gör/ straffes til Lijfwet.

Til thet Nijotijonde Fierde. Hoo sin Wärd eller hans Hion slår/ ther han blifwer förlagd/ straffes förste och andra gången til Järn/ Watn och Bröd/ och ware ogilt hwad han får för skada: Hafwer han giort någhon särdeles skada/ tå swaare efter som gärningen är til.

Til thet Nijotijonde Fembte. Ingen driste sigh at hindra them som tilförning göre i Lägret eller Staden/ eller kaste theras godz af/ eller borttaga theras hästar/ hoo sådant gör/ straffes til Lijfwet.

Til thet Nijotijonde Siette. Hoo som röfwar eller stiäl någon Boskap eller annat slijkt i Wänneland/ eller af them som tilförning göra til Lägret/ eller och tager i fiende Land uthan förlof/ straffes som för annat Röhn och Tiufwerij.

Til thet Nijotijonde Siuende. Gifwer Gudh lyckan at fienden blefwe slaghen uthur Marcken/ tå skole alle fullföllia fienden/ och ingen slå sigh på bythe/ för än fienden är förjagat/ och så långt skee kan/ förfölgder. Faller man fienden i Lägret/ tå skal ey heller någon fördriста sigh at begifwa sigh på bythe/ förr än fienden är aldeles förjagat/ och af Lägret slagen/ och tå plundre hwar then deel af Lägret som honom tildeelt warder/ icke fördriстandes sigh anthen förr at gifwa sigh på plundring/ ey heller fallandes i något annat Qwarteer än honom tilordnat är. Slår sigh här emot någon på bythe/ förr än fienden är aldeles afslagen/ tå må han saklöst ihiälslås af sin Officerer, stalbroder eller andre/ eller ther thet icke skeer/ och någon skada lijkwäl ther af föllier/ miste Lijfwet. Föllier ingen skada/ liggie uthi Järn en Månadt/ och äthe Watn och Bröd/ och bythet gifwas til Hospitalet. Plundrar någon i annat Qwarter än honom warder tilordnat/ ware lagh samma.

Til thet Nijotijonde Ottonde. Får man någon Fästningh eller Stadh in medh stormande hand/ tå slåå sigh ingen på någhot bythe/ förr än all Fästningens Wärn är intagen/ och besättningen eller Borgerskapet hafwe lagt Wäriorne nedh/ och Qwarteren äre Soldaterne emellan uthdeelte. Giör någon här emot/ ware Lagh samma som näst tilförende sagt är,

Til

Til thet Nittijonde Niende. Ingen Soldat beröfwe eller plundre någon Kyrckia och Hoſpital / faſt än Staden medh ſtormande hand intoges / medh mindre thet them blifwer befalt / eller och Beſättningen eller Borgerſkapet flyr ther in och göre ſkada eller Wärn ther y'hur / Hoo thet gör / ſtraffes ſom för annat Rooff.

Til thet Hundrade. Ingen ſkal må ſättia Eld på någon Kyrckia / Hoſpital / Scholar, Qwarn / eller giöra them onyttige / uthan thet ſärdeles blifwer befallat. Ey ſkal heller någhon violera Präſter / vthgammalt folck / Qwinnor / Jungfrur eller Barn / medh mindre någhon aff them ſätter ſigh til Wärns / wed ſtraff tilgiörandes efftet Krijgzrättens Doom.

Til thet Hundrade Förſta. Fångens bythe vthi en öfwerwunnen Stadh eller Fäſtning / eller i ett fientligbit Lägher / ther aff höret Oß til all Skytt / Krut / Lodh och Ammunition ſom i förrådh är / ſå och alt thet Prowiant och Victualie ſom i allmänne förwaring och Hws finnes: Thet öffrige kommer Soldaterne til / och ther aff gifwes en tiionde deel til the ſiuka Soldaters Hoſpital. Alle Fångar ſkole oß förſt præſenteras och i händer letwereras / äre några ther ibland qualificerade Perſoner / ſom wij begäre til at behålla / för them wele wij gifwa en redelig recompens efter ſom Fångens Stat och Condition kan wara / them andre måge the ſielfwe behålla och rantzonen åthniuta: Doch ſå / at ingen vthan Wärt eller Marſkens tilſtänd rantioneras, wedh Liffſt aff tilgiörandes.

Til thet Hundrade Andra. Dricker ſig någon drucken aff Öl eller Wiin / hon finner för ſigh i Fiendens Läger / eller i någon Stadh förr än fienden är aldeles förjagat / eller Stadzens wapn nedertagde / then må ſaklöſt ihiälſlås aff hwem honom öfwerkommer på färſka gärningen. Men ther han vndſlipper och blifwer anklaghat och öfwertygat / och ther följer ſkada aff / ſtraffes til Liffwet: Följer ingen ſkada / ſtraffes iil Järn en Månadt och äthe Watn och Bröd.

Til thet Hundrade Tredie. Alle ware plichtige at komma på Munſtringen hwad dagh eller tijma them påbudit warder. Ingen Öfwerſte / Ryttmäſtare eller Höfwidzman wägre ſigh at låta munſtra eller beſichtiga ſitt Folck / enär thet aff Munſterherrarne förordnat warder / gör thet någon / ſtraffes ſom för annat Myterij.

Til

Til thet Hundrade Fierde. Ingen Öfwerste eller Capitain låhne vthi Munstringen annars folck at fylla sijn Redd / hoo thet gör / ställes för Krijgzrätten och dömes ther til en Skälm / sedhan weklas Fahnan tilsamman öfwer Hufwudet på honom / och drifwes aff Lägret medh stockknechtar.

Til thet Hundrade Femtte. Låter sigh någon leya / löpe gatulloppet förste och annan gången / och tredie gången miste Hufwudet. Ther och någon Capitain eller Officerer bär wetskap at haus Soldat låter sigh leya / eller styrcker honom ther til / blifwe offentlighen casserat aff Kall.

Til thet Hundrade Siette. Hwilken Ryttare som lånar annars Häst / Sadel / Pistoler / Wapn eller Wäria / och teer sigh ther medh på Munstringen / hafwe förgiort Häst och Tyg / Wapn och Wäria / och han förwijses Lägret / och then som lähnar / ware mindre Man / och förwijses i lijka mätto Lägret / hwad som och på sådant sätt förbrutet warder / ther aff kommer halffparten Ryttmästaren och halffparten Prophossen til.

Til thet Hundrade Siunde. Fördärfwar någon sin Häst med willie / menandes ther igenom at slippa heem / eller blifwa affdanckat / deles til en Skälm / och miste Häst och Tyg / och förwijses Lägret.

Til thet Hundrade Ottonde: Alle Ryttare eller Soldater skole antagas och inskrifwas i Rullan på en frij Munstring aff Munsterherrerne / och icke aff Ryttmästaren eller Capitainen. Hwarföre ey heller någons Säld eller Lähning skal angå förr än the munstrade äre.

Til thet Hundrade Niondes. Ingen Ryttare eller Soldat skal må förlofwas vthur tiensten / hwarcken aff Öfwersten / Ryttmästaren eller Capitainen / myckit mindre någon aff Vnderbefählet: Vthan ehoo som på en frij Munstring antaghen är / och hafwer giort sin Eed / han skal tiena til theß han åter på en Munstring aff Munsterherrerne frij sagd och affdanckat warder. Och tå skal them Paß tildelas af Munsterherrerne och theres Öfwerste.

Til thet Hundrade Tiende. Begärer någon at blifwa affdanckat / är han wärfwad Soldat / ther stånde honom fritt / mädan han i Borgläger ligger / så och när tåget ändat är. Ingen ware

Digitized by Google

fritt at affdancka när Högfärd påbiudes / myckit mundre närman emot fienden rycker.

Til thet Hundrade Elloffte. Begärer någon skriftwen Krycht förloßning / tå skole M[illegible]nsterherrarne skoda hans orsaker / och ther the skälige finnas / medh sitt Paß förlotwa honom. Theſſe äro the orsaker som gälla må: 1. När han siuker och förlammad är / så at han ingen tienst mehra kan vppehålla. 2. At han i tiugu åhr tient hafwer. 3. Eller warit på tiyo togh / och thet kan medh fullom wittnom betygha.

Til thet Hundrade Tolffte. Gifwer någon Öfwerste / Ryttmästare eller Capitain någon aff siine vnderhafwande Soldater förloff / annorlunda än nu är sagt / straffes såsom för annat Tiufwerij: Och then som förloff tagher / hafwe förwärckat tree Månaders Såld / och sittie i Järn en Månadt widh Watn och Bröd.

Til thet Hundrade Trettonde. Ingen Öfwerste / Ryttmästare eller Capitain gifwe någon Soldat heemloff / eller sändan vhr Lägret / vthan Marskens eller General-Commendeurens wetskap och tilstånd / hoo thet giör / hafwe förwärckat tree Månaders Såld / och swara til skadan som wij ther aff tage.

Til thet Hundrade Frortonde. Ingen Ryttmästare eller Capitain drage vthur Lägret eller Besättningen at sollicitera om sijn Lööh / Räst eller ellest / vthan Marskens eller Gubernæurens wälie och tilstånd: Gör thet någhon / hafwe förwärckrat sijn Anfordring / och sätties ifrån tiensten och Embetet / och förwijsis Lägret.

Til thet Hundrade Femtonde. Ingen Ryttmästare eller Capitein förhälle sijne Soldater theras Såld eller Lähning / eller then i någor mätto affkorte / gör thet någon / och the klaga / stände therföre til rätta / och swara såsom för annat Tiufwerij: Skeer oß thergenom någon skada / så at Folket för hunger och nödh skul anten falla i skukdom / gifwe vp någhon Fästning / eller Mytinere / förlöpe / etc. Tå skal han swara oß icke mindre än han een orsak och vphoff til all Olycka warit hade.

Til thet Hundrade Sextonde. Hafwer någon Capitein / eller Ryttmastare försträckt sitt Folck / och begärer wara betalt / sådant skal skee medh Commissariernes wetskap / och gälden så affdragas / at wär tienst lijkwäl icke aldeles försummas.

Til

Til thet Hundrade Siuttonde Tränger nöden at låningarne icke aldeles kunne effter beställningerne vthgå i rättan tijdh / så skole doch lijkwäl alle låta sigh finna willige til wår tienst / allenast at the medh kåst til nödtorfften försörgde warda: Doch skal thet them räster vthi affräkningen gott gordt warda effter beställningen.

Til thet Hundrade Adertonde. Thet är och enkannerligen af nödhen at rätt och rättwiso / så wäl under Krijgzfolcket som andre / vthan wåld och ordenteligen skepas.

Til thet Hundrade Nittonde. Konungen är Gudz Doomhafwande på Jorden / han är högste Dommaren så i Lägret som hemma.

Til thet Hundrade Tiugunde. Men efter myckit finnes / som hans Domar owärdigt kan skattas / ty bör så wäl i Lägret som ellies Vnderdomare wara / som trätor åthskillia och skärskådha / och botha hwad emoot thesse wåre Artiklar brutet warder.

Til thet Hundrade Tiugunde och Första. Wij förordne ock föra thenskuld vthi wåre Läger / twenne Rätter / vnder- och öfwer-Rätten.

Til thet Hundrade Tiugunde Andra. Vnderrätten består vthi Regementz Rätten vnder footfolcket och Ryttare-Rätten vnder Rytterict.

Til thet Hundrade Tiugunde Tredie. Vthi Regementz-Rätten skal Öfwersten wara Præsident, eller och i hans stad Öfwerste Leutenampten Hans Bijsittiare skole vthwäljas aff heela Regementet / nembl. 2 Capiteiner / 2 Leutenampter / 2 Fendricher / 2 Chergeanter / 2 Furerare / 2 Förare / så at talet är til 13 Personer medh Præsidenten.

Til thet Hundrade Tiugunde Fierde. Vthi Ryttare-Rätten skal Öfwersten för Cavalleriet wara Præsident, eller i hans stadh Ryttmästar n för wår Lijf-Fahna. Hans Bijsittiare skole vthwällias af alle Ryttare-Fahner / nembl. 3 Ryttmästare / 3 Leutnampter / 3 Fendricher / 3 Corporaler, så at talet är til 13 Personer medh Præsidenten.

Til thet Hundrade Tiugunde Fembte. Vthi Öfwerste Rätten sitter Marsken såsom Præsident, eller i hans Frånwaru Fält-Marskalken: Marskens Bijsittiare skole wara Fält-Marskalken / Generalen aff Artolleriet, Fält-Wachtmästaren / Generalen för Cavalleriet, Fält-Qwartermästaren / Munsterherrarne / så alle Öfwer-

ne eller i theras frånwaru Öfwerste-Leutenampterne. Och theſſe alle ſkole wara tilſtädes ſå ofta Krijgzråd hålles.

Til thet Hundrade Tiugu Siette. Medh theras Säthen uthi Krigzrådet och Rättegånger ſkal thenne Ordningen hållas / at Præſidenten ſitter i Högſätet enſammer / ſedan på the nedre Säteſtolar på högra ſijdan om honom / Fält-Marſkalken / Fält-Wachtmäſtaren. På wänſtra ſijdan Generalen aff Artilleriet, Generalen aff Cavalleriet, ſedan hwar om annan effter thenne Ordningen: Fält-Qwartermäſtaren / Munſterherrarne / Öfwerſten för wårt Hoffregemente. Så Vplandz / Weſtergötlandz / Smålandz / Öſtergötlandz / Norlandz / Finlandz och Carelens Regemente. Åre än tå aff förb:de ordinari några extra ordinem vthwaldt och keeſte / the ſkole intaga Säten näſt för:de ordinari Regementen. Ther uppå ſölie Öfwerſterne för främmande eller beſållade Regimenten / hwar ſåſom han länge tient hafwer.

Til thet Hundrade Tiugunde Siuende. Alle theſſe Dommare ſå i öfre ſom under Rätten / ſkole göra theras Eed under baran Himmel / och ſwäria Gudh och Oß efterföliande Eed. Jagh N. N. lofwar och ſwär wedh Gudh och hans H. Ewangelium / at jagh wil och ſkal vthi alle Domar rätt giöra / och döma efter Sweriges Lagh och theſſe Krijgs-Articlar och mitt bäſta Samwete / och thet ey låta för frändſämia / Mågſämia / willie eller Wenſkap / myckit mindre för Rädhoga / Afwund och Illwilkia / eller och för Mutor och Gåfwor ſkuld. Ingen ack then Saklöſan göra ſom ſaker är / eller then ſaker ſom ſaklöſer är / ſå bedher jagh migh Gudh til hielp til Liif och Siäl / ſom jagh thetta troligen hålla ſkal.

Til thet Hundrade Tiugunde Ottonde. Domare i öfwerſte Rätten ſkole göra theras Eed / förſt Lägret ſlåås / och ſkal Marſken och hans Biſittiare ſamblas på then Ort Domſtolen blifwer ſatt vthan för Marſkens paulun, och ther ſkal en förſt på wåra wägnar hända Eeden af Marſken / ſedan föreſtafwar Marſken Eeden åth ſijna Biſittiare.

Til thet Hundrade Tiugu Nijonde. Vthi både Vnder-Rätterne ſkal Præſidenten göra Eed / och ſedan med handtagh hända Eeden (hwilken offentligen ſå ofta Rättegånger hålles / upläſas ſkal) af ſijne förordnade beſittiare.

Til

Til thet Hundrade Trettijonde. Vthi Öfwer-Rätten skal wara en Eedsworen Secretarius som flijtigt hafwer Vpsyn medh Protocollet, at all ting wäl annoteras, ställer och författar Dommarne/ Rådzlagen så och alle Acter, som i Fält medh alle Belägringar/ Slachtningar/ Skärmytzlar och annat slijkt anteknar och noterar medh daghar/ tijdher och andre circumstantier. Han skal och jempte Marsken vnderskrifwa alle Domar och Rådslagh. Sedan skal han hafwa vnder sina hand 2 Notarios och Skrifware som hålla Protocollet och skrifwa alt i reent/ så och hålla godh registratur på alt thet som Marsken eller Krigzrådet befaller/ eller och til them skrifwes och anländer.

Til thet Hundrade Trettijonde Första. Vthi Öfwer-Rätten skal och wara vnder Præsidentens Lydno en Rättegångz Webel eller Wachtmästare/ hans Embete skal wara at efter Præsidentens befalning stämma til rätta alle them/ som anklagas och swara måste in för öfwre Rätten.

Til thet Hundrade Trettionds Andra. I lijka mått skal och i alle Vnder- eller Regementz-Rätter wara en Eedsworen Rättegångz-Skrifware/ så ock Rättegångz Webel eller Wachtmästaret/ och theras tienst och Embete ware i then Rätten/ som om the förre Rätter sagt är.

Til thet Hundrade Trettijonde Tredie. Til Öfwer-Rättens cognition, Förhör och Doom höre alle crimina Læsæ Majestatis, enkannerligen theffe/ 1. Om någor gör försåt på oß/ såsom Sweriges Konung/ och wil oß dräpa med ord eller gärningar. 2. Om någhor talar thet Wår Konglige Högheet och goda rychte är förnär. 3. Om någon hafwer sigh föresatt at förråda/ tracterat megh Fienden ther om/ eller och medh gärningen förråder någon wår Fästning/ Läger eller wårt Krijgzfolck/ eller Skepsflotta/ eller någhet annat slijkt Oß och Cronan macht vppå ligger/ såsom och om någon hafwer ther wetskap om/ och thet icke vppenbarar. 4. Om någon hafwer heemlig Correspondens medh Fiender. 5. Om någon förer afwogan Sköld emot Oß och Fäderneslandet 6. Om någon gör gärning å Rijksens Arffurste/ gör försåt å honom/ eller talar om honom försmädeligen. 7. Om någon föraör eller trachtar at förgöra Marsken/ eller någon annan aff General-Officerarne, som han är lydno och Wyrdning plichtigh/ eller talar hänligen om them.

Til thet Hundrade Trettiionde Fierde. Hijt höre och alle the fauter, som begås aff någhon Menigheet/ anten hela eller halfwa Regementen eller Fahnor.

Til thet Hundrade Trettijonde Femte. Så och alle the trätor/ som sigh kunna vpspinna emillan Officerare och theras Soldater/ om Vnder-Rätten är suspect, anthen therföre/ at the äre intereſſerade ther vthi directè eller indirectè, eller och ellieſt.

Til thet Hundrade Trettijonde Siette. Bliſwer någon Officerare eller Swenſk Adelsman anklagat til Liff/ Lem eller Ähra/ thet ſkal ſkee in för öffre Rätten.

Til thet Hundrade Trettiionde Siunde. Alle the Civil-ärenden som dömde äre aff Vnder-Rätten och öfwergå 500 Dalers wärde/ bör komma in för öffre Rätten/ såſom och then bör bliſwa antaghen/ ſom sigh rättlös klagar och bewiſer.

Til thet Hundrade Trettiionde Ottonde Alle andre Ärenden ſom sigh ellieſt i thet gemene Leſwerne tildrage/ the ware Civil eller Criminal, ſkole förſt komma för Vnder-Rätten och ther affdömas/ och ſtände hwad the säya/ medh mindre Laghwadt warder.

Til thet Hundrade Trettijonde Nijonde. Vthi Criminal saker tilſtädies intet wadh/ doch ſkal Domen præſenteras Marſken/ och icke exequeras, förr än han thet befalt hafwer. När thet är ſkedt/ſkal ingen förandring i Execution tå ſkee/ medh mindre wij ſielfwe tilſtädes äre/ och Oß täckes thet annorlunda diſponera.

Til thet Hundrade Fyratiiunde. Vthi öffre Rätten är General-Prophoſſen och hans Leutenampt anklagare/ och ſkal wår Fiſcal adſiſtera honom/ the ſkole wara förplichtade alle fauter, som anten i gemeen eller aff någon särdeles begåås/ at obſervera alle the saker ſom til Öfwerrättens Cognition höra/ andraga och ordenteligen vtföra/ så och ſedan then ſkyldige låta exequera Hwar och någon saak Oß angår/ then ſkal wår Fiſcal föra i Rätten och tilbörligen igenom driſwa.

Til thet Hundrade Fyratijonde Förſta. Samma tienſt/ macht och myndigheet hafwer Regementz Prophoſſen vthi Vnder-Rätten/ och ſkal wara förplichtat at föra alle the fauter i Rätten ſom Soldaterne committere och begå/ särdeles emot theſſe Articlar, och ther ſkal han effter föregången Dom exequera öfwer.

Til

Til thet Hundade Fyratijonde Andra Alle böter / som affdömes vthi Krijgzrätten / skole skifftas vthi try / Oß / Målsäganden och Rätten / theraff gifwe wil wår Saak åth Befälet / i så mätto / at Ryttmästaren niuter Sakören aff sine vnderhafwande Ryttare / Capiteinen aff sine Knechter / Öfwersten aff sine Capiteiner eller Ryttmästare / och Fältherren aff Öfwersterne och General-Officerarne med mindre thet åre Crimimina læsæ Majestatis, them wij Oß allena förbehålle: Och är thetta icke wijdare tijförståendes än medan thei Fält / Besättningar eller på Arbete åre / hwad sigh theß emellan tildragher / så länge hwar hemma är / tå stånde så Krigzfolcketz brott til Laga ting / och böte lijka mebh andre, Inbyggiare effter Landz Lagh.

Til thet Hundrade Fyratijonde Tredie. När Öffre Rätten hålles skal / tå skal thet vthi Lägret twå tijmar tilförende ombläsas och förkunnas / är Saken Criminal, och angår Lijff / Lem eller Åhra / tå skal then hållas vnder baran Himmel / är thet en Civil saak / tå hålles Rättegången i Paulunet. Skeer Rättegång offentligh vnder baran Himmel / tå samblar sigh Krijgzfolcket på Platzen ther Stolarne satte åre / och slå sigh i en ring ther omkring / icke gifwandes sigh närmare Stolarne än förordnat är / sedan trädher Marsken allena medh sine Assessores twå och twå vthur Paulunet / och hwar sätter sigh på sitt Rum / så Secreteraren medh sine Notariis wedh ett Bordh ther til förordnat. * Ther effter bör iar Prophossen sijn klazhan / och procederas sedhan medh kåran och genswar / til theß Domarne åre nogsampt vnderrättade / och Sententien skal fällas.

Til thet Hundrade Fyratijonde Fierde. Hålles Rättegången i Paulunet / tå skal ther i lika mätto sättias Stolar / och Bijsittiare föllia Marsken tijt vthur sitt Paulun.

Til thet Hundrade Fyratijonde Femte. När Domarne åre ens om Sententien, tå skal han conciperas aff Secreteraren och offentligen vpläsas / och hwad ther dömmes / thet stånde och ey återgänge / såsom Konungens Dom / doch Oß revisionen altijdh förbehållen / om saken then så lijdha kan.

Til thet Hundrade Fyratijonde Siette. Medh Vnderrätten hålles lijka Processs, allenast at thet skeer in vthi thet Regementz Qwarter / ther Rättegången hålles.

Til

Til thet Hundrade Fyratijonde Siuende. Vthi Sáthen / Under Domarne / skal thet obſerveras, at Præſidenten altijd ſitter främbſt och allena / ſedhan hans Biſittiare fyra på hwar ſida / och fyra geent emoot honom / och Secreteraren medh Notariis mitt vthi widh ett Bordh / och káranden och ſwaranden hwar på ſin ſijda om Bordet.

Til thet Hundrade Fyratijonde Ottonde. Så ſnart Domen är affſagd / tå ſtår Præſidenten vp medh ſijne Biſittiare / och ſå frampt ſaken är affdömbd aff Marſken / och hon angår Liff eller lem / tå befalles Prophoſſen / then och ſtrax på vndfängen Skrifftermål och Aflötzning ſkal ſkee. Är hon afdömd aff Vnderrätten / då præſenteras then áth Marſken / när wij icke tilſtädes äre / och gánge tå effter hans Cenſur och befalning / anthen til náde eller execution.

Til thet Hundrade Fyratijonde Nijonde. Ingen högh Officerer, Öfwerſte / Ryttmáſtare eller Capitain bedhie för någon ſom lagligen dömder warder / för nághon ſin Mißgiärning eller Brott / emoot theſſe Arti lar, medh mindre han them brotzlige när ſkylder är / ſå at thet hans naturlige kärlek och blodzband kan tilmátas / hoo elleſt thet gör / achtes lijka godh wedh then brotzlige / och blifwe ifrán ſitt Officio removerat.

Til thet hundrade Femtijonde. Alle the ſom för Krijgzmán brukas / ſkole til theſſe Articlar bundne wara / them at effterkomma / och ther nághon ther emoot bryter i Fält / Beſättningar eller vthi Arbetet / ware theße förbem:te ſträff vnderkaſtade vthan anſeende / hwad heller han inländſt eller vtländſt / Adel eller Oadel är / och ſkal ingen hár emoot anthen ſine Privilegia, præeminentz eller nághon Rättigheet hafwa at prætendera, ſå länge han wár Lóón och ſold för en Krijgzman drager.

Theſſe Krijgs-Articlar hafwe wij ſáledes látit ſammandraga / och wele at the ſkole hwarie Mánadt offentligen förelásas vthi hwart Regemente / på thet ingen nághon owettenheet má kunna förebára.

Wij wele förthenſkuld och biude ſträngeligen alle / ehoo the och áre / Högre eller Lägre / Officerer eller gemene Soldater / ſå och alle andre / ſom komma i wárt Läger och ibland Krijgzfolcket / at the ſigh hár effter rátta wedh föreſkrifne ſträff / och wár Wredhe och Hámbd tilgórandes. Til wiſſo vnder wár Hand och Kongl. Secret.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Trans-

Digitized by Google

Transsumpt af Konung GUSTAVI ADOLPHI Privilegier för Ridderskapet och Adelen/ den 7 Maji 1622.

§. 4. EFter Wij ock hafwe Oß alltijdh winlagdt thet åhra och dygd motte i all stånd tilwäxa/ och särdeles at wår Ridderskap och Adel; så myckit möyeligit motte hollas reent och obefläckiat; hwarföre hafwe wij icke welat ansij then rätt Oß och Cronan tilkommrr/ vthi the godz som genom ofrälst giffte och elliest oß och Cronan uthur frälse kunne tilfalla/ uthan til at giörligen låta påskijna wår Konungslige gunstige benägenhet/ emot wåre trogne undersåter aff Ridderskapet och Adelen: Tå stadga wij thet här medh och biudhe alfwarligen/ at ingen Jungfru eller Möö aff Adeligh ståndh/ skal effter thenne dagh driste sigh/ til at inlåta sigh i någhot Echtenskaps Förbund medh någhon frälst eller ofrälst mann/ uthan sin rätta målßmann (som thet effter laghen tilstår) godhe ja ock samtyckie: Är ock fadren dödh/ tå taghes ther til föruthan målßmannen/ twenne aff fädherne och twenne aff Mödernetz rådh och samtyckie/ än så månge finnas/ doch oß i så motte förbeholedt/ hwar någhon målßman och slächtinge/ oskäligen satte sigh emot sin fränckas gifftermåål/ at wij tå uppå Kärandens klagemåål/ wele och måge disponera uthi saken/ effter som wij finne ther til skääl wara. Eliest giffter sigh någhon enckia eller jungfru til ofrälst mann/ tå hafwe hon förbrutit siitt godz och alt fast arff til närmeste slächt och förwanter/ och hennes barn som hon i ofrälse afler/ ware skildh widh alt Jordegodz arff. Tagher och jungfru eller möö man emot rätte målßmans och förbende twenne aff fädhernes/ och twenne aff mödernes samtycke och godhe wilie/ är han ofrälst man/ tå hafwe hon förbruthet sitt jordegodz och arff/ som sagt är. Är han frälsis mann/ tå böthe til närmeste Hospital twenne åhrs ränte/ som gåår aff begges there jordegodz/ och stånde godzet Hospitalet til underpant/ så lenge bothen är uthlagdt: Och samma frälsis qwinna hafwe aldrigh rätt och wåld/ at komma uthi någhot adeligit bröllop eller barnßööl/ och eliest uthi thet gemene lefwerne ware skuten nedhan före alle andre adels fruger. Låter någhon enckia/ jungfru eller möö/ lägra

ſigh aff frälſt eller ofrälſt mann / hafwe förbrutit ſitt jordegodz under närmeſte arfwingar / och bliſwer aldrigh lijdin i adelige ſamqwämbder / låter hon läghra ſigh aff ſin eghen fäſteman / tå böthe twenne åhrs renter / ſom gå aff begges theras jardegodz til Hoſpitalet / och godſet ſtå ther ſå länge til underpant : Och ſkal hon thetta behåüla til en ihogkommeleſe / at en ſådana qwinna icke ſkal i någhot adeligit bröllop eller barnſööl / tee ſigh iblandh ährlige adelsfruger / och i the ſamqwembder ther hon må komma / altijdh ſkiutas til endan / ſåſom och then ſohn / ſom för bröllopet afles / icke tilſtädies at föra glafwen / anten uthi ſitt bröllop eller adelighe torneer. Aldenſtund thet ſigh ock nu een tijdh hafwer tildraghit / at en part aff adel hafwe giftt ſigh medh ofrälſt qwinne / och en part taghit wanfrägdede perſoner. Hwarföre hafwe wij för gott anſedt / och til thet adelighe ſtåndetz wyrdning och reputation nyttigt / at ingen adelßman ſkal här effter wara efterlåtit at giffta ſigh ofrälſt / och ther thet någhon gör / uthan wår ſerdeles conſens, tå ſkal hans barn / ſom han medh ofrälſt qwinne afler / icke achtas för adelßmann / ey heller niute adeligh frijheet / och hans jordegodz gånge effter hans dödh icke barnen aff ofrälſt giffte / uthan hans andre barn / ſom han aff annat frälſt giffte kan åfladt hafwa / eller thet han allenaſt eengifft warit hafwer / eller icke andre barn hafwer / hans näſte arfwinger åå ſide / eller til ryggia i ättene til arfs / och wele wij at här effter ſtrengelighen hollas ſkal / doch thetta altſå til förſtående / at thenne wår ſtadga och nådighe tillåteſe iſke ſkal tyhes på thet ſom här til är ſkedt / vthan allenaſt till them extenderas, ſom här effter / i några måtto / här emot brytandes warde / hwad här til ſkeedt är / wele wij at ſkole achtas och holles / ſåſom thet ey ſkedt wore.

Fullmackt för Åbo Hoff-rätt / dat. 15 Junii 1623.

Wi GUSTAF ADOLPH &c. Giöre witterligit / att efter Wij förnimme, hoos Wåre underſåtare / ſom uti Finland boendes äre många wichtige Rättegångz Saker / hwilka ett noga beränckiande med ſig hafwa / förde

de långa reesor och stora expenser, som de till sådane Sakers utförande wid Wår Konungzlige Hoffrätt i Stockholm / giöra och utstå måste / nederlagde och tilbaka satte warda / hwarigenom mången skeer förnär / uti sin rätt och rättighet. Hwarföre på det sådant må förekommit warda / såsom ock sielfwe Justitien och rättwisan til styrckio och förfrämjande / Hafwe Wij Oß föresatt och gott befunnit / att låta hålla en sittiande Hoffrätt där uti landet och därtill förordnadt och tilbetrodt / såsom Wij ock nu härmed förordne och tilbetroo Wår och Sweriges Rijkes Tro man / Råd och Cammar-Råd Oß Elskelig Edle och Wälborne Herr Nils Bielke / Frijherre til Sahlestad / att wara Præsident uti förberörde Hoffrätt och honom til Assessores och Bijsittiare deputerat Wåre trogne Män och tienare / de Edle / Wälbördige och achtade / Jöns Nilßon til Jädingzstad / Lindorm Strale til . . Herman Fleming til . . och Olof Jacobson / och dem derhoos i fullmacht och befallning gifwit / att sig till hielp taga några aff Borgmästare och Rådet i Städerne Åbo och Wijborg / samt med några beskiedelige Män af Laglåsarne på Landzbygden / som dem uti framstälte Sakers skiärskådande / doomfällande assistera och bistå kunne. Och hafwa Wij dem uti lijka mått tilstädt och efterlåtit / såsom Wij ock uti detta bref krafft tilstå och efterlåte dem samme macht och myndighet / uti alle Dommar / Högmåhls och andre förefallande Saker effter Sweriges Lag och Rättegångz-Ordinantien att citera, uptaga / dömma / resolvera, concludera, revidera, arrestera, confiscera och hwad namn meer sådant hafwa kan / lijka såsom Wår Konungzlige Hoffrätt här i Swerige nådigst efterlåtit och gifwen är. Wij befalle fördenskul alle Wåre trogne Undersåtare / som bygge och boo uti Finland / så wäl i Städerne som å landet / Adel eller Oadel / som några Rättegångz Saker med hwar andre utestående hafwa / att de för bem:te Hoffrätt comparera, och erkijna och saken föreställa / där hwariom och enom skall wederfaras / hwad Lag förmåler och Rätten erkiännandes warder. Här de samt alle andre som för ete.

CUSTAVUS ADOLPHUS.

KOnung GUSTAVI ADOLPHI Förklaring om gambla Skuldfordringar / Stockholm den 10 Decembris Anno 1629.

HAns Kongl. May:tz mening om Giäldzfordran är / att den icke i tijd och rätteligen fordrar sin betahlning af någon innan 20 åhr sig förlöpa / den samma Debitor må á solutione blifwa libererat, will ock Hans Kongl. May:t låta ett Mandat därpå utgå.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

DRottning CHRISTINÆ Fullmacht för Jönköpingz Hof-Rätt. Datum Stockholm den 5. Novembris Anno 1634.

WIj CHRISTINA &c. Giöre witterligit / at såsom för detta många wichtige Rättegångz Saker är hoos Wåre Undersåtare / som uti Giöta land byggia och boo / nederlagde och tilbaka satte wordne / för dhe långe resor och store Expenser, som de til sådane Sakers uthförande / widh Wår Konungzlige Hoff-Rätt här i Stockholm giöra och utstå måste / och fördenskull sielfwe rättwijsan til styrckio och främielse uti den Regeringz form, som uppå sidst wähl häldne Rijksdag af alle Rijkens Ständer är approberad, gillad och god funnen / hälsosamligen stadgat / att een sittiande Hof-Rätt i bem:te Giötaland uti Jönkiöping skal hållas; Så hafwe Wij här med / och i detta öpna Bref kraft welat tilbetroo och förordna Wår och Sweriges Rijkes Tro-Man / Råd / Upsala Academie Cantzler och Lagman öfwer Norre och Södre finne Lagsagu / Oß Ellskelige / Edle och Wälborne Herr Johan Skytte Frijherre til Duderhoff / Herre til Gråns-Nö / Strömsrum och Skytteholm Riddare / at wara Præsident uti förbem:te Hoff-Rätt / och tilstå honom jemte dhe Assessorer, som särdeles där til förordnade blifwa / samma macht och myndigheet / uti alla Dommar / Högmåhls / och andra förefallande saker effter Sweriges Lag och Rättegångz ordinantien att citera,

upp-

uptaga och dömma / resolvera, concludera, revidera, arrestera, conficera och hwad nampn sådant mehr hafwa kan / liska som Hoff-Rätten här i Stockholm nådigst efterlåten och gifwen är. Wij befalle förd enskull alle Wåre trogne Undersåtar / som byggia och boo uti Giöteland så wäl i Städerne som å landet / Adel och Oadel / som Rättegångz saker med hwar andra utestående s hafwa / att de ben:te Hoff-Rätt comparera och erskijna och saken föreställa / där hwariom och enom skall wederfaras / hwad Lag förmår och Rätten erkännandes warder. Hwilket både de och alle andre / som detta widkommer / hafwe sigh hörsamblingen att efterrätta. Til yttermera wißerhet etc.

Gabriel Oxenstierna Gustaf son / S. R. Drotzet.

Jacob de la Gardie, Carl Carlson Gyldenhielm / S. R. Marsk. S. R. Ammiral.

Per Banner / i R. Cantzelerens ställe.

Gab. Bengtson Oxenstierna / S. R. Skattmästare.

Transumpt af Kongl. May:tz Resolution för Giötha Hoff-Rätt. Datum Stockholm den 7 Mart. Anno 1636.

§. 3. Aldenstund och den Götheske Hoff-Rätten hafwer sig hoos Hennes Kongl. May:t underdånigst förfrågat huru den 16. Artikel uti Ordinantien och 11 uti Processen serdeles deße Ord / Men i Wår fierran frånwaro / etc. förstås skole / derföre will Hennes Kongl. May:t provisionaliter efterstrefne Liiff- och Halssaker / sedan de uti Hofrätten ransakade äre / hafwa sig förbehållet att resolvera uppå / nembl. 1. Alla Crimina læsæ Majestatis. 2. Ther någon Dråpare dömmes uti Hofrätten ifrån liifwet / at han efter 3 åhrs eller längre blifwer biltog lagd och sedan för sin länglige flycht skull synes medh goda skiähl kunna benådas. 3. Alla Dråp som äro giorde utan trång eller rätte Liifznöd och Dråparen är fången å förska giärning / och doch för skialige Orsaker skull kunna benådas. 4. Jef uti Barnemord och andre Hals- och Liiff-Saker. Alle dubble Hoor. Men

alle andre Liif- och Högmåhls-saker / som både effter Sweriges Lag och Rättegångs-Ordinantien och Processen kunna afdömmas / jemwäl och de liika exempla inter referenda finnas / såsom uti dråp som af ringa skiähl eller circumstantier wärias kunna / och andre flere som i Referend-Boken skillies / desse må och skal den Giötiske Rätten / utan någon widare Relation döma och låta exequera.

§. 6. Der någon Adelsman tager sig Ofrälsisqwinna / skall begges deras barn bliswa häldne och respecterade som Adelens Privilegia det i bokstafwen medgifwa / och hustrun niuta uti Rättegångssaken samma forum som mannen medan han lefwer.

§. 7. Beslås någon hafwa aflat i hordom / tu / trij / eller flere barn med ena konu / och för det sidste hoor eller lönskeläger lagförd warder / skal den samme efter Lag fällas til ena boot; Men hafwer han hafft lönskeläger med äthskillige / dömes då så offta han tingförd warder etc. Til yttermehra wißo. etc.

TRanssumpt af Drottning CHRISTINÆ Privilegier för Stockholms Stad den 10 Martii Anno 1636.

§. 1. FÖrst gifwe Wij Borgmestare och Rådh uti Stockholm macht och myndighet / med Wår Ståthållares inrådande / at förekomma och råda böther på hwad som emot Lagen och Stadzens wälfångne Privilegia eller gods Seder sker och inflyta kan.

§ 2. Där och några Saker för Rätta andrages / och förekomma kunna / som ingen klar Lag på finnes / då måge Borgmestare och Rådh efter Samwete och bästa kuniste sine / dem slita och afdöma: Jämbwähl ock hafwa macht ock myndigheet utan widare förfrågan at straffa låta dem som för Lönskeläger / Snatteri ock annat slickt / som ey går lijf an / anklagade ock där till bundne warda; Så wida / at sådant icke sträfwar emoot Rijkens Constitutioner eller är Wåra Regalier i någon måtto præjudicerlige.

§ 3. Ingen skal må wädia ifrån Stadzens Rådstugu til Wår Konungzlige Hoffrätt / med mindre Saksens Capital sigh öfwer

Digitized by Google

wer tryhundrade Dahl. extenderar, och den ifrån Rådstufwun till Hofrätten wädiar och Saken förlorar / ſkall wara ſkyldig att gifwa till Staden ſå myckit / ſom han ellieſt hade igen at kräfwia om han wunnit / nembl. femton Dahler; Ey må heller någon wädia ifrån Kämners-Stugun / under ſamtl. Rådet / med mindre ſigh Sakzens Capital til Trettijo Dahlers wärde eſtimeras kan.

§. 4. Medan för en Magiſtrat intet ſkadeligare är / än föracht och ſijdewördning / och intet nyttigare / än all behörlig Reſpect och Authoritet; Derföre wele Wij att Borgmeſtare och Rådh / hålla ſielfwa deras Kals och Embetes myndighet i acht och ähra / och den ſom dem icke effter deras Ständ tilbörligen reſpecterar och wyrdar / utan någon Sijdawördning och wahnheder i någon måtto tillfogar / den ſkall dragas för rätta / och ſom Lag och deras förra Privilegier förmå / utan-anſeende till Perſohnen ſtraffad bliſwa.

§. 11. Effter och / ehuru ſtoor Staden är / dock lijkwäl ſå finnes / ſom draga Stadzens tunga / ſökiandes allahanda uthflychter / under åtſkillige prætexter. Så på det Stadzens förmån / ſå wäll ſom andre måge wetta / hwilka och huru widt hwar och en ſkall niuta någon frijhet: Då wele Wij det ſåledes förordnat hafwa. Alla / ſom byggia och boo i Staden eller på Malmarne och drifwa Borgerlig nähring / med kiöp och ſälliande / eller med handtwärck och arbete / det ware ſig frälſe Mån / Borgare / Cronones enſkylte / eller och Adelsmäns tienare / ſkole utan åthſkildnat draga dagſens tunga och börda / hwar effter ſin rådh och ämbne; Såſom och alla / ſom inom Stadzens Jurisdiction ſig förſe / och något bryta: Dock Adelen undantagandes / uti de Saker / ſom Rättegångz Proceſſen dem ſerdeles frijkallar / wara Stadzens Rätt undergifne / och ingen undanflycht eller förſwar hoos androm hafwa. Adelen ſielf / ſom ſina huus hafwa i Staden eller tiena Oß till Hofwa / ſkole wara frij för Stadzens tunga effter theras Privilegier. Men ſitter någon / ſom brukar Borgerlig nähring i deras huus eller Gårdar / han ſkall ſåſom en annan Borgare ſwara till alla Skatz och Rättighetz beſwär och tungo effter Wär Ordinanties lydelſe.

Alla andre Wäre Tienare / ſom ey hafwa frälſe / eller äre under Adelige Privilegier begrepne / och dock äre wyrckelige i Cronones

das

dagelige tienst och i ordinarie staten införde/ skola niuta frijhet för Skatt och skuld/ med mindre de jämte Wår tienst bruka uti sine hus någon Borgare-nähring/ på hwilket fall/ de ey mindre än andre Borgare til Stadzens beswär swara skole.

Och skal ingen må boo i Staden eller på Malmarne/ och holla eld och röök eller bruka någon Borgelig nähring/ med handel och wandel/ Gerning och Embete/ med mindre han först winner Burskap/ och giör sin borgerlige Edh/ och sedan sätter sig huslig ned i Staden eller på Malmarne/ och swara med andra Borgare til borgare tungo och beswär efter sin förmågo.

§. 12. Alla de/ som å Landet eller i andre Städer boo och sine egne huus här i Staden hafwe/ och inge Frälsemän äro/ skole der af gifwa åhrligen Staden sin Rättighet/ hwad heller de dem til Frälsesmän/ Cronones tienare eller andre/ eho de och helst wara kunne/ förhyra och utleya. Och skal hwar och en/ som i staden och på Malmarne byggia och boendes äre/ och någor borgelig nähring bruka/ hålla tilbörlig wacht och wårdh. Men Frälsesmän och de/ som Wåre och Cronones enskylte tienare äre/ mäge efter en tilbörlig Tax på deras huus och gårdar gifwa antingen hwart åhr/ eller en gång för alla en wiß penning/ till att underhålla wacht och wårdh med/ så och de Personer/ som med all orenlighet för deras huus och gårdar utföre skole; Hwilken utgifft ey skall framdeles hwarken deras wälfångne Privilegier eller dem lända til något præjudicium, eller derhän vthtydt blifwa.

§. 13. Bestås någen/ at föra orenlighet/ anten Jord/ dyngia/ Barlast eller annat slikt på gaturne/ Broon eller utom bron/ Hambnen til skada och opfyllning/ då skole de igenom Stadzens tienare tilhållas att ränsa Hambnen/ bron och gaturne igen/ och föra sådant af wägen; Såsom och föras på Cämners-Cammaren/ hwareſt de förste gången böte sex Lod Sölfwer/ Staden til enskiptes/ och sedan hwar gång de återkomma/ dubbelt mera.

§. 14. Ingen skal tilstädias i Wår Stad Stockholm/ eller på Malmarne/ at bruka någon borgerlig nähring/ anten med Kiöpenskap/ Gerning och Embete/ förr och med mindre han hafwer efter Sweriges Lag wunnit Burskap och giort på Rådstufwun in för Fougden/ Borgmestare och Rådh sin Borgare Edh. Befinnes någon

gon at kiöpslaga / för än han således hafwer wunnit Burskap / hafwe förgiordt half sin köpenskap / hälftone til Staden / och hälftone till Köpmanne-gille / och där till fyratio lod Sölfwer / Staden till enskiptes. Är thet ock gierningzman / hafwe förgiordt / det han arbetade / halfft til Staden / och andra helfften til sitt Embetes gille / och der til tio lod Sölfwer / Staden till enskiptes / och det hålla Borgmästare och Rådh starck hand öfwer.

§. 15. Ingen må tillåtit blifwa / at hafwa Burskap uti twenne Städer: Ey skall någen / antingen Byaman / eller å Landet boendes / fördriſta sig / at resa emellan Marcknadztiider / och uthprängla sine wahrur hoos Adelen eller någen annan / utan hwar och en förfoge sig effter hållen Marcknad til den ort / han hemma är: Ho annorlunda giör / straffas som för annat Landzkiöp effter Lagen.

§. 16. Såsom Lagen förbiuder / at ingen må flere Embete upphålla och icke än enahanda giärning / och ingen annan kiöpslagan; Så wele Wij thet ock här ingenhämtat hafwa / och strängeligen befalla Borgmästare och Rådh / at hafwa där ett flitigt inseende uti / at ingen Embetz-man brukar någen kiöpslagen / ey heller Kiöpmän något Embete / utan hwar låte sigh med enahanda nähring åthnöya / och drifwe det med så mycket större flijt och alfwar. Och på det utt kiöp och säljande / må wäll ock skickeligen tilgå / då wele Wij / at all handel och wandel skall effter andre namnkunnige och florerande Städers bruuk delas ibland Borgerskapet / så att hwar weth sin wiſſa handel / på det den ena icke förtager den andra sin nähring.

§. 17. De Handtwärckare / som här til hafwa niutit någen frijhet för borgelig tungo och beſwär / hwad heller han i Staden eller på Malmen boendes är / med den skall ock hållas och procederas effter Stadzens för detta wälfångne Privilegier. Där ock några hafwa på orätt berättelse förwärfwat sig framfarne Konungars Frijhetz Bref / som Staden til skada och förtång lända / då wele Wij / att dermed effter den 7 Punct i Sahl. Konung GUSTAFS den förstes Privilegier åhr 1557 gifne / hållas skall.

§. 18. Ingen bofaſt Borgare skall insättias för någon Gield skull / så länge han förmår betala: Såsom ey heller någen Borge-

re förras i wårt häckte för någon Mißgerning skull/ vtan det är Crimen læsæ Majestatis Blifwer någon ellest med någon Mißgerning beslagen/ han må sättias i Stadzens häckt.

§. 20. Ingen gångande Embetzman skal lijdas å Landet/ närmare Stockholm/ än på tyra mijhl (dock de undantagandes/ som wed Stäket och Waxholmen boendes äre) vtan ho sitt Embete hoos allmogen drifwa wil/ drage in i Staden och winne Burskap/ sig där nedersättjandes och oppehållandes Stadzens Rätt/ som sagt är/ och hafwe sedan macht at arbeta åth Allmogen hemma i Staden eller på Landet/ när han fordrader och begiärder warder: Dock på det någon ordning här med wara måtte/ då skall det så hållas/ at när någon Embetzman af Bonden fordrat blifwer/ skall han gifwa sin Ålderman der om tillkiänna/ och draga uth med hans wetskap/ och ey ellest weder both-twå Dahler till Embetet/ så ofta han deremoth bryter/ finnes några Embetsmän å Landet- som med giärning löpa Byar emillan/ närmare Staden/ än fyra mijhl (ofwanbemte icke här under förståendes) och icke i Staden hafwer wunnit Burskap/ den ehwars Paß och förswar han hafwa kan/ skal Embetz Bröderne i Staden hafwa macht at upsökia/ deras giernings som under Embetet förbruten/ borttaga; och ware Wår Fougde och Befalningzman förplichtad at hielpa och bijstå dem/ och der de ey sielfwa förmå fånga honom/ då tage Wår Fougde honom fatt/ och hafwe för laga ting/ där han skall böta Häradet och Embetet 40 Marck till tweskiptes/ och wari sedan/ hwar gång han åter kommer/ dubbelt boot.

§. 22. Medan och allmänt klagas öfwer det stora swek och bedrägerij/ som brukas emillan kiöparen och säljaren med orätt Betzmans wicht och måhl. Hwarföre gifwe Wij och härmed Borgmästare och Rådh tilstånd/ at låta opsättia i Staden och på Malmarne/ antingen på Torget eller annan begwemlig platz ett särdeles måhl och wågehuuß/ der som allehanda Godz wahrur/ som med wicht och måhl förhandlas skole/ kunne med richtig wicht och Måhltunna/ och af Stadzens Eedhsworne Män wid Hambnarne eller på Torget wägas och mätas till den som det kiöpa will. Såsom ock skole Borgmästare och Rådh låta föra all salt fisk/ som Staden till sahlu kommer/ eller här oplagt warder på Packare-Torget/ der at

be-

beſichtigas / packas och circklas / för än något däraf ſällies och opkiöpes. Finnes där ſwek och bedrägerij under eller godzet fördärfwat / då ſkall det ſtrax confiſceras, och föras till Hoſpitalet / eller / där det alt för elackt är / kaſtas i ſiön / att ingen dermed må bedragen bliſwa.

§. 23. Intet Godz liſtet eller mycket må eller ſkall inlaſtas wed Bomen / wed fyratijo Marckz ſtraff och Godzetz förbrytelſe / Staden till enſkiptes. Och ſkall allom förbudit wara at opläggia Tiäru i Bodar eller annor Rum i Staden / wed fyratijo Marckz ſtraf tillgiörandes / utan hwar före ſin Tiäru uti Tiäru-Boderne wid Södre Malas bergen / ſom af ålder där till opbygde äre.

§. 24. Alt det Godz / ſom wäſtantill ankommer / ſkall der oplaſtas och föras till Stadzens wägh eller den orth / ſom det ſig bör / wid arbitral ſtraff tilgörandes. Sammaledes ſkall ock det Godz / ſom öſtantill ankommer / der oplaſtas / (dock Adelens och privilegierade Säders Rätt oförkränckt) ſåſom ock de undantagandes / ſom på fiſkerij reſa / up i Mälaren löpa och med fiſk handla.

§. 25. På det Borgelig Seglation, Handel och Kiöpenſkap må tillwäxa / wele Wij här med ſtadgat hafwa / at inge Borgare / Skep eller Fahrkoſtar / ſtora eller ſmå / ſkole här efter till Wär och Cronones tienſt tagas i beſlag eller arreſt, med mindre högſta nöden det fordrar / och då icke utan ſkiälig betalning / ey heller Borgarnes Siöfolck / fremmant eller inländſkt med Borgare tungo beſwärat bliſwa / ſå wijda de ingen borgelig nähring drifwa.

§. 31. Om Lägerſtäder och Griffter i Kyrckiorne / giſwe Wij Borgmäſtare och Rådh macht och tillſtånd / där utinnan at moderera och ſtadga / efter ſom ſkiähligt är. och Lägerſtäden kunne wara gode / ock de Perſohner / ſom dem begiära / förmögne till.

§. 32. Borgmäſtare och Rådh ſkola hafwa flijtigt upſeende dermed / at inaen änckling eller änckia må träda till annat giffte / eller af Predikſtohlen afkunat bliſwa / för än de ſine Barn / eller hwad arfwinnar de helſt hafwa kunna / ſitt Lagliga arf afwitrat hafwa. Giffter ſig någon för / wari då Borgmäſtare och Rådz arbitral ſtraff underfallen:

§. 33. I ſynnerhet ſkole Borgmäſtare och Rådh antaga ſig fattige änckior / ſamt fader- och morderlöſa barns ſaak / ſom i Sta-

den/ på Malmarne/ och under Stadzens Jurisdiction finnas kunne/ giörandes en god ordning til theras uppehälle/ såsom ock strax effter deras Slächts dödelige afgång/ förordna och sättia öfwer dem goda Förmyndare/ såsom deras redeligen kunna förstå: Icke låtandes (privilegerade Personer undantagandes) at inventera, skiffta och dela något Arf/ utan Borgmästare och Rådz wetskap/ och Förmyndare bijwijstan/ under hwilkas namn stall antecknas och ett Inventarium giöras/ Arfwingar till efterrättelse/ på alt/ både löst och fast/ som den döde effter sig lemnat hafwer/ och niuter Staden sedan den tijende penning af alt det/ som utur Staden årfwes.

§. 34. Intet Contract eller Testamente stall giöras och uprättas/ med mindre Laglige wittnen deröfwer kallade bliswa/ och Stadzens Secretarius Contractet eller Testamentet, sedan det förseglat och tillyckt är/ utan på ryggen med egen hand och Signet verificerar, såsom ock i Stadzens Tänckebook intecknar/ när sådant giordt och skedt är. Hwar ellest något Contract eller Testament giöres/ då wari det krafftlöst/ och af intet wärde. Dock detta så till förstående/ at ingen må emot Testatoris willia sij och läsa Testamentet.

§. 35. Der sig ock tilldrogo/ at någon i Staden eller på Malmarne utan hustru och barn samt närskylte blodzförwanter/ igenom döden affölle/ ab intestato, och utan någon serdeles sin sidsta willias disposition, och hans ägodelar således effter honom lefdes/ förordne och stadge Wij/ at där innan åhr och dagh eller 52 wekurs förlop à tempore mortis ingen verus hæres framträdde/ och sig angofwe/ skole då effter Lagh alle den dödas ägodelar och penningar wara förfalne/ halfpareen till wår fiscum och andra halfwa delen til Staden. Men där någen inom beständan tijd till sådant Arf sig angofwo/ och nogsamt bewijsste sigh rätmäteligen wara där till arffallen/ må han utaf samma arf wara delachtig. Der ock någon emedan den döde lefde/ hafwer bekiänt sig med honom wara i skyldskap/ och per consequens berättigad till de ägodelar/ som den döde worde effter sig lemnandes/ den samma stall innan natt och åhr förskaffa sig nöyachtige skiähl och bewijs/ at han till arfwet lagligen berättigad är/ och imedlertijd ställa Staden Borgen för den tijen-

Digitized by Google

tijende penning: deßförinnan skall hela arfwet till saakens åtelige utförande stå i qwarstadh hoos Staden.

Men de Personer / som bastarder, och af en oächta säng födde äro / dem kan ingen arfwedehl tillåten warda / utan kommer efter som Lag säger / en half dehl af det samma Oß / och den andra halfwa dehlen Staden till. Och der Oß någon Jord eller huus till danarf tilfaller / då unne wij Staden / at lösa det till sig efter goda Mäns wärdering / hwilket sedan till Staden lyda skall / och hwad deraf går / komma i Stadzens kista / eller der det icke wore Staden profiterligit / då må det med Wår Ståthållares / Borgmästare och Rådz samtelige godatyckio och bejakning / sälja till en Borgare / som giör Staden sin Rättigheet der af / men i ngen annan.

TIl Götha Hoff-Rätt om dubbelt Hoor. Stockholm den 1. Septembris Anno 1636.

MIj CHCISTINA etc. Wår etc. Ändoch Wij nästförleden 7 Martii hafwe Oß på Edre inlagde puncter nådigst resolverat, att J inge duble hoor afdömma skulle / utan dem till Oß remittera och Wår förklaring där på förbijda; Så är likwäl där med icke meent alle duble hoor i gemehn / utan dhe allenast / som förmedelst några stiähl af Oß kunna pardoneras Wij befalle Eder fördenskull / att J sielfwe rätte Eder därutinnan och de duble hoor / som inge sådane stiähl med sig hafwe / afdömma och exequera låte / etc.

G. G. O. J. D. L. G. L. L. G. A. O. G. B. O.

DRottning CHRISTINÆ Stadga och Förbudh om Diurs sampt Foglars stiutande wed Stollholm. Datum Stockholm den 28. Julii 1637.

MIj CHRISTINA &c. &c. Göre witterligit / at ändoch för thetta är strängeligen förbudit / at ingen / eho han ock wore / skulle sigh fördrista hemligen eller uppenbarligen at stiuta diur eller foglar på wåre och Crono-

nes parckar: Så förnimme Wij lijkwäl / icke uthan förtreet och miſshagh / huruledes ſådant blifwer aff een part ringa achtat / och uthan någhon fruchtan för pœn och ſtraff i margehanda måtto öfwerträdt: Enkannerligen underſtå ſig många / ſådhan mootwilia / med diurs och foglars ſkiutande / på wåre Parckar här wid Stockholm at förööfwa; Så effter thy Sweriges Lagh Konungz-parchom uthi ſå måtto fridkallar / och wij ſå liitet ſom wåre Förfädet / fordom Sweriges Konungar / ſådant otilbörligit intång uthi wår Konungzlige rättigheet wele eller kunne lijda; Therföre och på thet / at icke någon medh owettenheet ſigh ſkal hafwa at urſächta / eller ock klaga ſigh icke nogſamt för ſin ſkada wara åthwarnat / wele wij här medh ännu til öfwerflödh / hwariom och enom alfwarligen hafwa förmanat / ſåſom ock ſträngeligen och hårdeligen förbudit / at ingen / han ware ſigh Adel eller Oadel / Krijgz-Officerer, Hofftienare / Herretienare / Soldat / Borgare eller Bonde / ſkal ſigh häreffter förbriſta / hwarken een tijdh eller annan om åhret på een miijhl när Stockholms Stad på norre ſijdan uthi efterſkreffne Sochnar / ſom äre Sålna / Spånga / Brämma / jemwäl och Swartſiö landet / Loſös Sochn och Munckalägret / ſå widt wåre och Cronones ägor ſigh ſträckia / at ſkiuta något diur eller någon fogel / mycket mindre någon Jacht på förb:te orter anſtälla / dock Adelens wälfångne rätt / på theras enſkylte ägor / oförkränckt. Beträdes någon at ſkiuta / jagha eller gillra på förſtrefne orter / thet ware ſigh på hwad tijdh om åhret thet wil / diuren eller foglar / then ſamma ſkal föras för rätta / och ſåſom wårt förbudz öfwerträdare ſtraffas och ſaakfällas til 50 Dalers boot / hwitt mynt / ſå offta han ther med funnen warder / hwilken booth ſkal wara wår och Cronans een-ſaak. Och ther någon / antingen å landet eller i Staden boendes wettſkap ther om får / at een eller annan / en mijl Stockholm på norre ſidan / eller the andre förb:te orter / ſkiuter / jaghar eller gildrar / och thet döll / icke gifwandes wår Landzhöfdinge / Jägemäſtare eller Befalningzmän therom tilkänna / then ſkal ock vnder wårt arbitral ſtraff förfallen wara: Wij befalle förthenſkull här medh wår Lanzhöfdinge / Jägemäſtare och Befalningzmän / at the noga och gran upſicht ther medh hafwa / at thetta wårt ſtränge förbudh icke af någon öfwerträdt blifwer: Såſom ock ther the någon ther

ther medh beslå / som nar emoot bryter / at the honom straxt låta antaſta och sór rätta fóra / icke seendes medh en eller annan / genom fingren / eller tilstädiandes någhon ehoo han ár / thetta wárt fórbud ostraffad at ófwerträda / sá kárt them ár wár Konungzlige hámbd och onåde at undwika. Wij wele hár med hafwa Borgmástare och Råd i Stockholm alfwarligen befallat / at the / ther någon borgare hár emot bryter och anklagat blifwer / låta straxt ställa honom fór Rätta / och uthan någon fórhalning / doom á honom fálla. Hár alle i gemeen och hwar och een i synnerheet / hafwer sigh fullkomligen at efterrátta. Til yttermera weße / ár thetta medh wárt Secret, och wáre sampt Sweriges Rijkes reſpectivè Fórmyndares och Regeringz Underskrifft bekrásstat.

(L. S.)

Gabriel Oxenstierna Gustaſſon / S. R. Drotz.
Carl Gyldenhielm / R. Ammiral.
Gabriel Oxenstierna / Frijherre til Mórby och Lindholmen / S. R. Skattm.
Jacobus de la Gardie, S. R. Marsk.
Axel Oxenstierna / S. R. Cantzler.

TRanſſumpt af Rijkzdagz-Beſluthet / dat. Stockholm den 22 Februarii 1638.

§. 7. SFwer wicht och Máhl hafwer en lång tijd och på många móther warit klaghat / och ár ther ófwer som offtaſt alordt ordning och ståldt til richtigheet / men aldrigh kunnat komma til then ánde man sókt hafwer: hwarfóre ár ock thetta árenden taghit i betánckiande / och således beſlutit / at alle máhltunnor skole rättas efter Stockholms máhl / och all wicht efter Örebro wicht / allenaſt at Koppar- och Járn-wichten fór bäte Metallers swáre fórßel skuld / hafwe i bergslagherne och upståderne sin proportionerade ófwerwicht / at stá deſte bättre uthfracht

fracht och kostnadt. En rätt måhltunna skal hålla twå spänn/ fyra halffspän/ otta fierdingar / 32 uplandz fatt eller finske kappar eller ock femtije fyra Stockholms kannor. Och ther som Skeppor brukas / skole Skepporne blifwa som the ähre / effter hwart landskaps sedh och bruuk : Men så offta the komma i liiknelse emot tunnor / skole så många Skeppor räknas på tunnan / som en rätt tunna kunne upfylla / såsom i westergötland / at fem Skeppor göra een rätt Tunna. Och skal effter thenne dagh alt Säll och kiöp skee icke medh rågat / uthan medh struket måhl / oskakat / ostöppat / effter som ock all upbördz-Spannemål oskakat och ostoppat skal lefwereras och upbäras : Men i Staden för rågan så ock afgången skal gifwas på hwar tunna tu uplandz faat / eller twenne finske kappar/ men af maltet trenne. Uthi wichten är godt funnit / at alle pyndare och beßmar skole affskaffas / särdeles hoos Cronan och theß upbördzmän/ så ock hoos alle them / som medh upbörder hafwe at giöra i ens annars eller sin eghen saak : Sedan ock i alle Städer och marcknadzplatzer / eller hwar någhot köpes eller sälles : Och at i samme staden wågh och skålar förfärdigas och här effter brukas. Hwarföre ock hwar Landzhöffdinge hafwer at medhfånga een wiß form och mått aff allehanda gångbare måhl och wicht ; Så och Borgmestare och Rådet i Städerne så wäl som hwarie Kyrckesochn å landet aff Landzhöffdingen / ther effter alle andre måhl och wichter i landzändarne skole rättas och reguleras. Och ther sedhan någhon finnes at bruka någhot annat i uppbörd / uthgifft / kiöp och säll/ then straffes såsom för annan flärd och Tyffnad effter lagh och lagha Stadgar / effter som ock här öfwer belefwat och godt funnit är / at i alle städer och handelsplatzer / Eedhsworne måthare måtte förordnas / som måthe sälliaren och köparen emellan / och at ett särdeles Mandat här öfwer författat medh förste publiceras måtte. Men på thet här aff icke någhot mißförstånd måtte upwäxa / i synnerhet / ther man i begynnelsen hastigt til execution wille procedera; Therföre är thetta således at förstå / at så mycket måhlet wedkommer / skole alle Tunnor / Spän och halfspän här effter rättas / och ingen hafwe någhot annat måhl i sitt hus / än thet som föreskreffne måhl liiknätigt är. Men hwad wichten wedkommer / må fuller landzmannen til sin rättelse och på förslagh hafwa sin bißmar i huset / men

icke

Digitized by Google

icke gillas i Köp och ſäll / eller i uthlagorne för full och laghgil wicht. Men i ſtäderne och marcknadzplatzerne / ſå och i Crono och andre gode mäns intechter / bruke föreſkreffne juſterade och gillade ſtåler / och ingen annan wicht / wedh ſtraff / ſom förr är ſagdt; Efter ſom ey heller för theſſa mätare ſkuld / anthen landzmannen är förtaghet at ſällia ſin ſmå köpenſkap effter ſedwana å torghet / eller näghon wil föra ſitt godz / i ſitt eghet hus och leggia thet ther up; Såſom ey heller Borgharen ſkal blifwa twungen at ſökia Stadzens wägh / i thet han med bißmar i marck eller pund ſällier uthur ſin krambodh / uthan medh ſådant ſkal hållas ſom här til waant warit hafwer / men icke medh bißnar eller pyndare / uthan medh themne föreſkreffne Skålewicht.

§. 10. Wij förſahre och dageligen i alle Ständ icke uthan ſkada / huruledes ſå allmennings ſom andre Skoghar til ingen ringa ſkada och affaknad nu blifwe förderfwade medh oſkäligge och onyttige nybyggen / Säghe-qwarnar / mänge Swedieland / och ther af eller elliest förorſakadh Skogz-Eld; Såſom och af bärande träds olagha afhuggning / och at män faſt öfwer inge Skogher nu mehre näghon åhogha bär / ther gff berghwärcken medh tijden ſynes wela liida nödh / all Ek- och Allon-Skogh förkommer / Timber-ſkogh och Skepswärcke / ſampt Maſteträ uthödes / allehanda högh-diur och foghel omkommer / ſå til Rikzens wanheder ſom theß Inbyggiares ſkada: liſtwäl finnes ſå mycken obrukad jord och ſkog wuxen i landet / at man icke aldeles kan eller må alle nybygge / Säghequarnar och Skogheröddningar förbiuda. Är förthenſkuld rädelighit och godt funnit / at med förſta läghenhet ſådant ſkee kan / måtte wiße och beſkedelighe män förordnas i alle landzändar / ſom taghandes til ſig i hwarie häredet häredznembden / beride och beſäghe allmenings-Skogharne / och förornade / hwilke Torp aff them ſom allaredo byggde äro / utan landzens ſkada beſtå kunne / eller icke; Sedan at the och öfwerlade / hwareſt ännu torp byggias kunde / eller icke: ther och flere äre i byen ſin emellan eller medh Cronan / at tå Torpen och nybyggen / effter hwars och ens andeel byttes och deeltes / och ther nägre finnes at wara bohlbyerne til ſkada / uthriſwes / eller ther the å ſtore byars löther til bolbyarnes förderff bygde wore / at the måtte nederriſwas och affſtaffas; Elliest at medh

hårande Trän / diurſkiutning och annat ther til hörande / må hållas efter lagh och framfarne Konungars Stadgar / til theß man bättre tilfälle hafwa kan att fatta en ordning / huruledes Skogharne icke så aldeles måghe til intet giöras / Rikzens Skepzbyggning / Seglatzen och handelen / så ock hushållen / til störſta ſkada

KRottning CHRISTINÆ Förordning om deras straff / som Rättegångz Timmarne i Hof-Rätten försumma. Dat. Stockholm den 15 Junii Anno 1638.

MJ CHRISTINA &c. Giöre witterligit / att effter som Wår Konungzlige Hoffrätt här i Stochholm hafwer sigh där öfwer beſwärat / att een deel af de ſtridige Parter / ſom deras twiſter och Rättegångzſaker hafwa i bemälte Wår Hoff-Rätt giordt anhängige taga sig gemenligen den owane före / att förſittia och förſumma dhe Tijder och Rättegångz Timmar / på hwilke de anſlagne blifwa att ſkola comparera och sin ſaak för rätta agera, hwar af sig förorſakar / at ſakerne ſomofftaſt nog upſkiutas ifrån den ene Seſſionen til den andra; Så allenſtund en ſådan owahne och förſummelſe länder icke allenaſt Parterne / ſärdeles den Rätthafwande til oppehåldning och ſkada / utan ock ſielfwe Rätten til deſpect och deß ordentelige lopp til ſtoort hinder / hwilken intet längre står til att lijda; Hwarföre äro Wij icke obilligt förorſakade wordne / ſådant igenom behörigit medel att förekomma. Och fördenſkull wele Wij här medh hafwa ſtadgat och förordnat / att hwilken ſom hafwer någon ſaak i Hoff-Rätten att drifwa eller ſwara till / och icke är tilſtädes i rättan tijd / då hans namn anſlagit blifwer / eller ock där han laga förfall kan hafwa / sig då ſtrax icke tilbörligen uhrſächta låtter / den ſamme ſkall böta twå Daler hwijt Mynt för hwar timma han ſåledes förſummar och uteblifwer. Men förſummar han laga förfalle-löös och ouhrſächtat hehla then dagen / ſom til ſakſens ſkiärſkådan och agerande förordnat är / böte tå tijo Daler hwijt Mynt / för hwarie dag / Rättens

een

een saak; Hwilke Böter Wår Hoffrätts Fiscal skall utan anseende til personen utfordra och upbära. Här alle / som wederbör / hafwa sig att efterrätta. Till ete.

(L. S.)

Gabr. Oxenstierna Gustafson / S. R. Drotzet.
Jacob de la Gardie, S. R. Marsk
Clas Flemming / i R. Ammiral-ställe.
Axel. Oxenstierna / S. R. Cantzler.
Gabriel Oxenstierna / Frijherre til Mörby och Lindholm S. R. Skattmästare.

DRottning CHRISTINÆ Stadga och Förbudh om Diurs och Foglars skiutande sampt Wedh-fällande på fredkallade parcker / Datum Stockholm den 29 Martii Åhr 1641.

WIj CHRISTINA, &c. &c. Göre witterligit / at ändoch för detta år strängeligen / förmedelst wåre aff Tryket utgångne öpne Patenter förbudit / at ingen hwarken Adel eller oadel skulle sigh fördrista i löndom eller uppenbart at skiuta fogel eller diur / på wåre och Cronones parckar och Jagebackar; Så förnimme wij lijkwäl icke uthan förtreet och mißhag / huruledes omberörde wårt stränga förbud blifwer aff en part i margehanda mätto / uthan något straff och pœn, öfwerträdt; Enkannerligen understå sigh många sådan motwillia med diurs och fogels skiutande på wåre parckar och jagebackar här kring Stockholm at förröfwa. Så efter ty Sweriges lagh Konungz-parckom i så mätto fredkallar / och wij så litet som framfarne Sweriges Konungar / Höloflig. i åminnelse / sådant otilbörligit intrång uthi wåre Regalier och Konungzlige rättigheet wele eller kunne lijda. Derföre och på det / at hwar och een må wara i tidh för straffet åthwarnadt / och sin owetenhet icke framdeles kunna förebära / så wele wij här medh ännu til öfwerflöd igenom detta wårt öpne bref /

hwariom och enom alfwarligen haſwa förmant ſaſom ock ſträngeligen förbudit / at ingen / han wari ſigh anten Adel eller Oadel / Krigs-Officerare, Hofftienare / Herretienare / Soldat / Borgare eller Bonde / Lächt eller lärdh / ſkal ſigh här effter fördriſta / hwarken een tijdh eller annan om åhret / på wåre och Cronones Parcker och Jagebackar; eenkannerligen dem ſom på en mijl när Stockholms Stad på närre ſijdan uthi efterſkrifne Sochnar / ſom äre Solna / Spånga / Bromma / Jänwäl ock Swartſiölandet / Loſſöö Sochn och Munckelägret / ſå widt wåre och Cronones ägor ſig ſträckia / at ſkiuta diur eller fogel / oachtat huru ringa den ock wara må / mycket mindre någon Jacht på förbåte orter anſtälla / doch Adelens wälſängne rätt på deres enſkylte ägor oförkränckt. Beträdes någen attefiuka / jaga eller gillra foget eller diur på föreſkrifne förbudne orter / thet wart ſigh på hwadh tidh om åhret thet wil / then ſamme ſkal föras för rätta / och ſåſom wår förbuds öfwerträdare ſtraffas och ſaakfällas til 50 Daleers both Silfwermynt / ſå offta een dermedh befunnen och ſkäligen öfwertygadt warder / hwilken both ſkal wara wår och Cronones eenſak. Och der någen antingen å landet eller i Staden boendes / wetſkap derom får / at een eller annan / en mijl när Stockholm på närre ſijdan / eller på de andre förbåte orter ſkiuter / jagar eller gillar / och det döllier / icke gifwandes wår Landzhöfdinge / Jagemäſtare eller Befallningzmän der om tilkenna / den ſamme ſkal ock under ett wilkorligit ſtraff förfallen wara. Elliest emedan wij ock äre uthi förfarenhet komne / huru ſåſom någre obetänckte aff inwåhnarne här i Stockholms ſtadh och förſtäder eller malmar / fördriſta ſigh eſomofftaſt uthan loff och minne / at hugga på de ägor / ſom under Stockholms Slotts Ladugård lyde / och bortföre icke allenaſt dödwedaſkog och brenne wedh / uthan ock allehanda bärande trän / ſom äre unge Eker / Apall / Haſſel / Rön och Linder / utödande der medh Skogen ſom wij til wår och Cronones luſt och nytto willie haſwa Oß förbehållen / och icke obilligt borde ſtå aff allom ohuggen. Hwarföre wele wij ock uthi lijka måtto haſwa här medh allom i gemeen ſträngt och alfwarligen warnat och förbudit / at hugga och bortföra effter denne dag någon dödwedaſkog eller föreſkreffne bärande trän på de ägor / ſom under wår Ladugårdh här widh Stockholm lyde / och Oß och Cronan eenſkylt

til-

tilkommer. Fördriſtar sigh någon thet at giöra / och der medh befunnen warder / dä skal den samme för förbudzbrott ordentligen lagföras och saaksällas til 40 Daler Sölfwermynt / för hwar Ek och Apall han hugget och fäldt hafwer / thet ware sig anten ungt eller gammalt träd. Hugger man Hassel / Rön eller Lind / dä böthe för hwarie Hassel / Rön och Lind 10 Daler Sölfwermynt / men hugger någon Biörck / Enträ / Gran / Tall eller annan skog / böte för hwart träd 2 Daler Sölfwermynt / hwar ock någen hugger sigh laß aff dödwedaskog som förr kull ligger / och förer thet bort / böte dä i lijka mätto för hwarie laß 2 Daler Sölfwermynt / hwilke böter skole wara wär och Cranones eensaak. Hoo som så fattig är / at han ey orckar föreskrefne boot uthgifwa och erlegga / den samme skal för hwarie Daler han ey orckar böta / sittia een dag i Tornet och blifwa spijsat medh watn och brödh. Wij befalle fördenskul här medh wäre troo Män / Öfwerstädthållare i Stockholm och Landzhöfdinge / sampt Jägemästare och Befaldningzmän / att de noga och gran upsicht der medh hafwa / att detta wärt stränga förbudh icke aff een eller annan öfwerträdt blifwer: Och hwar der någen errappa och beslå / som här emot bryter / att de honom strax låta antasta och för rätta föra / icke seendes med een eller annan genom fingren / mycket mindre tilstädiandes någen / eho han är / detta wärt Förbud ostraffat at öfwerträda / så kärt dem är wår Konungzlige hembd och onåde at undwijka. Wij wele ock härmedh hafwa Borgmestare och Rädh i Stockholm alstwarligen befalladt / at och de / der någon borgare eller annan som inom stadzens Jurisdiction sitter och rätten underkastad är / här emot bryter och anklagat blifwer / låta straxt stella honom för rätta / och uthan någen förhalning ställa uthi tilbörlig execution, hwad detta wärt Placat förmår och innehåller / så kärt dem kan wara / wår Konungzlige onåde och hämbd at undwijka. Här alle i gemen och hwar och en i synnerhet hafwa sigh fullkombligen at efterrätta. Til yttermehra wisso är thetta med wårt Secret och wåre samt Sweriges respective Förmyndares och Regeringz underskrifft bekräfftat.

(L. S.)

M. S. J. D. L. G. C. F. A. O. G. O.

Resolution för Giötha Hoffrätt om Lijfz- och Högmåhls-Saker. Stockholm den 29 Aprilis Anno 1641.

Til thet Första. Ändoch Hennes Kongl. May:t hafwer sig eenkannerligen förbehållit / de Lijfz och Högmåhls Saker / som Jääf uti finnes / och hafwe några skiähl till Lijfzbenådning / att skola refereras til Kongl. May:t och deß Resolution där öfwer tagas. Lijkwäl emedan Hennes Kongl. May:t och å deß wägnar den Kongl. Regeringen / icke alltijd för andra Rijkßens åliggiande store och margfaldige beswär / gifwes tijd och tilfälle att optaga / öfwerse och resolvera sådane Hof-Rättens ankomne referenda; Hwarföre och på det slijke saker / som intet drögzmåhl lijda / icke måge blifwa alt för länge upskutne / och Fångarne som på Lijfwet sittia / och änteligen för deras grofwe miß-giärningar döö måste / emot all skiähl och rätt i hårda fängelser uphåldne och plågade; Dy ansijr Hennes Kongl. May:t för godt och nådigst tillåter / att Hof-Rätten må til Hennes Kongl. May:tz myndige åhr på sådane Lijf- och Högmåhls saker / som förr hafwe warit för deß Jääf skull / till Hennes Kongl. May:t refererade, och Miß-gäderne för saksens omständigheeter bleine med lijfwet benådade / föllia / och sig in pari casu, när Circumstantierne icke i något variera, rätta effter Hennes Kongl. May:tz förre gifne Resolution; Dock ellieſt icke / utan när Præsidenten är tillstädes / hwilken skall låta noga til Bookz föra alla Hoff-Rättens rationes där till. Men i fall / att omständigheterne variera, då skal saken refereras till Hennes Kongl. May:t och där öfwer förwäntas deß nådige förklaring.

Til thet Andra. Effter Hennes Kongl. May:t är förekommit / huruledes under tijden Lijf- och Högmåhls-saker och dommar warda Hof-Rätten anpræsenterade til Resolution, som doch för ransakningens ofullkomligheet skulld opskiutas måste till bätre ransakning; Hwarföre när sådane saker förekomma / som bätre och fullkomligare måste ransakas / för än Hoff-Rätten sig der på resolvera kan / och Häredzhöfdingen sig icke widare där med befatta må; Så finner Hennes Kongl. May:t skiähligt och nådigst will / att twänne

af

af Hof-Rättz Assessorerne skola tillijka med Landzhöfdingen och een uth-Häradz Nämbd / samt några andre beskiedelige Män optaga saken på behörlig ort och ställe / til een ny ransakning / och där då befinnes / att Lagläsaren hafwer i förre ransakning och dom gådt wäldt om med saken / då stånde han den omkostnad / som de sedermehra Ransakningz Män giöra måste / så med skiutz som medh förtäring; Men där ingen skuld finnes hoos honom / då må Landzhöfdingen betala omkostnaden af någon wiß tilgående saaköre.

Til thet Tredie. När så händer / att några Illgiärningzmän och Mißdådare bryta sig på en eller annan ort utur Cronones fängelse / då skal där om in loco competenti ransakas och dömmas.

L. S. J. D. L. G. L. F. A. O. G. O.

Kongl. May:tz Stadga och Påbudh öfwer áthskillige Oordningars afskaffande inrotade uthi Adelige samqwämer / Morgongåfwor och Kläderdrächter / Stockholm den 17 Decembr. Anno 1644.

Wij CHRISTINA med Gudz nåde / Sweriges / Giötes och Wändes uthkorade Drottningh och Arffurstinna / Stoorfurstinna til Finland / Hertiginna uthi Estland och Carelen / Fröken öfwer Ingermanland ꝛc. Giöre witterligit / att efter som Wår Kongl. Högheet / jempte den Åhuga och Wärdnat Wij bäre för alle Wåre trogne undersåtares wählstånd / Oß enkannerligen beweker att efftersträchta det som styrcker och befordrar deras tilwäxt / men thär emoth att hindra och förekomma efter möyelighet / hwad dem kan lända til skadha eller förderff i någhon måtto. Altså emedan Wårt Elskelige Ridderskap och Adell hafwa gifwit Oß underdånigst tilkiänna / huruledes nu några Åhr bort åth åre många Oordningar så småningom och af áthskillige tilfällen hoos dem inrijtne / serdeles wid deras Bröllopp / Begrafningar och andre samqwämmer / att så frampt det skulle lembnas uthi sitt begynte lopp / skulle deraf förorsakas mångens förderf och undergång / bediandes ödmiukeligen thet Wij sådant förmedelst beqwäm-

qwäm och stickelig Ordning botha och afhielpa wille. Ty hafwe Wij af den gunstiga affection och benägenheet / ther med Wij alle wåre trogne Undersåtare / enkannerligen Wårt Ridderskap och Adel / äre bewägne / thetta fliteligen öfwerlagdt med Wårt älskelige Riikz-Råd / fattat öfwer the nödwändigste Puncter ett wist afskied / så ock stadgat och förordnat som följer.

Först wele Wij at efter thenne dag alle Banquetter och solenne Gästabudh skola wara förbudne och afskaffade wid Adelige Trolofningar / hwad heller the skee å Landet eller i Städerne / att icke flere kallas ther til än Föräldrarne / om the äro i lijfwet / eller Förmyndare / eller så framt en eller både af dem som trolåfwas skole / äre i thet wilkor och uthan Förmynderskap / tå måge å theras sijda kallas en eller 2 af närmaste Slächten / eller i fehl af deße / en eller twå andre gode bofaste Män af Ridderskapet och Adelen såsom laglige wittne åth det som utlåfwat warder; Och så snart Trolofningz-Ceremonierne äre förrättade / the som hafwa warit sammankallade i Städerne straxt / men å Landet efter en hållen ordinarie Måhltijd / skillias åth. Giör någhon här emoth / så böthe then som Banquettet anställer 200 Daler Silfwermynt til Ridderhuuset och 100 Daler til nästa Hospital.

Til thet Andra. Wid sielfwa Bröllloppen skohle först alle Badstugu-qwällar / som medh Proces och Banquetter anställas / aldeles wara förbudne så i Städerne som på Landzbygden / sedan efter Bröllopen alle Solenne Hemkomme / som med Giästabud plåga skie. Giör någon här emoth / böthe 200 Daler til Ridderhuuset / och 100 til nästa Hospital.

Til thet Tredie. När någon Riddares och Adelsmans Bröllop blifwer anstält i någon Kiöpstad / tå skal alt Solenne inrijdande eller fahrande med Proces wara förbudit: Så skohle ey heller i Städerne budne Giäster samblas på Mödo-qwällen / såsom ey heller tredie dagen i Bröllopet ther at tracteras. I lijka mått skall och allt anrättande til måltijd eller Banquetter wara förbudit så första som andra dagen: Så at all den omkostnad som härtill är skiedd / uthi Maat-redning på Ridder och Adelige Bröllop / skall i Städerne uphäfwen och förbuden wara. Men efter som Wij intet wehle förandrat hafwa i Copulations Ceremonierne och Sån-

ge-

geledning den förste dagen / ey heller then andre dagen i Morgongåfwo / stadfästelsen med Glafwen och wittnen; Altså måge Gästerste i Städerne fordras tillsamman på bestämd orth / och ther eller i Kyrckian / såsom therom framdeles blifwer statuerat, bijwistas Kyrkio-Ceremonierne och the andre Solenniteterne; Sedan uthan all mathredning ther tracteras så förste som andre dagen med Confect och Wijn sampt andre dricker til en recreation och stiählig samt höflig lust / men icke till öfwerflödh; och behålles Giesterne sedan qwarre på någon tijd till Dantz / och Ståndet lijkmätigt och högfligit omgiänge.

Til thet Fierde. Å landet ther någon wille giöra Bröllop på sin Gård / medan Giästerne ther ey annorlunda kunna möthas åth / uthan på Huuswärdens omkostnad / och Brudgummen icke wähl kan undwijka / dagen för Bröllopet / att komma in wid Giästerne begynna samlas / tå stånde honom fritt och saaklöst att inrijda och fahra såsom han hälst gitter med sine Wänner och Tienare / doch giöre han bäst / at han undwijker all såsång omkostnad; Sedan må ock Huuswärden spijsa Giästerne om Mödqwällen med en ordinarie Mählstijd uthan Confect och Dryckenslap. Så skall ey heller Brudgummen eller Bruden then afftonen comparera i Laget och mindre såsom Brudgumme eller i Brudeskrud införd warda. Then förste och andre dagen blifwa alle Kyrckie- och andre Ceremonier, som seedwanligit är / förrättade / och thereffter Giästerne til mählstijdz behålldne / och så godt Huuswärden förmår / tracterade; Men tredie dagen effter undfängen Frukost / skillies Giästerne åth och resa sin koos / undantagandes dem / som till Bröllopet tient hafwa / och måste all tingh uthreda igen. Finnes nu någon som anten i Städerne giör stoor omkostnad med Solenne inrijstande eller fahrande / eller anställer Mählstijder och Banquetter, eller å Landet sig annorlunda förhåller och flere dagar continuerar än nu sagdt är / han skall bötha till Ridderhuuset 300 Dal. S:mynt / och til nästa Hospitalet 150 Dal.

Til thet Femtonde. Alle Gåfwor som här till åre wahne att t gifwas af Brudgumme och Brud til tahleman / Brudfrämiorne / Ledswämmerne / Slächt och Förwanter eller andre (them undantagande / som till arbete i kiök och kiällare eller elliest kunna wara betingade) skohla wara afskaffade och förbudne. I lijka måtto skall

wara förbudit allt Solent giftwande emillan Brudgumme och Brud eller at theras Förwandter / som nu nyligen är upkommit; men will Brudgummen skiäncka sin Brud något / thet skiäncke han henne tillhanda i Cammaren / dock uthan Solennitet. Och ther någon ellieſt finnes ibland Förwanterne / som hafwer råd uthan sin skada at hielpa Brudgumme och Brud något / och hafwer willia att förklara sin benägenhet / tå giöre thet uthan om Samqwämet och när honom täckes / eller låtat effter sin willia och lägenhet. Är någon som giör här emoth / böthe til Ridderhuuſet 200 Daler / och till nästa Hoſpital 100 Daler S:mynt.

Til thet Siette. Så skall ock här effter Brudgumme och Brud så wähl som alle andre / både i Brölloppen såsom ock i dageligit bruk wara här med förbudit at bruka till Kläder Gyllen- och Silfwer-Duuk / Gyllen Tobijn eller Atlas med Gull och Silfwer-Blommor / Gull- och Silfwer-Spetzar / sampt allehanda Gullsnören / så ock Gull af Silfwerlitzor / Perleſtickare arbete / Glaasbräm / så ock allahanda Silkes-Snören och Spetzar / undantagandes Gull- Silfwer- och Silkes-Knappar / så ock Silfwer och Gull på Hatthand eller stickat på Geháng eller Handskar så ock Galoner, skruffnören och Pometter på Kantarne / effterſom här med ey heller skall förbudit wara at bruka Silkesſnören och paſſementer på Tienares liberier, men icke med Gull eller Silfwer bemängt; Så skohle också alle Träknyttningar och Spetzar / som nu / till mångens stora olägenhet och det gemena bästas skada / är begynt hopewijs at införas / wara förbudne / och wehle Wij att detta Förbud på Gyllen- och Silfwerduuk / Gyllen Tobijn / så ock Atlaſt med Gull eller Silfwerblommor / Gull- Silfwer- och Silkes-Snören och Spitzar / och Gull- och Silfwerlitzar sampt Glaasbräm / Träknyttning och Spetzar skall förstås ock sig sträckia till Ridderſkapetz och Adelens så Mans som Qwinnors egne kläder / så wähl i Brölloppen som uthom / men icke tydas på något Huusgeräd eller Sadlar och Häſtetyg / ey heller på Tienares liverier, hwilka medh Silkesnören uthan Gull och Silfwer wähl måge med skiähl beprydas; Sedan så skal ock denne Articel eller Förbud icke ställas i Execution / för än effter Michaelis i tilkommande åhr 1645 / så att hwar och en theß föinnan saaklöſt må thet han beſtält hafwer eller giöra låtet på Högtijder och dageligen

bruka

bruka och nyttia ey längre/ rättandes sine saker dereffter/ befinnes någon emot detta wärt. Förbud sådant att bruka på sine kläder eller uthom Bröllopen/ sedan Michaelis dag/ som sagdt/ år lupen förbij/ han skall bötha förste gången 50 Daler till Ridderhuuset och 25 Daler S:mynt till nästa Hospital, och sedan hwar gång dubbelt/ som han ther med beslagen warder.

Til thet Siuende. Så äro ock Riddares och Adelsmäns Morgongåfwor nu en tijd lång mycket lupne emoth Lag och the förrige tijders sedwana/ och förorsakat stoor olägenhet för många: Hwarföre ock Ridderskapet underdånigst om en förbättring och förändring theruthi hafwa anhållit; Och hafwe Wij förthenskull efter theras egen åstundan thet således förordnat/ at härefter skole inge Morgongåfwor af Arfwegodz och Jord gifwas till ewärdelige Ägor/ uthan ther någon Riddare och Adelsman wil gifwa sin Brud Morgongåfwa aff sine Jord och Arfwegodz/ tå må han gifwa sitt bästa eller ringare säthe/ såsom bägge Parterne bäst sämias äth/ tillijka med Landborántan så widt Godzen tillräckia/ in til 6. pund läster korn eller fören:de korn swarande andre Smör- Fiske- eller Järnräntor; äger Brudgummen mindre tå gifwe mindre/ kunde bägge dehlarne om mindre sämias/ fast han än så mycket hafwer/ thet stånde till bägge Parternes afftahl; Men äger han mehr/ tå hafwi ey wäld mehr at gifwa. Thenne Morgongåfwa föllier Mannen så länge han lefwer/ hwad heller Hustrun döör förr än Mannen eller sedan/ men döör Mannen förr/ tå behålle Hustrun thet uthläfwade Säte och Morgongåfwa med Landborántan och Inventario i Huusgeråd/ Boskap och alt annat ther till deputerat effter bägges theras förmägo och afftahl emedan hon Änckia sitter. Men ther hon går i annat Giffte/ tå afträde Morgongåfwan/ så Säthe som Landbo Godz/ så ock halfwa Inventariumet i Huusgeråd/ Boskap och Boreda såsom hon thet undfängit hafwer/ äth Mansens Barn eller andre Arfwingar/ och then andre halfwe dehlen behålle hon sielf/ eller ther han förnötter är/ kortas på hennes part; Bliffwer hon ock sittiande i sitt Änckieständ/ tå behåller hon Morgongåfwan oqwald till sin dööd/ och sedan gånge Morgongåfwan till Mansens Arfwingar till bakas medh halfwa dehlen af Inventaiumet och then andre halfwe dehleh tage hennes Arfwingar om the till äro/ wettandes at hon

stall må niuta Godzen och Räntan sampt Inventariumet, så ock nyttia Skogen till Byggningz och Wedebrand/ sampt andre ägor/ som hon kan medh skiähl bäst/ men icke låtha uthhugga eller förderfwa Skogarne/ eller Huusen förfalla för Taaklösa skull/ eller ellieſt låta förderfwa och ruinera Ägorne/ uthan alt skiähligen hålla wid macht. Och thetta skall altså hållas/ hwad heller the hafwa Barn samman eller ey. Ingen Morgongåfwa i Arfwegodz skall häreffter räcknas barnen för möderne/ utan för fäderne/ och ware till Morgongåfwan så then ena Kullen arftagen som then andre/ och å Sohnen twå dehlar och Dottren triding/ men hwad här till är giftwit med skiähl och wittnen efter Lag och sedwana/ thet blifwer hållit wid macht och oförkränckt i alla måtto; Så skall ey heller här med förtagit wara/ att Grefwar och Frijherrar ju mäge efter theras Donationer sine Huusfruer försöria öfwer förenämbde Morgongåfwo med Lifsgeding/ såsom sådant wijdare i Donationerne beskrifwit.

Til thet Ottonde. Inge Banquetter skohle hållas wid Barndoop eller Kyrckiegångor/ men ther på Landzbygden några woro långwägade budne till Fadder/ mäge the med en ordinarie måhltijd såsom andre/ the ther komma resande/ tracterade warda.

Til thet Nijonde. Uthi Adelige Begrafningar mäge lijken uthföras till Kyrckiorne/ ther then döde hafwer sitt Lägerställe/ med sådane Ceremonier, som här till hafwer warit Seed/ så med Wapnet och Ahnorne som med en bewäpnad Mans förrijdande/ sampt andre öfflige Kyrckio-Ceremonier och Solenniteter brukeligen i sådana Adelige Begrafningar/ som kunna honom efter hans ståndz wärde och förde dignitet och lefwerne/ wara till åhra och åminnelse/ thet skee i Städerne eller på Landzbygden/ men efter ther hoos mycken oreda är inrijten med banqueterande, swalg och dryckenskap; Ty wehle wij här med först/ allt wakande wid Lijken/ som skier med Confect och swällgerij/ hafwa förbudit. Sedan så skall ey heller något Confect eller Wijn eller andre dricker bäras in och afdehlas när Lijket bäres uthur huuset. Och sidst skohle i Städerne alla Banquetter och Gästebudh samt Maat-tillredningar wara förbudne/ och ingen blifwa till måhltijdz budin uthi Sorghuset/ uthan then ther ellieſt ordinarie hafwer at giöra/ och then dödas efftrlembnade at skiöta och hugswala. På Landzbygden kan detta fuller icke så alldeles hållas/

uthan

uthan medan Giästerne måste spijsas till deß Begrafningz-Acten är passerat, ty måge the som budne ähro om aftonen förr tracteras med nödtorfftig maat och dryck. Andra dagen som till Begrafningz Solenniteten är förordnad/ biudas ifrån Kyrckian och hem i Gården/ ther efter lägenheten hederligen at tracteras, och ther hoos så wijda giörligit är/ undwijkas all dryckenskap och fyllerij/ och sedan dagen efter skillias åth/ och hwar reese och hem till sitt igen. Hwar nu så finnes/ at någor gör häremoth/ anten i Städerne eller å Landet/ tå böthe han 200 Daler till Ridderhuuset/ och 100 Daler till nästa Hospital. Thetta hafwe wij således stadgat och förordnat/ och wehle at strängeligen skall efterkommas/ befallandes först här med wår Öfwerståthållare i Stockholm/ så ock hans Assistent wår Underståthållare/ sedan hwar Landzhöfdinge i sitt Landzhöfdingedömme at gifwa här noga acht uppå/ och ther the finna någon brotzlig/ tå förföllia honom och taga uth bötherne/ them sändandes up till Ridderhuset; Men sätter then som käres uppå/ sig emot/ nekandes sådant skiedt wara; Tå skall Landzhöfdingen gifwa Saken hoos Ridderhuusetz Förståndare tillkiänna/ öfwersändandes them allt bewijs/ som ther på hafwas kan/ och skohle Ridderhusetz Föreståndare wara plichtige at taga på then beklagade Citation af Hoffrätten/ och ther förföllia honom med rätta. Finnes han obrätzlig/ wari Saaklöös/ finnes han ock skyldig/ tå böthe som sagdt är/ efter föregången Domb. Hwilken both Wij allernådigst unne Ridderhuuset/ såsom förr är sagdt/ at gifwa theraf en treding till nästa Hospital, som ligger till den Stad eller Gård ther brutit blifwer. Williandes at med ingen må sees genom finger. Och hafwe alle/ som för wår skull wehle och skohle giöra och låtha sigh häreffter att rätta: Till yttermehra wißo hafwe Wij thetta med egen hand underskrifwit och wetterligen låtet sättia Wårt Kongl. Secret här nedan före-Actum &c.

CHRISTINA.

PAtent om Domars Execution öfwer Diurſkiutning och Ekehuggning Datum Stockholm den 13 Junii 1646.

WIj CHRISTINA etc: Giöre witterligen / att hoos Oß hafwer wår troo Man och Rijkz-Jägmåſtare Oß Elſkelig Edel och Wälborne N. N. ſig klageligen beſwärat / att ehuruwäl åthſkilliga Domar och Sententier bliſwe åhrligen wid Häradztingen öfwer dem / ſom ſig anten med Diurſkiutning eller ock Ekehuggning förgripet hafwe / fälte och pronuntierade; ſkole dee lijkwäl till en godh deel icke ſtällas uthi tillbörlig execution; ödmiukeligen fördenſkuld opå ſitt dragande kalls och Embetes wägne påminnandes / wij här opå nådigeſt böter ſkaffa wele. Denne hans underdånige påminnelſe och andragne beſwär hafwe Wij tagit uthi betänckiande / och funnit det ſkähl och rättwiſan lijkmätigt. Befalle fördenſkull här med wåre Landzhöfdingar här i Riket / at dee låte ſig till det högſte anlägit wara / det alle de Domar ſom ſåledes öfwer Diurſkiutning och Ekehugge lagligen afſagde bliſwa / måge uthan dilation och upſkoff uti rättmätig execution ſtälte och dirigerade bliſwa. Här alle och hwar och en i ſynnerhet / ſom detta angår / haſwe ſigh hörſambligen att effterrätta.

CHRISTINA.

KOngl. May:tz Ordning och Stadga om Skogarne i Rijket / huru the här effter ſkole bliſwa af Eganderne och andre brukade och i acht tagne; Giord på Rijkzdagen i Stockholm / den 22 Martii Åhr 1647.

WIj CHRISTINA, medh Gudz Nådhe / Sweriges / Göthes och Wendes uthkorade Drottning och Arf-Furſtinna / Sior-Furſtinna til Finland / Hertiginna uthi Eſtland och Carelen / Fröken öfwer Ingermanland etc. Göre witterligit / at efter ſom then Högſte Gudh / genom ſin Guddome-

Digitized by Google

domelige wijshet och dispoſition, hafwer behagat / at läggia thetta Wårt Rijke Swerige/ nordeſt uthi Werlden/ och thet / ſampt thes uuderliggiande Landſkap / Kölden at underkaſta / ſå ock medh åthſkillige Bärgh / ſtore Siögar / Strömmer och Moratzer at fatta ; Altså hafwer Hans godhet ther emot förſedt / förſorgdt och beprydt thetta Rijke / icke allenaſt medh fruchtbar Jord til Sädeswårt / Ängiewall och Boſkapsbeet / vthan medh härlige och öfwerflödige Skogar / allehanda godh / faſt och nyttig art af Träd/ tienlig til åthſkillige ſlags Byggning / Seglatz / Bärgzbruuk/Arbete / Tarffäld / Handel och wandel / och annan nödtorfft; Sedan wälſignat Bärgen medh allahanda art aff Malm / Järn/ Ståål / Koppar / Silfwer / Swaſwel / Victril / Alun / Rödhfärga / etc. Så ock medh koſtelige Strömmar / beqwäma Siögar och Fahrter / ſå at alt thet ſom i ſå mätto kräfwes til Landzens cultur, förbättring och prydnat / och annorſtädes ſällan finnes tilſamman / här hoos Oß hafwer ſigh ſamblat tilhopa / och lijka ſom i ett Knippe förbundet / at befordra Inbyggiarnes Nährings och förkofring / ther thet medh ſtääl handterades / och medh flijt och idkeſamheet på then ene / ſå ock medh Förnuft och wettenſkap/ på then andre ſijdan / drefwet och nyttiat blefwe. Men ſå mäſte man ther emot förſara / at the koſtelige och högt nödtorfftige Skogar bliſwa icke rätt brukade / vtan miſsbrukade / och lijka ſom förſäteligen vthödde / ſå at hwar ther icke tijdh böther på ſtaffas/ ſkole icke allenaſt the numere florerande Bergzbruuk / deels innan kort lijda nödh / deels ödeläggias / och the ſom ännu dageligen vpfinnas / mäſte anten bliſwa liggiande orörde / heller förlåtas igen til Rijkſens och alle theß trogne Inbyggiares / af hwariehanda Ständ / obothelige ſkada / vthan man ſkulle i ſtaden för ett här till nutet märkeligit öfwerflödh / ſpörie en ſådan affgång på allehanda Bygningzwircke / ſå ock Kaſt- och Stafrumswedh / Kohl och annat ſlijkt / at Land och Städer på många Orter theröfwer ſkulle lijda nödh och affaknadh / ſåſom thet ſigh allaredo mångeſtädes ſee låter. Hwarföre ſådant at förekomma / hafwe Wij thetta alt / på thenne nu wäl öfwerſtändne Rijkzdagh / medh ſå Wårt älſkelige Rijkz-Rådh / ſom ſamptlige Ständerne / öfwerlags och godt funnet / at förſt / rätt betrachta Skogarnes egenſkap och Natur / Sedan

dan / hwars och ens / så i Allmennelighet / som i synnerlighet / Rätt och Rättighet / och huru widt hwar medh skääl / sin Rätt må bruka / och icke miſsbruka / til Wår och Cronones / eller andres sijne Medhledemoters och Grannars förfång / och ther vppå låtet. göra och författa en Skogz-Ordning / på sätt och wijs / såsom föllier:

Til thet Första. Skole öfwer heele Wårt Rijke Swerige / så ock Storfurstendömet Finland / i hwart Landskap / Häradh och Sochn / medh flijt ransakas / om Landz- Häradz- och Sochne-Allmenningarne / och ther sådane finnes / och medh gode skääl och Bewijs lagligen erhålles / skole the skodas / och ifrån andres ägor lagligen åthskilias / så at hwart Landskap / Häradh eller Sochn / en eller flere / som Allmenningz Rätt sigh medh skääl tilägnar / må weta sitt af / och ifrån androm / niuta oqwahldt och åthskilt. Hwarföre / och sedan alt ransakat och synt är / skole så Bewijsen som Rämärcken och Rääſtenarne / sampt annor skilnadh bliſwa antecknat / til Bookz fördt / och ther å Bref gifwit; Och hwar the gamble Rämärcken wore förkompne / eller icke funnes / tå til meera rättelse och alle twisters ändskap / läggias nye / och af thetta alt til ewärdeligh efterrättelse / gifwes en Act eller skrifftteligt Bewijs i Landet / Häradet eller interſſerade Sochnerne / och ett annat Exemplar ther af / lefwereres in i Rijkſens Cantzlij.

Til thet andra Ther näst skole anteknas / alle the Gårdar / Torp och Backestufwur / som innan om Allmänningarne bygde äro; Sedan medh hwad skääl the af en eller annan beſittias; Och om the medh Rää och Röör ifrån Allmenningarne äre lagligen afwettrade eller icke? Finnes nu några aff Oß eller Wäre Förfäder til någhon / anten bortskänckte eller sålde / tå skal ransakas / huru dane the wid then tijden the afhändes / warit hafwe / och om the sig sedan aff Allmänningen förbättrat hafwe? Hwad för Torp på Allmenningarne nu befinnes aff lång tijdh eller nyligen opbygde / som göra skiähl uthi Åker och Äng / för heela / halfwe / eller fierdings Hemman / och kunne swara therföre i wist och owist / the skola bliſwa beståndande / hwadh heller the lyda vnder Oß och Chronan / eller ock androm äre unte och vplåtne. Och skole samma Hemman eller Torp / medh theras Åker och Äng / bliſwa röörlagde och förbudne

the

Digitized by Google

thet ringaste här effter at inkrächta af Allmänningen öfwer sine Rämärcke; Myckit mindre något at swedie / eller ellest såsom sitt enskylte at nyttia / allenast at the hafwa i Allmänningen gående sitt Fää / Klöf om Klöf / med andre Häradzboer / och nyttia Timberskogh och Wedebrand til sitt enskylta Huusbehof / och i ingen mätto til Sahu eller Häradzboernes förfång.

Til thet Tridie. Alle the Torp och Backestufwour / som icke hafwa så stoor och godh Aker och Äng / at the ther af förmå och kunna giöra skääl för äth minste ett Fiärdingzhemman / i wisso och owisso / thet skal straxt dömmas bort och uthrijsswas / och til Allmänningen uthläggias igen / eho thet besitter / nyttiar och bygdt hafwer. Och ther någon hafwer thet samma til sigh kiöpt / tå hafwer han sijne penningar igen therföre at fordra / och them af Oß eller Landet och Häradet at förwänta. Finnes ock någon / som uthan Wärt eller Wäre Förfäders breslige tilstånd och gåfwo sådane bygdt och nutet hafwer / och af eget godhtyckio något Torp eller Backestufwu på Allmänningarne upsatt / och at icke uhrminnes häfd är åkommen / then skal straxt afträda Torpet / och thet läggias til Allmänningen igen / efter föregången laglig ransakning och Dom.

Til thet Fierde. Ländernes Allmänningar såsom the til Landzens Inbyggiares tarf och godo äre fordom afwettrade och förordnade / altså stände the til Landzens Inbyggiares af högre och lägre ständz Huustarf / til at nyttia med Fäähet / Fisliande / Timber och Wedebrand / men icke til at förderfwa och uthöda: Medh samme Rätt tilstå Häradz Allmänningarne sine Häradz-boer / och Sochne Allmänningarne sina interesserade Sochne-Inbyggiare / at nyttia och niuta til Huustarfwen / men icke at föröda och förderfwa för androm eller efterkommanderne.

Til thet Fembte. Enkannerligen skal ingen boende uthan Landz / Häradz eller Sochne / hafwa rätt eller tilstånd nyttia Allmänningen i några mätto / wijdare än til then Gård och Hemman / som han i samme Landskap / Häradh eller Sochn äger / hwarken till Timber / Wedebrand / Kohlwed eller annat slijkt / medh mindre sådant honom tillåtes af sielfwe Landet / Häradet eller Sochnerne / och thet lagligen å Tinget / och at Landet / Häradet eller Sochnerne skeer ther-

före nöye. Giör någon här emoot och blifwer öfwertygat / tå böte för hwar Timberstäck twå Marck / och för hwart Laß Kast- eller Stafrumswedh twå Marck; Så och för Sparrar / Stöör och Gärtzel / etc. efter wiß proportion til tresktiptes / Oß / Landet / eller Häradet och åklagaren.

Til thet Siette. Ingen Landz- Häradz- eller Sochne-Inbyggiare / hafwe här efter rätt eller macht at hugga någon Swedh at bränna på Allmänningen weder lagha boot för åwärckan giord på annars ägor; Doch så framt Landsens förbättring och Fädebeet på allmänningen kräfde ett rödiande medh Swedie eller Brand / tå blifwe sådant af Nämbden öfwerlagdt wedh Tinget / och ther sådant af Landet eller Häradet rådeligit och nyttigt funnes / tå blifwe thet lagligen slutet / sampt wisse Män tilförordnade / som thet förrätta / och elden i acht taga / och för skadan swara / niutandes ther emot Såden / och görandes Landet eller Häradet ther skåål före.

Til thet Siuende. Ingen hwarken Adel eller Oadel / Prest eller Bonde / hafwe tilstånd at hugga bärande trä på Allmänningen / weder boot som then är pålagdt / som hugger bärande träd på annars mans ägor / Oß och Cronan i så mätto Wär Rätt oförkränckt. Men ther så wore / at bärande träd funnes på någon Allmänning så öfwerflödige / eller ock föråldrade / eller också på the orther / ther man hade skiäl at rödia them undan / tå må sådant sökias widh Tinget / och medh Wär Landzhöfdinges / så ock Landz- eller Häradz-Nämdz tillåtelse / af någon Landz- eller Häradz-boo / saaklöst nederfällas och afföras / doch / at han ther före giftwer Landet eller Häradet sitt nöye / såsom tå kan aftalt blifwa / och planterar andra unga trään i staden igen / på någon beqwäm ort i Allmänningen / och bäre ther om wårdnadt / til theß / thet uthur fahra för Boskapsbeet wuxet blifwer.

Til thet Ottonde. Intet Torp eller Backestufwu skal här efter på Landz- eller Häradetz- eller Sochne-Allmänningarne upsättias eller byggias af nyo / men ther Allmänningarne så store / widlyfftige och öde befunnes / at ther Hemman eller Torp uthan Landzens / Häradetz eller interessenternes skada och affaknadt / wäl byggias och brukas kunde / tå skal wår Landzhöfdinge wedh Laga Ting sådant Landet föredraga / och tå medh Lagmannen / Häradzhöfdinge

gen och Nämbden skola the platzer och ställe / som uthan Landzens och Häradetz skada förbyggias kunne / och altså ordentligen och lagligen sådant tillåta / och medh bref å Tinget stadfästa / på thet the widlyfftige ödeskoger / måge medh Inhyggiarnes gagn / men icke medh skada / bygde och förbättrade warda. Alle andre som komma på Skogarne strykande / och uthan uthtryckeligt låf och minne / anten ther swedia / eller sigh ther nedersättia / them skal man fritt sökia at fånga / och såsom andre Skadediur / beflita sigh om at afskaffa / ther Wij wele at wåre Landzhöfdingar och Befalningzmän skole med högsta flijt hålla hand öfwer.

Til thet Nijonde. Ther sigh några Finnar uthi thesse förledne åhren på the store Skogarne i Wäster Norlanden / Dalarne / Bärgzlagerne och Wärmeland nedersatt och bygdt hafwe / tå skole wåre Landzhöfdingar medh Lagmännen / Häradzhöfdingarne och Nämbderne / hålla ther efter en flitig ransakning / och så wijda the finna någon at hafwa sig nedersatt på the Skogar / och i the Landskap / som byggias kunne uthan Landzens skada / och Finnarne anten hafwa rögt sigh åker och äng / eller thet ännu gióra kunna; Lägenheten och är ther til / och the på wisse sätt försäkra Cronan at willia rödia / Åker och Äng upbryta / eller sig til Bärgzwerkens befordring begifwa / them skole theras Torp unnas / eller af wisse Män tildeelas at byggia uppå. Men så framt the icke hafwa thet upsåth / och sådant medh gierning betyga; Eller ock / at theres byggiande befinnes Landet och Bärgzwärken meera hinderligit än beforderligit / ther om Laghmannen / Häradzhöffdingen och Nämbden ransaka och döma skole / tå må hans Byggning och Torp uthrijfwas och afskaffas / theras Sweder medh Säden them ifråntagas / och hwar någon sedan finnes / at uthan tilstånd ther arbeta och byggia igen / then skal fängslas / hans Byggning upbrännas / och hafwe ther hos förgiordt sitt arbete / och hwad hoos honom och i hans wärie finnes till treskiptes / Oß / interesserade Landet eller Häradet / så ock åklagaren.

Til thet Tijonde. Ingen hafwe rätt eller macht at hugga Sågetimber på allmänningarne / undantagandes the orther i Wäster-Norlanden / Dalarne och Wermeland / som medh Skogh öfwerflöda / hwarest thet saaklöst gióras och tillåtas kan. Ey hel-

ler skal någon hafwa låf at hugga Bielkar/ Stäckar/ Timber til salu/ mycket mindre til at föra af Rijket på Allmänningarne. Finnes någon at göra här emot/ han skal för en Bielka efter theß längd och tiockleek/ böta theß wärde efter Mätesmanna ordom/ ock så för en Timberstäck en Marck Sölfwermynt til tresstiptes/ Oß/ Landet/ eller Häradet och åkäranden.

Til thet Ellofte. Uppå sijne egne Byägor/ hafwe Jordägaren macht och rätt/ at hugga til Huustarff och Salu/ så ock tillåta andra at hugga och nyttia/ efter hwars och ens hafwande Rätt och Rättighet; I lijka mätto at rödia åker och äng/ sättia Torp och Torpeställe/ ther så lägenheten finnes/ i så mätto som följer: En Frälsesman/ så wäl som then som Lähn af Oß och Cronan hafwer undfånget/ ther han hafwer enskylte ägor/ och ifrån Allmänningen/ så ock andre Grannar och Nägrannar afwettrade medh Råå och Laga Gräntzer; han skal hafwa macht och Rätt/ at nyttia sin Skog efter sin lägenhet och wilia; medh huggande af Bielkar/ Huus och Sågetimber/ Sparrar/ Wedh och annat slijkt/ och thet sielf bruka til sijno gagne/ medh säljande och annat uthan nägons intaal. I lijka mätto/ ther lägenheten finnes/ byggia nye Hemman och Torp til sitt behoff/ allenast at the/ när the skattlagde warda/ ock så jämte andre hans godz förrusttiänstas/ och görs ther af then Rättighet/ som andre Frälsismäns Hemman sedhwanligen uthgår. Samma rätt hafwe ock så Skattbonden på sijne enskylte Skattägor/ them at bruka/ nyttia/ förföra och försälja efter tarf och lägenhet/ efter som han ock/ när Ägorne sigh så widt sträckia/ märödia Åker/ Äng/ Mulbeet/ så ock byggia Torp och förrätta Hemmanetz förbättring i alla mätto. Medh sådan förord/ at ther Hemmanet blifwer förbättrat och nye Torp upbygde/ hemmanet tå medh Torpen af Landzhöfdingen och Häradzhöfdingen/ så ock Nämbden och deputerade Landtmätare refwas/ å nyo skattläggias/ och i Cronones Jordebook til förbättring antecknas/ Skattebonden i sin Egendom och Jordrättighet oförkortat: Och thenne Rätt niute Skattebonden/ hwadh heller han ännu immediate under Oß och Cronan är/ eller någon af Frälset undt och upläten.

Til

Til thet Tolffte. Så må ock Swedieland huggas på enskylta ägor af Jordäganden/ föruthan i the Landskapen/ såsom för Bärgsbrukens skuld exempterade/ eftersom ey heller någon skall tillåtit wara at swedia på store Mast- eller Timberskogarne/ mycket mindre ther bärande träd uth finnes i någon myckenhet; Men hwad eljest för Skog som finnes å färde/ thet kan och må äganden niuta och nyttia med swediande och annat til sitt bästa; Allenast at the härmed warnas sin Rätt at bruka/ och icke sig och landet til skada at misbruka;

Til thet Trettonde. Hwad Prästegårdar hafwa för enskylte ägor/ the stände fuller Prästmannen eller Kyrckioherden an/ at nyttia til sin tarf/ doch så/ at Prästebordet eller Stompnen icke förringas eller förwärras för then som efterkommer/ ther uppå Biskoparne/ Capitlen och Prosterne skole hafwa upsyn/ och sådant i tijdh förekomma/ såsom ock at tilhålla then/ som ägorne för sina efterkommande förwärrar/ honom eller hans Arfwingar/ at wedergälla skadan igen til Prästegården eller Succesloren/ och ther Biskopen medh Capitlet samt Prosten thet försummar/ tå stände thet Wår Landzhöfdinge an at driifwa å Häradsting/ och then brätzliga erläggia böter och wedergällning til näste Hospital.

Til thet Fiortonde. Ingen Wår och Cronones eller Frälsesmans Landboo/ hafwe tilstånd och macht/ at hugga Biälkar/ Timber/ Sågeplanckar/ Wedh eller annat slijkt/ på sitt stadde Hemmans Jord eller ägor/ mera än han tarfwar til sin Huusbygning och Wedebrand i sin gård/ och åhrliga Huusbonde-körßlor/ ey heller hafwe macht at hugga något Swedieland/ uthan Wår Landzhöfdinges på Wåre och Cronones ägor och sins Huusbondes Jordägandes på Frälsesägorne eller Lähngodzen/ loff och minne. Gör någon här emot/ han skal wedergälla Jordäganden sin skada efter Mätesmanna ordom. Och ther han blifwer lagförder/ eller ock sielfwer til Häradztinget sin saak skiuter/ tå/ så framt han öfwertygas/ böte öfwer wedergällningen åntå tolff Marck til treskiptes/ Konungen/ Häradet och Jordäganden.

Til thet Femtonde. Finnes flere Jordägande i By/ än en och sittia i oskifto Skog och Marck/ hwadh heller Crono och Skatt eller Prästegårdar/ eller ock flere Frälsesmän inbördes ther

uthi åro interresserade / tå hafwa the somji sådan Byy boende åro allenaſt rätt och tilſtånd at hugga Bielckar / Timber/ Sparrar/ Wedh etc. i oſkiptom Skog/ til ſin Huusbyggning och tarf/ men icke at ſälja och föra af Tomterne/ ſå länge the ſittia i oſkiptom ſkog / och ey medh alles wilie ſämias åth. Ey hafwe heller Frälſesman Rätt och macht at hugga låta Timber/ Sågeſtäckar/ Wedh / etc. i oſkiptom Skog/ ther han ey ſielfwer boendes är/ uthan hafwer annan åbo å Hemmanet/ medh mindre alle Jordägannderne ſämjas åth och giſwa honom läf ther til. Gör någon här emot/ tå wedergälle Jordäganden allan ſkadan efter Öre och Örtugetalet/ och thet efter Mättesmanna ordom/ eller Häradz Nämbdz Doom. Och ware hans Jord eller Hemman i ſamma Byy/ ſå länge äganderne til underpant/ at ſkadan är wedergullen.

Til thet Sextonde. Dela Jordäganderne ſin emellan/ och then ene wil til ſkiptes/ then andre intet/ tå giſs then witzord ſom til ſkiptes wil/ och råde ſedan ſom ſkipt är/ hwarthera Lott och deel ſitia ſaaklöſt.

Til thet Siuttonde. Finnes Torp på oſkipto Byägor bygde och Jordäganderne ſielfwe godwilligt ſämjas om/ tå ſtånde ſom thet ſtår; Kunna the ey ſämjas om/ tå ſkädes hwars och ens andeel i Bolbyn; Sedan Bolbyſens Afrad och Landgille / ſå och tilhörande ägor och lägenhet: Och ther Häradzhöfdingen med Nämbden finna Torpen eller Torpet uthan Bolbyſens ſkada kunna bliſwa beſtående/ tå dela them Jordäganderne emellan efter Lag/ ſå och öres och örtogetaal. Kan och Byn medh them icke bliſwa behållen / tå dömes och riſwes torpet uth / hwadh icke ſtå kan medh ſtåål.

Til ther Adertonde. Ey hafwe någon macht at här efter byggia Torp eller Backeſtufwur på oſkipto Byägor/ förutan alle Jordägandernes fulla ſamtycko. Gör någon här emot/ upfylle Jordäganderne ſkadan och böte för Torp eller Backeſtufwu hwarie tolff Marck til treſkiptes/ Oß/ Häradet och Jordäganderne/ och riſwe Torpet uth.

Til thet Nittonde. Ingen hafwe macht at hugga och bränna Swedh/ ey heller at byggia Sägeqwarn/ eller annan ny byggning

ning på oskipto ägor och jord / med mindre sådant sker med alla Jordägandernes samtycke / weder boot och förlust af arbetet / som i förra Artikel sagdt är.

Til thet Tiugunde. Ingen hafwe macht at byggia Sägeqwarn på allmänningarne / eller andra Byggningar i Strömmar och åer / med mindre thet sker med Landzens eller Häradetz minne / och för åhrlig afgifft åth Landet eller Häradet; Och doch ther Sägeqwarnerne i allmänningen blefwe bygde lagligen / som nu är sagdt / eller ock andre Smidior eller Wärck upsatte / tå hafwe ey macht taga sitt Sägetimber / Wedh eller Kohl uthur allmänningen / medh mindre thet sker med Landzens eller Häradetz förlåf och tilstånd / och för skåål och rätt / uthan Sägetimbret och annan Staffrumswedh blifwa hämtat af egne ägor / eller köpte och tilhandlade ifrån them / som Jordägande äro / och rätt hafwa at sällia och afhända / widh boot för hwarie Stäck twå Marck / och för hwarie Fampn Kastwedh / twå Marck / så ock Stafrumswedh en Marck Sölfwermynt / til treskiptes / Oß / Landet / eller Häradet / och åkäranden.

Til thet Tiugunde Första. Alt swediande skal wara förbudit på alla the orter och Jord / som icke låta rödia sig til äng / eller bryta sig up til åker; Men så framt på någon ort skogen behöfwer at ränsas / och Jordemarcken ifrån Mäß och annat sliskt befrijas / til förbättring af Muhlbeten; Så må fuller Jordägaden på sine ägor thet giöra / men på thet Landet och androm icke må ske skada / eller thenna wår Skogzordning förfång / tå skal Jordägaden eller hans Landbo / medh sielfwe Jordägandens samtycke / som rödia och bränna wil och må / gifwa sådant sine Sochnemän tilkänna / tagandes medh sigh Kyrkiones Sexmän / och teendes så Jord som sitt upsåth / och ther Sexmännen thet gilla / tå rödie och bränne saaklöst / uthan Grannars och Nägrannars skada och förfång. Men giör han annorlunda och för sig sielf / tå blifwe laghförder / och böte tolf Marcker til treskiptes / Oß / Häradet och åkäranden.

Til thet Tiugunde Andra. I alla Landzändar skal sliftig upsyn hafwas / at intet swediande tilstädies / uthan allenast för ängie- och åkerrödning skuld / eller at sådant för Mulbetens ränsning skuld /

skuld finnes nödigt och nyttigt/ som förr är sagdt/ men enkannerligen skal ther sees vppå/ at alt swediande hafwes förbrag i the Landzändar/ som med Bärgz- wärck äro begåfwade: Såsom är Roslagen j Vpland/ Wästmanneland/ Dalarne och Järn Bärgzlagen/ Sudermanneland/ Näricke/ Finspång och Gogärdz Bergzlag/ Tiust/ Tuna Lähn/ Wärmeland/ enkannerligen Philipstadz Bergzlag: Item Tijwägen och Collmolen/ så ock Gästrikeland/ på hwilke orter intet swediande tillåtas skall. Doch så framt i föreskreffne Landskap/ enkannerligen af Bärgzmännen sielfwa funnes nödigt och nyttigt/ at then Skog som afhuggas skal til Kohl och Wedh/ bättre med swediande ther til kunde beredas/ tå skal han sådant gifwa Fougden och Kyrckiones Sexmän tilkänna och the wara plichtige så landet som hans stääl at ståda/ och ther the thet så befinna/ honom tå efterlåta at så mycket skog affweda/ som thet åhret afhuggas skal/ men intet mera eller annorledes. Gör någon här emot/ och betygar thet icke med minne och lof af Landzhöfdingen och Befalningzmannen eller Lähnzmannen eller Frälsesmannen såsom Jordägande/ så ock förorsaker/ som i förra Artickel sagdt/ giordt wara/ tå böte Fyratijo Marker til tresliptes/ Oß/ Jordäganden och åkäranden/ och upråtte skadan åth Jordäganden/ och ther thenne Jordägande sielfwer thet giordt hafwer/ eller ock boten och skadan icke wil uthsökia medh Lagh/ tå träde then i Jordägandens ställe och Rätt/ som klaga will/ och thetta alt efter föregången Dom och Mätesmanna ordom.

Til thet Tiugunde Tredie. Efter ock största skadan på Skogarne sker af Skogseldh/ och thenne sig förorsakar af åthskillige tilfällen: Såsom är af Swedieland/ wåda/ willia/ wallfolck/ resande Man och andre slijke; Hwarföre sådant här efter at förekomma/ och så wijda möijeligit at afwända; Tå/ så frampt någon medh willia och upsåt sätter eld på Skogen/ och giör ther medh skada/ tå böte/ så frampt han fångas/ medh lifwet/ såsom för annan mißgerning/ och skadan wedergälles åth Skogsäganden uthur boo hans/ så widt thet sigh sträcker/ efter Mätesmanna ordom.

Til thet Tiugunde Fierde. Gör thet någon medh wåda/ böte Tiugu Marcker til tresliptes/ Oß/ Landet eller Häradet och åkäranden/ och wedergiälle Skogsäganden halfwa skadan. Kommer

Skogs-

Skogseld uth af lofgifwit Swedieland / tå böte then Sweden tillkommer tiugu Marcker til tresktiptes / och wedergälle Skogsäganden sin undfängne skada / efter Laga Dom och Mätesmanna ordom.

Til thet Tiugunde Femte. Kommer Elden uth af Lösker Pijga eller Dräng / eller af Wallfolcks eller Barns förseelse / som anten äro i tienst / eller hemma hoos sine Föräldrar och giöra skada i Skögen / tå böte then som Lego- och Wallfolcket tienar och Barnen tillstå / i lijka mätto tiugu Marcker boot / och wedergälle Skogsäganden hafwa skadan. Lijka så hålles medh wägfarande Man / ther han å gierningen tagen warder / eller lagligen tilbindas kan / at han böter också tiugu Marcker boot til tresktiptes / och wedergälle Skogsäganden halfwe skadan.

Til thet Tiugunde Siette. Är thet Lösker Dräng eller Pijga / eller annan Man eller Qwinna / som ey orkar bothum och wederlaget / tå gånge til arbetes och förtiänat ther medh / eller ther skadan så stoor är / och ey hopp at förtiänat / tå sändes i främmande land / ther han eller hon til wisse åhr förblifwa och arbeta skal / så lång tijd / som honom eller henne tå föreskrifwit warder.

Thetta föreskrefne är så til Skogarnes förwahring och idkelige erhållande / så wäl som skälige och rättmätige nyttiande / och at förtaga alt mißbruk / af Oß belefwat och stadgat wordet / och wele Wij at wåre Lagmän och Häradzhöfdingarne med sine Nämde-Män / så och några flere beskedelige Män ther til deputerade i hwarie Lagsagu / ransaka efter Allmänningarne / och them rätteligen skåda och åthskilia ifrån andre emskylte ägor / så och elliest gifwa acht på / at thenne wår ordinance må blifwa i alla sine Artiklar efterkommen. Wele och i lijka mätto / at wåre Landzhöfdingar / och flere wåre Befallningzmän / alla thessa Artiklar noga och flitigt taga i acht / och icke tilstädia / at någon gör här emot / weder straff som ordinancen uthwijser: Thet samma wele wij och at alla the som Lähn af Oß och Cronan innehafwa / och äro belänte medh / så och alle af Ridderskapet och Adelen / af Prästerskapet / Krijgzfolcket / Borgerskapet och menige Allmoge flitteligen blifwer betrachtat och efterkommet / efter som hwars och ens hafwande Rätt och Rättighet, thet honom unnar och tillåter / och thenne wår ordinance wij-

dare beskrifwer och uttrycker: Så kärt hwariom och enom/ som ther emot bryter/ är/ Wår hämbd och wrede at undwijka.

CHRISTINA.

Kongl. May:tz Ordning och Stadga öfwer alle-handa bärande Skogzträän i Rijket och theras plantering. Giord på Rijkzdagen i Stockholm/ den 22 Martii Åhr 1647.

Wij CHRISTINA med Gudz näde/ Sweriges/ Göthes och Wendes uthkorade Drottning och Arf-Furstinna/ Stor Furstinna til Finland/ Hertiginna uthi Estland och Carelen/ Fröken öfwer Ingermanland/ etc. Göre witterligit/ at ändoch thetta Rijke/ wärt kåre Fädernesland/ för theß belägenhet/ som nordest i werlden/ så ock andre orsaker skuld/ icke synes så begwämt/ som andre land til fruchtbare och bärande träds wärt och plantering: Likwäl när jordenes god- och fruchtbarhet/ jemföres och begwämes til trään och wexternes art och natur/ tå befinnes sådane icke allenast wara här i Rijket at plantera/ uthan ock thet som wäxer af starkare och fastare egenskap/ än som många andreståds/ är til at sij/ niuta eller finna. Enkannerligen wäxer här hoos Oß ibland andre bärande träd/ Eek uthi stoor myckenhet/ och af så fast och hård egenskap/ at theß like wed öfterstön näpligen är at spöria/ tienlig icke allenast till all annan huusnödtorfft/ men enkannerligen til goda skep/ at brukas så til köphandel/ som örlig. Men så blifwer så Eeek som Book/ Apal/ Hägg/ Oxel och flere af thet slaget så mißbrukade och förödde/ at ock Rijket nu ther af lijder trängmål/ och mängen som gagn ther af hafwa kunde/ måste sökia sine tarf annorstädes i werlden/ eller mista och undbära/ til sin och thet gemene wäsendetz affaknad och skada. Ty hafwe Wij thetta medh wärt älskelige Rijks Rådh öfwerlagt/ och befunnit godt/ the fehl som inritne äro/ och skogarne här til mycket förödat hafwe/ at befinna/ huru the stå til at bota/ öfwerwägat/ och sidst til alles rättelse beslutit och stadgat/ såsom följer:

Til

Digitized by Google

Til thet Första. Medan störste macht påligger / at Ek och andre bärande träd / som wäxa wildt / enkannerligen Apal / Book / Oxel / Hägg / icke måge uthödes för efterkommandom; Ty skal thetta wara en allmän Lag / och af allom / ehwad ständ han är af / och hwad heller han af egen rätt och privilegio, må hugga bärande träd / eller honom sådant lagligen bliswer efterlåtit / bliswa i acht taget och efterkommet / at för hwarie Ek / Book / Apal / Oxel / Hägg / som borthugges / åter af honom plantas på en beqwäm ort / i samme eller nähre ställe / tu unge träd / af samme art / och stände hans eller hans ärswingars stötzel ther å / in til theß / the undan boskapsbeeten wuxen äro. Försummar thet någon / eller låter the unge trään genom wanstötzel afbijtas och förderfwas / han böte för hwart ungt träd / tre Marcker til treskiptes / Oß / Jordäganden och Häradet. Och ther sielfwe jordäganden thet försummar / eller sin rätt ey fullfölier / tå trade åkäranden i hans rätt och ställe.

Til thet Andra. Ingen / eho han är / hafwe macht och tilständ / at hugga Ek / eller annor bärande träd på Allmänningarne / Wär och Cronones rätt förbehållen. Finnes uu på Allmänningarne Ek / Book / Apal / Oxel eller Hägd / som kan utan Landzens skada afhuggas / och någon finnes i Häradet / som tarfwer them / han skal til Ting fahra / och ther begära och fordra läf och minne ther til / af wår Landzhöfdinge / Häradzhöfdinge och Nemden: Hwilke skole nämna ther til wår Fougde eller Länsman / samt sex andre gode beskedelige män / som skodat / och giöra til Tinget ther om berättelse. Säya theſſe / sådant icke wara skäl at tillåtas / wari förbudit. Finnes thet at måga ske uthan Landzens skada / tå gifwe för hwarie Ek / eller annor bärande träd honom tillåtes at fälla och afhugga / otta / sex eller fyra Marcker Silfwermynt / eftersom träät är stort eller lijtet til / och thette til treskiptes / Oß och Häradet. Och plante emot hwart träd han fälte / twå unga Ekar eller annor bärande träd / och stände theß stötzel in til theß thet uthur boskaps-beeten wuxit är / weder boot / som förr är sagt om unga träd.

Til thet Tredie. Hugger någon Ek / Book / Apal / Oxel / Hägg och Allmänningens skogen olofwandes / han skal böta til Oß / nije Daler Silfwermynt / och sex Marck til Häradet / så ock sex Marck til åkäranden / och planta tu träd för hwart i stället igen / som sagt är.

Til thet Fierde. Om någrom någonstädes bliſwer på allmänningen ordenteligen / och efter ſkogzordningen / at ſwedia tillåtit / tå achte then ſamme ſigh / at icke någon Ek / eller annat af föreſkreſne bärande träå / finnes på thet ſtälle ſtå / ſom ſweden fälles och bränes / eller i neigden ther hoos. Så framt nu något af föreſkreſne bärande träå finnes ther uthi / eller ther hoos / och thet tager ſkada / eller med allo afbränes / tå böte then ſom ſwedielandet åtte / för hwarie bärande träå / ſom affwedt eller ſkadat bliſwer / nije Daler Sölfwermynt til Oß / och ſex Marck til Häradet / ſå ock ſex til åkäranden; Och plante på allmänningen tu bärande träå igen / med wilkor / ſom i then Tridie Artikelen ſagdt är; Och the affwedde trään ſtände ſedan til hans tarf och bäſte / ſom bött hafwer.

Til thet Femte. The af Riddarſkapet och Frälſet / mäge fälla Ek / Book och andre bärande träå / på ſine Arf- eller Lähns-enſkylte ägor / ther ingen annan äger lott eller deel uthi / allenaſt at thet bliſwer i acht taget / thet ſå the ſom alle andre / åter för hwart träå / ſom afhugges och fälles / planta twå unge i ſtället igen / och hålla i ſtötzel / in til theß / the äro uthur boſkaps-beten wurne.

Til thet Siette. Uthi oſkiftom ſkog / hafwe ingen Riddare eller Frälſesman rätt eller macht at hugga / eller hugga låta något bärande träå / med mindre thet honom låf giſwes af alle jordäganderne / eller theras fullmächtige med theras öpne bref. Och ther Wij och Cronan hafwe ther lott uthi / tå ſkal thet icke tillåtas / uthan wår Landshöfdinges ja och ſamtycke. Och ther thet i ſå måtto funnes godt uthan ſkada at tillåtas / tå planteres icke deſte mindre för hwart gammalt träå ſom afhugges / tå unge i ſtället igen / medh willkohr / ſom ſagt är. Finnes någon Ridders- eller Frälſesman / ſom annorledes och uthan minne fäller / eller fälla låter bärande träå i oſkiftom ſkog / ther han hafwer lott uthi; Tå fylle jordäganderne efter öre och örtugutaal up ſkadan / eller träds wärde efter Mätzmanna ordom / plante tu i ſtället igen / och böte Oß / Häradet och jordäganderne til treſkiptes tre Marcker för hwarie bärande träå: Och ther jordäganderne tijga / tå niute åkäranden theres rätt; Men ſå framt Ekeſkog finnes på oſkiffte ägor / och Äganderne icke kunne ſämias om / tå fare then hugga wil til Tings / och begäre ſyn / at aſwetras hwariom Äganom ſina träå. Hwilket /

Digitized by Google

ket / når thet skedt är / tå råde hwarie sina tråå / men icke förr eller annorledes / weder boot / som sagt är.

Til thet Siunde. Ingen Präst eller Kyrckioherde / Krigs- eller annan Befalningsman / eller Ryttare / eller knecht på sine förlänte Hemman: Ey heller Frelsesman uthi sine Förlähningar och Fördeelshemman / ther han icke hafwer Frälse uppå / under Arfs- eller Lähns-rätt; Item ingen Skattebonde / mycket mindre Crono- eller Frelsesbonde / hafwe rätt eller macht / at hugga och fälla Ek / Book / Apal / Oxel / Hägg / på sine egne / eller the Ägor han boor uppå / wed nije Daler Sölfwermyntz skadestånd / åth Oß / af Präst / Embetsman / Ryttare / Knecht / Skatt- och Cronebonde / för hwarie bärande tråå han fäller på Skatt- eller Crono-ägor: Och åth jordägaren af Ridderskapet och Frelset / för thet som fälles på theras Län- och Arswegodz Ägor / och böte ofwan uppå tolf Marcker til treskiptes / Oß / Häradet och jordägaren / än hans klagar / eller åkaren om hin andre tijger / och upprätte skadan igen / med nye planteringar / som förr är sagt.

Til thet Ottonde. Befinnes och öfwertygas några lagligen / at hafwa med hygge wid roten / eller fällande af toppen / eller annor åthgärde / förderfwat någon Ek / eller bärande tråå / så at thet ruttnar eller förderfwas innan någon tijd / anten af mootwilie / eller at få tilfälle til at huggat bort / såsom odugeligit / then skal så snart han lagligen tilbunden blifwer / wedergälla jordägaren nijo Daler / och böta tolf Marck til treskiptes / för hwarie tråå / samt planta try unge af nyo / som i förre Artickel är sagt.

Til thet Nijonde. Finnes föreskrefne bärande tråå / i åker eller äng bondens / eller på något sådant ställe / som bonden kan til åker och äng upbryta / och tråån äro honom skade- och hinderlige / tå gifwe sådant Landzhöfdingen å Cronones / och huusbonden å Frälses wägnar tilkänna: Och stände sedan til Landzhöfdingen å Wäre wägnar / och til Jordägaren å frälses wägnar / sedan ransakat / och således sanning befunnit är / at gifwa låf til / emot plantering af tu unga tråå / the gamla at afhugga saaklöst.

Til thet Tijonde. Ingen hafwe tilstånd eller låf / at hugga och fälla bärande tråå i wåre Parcker: Eller at förderfwa tråå med

topphygge / eller andre wägar: Then thet sig understår sådant at giöra uthan låf och minne / han wederlägge för hwaie tråå han fäller eller förderfwar / Oß och Cronan tiugu fyra Daler Silfwermynt / och plante igen fyra stycke unge tråå / wid wilkohr / som förr är sagt / så ock böte til tresliptes / Oß / Jordåganden och Häradet tolff Marck: Och niute åkåranden jordågandens rätt / än han tijger och sin rätt försummar. Finnes nu bärande tråå i wåre Parcker / som äre af ålder / eller eliest affgående / och uthan skada mistas kunne / them gifwe Wij wår Rijks Jägemästare tillijka med Landzhöfdingen / tilstånd / at sålia och upläta them androm / som ther efter sökia för skäl och rätt / såsom theras enskylte instruction wijsare skal uthwijsa. Doch så / at then som them affhugger / planterar åter tu andre i staden igen / för hwart och ett han affhugger.

Til thet Elloffte. På alle them / som immediatè under Oß och Cronan besitne äre / wele wij at wår Landzhöfdinge skal hafwa Inspection öfwer: The som Låhn af Oß och Cronan besittie och innehafwe / niuta inspectionen och rätten / på alla them / som them under Låhns rätt förundte äro / och Ridderskapet öfwer sine Landboer och ägor; Ther nu någon sådant försummade / tå swara Landzhöfdingen och hans underhafwande sin brott; men ther någon Låhnsman / eller af Ridderskapet och Frälset säge ther öfwer genom fingren och försummade sin inspection och rätt / tå skal och må wår Rijks-Jägemästare / så ock Landzhöfdingen / eller någon annan theres underhafwande / taga sig saken an / och tala ther å för Rätta och Tinge / fullfölia saken in til executionen, och hafwe then sin rätt försummar ä thet sinnet / förlorat alt tiltaal om skadeståndet; Ridderskapetz / och Adelens enskylte ägor ifrån thenne wår Rijks Jägemästares / Landzhöfdingens / och theres underhafwande inspection undantagne. Sedan i thet öffrige / stände hwariom och enom fritt / at klaga then brotzlige an / utan anseende / hwad heller han hafwer deel i skogen / eller icke / och niute i thet ärendet åkärandens rätt.

Thette föreskreffne / är altså öfwer bärande tråås / så wäl niutande / som erhållande / af Oß stadgat och förordnat; Och wele Wij / at thet ordenteligen å Tingen / och Rådstufworne blifwer förkunnat och affläset / såsom ock / af wåre Landzhöfdingar och an-

andre Befalningsmän/ Domare och Nämdemän/ så wäl som then som wederbör taget i acht/ fullfölgt och efterkommet i alle sine puneter/ så kärt hwariom och enom är straffet/ så ock wår hämd och wrede at undwijka. Til yttermera wisso hafwe wij thette medh egen hand underskrifwit/ och wetterligen låtit sättia wårt Kongl. Secret här nedan före. Actum &c.

CHRISTINA.

KOngl. May:tz Ordning och Stadga/ huru alle Rijkens Inbyggiare sigh förhålla skole/ medh Jachter/ Diurefång och Fogleskiutande. Giord på Rijkzdagen i Stockholm/ den 22. Martii 1647.

MIj CHRISTINA medh Gudz Nåde/ Sweriges/ Göthes och Wendes uthkorade Drottning och Arf-Furstinna/ Stor-Furstinna til Finland/ Hertiginna uthi Estland och Carelen/ Fröken öfwer Ingermanland/ etc. Göre witterligit/ at efter som Wij medh högsta åhoga och omsorg i tijdh af Wår Regering/ hafwe Oß låtit wara anlåget/ alt thet at drifwa och befordra/ som wårt Rijke och theß trogne Inbyggiares nährings och wälfärd styrcker och befrämier; Men twert emot/ thet at hindra och afwända/ som i någre mätto theras upkompst och förbättring afftär eller slutzar. Altså öfwerwägandes alle beqwemo och obeqwemligheter/ som finnas/ och ther hoos/ anten styrckia och förbättra Wäre trogne Undersåtares nährings och förkoffring/ eller then beswära och tryckia; Då befinne Wij thetta Rijke/ wårt kåre Fädernesland/ för theß storleek/ widd och margfaldige stoora skogar skuldh/ öfwerflöda af allehanda Skogzdiur och Fugel/ nyttig och nödig til Födan/ klädnad och wederqweckelse/ så ock til Landzens åhra och prydning. Ther emot hafwer ock Naturen sampt tilfällen af Skogarne/ Bärgen/ Dalarne och Moraſſen giftwit wild- och skadediuren/ enkannerligen Biörnar och Wargar/ sine nåste och läger/ så ock beqwämlighet at göma och uppehålla sigh/ och at skada så them andra Creaturen/ som hemtamme Boskapen; Hwarföre

ock

och menige Man ingen ringa olägenhet och skada tilfogas i theras Huushåld / och på theras fäå och boskap. Sedan kommer och thet ther til / at hwad som i Lagen helsosamligen är stadgat wordet til nyttig Diurs och Fugels förökning och bewaring / eller til the andres utrotelse / /thet är til en deel kommit af länglig tijdh och andre olägenheter / i glömsko och försummelse / deels heelt annorlunda nu en tijdh giordt och practicerat; Hwarföre til at i tijdh / och förr än alle Ordningar tage öfwerhanden / såsom och / til at hielpa tilrätta och sitt bruuk igen / hwadh som rättas och botas kan; Då hafwer Hennes Kongl. Mayrtt thetta ärendet öfwerlagdt medh sitt älskelige Rijks Rådh / så och medh Rijksens Ständer nu närwarande / och efter theras goda inrådande / til en deel uprepat och styrckt Lagen / til en deel stadgat af nyo öfwer förb:te ärenden och hwad ther af hänger / såsom äre / Jachterne / Diurefång och Fugelskiutande / på sätt och wijs som följer.

Til thet Första. All Höghdiur / såsom äre Elgh / Hiort / och Råå / skole wara och bliswa öfwer hela Rijket befredade / så at the icke slåås eller fänges af någon / medh mindre han på frij Jacht är privilegerat, föruthan i efterskrefne Landskap / som äro / Daal i Wästergöthland / Wärmeland / Dalarne i Bärgslagen / Norlanden och Finland / hwilkes Jnbyggiare efterlätet är them i laglig tijdh at fälla.

Til thet Andra. Jngen tho han är / som icke medh Privilegio bewijser sin rätt / hafwe rätt eller tilstånd medh Byssa eller Boga sielf skiuta / eller skiuta låta allehanda Fugel / enkannerligen Tiäder / Orrar / Jerpar / Swaan / Willgäss / Ander eller andre theß like: Ey heller Harar; Men så wijda Wij thet icke för wisse orsaker skuld i synnerhet förbudet hafwe / tå stände Landtmannen fritt på sine egne ägor och i rättan tijd / at fånga them med snaror / och niuta them til sitt behoof.

Til thet Tredie. Rapp- och Åkerhöns / som icke mycket länge sedan i Rijket införde / skole för allom / som icke privilegerade äro / wara befrijade och befredade / och ingen fördriste sigh / hwar the finnas / at låta fånga them / mycket mindre at skiuta them / weder boot / som här efter följer.

Til

Til thet Fierde. Mycket mindre driste sigh någon til/ eho han ock är/ privilegerat eller oprivilegerat, at skiuta eller slå högdiur så ock fugel i Wåre och Cronones Diuregårdar och frijkallade Parcker/ wid straff/ som här efter beskrifwit står.

Til thet Femte. Ridderskapet och Adelen som på jagt och skiutning äro privilegerade/ the skole hafwa rätt och tilstånd at slå högdiur/ och skiuta lata allehanda fugel/ hwar på sine egne enskychte ägor och skogar/ så ock ther han hafwer part uthi/ så ock på theß Häradz allmänning/ ther han är boende uthi: Men icke wijdare/ medh mindre han jord- och skogzägandens minne och läf betygar/ och bewijser. Och sedan alt i rättan och låfgifwen tijd och tijma.

Til thet Siette. Alt högdiurs fällande/ så ock fugleskiuterij och fångande/ ware allom/ så högom som lågom förbudet och förtaget ifrån Medfasto och in til Olufsmesse dagh/ så i thet ene som andre Landskapet/ på thet diur och fugel må hafwa tilfälle/ fredat och ohindrat at öka sigh genom Gudz wälsignelse/ i sin rätte och ordentlige leketijd. Allenast at the som i skäregårdarne boo här medh icke förtages medh nådt at fånga siöfugelen/ som kommer om then tijden i stoor myckenhet uthan efter/ och mången ther eliest hafwer sin nährings uthaf/ hwilken så här efter som här til sin rätt blijfwer förbehållen.

Til thet Siunde. Finnes nu någon så drijstig/ at han slår och fäller högdiur i wåre Diurgårdar/ eller i någon annars ährlig mans stängde och hägnade Diurgård; Eller i wåre frijkallade Parcker/ som är enkannerligen/ Öland/ Ålland/ Billingen/ Kinneskoga/ Edzmern/ Hunne- och Halleberg/ eller ock ther något stycke wid ett eller annat wårt Slott är asmärckt/ och han blijfwer theröfwer fången/ eller medh Lagh öfwertygat/ then skal såsom för annan tiufnadt/ thet en begår i en ährlig mans Fägård/ til lijfwet straffat blifwa/ eller ther Wij/ eller then saken angår/ Oß til mildhet wil låta beweka/ tå skal han åth minsto i fremmande land förskickas/ ther sin brott at förtiäna och böta/ til then tijd som honom föreskrifwen warda kan.

Til thet Ottonde. Skiuter eller fångar någon fugel i wåre eller andre gode mäns Diuregårdar eller i föreskrefne wåre Parcker;

Han skal säsom för annan heemtiufnat / efter Lag och stadgar / tingförder och straffader warda.

Til thet Nijonde. Fäller någon ofrälsesman högdiur / förutan i the låfgifne och Artickel 1. nämde Landskap / fast thet än sker i tilåten och låfgifwen tijd / han skal böta för en Elg eller Hiort femtijo Daler hwit mynt: för ett Rådiur tiugu fem Daler; Men ther han thet fäller och slår uthi förbudin tijd / som är emellan Midfasto och Oluffsmässo / tå fördubbla boten.

Til thet Tijonde. Slår och fäller Riddersman eller Frälseman / som på jagt privilegerat är / eller låter fälla högdiur på annars mans skogh och ägor / uthan låf och minne / och thet i låfgifwen tijd och tijma: Han skal giftwa Jordäganden theß fälte diurs dubble wärde / efter Mätesmanna ordom / så framt the ey elieſt ther om förlijkas / och ther thet icke sker medh wilie / tå stämmes then gerning giorde eller giöra låt / och tå / ther han lagwinnas til saken / böte jemte dubbel upfyllning af skadan / tolf Marcker til treskiptes / Oß / Målsäganden och Häradet.

Til thet Elloſte. Fäller någon Ridders- eller Frälsesman / eller låter fälla högdiur på annars mans ägor eller allmänningar i förbuden tijd / emellan Midfasto och Oluffsmesso / böte femtijo Daler för Elg och Hiort / så ock tiugu femb Daler för rådiur / Oß / Målsäganden och Häradet. Fäller han eller fälla låter / högdiur på sine egne ägor och marck i förbuden tijd / tå föres för Tinget / och böte ther för Elg och Hiort tiugu fem Daler / och för Rådiur tolf och en half Daler til treskiptes / Oß / åkäranden och Häradet.

Til thet Tolfte. Skiuter eller fånger / eller skiuta och fånga låter / några Ridders- eller Frälsesman Hara eller fugel på någons annans mans jord eller skog / uthan jordägandens wilie och minne / och thet i låfgifwen tijd och tijma / han förlijke sigh medh Jordäganden: Men ther thet icke sker / uthan at han drages för Tinget / tå betale Jordäganden fugelens rätta wärde efter Mätesmanna ordom / och böte ther ofwan på för Hara / Tiäder / Swaan och Willgäs tre Marcker til treskiptes. Item för Orre / Jerpe / Rapp- och åkerhöns och annan sådan fugel / för hwart stycke tolff öre Silfwermynt / också til treskiptes / Oß / Häradet och Målsäganden eller Anklagaren.

Til

Til thet Trettonde. Skiuter eller fånger någon fugel / eller stiuta och fånga låter på annas mans ägo i Leketijd: han skal fördubla skadeståndet / och böta / som förr är sagt om högdiuren.

Til thet Fiortonde. Alle man hafwa låf och minne at fånga och slå medh byssa / boga / gildre eller på hwarjehanda sätt thet sigh giöra låter / the diur och fugel som skada giöra; Som enkannerligen äro Biörn / Warg / Räf / Loo och Mård: Item allehanda Slags Höök / Glada och theres lijka / ehwareſt en them finna kan. Och stände hwariom och enom til hudarne eller skinnen som them slår / them at niuta eller försälia åth hwem honom täckes å landet / eller i städerne / uthan wåre Befallningzmäns hinder i någre mått.

Til thet Femtonde. Til at slå och uthöda Biörn och Warg / såsom the skadeligeste Willdiur här i Rijket / hafwe Wij särdeles pålagdt och befalat wår Rijkz-Jägemästare medh sine underhafwande / at hafwa ther en noga upsyn och inſpection uppå: och at uprepa och efterkomma thet som Sweriges Landzlag Byggninga Balken i thet 21 och 22 Capitlet stadgar och beskrifwer / om Biörneskall / Nådt och Wargegårdar. Och wele Wij at wåre Landzhöfdingar i hwart sitt Landzhöfdingedömme / så ock andre wåre Befallningzmän / hwar i sitt Fougderij och Befallning äro them therutinnan bijständige. Alle the som boo å landet / och hafwa koo och soo / så ock egen diſt och duuk / the ware sigh Frälsesmän / Skattebönder / Landboer eller Gästmän (inge meere än Präſter / Klockare eller eenstaka qwinnor undantagne) skole uppehålla nådt fyra famnar / och Skallabud hwar och en / uthan åthskildnadt: Så ock Wargagårdar efter öre och örtigetaal / och wara tilstädes när påbudit blifwer.

Til thet Siette. Hwilken som eij hafwer sitt nådt färdigt / när Skall påbudit blifwer / han böte sex Marcker / och hafwe nätet färdigt en månad ther efter / wider samma boot. Hwilken man bud får af Skällefogden och icke kommer tilstädes i rättan tijd / böte sex Marcker. Går han icke / ey heller står troligen ther han skipader warder / eller giör olydna / böte sex Marcker Hwilken sin wargegård ey färdig hafwer / böte sex Marcker / och medh uthkräfiande af theſſe böter / så ock alt annat som här til hörer / hälles efter

som Lagen thet i förb:te Capitel beskrifwer och wår Rijkz-Jägemästare samt Landzhöfdingarne / efter tilfället ther öfwer / sin emellan och med Skallalaget sig förena.

Til thet Siuttonde. På thet ock Skallen / i hwarie Landskap ordenteligen och rätt måge anställas / ty skal wår Rijkz-Jägemästare sielfwer / och igenom sine underhafwande / medh Landzhöfdingarnes Råd och tilhielp / afdela Landen i wisse Skallelag: Så all ting flicka och lag / at thet som til Wildiurenß uthödning och förderfwelse är nödigt och nyttig / må skaffas wid handen och sättias i wercket: Och skal således anställas i Landzänderne / at Skallen swara uppå hwar andre / och hwad som af Willdiuren icke fällas kan / må fördrifwas åth minste uthur the Landskap / som bäst bebygde och medh boskap försedde och försorgde äro. Effter som wij wår Rijkz-Jägemästare särdeles ther öfwer underrätta låta wele.

Til thet Adertonde. Skulle ock allmogen i Landet / genom skiutande eller medh gilder / eller medh wargestufwer eller ock genom andre medel kunna dräpa och fälla en / eller flere Biörnar eller Wargar: Tå / så frampt thet skier på någon Stadzägor / skal Borgmästare och Rådh i samma stad / uthur stadzens medel / så ock å Landet / Länsmannen med Häradz-Nämbden / uthur Häradzkistan / gifwa åth then som befinnes i sanning Willdiur slagit hafwa / för hwar gammal Biörn tyra Daler: För hwar Biörnunge een Daler / för hwar Warg twå Daler / och för hwar Wargunge een Daler / och hwar thet icke funnes i Häradzkistan / tå äre wij tilfredz / at så länge theröfwer anordning blifwer giord / så mycket må tagas uthur wåre ränter i samma Härad / thet wij wåre Fougder här medh bestå wele.

Alt thetta föreskrefne / hafwe wij således som förbemelt står / stadgat och förordnadt / och wele / så ock biude här med alfwarligen / at thet alt blifwer af alle / som här inrijkes byggia / bo eller heemwistas / tryggeligen och uthan hinder efterkommit och fullgiordt i alla sina puncter / och at Wår Rijkz Jägemästare medh sina underhafwande / så Häradzhöfdingarne samt Fougderne / och Lendsmännen hålla ther hand öfwer medh alle flijt / så kärt hwarsom och enom är at undwijka straffet / så ock Wår Kongelige hemd

och

och wrede. Til yttermera wisso / hafwe Wij thetta med egen hand underskrifwit / och witterligen låtit sättia wårt Secret här nedan fört. Stockholm etc.

CHRISTINA.

Drottning CHRISTINÆ Confirmation och Förklaring öfwer Hofrättens i Jönkiöping undfångne Resolution, Criminal Saker och andre ährender angående. Stockholm den 25. Aprilis Ahr 1647.

Wij CRISTINA &c. Giöre witterligit / at Oß hafwer wår Kongl. Hoffrätt i Jönkiöping underdånigst præsenterat en Resolution, bem:te wår Hoffrätt å wåre wägnar gifwen af wåre för detta warande Förmyndare och Rijkz Regering / angående de Criminal Saker och andre ährender / som sig wid bemälte Hoffrätt undertijden tildraga / och där passera kunna; Hwilken Resolution, såsom Wij den hafwa låtit Oß föreläsa / och befunnit honom wäl wara sättad / på goda skiähl funderat; Altså hafwe Wij den samme på sätt och wijs nådigst ratificerat, stadfästat och bekräfftat / som följer.

Til thet Första. Ändoch Wij hafwe Oß enkannerligen förbehållit / the Liif- och Högmåls-Saker / som Jääf uti finnes / och hafwer några skiähl til Liifz benädning / at skole refereras til Oß och wår Resolution däröfwer tagas; Likwäl emedan Oß icke altijd för andre Rijkzens äliggiand store och margfallige beswär / gifwes tijd och tilfälle / at optaga / öfwerse och resolvera sådane Hoffråttens ankomne referenda, hwarföre och på det sliske saker / som intet drögzmåhl lijda icke måge blifwa alt för länge upskutne / och Fångarne / som på lijfwet sittia / och ändtligen för deres grofwe mißgierningar döö måste / emot all skähl och rätt / i hårda fängelser oppehåldne och plågade ty anse Wij för gott och nådigest tillåte / at Hoffråteten må på sådane Liif- och Högmåhls-saker / som förr hafwa warit för des Jääf skuld til Oß / eller i wåre omynoige åhr til wåre Förmyn-

myndare och Rijkz Regering refererade, och miſsdådarne för ſakſens omſtändigheter bliſwa wid liifwet beuådde / föllia och ſig in pari caſu, når circumſtantierne ſigh icke i något variera, rätta efter wår / eller å wåre wägnar / wåre Förmyndares gifne Resolution, doch elieſt icke / utan når Præſidenten är ſielf tilſtädes / hwilken ſkall låta noga til books föra alla Hoffråttens rationes ther til; Men i fall / at omſtändigheterne variera, tå ſkal ſaken refereras til Oß / och ther öfwer förwäntas wår nådige Förklaring.

Til thet Andra. Sedan efftersom Oß är förekommit / huruledes undertijden Liif- och Högmåhls-ſaker och dommar warda Hoffråtten anpræſenterade til Resolution, ſom doch för ranſakningens ofulkomlighet ſkuld opſkiutas måſte til bättre ranſakning. Hwarföre / når ſådane ſaker förekomma / ſom bättre och fulkomligare måſte ranſakas / för än Hoffrätten ſig ther på reſolvera kan / och Häradztingen ſig icke wijdare ther med befatta må; Så befinne Wij ſkäligt / och nådigſt wille at twenne aff Hoffråttz Aſſeſſorerne ſkole tilijka med Landzhöfdingen och en uth-Häradz Nämbd / ſamt några andre beſkedelige män optaga ſaken på behörlig ort och ſtälle til en ny ranſakning; Och ther tå befinnes / at Lagläſaren hafwer i förre ranſakning och domb / gått wåldt om medh ſaken / tå ſtände han then omkoſtnat / ſom the ſedermehra ranſakningzmän giöra måſte / ſå medh ſkiutzning / ſom förtähring; Men ther ingen ſkuld finnes hoos honom / tå må Landzhöfdingen betala omkoſtnaden af någon wiß tilgående ſaaköre.

Til thet Tridie. Når ſå händer / at några ilgärningzmän och miſsdådare bryta ſigh på en eller annan ort uthur Cronones fängelſer / tå ſkal ther om in loco competenti ranſakas och dömmas / Ther alle thetta angår etc. Til yttermehra etc.

CHRISTINA.

Drott-

DRottning CHRISTINÆ Förklaring öfwer dem som förſumma Stämningz timarne/ Dat. Stockholm den 25 Aprilis 1647.

MJ CHRISTINA. &c. &c. Göre witterligit/ at ſåſom uthi wår minorennitet och omyndige åhr/ Wåre och Rijkſens warande reſpective Förmyndare och Regering/ ſeendes och erfahrandes det oſkick och oordning/ ſom paſſerade wid wår Kongl. Hoffrätt i Jönkiöping/ där uthinnan/ at en deel af dhe ſtridige parter/ ſom dheras twiſter och Rättegångz ſaker hade i bem:te wår Hoffrätt giordt anhängige/ hafwa tagit ſigh gemenligen den owahnan före/ at förſittia och förſumma dhe tijder och Rättegångz tijmar/ på hwilka dhe anſlagne bleſwe och ſkulle comparera, och ſin ſaak för rätta agera, hafwa å wåre wägnar och på wårt nådige behag och wijdare ratification låtit deß öpne bref och patent af den 26 Auguſti åhr 1638 uthgå/ och förmedelſt wiſſe böters och plichts påläggiande/ ſådan oſeed och owahna ſökt at förekomma: Altſå och emedan Wij ſådan bem:te wåre Förmyndares fattade och giorde förordning/ finne ſkälig och nödig/ och fuller kunne ſee och förnimma/ at där ſamme förordning och patent icke ſkulle bliſwa wid ſin fulkomlige vigor och krafft erhållit/ ſkulle ſlijk owahna och förſummelſe mehr och mehr inrijſta och taga öfwerhanden/ och lända icke allenaſt parterne/ ſerdeles den rätthafwande til uppehålning och ſkada/ uthan ock ſielfwa Rätten til deſpect och deß ordentlige lopp til hinder och ſtutzande. Hwarföre äre wij icke obilligt förorſakade wordne ſamme mehr wälb:te wår för detta Förmyndares fattade och giorde förordning at confirmera och bekräffta/ efter ſom wij här medh den bekräffte; jämwäl ſtadga och förordne/ at hwilken ſom haſwer någon ſak i bem:te wår Kongl. Hoffrätt i Jönkiöping anten at driſwa eller ſwara till/ och icke är tilſtädes i rättan tijd/ då hans namn anſlagit bliſwer/ eller ock där han laga förfall kan hafwa/ ſigh då ſtrax icke tilbörligen uhrſächta låter/ den ſamma ſkal böta 2 Daler hwitt mynt för hwar tijma han ſåledes förſummar och uthe bliſwer. Men förſummar han laga för förfalleslös och ouhrſächtat/ hele den dagen/ ſom til ſaksens ſkärſkådande och agerande förordnad är/ böte då 10 Daler hwitt mynt för hwar dag/

dag/ Rättens eensak. Hwilke böter wår Hoffrättz Fiscal skal utan något anseende til Personen utfordra och upbära. Här alle som wederbör/ hafwe sigh at efterrätta. Til yttermera wisso etc.

CHRISTINA.

PAtent angående kråta och kijf om ställen och bänckerummen i kyrckian. Stockholm den 24 December Anno 1647.

WIj CHRISTINA &c. Giöre witterligit/ at såsom wij fast ogierna förnimme/ jämwäl och theröfwer klagat warder/ at en part orolige menniskior af Tyske Församlingen här i Stockholm esomoftast uti kyrckian under Gudztienstens förrättande upwäckia och gifwa stoor förargelse/ enkannerligen med theras kråt och kijf/ som the om ställen och bänckerummen i kyrckian med inbördes æmulation och inbildning af theras præeminentz och höghet föröfwa/ icke låtandes sig nöya med therum/ som them af the Äldste/ Bijsittiare och kyrckiones Föreståndare sammastädes/ effter hwars och ens ständ och willkohr äro deputerade och förordnade; Så aldenstund slijk kyrckiokråta och bänckekijf i sigh sielfft är fast orymlig och gifwer en stor förargelse uti församlingen/ hwilken ingalunda här lijdas bör/ utan heller genom ordentelige och tienlige medel förekommas och afskaffas; Hwarföre wele wij här med hafwa stadgat och förordnat/ at hwilken som af bemälte Tyske Församlingens ledamöter och åhörare/ man eller qwinna någon kråta/ kijf och buller uti kyrckian under Gudztiensten/ en eller annan tijdh om ställen och bänckerummen/ eller annan fåfängio begynner eller åstadkommer/ icke warandes benögd och tilfredz med thet rum och ställe/ som honom eller henne af the Äldste/ Bijsittiarne och kyrckiones Förståndare tilordnat är/ giörandes ther med i församlingen oliud och förargelse/ then samma skal til straff för sådan sin olydno och brott gifwa uti böter så många penningar/ som näste Sön- eller Helgedag therefter af hele Församligen uti alle föresatte fattigas bäcken falla och gifwas kan/ hwilke penningebö-

ter

ter bemelte Åldste/ Biſſittiarne och Kyrkiones föreſtåndare ſkole af den brotzlige utan anſeende til Perſohnen låta upkräfia och til dhe fattigas i Förſamblingen vnderhåld och vppehälle komma och förwara låta. Här alle thetta widkommer / hafwe ſig att efterrätta. Til yttermera wiſſo etc.

CHRISTINA.

TRanſſumpt af Kongl. May:tz Ordning för Bärgzmän och andre i Jernbärgz Lagerne / dat. Stockholm den 6 Julii Anno 1649.

§. 4. EFter man och förnimmer at en deel af Bärgzmännen och elieſt andre / wele tilägna ſig ſielfwa grufworne ſom the bruka / at höra them til / lijka ſom theras arfwegodz; Therföre på thet ſådan mening icke wijdare må hoos them inrijſta / ſkal förthenſkull härmed wara hwar och en kunnigt / at alle grufwor / af hwad ſlagz malm och metall the hälſt äro / ſkole räknas och hållas för Cronones Regal wärck: och förty härmed wara förbudit hwar och en i ſynnerhet här efter någon arfzrätt i grufworne / under hwad prætext thet ſke kan / ſig tilägna: Doch thetta ſålunda förſtåendes / at hwilka Bärgzmän ſom någon grufwa bruka / och förmå giöra Hennes Kongl. May:tt och Cronan ſin tilbörlige Tijonde och Rättighet / jämwäl ock alt gru wearbete ſom på hwars och ens arbete giöras bör / uthan tredſko förrättar och med fliit drifwer / the ſamme ſkole theras anparter i then grufwan the äro wahne efter tilſtånd at bryta uti / niuta och behålla odreſne / ſå länge the / ſom förbemält är / utgöra Cronan ſin Tijonde och Rättighet / och grufwearbetet tilbörligen utſtå och förrätta.

§. 13. Och på thet hwar och en må wara kunnigt / huru med the Jernſtreken hållas ſkall / ſom nys äro eller ock bliſwa upfunne; Så ſkal then ſom ett nyt Jernſtrek upſinner / thet icke behålla för ſit egit / utan förſt bekomma ſin deel ther uthi: Ther näſt then ſom ägorne tilhörer / ther på ſtrecket beläget är: Och ſå ſedanhwem

ſom giſwer Cronan theß Tionde jern ther af / doch hans omkoſtnadt / ſom förſt i gruſwan haſwer nederlagt ſitt arbete / med frijhet af tijonden för then tijden han gruſwan hafft haſwer / effter ſom gode män thet ſkäligen pröfwa kunne / upfylles och betales.

§. 17. Skal ock här med ſträngeligen wara förbudit alla olagliga kiöp och förkiöp på wæd / kohl / ſkog / malm eller annat ſom i Bergzlagen til kiöps bliſwer / ſåſom ock / at giſwa för Perzedlerne om ankomma til kiöps / mera än ordinarie kiöpet och marckgången är / på the orter ther äthſtillige ſlagz bruuk kunne wara belägne / at the icke ther igenom må draga almogen til ſig / androm i Bergzlagen til ſkada och förfång. Bliſwer någon ther med beſlagen / tå ſkal kiöparen böta 40 Marck / och ſäljaren 20 Marck / och godzet eller thet ſom ſåldes / wara under Bergzlagen förbrutit. Och emedan man förnimmer / at en hoop Bärgzmän uti Järnbergzlagerne wända igen med theras Bläßwärck / och ſälja kohlen til kiöpmän / och flere ſom bruka theras hamrar uti Bergzlagerne / hwarigenom Hennes Kongl. May:tz tijonde förminſkas / therföre befalles Bärgmäſtarne hwar i ſitt Bärgmäſtare-dömme / at the af ſådane Bärgzmän utfordra Tijonden åhrligen tilfylleſt / antingen the blåſa eller intet.

§. 18. Effterſåſom alla ſtrömmar i Rijket icke mindre än ſom gruſwor och Bärgzwärck / räknas för Cronones Regalia; Utſå ther några ſtrömmar i Bärgzlagen finnes / ſom äro obygde / och äganderne ſielfwe icke förmå them bebyggia / the ſkole wara Cronan förbehållne / them ſamma til andra förpachta låta / ſom Cronan therföre ſin rättighet åhrligen giſwa kan / på thet watnet icke må löpa fåfängt ſin koos; doch här med förſtåendes de ſtrömmar / ſom något ſtore äro / och icke kunne wara några gamble byggninger förnär eller til hinder.

§. 23. Ther Gruſwe-Fogden elleſt förſummar ſin tienſt / tå böthe han förſte dagen 3 Marck Silfwermynt / andre dagen 6 Marck / och ther brede wid ſittia ett dygn i kiſtan / och upfylle all ſkadan / förſummer han tridie dagen / tå böthe 9 Marck / och ſätties ifrån ſin tienſt.

§. 24. Och på thet wid hwar gruſwa må theſte richtigare tilgå / är nödigt funnit at en gruſwe- eller Tingzſtugu bliſwer upbygd / ther

ther uti Grufweting hållas kan / så ock at rådslå uti / hwad som i grufwan af nöden är at företaga / eller ellieſt behöfwas wil at bota och förandra i en eller annan mätto; Jemwäl ock som folck kan bo uti / och achta winder / kramer och annat / så wäl som ock hafwa the Pertzedler förwarade uti / som grufwan tilhörer / doch thetta förſtåendes om the ſtore grufworne / men the ſmå grufwor / ſom icke kunna löna ſig ſielfwa / måge wara några tilhopa både om förbiute Grufweſtugu och om en Fogde ſåſom Cronones Bärgmäſtare thet kan pröfwa af nöden wara.

§. 27. Hoo ſom fördriſtar ſigh något at giöra emot thet ſom af Grufwe-Fogden och Sexmännen warder budit och befallat til grufwones och Bärgzmännes gagn och bäſta / then ſamma ſkal wara förfallen til 50 Marcks ſtraff.

§. 28. Grufwe-Fogden ſkal ock hafwa macht at fättia i fängelſet / eller ock taga lyffte för honom til grufwetingz / ſå framt ſaken lifwet angår: Hwar och icke / utan ther någon anrättar något perlemente / anten uppe wid / eller nedre i grufwan / eller ock ſätter ſig up emot Grufwe-Fogden / then ſamme ſkal hafwa förbrutt til grufwan 50 Daler / förutår han ey böta / tå löſe ſig medh gatulopp / hwilken ſaak icke behöfwes andragas på Landztinget / utan på grufwetinget / af anhörige Bärgmäſtaren / Grufwe Fogden och grufwones Sexmän ſtärſkodas och afdömt warda.

§. 29. Ther någon gör åwärckan på wattukonſterne eller andre wärcken i grufwan / then ſkal löpa gatulop / ſå många gångor ſom han bliſwer tildömder.

§. 30. Och på thet när ſå behöfwes / för ſtalkar och boſwer / må wara ett fängelſe / theruti man them förwara kan / ſå ſkal ett ſådant tienligit huus byggias på the rum ſom finnes ther til nödigt.

§. 31. Warder någon beſlagen / ſom gör åwärckan på then andras malm / wedh / kohl / eller hwad thet hälſt wara kan / och thet honom ſkäligen öfwertygat bliſwer / then ſamme ſkal böta förſte gången 20 Marck / andre gången 40 Marck / eller löpa gatulop / efter ſom ſaken befinnes wara af wärde / kommer han tridie gången igen / tå förwiſſes Bärgzlagen.

§. 32. Hwilken Bergzman eller Bergzmans dräng förſummar at inſtälla ſig när någon efter affagd dom / på Grufwetinget ſkal ſtraffas med gatulop / then ſkal böta 40 Marck / eller löpa ſielf gatulop / tre gånger; doch på thet hwar och en må weta theſſe bättre taga ſig til wara / tå namngifwes och tilſäijes förſt allom them / ſom gatuloppet bijwiſta och förrätta ſkole / ſå ſnart domen affagd blifwer.

§. 41. Uppå thet Juſtitien må warda tilbörligen adminiſtrerat, ſå ſkal Bärgmäſtaren wara förplichtat ordinarie en gång om åhret eller offtare när ſå behöfwes / hålla Grufweting / och uti tilförordnade Tingſtugor ſammankalla alt Embetzfolcket / ſom är Smederne med ſine Mäſterſwenner och lähredrängiar / jemte andra handlangare och tienſtefolck wid Bruken / ſamt theras huusbönder / ther han jemte Aldermannen och af ämbetzfolcket ther til förordnade Sexmän ſkole uptaga / ſkiärſloda / ränſaka / åthſkillia och afdöma alla klagemål och beſwär / ſom emellan Huusbönderne och theras Embetz-folck och tienare paſſera kunne / och uti alt fölia Sweriges Lag / Grufwe-Artiklarne / Hammarſmedz / thenne Järn-Bärgz-Ordning / och andre Stadgar effter / ſå lagandes at i alla ſaker richtigt och lagligen må tilgå. Och ſkall Bergmäſtaren å Cronones wägnar hafwa macht efter föregången doom / alle ſaker ſom inom 50 Dalers importance äro / ſtraxt utan widare förfrågan exequera låta; Men är ſaken til 50 Dalers wärde / eller ther uthöfwer / tå hafwe then wåld ſom ſaken angår / med 5 Marck Silfwermynt at wädia under Kongl. Bärgz-Collegio; Hwilken ſom thenne ſtämning utan laga förfall förſitter / och icke tilſtädes kommer / när han en gång tilſagd är / blifwer Huusbonden ute / böthe han 20 Daler / en Embetzman eller dräng 10 Daler; förſummes thetta af Bergmäſtaren tå böte han 30 Daler.

§. 42. Och på thet i ſamme Rättegånger må ordenteligen tilgå / tå ſkal Bergſkrifwaren wara tilſtädes / at protocollera och renſkrifwa alle acter och domar / them ſedan ſielf underſkrifwa och åhrligen en richtig och oförfalſkat dombook i Kongl. Bergz-Collegio inlefwerera.

§. 43. När någon Rättegång i ſå måtto hålles ſkal en af Bergz-Collegii Aſſeſſorerne med Bergmäſtaren wara ther hoos tilſtädes / eller om the förhindrade äro / tå förordne beſkedelige män i ſitt ſtälle / ſom

som ther kunne bijwista / at allt måtte ordenteligen och lagligen afhandlas.

§. 48. Sätter någon Smed eller dräng sig op emot sin Älderman med oqwädens-ord / och thet honom ståligen öfwertygas kon / (hälst när Äldermannen på sitt Embetes wägnar något biuder och befaller) then samme böthe 40 Marck. Men gifwer han honom hugg eller slag / tå straffes med gatuloppet efter som brotten stoor är til.

§. 49. Finnes ock esomofftast / at en hoop Smeder och theras drängiar som tiena wid hambrar och Masungz Bruuk / understicka sine Huusbönders Järn / och thet sedan åth löst partij bortsälia / och således komma sine Husbönder om theras wälfärd / then ther med efter thenne dagen bliwer beslagen / förste och andre reesan / skal betala Husbonden tå sitt Järn igen / och löpa gatuloppet / efter som Bergmästaren / Äldermannen och Sexmänuerne kunne befinna tiufnan wara stoor til; Kommer han tridie gången igen / löpe dubbelt gatulopp och förwijses Bergzlagerne och komme ther aldrig åter; Men afnehmaren som sådant jern af Smeden eller drängen köper / efter han är til samma tiufwerij störste orsåken / therföre skal han böta föe hwart Skeppund hau med beslagen bliwer / förste och andre gången tredubbelt; Kommer han tredie gången igen / straffes til lijfwet.

§. 50. Efter som ock en stoor deel med Hambrar utom Bergzlagerne äro belägne / ther Bergmästaren / Äldermannen och Sexmännerne icke kunna för theß aflägenhet skull / sittia och afdömma the saker / som således wid Hambrarne kunna falla / såsom ellieft ster af them inom Bergzlagen; Ty will Hennes Kongl. May:tt hafwa Landzhöfdingen / Fogden / Lagläsaren och Nämden befalat / at när Bergmästaren eller hans utskickade med klaganden til tinsgel kommer / ther som Hambrarne äro belägne / at the saken tå wid näste ting uptaga / och efter thenne medgifne Hennes Kongl. May:tz Bärgz- så ock utgångne Hammarsmedz-Ordning afdöma / och wid Ting:t efter dommens innehåld med executionen fortfara / medan allmogen tilstädes är: ther ock befinnes / at Landzhöfdingen / Häradzfogden och Lagläsaren göra något upskof med domen eller executionen, tå skal then samma thet gör / wara förtänckt at stän-

da sådant til swars in för Bärgz-Collegio, och tå undgälla såsom then Hennes Kongl. May:tz Befallning intet achtat eller efterkommit hafwer / thet samme ware ock förståendes om alle andre H:s K. May:tz Bärgz-Ordningar som Landzhöfdingarne böre exequera och hand öfwer hålla; Fördölier Bergmästaren thenne Landzhöfdingens / Fogdens och Lagläsarens försummelse at gifwa i tijd tilkiänna / eller ock för willie och wanskap skull / någon saak nedertyster / then samme skall böta förste gången 20 Daler / andre gången 40 Daler Silfwermynt; Kommer han tredie gången igen / tå miste sin tienst och ämbetet.

§. 51. Hwilken som blifwer namngifwen at bijwista något gatulopp / och icke slår then som igenom löper / then samme skal strax framhafwas i stället / och wara lijka straff undergifwen med then andra.

§. 56. Alle the böter efter thenne eller andre utgångne Bärgz-Ordningar / som uti Bärgzlagerne eller wid något Bärgzwärcke af en eller annan orsak falla kunne / skal hwarken Hennes Kongl. May:tz Landzhöfdingar eller andre Officerare utom Bärgz-Collegio må någon brotzlig eller sakfäldt efftergifwa eller sig ther med något befatta / wid så många Dalers straff tilgörandes / som then brotzlige är sakfäldt til / och then sakfäldte icke theste mindre ware plichtig boten utgifwa. Ther ock något föreluppe och passera kunde i någon Bärgzlag / eller wid något bruk i synnerhet / som uti thenne Ordning icke ihugkommet eller så noga specificerat wore; Tå hemställer Hennes Kongl. Mayett sådant til Landzhöfdingarnes / Bergz Collegii Assessores, Bärgmästaren / Grufwe-Fogden / och Sexmännens egen disposition at remediera och rätta efter omständighet och skäl / som bäst och giörligit befinnas kan.

TRanssumpt af store Kopparbärgz Grufwo-Artiklar datum 6 Julii 1649.

§. 1. MEle Wij alfwarligen hafwa förbudit alla Eder / swärjande och Gudz förtörnelse / både oppe och nedre i grufworne / ther man doch med rätta uti alsomstörsta gudsrucktighet borde stadder warg / bidia och

och tacka Gud för sin godhet och wälsignelse / än som finnas otacksamme / af hwilkas onödige förtörnelse Gud alsmächtig blifwer förorsakat at borttaga all wälsignelse. Hwem ther med blifwer befunnen / eller med ſkiälig witne kan öfwertygat warda / ſittie natt och dag i kiſtan / och böte 40 Marck.

§. 3. Om någon Bergzman gifwer ſig i löffte för någon annan Bergzman eller för ſitt eller ſör annors hion / antingen för någon emot Bergz-Articklarna, eller ock grufwones pålagde och nödige utgiffter / then ſamma Bergzman ſkal förplichtad wara / när grufweting ſtämdt är / komma tilſtädes / med then han i Bärgen föregådt hafwer / och ſwara och bättra thet honom ſkiäligen kan öfwertygas och pålagdt warda / hwem ey tilſtädes kommer och icke laglig förfall hafwer / thet han med ſkiälom tee och bewiſſa måſte / böte 6 Marck / tredie reſan han ey tilſtädes til grufweting kommer / dömes til ſaken / och ſedan ſtrax brätten af honom utpantes och tages.

§. 5. Förbiudes all ſlagzmål oppe och nedre wid grufworne / hwem ther med blifwer befunnen / ſkal ſtraffas twegilt för ſielfwe ſaken / och 40 Marck för Konungens förbud.

§. 6. Bär någon Bärgzmans dräng eller ock någon arbetzkarl malm eller wed up utur grufworne / eller utaf bodar och lofworne oläſligen / then ſkal löpa gatulopp ena reſo / eller löſa ſina rygghud med tiugu Marck; Andra reſon han ther med befunnen warder / löpe twå reſor gatulop eller löſe huden med 30 Marcker; kommer han tredie reſan / löpe tre reſor / eller löſe huden med 30 Marcker / och ſittie i kiſtan / til theß han ſin brätt med pantningar eller kropp bört hafwer.

§. 7. Stiäl någon malm af annars bod / bryter dörr / wägg eller taak / förer thädan med laß ett eller flere / och kan ſkattas för 20 Marckz wärde / böthe 80 Marcker / eller löpe fyra reſor gatulopp / är thet wärdt 40 Marcker / dömmes til fuller tiufnad / är han Bärgzman och hafwer grufwedeel / ſtraffes dubbelt / och miſte ſin grufwedeel och Bärgzfrälſe / och få thet aldrig åter: Samma boot ware om them / ſom ſådana förbudna eller ſtulna wahror wid grufwan köper.

§. 18. Såſom Bärgmäſtaren / Edſworen och Sexmännerne ſamt grufwe-Fougden / laga thet bäſta the kunne / men icke förmå

må eller kunna giöra alla til nöijes / theröfwer the liida många onyttiga ord / thet them intet borde tilskyndas / ty the skole rätta andre; Altså skal allom wara förbudit them at snubba / understår sig någon thet at giöra / han skal bötha 40 Marcker.

§. 19. Fördrister någon sig motwilligen upsättia emot Bärgmästaren / eller giör rotenskap emot honom / Grufwestriswaren och Sexmännerne / samt Grufwefogden / bliswe straffat efter Konung Ericks Gårdzrättz 23 Capitel.

§. 34. Then som af öfwerdådighet löper på then andra på lisnan / så at then nedanföre är faller til dödz / eller then af motwillighet skiuter then andra / så at han faller neder i grufwan: hwem thet gör / skal dömas til then dödas Baneman / och straffas efter Dråpmåla Balken.

§. 37. Then som kiöper stulin malm wid grufwan / af någons tegobräng / then samma skal straffas dubbelt med sielfwe tiufwen / och om någon wille förebära / at thet war honom owitterligit at thet stulit war: Så förmåler Lagen at alt måste med skäl och witne kiöpas och sälias.

§. 42. Theße företalde saker lyda egentligen til Grufwetinget / och theröfwer äger Bärgmästaren med the tiugu fyra Äldste wara dommare / hwilkens execution fuller af Bärgmästaren med hans underhafwande ske skal: Men inspection öfwer alt thetta / at med thet ena och andra må ricktigt tilgå / skal wår Ståthållare / som är Assessor i Bärgämbetet hafwa sig förbehållen / antingen i egen person / eller i hans frånwaru / förmedelst Bärgmästaren förrätta.

§. 43. Therföre skal Bärgmästaren wara skyldig förmedelst grufwestriswaren / at hålla en ricktig Book på alla the dommar / saköre och andre grufwones saker / som på Grufwetingen förrättas / afhandlas och beslutes / och then i wårt General-Bärgämbete åhrligen in Octobri, at inlefwerera: försummar han thet / ware tå Bärgämbetes arbitral straff undergifwen / och Fiscalen hafwe macht honom anklaga.

§. 44. Och på thet icke något bliswer försummat / som grufwan eller Bergzlagen ligger macht uppå: Ty skole Bergmästaren med the tiugu fyra Äldste en gång hwar weka hålla Grufweting / och

och tå ware hwar och en plichtig komma tilstädes klockan 9 / ho thet försummar / böthe 3 Daler.

§. 48. Sedan när malmen är utur grufwebodarne afförd til hyttor eller kallråstar / tå är han worden en kiöpmans wahru / therföre böre alla the saker som sig utaf bruket förorsaka / antingen med kiöp eller handel / och äre civil eller criminal, medh stöld eller flärd / slagzmåål i kallråstar / hyttor / krogar / gårdar / eller ock the ährender / som i wägen sig tildraga / at en wäger then andras koppar / förfalskar eller mißbrukar märcke på kopparen / låter någon koppar på wägen förbij / eller hwad hälst thet wara kan / som någon twist af sig föder / och för rätta komma bör / thet skal alt på Rådstufwun ransakas och slijtas / och effter Högstbemelte wär käre Herr Faders ther öfwer giorde Resolutioner afdömas.

§. 49. Uthi lijka måtto / medan wij förnimme / at af thet myckna öölmånglerij / som wid och omkring grufwan af hwar man utan åthskildnat är wordet drifwet / mycken bandskap och Gudz förtörnelse och icke mindre tiufwerij och underslef med malm och Bärstenar sig förorsakar: Therföre wele wij ock nådigst befalla / al ingen skal här efter boo wid grufwan / antingen Bärgman eller arbetzkarl / undantagandes Konstmästaren / Grufwe-Fogden och konstfolcket / hwilka sig med sin löön skola låta benöya och intet månglerij driswa / utan alle andra förutan åthskildnat skole innan en wissan förelagdan dag ther ifrå och in i Staden flyttia / och ther sedan hwar och en / som lust hafwer at handla / sådana näringzmedel tildeles som han är fallen til. Doch på thet arbetzfolcket måge få kiöpa til sin nödtorfft maat och dricka: Therföre bestå wij en Krögare eller Tawernere wid grufwan / effter som ther en för thetta af hans Kongl. May:tt wår Högtährade käre Herr Fader ther på hafwer warit privilegerat, hwilken ock skal wara förplichtad / at rätta sig effter Krögare-Ordningen / och hwad ther emot brytes / komme grufwan til goda: Men alle andre utan åthskildnat skole sig ifrå alt månglerij afhålla wid och omkring grufwan / wid godzetz förbrytelse under Hospitalet, och fyratijo Marcker för wårt Förbudz brått.

§. 50. Sidst skal Bärgmästaren sig på det högsta beflijta / at hwar och en Bärgzman uti och wid grufwan må skee och wederfa-

ras lijka och rätt / och at han utan någon persons anseende / straffar then / som straffas bör / och förhielper them til rätta som orätt lijda / så warder Gud alzmächtig hwariom och enom wälsignandes / samt tilwäxt och förkofring i alla måtto gifwandes.

KOngl. May:tz Försäkring / Gifwen samtlige allmogen å Landet / öfwer Skiutz- och Gästningzfrijhet / emot Skiutzferdz Penningars erläggiande / dat. den 1 Octobr. Anno 1649.

MIj CHRISTINA &c. Giöre witterligit / at efter som Wij görligen förnimme thet store mißbruk / som allmogen å Landet här til dags / igenom skiutzning och Gästning / hafwer warit betungat och öfwerlastat med / lända icke allenast til theß förtryck och Landsens fördärff / uthan och Wår och Rijkets skada och nadeel ; Hwarföre äre Wij wordne förorsakade thetta alt / med Wårt älskelige Rijkz Rådh / behörligen at öfwerwäga / och omsijder gott funnit / slijka olaga Skiutz- och Gästningar aldeles afskaffa. Men aldenstund thet i begynnelsen synes wela hafwa några beswärligheter / och många af allmogen uthan twifwel befruchta / at ehuruwäl dhe penningar för skiutz- och gästningsfrijheten uthgöre / the lijkwäl med hästars och annan fordenskaps förskaffande / skole bliffwe twungne och beswärade ; Therföre them sådan fruchtan at betaga / och görligen see låta / at Wij thet annorlunda mena / och at / sedan the hafwa berörde penningar bewilliat / och behörligen utlagdt / the ingalunda skole medh någon frij gäst- och skiutzning bliffwa beswärade / undantagandes på thet ene fallet / när krijgzfolcket / Regementz eller Fäniketals / fordras up til tågz emot Rijkzens fiender / eller kommer Regimentz eller Fäniketals tilbakars / och täger hem igen. Hwarföre hafwe Wij welat be:te allmoge ther öfwer på föliande wijs och sätt förfäkra och förwara.

1. Såsom för thetta Crone- och Skattebönderne / hwilke under Oß och Cronan anten behåldne och oförlänte / eller och någorom på lijfztijden / eller behagelig tijd / under några Uthlagors frijhet / kun-

Digitized by Google

kunne förlänte wara / hafwe på 1642 åhrs här i Stockholm hållne Rijkzdag / enhälleligen ſamtyckt och bewiliat / at gifwa och erläggia af hwart Mantal åhrligen för ſtiutz- och gäſtningz afſkaffande tree Daler Sölfwermynt. Så wele Wij intet gå ifrån thet ſom på ſamma åhr är beleſwat wordet / utan läte det aldeles förblifwa. Och på det / at allmogen ſå mycket lättare må falla ber:de tree Daler at uthgifwa / ſå wele Wij them på tree Terminer om åhret / af hwart Mantal låta opbära / nämligen hwar Termin en Daler Sölfwermynt / räknandes then förſta Terminen om Michaelis tijd / then andre om Kyndermäſſo tijd / och then Tridie om Midſommaren Johannis tijd.

Til thet Andra. Hwilke ſom tå wid någontera Termin kunna bewijſa ſigh hafwa lijdit uthi theras gäſt- och ſtiutzningz-frijhet något intrång / ſå at the then intet hafwe rätt nutit / the ſamma ſkole hafwa låff och minne / at innehålla för then Terminen med penningarnes erläggiande / ſå framt the kunne ſkäligen betyga ſigh hafwa ther öfwer behörligen klagat / och doch icke nådt rätt och ett nöye / til theß them af Cronones Mån ther uthi är ſkedt och wederfarit ſkiäl och rätt.

Til thet Tredie. På thet at icke någon / ehwem ock thet wara kan / hög eller låg / känd eller okänd / främmande eller inländſk / ſkal må fördriſta ſigh / at truga ſigh til / eller taga någon ſtiutzhäſt / gäſtning eller annan fordenſkap / hos någon af Wär allmoge: Så wele Wij androm til exempel, alle wåre egne reſor / anten med penningar / eller egne häſtar och fordenſkap forthielpa / och inge ſtiutzfärder eller gäſtningar / för Oß och wårt folck / effter thetta Dato taga låta / myckit mindre friie Paß uthgifwa. Warder här effter någon beträdd / at taga med trug / och uthan ſkälig betalning / någon ſtiutzning / gäſtning eller fordenſkap / han ſkal böta effter Lag / nämbl. 25 och 26 Cap. Konungz B. L. L. Såſom ock Tiuf B. 33 Cap. be:te L. L. tå then oförrättade ſkal af Bötherne niuta en tridiedeel. Och ſkal i ſådane ſaker / ingen appellation eller opſkoff tillåtas / anten til Öfwerheten / eller någon annan Rätt / med mindre then brottslige är en privilegerat perſon / med hwilken förfaras ſkal effter ſom thes privilegier inhålla och förmåla.

Til thet Fierde. At icke någon af allmogen må befruchta/ at then brotzlige ſkal berörde ſtraff undkomma: Så ſkal/ ther en eller annan någon häſt/ gäſtning eller annan fordenſkap afftwingas/ honom med grannars och wänners hielp wara förlofwat/ at ſtraxt taga then ſamma fatt/ och fängzlig föran til näſte Landzhöfdinge/ eller Häradzfougde/ tå han uthan uppehåld ſkal föras til Tingz/ och ther dömas ſom ofwanbemält är. Och på thet en ſådan wåldzwärckare icke må undkomma/ eller warda Bonden öfwermächtig: ſå ſkole alle the/ ſom kunne wara när ſtadde/ och ther om blifwa tilſagde/ anten the äre grannar/ gäſter/ Krijgzfolck/ eller elliest oförmodeligen ther til kunne komma/ förplichtade wara/ at bemälte Bonde bijſpringa/ och hielpa at fånga then honom hafwer ſåledes oförrättat. Göre the thet icke/ utan låte Bonden ohulpen/ ther the kunde honom biſalla/ och warde therföre anklagade och Lagwundne/ tå ſkole the undergå thet ſtraff ſom Wåldzwärckare effter Lag kan til dömmas.

Til thet Femte. Kan ock ſå hända/ at Bonden eller någon annan/ anten intet dierfs/ eller förmår honom faſttaga/ eller för Tinget anklaga: Tå ſkal han thet optäckia för Cronones Man uthi Häradet/ hwilken ſkal wara ſkyldig/ uthan någon inwänd urſächtan/ at låta Tingföra/ och effter ägången Dom/ tilbörligen ſtraffa then brotzlige.

Til thet Siette. Hwar ſå ſkedde/ at then brotzlige undkomme til ett annat Landzhöfdingedöme: Tå ſkal Bonden klaga öfwer then orätt honom tilfogat är/ för ſin Landzhöfdinge/ och thenne ſtraxt uthan drögzmål/ ſå framt ther uthi är någon fahra/ ther om förſtändiga och adviſera then Landzhöfdingen/ uthi hwilkens Landzhöfdingedöme bezte brotzlige är til at finna/ och han genaſt ſkaffa Bonden rätt och nöye. Men i fall/ bonden icke kunde genom thetta medlet warda förnögder/ uthan måſte ſielff reſa til then honom hafwer oförrättat: Så ſkal then oförrättade/ icke allenaſt ther ſammaſtädes ſkee rätt/ uthan ock then ſom brutit hafwer betala honom all omkoſtnadt/ förtähring och förſummelſe/ ſom han på reſan giordt och lijdit hafwer/ och doch plichta för brottet/ ſom förr är målt.

Til thet Siunde. Hwad Frälſebönderne anlangar/ ther några kunna in om Säthegårdarnes Råå och Röhr wara belägne/ ſåſom the här til hafwa warit frij för ſkiutz- och gäſtning/ ſå ſkole

the

the ock här efter wara frij för giäſt och ſkiutzfärdzpenningar. Men the Bönder / ſom äre uthom Säthegårdarnes Råå och Röhr belägne / ſkole åhrligen gifwa och uthgöra på berörde 3 Terminer 6 Marck Sölfwermynt til Oß och Cronan / och för ſamma penningar wara befrijade för alle Wåre och Cronones gäſtningar och ſkiutzfärder. Hwad elliest anlanger the Skatte-Gårdar / ſom under Frälſe köpte / och erfftteligen bortbebrefwade äre / ſåſom ock the gäſtningar och ſkiutzfärder / hwilke under Frälſes frijhet i liſſtiden förlänte Skattebönder ſine Huusbönder göra ſkole; Så hafwe bemälte theras Huusbönder och Frälſesmän thet wilkoret / at the få niuta och taga af ſamma ſine Skattebönder en ſkälig / och then frijhet och förmån / ſom Skattebonden niuter ſåſom Frälſe / lijkmätig gäſt- och ſkiutzning / eller ock taga af Skattebonden en wiß penning åhrligen för gäſt- och ſkiutzning. Doch måge inge Frälſesmän hafwa macht / at taga af ſin Skattebonde / både ſkiutzning och penningar / utan ſkole med etthera wara tilfredz / och ſigh benöya låta.

Til thet Ottonde. At nu then reſande mannen lijkwäl må behörligen forthiälpas: Så wele Wij wid alle Skråkewägar / ther ännu Gäſtgifwerijen och Krögerijen intet äre upråttade / tilbörlige Krögare och Gäſtgifware inrätta låta / och them med wiſſe Privilegier och Ordinanzier förſe och omfatta; I medler tijd ſå wäl ſom ſedan / på thet then reſande mannen må komma fort och fram i Landet / och allmogen hafwa lägenhet med ſine häſtar at förtiena ſigh penningar / när ſträckningen bliſwer för yppig / och Gäſtgifwaren eller Krögaren icke hinner allom häſt legha / tå ſkole theſſe efter Lagh ſtraxt göra the näſtomliggiande Bönder här om Budh / och theſſe wara förplichtade / at ſkaffa häſtar til för ſå myckit penningar / ſom ſkiutzfärdz-Ordningen förmår / och Gäſtgifwaren eller Krögaren elliest borde bekomma: Doch ſkal härmedh Taſwernen intet wara frijkallat på någon tijdh / ſå länge hans häſtar och Fordenſkaper tilräckia / ſom wijdare här öfwer uthi ſielfwa Gäſtgifware-Ordningen förmält är.

Alle theſſe ofwanbem:te Puncter, wele Wij at oryggeligen hållas ſkole / och altſå här med alfwarligen biude och befalle alle them / ſom för Wår ſkuld wele och ſkole göra och låta / at the them ſtälle ſigh

til rättelse/ icke görandes allmogen/ eller någon annan som wederbör/ här uthi något hinder/ mehn eller förfång i någon måtto/ så kärt thet är them at undwijka Wår Konungzliga hämbd/ straff och högsta onåde. Til yttermehra wisso/ hafwe Wij thetta med egen hand underskrifwit/ och witterligen låtit sättia Wårt Secret här nedanföre. Datum &c.

CHRISTINA.

Patent om Förbud på Diur- och Fogelfällande kring Stockholm och om Ladugärdz-ägorne/ dat. Stockholm den 1. December 1649.

Wij CHRISTINA &c. &c. Giöre witterligit/ at ändoch å wåre wägnar/ wäre för detta warande Förmyndare och Rijks Regering/ hafwa åhr 1641. den 29 Martii förmedelst deß öpne af trycket uthgängne Patent, sträng- och alfwarligen låtit förbiuda/ at ingen hwarken Adel eller Oadel/ skulle sigh fördrista i löndom eller uppenbarligen at skiuta fogel eller diur/ på wåre och Cronones enskylte Parcker och Jagebackar: Så förnimme Wij lijkwäl icke utan förtreet och mißhag/ huruledes berörde Förbud bliftwer af en part i mångahanda måtto/ uthan något straff och pœn öfwerträdt/ enkannerligen understå sig många sådan mothwillia medh diurs och fogels skiutande på wåre Parcker och Jagebackar här kring Stockholm at föröfwa. Så efter dy Sweriges Lag Konungz Parckom i så måtto fredkallar och Wij så litet som framfarne Sweriges Konungar/ Höglofflige i åminnelse/ sådant otilbörligit intrång uthi wåra Regalier och Konungzlige Rättighet wele eller kunne lijda; Så på det/ at hwar och en må wara i tijd för streffet och sin egen olycko åthwarnat/ och framdeles sin owettenhet icke kunne förebära. Så wele wij här med/ såsom å nyo och til öfwerflöd igenom detta wårt öpne Bref hwariom och enom alfwarligen hafwa warnat såsom och strängeligen förbudit/ at ingen han ware sig anten Adel eller Oadel/ Krijgz-Officerare eller Hofftienare/ Herretienare/ Soldat Bor-

Digitized by Google

Borgare eller Bonde / leckt eller lärd / skal sigh här effter fördrista / en tijd eller annan om åhret / på wåre och Cronones Parcker och jagebackar på en mijl när norr om Stockholm / enkannerligen opå Stockholms Ladugårdz ägor at skiuta diur eller fogel / oachtade huru ringa den ock wara må / myckit mindre någon jacht på förb:te orther at anställa / dock Adelens wälfängne rätt på deras enskylte ägor oförkränckt. Beträdes någon at jaga / gillra eller skiuta fogel eller diur på föreskrefne förbudne orther / dhet ware sigh på hwad tijd om åhret det wil / den samme skal föras för rätta och såsom wårt Förbudz öfwerträdelse straffas och sakfällas til 50 Daler Silfwermyntz both / så offta han där medh befunnen och skäligen öfwertygad warder / hwilken both skal wara Wår och Cronones ensaak. Och där någon antingen å landet eller i staden boendes wettskap där om får at en eller annan på förb:te orter skiuter / jagar eller gillrar / och det döllier / icke gifwandes wår Landzhöfdinge / Rijkz Jägemästare eller Befalningzman härom tilkänna / den samme skal ock under ett willkorligit straff förfallen wara. Ellest medan wij ock äre i förfarenhet komne / huru såsom några obetänckte af inwånerne här i Stockholms Stad / och i synnerhet norre Förstadens inbyggiare / icke allenast fördrista sig esomoftast at hugga på b:te Stockholms Ladugårdz ägor / som är wår enskylte fredkallade parck / allehanda bärande trä / som är unge Ekar / Apall / Haßel / Rönn och Linder / och sådant / samt hwad dödweda skog der finnes bortföra / uthödandes der med Parckerne och skogen / som Wij til Wår och Cronones lust och nytta wele hafwa Oß förbehållen och och orörd ;. uthan ock hafwa en hoop hundar och byckior medh sigh / hwilke drifwa och jaga Wåra och Cronones diur därsammastädes / så at de där ey kunna bliswa och städas : Hwarföre såsom sådant Oß ingalunda stär at lijda; Altså wele Wij ock i lijka mått hafwa här med allom i gemeen strängt och alfwarligen warnat och förbudit / at hugga eller bortföra effter denne dag några sådane bärande eller andre trän / eller ock dödweda skog på Ladugårdens ägor här wid Stockholm. Fördristar sig någon det at giöra / och där med befunnen warder / då skal den samme för förbundzbrott ordenteligen lagföras och sakfällas til 40 Daler Silfwermynt / för hwar Ek och Apal han hugget och fält hafwer / det ware sig anten ungt eller gammalt träd. Hugger man

man Haßel / Rönn eller Lind / då bóthe för hwar Haßel / Rönn och Lind / 10 Daler Sölfwermynt; men hugger någon Biörk / Entråd / Gran / Tall / eller annan skog / bóte för hwart trå 2 Daler Sölfwermynt; Hwar ock någon hugger sigh laß af dödweda skog / som för kull ligger / och förer det bort / bóthe då i lijka måtto för hwart laß 2 Daler Sölfwermynt / alt Wår och Cronones ensak: är ock någon så fattig / at han ey orkar föreskreffne both uthgifwa och erläggia then samma skal för hwarie Daler han ey orkar bótha / sittia en dag i tornet och blifwa spijsat medh watn och bröd. Fördriste sigh heller ingen / eho han ock wara må / högre eller lägre / at släppa någon hund löös uthi mehrbemälte Ladugårdz ägor / wid 40 Marcks Sölfwermynt both / där han där med beträdd warder; Finnes ock någon hund efter thenne dagh i bem:te parker eller ägor / då skal wår Rijks Jägemästare och hans underhafwande hafwa macht den samme / ehwem han ock tilhörer / at ihiälskiuta. Wij befalle fördenskull här med wår Öfwerståthållare här i Stockholm / Rijks Jägemästare Landzhöfdinge och Befallningzmän at de noga och gran opsicht hafwa där med / at detta wårt stränge Förbud icke af en eller annan öfwerträdt blifwer / och hwar de någon ertappa och beslå här emoot bryta / at dhe honom strax låta antasta och til rätta föra / icke seendes med en eller annan genom fingren; nyckit mindre tilstädiandes någon / eho han är / detta wårt Förbud ostraffat at öfwerträda / så kärt dem är Wår Konglige onåde at undwijka. Wele ock hafwa här medh Borgmästare och Rådh i Stockholm alfwarligen befallat / at ock dhe / der någon Borgare eller annan som inom Stadzens Jurisdiction sitter och Rätten underkastat är / här emot bryter och anklagat blifwer / låta strax ställa honom för Rätta / och uthan någon förhalning executera öfwer honom / hwad detta wårt Placat förmår och innehåller / wid wår Konungzlige ijfwer och hembd tilgiörandes. Här alle i gemehn och hwar och en i synnerhet hafwa sigh fullkomligen at efterrätta. Til yttermera wisso hafwe Wij detta medh egen hand underskrifwit och witterligen låtit sättia wårt Secret här nedan före.

CHRISTINA.

Drot-

DRottning CHRISTINÆ Patent om förbud på landzköp/ och om handelen i Bergzlagen. Dat. Stockholm den 31 Octobr. 1650.

WJj CHRISTINA &c. &c. Giöre witterligit / at såsom icke mindre nu på thenne wäl öfwerståndne Riikzdag än offta tilförende / häfftigt och alment är klaget wordet/ öfwer thet olaglige landzköp / som så på en som annan ort/ öfwer heela Riiket / nu mera hafwer tagit öfwerhanden / och af åtskillige ståndzpersoner warder föröfwat / hwarigenom icke allenast Städerne lijda / i theras tilstående näringzmedel stoort mehn / och sielfwe traffiquen och handelen förwirras och går under/ uthan ock länder sådant Oß och Cronan til märckelig afsaknad uti wår tull och rättighet. Och ändoch wij / på åtskillige framfarne tijder / hafwe/ igenom wåre expresse befalningar til Landzhöfdingarna / alfwarligen låtit förbiuda slijkt skadeligit landzköp / them påläggandes / thet igenom tienlige medel at afskaffa / och förbudz öfwerträdaren lagligen plichta låta ; Så är doch lijkwäl sådant af mångom fast lijtet i acht tagit / och wij / icke utan förtreet och mißhag / hafwa måst en och annan tijd förnimma / huru sådant wåre helsosamme förmaningar äre af en part egenwilligen öfwerträdde och i wädret slagne. Så emedan wårt Kongl. kall och ämbete kräfwer / at wij alle gode och nyttige ordningar i wårt Rijke fordra och främia / och ther emot/ alle skadelige oordningar / som så i handel och wandel / som elliest andre Saker / kunna inrijta / boota och afskaffa skole ; hwarföre / på thet ingen må hafwa at klaga och förebära / thet han för sin egen skade icke nogsampt och i tid warnad är ; Ty hafwe wij för nödigt ansedt / at låta thetta wårt öpne Placat här öfwer uthgå/ och ty här med / och i krafft af thetta / sträng- och alfwarligen förbiuda alle wåre undersåtare / af högre och nidrigare stånd / öfwer hela wårt Riike/ och ther under liggiande provincier, ware sig frälsemän / eller theras tienare/ Prästmän / borgare / eller någon af wåre och Cronones enskylte tienare / Inspectorer, Arendatorer, Brukzförwalter / och theras underhafwande / at här efter föröfwa eller drifwa något landzköp/ under hwad prætext och skeen thet ock skee må / förståendes all

olaga handel med Sähl och Köp å Landet / i groß eller ellieſt / utan Städer / Flächer och Marcknadzplatzer / så ock wiſſe och ordentelige torgedagar och marcknadztijder: Bliſwer någon ther med befunnen och ſkäligen öfwertygat / ſkal then ſamme af näſte Stadz Borgmäſtare och Rådh / med Gouverneurens eller Landzhöfdingens aſſiſtence, antaſtas / wid wederbörlig ort och ſtälle lagföras / godzet / han ſåledes handlar med / arreſteras, och ther han finnes och dömes brotzlig / plichta efter lagh och laga Stadgar / och än ther ofwan uppå / ſåſom wår förbudz öfwertrådare / uthan anſeende til Perſonen / arbitraliter ſtraffas. Och på thet Borgmäſtare och Rådh i Städerne ſådant ſkadeligit landzköp ſå mycket bättre må kunna upſpana; Ty efterlåte wij här med / at hwar Stad i Riket / ſkal må haſwa ſine wiſſe uthrijdare / en eller flere / ſom Landzhöfdingen på hwar orth finner ſkäligt / hwilke ſkole lönas af Städerne / och wara förplichtade / å Landzhöfdingens them gifne fullmacht / at efterſtå och upſpana alt olaga landzköp / och ther the någon ther med beträda / arreſtera hans medhafwande godz / och gifwa thet ſedan Gouverneuren eller Landzhöfdingen / ſampt Borgmeſtare och Rådh / tilkänna / hwilke med honom procedera ſkole / ſom ofwanbem. är. Och emedan Kongl. Ma:tt med mißhag förnimmer / huruledes en part Arrendatorer och Brukzförwalter hålla wid ſine Bruuk öpne boder / och ſtoor handel / Städerne til præjudiz, föröfwa. Hwarföre wil Kongl. Ma:t ſådant mißbruuk här med heelt och hällit haſwa afſkaffat / ſå ock ſtadgat och förordnat / at hwad wid Bruuken til Brudfolcketz nödtorfft / i kläde och andre kramwahrur / at hwad ſort thet hälſt wara kan / behöfwes / ſkal här efter må hämptas i Städerne / och Inſpectorerne icke haſwa macht ſitt Brukzfolck med några andre Pertzeler / än allenaſt nödtorftige victualier, i Spannmähl / Salt och Saltfiſk / item Walmar och Blaggarn / til theras egit behoof / at förſörja. Befinnes någon / efter thenna dag / här emot handla / ſkal ſådant hans godz arreſteras, han lagligen anklagas / och / ſom förbemelt är / ſtraffas och plichta. Wij biuda och befalle förthenſkul här med wåre General Gouverneurer, Landz- och Häradzhöfdingar / ſamt Borgmäſtare och Rådh i Städerne / at the hålla här öfwer ſträng hand / icke ſeendes med någon igenom finger / ſom här emot handla / ſkäligen kan öfwertygas / utan låta then ſamma undgälla / hwad lag och thetta

thetta wårt förbudz Placat förmår. Ther ock någon af wåre General Gouverneurer, Landz- eller Häradzhöfdingar / icke skaffar wåre undersåtare Borgerskapet i Städerne rätt / när öfwer något sådant landzköp och mißbruuk för them klagat warder / utan förhalar saken / eller then nederlägger / och sådant Oß warder giftwit tilkänna; Tå stole the wara förtänckte / at stända oß ther öfwer til swars / och hwar the ther til finnas skyldige / icke undwijka wårt hårde tiltahl och onåde. Här eliest alle andre thetta widkommer / hafwe sig at efterrätta.

CHRISTINA.

TRanslumpt af Kongl. May:tz öpne Bref för Landträtten uti Estland. Stockholm den 17 Januarii An. 1651.

SEdan hafwe wij bewiliat / när dommar uti Landt-Rätten afsäyas kunne / ifrån hwilck eden förlorande parten will under oß begiära revision, sådant då at skola skee på följande sätt.

Til thet Första. At saken som twistas om / åt minstone är till ett tusende Rijkzdaler utaf wärde.

Til thet andra. At revisionen efter dommares afsäyande / sökes hoos Landt-Rätten innan 10 dagar gå förbij; och

Til thet Tredie. Hwilken som begiärar Revision, skal strax deponera uti Landt-Rätten tu hundrade Rijkzdaler til saksens utförande / så at om han ytterligare tappar i Revision, då miste tillijka berörde penningar / och the komma Landträtten til godo. Men winner han Saken / då bekomme ock them ther med tilbakas. Doch skole miserable personer / som komma til Oß per querelam där med intet beskränckias.

Til thet Fierde. Skall then som begiärer Revision honom prosequera innan åhr och dag / och så wijda han i Landet icke är besitten / nöjachtig borgan staffa på all omkostnad och skada in casu succumbentiæ at stå sin wederpart / däremot alle acta och actitata uti ordentelig

form brachte och rotulerade, honom utantwardas skole; Och af Landt-Rätten skrifwes härjemte hwarie gång til oß uti ett förseglat Bref om Statu causæ, och på hwad skiähl han sin domb hafwer grundat. Men uti Gräntze-saker / hwilka på ögon-syn beroo / skall ingen revision må tillåtas / utan the domar / som thär öfwer fälles / strax i berörig execution stälte bliftwa. Thet wårt Rijkz och Cammar Råd / Gouverneur i Estland / Städthållare på Räfwel och alle andre / hwilka thetta i någon mätto angår / wette sig tilbörligen at efterrätta. Gifwit ꝛc. ꝛc.

CHRISTINA.

Kongl. May:tz Resolution och Förklaring uppå under-Lagmannens N.N. förfrågan / huruledes han sig förhålla skall och döma uti the Twister / thär flere äre Arftagare eller bördige till ett hemman / och willia alla sin dehl byggia och åboo. Gifwen i Stockholm den 17 Febr. 1652.

Medan til Hof-Rätten uti Jönköping hennes Kongl. May:t hafwer remitterat med thenne saak Underlagmannen / efter som uti lagen om henne uti wår Lagbook icke så in specie är determinerat, at han kan sig fast där efter rätta / hafwer Kongl. May:tt henne uptagit / och the skiäl / som pro & contra uti denne twisten äre drefne / wille och kunna drifwas / öfwerlagt. Och såsom hennes Kongl. May:tt will framdeles sig så i thenne som mång annor stycken i Wår lag ex professo förklara / när hennes Kgl. May:tt kan få lägenhet at låta Lagboken öfwersee; Altså låter hennes Kongl. May:tt med en fullkomlig Resolution thär til beroo. Men icke deste mindre och i medl rtijd / at the saker / som nu hängia i Rätten / måge komma til en ändskap / och där med icke längre förhållas / parterne til skada och hemmanen til förderf; ach:ar hennes Kongk. May:tt för gott och nyttigt / at Underlagmannen i sådane fall föllier the Recesser, som här om nu länge sedan fattade äre / och sedan genom Kongl. Rescripta och Resolutioner uprepade och stadfäste / neml at then

then ene löſer then andra uth / ſärdeles där trång lägenhet är; Men wore hemmanet ſå godt och af lägenheten medh uthrymme ſå fatt uti Skog / fiſkie / dugelig marck till åker och ängierädzſlo / at flere kunde ſigh där behielpa och Cronones Intrader där igenom med tijden förbättras / kan Kongl. May:tt wäl liſda / at i ſådanne fall hwar ſin dehl niuter / excolerat, förwidgar och förbättrar; Doch ſkal om ſådane Mähl tilförende af Nämbden grannel. ranſakas och pröfwas

CHRISTINA.

J. C. Stiernhöök.

Kongl. May:tz Nådige Reſolution och Förklaring uppå N. N. Supplication, ang:de några til åtſkillige Bergzmänner giorde förſträckningar / gifwen på Stockholms Slott den 24 Martii 1652.

Efter ſom Kongl. May:tt nådeligen haſwer af ingifne Supplication förnummit N. N. ſtore penninge-Summor til åtſkillige Bergzmän / ther med ſine ſå wäl koppar / ſom Järn bruuk deß bettre at fortſättia / förſträckt haſwa / och än dageligen förſträcker och ther hoos nådeligen öfwerlagdt genom ſlijka förſträckningar och ther uppå fölliande Bärgzmännernes idke ſamma bruuk / Kongl. May:tz och Cronones Räntor märkeligen beförderade bliſwa; Altſå haſwer Kongl. May:tt ſkäligt erachtat / och thet gemehne bäſta tildrägeligaſt / at ſåſom alle the / genom hwilkas förlag och Medell Kopparen eller järn tilwärckes / ther uti fram för andra Creditorer böre haſwa jus prælationis och förträde / ſå ock bem:te N N. afſtå the genom ſine giorde förſträckningar af ſine Gälldenärer Bergzmän tilwärckade Metaller, thet wari ſig Koppar eller Järn in concurſu Creditorum, fram för alla andra niuter förmån och præference, på thet hwarie en thes willigare finnas kunna Bergzlagen härefter at förläggia / och ſåledes Kongl. May:tz och Cronones inkomſter / förmedelſt Bergzmännernes ſtadige bruk och arbetes fortſättiande må förökas. Hwareſter alle the ſom detta widkomer ſigh haſwa tilbörligen at rätta. Datum ut ſupra.

CHRISTINA.

Digitized by Google

Drottning CHRISTINÆ Straff-Ordning dat. Stockholm den 18 Maij 1653.

MJj CHRISTINA &c. Giöre witerligit/ at efter såsom wår Kongl. Hofrätt här i Stockholm hafwer hoos Oß giort en underdånig påminnelse om några angelägne Åhrender til Justitiens märckelige fortsättiande/ deribland i synnerhet föredragit/ huruledes Underrätterne så å Landet som i Städerne uti deras Myndighet aftaga/ i thet at the måste uti alla Criminal-Saker utan åthskillnat strictè döma efter Lagboken hwilken doch praxis forensis och Kongl. Resolutioner hafwa til en god dehl nu på någon lång tijd tilgiörandes förändrat/ i underdånighet bediandes/ at wij förmedelst wår Kongl. macht och myndighet/ ther uthöfwer något wist stadga wehle/ hwarefter så Under som Höfwerretterne hade sig här at efter rätta/ och icke som här til skiedt är/ med fåfängt Arbete sig bemöda/ Under-Rätterne af annat fundament at döma/ och Hoffrätterne theruppå af annat fundament och annorledes at resolvera. Hwärföre hafwe wij thetta theras ödmiuke ansökiande med Nåder uptagit/ och i anseende af Sakernes nödtorft/ så wäl som särdeles at hålla underrätterne wid sin tilbörlige Respect och Heder/ at theras domar icke måge således såsom orätte eller fåfänge wahnhedras/ jämwäl och at entlediga och befrija Hofrätterne ifrån mycket onödigt Arbete/ uti the små Straff-Sakerne/ ther hänn resolverat och oß förklarat/ som wij och härmed i krafft af thetta wårt öpne bref resolvere och förklare/ at uti efterfölliande Åhrender hållas skall/ som följer/ in til theß wij kunna hafwa tijd och lägenhet lagen at öfwersee och öfwer alla Criminalia en stadig Straff-Ordning affatta.

Til thet Första. Uppå enfalt Hoor/ ther then ena Maken är giffter och den andra ogiffter/ måge och skole Häradzhöfdingarne å Landet/ och Borgmestare och Råd i Städerne dömma efter wahnlige Resolutioner, för thetta af wåre Kongl. Hofrätter meddehlte/ således/ at den gifte Person/ är thet Man/ så böte 80 Dal. Silfwermynt/ eller ther han intet hafwer at böta med/ och intet Arbete finnes/ då löpe 6 gånger Gatulopp/ är thet Kohna och giffter/ böte sammaledes 80 Dal. och ther intet finnes at böta med/ ey heller arbete

bete at försona böterne/ då huudstrykes för Tingz-eller Rådstugudörren/ icke af Bödelen eller Skarprättaren/ utan af särdeles ther til förordnade Personer å Landet eller i Städerne. Then ogifta antingen Man eller Qwinna/ böte 40 Dal. Silf:mt/ hafwa the intet at böta med/ ey heller Arbete finnes/ då löpe Mannen 4 gånger Gatulop/ och Kohnan huudstrykes för Tingz-eller Rådstugudörren/ som sagt är. Kommer några annor gång igen/ då skall Straffet fördubblas/ och ther intet Penninge-böter kunna erläggias/ då löpe then Gifte 9 gånger Gatulopp/ kommer någon 3die gången/ då skall bötas tredubbelt/ kunna Penningar icke erläggias/ då löpe then Gifte 9 gånger Gatulopp/och förwijses Häradet eller Staden på 6 åhr. Kommer några 4de gången/ dömmes till lijfwet och domen til Hofrätten remitteras, till wijdare Resolution.

Til thet Andra. Syskonebarn/ som sig med Lönskeläger förse/ skole böta hwardera 80 Dal. Silf:mynt förste gången/ heller ther the inge Penningar hafwa til at böta med/ då löpe Drängen på 6 gånger Gatulopp och Kohnan hudstrykes för Tingz-eller Rådstugudörren.

Til thet Tredie. Med Tiufwar wele wij at således skall hållas/ Nembl. ther the under 60 Dal. Silf:mynt ställa/ skole af Häradzhöfdingarne å Landet/ samt Borgmestare och Råd i Städerne dömmes förste och andre gången the framkomma/ böta tree gånger så mycket Tiufnaden är wärderat före/ och gifwa Måhlsägandem sitt igen/ hafwer han intet at böta med/ då slås i Jern och arbete för brått sin/ fins ey Arbete/ då löpe/ för hwarie 8 Dal. Silf:mynt och theß wärde en gång af och til/ Gatulop; Kohnorna skole förste och andre gången/ ther the icke kunna böta eller arbete fins/ hudstrykas för Tingz-eller Rådstugudörren; men ther summan anten går öfwer 60 Dal. Silf:mynt eller ock någon Mans och Qwinsperson tredie gången med Tiufwerij beträdes/ då skall den så wäl som alle Kyrckiotiufwar/ som förste gången lijtet eller mera stiäla/ til lijfwet dömmas/ och domen til den Kongl. Hoffrättens wijdare förklaring och dom försändas.

Til thet Fierde. Wij hafwe ock deß lijkeſt betrachtat den Sidlewäde/ som sig förorsakar utaf then Eedgång/ som för detta hafwer

wer warit öflig / i ty / at icke allenast den parten / som antingen efter beskriftwin lag / eller ock ex Officio Judicis pålägges / med Ed sig at befrija / utan jämwäl ock Laggiärdz Männerne måste præstera Juramentum Veritatis; hwarföre sådant at förekomma / hafwe wij härmed belefwat / at then allenast / som Saken förnämligast angår / må skall giöra för sig ett purum Veritatis Juramentum; Men the andre Laggiärdz Männerne / som mehra om hans lefwerne och Integritate attestera wetta / præstera Juramentum Credulitatis, afskaffandes således then Cla sulen, som the swåria pläga / at hans Ed är reen och icke mehn / dock at dommaren noga upsicht hafwa om the requisitis, som ett laga Trowärdigt wittne bör hafwa. Alle andre Brott och Högmåhls Saker / rättas efter lagen och Rättegångz Ordinantien, och på sätt och wijs / som härtill är skiedt / dömas och till Hof-Rättens widare Resolution i the fall / som behöfwas / och i ber:de Ordinantie icke uthtryckias / förstås.

Thetta alt som ofwan skrifwit står / wele wij således hållas skal och alle som wederbör / hafwe sig fullkomligen at efterrätta / särdeles alle dommare / så å Landet som i Städerne / granneligen i acht taga / at wid Straffetz påläggande icke antingen någon indulgentz under hwariehanda färgat skehn / til Synd och Lasters beskönjande tillåtes / eller ock sin Embetes Ed och plicht i någon måtto mißbruka / utan noga sat vigilera, huruledes Synder / Skam; och Laster / som nu alt för mycket tiltaga / behörigen corrigeras, och Straffen delictis noga proportioneras måtte; Enkannerligen bör ock här brede wid i acht tagas wid Executionerne, at ther Penninge-böther icke tilräckia och i alt erläggias kunna / då skall Corporal Straffet modereras efter ofwanskrefne sätt / dock at när Summan stegras och Gatuloppen multipliceras, då skall ett Gatulopp icke räknas fram och tilbakas at löpa / utan på thet fall / hwart igenom löpande för ett hållas. Til yttermera witzo etc.

CHRISTINA.

Johan Stiernhöök.

Trans-

Digitized by Google

Extract af Råd-Cammar Protocollet om Morgongåfwor. Stockholm den 12 Octob. 1663.

Herr Riksz-Cantzlern päminte the Jrringar som sig med Mårgongåfworne hafwa inritat / och hwad intention med them war / när thenne Lagen blef giord. Nemligen at icke allenast Arfwe-godzen/skulle wara samma lag underkastade/ utan ock Aslinge-Godzen. Skulle ock thetta admitteras, så bliswer Lex heel illuderat, och fördenskul hölle för gott / at Kongl. May:tt Nådigst lägger til thenna Lagen thenne explicationen, på det Adelen hade sig therefter at rätta. Kongl. May:tt resolverade/ at en explication skulle publiceras, At Aslinge-Godz skulle wara underkastade samma Lag om Mårgongåfworne / lijka med Arfwe-Godz.

Transsumpt af Drottning CHRISTINÆ Bref til Swea Hoffrätt / at Kongl. May:tz Bref ey skola præjudicera någon i thes rätt. Upsala den 20 Maji 1654.

Ju såsom Rätten är och bör wara allom öppen / jämwäl utan något wårt special tilstånd / efter som wij ey heller någrom uti sin rätt / med wåre bref hafwe welat præjudicera.

Kongl May:tz Bref angående Ridderhusetz fordringar. A:o 1654. den 30. Septemb.

Wij CARL GUSTAFF &c. Giöre witterligit / at oss hafwer wåre trogne Undersåtare Ridderskapet och Adelen här i wårt Rijke / ibland andra sina postulata wid sidst hollne Riksdag i Upsala, Underdånigst föredragit / huruledes somblige af deras ständ och medel / som hafwa af Ridderhuset

Lånt en deel penningar / tredstas the samma at betala och igen leffwerera / icke til ringa affaknad för berörde Ridderhuus samt den bygning som nu är i wärcket at blifwa fullbordat; sedan befinnes ock / at några hafwa emot privilegierne och wäl här brachte ordningar exorbiterat, till nesa och wahnheder för heela ståndet / samt brott af sådanne goda ordningar / ödmiukast oß ansökiandes / at efter the hafwa anbefalt sin Fiscal til fordra up / the uthlänte penningar / jemwäl påminna them som exorbiterat hafwe / sin skyldighet och at göra sina medbröder therföre tilbörlig Satisfaction, privilegierne til föllie. Wij då nådigst wille räckia them handen häruti / och med Kongl. macht och myndighet deße theras angelägenheter secundera. Wij hafwe thenna theras Underdånige begiäran tagit i gunstigt betänckiande / och såsom wij finne then samme skälig / jämwäl wij / utan theß / giärna äre benägne thet Ståndet uti alt thet at befordra / som till theß heder och fromma tiänar och liknar; altså befalle Wij hermed / och i detta wårt öpne Breff krafft alfwarligen alle wåre Hoffrätter / General Gouverneurer, Öfwer-Ståthållaren här i Stockholm / och Landzhöfdingar uti Lähnen / så och alle andre wåre betiente / hoos hwilka berörde Fiscal sig anmählandes warder / at the bewisa honom all god hielp och assistence, uti det han på sitt ämbetes wägnar / och efter Ridderhus Directorernes tilstånd och befallning hafwer at sökia och andraga / det wari sig emot någon som privilegierne öfwerträdt hafwer eller icke / afläggier så til Capital som interesse, hwad han Ridderhuset har lofwat / eller för lähnte penningar skyldig är. Och hwar then som anklagat warder / icke skulle / öfwer förmodan / begwänna sig i saken; så måste Landzhöfdingen i then Provincien som samma Adelsman boendes är / efter undfången Hoffrättens Domb / eller richtig och oemotsäijelig Obligations lydelse / uthan drögzmåhl låta arrestera så mycket af hans godz / som domen förmår / eller obligationen och saken inportera kan; och hafwe sedan Adelsmannen ingen wäld och disposition öfwer berörde Godz / wid wår onåder tillgörandes / utan thes Ränta gånge till Ridderhuset / om theras egne fougder icke opbära räntan för Interesse så lenge Capitalet blifwer erlagdt / enkannerligen om af bemälde Ridderhuset contente penningar länte åhre; Men ther emot privilegierne försedt wore / eller ellieft någon skuld resterar, som till Ridderhusets bygning bewilliat är / och efter förelagde och bestämde

de termin icke är fölgdt och afleſwererat / ſkole the tilſlagne Räntor ſå länge af Ridderhus betiänte opbäras / til theß at the ſamma kan giöra ſig ther af betalt. Och thetta wele wij ſåledes hafwa förſtåndet / at där Riddarhuſet kan hafwa klara Obligationer at framtee / thär emot wederparten intet hafwer til ſäya; Skall då därpå / ſåſom en kiändſaak / af Landzhöfdingen ſtraxt utan något wijdare drögzmåhl fölia execution i godzen / där ingen annan betahlning är förhanden. Samma förſtånd ware och om en klaar och bekänd ſaak / emot Privilegier och ordningar / hwareſt ſtraffet finnes expreſſe ſpecificerat. Men then ſkuldfordan ſom kan wara diſputabel, eller gärning emot privilegierne, ſom kan jäfwas / om then ſkall af wåre Hofrätter utan drögzmåhl uptagas / ſkiärſlodas och afdömas och ſedan af Landzhöfdingarne på hwarje ort ſom behöfwas / tilbörl. exequeras. Stockholm den 30 Septemb. 1654.

CARL GUSTAFF.

Kongl. May:tz Edict om Barnemord. dat. Stockholm den 23 Febr. A:o 1655.

Wij CARL GUSTAFF med Gudz Näde etc. Giöre witterligit / at ändoch Synden i gemehn / dagh från dagh / uti denne wärdennes ende och ytterſte tijdh wärer och tiltager; Så förnimme Wij doch lika wijſt faſt ogiärna / huru i ſynnerhet i Wårt K. Fädernesland / Barnemord / mehra än för thetta / ſig ypper och föröker: Hwilket fuller icke blifwer utan hårdt lijfſtraff tilbörligen wedergiort / när Misdådaren blifwer grijpen / och giärningen är ſå klar och uppenbahr / at man om deß qualiter intet twiflar. Men ſåſom ſådane Perſoner / ſom thenne Mißgärning begå / aldrig eller ſellan willie bekänna / eller tilſtå Mordet / utan föregifwa Foſtret antingen wara otijdigt / för / i / eller ſtrax efter Födzlen / af hwariehanda annan orſaak / utan theras förwållande dödt blifwit: Så på thet Wåre Dombhafwande och Juſtitiæ-Råd / i ſådane fall måge gå ſäkre / äre hoos Oß the förorſakade wordne / i underdånighet förfråga / huru de ſig förhålla ſkole / ſå at dhe hwarken förlindrigt / ey heller förſträngt / ſådane twifwelachtige

och mörkre saker hanthera måtte. Wij haswe fördenskull detta öfwerlagdt / och för gått funnit / at utgå låta detta Edict, såsom för detta skedt är / sådane lätfärdige quinnor til en underrättelse och åtwarning / efter som Wij och här med det samme publicere, förkunne och afsäije / at den Quinnan / som således igenom oloflig beblandelse / befinner sig hafwande / det för ingom uppenbarar för Födzlen / och efter Födzlen lägger å löhn / den samme skall intet hielpa ifrån dödzstraffet hennes föregifwande / at Fostret war död födt / där hon sedan med sådant beträdder blefwe / och fostret pröfwes Fullgängit. Och på det sådant må allom des bättre kunnigt warda / och ingen sin owettenheet / i så måtto / förebära / är Wår nådige willie och Wår stränge-befallning til alle General-Gouverneurer, Öfwerståthållare / Landzhöfdinger / Ståthållare och befallningzmän / så och Borgmestare och Rådh i städerne / at Wåre öpne Breef uthi hela Rijket / allom offentligen förkunnat warder. Där efter Wij sedan befalle Wår / Doomhafwande sig at rätta / och om berörde synd at döma / på det lasten / som så mycket tager öfwerhanden / må tilbörligen straffat warda / och där med Oß står til giörande sådane bedriffter widare förekommas. Där hwar och een wet sig at efterrätta. Stockholm den 23 Feb. 1655.

CARL GUSTAFF.

KOngl. May:tz Hoff-articlar, publicerade i Stockholm den 13 Junii 1655.

WIj CARL GUSTAFF &c. Giöre här med witterligit / at såsom Wij intet kärare önske / och see än at ibland alle ständer uthi wårt Rijke / ett Gudfruchtigt och ährbart Lefwerne; Så drage Wij i synnerhet om Wårt enskylte Hoff den åhugan / at hwar och en der under hörande / så högre / som lägre / Adell och oadell / måge uthi en sann Gudzfruchtan med ett redeligit / så Riddare- som Civil-ståndet lijkmätigt förhållande / androm före lysa på thet dygd och mandom / jemwäl ett gott och obefläckiat rychte hoos Wåre Hofftienare i gemeen må tiltagas / styrckias; Twärt om all odygd / Gudz förtörnelse / twedrächt och miß-

häl-

hållighet förekommas / dämpas och rättas. Hwarföre haſwe Wij efterfölliande Articklar låtit affatta / dhe hwar och en ſom under Wår Hoffſtat begrijpen är / ſkall obrotzligen hålla / ſå kiärt honom är / at undwijka Wår onåde och det ſtraff / ſom om hwart brott i ſynnerhet här effter warder förmält.

Til thet Förſta. Såſom Gudzfruchtan är en begynnelſe til wijßhet / hwilken ett ordenteligit Gud och menniſkiom behageligit leſwerne med ſig föhrer; Så ſkole Wåre Hofftienare / eho dhe ock äre / alfwarligen wara befalte / at med flijt beſökia dhe orter / der Gudz ſaliggiörande Ord förkunnat warder / ſå när Predikan / ſom när Böön hålles: Förſummar thet någon / warde af Wår Rijkz- och Hoffmarſkalck ſampt Hoffmåſtaren förſte och andra reſan hårdt tiltalter. Sker thet offtare / uthan Laga förfall / tå ſtraffes the af mindre Condition, ſom förſummelſen kan wara til / efter den diſciplin; ſom hwar under hörer / antingen med fängelſe / för kiöket / eller annat öfweligit ſtraff: dheras förſummelſe / ſom af högre wilkor äre / anſees med afkortning af deras löhn / och haſwe af Oß deſte mindre gunſt at förwänta / ſom the theras odygd därmed påſtina låta. Är och ändteligen ingen bättring at ſpöria / då förwijſes Hofwet uthan åthſkilnat / af hwad ſtånd och wilkor han wara må.

Til thet Andra. Så ſkal och Wårt Hofffolck alt gruſweligit ſwäriande och bannande ſig enthålla. Finnes någon / ſom af dricken-ſkap / ijfwer eller en lättferdig wahna här med Gud förtörnar / den klage Wåre Hoffpredikanter an för Rijkz- eller Hoff-Marſkalken / eller och Hoffmåſtaren / och dhe taga lyffte af den ſamma / det han framgent med ſådant wil afſtå; kommer han offtare dermed igen / ſtraffes då antingen med fängelſe eller Hofwetz förwijſande / efter ſom man kan giöra ſig tanckar om hans förbättring.

Til thet Tredie. Slår ſig någon til Afguderij / Gudz nampns och the högwärdige Sacramentens uppenbara förſmådelſe / eller giör förbund med Satan / och han af Gudz ord informerat dermed icke afſtår / och lijkwäl pröfwas wara wid ſitt rätta ſtiähl och förnufft / ther om ſkal ranſakas in Conſiſtorio Eccleſiaſtico. Erkännes han där för en Atheo Blaſphematore eller Trullkarl / tå dömes i Wår Borgrätt efter Gudz och werldzlig Lagh.

Til thet Fierde. Sker detta ofwanbemelte af obetänckſamhet och i drickenſkap / hwilket honom ſedan ängrar / och uthlofwar bättring / då giöre offentelig afbööning uti Kyrckian / när Böön eller Predikan hålles.

Til thet Femte. Ytermehra / emädan hwar och en äger Oß / ſom / näſt Gudh / ſin högſta Öfwerhet / wyrda / lyda och trohet bewiſſa; Ty ſkal den utan nåder ſtraffas ſom en Förrädare / hwilken med förgifft / hemlige ſtemplingar och practiquer eller uppenbara ord och gärningar / rådh och dådh emot Oß / Hennes Kiärl:t Wär Gemåhl och Wåre Liifzarfwingar ſig förbryter / om det warder uppenbahrt / och med ſkähl och wittnen honom öfwertygat / at han ſådant hafwer hafft i ſinnet / faſt än han ſitt upſåth uthi ſielfwa wärcket icke hafwer kunnat fullborda.

Til thet Siette. Hwilken til Wåra Fiender / eller then Nation, til hwilken Wij Oß ringa hafwa at förtro / några budſkap med Bref eller ellieſt ſkickar / uthan om Wåre Befallningzmäns wetſkap och willie / och ſedan kan pröfwas / at ſådane Buſkap hade kunnat Oß och Cronan wara præjudicerlige, den ſtraffes effter den förſta punct i Örebros Stadga til Liif och Godz.

Til thet Siunde. Ware Lag ſamma / om någen / en annan / än thet weta bör / inrijkes uppenbarar / det Wij wele hafwa ſecret och löhnt hållit / och deß uthſpridande ſedan kunde wara Oß til hinder / ſkada och förderf.

Til thet Ottonde. Hade någen wetſkap om ofwanbemelte förräderij / ſom på bahnen war / och det i tijd icke uppenbarade / wari med den ſkyldige under liika ſtraff: Men uppenbarar han det / at den andras onda opſåth i ſå måtto betages / då wari berättigad til helfften af den ſaakgifnes Löösöre / än han til ſaken bindas kan. Hafwer och hans upſåth icke warit ſå argt / och ſtraffet med honom derföre lindras böhr / då wele Wij icke des mindre betänckia honom med en åhreſkänck / ſom ſin huldhet och åhuga om Wär och Rijkſens wälfärd hafwer påſkijna låtit.

Til thet Nijonde. Wette och Wåra Förſnidare / at the uthi mindre betänckiande icke komma ſkole / hwar de af wahnhug och ſäkerhet tilbaka ſättia de Credentze-Ordningar / ſom Wij wele wid Wär Taffel-upwachtning ſkole i acht tagas / kommer och någen drucken

för

för Wår Taffel / och där igenom ofwanbemelte Ordningar försummar / eller ellieſt orimmeligen ſig förhåller / ſitte förſte gången några dagar i arreſt, och miſte där ofwan upå ſin halfwa åhrs löhn. Gör han det offtare / förwijſes Hofwet.

Til thet Tijonde. Sedan effter Wij wele Wår Hoff-Stat under Wår Rijkz-Marſkalcks Diſpoſition hafwa förtrodt och committerat, ty ſkole alle der under begrepne Embeten / det ware ſig högre eller lägre / bewijſa honom Reſpect, hörſamhet och lydno / uti alt det han til Wår Tienſt biuder och befaller. Förſummar någon at uträtta det honom befalt är / ſtraffes med fängelſe / eller annan i Hofwet ötwelig diſciplin, effter ſom Perſohnen är til. Gifwer någon åhrerörige ord ifeån ſig / eller ſätter ſig emot Rijkz-Marſkalken med wåriande hand / miſte lijfwet.

Til thet Elloffte. Det ſamma wari förſtåndet om Öfwer-Cammarherren / Hoffmarſkalken / Hennes Kärlekts Wår Elſkelige Gemåhls Hoffmäſtare / och the / ſom deras ſtellen förträda; Så och Rijkz och Hoff Stallmäſtaren; Rijkz- och Hoff Jägmäſtaren / ſå wijda the til wår tienſt något hafwa att biuda och befalla.

Til thet Tolffte. Ey heller ſkall något i Hofwet påbiudas eller å nyo begynnas / med mindre ſådant förſt gifwes Rijkzmarſkalken tillkänna / och hwad han där uti för godt och gilt anſeer / det ſkall efterkommas.

Til thet Trettonde. Så ſkall hwar reſpectera åhra och hörſamma den / ſom öfwer honom hafwer at biuda / och hafwe det ſamma at niuta af den ſom hans budh och befallning är plichtig att efterkomma.

Til thet Fiortonde. Talar någon uthan om Commando å Wår Rijkz- eller Hoffmarſkalk / ÖfwerCammarherrar / Hoffmäſtare eller andre höge Embeten / under Wår Stall- och Jägerij-Stat det deras åhra och goda namn förnär är / och kan det ey fulltyga / ſtraffes till lijfwet / utan han niuter / med Intereſſentens förbön / Wåra nåder; Men dre orden ellieſt förſmädelige och ländа icke till Hans Åhras förkleining / ſom dhe angå / då ſtraffas till afbön / hächtelſe eller arbitrariè, ſom Perſonen och orden kunna wara till.

Til thet Fembtonde. Förbinde ſig några tilſamman / tre / Sex eller flere / förwägrandes Sig att efterkomma / hwad dem af Wå-

re

re Befallningz mån till wår tienst budit och befalt warder / så at igenom sådana förbindning någen åwerkan eller Wåldzgerning sker / eller någon olydno och Skalkhet styrkes / hwilke sig sådant understå / straffas til lifwet / om de icke niuta Wåre serdeles nåder. Och skall den icke unwijka Lijfzstraf som till sådane förbindning finnes wara uphofwet. Dhe andre / som där till kunna wara läckade och öfwertalte / plichte med Gatulopp och Wår-tiensts förwijsande.

Til thet Sextonde. Där och så kunde hända / at kost- och uthförningz-penningar / eller hwad i deß ställe bör gifwas / sampt löhningar på bestämdan tijd icke erläggias; Så skall lijkwäll ingen understå sig med hoot och påckande dem at anfalla / som sådant i wårjo och befallning hafwa / uthan klaga det ordenteligen för sine förmän och låtha råda der på böther. Dierfwes nu någen / antingen innan eller uthan förbindning i Hoffwet / eller på Wåre Slott och gårdar / öfwerfalla dem / som något hafwa i befallning och antwarning / Nembl. Fodermarsk / Fogdar / Skrifware / Kiök- och Källarmästare / Skaffare eller Wagare för maat / öhl och annan uthföring / den sådant gör / hafwer förwärkat halßen / om det är en Karl / och han hafwer giordt sår / blånat eller blodwijte. Är det en dräng / då miste ryghuden / och förwijsses Hofwet.

Til thet Siutonde. Icke heller skole förbem:te Embeten bruka ond och onnyttig munn / när någen sin beskedde deel af dem fordrar / eller medh swärjande ock påckande sig betee / när dhe något uthgifwa. Finnes någon så olydig / den wahrnes och tiltales första gången / bättrar han sigh ey dermedh / ligge annan gången i tornet / och tridie förwijsses Hofwet.

Til thet Adertonde. Hwad här till om hörsamhet och lydno är meldt / det hafwe sigh alle dhe / som i Wårt Fruentimber upwachta / emot Wår Hoffmästerinna att ställa sig till efterrättelse.

Til thet Nittonde. Ingen tale å Wårt Fruentimber / det deras ähra och goda rychte för när kan wara / utan han weth det fulkomligen at bewijsa; Eller straffas effter den 14 punct i deße articklar. Men förnimmer man något otilbörlighet i Fruentimbret å gånge wara / och blifwer sedan uppenbart / att han därom hafwer hafft wetskap / och lijkwäl tegat der till / då wari han i lijka straff medh den / eller dhe / som i Hoffwet något otienligit Commiterat hafwe.

Tiugonde

Digitized by Google

Til thet Tiugonde. Såsom Wåre Hofftienare skola sig emoth deras förmån med respect och hörsamhet betee / så anstår dhem icke mindre / at förhålla sig emoth hwar man / och serdeles sin medtienare / med spächt och ett fredsamt Lefwerne. Finnes någon så öfwerdådig / at han manar en annan til slagh / som i frid gerna lefwa wille / och den som annan mahnte / får der öfwer skada til Liif eller Lem / wari ogilt. Giör han å then andre sår eller blodwijte / wari thet i twebóthe / och miste der åfwan på sin åhrslöhn.

Til thet Tiugonde första. Drager någon wårja eller knijf uti Wår Cammar / audientz Sahl och andre gemächer på Wårt Residence, och giör dermedh skada / miste lijfwet. Skeer det på Bårggården eller innan Borgfrijdh / miste handen. Drager han wårja eller knijf på förbem:te orter / med wredzmodh / ändoch han ingen skada giör / ristes knijf genom hand / jemwäl och / när någon gifwer annan kinpust. Giör en dräng det / miste Rygghuden.

Til thet Tiugonde andra. Borgfrid skal hållas och räknas / ty när Wij Persohnligen med Wårt efterföljande Hoff städde åre / eller där Hennes Kärl:t Wår Elskelige Gemåhl wistas / det ware sig på wåre Slott / Gårdar / eller annorstädes.

Til thet Tiugonde tredie. Finnes någon orolig Karl eller dräng uthi Wårt Hoff / som altidh söker trätor och slagzmåhl / den skall mista sin Tiänst / om han öfwer andra gången dermedh igen kommer.

Til thet Tiugonde fierde. Så skole och Wåre Hoff-Tienare om nychterhet sig beflijta / hoo som är begifwen på Swalg och dricken-skap / så at deraf ett ogudachtigt lefwerne förorsakas / och Wår tienst försummes / en sådan skal intet lijdas i Wårt Hoff.

Til thet Tiugondefembte. Ingen lägge sig annorstädes til quarter, än der han af Gårdzhoffquartermästaren beskedder warder; hwar annars giör / då betale icke allenast af sitt egit / hwad han förtärt hafwer / utan plichte der öfwan på med fängelse.

Til thet Tiugondesiette. Hwilken som någon wåldgäster / så att deröfwer blifwer klagat / och bewijst skadan af något wärde wara / straffes som en Råhnsman; Samma Lagh wari / der någon Hofftienare / antingen han fölier Oß på resor / eller warder af Oß förstickat / trugar sig til hästar och annat utan wedergällning; Bry-

tes och hemfridh å Wärden / hans hustru eller hion / straffes effter det 27 Cap: Konungz Balken i L:Lagen.

Til thet Tiugunde Siunde. Dräper någon Hofftiänare annan / miste lijfwet utan nåder / om han warder gripen wid färska giärning / eller å flyande foot / säger han / det wåda eller nödwärn hafwer warit / pröfwe Borgrätten / hwad ther om sant är / och döme ther efter.

Til thet Tiugunde Ottonde. Slår någon emot Wachtmästaren / / när honom är befalt / at antasta någon för sin brott eller miß gärning / miste handen. Wachtmästaren bör ock med besked handtera ther han bör fast taga.

Til thet Tiugunde Nijonde. Hwilken som dräparen icke grijper / om han det någorledes giöra kan / utan låter honom undkomma / eller honom fördölier och bortskyndar / den sådant giör / deles til mindre man / Om för när skyldskap skull icke kan uhrsächtas.

Til thet Trettijonde. Hwilken som annan stinger / hugger eller slår / tå han är säfwande / liggiande eller sittiande / och sådant utan någon redelig förwahrning / den samme achtas och hålles för mindre man; kommer ther dråp i / tå miste dräparen lijfwet / utan nåder. Samma Lagh wari / om någon slår på annan / som intet hafwer i handen / eller brukar för-dehls wärja / såsom spänd Bößa / Spiut eller annat sådant emot Swärd.

Til thet Trettijonde Första. Hwilken Hofftienare / som lägrar någon Mödh eller qwinna / hwilken kan wara betrodd at upwachta i Wärt Fruentimber eller Fatheburs stufwa / straffas derföre som en otrogen Tienare / och förwijsses Hofwet med onåder utan löhn.

Til thet Trettijonde Andra. Stiäl någon innan Borgfrid af wärt Silfwer eller Husgerädh / och tiufnaden öfwergår 10 R:dalers wärde / hänge för brott sitt. Sker thet af en öfwermaga / miste Rygghuden. Är tiufnaden wid eller under berörde wärde / då löpe för hwarie 5 Daler S:mynts wärde åter och fram Gatulopp igenom ett Compagnie Soldater. Ware under detta straff / så dhe / som i Hofwet och under Guardiet tiena / som andre / dhe med Tiufnaden begrijpne warda.

Til thet Trettijonde Tredie. Den som hafwer bewijsligit wederlag med en Tiuf / dölier och nöter med honom / ware med tiuf-

wen

wen under lijka straff. Men bekommer någon det / han icke wiste det stulit wara / då lefwereras sådant dijt / dådan dhet stals / och han giöre sig uhrtiufwa med köps witnom eller fångamans framwijsande.

Til thet Trettionde Fierde. Hwilken sig fördristar / at bära öhl eller maat af wårt Slått / hemligen eller uppenbarligen / utan Wår Rijkz-Marskalcks tillstånd och wetskap / warde derföre första gången med fängelse straffat / sker sådant offtare / straffas som annat Tiufwerij.

Til thet Trettionde Femte. Hoo af wåre Oeconomis betiente något förslösa / eller annorledes / än dem befalt är / anwända / wederläggs skaden / och plichte med fängelse första gången / warder han offtare der med beslagen / förwijsses Hofwet som en otrogen tienare.

Til thet Trettijonde Siette. Den som någon upbörd hafwer under händer / och kan beslås / at han derföre giör orichtig och falsk räkning / det hålles och straffas / som annat tiufwerij. Wari och den för en otrogen tienare hållen / som något på credit eller contant uphandlat Godz / högre til Bokz förer / än det skäligen kan och bör betalas; än pröswas kan / at han sådant directe eller indirecte til sin fördehl giordt hafwe.

Til thet Trettijonde siunde. Hwar som för Wår skuld på sådana uphandlingar / bör hafwa noga upsicht / och seer dermed igenom finger / hålles för den / som sin Herres och Konungz Bud och Befalning förachtar.

Til thet Trettijonde Ottonde. Tager någon utföringz penningar / eller Höö och Hafra / som Wij hwar och en efter giord ordning bestå / och håller derpå inga / eller sådane hästar / hwarmed han Oß antingen hemma eller på tog ingen nöyachtig tienst giöra kan / honom skal afkortas på hans Löhn / hwad han til upföring upburit hafwer / och där han offtare sådant om sig spöria låter / achtas för den / som sin Konungz och Herres heder och tienst afskiär och försummar.

Til thet Trettijonde Nijonde. Understår sig någon uthi Wårt eller Wår Rijkz- eller Hoff-Marskalcks samt Hoffmästares nampn något at begiära utur Kiök / Kållare / Skafferij eller Conditorii, det som Wij / Wår Rijkz- eller Hoff-Marskalck och Hoffmästare icke hafwa befalt /

falt / den skal derföre / efter som brottet kan wara til / straffas / och efter lägenheten förwijsas.

Til thet Fyratijonde. Hwilken / som tillägger någon annan thet heder och åhra angår / tilbiudandes sig fullkomligen sådant wela bewijsa / och orkar thet ey giöra; stände samma straff som then andre / der han til saken hade kunnat winnas / uthstå borde; Med mindre / den som saken angår / beder för honom. Sker sådant af hastighet och brått mode / det han sedan hwarken wil eller kan bewijsa / tå skal han begära wänskap / och giöre den andres uppenbahra enskyllan i gode wäns närwaru.

Til thet Fyratijonde Första. Wette och Wåre Hofftienare / hwar för sig i synnerhet / så emot hwar man / som inbördes / at innehålla / med obeqwämlige ord / hwilka dhe och hälst wara kunna / så at den som benägen är / at läggia en annan lack och lyte på / och dermed efter förmahning icke afstår / skal tillijka med den / som gärna söker och inmänger sig i fåfänge tråtor / dhe honom icke angå / skaffas utur Häfwet. Deslijkes hålles ock det för en otidighet / när man på otienlige orter mahnar annan ohöfligen om gäld.

Til thet Fyratijonde Andra. Ehoo som förachtar fremmande Nationer, hwilke de ock hälst äre / och med ord och gärningar otilbörligen dem öfwerfaller / skall som en otidig Sälle ifrån Hofwet söndras. Sker ock någon af fremmande öfwerlast / klage sådant ordenteligen / och hemnes icke sielf / widh straff / som förbemält är.

Til thet Fyratijonde Tredie. Ingen mänge sig uti den andras ämbete / utan förrätte med flijt / det honom är befalt / hwar annorledes gör / straffes arbitrarie.

Til thet Fyratijonde Fierde. Det skall härmed Wår huusgerädz och Silfwermästare / samt Fateburs hustru och flere / som något af Wårt Silfwer eller huusgeräd och annat hafwa i antwardning strengeligen wara förbudit / något Silfwer eller huusgerädh / antingen Tapeter / himblar / Sängekläder / Bord-dukar / Servietter, Lius-Cronor / och slijkt / ehwad nampn thet hafwa kan / at uthlåna utan Wår och Rijkzmarskalkens särdeles wettskap och willie. Hoo som thet giör / skall icke allenast wara förtänckt / at swara til det som i så måtto förkommer och mißfars / uthan ock mista sin tienst / der saken af något wärde är / och han annan eller tredie gången warder beträdder.

Til

Til thet Fyratijonde Fembte. Där någon solennitet förhanden war/ antingen med Extraordinarie Gesandters/ eller mindre Sändebudz upförande och audientz; Då skole alle Wåre Cammarherrar/ Hoff-Junckare/ Pager, Laqueyer, samt andre/ the hoos Oß til Wår heder upwachta böre/ wara tilstädes: Försummar det någon öfwer förste gången (då han härdt derom af Wår Hoffmarskalck och Hoffmästare tiltales) blifwe andre och tredie gången derföre i arrest, och miste en Månadz Kostpenningar/ försummar han thet flere gånger/ wari skild widh sin tienst. Det samma förstås ock om måhltijdz tijder.

Til thet Fyratijonde Siette. Reser någon ifrån Hofwet utan Wårt och Rijkz-Marskalkens loff och minne/ miste sin åhrs löhn och förwijses Hofwet.

Til thet Fyratijonde Siunde. Reser någon med lof/ och blifwer längre borta/ än lof gifwit är/ och sådant utan laga förfall/ då ligge så länge i fängelset/ som han olofwandes hafwer borto warit/ eller miste för hwar weka en Månadz Löhn och Kostpenningar. Blifwer han han öfwer bestämdan tijd en heel månad ute/ miste sin halfwa åhrs löhn och Kostpenningar. Blifwer han längre/ miste altsamman/ och stället besättes med en annan.

Til thet Fyratijonde Ottonde. Warder någon skickat the ärender/ som Wår egen Wälfärd eller Wårt Rijke äre högt angelägne/ och sig däruti/ utan laga förfall försummar/ til Wårt och Rijkssens skada och förderf/ miste liifwet. Är det mindre åliggiande/ plichte med en månadz fängelse wid watn och bröd.

Til det Fyratijonde Nionde. Hwilken som är beskedder/ at följa Oß på något tåg eller resor/ och dölier sig undan/ miste sitt Frelse och Adelige Rättighet/ om det är en Adelsman/ är det en annan/ förwijses Hofwet.

Til thet Femtijonde. Försummar någon sin wacht/ där han för Wåre och Hennes Kårl:s Wår Elskelige Gemåhls Cammar och Förmaker natt och dag beställer är/ eller finnes å wachten sofwande eller så drucken/ at han sin tienst ey förrätta kan/ eller kommer larm åstad/ straffas efter den 51/52/53/ och 54 Punct i Krigz Articklarne til liifwet/ utan han niuter Wåra serdeles nåder.

Til thet Femtijonde Första. Hwar som på wacht skadder är/ achte med flijt eld och annat/ ther skada kan affölja; hoo thet förſummar/ och pröfwas kan/ at någon förmedelſt tilbörlig achtſamhet hade kunnat sådan skada förekomma/ wari lijfſak/ än märckelig skada skeer.

Til thet Femtijonde Andra. Hoo som Wär Hoff-Cammarerare och Bookhållare i rättan tijd icke tilſtäller beſked och richtighet/ ſom til deras räkningars inrättande wedertarfwes/ briſte derföre af hans åhrslöhn/ effter ſom förſummelſen är til och Rijkz-Marſkalken godt tycker.

Til thet Femtijonde Tredie. Ingen tage någon tienare an/ utan han hafwer Paßport af ſin förre Huusbonde. Får och någon tienare icke kläder och annan nödtorfft af ſin Huusbonde i rättan tijd/ då må han för Wär Rijkz-Marſkalk klaga honom an/ och niute de bägge/ hwad ſkäl och rätt kan wara lijkmätigt.

Til thet Femtijonde Fierde. Hwilken ſom hafwer någon ſiuk ſtallbroder uti Wärt Hoff/ det wari af hwad ſtånd det wara kan/ då ſkal den enes plicht wara/ at draga omwårdnad om den andre uti hans ſiukdom/ och fordra hos Wär Rijkz-Marſkalck/ hwad til den ſiukas Chur och plägning tienar. Förſummar någon det/ ſå at den ſiuke döör af wahnryckt/ då förwijſes den Hofwet/ ſom om hans tilſtånd hade wetſkap/ och det ey uppenbahrade.

Til thet Femtijonde Femte. Så ſkole Wåre Hoff-Cammererare och Caſſeur, när dem om någon ſiuklig Hoffbetientes tilſtånd warder tilkänna gifwit/ tijdigt taga ordre hoos Oß eller Wär Rijkz-Marſkalck/ på det/ ſom til den ſiukas upräthelſe behöfwes.

Til thet Femtijonde Siette. Under denne Borgrätz dom höre och Wåre Stall- och Jägerij betiente/ och ſkole Rijkz- och Hoff-Stallmäſtaren/ Rijkz- och Hoff-Jägemäſtaren wara tilſtädes/ när ſaken någon deras underhafwande angår.

Til thet Femtijonde Siunde. Alt hwad i deſſe Articlar icke är uthtryckt/ thet rättes och dömes efter Sweriges Lag och Laga Stadgar. Och ſkole deſſe Articlar 4 gånger om åhret/ Juul och Påſka/ Midſommar och Michaelis tijd upläſas.

Trans-

Digitized by Google

TRanſſumpt af Kongl. May:tz Religions Stadga / dat. Stockholm den 25 Junii 1655.

DÄr och ſå woro / at någon / dhen må wara af hwåd Religion han wil / eller prætenderar wara / finnes i wårt Rijke / och des underliggiande Provincier, ſom fördriſtade ſigh med ord eller gierningar at förſmåda eller förtala Gud / hans helige ord / och wår Chriſteliga Gudztienſt / den ſamme ſkal derföre fordras til förſwar / och dher han befinnes wara ſkyldig / då efter beſkaffenheten / af hans brott / plichta och lijda ſtraff efter lagh / eller om ingen wiß lag wore ſtadgat öfwer ett ſlijkt brått / ſaken då lämbnas til wårt nådigſte uthſlag; Men enkannerlig ſkal dhen ſom öfwertygas at hafwa ſig förgrijpit emoot Gud med en groſ blasphemia efter föregången Doom förſt caſſeras ifrån ſin tienſt / och ſedan bliſwa ſtraffat til liſwet.

TRanſſumpt af Upſala Academiæ Conſtitutioner den 27 Junii Åhr 1655.

Caput. I.

§. 3. ACademiæ jurisdictio ſit diſtincta ab urbis Upſalienſis Jurisdictione.

§. 4. Jurisdictio illa ſit in omnia Academiæ membra, atque prout fuſius determinatur in privilegiis Academiæ Upſalienſis in cauſis civilibus & criminalibus, in quibus omnibus dijudicandis leges regni in judiciis aliis uſitatæ, atque conſtitutiones ſequentes obſervandæ.

§. 5. Majores autem criminales cauſas, quæ mortem aut membri amputationem ſeu mutilationem pœnæ loco inferunt, Senatus Academiæ cognoſcet, judicabit, & communicatâ re cum Cancellario ad ſupremum Regis Judicium referet. Quod ſi ſupplicium â Sacra Regia Majeſtate remittatur, mulcta fiſco Conſiſtorii cedet, juxta Academiæ privilegia.

§. 6. Læſæ tamen Majeſtatis crimen Regiæ Majeſtatis cognitioni & judicio reſervetur.

§. 7.

Digitized by Google

§. 7. Reliquarum quoque quæ in cives Academicos constitui solent pœnarum Senatus Academicus jus habeat, ut sunt, mulcta, carcer, relegatio temporaria, quæ existimationem minuit, & perpetua quæ eandem absumit.

Caput VI.

§. 3. Adsessores singuli una cum Rectore, pro eo, quò Consistorio obstricti sunt juramento, suam Sententiam candidè, apertè & modestè dicent, nec se metu aut gratia à dicenda veritate absterreri patiantur. Plura autem suffragia concludent.

§. 4. Quod si vel hic vel alio quoque casu paria fuerint suffragia, connumerato Rectoris; Sententia Procancellarii expetita controversiam, denuò in ordinario Consistorii loco propositam decidet.

§. 6. Quæ in Consistorio dicta deliberataque fuerint, nemini liceat in fraudem alicujus ex Collegis vel totius Consistorii sub pœna perjurii legibus definita eliminare.

§. 7. Nemo ex Professoribus Patrocinium suscipiet eorum, quos novit vim vel injuriam alicui intulisse.

Caput VII.

§. 1. Primam Instantiam vel solus Rector, vel si opus fuerit, Secretario adhibito habebit.

§. 2. Quod si hic sine disceptatione res decidi aut componi non possit, eam ad Consistorium vel minus vel majus pro causæ cujusque conditione remittet.

§. 3. Partes plenæ audientur, ut negotium rectius cognosci possit, sine tamen prolixo processu, nisi magnitudo causæ aliud postulet atque tum in capitalibus præsertim causis consuetudo Judiciorum hujus Regni observabitur.

§. 4. A Minori Consistorio ad Majus provocare licebit, sed statim ac ut dicitur, stante pede, si causæ æstimatio quadraginta quinque thaleros excesserit, idque depositis in Judicio tribus marcis.

§. 5. A Majori Consistorio ad supremum Regis Judicium adpellare permittetur in causis civilibus ubi lis centum unciales thaleros excesserit, idque intra octiduú & depositis in Consistorio 20 marcis.

§. 6. Et quoniam Sacræ Regiæ Majestati placet, ut certæ quædam causæ ad Cancellarium Academiæ referantur in iis illa observabuntur, quæ cap. 2, §. 5. constituta sunt.

§. 7.

Digitized by Google

§. 7. Non autem id fiet, nisi status Academiæ in discrimen vocetur, aut Rector ab aliquo læsus fuerit. aut alia gravissima controversia tractetur, quâ concuti possit Academia.

§ 8. Nec ab hoc judicio permittetur provocare, sed supplicationibus apud S:m R:m M:m res agetur.

§. 9. Neque licebit senatui Academico alienam jurisdictionem usurpare: occupabitur verò in rebus personas & statum Academiæ concernentibus.

Tranſlumpt af Konung CARL GUSTAFS Resolution för Swea Hofrätt om Hoorkohnors böters fördubblande. Giötheborg den 23 Aprilis Anno 1658.

§. 4. Hornes böthe fördubblas / lika som Mans personernes / hwilket syntes Kongl. May:t af sidstwa Resolutionen 1615. gifwen / wara til at aftaga / och således wil Hans Kongl. May:tt hafwa honom förstående.

Patent om Tullbetienternes Förswar. Dat. Giötheborg den 12 Maji 1658.

Wij CARL GUSTAF &c. Giöre witterligit / at effter såsom Wij hafwe nu å nyo låtit öfwerse och corrigera, som ock på trycket utgå then lille Tull Qwarntull- och Acciis Ordinantien, efter then bewillning / som sidst på Riksdagen skiedde uthi Stockholm åhr 1655; Altså wele Wij härmed hafwa Wåre trogne Undersåtare uti Swerige / Finland och underliggiande Provincier alfwarligen förmanat och warna låtit / at de sig efter förbem:te Tull- och Accis-Ordning rätte / och ingalunda deremot sträfwe / upsätte och emotwilligen ställe / utan godwilligen utgifwe hwad Ordningen inne håller och förmåler / doch ey mera; Såsom Wij ock wele hafwa them förmanat och warnat / at the wåre ther til förordnade tilsyns-

och upbördzmän/ all tilbörlig heder och respect til theras Embetes behörige förrättande/ bewisa/ icke giörandes them eller theras underhafwande/ något intrång eller meen/ uti theras kall och tienst/ och ey heller med några oqwädins ord förſmäda/ såsom för thetta af många obtänckte och orolige menniſkior är händt och ſkiedt. Tywele Wij härmed af Konungzlig macht och myndighet hafwa anammat och tagit/ som Wij och i thetta Wårt Konungzlige bref kraft/ tage och anamme åfwanbem:te Wåre tilſyns- och upbördzmän/ alle/ af lille Qwarn- Tull- och Accisen, så wäl som theras underhafwande tienare/ folck och hion/ uti Wårt Konungzlige hägn/ friſd och förſwar/ och ther någon hafwer dem at tilltala/ tå ſkal thet ſker för Lag och Rätta/ och elieſt icke/ så framt saken af så ſtort wärde är; och på thet/ at någon ſig med owettenhet eller oåtwarning icke ſkal hafwa at entſkylla/ tå hafwe wij warit förorſakade/ detta Wårt öpne Bref at låta utgå/ och therhoos alfwarligen ſtadga/ at hwilken ſom bliſwer å färſka gierning beträdd och beſlagen/ eller med witnen ſtädligen öfwertygad och tilwunnen/ at han oftabem:te Wåre deputerade Tilſynes- och Upbördzmän/ eller theras underhafwande/ med oqwädins ord/ Smädeſkrifter/ hugg och ſlag öfwerfaller och antaſter/ eller elieſt något wåldſambligit tilſogar/ then ſamme ſkal efter en föregången ranſakning och domb/ efter ſom brottet är til/ plichta effter Lag/ och ther oſwan uppå förſta reſan böta 40 Daler/ andra reſan 80 Daler S:mynt/ och trädie reſan wara thet ſtraff underkaſtat/ ſom i Placatet, Anno 1623. af Sal. Konung GUSTAF ADOLPH then Andre och Store Höglofl. i åminneſe utgångit/ och publicerat är/ ſåſom Wår Fredz och Förbudz brytare ſtraffas til liſwet; Wij wele fördenſkull härmed hafwa hwariom och enom af wåre trogne Underſåtare alfwarligen åtwarnat för ſin egen olycko/ och ther hos förmane/ at the ſig efter thetta Wårt Påbud regulere och rätte/ ſå kiärt them är at undwijka thet ſtraff/ ſom häruti förmält ſtår/ thet hwar och en wet ſig efterrätta.

CARL GUSTAF

Träns-

TRanssumt af Kongl. May:tz Bref til Swea Hoffrätt/ at Kongl. May:tz Bref ey skola præjudicera någon i deß Rätt. Stockholm den 12 Decemb. Anno 1660.

MEn såsom Kongl. Bref äro emillan komne/ hafwer Under-Domaren icke understådt sig Saken utan befallning uptaga. Wij hafwe därföre skattat för skäligt Eder anbefalla/ om denne twists beskaffenhet at cognoscera; Och der J förnimme N. N. uti sin Rätt härigenom wara præjudicerat, hafwen J då at restituera Saken in integrum, och ordinariâ viâ juris, til ändskap at befordra/ låtandes i medlertijd ågångne Klagebref bliswa in suspenso, efter som Wij icke willia tillåta/ at någon i sådana händelse skal uti sin hafwande rätt bliswa præjudicerat och betagen.

TIl Hoffrätterne at Underlagmännen icke skole så promiscue giswa Confirmationer på Häradz Dommarne. Stockholm den 4 Maji 1661.

WIj CARL &c. Effter som tro Mån Herr Præsident och samtel. Assessores uti Wår Hoff-Rätt/ för Oß hafwer sig Wår Adell och Ridderskap nu på siste hållne Rijkzdag här i Stockholm underdånigst beswärat/ at Underlagmännerne promiscue giswa Bref och Confirmationer uppå Häradz-Dommarne/ Allmogen til onödig beswär/ der intet Wad eller Appellation ågången är/ hwarföre aldenstund Wij och thet helt obilligt eracktе/ ty är Wår nådige willie; det J och den som sådant angår/ alfwarligen befalle/ at härefter ånteligen dermed affstå och innehålla.

HEDEWIG ELEONORA.

P.B. L.K. C.G.W. M.G.D.L.G. G.B.

I. Klingstedt.

Digitized by Google

KOngl. May:tz Ordning och Taxa, på the Domar/ Bref och instrumenter, som af Rätterne på Landet och i Städerne Parterne bliſwa meddelte. Stockholm den 18 Julii 1661.

MJj CARL &c. Giöre witterligit/ at effterſom Rijkſens Ständer uti näſtförledne Rijkzdag haſwa af oß i underdånighet begiärat/ at Wij af tijdig förſorg för Juſtitiæ-wäſendet wille them förſee med en wiß Taxa, på dhe Domar/ Bref och Inſtrumenter, ſom för Rätta paſſera; Så haſwe Wij dhet ſamma haft ſå mycket mehra uti nådigt betänckiande/ ſom Wij befinne ſamma theras begiäran ſig uti ſtiähl och billigheten grunda/ effter ſom thet i ſig ſielfft är berömmeligit och Gudi behageligit ting uti ett wälbeſtält Regemente/ när Lagh och Rätt hwariom och enom ſtår öpen och med minſte beſwär och omkoſtnat bliſwer uthdehlt och ſteppat; Men theremot är thet i ſig ſielfft ſtraffwärdigt och förargeligit/ när Juſtitien bliſwer ſtegrat och ſåſom för penningar ſåldt/ effterſom then fattige/ ſom Rätten måſt tränger at åliſta och minſt haſwer at betahla med/ tå anten bliſwer ſtängd ifrå Rätten/ eller om han thertil kommer/ måſte han för medellöſa ſkull låta de Domar och Documenter bliſwa qwarre/ ſom honom elliest högnödige wore och framdeles kunne tiäna til at förekomma mycken twiſt och oreda med. Wij haſwe altſå här öfwer en wiß Taxa och förordning låtit författa/ ſom för Parterne kan wara drägelig/ och the ſom omaket haſwa ſlijke Acter at uthdela och förfärdiga någorlunda belönte med/ doch dhe fattige här under icke begripne/ hwilka man är ſkyldig gratis och utan wedergiällning i ſådane fall at tiäna. Och är Wår nådige willia at ſamma Taxa ſkal wärckſtällas uti alla dhe Landzorter/ ther Sweriges Lagh haſwer ſin gång/ men i the andre Provincierne, ſom haſwa deras ſerdeles Lag och Receſſer, ther hälles och achtes/ ſom för detta hos them haſwer warit brukeligit och Pacta medgifwa.

TA-

TAXAN på Landet.

	Sölf:mynt Dal.	öre.
Skrifftl. Citationer som af Domarne sielf gifwas/ betalas med	-	8
Doch dermed icke förtagit öfligit bruuk effter Lag/ som skier af Ländz- eller Fiärdingzmännerne/ för Fastebref på en heel Gård gifwes	1	16
För en half	1	16
Men för ett Säteriz eller ther flere Gårdar uti ett kiöp begripes/ gifwes	4	-
Häradz Bewijs med Häradz Signete	-	16
Men andre Bewijs/ Extracter af Protocollen och Attester	-	4
Inteckningar/ Attester och Relaxationer, Immissioner uti faste Godz/ Wärderingz-zedlar och annat slijkt	-	8
Skrifftelige Dommar/ Resolutioner och Förlijkningar/ som för Rätta skee/ och med Häradz Secrete bekräfftas gifwes före	-	16
Men för Copier utan Secret	-	6
Bördzbref	-	24
Recommendationer, Promotorialer och andre föreskrifftter som af Rätterne kunna begiäras under Häradz Signete	-	8
Fastebref på Skatträttigheter	-	24

TAXAN uti Städerne.

För store Gårdar och Stenhuus af 3000 Daler Sölf: mynt och ther öfwer	4	-
För mindre Gårdar och Stenhuus af 3000 Daler in til 500 Daler Sölf:mynt	2	-
För Gårdar af 500 Daler och ther under	1	-
För Gårdar af 100 Daler Sölf:mynt och ther under		24
Uplåtelse Bref på Tompter	1	-
Confirmationer på Byten	2	-
Bördzbref på Swenska eller Latin	2	-
Fullmächter/ Attester, Testimonia de vita på Latin och Swenska	2	-

	Sölf: mynt Dal.	öre.
Atteſtata om Skeptzparter eller Godz ſom borte äre bleſne på ett eller annat ſätt	1	-
Donationer, Contracter och Teſtamenter, ſom af Stadz Secretario med på ſkrifwande confirmeras	-	24
Burebref eller den ſom winner Burſtap	-	16
Paß för dhem ſom upſäya Burſtap	1	-
Paß för Reſande	-	16
Citationer ſkrifftelige	-	12
Certificationer	-	24
Sió-Paß	-	24
Recommendationer, Monitorialer, Mandatorialer och andre Föreſkriffter	-	16
Domar	1	16
Reſolutioner	-	16
Skattningz-zedlar	-	8
Upbudz-zedlar	-	8
Wigningz-zedlar	-	8
Inteckningar i Protocollen	-	8
Notarii Publici Atteſter och Proteſter &c.	-	16

Och är ſå detta ſom Wij för närwarande tiſd hafwe funnit för nödigt här öfwer ſtadga och förordna; Wij biude och befalle altſå alla dhem/ ſom detta i någon måtto angår/ ſärdeles Wåre Lag-och Under-Lagmän ſamt Häradzhöfdingarne å Landet/ ſåſom ock Borgmäſtare och Rådh i Städerne/ at the denne Wår behagelige Förordning ſig til efterrättelſe ſtälla/ icke eſtandes/ mindre twingandes någon mehra at gifwa/ än uti föreſkrefne Taxa ſpecificerat ſtår/ i betrachtande/ at hwar och en ſom Domare-Embetet bekläder/ är thes förutan af Oß förſörgd med ſin ſärſkilte Löön och underhåld. Til yttermera wiſſo ꝛc.

HEDEWIG ELEONORA.

(L.S.)

Senatores.

Kongl.

Digitized by Google

KOngl. Regeringens Resolution, uppå Swea Hof-Rättz Förfrågan om några Criminal Saker. den 14 Martii 1662.

TIl thet Första. Huru Qwinfolcken skulle straffas som förse sig ofta med Lönskeläger / effter såsom så ätskilligt straff därpå i Provincierne är / i det sommestädes / straffas de som Manfolcken / sommestädes halfparten så mycket?

Til thet Andra. Huruledes wid Hordomar / Mökränckning och Lönskeläger skal förhållas / om förbudblingen skal skee Arithmetice heller Geometrice, och effter Hans Kongl. Mayt:tz Anno 1658. gifne Resolutioner.

Resolv. Skal förhållas såsom för detta är observerat.

Til thet Tredie. Om the Hor- och Tiufwekonor / som offta komma igen / sedan the blifwa afwijste?

Resolv. Blifwer wid det som wanligit hafwer warit til wijdare Besked / sc. miste lijfwet om the effter igenkomsten peccera, elleft stå för Kåken.

Til thet Fierde. Om Karin Olufzdotter som giffter / hafwer hafft at beställa med twänne giffte Män / effter sin bekännelse / men the giffte Män neka til?

Resolv. Skal plichta effter maneret / och skonas med lijfwet.

Til thet Femte. Om en Bätzman Lars Oluffson / som hafwer försmådat och grufweligen swuret emot Herrans Nattward uti sitt syllerij åtskillige gånger?

Resolv. Mitigeres Hof-Rättens domb / och skäres ett stycke af hans Tunga.

Til thet Siette. Om them som til böthe effter Lag straffas / såsom så Hemgång / ärrerörrige Beskyllningar / lastande å sittiande Rätten / Criminals-Sakers nedtystande / och sedan intet hafwa in bonis, om the skola straffas til kroppen / heller med arbete / eller med några månaders fängelse til watn och bröd?

Resolv. At de straffas med några månaders fängelse til watn och bröd.

Kongl.

KOngl. May:tz Förordning angående Tartare och Zigeuner af den 14 Maji Åhr 1662.

WIJ CARL &c. Giöre witterligit / huruledes / ändoch för detta / hafwer warit påbudit / at Tartare och Zigeuner / icke måge tillåtas / at / och til pallera, och stryka öfwer Landet / effter theras willie; Så förnimme wij lijkwål ogiärna / at sådane Förbud / icke noga attenderes / utan fast mera synes wara råkade uti någon förgätenhet / effter som klagemåhl / för Oß inkomne / det bemälte Tartare eller Zigeuner / begynne hopigdt sig låta see uti Landet / farandes omkring uti provincierne, och jemte allehanda ogudachtighet / som af them begås / med spådomar / lögn och tiufwerij / samt andre oloflige medel / tilfogandes wåre Undersåtare ett stort beswär: Hwarföre ock Wij äre förorsakade mehrbemelte Påbud opreppa / och å nyo utgå låta / giöre ded här med och i dette öpne Breff krafft / jämwål befalle wåre Öfwer-Ståthållare / Gouverneurer och Landzhöfdingar / så ock Borgmästare och Råd i Städerne / at när de förnimme sådant partie wara förhanden / dhe då låta strax taga dem wid Hufwudet / och der någon ibland them finnes öfwertygat medh tyfwerij / eller annan otilbörlig ack och mißgierning / them / som för är wordit observerat, utan widare förfrågan och rättegång / låta straffa til lijfwet / men them andre köra uthur Gouvernementen, Höfdingedömen och Städerne / communicerandes ther om med näste Gouverneur, Landzhöfdinge eller Stad / at så snart the komma uthur thet ene Lähnet i det andra / eller uthur den ene Staden til then andre / den ock aiör det samme / och thet så wijdare / til deß de helt äre drefne uthur Rijket. Wij wele ock bemälte Tartare här med hafwa warnat / och alfwarligen förbudit / at dhe effter tre månaders tijd / effter detta Datum, icke fördriste sig / at finnas in om wårt Rijke / wid sådant straff / som här tilförende är förmäldt. Der alle som wederböre / hafwe sigh at effterrätta. Til yttermehre wisso / är detta med wårt Kongl. Secret, och wår Högtährade Elskelig kiäre Fru Moders / sampt de andre Wåre / och Rijkes respective Förmyndares och Regerinaz underskrifft bekräfftat.

HEDWIG ELEONORA.

P. B. A. L. N. B. M. G. D. L. G. G. S.

Kongl.

KOngl. May:tz Placat angående Revision öfwer Justitiæ Sakerna. Stockholm den 28 Junii 1662

WIj CARL &c. Göre witterligit / at ändoch Wij / af synnerlig nijt och omwårdnat om Justitiens tilbörlige förrättande / hafwe förundt dhe stridige Parter / som igenom Wåre Hoffrätters Domar förmena sig märckeligen wara præjudicerade och skadde / den frijheten / at dhe måge komma under Wår Revision och ytterligare omdömmande; Så förnimme Wij likwäl med stort mißhagh / huru een och annan samma Wårt förundte Beneficio mißbruka / i det de / förutan betänckiande om Sakzens art och beskaffenhet / anten hon är ringa / klar och odisputerlig / eller och af dhen wichtighet / at Wij där med beswäras måge / in distincte der med Oß öfwerlöpa / beswärandes Oß därhos med nye Documenter och Skäl / som dhe / uthi de nedrige Instantierne, anten af arghet eller försummelse / hafwa förtegat / görandes således af Wårt förundte Beneficio en ny Instantiam, som doch icke annat är / än afdömde Acters öfwerseende och nogare förhör; Så faller det och Oß mycket förtreteligit / i det Wij förnimme / huruledes den Revisions sökiande Parten / sedan han den äthniutit hafwer / låter hela Wärcket liggia nedre / ifrån det ena åhret til det andra / och sig i medler-tijd / hwarken om Citations uthwärckande / Acternes förfärdigande eller Sakzens päyrckiande / til dhet ringaste wårdar / uthan / der Revision skal gå för sig / måste den samma som under Revision är dragin / slijka beswär sig påtaga / hwilket doch i sigh sielff är oskäligit. Såsom Wij nu see / at under desse Procedeurer spelar en uppenbar Partens arghet / förmodandes sig på det sättet kunna draga Saken på länge-bäncken / sin wederpart uthmatta / och honom förhålla det han effter Lag och Skäl kan wara berättigat til; Så äre Wij orsakade slijk oreda at möta och förekomma med tiänlige medel; Hafwe altså stadgat och förordnat / effter som Wij här med stadge och förordne.

Til thet Första. Hwilken som hälst här effter täncker at sökia Wår Revision, skal i Wår Hoffrätt / för än han penningarne inlägger / afläggia sin Ed / mundtligen eller skrifftligen / at han samma Revision söker / icke af arghet och hämbdgirughet / eller at förhala

hala tijden och saken fåfängeligen uppehålla/ utan/ at han icke annars förstår/ än at han skal hafwa en rätt Sak at påstå/ och at han Action med möyelig flijt wil fortsättia.

Til thet Andra. Efter som man öfta förnimmer/ at sielfwa Principalen fuller skulle sig låta benöya med affagde Wår Hoffrättz Dom/ men bliswer offta til Revision äggiat och styrckt af Procuratoren, som sig förlustar at föra Saken uti widlyfftighet; Därföre skola Procuratorerne göra deras Eed/ at dhe icke annars kunna förstå/ än at dheras Principaler hafwa en rättferdig saak/ och skälig orsak den under Revision at fortsättia/ och at dhe ingen arghet/ wetterlig osanning/ eller andra funder willia bruka/ hwarigenom tijden kan förhalas och saken förmörckas.

Til thet Tredie. Ändoch Wij hade fog och skäl/ intet wijdare taga i någon consideration de Parter/ som för många åhr sedan/ så förr som uti Hennes Kongl. Mayt:z Dråttning CHRISTINÆ, jämwäl och Wår Sal. Herr Faders/ Glorwyrdigast i åminnelse/ Regementz tijd/ hafwa sökt Revision, men sedan den intet wijdare fullfölgt; Så hafwe Wij lijkwäl/ at ingen må hafwa orsak sig at klaga/ ännu förundt dem samma een wiß tijd/ innan hwilken dhe sig hos Oß måge angifwa/ på dheras Wederparter Citationer begära och Acta insinuera; Nembligen dhe som boo under Swea-Giötha- och Finske Hoffrätterne/ tree Månader/ men dhe uti Liff- och Estland/ 6 Månaders tijd/ ifrån detta Placatz Insinuations Dato i Hoffrätten; Wore nu någon så försummelig/ at han denne tijden icke togo i acht/ skal han af Oß intet wijdare bliswa hörd/ utan skal då den fälldte Hoffrättens Dom gå in rem judicatam, hwar efter Execution skal ställas/ och Parten deß föruthan wara skyldig at swara sin Wederpart för tagne skada/ Expenser och försummelse/ där öfwer berörte Wåre Hoffrätter skola resolvera; Uti hwilken händelse Wij wele meddela den klagande Parten Wårt Attestatum, de neglecta Revisione.

Til thet Fierde. Dhe som här efter tänckia Wår Revision at sökia/ skole uti Wåre Hoffrätter innan 8 dagars förlåpp/ både revision begära/ penningarne örläggia och Attestatum uthtaga/ hwilket när skedt är/ skola de/ ifrån Swea-Giötha- och Finlandz Hoffrätter/ innan 3 Månader; Men dhe ifrå Lifland och Öfwer-Landsrätten i Estland innan 9 Månader/ räcknandes ifrån Domens Dato,

Dato, sig uthi Wårt Cantzlie angifwa / och sedan öfwer Introducta Revisione taga ett bewijs / under Rijks Drotzets nampn / om han närwarande är / hwar och icke / då under en annan Rijksrådz hand / som hans ställe beträder ; Han skal ock wara förplichtadt / innan samma tijd begära Citation på sin wederpart / såsom ock compulsoriales pro edendis actis uthwärka / och der efter den anstalt giöra at acta i god tijd hoos Oß inkomma / på dhet Wår Secretarius Revisionis kan hafwa tijd dem igenom läsa och extrahera, förr än Citations Termin infaller / efter som ock Wåre Hoffrätter här med skal wara pålagt / emot wanlig betalning / samma acta oförsummeligen reenskrifwa låta / och på Wår Befalning extradera, så frampt dhe icke til förorsakade förfummelse swara wela.

Til thet Femte. När nu sattan Stämnedag infaller / skola bägge Parterne sig oförsummeligen inställa / och stadigt hwar Revisions Dag upwackta / til des Oß gifwes tilfälle Saken företaga ; Men wore Wij med andra Regimentz beswär behäfftade / den tijd Revisions tijman infaller / willia Wij då parterne en ny Termin föreläggia / på hwilken de comparera, och stadigt / som sagt är / upwackta skola / til des Saken kan til Doms företagas : Hoo detta utan laglige förfall förfummar / skal med det samma ifrån Beneficio Revisionis wara uthslutin / och der til intet ytterligare tilträde hafwa / utan der mot wara förtänckt / at refundera sin wederpart expenser, tagin skada och förfummelse / förblifwandes der hoos wid det / som Hoffrätten hafwer dömbdt.

Til thet Siette. Dock skal Parterne här med icke wara betagit eller förbudit / at sökia alla tienlige medel til förlijkning / effter som Wij giärna see / at dheras twistigheter på dhet sättet kunne ändas / allenast dhe Oß det samma låta förnimma / och igenom ett Attestatum af bägge Parterne underskrifwit / eller ellie st med publique Ingegle verificerat, bewijsa.

Til thet Siunde. Såsom bemelte Wår Revision intet annat är / än ett Examen Actorum prioris Instantiæ ; Så skal ey heller wara tillåtit / andra Documenter inläggia / än dhe som i Hoffrätten / och dhe nedrige Instantier hafwa warit brukade / med mindre dhe nyligen äre upfundne / och man kan pröfwa dem wara af den beskaffenhet / at the tilförende icke hafwa kunnat warit wid handen.

Til thet Ottonde. Dher Parterne begära at inläggia en Summarisk Deduction korteligen af Actis extraherat, skal dem å bägge sijdor sådant wara efterlätit / allenast der uthi intet nytt som kan förorsaka widlyfftighet och Sakzens uppehåll / indrages / ey heller måtte den samma wara öfwer ett eller halfftannat Arck lång / måste ock wara fattat på Wårt Swenska Tungomåhl / och skal samma Deduction Parterne Jnbyrdes communiceras / allenast at se och igenomläsa / om dhe det så begära / men intet til at skrifftteligen swara på / men wore der något / som serdeles swar behöfde / skal det skee munteligen / när Saken företages.

Til thet Nijonde. När någon af Parterne hafwer tappat / uti bägge nedrige Instantierne, och jemwäl i Wår Hoffrätt / och lijkwäl söker at komma under Wår Revision, skal den wara skyldig at ställa real Bårgen / hälst om dhet kan pröfwas / at han mehra af arghet än probable Rätt / söker sin Wederpart uti processen at uppehålla.

Och är så detta / som Wij wehle / så af Hoffrätterne som parterne uthi Revisions Wärcketz sökiande och förhållande / skal achtas; Hwilket alle som detta i någon måtto angår / hafwe sig at effterrätta. Til yttermehra wisso / är detta med Wårt Konunglige Secret, och Wår Högtährade Elskelige K. Fru Moders / samt dhe andre Wäre och Wårt Rijkes respective Förmyndares och Regerings Underskrifft / bekräfftat.

HEDEWIG ELEONORA.

P. B. L. v. d. L. C. B. M. G. D. L. G. G. B.

Til Jönköpings Hoffrätt Swar / at enom ey må tillåtas Ecktenskap at byggia med sin Moder Moders Brors Hustru / Stockholm den 18 October 1662.

Wij Carl &c. Wij hafwe Tro Mån / Herr Præsident och samptl. Assessores öfwersedt den Ecktenskaps handel / som N. N. hafwer före at inrätta med sin Moder-Moders Broders Hustru; och befinne at deße Personer i opstigande Swägerskaps Linea, så när äro förbundne / at dem ingalunda

da Ecktenſkap kan tillåtas / ehuru de ock efter förlofning hafwa barn ſamman aflat / och hade Wij fuller orſak / dem derföre exemplariter at ſtraffa / men ſåſom de ſamma ſin Trolofning hafwa grundat på Biſkopens tillåtelſe / ſå Wele Wij ſå låtat paſſera för denne gången; J wele fördenſkull berörde perſoner tilſäya / at de ſig herefter från hwarandra hålla / och til ingen widare beblandelſe inlåta wid liſſtraff tilgiörandes. Detta efterkommandes fullgiöre J Wår nådige willie.

HEDEWIG ELEONORA.

P.B. C.M. N.B. M.G,D.L.G. G.S.

KOngl. May:tz Placat och Förbud / angående allahanda Dueller, och otwungne Slagzmåhl / Stockholm den 23 Decembr. Anno 1662.

MJj CARL &c. Giöre witterligit / at ſåſom Wij icke utan ſynnerligit miſſbag förſpörie / huruledes Dueller och Slagzmåhl i Wårt Rijke / och der under ſorterande Provincier, tijd efter tijd / ibland them / ſom kunna af hwariehanda tilfälle och orſak / råka i twiſt och oenighet med hwar andra / mehre och mehre begynna at brukas och exerceras, hwar af icke allenaſt Gudz ſtraff på Landet i längden är at befahra / emedan han all ſådan Blodzutgutelſe hatar och hämdna plägar / ſom i ſådane fall händer / och utgiutes / uthan ock ofta ſker / at anten begges / eller entere Partens ewige wälfärd och ſalighet / ſättes i wåda och hazard, til förtijga den ſkada och affaknadt / ſom Oß och Fädernes-Landet deraf tilſtöta kan / genom dugelige perſoners otijdige afgång och miſtande. Altſå och emedan Oß dher hoos icke ringa förſång och inbreck der af ſker / uthi Wår Kongl. Höghet och ämbete / efter ſom hans Gudomlige Allmacht / Oß hafwer Lag och Rätt wid macht hållande / ſå ock Hämbden och Straffet på förbrytaren / jemte den ſpakas och oſkyldigas förſwar / anförtrodt och i händer giſwit / jemwäl fördenſkuld Oß icke tilſtår / ſådane egenwillige exceſſer

och olijdelige exorbitantier at tilstädia och ostraffade låta / hwarföre hafwe Wij funnit gott och skiäligit / til alt sådants behörige och tijdige förekommande och afstärande / offentligen alle Dueller och frijwillige / sampt uthan rätt lijfznöd och emot Lag tilbudne eller antagne Slagzmåhl / förkasta / hemma och förbiuda / som Wij här med och i detta öpne Breffs krafft / dem alldeles förkaste / hemme och förbiude / så at ehwem som efter denne dag / och detta Placatz publicerande, fördristar sig något Duell eller Slagzmåhl / uthan som för berördt / rätt lijfznöd / och i Sweriges beskrefne Lag tillåten Händelse och Fall / ingå och föröfwa / anten den manar och fordrar andre / eller af dem manter och fordrader warder / det wari sig i hwad sak / eller af hwad orsak dhet ock wara må / den samme han wari sig af så förnämdt Ständ han ock wara må / fremmande eller inländst / skal såsom Wår Förbudz öfwerdådige öfwerträdare och förbrytare / Wår Kongl. Hämbd och onåde hafwa til at förwänta och undergå / jemwäl exemplariter straffat warda; Förden skuld / på det hwar och en må giörligen spörja och pröfwa / det märckelige mißnöye / som Wij drage til sådane wederstyggelige Acter, så skall den / som fördristar sig någon at uthmana eller fordra til Duell, fast kommo dhet til ingen actualitet, och ingen skada på någonthera sijdan skedde / likwäl plichta öfwen så hårdt / som hade han sielfwe Duellet begånget och uthfördt. Sedan / om någon händer / genom Duell falla eller död warda / så skal den icke niuta några Christelige / och uthi Wårt kiära Fädernes-Land öflige och loflige Begrafningz-Ceremonier, uthan läggias i jorden såsom i en Mißdådare och Illgierningzman. Der hoos / skal ock den som fördristar sig förfara här emot / fuller den förste gången / så igenom Penninge-Böter / som annan onåde / hårdeligen plichta och straffas / men dierfwes han komma andre gången igen / då uthan all näde förwijsas i Landzflycht / och uthi Wårt Rijke / sampt des Provincier, icke lijden warda / efter som ock / den som låter sig bruka i sådane beskickningar til Dueller, skal hafwa samme Straff til förwänta / som sielfwe Parterne. Och ehuruwäl alle underkastade blifwa / detta Wårt Kongl. Påbud / doch lijkwäl kunne här under widare icke förstås dhe Slagzmåhl / som ske af nedrigt Folck / eller gemene Man / än at dhe förblifwa under Sweriges beskrefne Lag / och för detta uthgångne Ordinan-

dinantier, jemwäl der efter dömas; Men egenteligen förstås här om dhe / som ske af Ridderskapet och Adeln / sedan Krijgsbefehlet och deß wederlijkar / sampt af dhem som äre uti något sådant wilkor / eller sådan betiäning / at dhe Privilegierade kunde wara ifrån Underrätternes åtal och Domb: Altså skole Wäre höge Embeten / och förnähme betiente / så innom som uthom Rådet / om de på någon ort wistas / der sådane Dueller kunne wara förhanden / så ock Wäre Gouverneurer, Landzhöfdingar / eller hwilke ellieſt / på en eller annan ort / något hafwa å Wäre wägnar at befalla / i synnerhet Magiſtratus loci, der dhe förnimme något Duell wara å färde / strax låta dhet å Wäre wägner / och uthi Wårt nampn förbiuda. Hwarföre ock wederbörande måste så myckit mehre wara plichtige sådane Förbud parera, och icke så myckit anſee dens Condition och wärde som dhet förrättar / som Wär myndighet / uthi hwars regard och anſeende thet skier / och them förhållas. Deſſe Wäre Män och betiente skole jämwäl den uppkomne twiſten med alle giörlige medel förhindra och förekomma / som dhe ock skole wara obligerade / at uthi alt möyeligit / sökia til medla emellan Parterne / och theras träta bijläggia; Men kan thet intet ske / då förwijſe them til Lag och Rätt. Om nu någon af sådan condition som här näst tilförne är ſpecificerat, bryter emot detta Placat, då skal Hofrätts Fiſcalen, Saken för näste Hoffrätt föredraga / och Parterne behörligen anklaga / jemwäl Doom öfwer dhem afhämpta / efter som Penninge-Böterne skole skee til treſkiffres til näste Hoſpital, Rätten och Angifwaren eller Fiſcalen. Der ock så kunde hända / at någons af Ridderskapets och Adelens Hoff eller Huusfolck / beginge något Duell / så skole dhe wara samma straff underkaſtade / som förſkrifwit står / doch i dhet öfrige / och hwad forum anlanger / hwar ſortera der / som hans wilkor / extraction / eller betiening efter Lag och ordinantier fordrar / och skal på sådana händelſer / Herren eller Huusbonden wara förplichtat / skaffan til rätta / om dhet är i hans wäld / och möyeligheten tillåter / eller ſielf / om han den brottlige wil i förſwar taga / swara til Saken / och hwad straff derpå föllia må / undergå. På dhet nu icke någon / uthi en eller annan måtto / anten genom otilbörlige ord / eller ſielfwe Gierningen / dhet wari ſig i hwad Sak dhet wara må / anten thet går ens Heder / Ähra / Liff och

Godz

Godz eller egendomb an / genom detta Wårt Påbud / må ske för när och wägen slutas / at sökia sin rätt och behörige Satisfaction: Så skole Wåre Domhafware och Justitiæ betiente wara förplichtade / som dhe uthan deß åre skyldige / hwar och en skepa Lag och Rätt / förnembligen dhen / som dhen andre med ord eller gierningar antastar / så med straff och Pœn beläggia / at Wederparten med intet skiähl må hafwa til at klaga / och beswära sig / dhet han icke för tilfogat Injurie, Skimpf och Affront eller orätt / är worden behörligen förnögder och satisfacierat, efter dhen proportion, som Injurierne åre considerable til. Doch så / at Underrätterne / i dhe fall / som Sakerne under dem komma / döme efter Lag och Laga Stadgar; Men Hoffrätterne skole / på det ju all occasion til oförrätt må betagas / hafwa loff och tilstånd / at beläggia Parterne / efter som brättet är til / med arbitral och exemplarisch straff. Wij biude och befalle derföre / alle dhem som wederbör / och för Wår skul wele och skole giöra och låta / at the rätte sig här efter / låtandes detta wårt Påbud alfwarligen efterkommas och hållas obrotzligit / som och Förbrytaren wederbörligen straffas / hwar wid Wij wele hwar och en / som dhet händer angå och widkomma / strängeligen hafwa warnat / förmant och pålagt / at taga sig til wahra för sin egen olycka / skada och förderff / så kiärt hwar och en är den samma at undwijka och afböya. Til yttermehra wisso / hafwe Wij detta med Wårt Kongl. Secret, så ock Wår Högtährade Elskelige Kiäre Fru Moders / sampt de andre Wåre och Wårt Rijkes respective Förmyndares och Regerings Underskrifft bekräffta låtit.

HEDEWIG ELEONORA.

(L.S.)

S.B. L.v.d.L. G.O. M.G.D.L.G. G.B.

Tranſ.

Digitized by Google

TRanssumpt af Kongl. May:tz Bref til Giötha Hofrätt / angående förwerckade Adelige fastegodz. Stockholm den 4 Aprilis 1663.

Helst faller Oß eftertänckeligit / af hwad skiähl J hafwen dömt N.N. Fastegodz til skiöfslingz / och at Fränder måste dem inlösa innom 3 åhr / om de helst dem inbörda wilja; där lijkwähl adelige Privilegier förmå / att enär en Adelsman något fastegodz förwerckar / skal det förfalla til Slächten och icke skiöfwels / med hwilket 33 Cap. E. B. concorderar, förmälandes / at faste Godz icke skole gå til skösling widare än til deß giäld är betahlt / och Dräparen är död; Men sedan böre de utan lösen gå til arfsgänden; Icke heller se Wij huru 27 Cap. T. B. hijt quadrerar, efter där tales om jord / som allenast mätes ut för Sakören / men med Skiöfslingz godz uti Edzörs och Högmåhls saker / hafwer det en annor beskaffenhet.

KOngl. May:tz Resolution och Förklaring öfwer Borgmästare och Rådz i Riga underdånige anhållande och förfrågan / huru härefter skal förhållas med de saker / som per quærelam och extraordinariam Appellationem til Kongl. May:tz Revision och omdömande blifwa devolverade. Gifwen i Råd-Cammaren på Stockholms Slott den 13 Aprilis Anno 1663.

Til thet Första. Den som wil sökia Kongl. May:tt per quærelam eller modum extraordinariæ appellationis, skal sig så förhålla / at han strax eller innan 8 dagar / sedan Borgmästare och Råd hafwa affagt deras Domb / sigh uthi sin Wederpartz eller hans Fullmächtiges närwaru / för Borgmästare och Råd förklarar / at han wil appellera under Kongl. May:t hwarefter han sedan supplicando och med en kort berättelse om saxens sammanhängiande / måste sökia General-Gouverneuren eller i hans

frånwaru Gouverneuren, hwareſt han ſkal taga beſked / under Gouvernementz Secret, och deß Secretarii underſkrifft / at han i rättan tijd hafwer ſin extra ordinem appellerade ſak inſinuerat och ſig förklarat / at han den hoos Kongl. May:tt wil tilbörligen fullföllia / hwilket han ſedan ſkal Borgmäſter och Råd leſwerera och deröfwer ett recipiſce af dem taga / hwilket ſkal förrättas innan 10 dagar åre förflutne ifrån Domſens dato och affäyande.

Til thet Undra. Sedan ſkal pars appellans wara ſkyldig innan Sex Månaders förlop inſinuera ſaken hoos Kongl. May:tt och på ſin wederpart citation begiära / ſåſom och ſkriftelig befalning til oſta be te Borgmäſtare och Råd uttaga / at de i rättan tijd acta til Kongl. May:tt inſticka / efter ſom och Borgmäſtare och Rådh här medh ſkal wara tilſagt / at dhe ſtrax efter ſamma Befalningz inhändigande alla parternes inlagor och bijfogade Documenter, ſom hoos dem hafwa warit producerade, låta renſkrifwa / och ſedan dem ſamptlige rotulerade och förſeglade uthi Kongl. May:tz Cantzlij inſticka; förſummar ſigh nu parten uti något af det ſom förſkrifwit ſtår / ſkal han icke widare på någon appellation hafwa at prætendera, utan ſkal det då förblifwa wid Borgmäſtare och Råd; affagde Domb / tilſkrifwandes ſin egen förſummelſe den ſkada han därigenom taga kan; finnes och teelet hoos Gouvernementet eller Borgmäſtare och Råd / ſwari då de til ſaken efter Kongl. May:tz godtfinnande.

Til thet Tredie. Efter ſom Borgmäſtare och Råd der hoos anhålla / at execution på deras Domb måtte gå för ſig emot wederbörlig caution, oachtat at parten hafwer extraordinarie appellerat; Så wil Kongl May:t dem fuller ſådant förunna / men ſå ſkola Borgmäſtare och Råd wid ſådane händelſe wara ſkyldige at taga en ſådana real och fullkomlig caution, af den parten nogſamt om ſitt ſtadeſtånd kan wara förſäkrat / ſå uthi capital ſumman, ſom hwad elliest Kongl. May:t måtte kunna honom tildömma / at han efter wunnin Domb kan hafwa en paratam executionem, med mindre dhe ſielfwa willia wara förtänckte at ſwara til ſaken och fullgióra hwad Kongl. May:t parten til erkändt hafwer.

Til thet Fierde. Sammaledes ſkal och den appellerade parten wara ſkyldig at ſtälla ſin wederpart real caution för expenſer eller hwad Kongl. May:tt mehra måtte honom igenom deß Domb be-

läg-

läggia med / för än han tager sine acta ifrån Borgmästare och Råd.

Til thet Femte. Såsom Kongl. May:tz revision icke annar är än passerade acters och Dommars nogare examen och öfwerseende; Så wil Kongl. May:tt allenast af dhe acter som för Borgmästare och Råd passerade äre / skal dömmas / och icke tillåte / at några nye documenter må uthi deß revision produceras, med mindre giörligen kan pröfwas / at dhe äre nys upfundne / och den tijden saken i Rijga agerades, icke kunnat wara wid handen.

Til thet Siette. Såsom nu Kongl. May:tt wil upläta den helige Justitien alla dem / som på förstrefne sätt och af skiälig orsak ellest henne sökia; Så kan lijkwäl Kongl. May:tt icke tillåta / at dhe twistigheter må föras under deß revision, som härflyta af Borgmästare och Rådz ämbete uti Stadzens Regerning / så ock byggningar och deß Servituter; Item uti mere Criminal Lijfzsaker / Item om en part fuller hafwer ordinarie appellerat, men appellation anten tacite, i det han den icke hafwer fullfölgt eller expresse deserat och renuncierat. Item dhe / som som sökia at appellera ifrån dhe interlocutoriis, som icke hafwa vim sententiæ definitivæ, sammaledes der som klare / richtige och odisputerlige obligationer äre.

Och är så detta som Kongl. May:t för denne gången interims wijs och til deß Kongl. May:tt får see huru sådant sig låter practicera, hafwer welat resolvera öfwer Processer, uti extraordinarie appellationis och quærelæ saker. I medler tijd wil Kongl. May:tt at Borgmästare och Råd inlefwererar ett fullkomligit och rätt vidimerat corpus privilegiorum; Sedan wil Kongl. May:tt sig framdeles utförligare heröfwer förklara / om alt skal blifwa härwid / eller och om flere och andra momenta skola tagas i consideration. Actum ut supra:

Uppå Högstbemelte Hans Kongl. May:tz Wår Respective Ekelige K. Herr Sons; Så ock allernädigst Konungz och Herres wägnar

HEDEWIG ELEONORA.

(L. S.)

P. V. G. V. C. S. M. G. D. L. G. G. V.

KOngl. May:tz Placat och Förbud / emot de åtſkillige otilbörlige Exceſſer och Bedriffter / ſom föröfwas i Stockholm / och deſs Förſtäder / wid mångehanda Tilfällen / med Skrijande / Ropande / Smädande / och flere Oförrätter. Stockholm den 4 Maji Anno 1664.

MJj CARL &c. Göre witterligit / at Wij faſt ogärna / och med ſärdeles Miſsnöije förnimme / huruledes / i denne Wår Stad Stockholm / ſå wäl på Gator / ſom eljeſt åthſkillige ſtädes / både om liuſe dagen / ſåwäl ſom om Morgon / Affton och Nattetijd / många otilbörlige och öfwerdådige Exceſſer och Bedriffter eſomofftaſt föröfwas / af en hoop ſielfzwåldigt Folck / beſynnerligen af det gemene Sällſkapet / ſå at den ene tijden efter den andre / hoos Oß / Klagemåhl inkommer / öfwer det Oliud / ſom ſker med Ropande / Skrijande / Smädande / och flere Oförrätter / uppå Fålck / ſom gå af och ann / och ſine fyßlor oundwijkeligen förrätta måſte / efter ſom ock några underſtå ſig at bränna / ſönderrifwa / ſkiöfla och förderfwa Borgerſkapetz Ständ och Bodar / ſom här och ther uthi Staden och Förſtäderne finnas / ſå ock dem Wåld tilfoge / hwilke ſådanne til förwaring kunna der ſig uppehålla / med mycket annat mehra / ſom wore längt til at upräkna / hwarföre / aldenſtund ſådant Oß och wårt höga Kongl. Embete är heelt olijdeligit och icke bör oſtraffat tillåtas / efter ſom det ock i Längden ſkulle förorſaka mycket ondt / och draga efter ſig fahrlige Conſequentier, om icke der på worde Böter anſkaffade: Dy hafwe Wij hele denne Saken noga öfwerlagt / med Wårt älſkelige Rijkz Rådz råde / och funnit nödigt der öfwer affatta och publicera följande Stadga och Förordning.

§. 1. Den ſom förbriſtar ſig / med Skrijande / Ropande / Swerds och Gewärs blåttande / någon egenwillig Exceſs begå / på Gator / Gränder / Torg / ſå ock på flere af ofwantalte Orter / det ware ſig Morgon / Dag / Affton / eller Nattetijd / faſt der af icke ſker någon wijdare ſkada / eller någon åkommo / i Blodwijte / Sår / Lemlyte / eller annat ſlikt / ſå ſkal den likwäl / ſom der med warder be-

Digitized by Google

beträdder / för Förbådzbråttet / strax kastas i fängelse / och spijsas med watn och bröd / efter som hans brått af Dommaren skattes hafwa förtient / och förargelsen meriterat. Dock så / at med privilegierade procederas efter den 16 och 17 Puncten af detta Påbud. Om dem som hafwa warit i Kläck och Farnöte / och til oroen hulpit / wari Lag samma. Men sker deraf skada / med Sår / Blodwijte / eller annan åkommo / då bötes först med tre gångor längre Hächte / för bemälte Förbodz brott ; Och sedan med Plicht och Straff efter Lag.

§. 2. Såsom offta ske plägar / der några Sammankomster äre / at anten Tienare / eller annat löst Sälskap / föröfwa mothwillie uppå dem / som förbijgå / kastandes efter dem / eller med smädeord dem antastandes / eller ock / på annat sätt en eller annan oförrättandes. Så skole sådana / oansedt ingen skada deraf flyter / straxt sammaledes föras i Fängelse / om de beträdas / och spijsas med watn och bröd / på sätt och wijs / som för är berördt / efter som ock med then skada der wid begås / förfaras skal / som i förrige Artickel är berört.

§. 3. Warder en sådan icke bar åtagen / utan sedan öfwerwtygat : Så skal han icke deß mindre warda straffat med Fängelse wid watn och bröd / sedan han / som berördt / öfwerwunnen är / och altijd skadan eller åkomman bötas efter Lag / hwars och ens Privilegier, som för är målt / oförkränckte.

§. 4. Den som på Gator / Gränder / eller ehwar det hälst wara kan / i Staden och des Förstäder / af öfwermod / och utan någon gifwen orsak / öfwerfaller någon / honom sårar / slår / stenar / gifwer blodwijte / Lemlyte / eller någon annan märkelig skada / spått / eller wanheder tilfogar / och warder på färsk gärning tagen / han skal strax föras uti Hächte / och sedan / som gärningen af Dommaren kan æstimeras, strängeligen afstraffas / anten efter Lag / eller arbitraliter, ja ock / när så omständerne fordra / til sielfwe lijfwet.

§. 5. Warder han icke bar åtagen / utan ellieſt öfwerwunnen / och saker lagligen befunnen : Så skal den deßlikes / såsom Förbådzbrytare / med Hächtet först straffas / och sedan undergå den Plicht / som Lag förmår / doch wälfängne Privilegier oförkränckte.

§. 6. Den som allena / eller med andre flere / föröfwar wåld på någons Egendomb / det ware sig Bod / Stånd / eller annat /

i rörligit eller orörligit / något der af röfwar eller ränir / eller elliest giör ſkada der på / anten med brand / eller annars / ſå och / anten det heelt förderfwar / och giör odugeligit / eller til en deel / han ſkal förſt plichta med tre dubbelt Hächte / emot dem / ſom elliest åſtadkommer Oro och Oliud / ſå och ſedan / för ſkadan / ſtraffas efter Lag / den 16 och 17 Puncten här nedan före icke förgätin.

§. 7. Kommer i ſlijk måhl Sår eller Dråp / eller hwad annat den tilfogas kan / ſom en annan öfwerfaller och angrijper ; Då ware alt Saklöſt och ogilt det han får.

§. 8. Nu kan hända / at Baneman / och den ſom annan haſwer ſkadt / ſticker ſig undan / och icke kan opfinnas / då ſkole fuller alle de / ſom i Fläck / Föllie och Farnöte warit hafwa / antaſtas / och hållas i Fängelſe / ſå wijda deras brått pröfwes hafwa förtient / och ingens rätt förkränckias / men med ſielfwe miſsdädarens underſökiand: och upſpanande / förfares efter Lag / och ſom i ſådane händelſer wanligit är.

§. 9. Alldenſtund / wid Proceſſer, uti Jordefärder och andre tilfällen / en ſtor Oordning ſke plägar / af tienare och gement folck / i det de anten mängia ſig in uti ſielfwa Proceſſen, eller tilfoga dem / ſom derwid kunna ſig inſinna / olägenhet / förorſakandes ſåledes oſkick och confuſion; Så ſkole alle Herrar / Fruer / Husbönder och Matmödrar / ſom weta ſig hafwa några deras underhafwandr hoos ſig / här med ſträngeligen wara förmante / at warna ſitt folck ifrån ſådan oſeed / ſå och dem / ſom kunna med ſlijke ſtycker beträdas / alfwarligen afſtraffa / och ingalunda tillåta / at ſådant må obotat och oſtraffat warda. Efter och elliest icke en ringa inſolentie föröfwes af åthſkillige / med öfwerdådigt Rijdande och Kiörande på Gatorne / ſå med Careter, ſom om Wintren med Slädar til mångens fahra och ſkade / ſom lätteligen hända kunde / af en ſå motwillig oachtſamhet; Altſå befalles och här med ſträngeligen / det hwar och en ſine betiente der til håller / at de ſärdeles wid de tilfällen / der folckrijke Sammankomſter äro / wid Bröllopz- eller Lijkz Proceſſer, och hwar elliest det wara kunde achtſammeligen / och ſålunda rijda och kiöra / at de hwarken ſkada förorſaka / eller och elliest någen annan wederwärdighet. Der någon befinnes annorlunda ſig förhålla / det wore / at han ſkada giör någon til ſin kropp och hälſa / eller

ler icke/ skal han afstraffas med lijka Plicht/ såsom i den 1. 2. 3. och 4. Artickel förmåles. Händer ock/ at någon af motwillia/ med rijdande eller kiörande skingrar/ förtretar/ och incommenderar någon process, eller och en eller flere Personer der med læderar och beskympar/ så skal den/ som en öfwerdådig/ med ett strängt och arbitrale straff/ som näst tilförenne är förmält/ beläggias.

§. 10. Alldenstund/ en stor oseed är inristat/ med Styckers och Bössors lösande och afskiutande/ omsijder Afton och Nattetijden/ såwäl wid collationer och Gästebod/ som ock ellest/ anten af Kättia eller motwillighet/ der af mångens Roo och hwijla förspilles/ och andre orimligheter härröra. Så skal alt sådant/ här efter wara förbudit/ wid 6 Dal. Söltwermynt för hwart skätt/ sedan det är ringt i wård om afton.

§. 11. Om någon fördristar sig något af företalde excesser begå om afton/ emot store Högtijders eller Tacksägelse-Faste- och Bönedagar/ sedan tecken är der til gifwit/ anten med uthblåsande/ Placaters utsättiande/ eller ock på annat sätt/ item så wäl på sielfwe förbemälte Högtijdes dagar/ som deras nästfölliande Nätter; Så skal en sådan böta och plichta dubbelt/ emot det/ som föröfwes om andre dagar. Skeer ock något sådant emot Sön- och andre Helge-dagar/ sedan det är ringt i Wård/ sampt på följande dagen och natten/ så wari der om Lag samma.

§. 12. På det ofwantalte brått och öfwerträdelser måge warda deste bättre uppenbarade/ och snarare beträdde; Så skole Stadzens betiente och Wacht förplichtade wara sådane eftersökia/ och för närmaste Rätt gifwa tilkiänna/ jämwäl sedan den samme strax sådanne upräckia hoos Öfwer- eller Under-Ståthållaren/ eller i deß frånwaro/ Slätzfougden/ så frampt den brådtzlige icke är af Borgare medel/ och deß betiente eller Wacht sedan wara förplichtade utan upsköff låta taga honom i förwaring/ til at ordenteligen Lagsökias och afdömmas/ eller med privilegierade procedera, efter meer bemälte 16 och 17 Punct. Men är han af bemälte Borgare medel/ då tages satt af wederbörande/ och dömme honom deß ordinarie Rätt.

§. 13. Dhe som Wacht äro/ skole wara beskedne/ dock der hoos/ så wijda de sig tilbörligen förhålla/ uti deras Embetens förrättande/ tagne uti Wår Konglige hägn och skydd/ så at ingen må dem

dem affrontera, skada eller neesa tilfoga / eller på dem sig i någon måtto förtaga / wid arbitralt straff til giörande. Skulle ock någon sådant fördrista sig at begå / då tilstädie Wij nådigst berörde wacht / sig förswara först utan slag / och sedan / om nöden heelt påtränger / och med godo intet kan uthrättas / med wärn-hugg så at om der utaf någon skada den skulle tilfogas / som befinnes wachten welat öfwerfalla / hwilken til at förtaga buller och oliud / utskickat är / då warde ogilt hwad honom sker.

§. 14. Skulle ock någon taga sig det råd före / at öfwerfalla Wachten i Corps de Gardet, och sielfwe Wachthuset / så skal en sådan exemplariter, och med arbitralt straff beläggias / så at andre der ifrån måge med alfwar afskräckias.

§. 15. I lijka måtto / tage wij här med alle Dommare / så ock dem / som elieſt på Embetes wägnar äre plichtige at befordra Justitien, och deß execution, jemte dem / som med skiähl kunna hafwa öfwer orätt hoos wederbörande at klaga / ibland hwilke ock Mählsägarne sielfwe måste förslås / uti Wårt Konglige Hägn och Skydd / och wele at dhe / som sig der emot i någon måtto förgripa / plichta efter Lag.

§. 16. Skulle ock hända / at den bråtzlige wore uthi någon Riddare Mans och Adelens Tiensk / då skal med honom förfaras efter Privilegiernes innehåld / och bewelte Riddare eller Adelsman wara plichtig / at taga en sådan i Hächte eller Borgen / som Saken är til / til Rätta / eller swara hans saak / alldeles / som i förberörde Privilegier omständeligare beskrifwes.

§. 17. Woro ock någon elieſt uthaf condition och ett Förnemligit Wilkor / som beginge någon af ofwanskrefne öfwerträdelser / då skal en sådan anklagas in foro competenti, och alfwarligen straffas efter bråttetz beskaffenhet / och som Lag förmår / jämwäl der på wår Öfwerståthållare hafwa noga inseende / at en sådan icke må warda ostraffat / utan behörligen lagsökter.

§. 18. Alle de böter som af deße Mähl falla i Penningar / eller Penningewärde / skole gå til treskiftes / Oß / Staden / och Mählsägarne / om de dömmas i Stadzens Rätter. Men de som stillias för Hofrätten / gifwas Oß / dhe fattige / och bemälte Målsägare / deßlikes ock Fiscalen, om han klagar saken / sin rätt förbehållen.

§. 19.

Digitized by Google

§. 19. Den som icke orckar botum / warde straffat med längre Hächte / eller arbete / för brått sitt / eller ock plichte annorledes / efter Straffordningen.

§. 20. Kommer den brätzlige på flychten / tå skal han sökias / som annan Mißgärningzman / och fasttagas hwar han finnes / hwars och ens wälfängne Privilegier altijd oförkränckte / men aldrig brukas i Wår / eller någors af Wåre Undersåtares tienst / förr än han är lagligen / och efter denne Stadgas innehåld worden näpst och afstraffat.

Wij biude och befalle fördenskuld alle som wederbör / och för Wår skuld wele och skole giöra och låta / att de rätta sig här effter / och så laga / att denne Wår Förordning / må behörligen warda efterkommen / handhafd och exequerat. Til yttermehra wißo / hafwe wij detta med Wårt Kongl. Secret, så ock Wår högtährade kiäre älskelige Fru Moders / samt de andre Wåre och Wårt Rijkes respective Förmyndares och Regeringz Underskrifft bekräfftа låtit. Actum ut supra.

HEDEWIG ELEONORA.

(L. S.)

G. B. G. B. G. O. G. M. G. D. L. G. G. B.

Kongl. May:tz Stadga / angående Executionen, af dhe i Bancken förständne Panter / och hwad dher wid hänger. Giord på en allmän Rijksdag i Stockholm den 6 Julii Anno 1664.

MJj CARL &c. Giöre witterligit / at såsom Wij wärkeligen befinne dhet Banco-Wäsendet / hwilket til ingen ringa Fäderneslandzens och Wåre trogne Undersåtares Wälfärd är inrättat / icke wäl skal kunna bestå och förblifwa i deß rätte Wälgång och Flor / med mindre deß Credit, heelt noga och præcise tages i acht och granneligen öbserveres, och sådan

dà bäst är til efterkomma och wärckställa / när en som Bancken wil åthniuta / så ock dådan bijspringas med Penningars lånande / ofelbart / och uthan sökte inwändningar / efterlefwer och fullgiörthet / som han sig hafwer förskrifwit och låfwat wela præstera, så wäl uthi Capitalètz som Intereſſetz erläggiande: Altså och ändoch Wij månde den 8 Martii sidstförleden / genom ett Wärt öpne Placat, warna och anbefalla them / som kunde af Bancken hafwa några Penningar til låns tagit / at dhe sine giffne Försäkringz Skriffter skulle behörligen taga i acht och efterkomma; Men förfare icke deste mindre / thet sådant än icke skal wara af alle wederbörande skedt / utan åthskillige tergiverſera med theras betalning / och med den samma fast drögsambligen inkomma / hwar af Bancken mycken olägenhet är förorsakat: Hwarföre och emedan ibland privat Folck hwar och en är skyldig til fullgiöra dhet som han förobligerar sig til / och detta Wärket såsom publiqt, och til Undersåternes nytta / bijstånd och fördehl i gemeen inrättat / fast mehra bör anſees / så at hwad som der warder förskrifwit / ju warder utan några insagor hållit och contenterat, Rijkzens Ständer och deß utan / wid denne wälberammade Rijkzdag / icke allenast hafwe underdånigst bebit om några sådane uthwägar / som til berörde Creditz erhållande kunne wara tiänlige / utan och / på Wär nådige anmodan / sielfwe gifwit några wid handen / och Oß uthi underdånighet optächt: Altförd enskuld hafwe Wij them sedermehre öfwerlagt med Wärt älskelige Rijkz Rådz Råde / och funnit gott der öfwer stadga och fatta låta följliande Placat och Förordning.

Til thet Första. Aldenstund dhet är nödigt / som förr är berört / dhet ingifne obligationer hållas obrutne / och wid deras uthtäste mening och ord; Altså pröfwe Wij rådsamt och oomgängeligit / at med alle Panters / dhe wari sig rör- eller orörlige / å Landet eller i Städerne befindtlige / rätte inlösande / således skal procederas och förhållas / som följer. Hwad the Panter / som uthi fast Egendomb och Jorde-Godz på Landet belägne kunne finnas / widkommer / så hälle wij skäligt / at ther med fortfaras effter dhet 7 Cap. Jordb. L. L. så wida / at den som sin Obligation eller Handskrifft uthgifwit hafwer / igenom then samma / såsom genom sin egen willie och Consens, otwungen sielff sig begifwit och afskurit hafwer alle dhe beneficia och requiſita Juris, som ellieſt föregå skole / wid en laglig Pantsättning / så

så ock giordt sig förplichtat / wid Tijdens förlop och förfallen dag richtigt betala och erläggia / både dhet behörige Capitalet, såsom ock uthfäste Interesset, samt skiälig och bewijßlig omkostnad / uthan någon widare Domb / eller Laga Procels, sampt i widrigt fall / och dher dhetta ey skulle ske / då Banken hafwa macht och tilstånd / at disponera, giöra och låta / med förbemelte Pant / effter dheß egit gåtsinnande / doch detta allenast dher wid observerat, at när Panten förståndes är / den då strax må förpettas och opdragas til den / som den sig tilhandla wil / effter Obligationens lydelse / hwilken / när han hafwer förnögdt Banken / skal hafwa macht strax at träda uthi possessionen der af / och niuta dhet förpantade Godsetz hele Ränta / lijkwäl med dhet förbehåld / at hwad bemelte Ränta högre kan belöpa / än föreskreffne Interesse och anwänd nödig omkostnat bedrager / dhet samma skal af Hufwudstolen eller geldeno decourteras och kortas / och i medler tijd / wari Banken / eller den som träder i deß rätt / obligerat, strax at opbiuda berörde Pant / och låta deß lösen stå öpen / til deß Natt och Åhr är förbij / ifrå den Dagen Panten först upbödz / innan hwilken Tijd / nembl. Förfalldagen / eganden hafwer loff och minne sitt Godz igen lösa / om han kan och gitter ; Löser han det intet / då hafwer Bördesman rätt at inlösat innan nästfölliande sex Wekor efter den dagen. Skeer ey dhet / och Panten icke warder hwarken af Eganden eller deß Bördisman återlöster och betalter på denne förundte Tijden / då hafwe Banken / eller den som hans rätt äger / wåld at disponera dher öfwer / och dhen besittia och behålla / såsom sin lagfängne egendomb / doch så / at hwad som öfwer uthlänte Capital, och dheraff flytande Interesse, sampt bewijslig giord omkostnad öfwerskiuter / dhet restitueres til Egaren uthan upskoff / som ock der Panten är mindre wärd / då det strax som fehlar af Eganden opfylles / aldeles effter Obligationens lydelse och innehåld. Men skulle Panten wara af större wärde och divisibel, då stånde Eganden fritt at sällia en dehl der af / hwilken honom sielf behagar / allenast han contenterar Banken deß Capital, Interesse och bewislig omkostnadt / såsom förbemelt är / förr än den aldeles abalieneras, och behålle dhet öfrige för sig sielff.

Til thet Andra. Men är Huus / Tompt / eller annan fast Egendomb / i någon Stad belägen / pantsatter uthi Banken / då

ſkatte Wij ſkiäligt / at then ſom ſådant hafwer til Banken uthfäſt / och ſålunda begifwit och afſkurit ſig alle beneficia juris, ſammaledes ock ſkall wara förplichtat wid Falldagen / ſamma Pant emotſäyeligen inlöſa och Banken betala / uthan någon wijdare Domb eller laga Proceſs, doch ſå / at om dhet intet ſkeer / då hafwe / wid bemelte Falldag / Banken macht efter dhet 10 Cap. Kiöpm. Stk. at opbiuda Panten tre Rådſtugudagar / wäl förſtående en gång hwar Weka / och dher Eganden ey löſer dhen ſamme innan Dag föreſagdan / hafwe Banken tillåteſe at låta wärderan / men wore dhen ſå högt wärderat / at ingen Kiöpare funnes / ſom wille inlöſan / då äge mehrbemelte Bank tilſtånd / at låta 8 dagar ther efter (doch thetta alt på Egarens bekoſtnadt) honom annan gång wärdera och förſökia om någon kan finnas / ſom honom ſig tilhandlar / ſkeer thet ey åntå / och Panten icke warder theß emellan betalter / då hafwe Banken fog at transporteran och öfwerlåtan til then ſom mäſt biuder och giſwer / anten genom Uthroop / ſom ſkal ſkee uthi Banken / eller ellieſt. Skulle ock Eganden finna gått / uthan någon föregången wärdering / at låta ſitt Huus och faſte Egendomb ſtrax komma under Auction och Uthroop / ſtände honom ſådant fritt. Ehuru nu alienationen må ſke anten genom wärdering eller Uthroop / tå ſkal ſå wäl Banken wara förobligerat ſtrax reſtituera til then ſom Panten uthfäſt hafwer / hwad ſom öfwer Banken tilhörigt Capital och Intereſſe med theß billige och bewijſlige omkoſtnadt öfwer ſkiuter / ſåſom ock dhenne / hwad fehla kan uthi Pantens wärde / emot dhet ſom Capitalet och Intereſſet belöper / Banken opfylla / alt efter Obligationens omſtändige innehåld och förmälande.

Til dhet Tredie. Skulle ock Panten beſtå uthi rörligit Gods och Egendomb / ſå måſte dhen åthſkildnat uthi theß förytrande obſerveras, dhet / om han är ſådan / at han hafwer ſitt wärde hoos ſig ſielf / til exempel är af Guld / Silfwer / ſamt annan Metall och Courantes Kiöpmanswahror / då theß förſälliande måſte undergå dhen Lagſökning / ſom i thet 7 Cap. Kiöpm. Stk. är beſkrifwin / at han på 3 Rådſtugudagar opbiudes / och ſedan ſtände Banken fritt bruka Uthroop / eller låtan komma under annat ſätt til förytrande. Men är han Panten icke af ſitt egit wärde / ſåſom Huusgeråd / ſkurne Kläder och annat ſlijkt / ſå må han ſtrax efter förſal-

len

ten dag / hwilken Obligationen uthwijser / genom Uthroop eller Auction förfällias / så gått som skee kan / och Egaren bekomme thet som öfwerskiuter / om han högre förfälles / än gälden uthi Capital, Interesse och omkostnadt sig bedrager.

Til thet Fierde. Och skal detta alt / som ofwan til är förmält / och desse Articklar sielfwe uthwijsa / så förstås / at Eganden / genom sin Pantskrifft eller Obligation, som ock här tilförende är noterat, så högt skal wara förplichtat at fullgiöra dhen samme / dhet ingen widare protest eller Domb däröfwer är mehra nödig / och ther på behöfwes / uthan thetta / som här nu är berört / tiänar allena til sielfwe Executionens befordring och fortsältiande / samt ther wid tilstötande hinders afbögning och förekommande. Hwilket alle som wederböre / skole ställa sig til hörsam efterrättelse. Til ytterme hre wisso / hafwe wij dhetta med Wårt Kongl. Secret, så ock Wår Högtährade Elskelige kåre Fru Moders / sampt dhe andre Wäre och Wårt Rijkes respective Förmyndares och Regeringz Underskrifft / bekräfftta låtit.

HEDEWIG ELEONORA.

(L. S.)

P. B. C. G. W. G. O. S. M. G. D. L. G. G. B.

Kongl. May:tz Ordning och Stadga / om Skogarne i Rijket / huru the här efter skola blifwa af äganderne och andra brukade / och i acht tagne. Giord och förbättrad på Rijkzdagen i Stockholm den 29 Augusti Anno 1664.

MJ CARL &c. Göre witterligit / at efter såsom dhen högste Gud / genom sin gudomelige Wijsdhet och dispositon, hafwer behagat at läggia thetta Wårt Rijke Swerige / Nordest uthi werlden / och dhet / samt des underliggiande Landskap / Kölden at underkasta / så ock med åthskillige Berg / store Siögar / Strömmar och Moraster at satta; Altså hafwer

hans godhet der emot förſedt / förſörgt och beprydt detta Rijke / icke allenaſt med fruchtbar Jord / til Sädeswärt / Ängiewall och Boo-ſtapsbeet / uthan ock med härlige och öfwerflödige Skogar / allehanda god / faſt och nyttige Art af Träå / tiänlig til åtſkillig ſlags Bygning / Seglats / Bergsbruk / Arbete / Tarffäld / Handel och Wandel / och annan nödtorfft; Sedan wälſignat Bergen med allehanda Art af Malm / Järn / Stähl / Koppar / Silfwer / Swaf-wel / Vicktril, Ahlun / Rödfärga / ſå ock med koſtelige Strömar / beqwäma Siögar och Farter / ſå at alt dhet / ſom i ſå måtto til Lands-ens cultur, förbättring och prydnat och annerſtädes ſällan finnes tilſamman / här hoos oß hafwer ſig ſamblat tilhopa / och liſka ſom i ett knippe förbundet / at befordra inbyggiarnes Nährung och för-koffring / dher dhet med ſkiähl handterades / och med flijt och idke-ſamhet på dhen ene / ſå ock med Förnufft och wetenſkap / på dhen andra ſijdan / dreſwet och nyttiat bleſwe. Men ſå måſte man dher emot förfara / at dhe koſtelige / och högt nödtorfftige Skogar / bli-ſwa icke rätt brukade / utan mißbrukade / och liſka ſom förſäteligen uthödde / ſå at hwar dher icke i tijd böter på ſkaffas / ſkole icke alle-naſt dhe numehra florerande Bergsbruk / dels innan kort / lijda nöd / dels ödeläggias / och dhe ſom ännu dageligen upfinnas / måſte anten bliſwa liggiande örörde / heller förlåtas igen til Rijkzens / och alle dhes trogne Jnbyggiares / af hwariehanda ſtånd / öbotelige ſka-da / utan man ſkulle i Staden för ett här til niutit merckeligit öfwer-flöd / ſpöria en ſådan afgång på allahanda bygnings-wärcke / ſå ock Kaſt- och Staffrums-Wed / Kohl och annat ſlijkt / at Land och Städer på många Orter / der öfwer ſkulle lijda nöd och affſaknad / ſåſom det ſig allereda mångeſtädes ſee låter. Hwarföre ſådant deſto bättre at förekomma / hafwe Wij icke allenaſt dhen Ordningen ſom Anno 1647. om Skogarne i Rijket giord och publicerat är / noga öf-werſedt / uthan ock efter tijdernes beſkaffenhet i några Puncter dels förandrat / dels tillagt / och änteligen på dhenne nu wäl öfwerſtände Rijkzdag / med ſå wärt Elſkelige Rijkes Råd / ſom ſamptelige Ständerne reſolverat och gott funnit / at förſt rätt betracht a Sko-garnes Egenſkap och Natur, ſedan hwars och ens / ſå i allmenlig-het / ſom i ſynnerhet Rätt och Rättighet / och huru widt / hwar med ſkiäl ſin Rätt må bruka / och icke mißbruka / til Wär och

Cro-

Cronones / eller andras sine med-Ledamoters och Grannars förfång; Och dher på låtit giöra och författa een Skogzordning på sätt och wijs som föllier.

Til thet första. Skole öfwer hela Wårt Rijke Swerige / så och Storfurstendömet Finland i hwart Landskap / Häradt och Sochn / med flijt ransakas / om Landz-Häradz-och Sochne Allmänningarne / och dher sådane finnes / och med gode skiähl och bewijs lagligen erhållas / skole de skodas / och ifrån andras ägor lagligen åthskilias / så at hwart Landskap / Häradt eller Sochn / en eller flere / som Allmenningzrätt / sig med skiähl tilägnar / må weta sitt aff / och ifrån andra niuta oqwaldt och åthskildt. Hwarföre och sedan alt ransakat och synt är / skole så bewijsen som Rämerken och Råstenarne / samt annor skildnat bliftwa antecknat / til Bokz fördt / och dher å Breff gifwit: Och hwar dhe gamble Rämercken woro förkomne / eller icke funnes / tå til mehra rättelse och alle Twisters ändskap läggies nye / och af detta alt til ewärdelig efterrättelse / gifwes en Act eller skrifftelig Bewijs til Landet / Häradet / eller interesserade Socknerne / och ett Exemplar dher af lefwereras in i Rikzens Cantzelie / och på det Landz Röörlägning och affwittrande desto bättre och med det förderligaste måtte kunna förrättas. Ty befalle Wij Landzhöfdingarne / at dhe dherföre draga tijdig försorg / betienandes sig / när dhe finna Saken af någon swårhet / icke allenast af Landmätarne / til at affmäta Orten / utan ock dher så nödigt pröfwes / Folck och Medel / hwar med Wij wed anmodan / wele dem bijspringa och assistera. Hwad Häradz-och Sochne-Allmenningarne wedkommer / så skole dhe af Häradet och Sochnerne / med Häradzhöfdingen och Nembden i lijka mätto på dheras sijda / hwad ofwanbemält står uthan försummelse ställa i wercket. Men skulle här uthinnan något försummas / då skola Landzhöfdingarne / dhem dher til obligera, och genom noga och tijdig inspection dher hån bearbeta / at Wår nådige willie och wälmente intention må skee ett fullkomligit nöye.

Til thet Andra. Ther näst skole anteknas alle dhe Gårder / Torp och Backestufwor / som innan om Allmenningarne byggde äro / sedan med hwad skidt dhe af en eller annan besittias; Och om dhe med Rå och Rör ifrån Allmenningarna äro lagligen affwittrade eller

ler icke: Finnes nu nägre af Oß eller Wäre Förfäder / til någon / anten bortskiänckte eller sälde / då skal ransakas / hurudanna dhe wed then tijden dhe afhändes warit hafwa / och om dhe sigh sedan af Allmenningen förbättrat hafwa. Hwad för Torp på Allmenningarne nu befinnes / af lång tijd / eller nyligen upbygde / som göra skiähl uti Åker och Äng för heela / halfwe eller fierdingz Hemman / och kunna swara dherföre i wist och owist / dhe skole blifwa beskäffade / hwad heller dhe lyda under Oß och Cronan / eller ock androm äro unte och uplåtne. Och skole samma Hemman eller Torp / med dheras Åker och Äng blifwa rörlagde och förbudne dhet ringaste här efter at inkrechta af Allmenningen öfwer sine Rämärcken / mycket mindre något at swedia / eller elliest såsom sitt enskylte at nyttia / allenast at dhe hafwa i Allmenningen gående sitt Fäå / klöf om klöf / med andra Häradzboer / och nyttia Timberskog och Wedebrand / til sitt enskylte Huusbehof / och i ingen mätto til sahlu / eller Häradzboernes förfång. Och på dhet sådant må så mycket bättre ställas i execution, så skole wederbörande wara plichtige / utan dilation och upskoff at inkomma med sina skiäl och bewijs / huru wida och quo titulo dhe til sådane Torp och stellen komne äro; Men i widrigt fall / Landzhöfdingarne dem wed Tingen framfodra / och sig således dher om informerat giöra. Skulle nu bemelte wederbörande anten förwägra sig at framtee sådane Documenter eller dher med förhala / i dhet fall hafwe Landzhöfdingarne macht / samma Torp och stellen sättia i Qwarstad / til dhes Saken alldeles är deciderat och afhulpen.

Til thet Tredie. Alle dhe Torp och Backestufwor / som icke hafwa så stoor och god Åker och Äng / at dhe dher af förmå och kunna giöra skiähl / för äth minste ett fierdingz Hemman i wisso och owisso / dhet skal strax dömas bort / och uthrifwas / och till Allmenningen uthläggias igen / eho dhet besitter / nyttiar och bygdt hafwer. Och dher någon hafwer dhet samma til sig kiöpt / då hafwer han sine Penningar igen derföre at fordra / och dem af Oß eller Landet och Häradet at förwänta. Finnes ock någon / som utan Wärt eller Wäre Förfäders breflige Tilstånd och Gåfwo / sådane bygdt och nutit hafwer / och af egit godtyckio / något Torp eller Backastufwe / på Allmenningarne upsatt / och at icke uhrminnes häfd

är

är åkommen / den skal strax afträda Torpet / och det läggias til Allmenningen igen / efter föregången laglig ransakning och Dom / hwilket alt Landzhöfdingarne skole ställa til tijdig execution.

Til thet Fierde. Ländernes allmenningar såsom dhe til Landzens Inbyggiares Tarff och godo / äro fordom afwittrade och förordnade / altså stånde dhe til Landzens Inbyggiares af högre och lägre ståndz Huustarff / til at nyttia med Fädbeet / Fiskiande / Timber och Wedebrand / men icke til at förderfwa och uthöda: Medh samma Rätt tilstå Häradz Allmenningarne sine Häradzboer / och Sochne Allmenningarne sine interesserade Sochne Inbyggiare at nyttia och niuta til Huustarfwen / serdeles wid Wedbrand / at dhe taga dhet som ligger neder / men icke at föröda och förderfwa för androm eller efterkommande wid botom.

Til thet Femte. Enkannerligen skal ingen boende uthan Lands / Häradz eller Sochne / hafwa rätt eller tilstånd nyttia Allmenningen i någon måtto / wijdare än til den Gård och Hemman / som han i samma Landskap / Härad eller Sochn äger / hwarken til Timber / Wedebrand / Kohlwed / eller annat slijkt / med mindre sådant honom tillåtes af sielfwa Landet / Häradet eller Sochnerne / och det lagligen å Tinget / och at Landet / Häradet eller Sochnerne skeer derföre nöye. Giör någon här emot och blifwer öfwertygat / tå böte för hwar Timberstäck twå Marck / så ock för hwart Kast- eller Staffruus wed / twå Marck / så ock för Spärrar / Stöör och Gårdsel ꝛc. En Marck Sölfwermynt til tresklptes / Oß / Landet eller Häradet och åklagaren. Och på dhet at icke någon privat person / ehwem det helst wara må / slijke Friheter / Häradet til præjudice uthwärcka måtte; Ty skal dhen samma til Lägenheternes nogare ransakning / Häradet först der om anmoda / och efter des bewillning sedhan dher om wederbörligen anhålla.

Til thet Siette. Ingen Landz- Härads- eller Sochne Inbyggiare hafwe här efter rätt eller macht at hugga någon Swed / at bränna på Allmenningen / weder laga boot för åwärkan giord på annars ägor. Doch så framt Landzens förbättring och Fädbeet på Allmenningen kräfde ett rödiande med Swedie eller Brand / då blifwer sådant af Nembden öfwerlagdt wid Tinget / och dher sådant af Landet eller Häradet rådeligit och nyttigt funnes / då blifwer det

lagligen slutet / samt wisse Män tilförordnade / som dhet förrätta / och Elden i acht taga / och för skadan swara / niutandes dher emoot Säden / och giörandes Landet eller Häradet ther skähl före; doch dhetta alt genom Landzhöfdingens / eller hans Ombudzmans consens och Wetskap. Dher ock någon tienlig Plats funnes uppå Landzens eller Häradets allmenning / som til cultivation woro dugelig til Äng och åker / och Landet och Häradet den kunde mista; Så wille Wij dhen samma Häradet efter Ore och Ortug förunna / och dher ingen af dem sådant wil heller kan / at tå en annan / som dher til luft hafwer / må och skal emot en tilbörlig recognition, samma Plats uptaga och cultivera.

Til thet Siunde. Ingen / hwarken Adel eller Hadel / Präst eller Bonde / hafwe tilstånd at hugga bärande Träd på Allmenningen / weder böot / som dem är pålagd / som hugger bärande Träd på annars Mans ägor / Oß och Cronan i så måtto / Wår Rätt oförkränckt. Men dher så wore / at bärande Träd funnes på någon Allmenning så öfwerflödige eller ock föråldrade / eller ock så på the Orter / dher man hade skiähl at rödia dhem undan / då skal sådant sökias wid Tinget / och med Wår Landshöfdinges / så ock Lands- eller Härads-Nembds tillåtelse / af någon Lands- eller Hdradsboo / saaklöst nederfällas och afföras; doch först af Jägerij betiänte med Cronones Hammar uthmärkes: Och / at han derföre gifwer Landet och Häradet sitt nöye / såsom då kan afftalt bliftwa / och planterar andre unge Träd i staden igen / på någon beqwäm Ort i allmenningen / och bäre dher om wårdnat / til dhes dhet uthur fahra för Boskapsbeet wuxet bliftwer.

Til thet Ottonde. Intet Torp eller Backestufwu / skal här efter på Lands- eller Häradets- eller Sockne-Allmenningarne upsättias eller byggias af nyo / men dher Allmenningerne så store / widlyfftige och öde befunnes / at dher Hemman eller Torp / uthan Landsens / Häradets eller Interesserternes skada och afsaknadt / wäl byggias och brukas kunde / då skal wår Landshöfdinge wid Laga Ting / sådant Landet föredraga / och då med Lagmannen / Häradshöfdingen och Nembden skoda dhe Platser och ställe / som uthan landsens och Häradets skada förbyggias kunna / och altså ordenteligen och lagligen sådant tillåta / och med Bref å Tinget stadfästa / på

på dhet / dhe widlyfftige Ödeskogar / måge med Inbyggiarnes gagn / men icke med skada / bygde och förbättrade warda. Alla andra som komma på Skogarne strykande / och utan uthtryckelig loff och minne / anten ther swedia / eller sig dher nedersättia / dhem skal man fritt sökia at fånga / och såsom andre skade-Diur / beflijta sig om at afskaffa / dher Wij wele at Wåre Landzhöfdingar och befallningsmän / skola med högsta flijt hålla hand öfwer. Doch såsom Landet är widlyfftigt / och således dhenne undersökning faller något swår / altså skole dhe / som näst in til sådane boo / wara förplichtade at gifwa dem an / så framt dhe icke willia undergå samma Straff / som dhe andra / och räknas för Wårt Mandatz brytare och öfwertrådare.

Til thet Nionde. Dher sig några Finnar uthi dheſſe förledne åhren / på dhe store Skogarne i Wäster-Norlanden / Dahlerne / Bergslagerne och Wermeland nedersatt och bygdt hafwa / då skole Wåre Landshöfdingar / med Lagmännen / Häradshöfdingarne och Nembderne / hålla dher efter en flijtig ransakning / och så wijda dhe finna någon at hafwa sig nedersatt på dhe Skogar / och i dhe Landskap / som byggias kunna uthan Landsens skada / och Finnarne anten hafwa rögt sig Åker och Äng / eller dhet ännu giöra kunna; Lägenheten ock är dher til / och dhe på wisse sätt försäkra Cronan at willia rödia / Åker och Äng upbryta / eller sig til Bergswerckens befordring begifwa / dhem skole dheras Torp unnas / eller at wisse Mån tildehlas at byggia uppå. Men så framt dhe icke hafwa dhet upsåth / och sådant med gerning betyga; Eller ock at dheras byggiande befinnes Landet och Bersgwercken mera hinderligit än beförderligit / dher om Lagmannen / Häradshöfdingen och Nembden ransaka och dömma skole / tå må hans Byggning och Torp uthrifwas och afskaffas / deras Sweder med Säden dhem ifrån tagas / och hwar någon sedan finnes / at uthan tilstånd dher arbeta och byggia igen / dhen skal fängslas / hans byggning upbrännas / och hafwe dher hoos förgiordt sitt Arbete / och hwad hoos honom och i hans wärie finnes til tresliptes / Oß / interesserade Landet eller Häradet / så ock åklagaren. Der ock någon Bonde här efter tilstädier någon Finne / heller någon annan / at byggia och boo / således / på sin Skog / som sagt är / han skal första gången plichta med 40 Daler

Sölfwer-Mynt / kommer han oftare igen / då skal han straffas til Galgen / dher Wij honom icke willia benåda och pardonera.

Til thet Tionde. Ingen hafwe rätt eller macht at hugga Sågetimmer på Allmenningarne / undantagandes dhe Orter i Wester-Norlanden / Dahlerne och Wermeland / som med Skog öfwerflöda / hwareft dhet saklöst giöras och tillåtas kan. Ey heller skal någon hafwa loff at hugga Bielkar / Stockar / Timber til Sahlu / mycket mindre til at föra af Riiket på Allmenningerne. Finnes någon at giöra här emot / han skal för en Bielka böta 2 Marck / och så för en Timberstock En Marck Silfwermynt til tresktiptes / Oß / Landet eller Häradet och åkäranden.

Til thet Elloffte. Uppå sine egne By ägor / hafwer Jordägaren macht och rätt / at hugga til Huustarff och Sahlu / så ock tilåta andra at hugga och nyttia / efter hwars och ens hafwande rätt och rättighet / i lika måtto / at rödia Åker och Äng / sättia Torp och Torpestelle / dher så lägenheten finnes: i så måtto som föllier. En Frälses Man så wäl som dhen / som Lähn af Oß och Cronan hafwer undfängit / dher han hafwer enskylte ägor / och ifrån Allmenningen / så ock andre Grannar och Nägranner / affwittrade medh Råå och laga Grentzer; Han skal hafwa macht och rätt / at nyttia sin Skog / efter sin lägenhet och willia / med huggande af Bielkar / Huus och Sägetimber / Sparrar / Wed och annat flijkt / och dhet sielf bruka til sino gagne / med sällia och annat: uthan någons inteahl. I lika måtto / dher Lägenheten finnes / byggia nye Hemman och Torp / til sitt behoff / allenast at dhe / når dhe skattlagde warda / och så jempte andra hans Gods förrustiens stas / och giörs dher af dhen Rättighet / som af andre Frälsis-Mans Hemman sedwanligen uthgår. Samma Rätt hafwe också Skattebonden / på sine enskylte Skatteägor / dhem at bruka / nyttia / förföra och försällia / effter sin tarff och Lägenhet / effter som han och / når ägorna sig så widt sträckia / må rödia / Åker / Äng / Muulbeet / så ock byggia Torp och förrätta Hemmanets förbättring i allo måtto. Men sådan förord / at dher Hemmanet blifwer förbättradt och nya Torp upbygde / Hemmanet tå med Torpen af Landshöfdingen och Häradshöfdingen / så ock Nembden och deputerade Landmätare reswas / å nyo skattläggias / och i Cronones

Jor-

Jordebook til förbättring anteknas / Skattebonden i sin egendomb och Jorde Rättighet oförkortat: Och dhenne Rätt niute Skattebonden / hwad heller han ännu immediate under Oß och Cronan är / eller något af Frelset undt och uplåten.

Til thet Tolffte. Så må ock Swedie-Land huggas på enskylte ägor af Jorde-äganden / föruthan i dhe Landskapen / såsom för Bergsbrukens skul exemterade, efter som ey heller någon skal tillåtit wara / at swedia på store Mast- eller Timber-Skogerne / mycket mindre dher bärande Träd uthi finnes / i någon myckenhet. Serdeles willie Wij här efter alfwarligen förbudit hafwa / til at swedia på wåre och Cronones Parcker / understodo sig någon dhet at giöra / dhen samma skal icke allenast tilhållas at upfylla allan skad an / utan ock plichta dubbelt så mycket / som för annat olofligit swediande. Och wari dhet wår och Cronones eensak. Men hwad ellieft för Skog / som finnes å färde / dhet kan och må äganden niuta och nyttia med swediande / och annat til sitt bästa; Allenast at dhe här med warnas sin rätt at bruka / och icke sig och Landet til skada / at mißbruka.

Til thet Trettonde. Hwad Prästegårdar hafwa för enskylte ägor / dhe stände fuller Prästmannen eller Kyrckioherden an / at nyttia til sin tarff / doch så / at Präste-bordet eller stompnen icke förringas eller förwärras / för dhen som efterkommer / dher uppå Biskoperne / Capitlen och Prosterne / så ock Socknen / samt någon annan wederbörande i Socknen / skole hafwa upsyn / och sådant i tijd förekomma / såsom ock at tilhålla dhen som ägorne / för sine Efftetkommande förwärrar / honom eller hans Arfwingar / at wedergälla skadan igen til Prästegården eller Succesforen, och der Biskopen med Capitlet, samt Prosten eller Socknen och bemelte wederbörande / dhet försumar / då stände dhet Wår Landshöfdinge an / at drifwa å Häradz Ting / och dhen brotzliga erläggia böter och wedergällning til näste Hospital.

Til thet Fiortonde. Ingen Wår och Cronones eller Frelsesmans Landboo / hafwe tilstånd och macht / at hugga / Bielkar / Timber / Sågeplanckar / Wed eller annat sliikt på sitt stadde Hemmans Jord eller ägor / mehra än han tarfwar til sin Huusbyggning och Wedebrand / i sin Gård och åhrlige Huusbonde-Körßlor /

ey heller hafwa macht at hugga något Swedieland uthan Wår Landhöfdinges på Wåre och Cronones ägor / och sin Huusbondes Jordäganděns på Frälse-ägorne eller Lähngodzen / Loff och minne. Giör någon här emot / han skal mista Arbetet och sin Säd/ så ock wedergälla Jordäganden sin skada / effter Mätesmanna ordom. Och dher han bliffwer lagförder / eller ock sielfwer sin sak til Häradz Tinget skiuter / tå / så framt han öfwertygas / böte öfwer wedergielningen / åntå tolff Marck til treskiptes / Konungen / Häradet och Jordäganden.

Til thet Femtonde. Finnes flere Jordägande i By än en / och sittia i oskiffte Skog och Marck / hwad heller Crono och Skatt eller Prästegårdar / eller ock flere Frelsesmän inbördes der uthi äro interesserade, då hafwe dhe / som i sådan By boendes äro / allenast rätt och tilstånd / at hugga Bielkar / Timber / Sparrar / Wed / 2c. i osliptan Skog / til sin Huusbyggning och tarff / men icke at sälia och föra af Tompterne / så länge dhe sittia i osliptan Skog / och ey med alles willia sämias åth. Ey hafwe heller Frelsesman rätt och macht at hugga låta / Timber / Sågestockar / Wed / 2c. i osliptom Skog / dher han ey sielfwer boendes är / uthan hafwer annar åboo å Hemmanet / med mindre alle Jordäganderne sembias åth / och giffwa honom loff dher til. Giör någon här emot / då wedergielle Jordäganden allan skadan / efter örr och örtugetahlet / och dhet efter Mätesmanna Ordom / eller Häradz Nembdz Domb. Och ware hans Jord eller Hemman / i samma By / så länge äganderne til underpant / at skadan är wedergullin.

Til thet Sextonde. Dehla Jordäganderne sin emellan / och den ene wil til skiptes / dhen andra intet / då giffs dhen Witzord / som til skiptes wil / och råde sedan som skipt är / hwartera Lott och dehl sina saklöst.

Til thet Siuttonde. Finnes Torp på oskipto Byägor bygde / och Jordäganderne sielfwe godwilligt sembias om / då stånde som dhet står; kunna dhe ey sembias om / då skodas hwars och ens andeel i Bolbyen; Sedan Bolbyens affradh och Landgille / så ock tilhörande ägor och Lägenhet. Och der Landzhöffdingen medh Nembden finna Torpen eller Torpet / utan Boolbyseers skada kunna bliffwa bestående / då deela dhem Jordäganderne emellan efter Lag / så ock öres

res och örtugutahl; Kan ock By med dhem icke blifwa behållen / då dömmes och rifwes Torpet uth / hwad icke stå kan medh skiähl.

Til thet Adertonde. Ey hafwe någon macht at här efter byggia Torp eller Backestufwur på oskipto Bygdor föruthan alle Jordägandernes fulle samtyckio. Giör någon här emot / upfylle Jordäganderne skadan / och böte för Torp och Backestufwu / hwarie Tolff Marck til tresktptes / Oß / Häradet och Jordäganderne / och rifwe Torpet uth.

Til thet Nittonde. Ingen hafwe macht at hugga och bränna Swed / ey heller at byggia Sågeqwarn eller annan ny Byggning på oskipto ägar och Jord / med mindre sådant sker med alle Jordägandernas samtyckio / weder boot och Förlust af Arbetet / som i förre Artickel sagdt är.

Til thet Tiugunde. Ingen hafwe macht at byggia Sågeqwarn på Allmenningarne / eller andre Byggningar / i Strömmar och åher / med mindre det sker med Landzens och Häradetz minne / och för åhrlig afgifft åth Landet eller Häradet. Och doch ther Sågeqwarnerne i Allmenningen blifwe bygde lagligen / som nu är sagdt / eller ock andra Smidior eller Werck upsatte: Då hafwe ey macht taga sitt Sågetimber / Wed eller Kohl uthur Allmenningen / med mindre dhet sker med Landzens / Häradetz och Sochnens förloff och tillstånd / och för skiähl och rätt / uthan Sågetimbret och annan Staffrumswed blifwe hämptadt af egna Ägor / eller kiöpte och tilhandlade ifrån dhem / som Jordägande äro / och rätt hafwa at sällia och afhända / wid boot / för hwarie Stock / Twå Marck / och för hwarie Fambn Kastwed / Twå Marck / och så Staffrumswed en Marck Silfwermynt / til tresktptes / Oß / Landet eller Häradet / och åkäranden.

Til thet Tiugunde Första. Alt Swediande / skal wara förbudit på alla dhe Orter och Jord / som icke låta rödia sig til Äng / eller bryta sig up til Åker; Men så framt på någon Ort Skogen behöfwes at ränsas / och Jordemarcken / ifrån Mås och annat slijkt befrijas / til förbättring af Muhlbeten; Så må fuller Jordägaden på sina ägor dhet giöra; Men på dhet Landet och androm icke må skee skada / eller dhenna Wår Skogzordning förfång / tå skal Jordäganden eller hans Landbo / medh sielfwe Jordägandens

sam-

samtyckio / som rödia och bränna wil och må / giffwa sådant sine Socknemän tilkenna / tagandes med sig några af Cronones betiente och Nembden / och teendes så Jord / som sitt upsåth / och dher Sexmännen dhet gilla / tå rödie och brenne saklöst / uthan Grannars och Någrannars skada och förfång. Men giör han annorlunda / och för sig sielf / då bliffwe Lagförder / och böte Tolf Marcker til treskiptes / Oß / Häradet och åkäranden.

Til thet Tiugunde Andra. I alle Landzändar skal flijtig upsyn hafwas / och intet swediande tilstädias / utan allenast för ängis- och Åkerrödning skull / eller at sådant för Muhlbetens renßning skull finnes nödigt och nyttigt / som för sagdt är. Men enkannerligen skal dher sees uppå / at alt swediande hafwes fördrag / i dhe Landzändar / som med Bergzwerck / äro begåfwade: Såsom äre Roslagen i Upland / Weßmannland / Dahlarne och Jernbergzlagen / Södermanland / Närkie / Finspång och Gogärdz Bergzlag / Tiust / Tuhna Lähn / Wermeland / enkannerligen Philipstadz Bergzlag: Item Tijwdgen och Kohlmählen / så ock Gestrikeland / på hwilke Orter intet swediande tillätas skal; Doch så framt i förskrefne Landskap / enkannerligen af Bergsmannen sielf / funnes nödigt och nyttigt / at dhen Skog som afhuggas skal til Kohl och Wed / bättre med swediande dher til kunde beredas / då skal han sådant giffwa Fougden och Kyrckiones Sexmän tilkänna / och dhe ware plichtige / så Landet som hans skiähl at skoda / och dher dhe dhet så befinna / honom då effterlåta / at så mycket Skog afswedia / som dhet åhret huggas skal / men intet mehra eller annorledes. Giör någon här emot / och betygar det icke med minne och loff af Landzhöfdingen och Befallningsmannen eller Laghmannen / eller Frelsesmannen såsom Jordägande / så ock för orsaker / som i förre Artikel sagdt / giordt wara / då miste sitt Arbete och Säden / så ock böte 40 Marcker til treskiptes / Oß / Jordägaden och åkäranden / och upprätte skadan åth Jordägaden / och dher dhenne Jordägande sielfwer dhet giordt häfwer / eller ock boten och skadan icke wil utsökia med Lag / då träde dhen i Jordägandens ställe och Rätt / som klaga wil / och dhetta alt efter föregången Domb och Mätesmanna ordom.

Til thet Tiugunde Tredie. Efter ock störste skadan på Skogarne / sker af Skogseld / och dhenne sig förorsakar af åthskillige tilfäl-

fällen: Såsom äre af Swedieland/ wäda/ willia/ Wallfolck/ resande Man och andre slijke. Hwarföre sådant här efter at förekomma/ och så wijda möyeligit at afwända; Tå så framt någon med willia och upsåth/ sätter Eld på Skogen/ och giör dher med skada/ då böte/ så framt han fångas/ med lifwet/ såsom för annan Mißgerning/ och skadan wedergälles åth Skogsäganden uthur Boo hans/ så widt dhet sig sträcker/ efter Mätesmanna ordom.

Til thet Tiugunde Fierde. Giör dhet någon med Wäda/ böte Tiugu Marcker til tresktes/ Oß/ Landet eller Häradet/ och åkaranden/ och wedergälle Skogsäganden halfwa skadan. Kommer skogseld uthaf lofgifwit Swedieland/ då böte dhen Sweden tilkommer/ Tiugu Marcker til tresktes/ och wedergälle Skogsäganden sin undfångne skada/ efter Laga Domb och Mätesmanna ordom; Orkar han ey botom/ plichte då med Kroppen. Och såsom denne Saken icke lijder något drögsmåhl/ så skal dhen som dherföre mißtänckt är/ och til Tinget stämbder blifwer/ wara plichtig sig strax at inställa/ giör han dhet intet/ fälles då til Saken/ så framt han icke lagligit Förfall kan förewända och framwijsa.

Til thet Tiugunde Fembte. Kommer Elden uth af lösker Pijga eller Dräng/ eller af Wallfolcks eller barns förseelse/ som anten äre i tienst/ eller hemma hoos sina Föräldrar/ och giöra skada i skogen/ och kan med skiähl öfwertygas/ at dhe dher uthinnan see igenom finger/ då böte dhen som lego eller Wallfolcket tienar och barnen tilstå/ i lijka mätto 20 Marcker boot/ och wedergälle Skogsäganden halfwe skadan. Lijka så hålles med wägfarande Man/ dher han å gierningen tagen warder/ eller lagligen tilbindas kan/ at han böter och så 20 Marcker boot til tresktes/ och wedergälle Skogsäganden halfwa skadan; Orkar han ey botum/ då arbete han hoos Målsäganden dherföre.

Til thet Tiugunde Siette. Är dhet Lösker Dräng eller Pijga/ eller annan Man eller Qwinna/ som ey orkar botum och wederlaget/ då gånge til arbetes/ och förtienar dher med/ eller dher skadan så stoor är/ och ey hopp at förtienat/ då plichte efter Straffordningen.

Dhetta föreskreffne/ är så til Skogarnes förwaring och idkelige erhållande/ så wäl som skiälige och rättmätige nyttiande/ och at

förtaga alt Mißbruk / af Oß beleſwat och ſtadfäſt wordet ; Och wele Wij / at när nogot emot dhenne Ordning warder förbrutit / Målsäganden då innan näſte Tuu Ting ſaken för Rätta angifwer / och wederbóranden derföre plichta låter ; Men dher han ſädant intet giör / hafwe då förlorat ſin Målsägare Rätt / och dhen ſom Saken upptäcker / niute dhen ſamma / uti alt dhet ſom bemelte Målsägare i dhetta mähl war berättigat til. Och på det ingen må förebära ſig af thenna Ordning icke hafwa wetat / ſå ſkal hon ock en gång om åhret wid Winter-Tinget upläſas och afkunnas / med Förmaning / at icke här emot bryta i någon mätto. Hwilket ſå framt någon Häradzhöfdinge eller Häradz Nembd förſummade / och någon ſlada ſedan ſkedde / hwar til man ingen Baneman funno / då plichte i ſådant fall Häradet / ſom til exempel om Dullgadråp i Sweriges Lag förmält är ; Som Wij ock wele / at wåra Lagmän och Häradzhöfdingarne med ſine Nembdemän / ſå ock några flere beſkedelige Män dher til deputerade, i hwarie Lagſagu alldeles efter dhen Förſta Punctens innehåld ranſaka / efter Allmenningarne och dhem rätteligen ſkäda och åthſkillia ifrån andre enſkylte Ägor / ſå ock ellieſt gifwa acht uppå at dhenne Wår Ordinance, må blifwa i alle ſina Articklar efterkommen. Wele ock i lika mätto / at Wåre Landzhöfdingar och flere Wåre Befallningzmän / alle deße Articklar noga och flitigt taga i acht / och icke tilſtädia / at någon giör här emot wid ſtraff ſom Ordinantien uthwiſer. Dhet ſamma wele Wij ock / at alle dhe ſom Lähn af Oß och Cronan innehafwa och äre belänte med / ſå ock alle af Riddarſkapet och Adelen / af Präſterſkapet / Krijgsfolcket / Borgerſkapet och menige Allmoge / fliiteligen blifwer betrachtat och efterkommit / efterſom hwars och ens hafwande Rätt och Rättighet / dhet honom unner och tillåter / och dhenne Wår Ordinance wijdare beſkrifwer och uthtrycker ; Så kiärt hwariom och enom ſom dher emot bryter / är / Wår Hembd och Wrede at undwijka. Til ytterme hra wiſſo / hafwe Wij dhetta / med Wårt Kongl. Secret, ſå ock Wår Högtährade Elſkelige kåre Fru Moders / ſamt dhe andre Wåre och Wårt Rijkes reſpective Förmyndares och Regerings Underſkrifft / bekräfftа låtit.

HEDEWIG ELEONORA.

P. B. C. G. W. G. O. S. M. G. D. L. G. G. B.

Kongl.

Kongl: May:tz Ordning och Stadga / öfwer allehanda bärande Skogsträän i Rijket / och dhes plantering. Giord och förbättrad på Rijkzdagen i Stockholm den 29 Augusti 1664.

MJ CARL &c. Giöre witterligit / at ändoch thetta Rijke / Wårt kåre Fädernesland / för theß belägenhet som Nordest i Wärlden / så ock andre orsaker skuld / icke synes så beqwämt / som andre Land til fruchtbare och bärande Träås wäxt och plantering : Lijkwäl när Jordenes God- och Fruchtbarhet / jemföres och beqwämmes til Träens och wäxternes Art och Natur / tå befinnes sådane icke allenast wara här i Rijket at plantera / uthan ock thet som wäxer / af starckare och fastare Egenskap / än som många andreståddes är til at see / niuta eller finna. Enkannerligen wäxer här hoos Oß ibland andre bärande Träå / Eek uthi stoor myckenhet / och af så fast och hård Egenskap / at theß lijke wid Öfversión nepligen är at spörja : Tienlig icke allenast til all annan Huusnödtorfft / men enkannerligen til goda Skepp / at brukas så til Kiöphandel / som Örlig ; Men så blifwer så Eek som Book / Apell / Hägg / Orel / och flere af thet slaget så mißbrukade och förödde / at ock Rijket nu ther af lijder Trångmåhl / och mången / som gagn ther af hafwa kunde / måste sökia sin Tarff annorståddes i Werlden / eller mistat och umbärat / til sin och thet gemene wesendets affaknadt och skada : Ty hafwe Wij then förre Anno 1647. här öfwer publicerade Ordning Oß företaget / then noga öfwersedt / och med Wårt Elskelige Rijkz Råd öfwerlagdt / förbättrat samt gott befunnit / the Feel som inrijtne äre / och Skogarne här til mycket förödat hafwa / at besinna / huru the stå til at boota / öfwerwägat / och sidst til alles Rättelse beslutit och stadgat / såsom föllier.

Til thet Första. Medan störste macht påligger / at Eek och andre bärande Träå som wäxa wildt / enkannerligen Apell / Book / Orel / Hägg / icke måge uthödas för efterkommandom : Ty skal thetta wara en allmänn Lag / och af allom ehwad ståndt han är af / och hwad heller han af egen Rätt och Privilegio, må hugga bärande Träå / eller honom sådant lagligen blifwer efterlåtit / blifwa i acht

tagit och efterkommit / at för hwarie Ek / Book / Apel / Oxel / Hägg / som borthugges / åter af honom plantas på en begrám ort / i samme eller nähre ställe / tu unge Träd af samma art / och stånde hans / eller hans Arfwingars Skiötzel ther å / in til theß the undan Booſkaps Beeten wuxne äre. Förſummar thet någon / eller låter the unge Trädn genom wanſkiötzel afbijtas och förderfwas / han böte för hwart ungt Träd tree Marcker / til treſkiptes / Oß / Jordäganden och Häradet. Och ther ſielfwe Jordäganden thet förſummar / eller ſin Rätt ey fullföllier / tå träde åkäranden i hans Rätt och ställe.

Til thet Andra. Ingen ehoo han är / hafwe macht och tilſtånd at hugga Ek eller annor bärande Träd på allmänningarne / Wär och Cronones förbehållen. Finnes nu på Allmenningarne / Ek / Book / Apel / Oxel / eller Hägg / ſom kan uthan Landzens ſkada afhuggas / Och någon fins i Häradet / ſom tarfwar them / han ſkal til Ting fara / och ther begiära och fodra loff och minne ther til / af Wär Landzhöfdinge / Häradzhöfdingen och Nembden; Hwilke ſkole nemna ther til Wär Fougde eller Landzman / ſamt ſex andre gode beſkedelige Män / ſom ſkodat / och giöra til Tinget ther om berättelſe. Säya theſſe / ſådant icke wara ſkiäl at tillåtas / wari förbudit; Finnes thet at mäge ſkee uthan Landzens ſkada / tå gifwe för hwarie Ek eller annor bärande Träd / honom tilåtes at fälla och afhugga / Otta / Sex eller fyra Marcker Silfwermynt / effter ſom Träät är ſtoort eller liitet til / och thetta til treſkiptes Oß och Häradet. Och plante emot hwart Träd / han fälte / twå unga Ekar eller annor bärande Träd / och ſtånde theß ſkiötzel in til theß thet uthur Booſkapsbeete wuxit är / weder booth / ſom förr är ſagdt om unga Träd. Och på thet alt underſleef må förekommas / ſå ſkal intet Träd ſåledes huggas och bortföras / för än ther om woro Rijks-Jägmäſtaren eller theß underhafwande å then Orten notificerat, och ſamma Träd med Cronones ther til förordnade Hammar uthmerckt. Samma Lag wari och wårt Ammiralitet underkaſtadt.

Til thet Tredie. Hugger någon Ek / Book / Apel / Oxel / Hägg / på Allmenningz Skogen olofwandes / han ſkal böta til Oß Nije Dahler Silfwer Mynt / och Sex Marck til Häradet / ſå ock Sex Marck til åkäranden / och planta tu Träd för hwart i ſtellet igen ſom ſagt är.

Til

Til thet Fierde. Om någrom någonstädes bliſwer på Allmenningen ordenteligen och efter Skogzordningen at ſwedia tillåtit / tå achte then ſamme ſig / at icke någon Ek eller annat af föreſkrefne bärande Träd / finnes på thet ſtälle ſtå ſom Sweden fälles och brennes / eller i negden ther hoos. Så framt nu något af föreſkrefne bärande Träd finnes ther uthi / eller ther hoos / och thet tager ſkada / eller med allo afbrennes / tå böte then ſom Swedielandet ätte / för hwarie bärande Träd / ſom aſſwedt eller ſkadat bliſwer / Nije Dahler S: Mynt til Oß / och ſex Marck til Häradet / ſå ock ſex Marck til åkäranden; Och plante på Allmenningen tu bärande Träd igen / med wilkor ſom i then Tredie Artickelen ſagt är. Och the aſſwedde Träden ſtånde ſedan til hans Tarft och bäſta / ſom bött haſwer.

Til thet Fembte. The af Riddarſkapet och Frelſet måge fälla Ek / Book / och andre bärande Träd på ſine Arf- eller Lähns-enſkylte Ägor / ther ingen annar Äger Lott eller dehl uthi / allenaſt at thet bliſwer i acht tagit / thet ſå the / ſom alle andre / åter för hwart Träd / ſom afhugges och fälles / planta tu unga Träd i ſtellet igen / och hålla ſkiötzel in til theß / the äre uthür Boſkapz beeten-wuxne.

Til thet Siette. Uthi oſkiptom Skog / haſwe ingen Riddare eller Frälſesman Rätt eller macht at hugga eller hugga låta något bärande Träd / med mindre thet honom lof giſwes af alle Jordäganderne / eller deras Fullmächtige med theras öpne Breff. Och ther Wij och Cronan haſwe ther Lott uthi / tå ſkal thet icke tillåtas / uthan Wår Landzhöfdinges ja och ſamtyckie / ſå ock Communication med then ſom ä then Orten är af Jägerij Staten. Och ther det ſå måtto funnes gott uthan ſkada at tillåtas / tå planteres icke deſto mindre / för hwart gammalt Träd ſom afhugges / tu unga i ſtellet igen / med wilkor ſom ſagt är. Finnes någon Ridders eller Frelſesman / ſom annorledes och uthan minne fäller eller fälla låter bärande Träd i oſkiptom Skog / ther han haſwer Lott uthi: Tå fylle Jordäganderne effter öhre och örtugetahl / up ſkadan / eller Träds wärde med 9 Dahler Silfwermynt / plante tu i ſtellet igen / och böte Oß / Häradet / och Jordäganderne til treſkiptes tree Marker för hwarie bärande Träd: Och ther Jordäganderne tiiga / tå niute Åkäranden theras Rätt. Men ſå framt Ekeſkog finnes på oſkipte Ägor / och Äganderne icke kunne ſämias om / tå fahre then hugga

wil til Tingz / och begäre Syhn / at öfwertras hwariom Ägandom sina Träd: Hwilket / när thet skiedt är / tå råde hwarie sina Träd: Men icke förr eller annorledes / weder boht / som sagdt är.

Til thet Siunde. Ingen Präst eller Kyrckioherde / Kriigz / eller annan Befalningzman / eller Ryttare / eller Knecht / på sina förlänte Hemman: Ey heller Frelsesman uthi sina Förlähningar och fördehls Hemman ther han icke hafwer Frelse uppå / under Arfz eller Lähns-Rätt. Item ingen Skattebonde / mycket mindre Crono eller Frälse-Bonde / hafwe Rätt eller macht / at hugga och fälla Ek / Book / Apell / Oxel / Hägg / på sine egne / eller the Ägor han boor uppå / wid Nije Dahler Silfwermynt Skadestånd / åth Oß / af Präst / Embetzman / Ryttare / Knecht / Skatte- och Crone-bonde / för hwarie bärande Träd han fäller på Skatt- eller Crone-Ägor: Och åth Jordäganden af Riddersskapet och Frelset / för dhet som fälles på theras Lähn- och Arfwegodz-ägor; Och böte ofwan uppå tolff Marcker til treskiptes / Oß / Häradet och Jordäganden / dn han klagar / eller åkäranden om hin andre tijger / och upprätte skadan igen / med nye planteringar / som förr är sagdt.

Til thet Ottonde. Befinnes och öfwertygas några lagligen at hafwa med hygge wid Rooten eller fällande af Toppen / eller annor åthgierde / förderfwat någon tijd / eller bärande Träd / så at thet rutnar eller förderfwas innan någon Ek / anten af motwillie eller at få tilfälle at hugga bort / såsom odugeligit: Then skal så snart han lagligen tilbunden blifwer / wedergälla Jordäganden Nijo Dahler / och böta tolff Marck til treskiptes för hwarie Träd / samt planta try unga af nyo som i förre Artickel är sagdt. I lika måtto är thet alldeles nyttigt / såsom ock til Skogarnes conservation och renssade påbiudes / af Geterijs / Windfall / Sawetallar och Biörckelöfs brytande til Brennewed först affrödies / för än någon annan dugelig Skog fälles; Dhen dher emot bryter / plichte / arbitraliter, efter som skadan pröfwes wara til.

Til thet Nijonde. Finnes förestrefne bärande Träd i åker eller äng bondes eller på något sådant stelle / som Bonden kan til åker och äng upbryta / och Träan äre honom skade- och hinderlige: Tå gifwe sådant Landzhöfdingen å Cronones / och Huusbonden å Frelses wägnar tilkänna: Och stände sedan til Landzhöfdingen å Wäre

wäg-

wägnar / och til Jordäganden å Frelses wägnar / sedan ransakat och således i fanning befunnit är / at gifwa loff til / emot plantering af tu unga Träd / the gamble at afhugga / doch så / at the Trädn / som på Cronones Skog huggas / må med förbemelte Cronones Hammar och Mercke uthmerckas.

Til thet Tijonde. Ingen hafwe tilstånd eller loff at hugga och fälla bärande Träd i Wåre Parcker / eller at förderfwa Träd med Topphygge eller andre wägar; Then ther sig understår sådant at giöra uthan loff och minne / han wederläggie för hwarie Träd han fäller eller förderfwar / Oß och Cronan tiugu fyra Dahler Silfwer-Mynt / och plante igen fyra stycke unga Träd / wid wilkor / som förr är sagt / så ock böte til treskiptes / Oß / Jordäganden och Häradet tolff Marck: Och niute åkäranden Jordägandens Rätt / dn han tijger och sin Rätt förswmmar. Finnes nu bärande Träd i wåre Parcker / som äre af ålder / eller ellieſt afgående och uthan skada mistas kunne / them gifwe Wij wår Rijkz-Jägemästare tillijka med Landzhöfdingen tilstånd at fällia och upläta / them androm / som ther efter sökia för skiähl och rätt / såsom theras enskylte instruction wijdare skal uthwijsa. Doch så / at then / som them afhugger / plantar åter tu andre i skaden igen / för hwart och ett han afhugger.

Til thet Elloſte. På alle them / som immediate under Oß och Cronan beſitne äre / wele Wij sit wår Landzhöfdinge skal hafwa inſpection öfwer; The som Lähn af Oß och Cronan beſittia och innehafwa / niuta inſpectionen och rätten på alle them som them under Lähns Rätt förundte äro; Ther nu någon sådant förſummade / tå sware Landzhöfdingen och hans underhafwande sin brott: Men ther någon Lähnsman / eller af Ridderſkapet och Frelſet säge ther öfwer genom Fingeren / och förſummade sin inſpection och Rätt: Tå skal och må wår Rijkz-Jägmästare / så ock Landzhöfdingen eller någon annan theras underhafwande / taga sig saken an och tala ther å för Rätta och Tinge / fullföllia Saken in til executionen, och hafwe then sin Rätt förſummar / ä thet ſinnet / förlorat alt tiltal om skadeståndet. Ridderſkapetz och Adelens enskylte ägor af dheras Arff och egne Godz / ifrån thenne Wår Rijkz-Jägmästares / Landzhöfdingens och theras underhafwandes inſpection undantagne. Sedan i thet öfrige stånde hwariom och enom fritt / at klaga then Brotzlige

an /

an/ uthan anseende/ hwad heller han hafwer deel i Skogen eller icke/ och niute i thet ärendet åkärandens Rätt.

Thetta föreskrefne/ är altså öfwer bärande Tråås/ så wäl niutande som erhållande af Oß stadgat och förordnat; Och wele Wij at thet ordenteligen å Tingen och Rådstufworne blifwer förkunnat och afläset/ säsom ock af wåre Landzhöfdingar och andra Befallningzmän/ Domare och Nembdemän/ så wäl/ som then som wederbör/ taget i acht/ fullföljdt och efterkommit/ i alle sine Puncter, så kärt hwariom och enom är straffet/ så ock wår Hembd och Wrede at undwika. Til yttermehra wisso hafwe wij dhetta med Wårt Kongl. Secret, så ock Wär Högtährade Elskelige kåre Fru Moders/ samt dhe andre Wäre och Wårt Rijkes respective Förmyndares och Regerings Underskrifft bekräffta låtit.

HEDEWIG ELEONORA.
(L.S.)

P. B. C. G. W. G. O. S. M. G. D. L. G. G. B.

Kongl. May:tz Ordning och Stadga/ om Jachter/ Diurefång och Fogelskiutande. Giord och förbättrad på Rijkzdagen i Stockholm den 29 Augusti Anno 1664.

Wij CARL &c. Giöre witterligit/ at effter säsom Wij med högsta åhåga och omsorg/ i tijd af Wär Regering/ hafwe Oß låtit wara anlägit/ alt dhet at drifwa och befordra/ som Wårt Rijke och dheß trogne Inbyggiares Nåring och wälfärd/ styrcker och befrämiar; Men twert emot/ dhet at hindra och afwända/ som i några måtto deras opkomst och förbättring affskär eller stuffar: Altså öfwerwägandes alle beqwemo och obeqwemligheter som finnas/ och dher hoos/ anten styrckia och förbättra Wåre trogne Undersåtares nåhring och förkofring/ eller den beswära och tryckia; Tå befinne Wij detta Rijke/ Wårt kåre Fädernesland/ för dheß storlek/ widt och margfaldige store Skogar

gar skuld / öfwerflöda af allehanda Skogsdiur och Fogel / nyttig och nödig til födan / klädnad och wederqweckelse / så ock til Landzens åhra och prydning. Ther emot hafwer ock Naturen / samt tilfället af Skogerne / Bergen / Dahlerne och Morassen gifwit Wild- och Skadediuren / enkannerligen Biörnar och Wargar / sine Näste och Läger / så ock beqwemlighet at gömma och uppehålla sig / och at skada så dhem andra Creaturen / som hemtamme Boskapen; Hwarföre ock menige Man / ingen ringa olägenhet och skada tilfogas i dheras huushåld / och på deras Fää och Booskap. Sedan kommer ock det dher til / at hwad som i Lagen helsosamligen är stadgat wordet / til nyttig diurs och fogels förökning och bewaring / eller til dhem andras uthrotelse / dhet är til een dehl kommit af länglig tijd och andre olägenheter / i glömsko och försummelse / dhes heelt annorlunda nu een tijd giordt och practicerat. Hwarföre til at i tijd / och förr än alla Ordningar taga öfwerhanden / såsom ock / til at hielpa til rätta / och sitt bruuk igen / hwad som rättas och botas kan; Ty hafwe Wij til dhen ändan / dhen Ordningen / som Anno 1647. här öfwer på Rijksdagen giord och publicerad är / med Wårt Elskelige Rijks Råd / Oß företaget / dhen öfwerlagt / jämwäl ock i några puncter förbättrat / och öfwer förberörde ährenden / och hwad dher af hänger / såsom äre / Jachterne / Diurefång och Fogelskiutande / på sätt och wijs / som föllier / slutit och resolverat.

Til thet Förste. Alle Högdiur / såsom äre Elg / Hiort och Råå / skole wara och blifwa öfwer hela Rijket befredade / så at dhe icke slåes eller fångas af någon / med mindre han på Jacht är privilegerat, föruthan i efterskreffne Landskap / som äre Dahl i Westergiötland / Wermeland / Dahlerne i Bergslagen / Norlanden och Finland / hwilkas Jnbyggiare efterlåtit är / dhem i laglig tijd at fälla.

Til thet Andra. Ingen eho han är / som icke med Privilegio bewijser sin rätt / hafwe rätt eller tilstånd / med Byssa eller Båga sielf skiuta eller skiuta låta allehanda Fogel / enkannerligen Tieder / Orrar / Jerpar / Swan / Willgäs / Ander eller andra dheß lijke: Ey heller Harar; och dher någon funnes med Byssor / Gilder / Nåät och Fällor at umgå / sådane at fånga / dhen samma skal Byssan och Nätet til wedermåhlet aftagas / och sedan för rätta ställas / och dherföre plichta 40 Marck. Doch här med icke förtagas / dhem

som i Skärgårdarna och annorstädes boo/ at fånga Siöfogelen med Nåät och elieſt dhem at ſkiuta/ ſom kommer om Wåhren i ſtoor myckenhet/ utan efter ock många dher elieſt ſin nåhring af hafwa/ hwilken så här efter ſom här til bliſwer ſin Rätt förbehållen.

Til thet Tridie. Rapp- och Åkerhöns ſom icke mycket länge ſedan äro i Riſket införde/ ſkole för allom ſom icke privilegerade äre/ wara befrijade och beſredade/ och ingen fördriſte ſig/ hwar dhe finnas at låta fånga them/ mycket mindre at ſkiuta dhem/ weder boot/ ſom här efter föllier.

Til thet Fierde. Mycket mindre fördriſte ſigh någon til/ ehoo han ock är/ privilegerat eller oprivilegerat, at ſkiuta eller ſlå Högdiur/ ſå ock Fogel i Wåre och Cronones Diurgårdar och frijkallade Parcker/ wid ſtraff/ ſom här efter beſkriſwit ſtår.

Til thet Femte. Riddarſkapet och Adelen ſom på Jacht och Skiutning äre privilegerade/ dhe ſkole hafwa Rätt och tilſtånd at ſlå Högdiur/ och ſkiuta låta allehanda Fogel/ hwar på ſine egne enſkylte Ägor och Skogar/ ſå ock ther han hafwer part uthi/ ſå ock på theß Härads Allmening/ dher han är boende uthi/ men icke wijdare/ med mindre han Jord- och Skogzägandes minne och loff betygar och bewijſer. Och ſedan alt i rättan och loffgifwen tijd och tijma.

Til thet Siette. Alt Högdiurs fällande/ ſå ock Fogelſkiuterij och fångande/ ware allom/ ſå högom ſom lågom/ förbudet och betaget/ ifrån Medfaſto och in til Oloffzmeſſe Dag/ ſå i thet ena ſom andra Landſkapet/ på dhet Diur och Fugel/ må hafwa tilfälle/ frodat och obehindrat at öka ſig/ genom Gudz wälſignelſe/ i ſin rätta och ordenteliga Leeketijd: Effter ſom och här med i gemeen/ ſå til multiplicationens befordrande/ ſom til erhålla dhe privilegerade, wid den Luſt af Jacht och ſkiutande/ förutan ſielfwa nyttan/ förbiudes och förtages alt öfwerflödigt jagande och ſkiutande/ ſom ſker til Sahlu. Sammaledes wele Wij at the privilegerade Perſoner förſee och bewäpna dheräs Skytter med theras Wapn/ effter ſom Wij ock wåre Skogzwachtare i liſka måtto med Wåra och Cronones Wapen förſedt hafwa.

Til thet Siunde. Finnes nu någon ſå driſtig/ at han ſlår och fäller Högdiur i wåre Diuregårdar/ eller i någon annars ährlig mans ſtengde och hägnade Diuregård/ eller i wåra frijkallade Parcker/

ker / som är enkannerligen Öland / Åland / Billingen / Kinneskoga / Edzmeren / Hunne- och Halleberg / eller ock ther något stycke wid ett eller annat wärt Slott och Gårdar samt Cronones enskylte gehäg är affmärckt och rätteligen dherföre erkiändt / och han blifwer dheröfwer fången / eller med Lag öfwertygen / den samme skal förste och andre gången arbitraliter straffas / men kommer han tredie gången igen / då straffas til Galgan.

Til thet Ottonde. Skiuter eller fångar någon Fogel i wåre eller andre gode Mäns Diuregärdar / eller i föreskrefne Wåre Parcker; Han skal såsom för annan Heemtiufnadt effter Lagh och Stadgar Tingförder och straffader warda / efter dhe 2 och 11 Cap. Tiuf-B. Ll.

Til thet Nijonde. Fäller någon Ofrälsesman Högdiur / förutan i the loffgiffne och Artickel 1. nembde Landskap / fast thet än skeer i tilåten och loffgifwen tijd / han skal böta för en Älg eller Hiort femtijo Dahler hwijt Mynt / för ett Rådiur Tiugu fem Dahler; Men ther han thet fäller och slår uthi förbuden tijd / som är emellan Midfasto och Oluffzmessa / tå fördubbla boten / Oß / Målsäganden och Häradet.

Tijonde. Slår och fäller Riddersman eller Frelsesman / som på Jacht privilegerat är / eller låter fälla Högdiur på annars mans Skog och Ägor uthan Lof och minne / och thet i Lofgifwen tijd och tijma / han skal gifwa Oß / Målsäganden och Häradet / alldeles som i den näst föregående Nijonde Punct förmähles.

Til thet Ellofte. Fäller någon Ridders eller Frelsesman / eller låter fälla / Högdiur på annars Mans Ägor eller Allmenningar i förbuden tijd / emellan Midfasto och Oloffzmesso / böte Femtijo Dahler för Elg och Hiort / så ock Tiugu fem Dahler för Rådiur / Oß / Målsäganden och Häradet. Fäller han eller fälla låter Högdiur på sine Ägor och Marck i förbuden tijd / tå föres för Tinget / och böte dher för Elg och Hiort Tiugu fem Dahler / och för Rådiur Tolff och een halff Dahler til treeskiptes / Oß / åkiäranden och Häradet.

Til thet Tolffte. Skiuter eller fångar / eller skiuta och fånga låter någon Ridders eller Frelsesman Hara eller Fogel på någon annars Mäns Jord eller Skog / uthan Jordägandens willie och minne / och thet i loffgifwen tijd och tijma / han förlijke sig med Jordägan-

äganden; Men ther thet icke sker / uthan at han drages för Tinget / tå betale Jordäganden Fogelens rätta wärde med twå Marck Silfwer-Mynt / och böte ther ofwan på för Haara / Tieder / Swan och Willgäs tre Marcker til treskiptes. Item, för Orre / Jerpe / Rapp- och Akerhöns / och annan sådan Fogel / för hwart stycke Tolff öre Silfwer-Mynt / och så til treskiptes / Oß / Häradet och Målsäganden eller åklagaren.

Til thet Trettonde. Skiuter eller fängar någon Fogel / eller skiuta och fänga låter på annars Mans ägor i Leketijd / han skal fördubbla böterna.

Til thet Fiortonde. Alle Man hafwe loff och minne at fänga och slå med Byssa / Boga / Gildre eller på hwariehanda sätt thet sig giöra låter / dhe Diur och Fogel som skada giöra / som enkannerligen äre Biörn / Warg / Räf / Loo och Mård. Item allehanda Slaghök / Glada och theras lijke / ehwaresst een them finna kan. Och stände hwariom och enom til Hudarna eller skinnen som them slår / them at niuta eller försällia åth hwem honom täckes å Landet eller Städerne / uthan wåre Befallningzmäns hinder i några mätto.

Til thet Femtonde. Til at slå och uthöda Biörn och Warg / såsom dhe skadeligaste Willdiur här i Rijket / som altijd mehr och mehr tilwäxa / hafwe Wij serdeles pålagt och befallat Wär Rijks Jägemästare / med sina underhafwande / at hafwa dher en noga upsyn och inspection uppå / och så laga / at sådane Skadediur fördrifwas igenom dhet folck / som dher om hafwa kundskap och förfarenhet. Och at uprepa och efterkomma dhet som Sweriges Lands L. Byggninge Balken i dhet 1. och 22 Capitlet stadgar och beskrifwer om Biörneskall / Nät och Wargegärdar. Och wele Wij at wåre Landshöfdingar / i hwart sitt Landshöfdingedömme / så och andre Wäre Befallningsmän / hwar i sitt Fögderij och Befallning / äre dhem dher uthinnan biståndige. Alle dhe / som boo å Landet / och hafwa Koo och Soo / så och egen Disk och Duuk / the wari sig Frelsemän / Skattebönder / Landboer och Gästmän (inge mehra än Präster / Klockare eller enstake Qwinnor undantagne) skola uppehålla Nät fyra Famner och stalle-budh / hwar och een uthan äthskildnat. Så och Wargegärdar / efter Öre och örtugetaal / och ware tilstädes när påbudit blifwer.

Til

Til thet Sextonde. Hwilken som ey hafwer sitt Näät färdigt/ när Skall påbudit blifwer / han böte Sex Marcker / och hafwe Näätet färdigt en Månad ther efter weder samma boot; Hwilken Man Bud får af Skallefougden / och icke kommer tilstädes i rättan tijd / böte Sex Marcker / hwilken sin Wargegård ey färdig hafwer/ böte Sex Marcker / och med uthkräfwande af dhesse böter / så ock alt annat / som här til hörer / hålles efter som Lagen thet i förb:te Capitel beskrifwer / och Wår Rijkz Jägemästare samt Landzhöfdingerne efter tilfället dher öfwer sin emellan och med Skallaget sig förena.

Til thet Siuttonde. På dhet ock Skallan i hwarie Landskap ordenteligen och rätt mäge anställas / ty skal Wår Rijkz Jägmästare / sielfwer och igenom sine underhafwande med Landzhöfdingens Råd och tilhielp / afdeela Landen i wissa Skallelag; Så all ting laga och skicka / at thet som til Willdiurens uthödning och förderfwelse är nödigt och nyttigt må staffas wid handen och sättias i wercket. Och skal således anställas i Landsändarne / at Skallen swara på hwar andre / och hwad som af Willdiuren icke fällas kan / må fördrifwas åth minste uthur the Landskap som bäst bebygde och med Booskap försedde och försörgde äre; Efter som Wij Wår Rijkz Jägemästare särdeles dher öfwer underrätta låta wele.

Til thet Adertonde. Skulle ock Allmogen i Landet genom skiutande eller med Gilder / eller med Wargestufwer eller och genom andre medel kunna dräpa och fälla / en eller flere Biörnar eller Wargar; Tå så framt thet sker på någon Stadz Ägor / skal Borgmästare och Råd i samma Stad / uthur Stadzens medel: Så ock å Landet Lähnsmannen med Häradznembden uthur Häradzkistan / gifwa åth then / som befinnes i sanning Wildiur slagit hafwa / för hwar gammal Biörn fyra Daler / för hwar Biörn unge een Daler / för hwar Warg twå Daler / och för hwar Warg unge en Daler / och hwar dhet icke finnes i Häradzkistan / tå äre Wij til fredz at så länge ther öfwer anordning blifwer giord / så mycket må tagas uhur Wåre Räntor i samma Häradet. Thet Wij wåre Fougdar här med bestå wele.

Och alt dhetta föreskrefne hafwe Wij således som förbemelt står / stadgat och förordnat / och wele så ock biude här med alfwarligen/

ligen / at thet alt bliſwer af alle / ſom här inrikes byggia / boo eller hemwiſtas / tryggeligen och uthan hinder efterkommit och fullgiordt / i alla ſina puncter, och at Wår Rikz Jägemäſtare med ſine underhafwande / ſå Häradzhöfdingarne ſamt Fougderne och Länsmännen / hålla ther hand öfwer / med all flijt / ſå kiärt hwariom och enom är at undwijka ſtraffet / ſå ock Wår Kongl. Hembd och wrede. Til yttermehre wiſſo hafwe Wij dhetta / med Wårt Kongl. Secret, ſå ock Wår Högtährade Elſkelige kiäre Fru Moders / ſamt dhe andre Wåre och Wårt Rikes reſpective Förmyndares och Regerings Underſkrifft bekräffta låtit.

HEDEWIG ELEONORA.
(L. S.)

P. B. C. G. W. G. O. S. M. G. D. L. G. G. B.

Kongl. May:tz Krögare och Gäſtgifware Ordning. Öfwerſedd och förbättrat på Rikzdagen i Stockholm den 29 Auguſti Anno 1664.

Wij CARL &c. Giöre witterligit / at efter ſom i alle förrige tijder / faſt af ålder hafwer warit inrijtat ett ſtort beſwär / för wåre trogne Underſåtare / enkannerligen Allmogen / härkommit af många och ſtora Gäſtningar och Skiutzfärder / hwilka fuller til een deel och hafwa hafft ſine ſtiähl / och ländt Rijket til nytta / til een dehl ock hafwa hafft ſine oſtiähl / och äro för Rikzens infalne Beſwärligheter ſkull wuxne / och genom Ordning ſå tiltagne / at dhe mängen ährlig man hafwa förarmat / hans ährlige nähring och Landzens Cultur affkurit / och dher icke Böter dher på funnes / ſkola dhe förorſaka mehra ſkada och Landzens ödeläggelſe / än någon annan olägenhet. Hwarföre hafwe Wåre Förfäder / Sweriges Konungar eſomoftaſt förſökt at bota och affſkaffa detta Beſwäret med äthſkillige förſlag och Ordningar. Eukannerligen hafwer Hennes May:t Drottning CHRISTINA, ſedan den högſte Gud hafwer täckt med ſin mildhetz ögon at anſee Rij-

Rijket och Fäderneslandet / stilla dhe uthståndne swåra Orlogen / och wälsigna Rijket med en önskelig Fred / försökt om några medel kunde finnas / dhen långlige och beswärlige tungan at afwända / förutthan Rijksens stora affaknad; Lagdt alt flitigt öfwer med theß Elskelige Rijkz Råd och Rijkzens Ständer / på dhen Rijkzdagen som hölts här i Stockholm / Anno 1649 / och på sidstone beslutit / at emot en åhrlig Contribution, med hwilken dheß och Rijkzens Skiutzfärder kunde understödias / tå skulle alle hennes Mayt:z och dheß Tiänares serdeles Landzhöfdingers / Fougdars och fleres frija giästningar och skiutzningar ophöra och wara affkaffade / undantagandes Krijgzfolcksens af- och antogande / Regemente- eller Fänike taals / efter som sielfwa Rijkzdags Affleden och Beslutet innehåller och uthwisar. Sedan ock / på dhet at alle Sweriges Inbyggia re / högre och lägre / Andelige och Werldzlige / och flere som med redelige ährender hijt inkomma och å Landet resa måste / kunde skiähligen bliswa underhåldne och befordrade til Maat och Dricka / så ock til Huus och torfftige Rum / Båät / Häst / Släda / Wagn / ꝛc. Efter tijdernes och Landzens Lägenhet för Penningar / skiäl och rätt / godt funnit / at gifwa befalning åth Landzhöfdingerne i hwarie Landzhöfdingedöme / at the med sine til örordnade i hwarie Härad / så ock i hwar Stad / skulle öfwerläggia och besij / hwareſt goda Krogar eller Tafwerne byggas och sättias; Så ock Mijhlerne rättas och wägarne bättras och botas kunde / och sedan förordnas wisse Män / som Krogarne försöria och föreſtå / och den wägfarande Man i sine Resor främia och befordra måge / och all ting disponera efter skiähl och Landzens Lägenhet; Item, på dhet den som Krögeriet och Skiutzningen på sig toge / må weta huru han sig och sin kostnad skal anställa / sedan sin skyldighet / och sidst hwad han hafwer med skiähl af dhen wägfarande at fordra / och hwem honom på nödfall / at hand icke tilräcker / skal bijständig wara; Och at Konglige Tienare och Embetzmän / så ock andre wägfarande dher emot måge wetta / hwad dhe kunna begiära med skiähl til deras Resors befordring / och hwad dhe dher emot at giöra skole plichtige wara; Öfwer detta såsom ock alt annat / serdeles Ordninger / i synnerhet Anno 1649. och 1651. låtet författa och publicera, hwilka Ordningar Wij nu sedermehra hafwa nödigt erachtat at låta öfwerse och revidera, dhe samme til

desse

desse tijder närmare at applicera, efter dhen Förandring som dher uthiman på dhenne Rijkzdag at giöra gott funnit är / å nyo publicera och uti en Ordning författa / allom til efterrättelse / som dher uthi äro interesserade som nu här efter föllier / och wele / at den i alle sine Puncter skal efterföllias och observeras.

Til thet Första. Skal allom dhem / som dher til lust / Råd och Förmögenhet hafwa / fritt stå och efterlåtit wara / at uprätta wid alle allmenne Wägar / dher dhe allareda ey oprättade äro / på hwario twå Mihl när / så på Crono- och Skatte- som Frälse Agor wisse Giästgifware-Huus och Tafwerner / dher den Wägfarande för Penningar och skiählig betalning tillända kan / doch thetta sålunda til förstående / at så framt Jordäganden wil sielff oprätta och hålla gode och laglige Krogar eller Giästgifware Gårdar / skal han wara dher til närmast / och niuta dhen Frijhet / som Wij berörde Krogar medbenådat hafwa / men i fall / en eller annan dhet försummade och wedersakade / och dhet befunnes / at dhen Orten lijkwäl nödwändigt med en eller flere giästgifware måste besättias; Tå skal Jordägaren wara plichtig bemälte Lägenheter til Oß och Cronan för skiäligt wederlag i Godz / til kiöps at upläta / och wåre Landzhöfdingar samt Befallningzmän / draga tijdig Försorg / at dhen Orten blifwer med nödtorfftig Huus försedd / och en skickelig karl til Krögare eller Giästgifware förordnat.

Til thet Andra. På dhet alle saker mäge med Ordning och skiäl anstälte warda / så wele Wij hafwa alfwarligen befallat Wår Öfwer-Stäthållare här i Stockholm / General-Gouverneurer, Gouverneurer och Landzhöfdingar / tillijka med Befallningzmän å Landet samt Borgmästare och Råd i Städerne / at dhe öfwer hela wårt Rijke hafwa noga inseende / at dhenne Wår Ordinance blifwer handhafft och efterkommen.

Til thet Tredie. I Stapel-Städerne och dhe store Städer å Landet / som Fahlun wid Kopparberget eller några andra / efter wåre Landzhöfdingers Förordning / skole Giästgifwarne eller Herbergererne / dhem Borgmästare och Råd mätte ordinera, wara särskilte ifrån Fohrmän eller Skiutsare; Herbergerarne skole undfå den resande Man som til dhem kommer / och förföria honom och hans Folck och medföllie med Huusrum / Säng / Lius och Eld; Maat / Drick /

Drick / Korn / Haffra / Höö / Halm åth Häſtarne / och ſom han i ſå måtto kan bäſt / och den wägfarande är Man til / och behöfwer / anten med ordinarie Maatredning / eller at han upläter den Wägfarande til ſin egen tilredelſe / hwad ſom behöfwes för rätta prijs / medan han hoos honom giäſter. Och Fohrman eller Skiutzare förſörie den wägfarande med Bååt / hwareſt reſan kunde ſkee och fordras til watn eller med Häſt / Sadel / Släda / Kärra / Wagn / til Landz / til näſta Giäſtgifware eller ock längre til näſte Kiöpſtad / och ſå långt the kunna förena ſig om.

Til thet Fierde. I ſmå Städer och Fläckor / ſom anten icke ſtoor Handel är uthi / eller dher Wägarne icke falla deſto större och offtare igenom: Så ock i alle Landz-Krogar / ſkole Giäſtgifwarne och Fohrmän eller Skiuſſare wara ett / och ſå wäl undfå och tractera den Wägfarande ſom hans Reeſa beforda med Bååt / Häſt och Fahrtyg ſom ſagdt är / för betahlning och rede Penninger / och ſådant ey längre än til näſte Giäſtgifware eller Skiußare / med mindre dhe frijwilligt ſig widare förena kunna.

Til thet Femte. I Städerne ſom liggia wid Siögarne / ſkole dhen eller dhe ſom förordnade äro at ſkiutza med Bååt / wara förſedde åth minſta med twå Smackor eller Båtar / en liten och en medelmåttig ſtoor / efter ſom Siögarne äro til / ſom måſte paſſeras, och at han weet ſig ſå myckit Folck at tilgå ſom kan behöfwas til Seglatzen eller Rodd / ſåſom Sión och Åhrstijden fordrar at främia dhen reſande Man efter ſitt tarff. I lijka måtto / ſkole dhe Krögare / ſom å Landet boo wid Siögarne / och ſå med torfftige Båtar och Folck til Seglatz och Rodd wara förſörgde / deſto bättre och ſnarare dhen reſande Mans wilkohr at befrämia / ſåſom här tilförende om dhem i Städerne ſagdt är.

Til thet Siette. På thet nu icke ſkal falla Krögaren förſwårt och odrögeligit / ſådane Byggningar i haſt af egne medel at optimera låta / dherföre ſåſom nu dhetta är ett wärck ſom länder allom Allmoge i gemeen til lijſa och wälfärd; Altſå / och på dhet Krogarne måge ſå myckit tidigare blifwa med nödtorfftige Rum upbygde: Ty erachte Wij ſkäligt / och nådeligen befalle och biude / at efter ſåſom ſådane allmenne Krogar lända hwar och een i ſynnerhet ſom allom i gemeen til nytta / allan Allmoge ſå Frälſet ſom Skatte och Crone /

uthan åthſkildnat / Häradet och dhe Sockner dher Krogarne byggias och inrättas måſte / framföra i dhenne tilſtundande Winter til Krogſtällen / dher icke Allmogen dheras antahl i Timber allaredo framförd hafwer en Timberſtock 2 eller 3 mehra eller mindre / efter ſom hwars och eus råd och lägenhet kan wara til / och ſedan i tillkommande Währ / hielper til Huuſen / at optimbra och under taak ſättia; jämwäl och contribuera af hwart heelt Mantal til Taak / Golf / Skorſtenar / Fönſter och andre nödige requiſita, Fyra öre Silfwermynt / hwilka Wäre Befallningz- och Opbördzmän öfwer ſamma Härad / ſom Krogen är belägen uthi / ſkola upbära / och derföre reeda och räkenſkap giöra / på det at Krogen med Allmogens tilhielp måtte heel färdig Krögaren och Giäſtgifwaren i händer leſweras; Tå han ſedermehra ſkal wara förplichtat Krogen med ſin egen bekoſtnad wid macht hålla. Och wele Wij / at Wäre Landzhöfdingar nu ſtraxt på behörige rum och ſtälle ſkole handla här om med Allmogen / och honom til bemelte Timbers framförande och Penningars erläggiande / förmå och willig giöra / jämkandes förſten Bönderne emellan / efter ſom de finnas förmögne och til Hemmans wilkor; Lätandes ſig der jemte wara befallat / at framdeles driſwa dher på det Krögare Huuſen måge med förſta Wärdag bliſwa optimbrade och til ſin fullkomlighet brachte.

Til thet Siunde. På dhet dhen reſande Man / anten han will reſa med Giäſtgifware Häſtar och Fordenſkaper / eller ock med ſine egne Häſtar / wäl må bhſwa befordrat och i ſin reſa forthulpen: Dy ſkole Wäre och Cronones Män ſom i dhen andre Puncten äro nembde / wara förplichtade at ranſaka och beſee alle ſtore och Gräkerwägar / ſom anten liggia emellan Städerne eller Socknerne och Tingſtällen / om dhe anten kunde förbättras eller på ſomblige Orter behöfwa förandras och giöras jämnade eller rättare / och dher dhe ſådant befinne / då tilhålla Allmogen / ſådant efter Lag at ſtälla i wärket / och ſkal ingen wara dherföre befriat och undantagen / utan efter Ore och Ortug förmäs och tilhållas / Wägeparten at antaga och wäl rödia låta. I ſynnerhet ſkola / drede wid Häradz-Fougderne / Landz Gewaldigerne wid ſtika Wägrödninger tilſtädes wara / dragandes flitig åhuga ſamt underwiſſandes Allmogen huru och på hwad ätt wägarne hegwämligaſt gode och beſtändige giöras måtte. Och

på

på dhet at icke någon uthaf slijke Wägeröddninger som här efter skee/ må hafwa orsak sig at beswära: Ty befinne Wij gott och skiähligt/ at hwilken som dher igenom pröfwas at lijda uti Åker eller Ång en märckelig skada och afsaknad / at då Landet och Häradet skal wara förplichtat honom sådan skada skiähligen at refundera, effter som icke heller någon med skiähl kan förwägra sig at hielpa til sådane nyttige allmänne wägars fortsättiande.

Til thet Ottonde. När wägarne således äro rödde och lagade/ skola dhe ock / dher dhet icke alleredo skiedt är / mätas med Snören / så at alla Mijhlar blifwa lijka långe / och skal Sex tusende Fambner giöra en Mijhl / och wid hwar Mijhl opsättas wisse Stenar och Kännemärcken / den resande Mannen til rättelse; Såsom och wid hwar Krog eller Giästgifwaregård uphängias för Porten een Tafla / med förteckning / huru måga Mijhl och Fambnar äro til dhe näst inn til liggiande Krogar / och huru myckit proportionaliter uträcknadt / för en Häst dhen wägen i Lego gifwas bör.

Til thet Nijonde. Föreskrefne wåre Män och Tienare skola ock dijudicera och skatta / om en Krog eller Tafwerne kan giöra tilfyllest/ eller om dhet giörs flere behoff på ett ställe / och hwad Ort dher til kan wara beqwämast; Då dhe ock dher hän skole hafwa sitt afseende / om dher / anten strax eller med tijden kan läggias en Stad eller Fläck / och den med wisse Privilegier omfattas / dijt man åth minstone kan införa ock plantera låta / Hoffslagare / Wagnmakare/ Sadelmakare / Snidkare Dragar / Hökare / Bagare / Bryggiare och sådane Handwärckare flere / som til dhe resandes forthielpande kunne nödige befinnas. Fördenskull skal ock Platzen straxt med Gator / Torg / Lastagier och andre nödige lägligheter afstickas/ så at alt / som der byggies / må efter en wiß Ordning och dessein skee och förrättas / och ju hwar Gatu åth minstone giöres 20 Alnar bred / samt alle ställen som wid Wattnet liggia / ware tilsamma bredd obygde och ledige.

Til thet Tijonde. Sedan skole Gistgifware och Krögare / så i Städerne som å Landet försörja sig med nödtorfftige Sängkläder så ock Borddukar / Hankläden / Faat / Tallrickar och annat Huusgeråd / efter sitt ämbne och Landzens Lägenhet / så at han kan sin Giäst eller Giäster / så ock deras medföllie skäligen undfå och tracte-

ra, så wijda någon wil sig med hans Tractament benöya låta. Den detta icke wil / han niute Stufwan / Bord och Bänckar / så ock Weed och Eld för skiälig betalning och tractere sig sielf efter machten och förmågan.

Til thet Elloffte. Och på thet icke någon orda emellan Gästgifwaren och Giästen wåra må om Tractamentet och betalningen/tå skal det således hållas / at för en Måltijd som är med Huusmans Kost tilredd i Städerne och på Landet skal fordras och betalas för en Mans Maat 5 öre Silfwermynt / och Dricka betalas serdeles efter som han gäller der i Staden heller i näste Kiöpstad. Wil någon låta reda til bättre och kräsligare / han förlijkas och tingat med Wärden. Wil han reeda sielfwer för sig til / anten igenom sin egen Kock eller andre / och tager af Wärden Stycke- Pund- eller Marckewijs / heller Kanne och Stopetals / så myckit han behöfwer och der finnes i förråd / då worde det honom fångit af Wärden/ och betalte dhet efter prijs som dhet går der i Staden eller i nästa Kiöpstad. Och skole Landzhöfdingen med dhe andre sig tilordnade å Landet samt Borgmästare och Råd i Städerne / efter tijdernes förandring / twenne reesor om åhret / nembl. Kindermesso och Michaelis tijd giöra en wiß wärdering på dhe Perzedlar som dhen resande gemenligen tarfwa kan / låtandes Krögaren med Giästgifwaren i hwart Wärdzhuus eller Krogen slijk Taxa af Landzhöfdingen / eller dhen deß ställe i hans frånwaro förträder / underskriftwen til den wägfarandes underrättelse altijd förhanden hafwa. Och såsom ingen Giäst behöfwer at betala för Säng / Bordduk / Kiärel / Eld och annat slijkt / så wijda han nyttiar Giästgifwarens tilrede och Kost åth för Penningar som för är sagt. Altså dhen som alt sielf låter tilreda / han betale Wärden / för Säng / Duuk / Kiäril och Eld / så wijda han Wärdens tyg nyttiar / och det med ett ringa / efter som det kan wara til.

Til thet Tolffte För Korn / Hafra / Höö och Halm åth Hästarne / betalar Giästen åth Wärden efter dhen quantitet han hafwer sig tilwägit eller tilmåta låtet / och dhet å sådant prijs som dhet gäller i Staden eller näste Kiöpstad. Och på dhet alt med Nattfodret så myckit richtigare må tilgå; Ty skal deröfwer med dhet förderligaste

ſte något wiſt i Wicht eller Mått på Höö förordnas / hwar efter Taxation på Höet anſtållas ſkal.

Til thet Trettonde. Alle Fohrmän och Skiuſſare / hwad dhe tillijka äro Giäſtgifware eller ey / ſå i Städerne ſom å Landet / ſkola wara förſedde med tpftige egne gode och dugelige Häſtar / åth minſte Otta til tahlet / men ther then Reſande behöfwer flere än ſom förbemält är / då ſkole dhe dernäſt omliggiande Gårdar eller Byar / dhet ware ſig Wåre eller Cronones eenſkylte / Frälſe eller Militien tilhörige / eller ehwem dhe hälſt tilhöra kunna / wara plichtige / enär dhe af Krögaren eller Skiuſſaren tilſagde bliſwa / at komma ſtraxt uthan någon förſummelſe til Krogen med ſine Häſtar och Fahrtyg. Hwilken ſom ſådant uthan ſkiälige och laglige orſaker förſummer och anklagas af Krögaren för Tinget / ſkal böta för hwar gång Tre Marck Sölfwermynt. Men dhe uthi Wäſter Norlanden ſkola hälla ſine Häldhäſtar efter ſom här til haſwer warit wanligit.

Til thet Fiortonde. I lijka måtto / ſkole alle Fohrmän eller Skiuſſare wid ſtora Landzwägarne åth minſtone haſwa i beredſkap 2 Wagnar / 4 Kierror / 6 Slädar / 8 Sadlar och dher til nödigt Tyg / men wid afwägarne halfparten mindre / och ſå framt wägarne intet låta ſig med wagn fara / då wari Krögaren ſaklös / om han icke håller wagn eller dheß tilbehör; Men Kärra / Släde och Sadlar / dhem ſkaffe wid handen / ſom ſagdt är.

Til thet Femtonde. Komma ſå många Giäſter tillijka til Natherberge / at han ey enſammer hinner eller förmå dhem at herbergera och förſörja med Häſtar / Wagnar eller annan fordenſkap / då ſkole hans näſte omliggiande Grannar wara ſkyllige / ſom Sweriges Lag förmå / at taga på ſådant nödfall ſomblige til ſig / och dhem efter dhenne Giäſtgifware-Ordning med Häſtar och andre nödtorfftер förſörja och forthielpa / och inge fördriſte ſig der ifrån at undandraga / wid ſtraff til giörandes / ſom i then 13 Punct förmält är. Doch ſkal på ſådant fall / Allmogen ſå betalas för dhet han härſkiuter ſom Giäſtgifwaren ſielf. Efter ſom ock bemelte Giäſtgifware intet ſkal haſwa någon macht at förwägra dhem wägfarandom ſine egne Häſtar / Wagnar och annan fordenſkap / ehwad tijd dhet wara kan / ſå länge något ſådant hoos honom olegt är / och då hemma finnes.

Til thet Sextonde. När någon kommer til Fohrmannen eller Skiuſſaren i Staden eller å landet / och begiärer at bliſwa befordrat med Båät / är dhet en Perſon och inge flere / då giſwe för ſig och ſin Troß 12 öre Sölſwermynt för Miſlen / är han ſielf annan eller twå perſoner / ſå giſwe ey mera än 12 öre för Miſhlen / äre der 3 perſoner / då giſwe hwardera 5 öre Sölſwermynt / äre de fyra / giſwe hwar fyra öre för Miſhlen / men äro dhe öfwer fem perſoner giſwe hwardera 3 öre / och ſå hwarken mehr eller mindre än 3 öre Silfwermynt / ehuru många dhe ſedan wara kunne.

Til thet Siuttonde. Til Lands ſkal för en Häſt ſadlat eller oſadlat med Släde eller Kärra / å Landet giſwas ſex öre Silfwermynt / eller 15 öre Koppermynt / och i Städerne 12 öre Silfwermynt eller 30 öre Koppermynt för Miſhlen / ſå wäl om Wåren och Höſten ſom Winter och Sommar; För 2 Häſtar ſadlade eller oſadlade / och gå under Sadel eller för Släda / Kärra eller Wagn / giſwes dobbelt up / och ſå fort efter Proportionen. Och ſå många Miſhler der det nytties / ſå många gånger ſkole föreſkrefne Penningar uthgifwas / och ſåſom dhe äro många til / ſå giſwes för hwar 6 öre Silfwermynt för Miſhlen.

Til thet Adertonde. Uthi Sverige öfwer alt ſkal dhetta ſå hållas ſom ſagt är / men i Finland ſå och Öſter- ſom Wäſter-Norlanden / ſkal för hwario Häſt / han ware ſadlad / ſpänd för Släde / Kärra eller Wagn giſwas fyra öre Silfwermynt för Miſhlen / för några dheras Commoditeter ſkul / ſom dhem tilſtå i dhe Landzändarne at hålla Häſtar / med mindre omkoſtnad / än i Sverige.

Til thet Nittonde. Ingen Släda / Kärra eller Wagn med Winter eller Sommar / Höſt eller Währ / belaſtas högre efter en Häſt / än med Träß af ett Skippund tyngd / och ſedan proportionaliter efter twå eller flere / med mindre Karlen ſielf rijder å Häſten / då honom allenaſt efterlåtes ſin Wätſäck hoos ſig föra. Men efter en på Släda ſkola intet mehra än twå perſoner / och på wagn efter 2 häſtar 3 perſoner wara / inräcknat den ſom kuſkar eller körer / wälförſtående ſes at hwar perſon må föra en mättelig och lagom ſtoor Wätſäck / Läda eller litet Skrin hoos ſig på ſamma förtingning; Eller ſitter på Slädan / då han intet mehr än ſin Wätſäck eller Skrin må hoos ſig föra på ſamma förtingning. Men dher dhen Reſande och Skiuſſaren godwill-

willigen ſig annorlunda förena / dhet ſtände til deras förlikning. Och dhetta ſkal alt förſtås om dhen reſande Mannen. Men hwad andre Förſlor / ſom ellieſt i Städerne / Bergzlagerne och Landet / är want at förtingas / anten hoos Fohrmän eller Allmogen och andre i Landet boende / här med intet meent / uthan det alt til hwars och ens gode willie och bägge parternes affſked hemſtält.

Til thet Tiugunde. Aldenſtund undertiden hända kan / at den wägfarande intet wil leya ſig fylleſt Häſtar och fordenſkap til Troß och Bagage, utan til äfwentyrs belader Giäſtgifwarens eller Ägandens öök mehr än ſkäligt kan wara; Derföre hafwe wij ſå förordnat / att ingen ſkal på en Häſt mehra föra / den reſande perſonen undantagandes / ſom der å rijder / än ſom Häſten makeligen mächtar draga eller på ſig hafwa: Hafwer han mehra at föra / då leye flere Häſtar / och ſkal ett Skeppundz tyngd räknas för ett fult laß / effter en Häſt uti Släda och Kärra / hwaröfwer dhen wägfarande intet ſkal hafwa någon macht / at Giäſtgifwarens öök belaſta / uthan ſärdeles betalning och hans goda willia och ſamtycke.

Til thet Tiugunde Förſta. Men hwad Krijgzfolcket och deß Reſor anlangar / ſå ſkola dhe icke mindre än ſom alle andre ſig alldeles rätta effter denne Ordning och dhen förſäkring Wij Allmogen apart, om Giäſt- och Skiutzнings Frijhet gifwit hafwa: Allenaſt ſkal dhem dhetta wara efter Rijkzdagz Beſlutet förbehållit / at ſå offta dhe Fänicke- och Regements-tals anten täga uthi Fiende land / eller ock tådan hemkomma / ſå ſkole dhe på ſådane händelſer ſå fria Fordenſkap och Skiuß-Häſtar / effter ſom dhetta uthförligare uth bemelte Wär Förſäkring och bemelte Rijkzdags Beſluth är at ſee och förmärckia.

Til thet Tiugunde Andra. Inge Giäſter hög eller låg / Inländſk eller uthländſk reſe uthur Krogen eller Härberget / förr än han Wärden för ſin och dhe ſinas förtähring effter Ordningen eller Affthalet fylleſt giordt hafwer: Ey heller rida eller reſa af med Häſten eller häſtarne förr än han ſkiutzaren tilfylleſt til näſte Krog efter Ordningen betalt hafwer. Och dher någon gör emot denne Artickel och reſer af / koſtnaden och Skiutzningen obetalt / då ſkal han ſwara och böta när klagat warder / ſom för annat Rään / och ther ſkole Landzhöfdingerne / Fougderne och Borgmäſtarne hålla hand öfwer.

Til

Til thet Tiugunde Tredie. Samma Lag wari för den ſom genom Giäſtgifwaren förläggies til andre Gårdar eller Byar / ſå at Wärden dherſammaſtädes niuter ſamma Rätt ſom Krögaren / öfwer richtig betahlning och wedergäldning / ſå för Koſt och Tractament, ſom för Häſt och Fahrtyg / och hwad deremot ſkeer och någon reſer förr än betalningen är ſkedd / då ſwares och bötes dherföre ſåſom för annat Rään.

Til thet Tiugunde Fierde. Ingen ſkal eller må läggia ſig ſielf om til någon Bonde / hwad heller han Krögaren är tilordnat eller ey / med mindre han icke kan få Huus hoos Giäſtgifwaren / och denne ſielf lägger och wiſſer honom med ſitt Bod til Bonden til Huus och Häſt; Och fördenſkul ſkal ock Krögaren ſtå för Betalningen / med mindre Bonden ſin Giäſt obetalt hafwer fara lätit. Hwarföre och begwämaſt ſynes dhet dhen wägfarande ſamt Bönderne / ſom dhe hafwa gäſt hoos / mötas ſamtligen wid Krogen och der ſamfält giöra richtighet med hwar andre / ſå at dhe på alle ſijdor ſtällas klagelöſe. Skulle ock någon hög eller låg finnas ſom wille reſa af utan giord betalning / då hafwe Giäſtgifwaren och hans tilordnade / rätt och macht / at qwarſättia Giäſtens Godz eller Fahrtyg til dheß han hafwer betalt: Och ſå framt der uthur någon träta och ſlagzmähl opwuxe / då ware twägilt hwad ſkada Giäſtgifwaren och hans Folck får / och ogilt hwad Giäſten med thein ſine wederfars.

Til thet Tiugunde Femte. Ingen ſom Huus och Härbärg / ſå ock Bååt eller Häſt begiärer af Krögaren eller Giäſtgifwaren / må ſådant förwägras emot ſkiähl och rätt efter Ordinantien. Och dher ſådant ſker / uthan deſto wichtigare orſak / då opfylle Giäſtgifwaren dhen Reſande ſin ſkada / om någon tagen är och ſå bewijſes / och böte dher til 40 Marck til treſkiptes / Konungen / Målsäganden och Häradet. I lijka mätto / ſå framt någon tager för ſig ſielff af Giäſtgifwaren / Bååt / Häſt eller annan Fahrtyg / eller elliest tracterar Wärderne eller deras hion illa / enkannerligen at han förutan giordt nöye reſar af / och blifwer dher til med ſkiähl och Lag wunnen: Är han boofaſt och hafwer egen grund / då ware hans Huus och Jord borgen för honom; Hafwer han ingen egen Jord och Huus / och är lijkwäl boofaſt / tå niute borgan och löffte til Rätta;

Digitized by Google

ta; Är han iösler dräng / då wari ſielf Löfftesman och ſå länge i Arreſt, til des Saken är Lagförd och Domb å gången / och då lijde och undgälle efter Laga Domb.

Til thet Tiugunde Siette. Ingen haſwe macht at riſda eller köra Krögaren eller Skiuſſarens Häſt och nyttia hans Bååt emot ägandens willia widare och längre än til näſte Giäſtgifware / weder ſådan boot ſom i dhen förre Artickel beſkrefwen ſtår / med mindre den wägfarande och Giäſtgifwaren eller Krögaren ſig godwilligen til widare wäg föreena kunna / då ſådant ſtända til afftaal och förlikning / ſåſom Seed är annat godt Folck emellan. Dher ock någon reſande ſå rijder / kiörer eller miſsbrukar Skiuſſarens Häſt och Tyg at dhet förderfwas / tå opfylle honom ſkadan igen efter Mätesmanna Ordom. Och låter Krögaren den Reſande bekomma ſå god fordenſkap uti Bååt / Häſt och Fahrtyg / at han oſkadd och ohindrad kan komma til näſte Giäſtgifware / eller opfylle den Reſande ſitt hinder och ſkada / efter Mätesmanna Ordom.

Til thet Tiugunde Siunde. Effter offta händer / at den wägfarande illa tracterar och handterar Giäſtgifwarens Häſtar och andre fordenſkaper / och äter / at undertijden bemelte Giäſtgifware anten af wanſkiötzel eller at beſpara penningar / intet haſwer ſådane Häſtar och Fordenſkaper ſom billigt wara borde; Hwarföre ſådant ſom ock andre Fehl uti Maat / Dryck / Säng / Logementer och flere nödtorfftер / at bota och tilbörligen afrödia / ſkal Landzhöfdingen och Fougden til dhet ringeſta fyra gånger om åhret alle Taſwerner uthi hwart Landſkap beſichtiga / deras Huus och andre Lägenheter granneligen igenomſee / och tå tilhålla dhem / at alt haſwa til god beredſkap / ſom ock / at alle dheras Fahrtyg äro dugelige och Laggille. Och dher då någon klagemål på någon dhera ſijdan komme / ſkole dhe den / efter Lag och dhenne Ordinantien, wid Tinget afdöma och ſlätta.

Til thet Tiugunde Ottonde. I ſynnerhet ſkal Krögarens ſkyldighet wara at haſwa altijd gode dugelige Häſtar / Sadlar / Sladar / Wagnar / Kärror / Båtar och annan Fordenſkap / ſå många af hwart ſlag til thet ringaſte / ſom ofwanbemelt ſtår ſpecificerat, til the wägfarandes forthielpande: Såſom ock förſörja ſig med ſådane Proviantz Perzedler och Drycker ſamt Sängar och andre Huus-

gerådz saker som den wägfarande kan wara tient med / sig wachtandes derföre / at icke öfwer feck och brist af något sådant må komma Beswär och Klagemåhl / uthan altijd så laga / at dhen wägfarande kan på en och annan tijd om åhret uthan någon oppehåldning och tijdz försummelse blifwa på sin resa tilbörligen befordrat.

Til thet Tiugunde Nijonde. I fall at Giästgifwaren weet sig hafwa någon uthgammal bräckelig Bååt eller odugelig öök / och den lijkwäl leyer åth dhen wägfarande / och dher af kommer skada til Godz eller persohn. Då skal saken lagligen Ting-föras; Och ther skiähligen bewisas kan / at Giästgifwaren allena är dher til wållande / då plichte han dherföre efter Lag och Laga Stadgar.

Til thet Trettijonde. Händer sig at någon resande Man / hög eller låg / anten sielf är bullersam / orolig / eller elliest odygdig / eller ock hafwer uthi sin tienst och föllie / bullersamt / oroligt och odygdigt Folck och Sälskap; Och dhet befunnes at Herren eller Huusbonden dher af hade wetskap / och mißgierningen icke wille behörigen straffa låta / då skal dhen wara plichtig at sielf stå dher til rätta före / och dher han sielf brotzlig är / plichta för sitt egit / men för sitt Folck och Sälskap böte lijka som han hade thet sielf brutit.

Til thet Trettijonde Första. I fall at Giästgifwaren eller hans Hustru / Barn och Tienstefolck finnas odygdige / och etthera med swijk / tiufnad eller annan ondsko beträdes / då böte derföre sammaledes effter Lag.

Til thet Trettijonde Andra. Om Fohrman / Skiutzpoike eller Piga anten dricker sig drucken / eller elliest icke giör sin tienst som dhet sig bör / och dher kommer skada och försummelse af: Tå wedergälle han allan skadan efter Mätismanna Ordom och straffas dher ofwan på med arbitral straff. Gitter han icke botum / så böte för honom Giästgifwaren / än han wiste brott hans och dhet icke i tijd rögde och botade. Kommer dher af skada til Lijf eller Godz / sware bemelte Giästgifware dher til / så framt han kunde sitt Folcks feel wetta och förekomma.

Til thet Trettijonde Tredie. Befinnes ock någon wägfarande / anten af kättia / haat emot Giästgifwaren eller annan odygd / illa hantere anten Häst / Hion eller Fordenskap / så at dhen der af lider skada eller får något lyte / han wedergälle Giästgifwaren allan

skada

ſkada / och ſammaledes böte der hoos arbitraliter, och ſware Herren eller Hunsbonden för ſitt Folck / om han dher til finnes brotslig.

Til thet Trettijonde Fierde. På dhet Krögare / Giäſtgifware och Skiuſſare mäge kunna dhetta dheras Embete deſte bättre uthföra / och finna medel ſå mycket beqwämmare at ſkaffa ſig Huus och dhem underhälla; Så och at ſkaffa ſig gode Häſtar / och dhem altiid hafwa wid handen / ju bättre och flere / ju heller: Så hafwe Wij funnit godt / at unna dhem deße efterſkrefne Rättigheter och Privilegier: Förſt att han niuter emot ſitt åliggiande beſwär alle dhe Rätter och Rättigheter och Frijheter ſom i dhenne Ordinance beſkreffne och honom tilägnade äro / och jempte Sweriges Lag och andre Ordningar / blifwer ſå han / ſom hans Huſtru / barn och hion / ſamt Huus och Heem och annan tilbehör dher wid af Wäre betiente / ſerdeles Wäre Landzhöfdinger / Fougder / Domare / Borgmäſtare och Räd och andre / ſkyddade och handhaffde.

Til thet Trettijonde Femte. Sedan ſkal han til Krögare- eller Giäſtgifware-Gärden niuta / anten ett litet Hemman / eller ju något Engeſtycke / Hage eller Torp / ſom anten af Wäre och Cronones enſkylte eller Allmenningar äro / ſom utom deß ſtörre ſkada uthur Allmenningen miſtas kan / fritt uthan afgifft / ſig til hielp / ſå länge han med Giäſtgifware och Skiuſſare Embetet är belaſtat. Skulle nu här emot prötwas / at någon Krögare woro til ſitt Embete odugelig; Så giftwes här med Landzhöfdingen macht at dher öfwer ranſaka / och en beqwämlig i ſtället förordna / dher ſå behöfwes.

Til thet Trettijonde Siette. Öfwer detta ſkal han niuta Frijhet på dhet Hemman han åboor för Rothering och Skiutzgärds Penningar / ſamt och för Uthſkrifning / uppå ſig ſielff och fyra Drängar / förutan Poikar och Barn.

Til thet Trettionde Siunde. Wil Allmogen i Sochnen eller Häradet föra Giäſtgifwaren något til Sahlu (och Platzen intet är med Stadz eller Fläcks Frijhet förſedd) ſom han til dhe Frammandes förtähring och fordenſkap behöfwa kan / ſådant alt ſkal wara för den lille Tullen och Accijſen, ſom i Städerne tages / aldeles fritt / doch ſkal här med olaga Landzköp och annan Köpenſkap intet wara tillåtit / widare än nu målt är.

Til thet Trettijonde Ottonde. I Städerne ſkole alle Giaſtgifwware och Krögare hafwa Rätt och Frijhet at inkiöpa och tappa öhl inländſkt och fremmande / ſå ock Miöd / Wijn Spanſkt och Franſkt / Brennewijn / icke allenaſt in i Huuſet och til ſine Giäſter / uta ock til andre ſom boo eller wiſtas i Staden eller å Landet / och ſådant Kanne- och Stopetals. Dhen ſamma Rättighet ſkole ock Krögare å Landet hafwa at niuta / ſå wijda Folck dhem tillijtandes warde Lagen här med om Landzkiöp oförkränckt.

Til thet Trettijonde Nijonde. Ingen wari förloſwat å Landet / på twå Mijhl när Giäſtgifwaren at ſällia Öhl / Wijn eller Brennewijn / utan ſtände dhet Giäſtgifwaren allena til / uthan dhe Mähl / om i dhen 15 och 21 Puncten beſkreffne.

Til thet Fyratijonde. När ock några Mönſtringar och Uthſkrifningar eller andre Landz Commiſſioner å Wäre Wägnar bliſwa anſtälte i Landet / då ſkole ock ſådane förrättas på någon beqwäm Ort å Landet / och hälſt i Krogarne / på dhet dhen Nährung ſom dher af faller / må bliſwa hoos Giäſtgifwaren och hoos dhem ſom med Krogare- och Skiutzbeſwäret äre belaſtade / hälſt på dhe Orter / ſom beqwämme ſinnes och dher hän dirigeras, at dijt en Fläck nu eller framdeles ſättias kan / och med allehanda Embetzmän och Handwärck beſättias. Och ſkole Wäre Commiſſarier och Betiente af hwad wilkohr dhe ock äro / weta dheras plicht / at icke ſkillias uthur Krogen / förr än alt är betalt / och Krögaren förnögd och tilfredz ſtälter / icke allenaſt af Commiſſarierne ſielfwe / uthan ock andre / ſom dher hoos warit hafwa / ſå at Krögaren ſker rätt / och dheras förhållande tiänar androm til godt Exempel.

Til thet Fyratijonde Förſta. Wij wele ock här med taga och anamma ſå Giäſtgifwaren / ſom hans Huſtru / Barn / Legofolck / Huus och Heem / rörligit och orörligit uthi Wärt Kongl. Hägn och Förſwar / för wåld och oförrätt / ſå at ehoo honom eller dhem något wåldſamligit tilfogar / den ſamma ſkal ſtraffas ſom uthi Sweriges Lag om ſådane wåldzwärckare och Kongl. Förbudz öfwerträdare förmäles / lijda och undergå. Här alle ſom wederbör hafwa ſig at efterrätta. Til ytterminehra wiſſo / hafwe Wij dhetta med Wärt Kongl.

Se-

Secret så ock Wår Högtährade Elskelige kiäre Fru Moders / samt dhe andre Wäre och Wårt Rijkes respective Förmyndares och Regerings Underskrifft bekräffta låtit.

HEDEWIG ELEONORA.

(L.S.)

P.V. C.G.W. G.O.S. M.G.D.L.G. G.B.

Kongl. May:tz Stadga och Påbud / om Tienstefolck och Legohion. Stockholm den 30 Augusti Anno 1664.

Wij CARL &c. Giöre witterligit / at effter som Wij icke uthan miszhag förnimme stoor oreda både på Landet och i Städerne / dageligen dagz / mehr och mehr inrita med Tiänst- och Legehion / i dhet dhe bliswa så oskäligen dyre och mothwillige / at man stoort beswär måste förfahra / så wäl i deres betingande och Löön / som i dheres Tiänst och skyldighetz efterkommande / hwar emot ock offta händer / at Huusbönder och Matmödrar dheres Tienstefolck otilbörligen handtere / hwilken Oordning / å begge sijdor / synes förorsakas dher af / at Sweriges Lag månggestädes kommer i förgätenhet / och ingen wiss Ordning nyligen giord är / huru sådane Tiänstehion sig i Tiänst städia och begifwa skole / samt hwad hörsamhet och lydno the sine Huusbönder och Matmödrar skyldige äro / och hwad Löhn och Rättighet dhe dher emot hafwa bör. Hwarföre hafwe Wij detta alt / effter samtlige Rijksens Ständers underdånige ansökiande / på sidst håldne Rijkzdag / med Wårt Elskelige Rijkz Råd öfwerlagt / och dher på låtit giöra och författa een sådan Ordning och Stadga som föllier.

Til thet Första. Wele Wij at inge Landstrykare och Lösdrifware eller Lättingar skole i Städerne eller å Landet lijdas / utan af hwar och en Karl eller Dräng som icke är sielf futtin Borgare / eller ock af then förmögenhet / flijt och förfarenhet i des Handteringar / han innan längt drögzmåhl kan wara en dugelig Borgare / som

ock dher han å Landet wistas / är Bonde eller häfdar något Hemman / eller hafwer sin wissa Huusbonde och Lagstadde Tiänst / skal ostriswin / wara fallen i Städerne til Bätzmans- och på Landet til Knechte Tiänsten. Och på dhet en noga opsyn och inquisition här med må behörligen hållin warda / ty skole Wåre Gouverneurer, Landzhöfdingar och Befalningzmän å Landet / så offta Ting hålles om åhret / grannelige ransaka / hwar uti sin ombetrodde Provincie, Härad och Sochn / hwad Lego- och Tiänstlöse Karlar eller Dränger / dher finnas / och dhem under Wårt Landz Regemente ställa låta. Sammaledes skole / Wår Öfwer-Ståthållare / Gouverneurer och Landzhöfdingar / med Borgmästare och Råd i Städerne / twå gängor om åhret / nembligen fiorton dagar effter Michaelis, och fiorton dagar efter Philippi Jacobi tijd / med flijt dher om / efterfråga och ransaka / och om tå någon finnes / Karl eller Dräng / som icke är af förbenämde wilkor / så bör dhen samma til Ammiralitetet lefwereras / doch icke räknas under Borgerskapetz ordinarie- eller extraordinarie Bätzmanshåld. Dhet samma skal ock skee med Pigor och andre Qwinnor / så wida / at dhe som icke Tienst hafwa / eller kunna bewijsa sig äga medel at åhrligen nära sig / utan andres förfång / eller mißtanckar at omgå med otilbörlig bergning / skole plichta effter dhet 21 Cap. B:b. S:L. §. 4. och K:L. Cap. 15. 5.

Til thet Andra. Effter nu alle dhe som äre på Landzbygden / och icke mächta Hemman förstå / eller äre af dhet wilkor / som föreskrifwit är / skole wara plichtige at Tiänst taga; Så skal intet Inhyses Folck där lidit bliftwa / utan dhet boor å halftwa Gärde med Bonden / och skattar därföre. I lijka mätto skole ock i Städerne icke heller Inhyses Folck tåhlas / uthan the bewijsa för Magistraten, som näst tilförende är stadgat / sig wärde wara at wistas i Staden / och wara uthan Tiänst; Men är någon så fattig / at han eller hon dhet intet giöra mächtar / tiäne / eller är han eller hon wahnförd och eländig / tå försörjes effter Tiggiare-Ordningen.

Til thet Tredie. Legostämma skal ordenteligen / effter dhet bruk / som dhet sig i Wårt Rijke satt hafwer / wara ifrå Michaelis tijd / til Michaelis tijd / åhret igenom; Sin nätter / emellan Stämnodagen / mäge Legohion frije wara / och ey länger / sedan skole the i Tiänst gånga / eller antastas och undergå det wilkor / som förr är

bes

berört; Wil någon twenne Legostämpner om åhret hafwa / såsom i några Städer / och enkannerligen i Stockholm brukeligit är / då stände dhet til Tiänstehiones och Huusbondens gode förening och förliknning. Men dhe / som dhes emellan / under prætext, at dheres Tienstetijd är uthe / eller af annat förewändande / hålla sig uthan Tienst / straffes efter dhen förste Artickelen.

Til thet Fierde. Sex weckor för Michaelis tijd / skole Lego- och Tiänstehion / sig i tienst städia / och otta Dagar efter Michaelis, skole dhe wara plichtige at wärckeligen träda i Tiensten / försumar dhet någon / hafwe Huusbonden macht och tilstånd / at / genom Laga medel / hämtan och tagan i dhen Tiänst / han eller hon sig lagligen stadt / och fäst hafwer / om han honom eller henne hoos sig wil behålla / hwar och icke / så böte Lägohionet så mycket / som dhen samme kan sig ett annat Tiänstehion om åhret leya före / eller om han eller hon icke orkar botum / gånga så länge til arbete / at han eller hon sig dher med löser. Ingen må sig mehre än en Huusbonde til Tiänst städia / giör han eller hon dhet flere straffes med een åhrs Löhn / eller arbete dherföre / och bliswe hoos dhen han eller hon förste Fästepenningen aftog. Ingen må ock hafwa macht at städia någon / för än han är förwissader / at Tiänstehionet ifrån sin förrige Huusbonde är ledigt / wid samma straff. Laga städie- eller Fästepenning kan intet föreskriftwas / efter Landet är widt / och på åthskillige Orter / åthskilligt bruk dher med / utan när dhen är emot tagen / så förstås hionet dher med stadt / och kan icke mehr klandras.

Til thet Femte. Sedan Lego- och Tiänstehion / hafwa sig i laga tijd Huusbonde fäst / och äre trädde i Tiänsten / skole dhe sig dheruthinnan / jämte Gudzfruchtan / trogne och flitige förhålla / til dheß Stämnetijden är uthe / driswandes dhet Arbete / och dhe syslor giörandes / som Huusbonde och Matmoder dhem skäligen befalle och föresättie / och dhe wete dheres plicht af dhem åsta och fordra. Är någon dher uthi försummelig / rättas först med godo / förmanes dher näst altwarligen / och dher sådant intet wil hielpa / hålles dher til med en skälig och tilbörlig aga / eller anklagas för Magistraten, och dhen må een sådan skaffa til behörig Ort / at straffas / och hållas til någon tiänligit arbete; Ey må någon uthur Tiänsten gånga / för Laga Stämnodag / giör dhet någon / gifwe åter Fästepenning / och

och så mycket dher til / som Huusbonden honom i Löhn tilsagt haf-wer; Men wil ock Huusbonden taga samme hion igen / då är dhet tillåtit at giöra hwar han en sådan finner / doch lagligen / och Legohion böte / eller tiäne för brott dheß / som förr är målt / och dhet så / at ock omkostnaden til löpande hions igenhämtande kortas i dheß Löhn. Lockar någon annars Tiänstehion / böte 40 Marcker / och Husbonden eller Matmoder taga dhen saklöst igen / genom laga medel / eller böte hionet som förr är sagt / om Huusbonde eller Matmoder honom eller henne icke åstundar i dheß Tiänst behålla. Wräker ock Huusbonde Legohon bort / utan saak / och dhe biudas honom igen med twenne Någranna Witnen / och han wil dhem icke emot taga / så gifwes dhem theres Löhn och affkedz Paß / så framt dhe hafwa wäl tiänt / och dhe tiäne sedan / hwar dhem bäst synes och behagar. Men icke skole dhe bekomma rätte affkedz Paß / och bewitnas wäl hafwa tiänt / om dhe icke hafwa sig uthi Tiänsten rätt och wäl förhållit / wid 12 Dahler Sölfwer-Myntz böter.

Til thet Siette. När Lege- och Tiänstehion ährligen och wäl / sitt ähr / eller Stämmetijd / uth tiänt hafwa / och willia icke längre blifwa qwar i Tiänsten / tå skole dhe twå Mänader förr än dhe uthtiänt hafwa / gifwa sådant Huusbonden behörligen tilkänna / och om ett godt bewijs och affked anhålla. Sammaledes ock Huusbonde Legehionen / om han med deres Tiänst icke är tilfridz. Tijga dhe / och icke innan bemelte tijd Tiänsten opsäya / tå ware plichtige / at tiäna ännu ett ähr / eller en Stämmo-tijd / för så stoor Löhn / som dhe åhret tilförende bekommit hafwa. Om Huusbönder och Matmödrar wari lag samma. Och såsom tiänstehion icke mäge sig uthur Tiensten olofligen begifwa / så skal icke heller Huusbonden / hafwa macht / dhem / som ährligen tiänt hafwa / och i laga tijd / om ett gunstigt Affked anhålla / theres redelige förloff / och tilsagde förtiänte Löhn wägra eller förhålla / giör dhet någon / af opsåth at hindra sitt Tiänstefolckz wälfärd / och dhet skada tilsoga / då betale dhet samme / förutan fielfwe uthfäste Löhnen / än halfwe dehlen så myeket. Doch så / at om en Huusbonde eller Matmoder på egen bekostnat hafwer hållit någon til lähra / Handwärck / Bookhållerij eller annat slikt / då må en sådan icke aftråda / för än Huusbonden är skäligen förnögder / utan hälles heller / at tiäna dhen samme

me än en annan. Men dhet Legehion som är uthur sin Tienst lö gifwit / skal icke deste mindre strax begifwa sig i någon annan Tiänst / eller sig anmelda uti Arbets-Huus / dher han eller hon kan för Löhn hafwa sitt arbete / til deß han eller hon kan sig lagligen Tiänst anskaffa / widerboot / som förr är målt.

Til thet Siunde. Lege- och Tienstehions Löhn / skal bestå i Kläder och penningar / eller Penningewärde / och skolethe så löhnas / som de kunne giöra tienften til / och som Huusbonden och dem bäst åsämber. Sedan / alldenstund Legolöhnen är åtskillig / och på somlige orter i Riket gifwes mere än på synlige; Hwarföre om det skeer på landet / så ställes det til Häradzting / at giöra ther på någon Förordning / sålunda / at både Huusbonden må hafwa skiähl för Löhnen / och Legohion muta rätt sine Tiänst til gods / doch skal intet Legohion hafwa macht / at fordra någon Åker / Äng eller Swedieland / item, at hålla Öhl- och Brännewijns sälning / brede widdhes löhn / (som en part på Landzbygden här til icke utan Bondens och Landzens stora skada / så ock annan olägenhet giordt hafwa) blifwer någon Bonde dher med beslagen / at han sådant til sitt eller annars Legohion uthlofwar / hafwe förlorat 40 Marcker / och dhen som wilkohret antog / miste Åhrswäxten til oß och Cronan / om Jorden är Crone eller Skatte: Men är Jorden Frälse / tå falle dhen Frälsemannen hem / hörer ock Jorden Häradet eller Sochnen til / falli tå til dhem / och giöre Wederböranden därföre noga Räkenskap. Skeer dhet i Staden / at om Löhnen ey åsämjes / tå rätte sådant Borgmästare och Råd / at beggie warda behåldne.

Til thet Ottonde. På dhet at Legohion mäge icke öpnas tilfällen och anledningar til stöld och otrohet / så skal hwarken Dräng eller Pijga tilstädes hafwa sin kista annorstädes / än hoos sin Huusbonde och Matmoder.

Til thet Nijonde. Hwad ellieft Handtwärckzfolck och Embetzmän widkommer / så måste de rätta sig efter dhe Ordningar och Skråger / som för sådane / för detta kunne wara stadgade och authoriserade / eller här efter för dhem stadgas kunne.

Til thet Tijonde. Dhet som utom dheſſe mähl / om Tiänstefolck / så wäl i Sweriges Lag / som ock i ett eller annat Ständz privilegier och Frijheter / kan wara ordnat och befallat / blifwer wid

dheß gång / och bör icke här med förstås afskaffat eller förandrat. Wij biude och befalle fördenskuld alle dhem som dhetta angår / och för Wår skuld / wele och skole giöra och låta / at dhe rätte sig här efter / och icke bryte här emot / utan så lage / at dhet må behörligen warda efterlefwat och i acht tagit. Til yttermehre wisso / hafwe Wij dhetta / med Wårt Kongl. Secret, så ock Wår Högtährade kåre Fru Moders / samt dhe andre Wåre och Wårt Rijkes respective Förmyndares och Regerings Underskrifft / bekräfftat låtit.

HEDEWIG ELEONORA.

(L. S.)

P. B. C. G. W. G. O. S. M. G. D. L. G. G. B

Kongl. May:tz Stadga och Påbud öfwer åthskillige Oordningars afskaffande / uthi Klädedrächter / så hoos Adel / som andre Ständz-Personer här i Rijket. Stockholm den 30 Augusti Anno 1664.

Wij CARL &c. Giöre witterligit / dhet Wij fast ogierna och med synnerligit mißhag förspörie / huruledes Högfärd i Pracht och Prål / hoos åthskillige Ständz personer / Adel och Hadel / så wäl ellieſt i dageligit Lefwerne / som besynnerligen uthi Klädedrächter / sig mehr och mehr see låter / dan edt dheraf icke allena Gudz dhens Högstes stränge Wrede / Hämd och straff / öfwer Landet må befruchtas / utan ock dheras egen skada och förderff / som således dheras goda, Agendom och Förmögenhet / uthi en hoop Fåfängheter förslöse och uthöde: Til förtijga dhen assaknad och rådeel / som Fäderneslandet i gemeen dherigenom tager / i dhet at dheß kostelige och dyrbare Wahror / sändes til fremmande Orter / och dherföre ofta föga annat hämptas tilbakars / än en hoop Kramgodz / och allehanda dyrbart Arbete / som tienligit är til sådant öfwerflödz och Fåfänge Prähls underhållande / der Landzens goda lijkwäl borde annorkdes anläggias / och til nyttigare

tigare sakers inlösande anwändas. Hwarföre äre Wij förorsakade sådant Mißbruk och olofligit Prähls förfwande / ibland alle ständ / så wäl uthi dageligit bruk / som ock wid alle tilfällen / allmänneligen afskaffa / hämma och förbiuda / som Wij dhet här med / och i dhetta öpne Brefs krafft giöre / alfwarligen befallandes och biudandes / at ingen hwarken Adel eller Oadel / Man eller Qwinna / här efter / skal fördrista sig / at bruka til eller på Kläder / Gylden och Silfwerduk / Gylden Tobin eller Atlask / med Guld- och Silfwer blommor / Guld och Silfwer litzer / Pärlestickat Arbete / Glasbräm / så ock allehanda Silkes Snören och Spitzer / item Trådknyttning / samt med alle slagz sydt / lagt / knyplat / dyrt borderat / eller på hwarjehanda maner af Tråd och Knyttning arbetat Tyg / samt med Excesser uthi Linnetyg / så hoos Man- och Qwinfolck. Doch skal här med ey wara förbudit / Ridderskapet och Adelen at bruka ett strek Snören / af Silke eller Regarn / ett Finger bredt / men icke af Silfwer eller Guld / eller hwarjehanda slagz litzer / på Tienares Liberier, Knappar måge brukas af massiv Guld och Silfwer / til wisse Dußintahl proportionerade / utan öfwerflödighet / så at façonen icke må öfwergå materien, antingen han tå wore af Kläde / Sijden eller Ylletyg / sielfwe Klädningen må ock med slätte Band af Tafft eller Atlask besättias / dock så / at ingen drages / på hwilken mehr Band äre / än til ett Stycke eller 120 alnar: Och wele Wij at dhetta Förbud / på dhet som här ofwanföre är opräknadt / skal förstås och sig sträckia til hwar och ens / så Mans- som Qwinnos egne Kläder och prydnadt / så wäl i Bröllopen / som uthom / men icke tydas på något Huusgeräd eller Sadlar och Hästetyg / besynnerligen ibland Ridderskapet och Adelen; Der hoos såsom Experieuren, hafwer uthwiist / huruledes många / i dhet alt dhette ofwantalde / hafwer warit dem förmeent / i stället likwäl hafwe uptänckt åthskilligt uthwägar / så wäl i sättet och Klädedrächterne / som ock i dyrt och konstigt Arbete / både på Andre Kläder / som ock på Kragar / Möffor och allehanda slagz Hutwuddrächter / samt ock til Hand och Foot; Altså wele Wij här medh hafwa stadgat och påbudit / at hwar och een skal wara förplichtat / icke kläda sig och dhe sine öfwer sitt Ständ / och at alt dhet / som til stort Prähl och omkostnad giordt är / jämwäl skäligen kan prösfwas wara opfunnit in fraudem legis, och til

kränckia dhenne Förordning / hwaribland ock dhet släp / som nu på Qwinfolckz Kiortlar brukas / samt Glasknappar / och Örhängen med Glashalsband och annat Glasetyg / räknas / dhet skal här med wara förbudit / och dhen som fördristar sig sådant bruka / dhet wari sig Man eller Qwinna / ung eller gammal / och dher med beträdes eller öfwertygas / han eller hon / skole böta / äfwen som brukade the annat öfwerflöd / som här är specificerat, och dhet således / at förste gången gifwes 70 Dahler Sölfwermynt til Ridderhuset / om dhen Brotzlige är af Adel; Men är dhen Qadel / då böte til näste Hospital dhenne Summa, doch så / at Anklagaren af begge dhesse / en Treding bekymmer / jämwäl skal sedan berörde Brotzlige / hwar gång gång dubbelt straff uthgifwa / så offta han eller hon dher med beslagen warder / och ändå wara obligerat afläggia Kläderne / som här emot finnas dragas / wid dubbelt straff emot dhetta förrige / doch skal dhenne Artikel icke ställas i Execution, förr än efter nästfölliande 24 Junii Anno 1665. så at hwar och en dheßförinnan / saklöst må / dhet han eller hon beställt hafwer / eller giöra låtit / på Högtijder och dageligen bruka och nyttia / men eij längre; Wij biude och befalle fördenskull alle dhem som wederböre / och för Wår skuld wele och skole giöra och låta / at dhe rätte sig här efter / icke brytandes här emot i någon måtto / så kärt dhem är / der på fölliande straff at undwika. Til yttermehra wisso / hafwe Wij detta med Wårt Kongl Secret, så ock Wår Högtährade Elskelige kåre Fru Moders / samt dhe andre Wåre och Wårt Rikes respective Förmyndares och Regerings Underskrifft / bekräffta låtit.

HEDEWIG ELEONORA.

(L.S.)

P. B. C. G. W. G. O. St. M. G. D. L. C. G. B.

Kongl.

Digitized by Google

Kongl. May:tz Stadga och Påbud / öfwer åthſkillige Exceſſers och Oordningars afſkaffande wid Adelige Trolofningar / Gåſtebud / Barndoop och Begrafningar. Stockholm den 30 Auguſti 1664.

MJ CARL &c. Giöre witterligit / at ſåſom Wår högtährade Fru Moder / Hennes May:tt Drottning Chriſtina, mände / i dheß Regementz Tijd / neml. den 17 Decembris Anno 1644. låta författa och publicera een Stadga om åthſkillige Exceſſers och mißbrukz afſkaffande / ſom då / wid åthſkillige tilfällen / hoos Ridderſkapet och Adelen woro inrijtne / ſerdeles wid Bröllop / Jordefärder och andre Samquemer / ſå wäl ſom ellieſt / uthi Kläddrächter / och andre Öfwerflödigheter / hwilken Ordning och Stadga fuller til någon tijd är worden obſerverat och efterlefwat; Men likwäl ſedermehre / af en och annan händelſe / til en ſtoor deel förgiäten / och kommen utur acht / icke uthan Underſåternes / i ſynnerhet / bemelte Ridderſkaps och Adels merckelige nådeel och ſkada: Altſå och emedan näſt berörde Ridderſkap och Adel / i ſidſte Rijkzdag / åter mände underdånigſt anhålla / om ofwanſkrefne Stadgas förnyande och återhämptande / hwarföre ſåſom Wår Kongl. Förſorg öfwer wåre trogne Underſåtares Wälſtånd Oß beweker / at alt dhet befordra och bringa i ſtick / ſom kan lända Fädernesländet / och deß inbyggiare / til fromma och fördehl / jämwäl der emot afſkaffa och förhindra dhet / ſom mehr bemälte Underſåter påladar Beſwär och Fördärff: Alt derfore til at betyga Wår gunſtige Bewägenhet til ſamme Wåre troo Underſåter / Ridderſkapet och Adelen / hafwe Wij detta ährendet öfwerlagdt / med Wårt Elſkelige Rijkz Råd / ſamt företalde Stadga reviderat, och henne befunnit / icke allenaſt nyttig och helſoſam / utan ock / wid närwarande tijd / uthi Wårt käre Fädernesland / högnödig / och wäl wärd til förnyas / och åter bringas uthi gång och Execution; doch ſåſom tijdernes lopp / och der wid föllianде beſkaffenhet / i några ting / hafwe förorſakat och inbracht någon förandring: Så hafwe Wij / efter dheras anledning och nödtorfft / funnit gott / och rådſamt / förberörde Stadga fuller i ſtörſte dehlen opreppa och återhemta / men doch i något / lämpa til närwarande Conjunctur, efter ſom ſielfwe Ar-

tiklarne, hwar om sig / warde uthwisandes. I synnerhet / skatte Wij här i begynnelsen nödigt / at giöra en påminnelse / öfwer dhen 7 Puncten af förestrefne Stadga / hwar uti förmåles om Ridderskapetz och Adelens Morgongåfwor / hwilken mycket wäl til Ståndetz Conservation är inrättat / och bör hållas i acht / efter som Wij honom och här med nådigst wele hafwa bekräftat / som wore han oppreppat och infördt / allenast lägge Wij dhet dher til / at efterdy och sedermehre / wid berörde Morgongåfwor / några mißbruk åre inrijstade / i dhet somlige / anten uti förbrättningen / eller sielfwe Morgongåfwan / skiäncke en så stoor Post i rede Penningar / at dherigenom / dheras Egendom / undertijden / heelt och hållit upgår / undertijden och mehre belades än han kan sig bedraga: Alt dherföre wele Wij här med hafwa befallat / at hwar och en observerar wid sådane fall en skiälig Moderation, och icke högre Morgongåfwa eller förbättring stäncker sin Brud / uthi penningar eller Lösören / än han wet sine welkor tillåta / och hans efterlåtenskap uthi Lösören kunne bedraga / wettandes / at dher något sådant skulle hända hans Arfwingar då icke wara förplichtade een sådan Morgongåfwa eller Förbättring bestå och gälla låta / widar än dhen Dödes Penningar och Lösören befinnas kunna sig belöpa. Hwad nu de öfrige Puncter belangar / så bestå dhe uthi dhesse efterfölliande:

Til thet Första. Skola alle Banquetter och solenne Gästebud / å nyo wara förbudne och afskaffade / wid Adelige Trolofningar / hwad dhe skee på Landet eller i Städerne / och icke flere kallas dher til / än Föräldrarne / eller Förmyndarne / om Föräldrarne icke lefwe / eller så framt en eller både af dhem / som trolofwas skole / äre uthan Föräldrar / så ock uthan Förmynderskap / tå måge å dhens sijda kallas en eller twå af närmaste Schlächten / eller i fehl af dhesse / en eller twå andre gode Män af Ridderskapet och Adelen / såsom laglige witnen åth dhet / som uthlåfwat warder. Så snart nu trolofningz Ceremonierne äre förrättade / då / om thet skeer i Staden skilias dhe budne strax / men på Landet / efter en hållen ordinarie Måltijd. Giör någon här emot / då böte dhen som Banquettet anställer / 300 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Andra. Wid sielfwe Bröllopen / skole alle Badstufwuqwällar / som med Proces och Banquetter anställas / alldeles

wara

wara förbudne / så i Städerne / som på Landzbygden; sedan efter Bröllopen / alle solenne Hemkomme som med Gästebud plåge skee; giör någon här emot / böte sammaledes 300 Dahler Sölfwermynt.

Til thet Tredie. När någons Ridders- eller Adelsmans Bröllop warder anställt / i någon Stad / då skal alt solenn inrijdande eller fahrande wara förbudit; Så skole ey heller i Städerne / budne Gästerne samblas på Mögwällen at tracteras. I lijka måtto / skal hwar och en wara förmanter / at icke öfwerlada dheß Förmögenhet / Staat och wilkor / med många Gäster / utan dher wid bruka en skiälig moderation, och undfly alt dhet / som onyttigt Präht / och skadelig bekostnadt medbringer / icke biudandes öfwer några få par af närmaste Slächt och Wänner / undantagandes / at dher Wij eller Wår högtährade Elskelige kiære Fru Moder / skulle bewijsa någon dhen nåden / at biwijsta acten, då Wärt och Wår kiære Fru Moders medhafwande föllie / icke kan wara derunder begripit: Och kunne de dher hoos hafwa några Trompeter / Pukar och Musicanter efter råd och ämne / til ståndetz Heder och Reputation, men ellieſt blifwer hele Bröllops-Acten förrättat på en dag / anten Glawen brukas / eller icke. Så måge ock Gästerne i Städerne / sedan Copulations-Ceremonierne, och de andre solenniteterne äre förrättade / med något Wijn och andre Drycker tracteras, men icke til någon öfwerflöd / Druckenhet eller excess, utan til een höflig och måttelig lust / och såsom dhen owahnen mehr och mehr ökas / at bemelte Gäster / dröya alt förlänge med deras sammankomst / så wäl uthi Bröllop / som andre samqwämer: Så wele Wij / at så framt Bröllops-Acten skal ske om Affton / dhet dhe som budne äro / här efter icke fördröya at inställa sig längre än til klockan Siu / om bemelte Affton / at Gästebudet då kan angå / och i god tijd om Natten wara ändat; Sammaledes dher dhet skeer om Middagen / så bör dhet ock wara öfwerstådt och ändat i rättan tijd. Hwad Confect anlanger / så wele Wij det fuller icke hafwa förbudit / så wida / dher wid / en tienlig medelmåttighet observeras, men lijkwäl emedan dher uthinnan / ett märckeligit misbruk på någon tiid är opkommet / så at i stället man hade intenderat bespara omkostnadt med dheß tillåtande / utan Maatredning / så förnimmer man ogärna / at nu gemenligen / dher på fast mere bekostas /

kostas / än ellieſt een måttelig Måhltid / både med Maat och Confect, borde komma til ståendes; Hwarföre wele Wij nådigst hafwa befallat / at sådant Confect allenaſt gifwes / som är af smått Säcker och canderat, samt icke myckit kostar / eller ellieſt består uthi råå Frucht / hwilket kan frambäras på wanlige Skålar och icke uthi Korgar / men dher emot skole alle Marcipaner, med Däckor och Schäesser wara förbudne. Giör någon här emot / då böte sammaledes 300 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Fierde. Å Landet / dher någon wil giöra Bröllop på sin Gård / emedan Giästerne dher ey annorlunda kunne mötas åth / utan på Huuswärdens omkonadt / och Brudgummen icke wäl kan undwijka / Dagen för Bröllopet / at komma in / wid dhet at Gästerne begynne samlas / då stånde honom fritt och saklöst / at inrijda eller fahra / som han bäst gitter / med sine Wänner och Tienare / doch skal han undwijka all fäfäng omkostnadt; Sedan må och Huuswärden spijsa Giästerne / på Mögwellen / med en ordinarie Måhltijd utan Confect och Dryckenskap. Så skal ey heller Brudgummen eller Bruden / dhen Afftonen / comparera i laget / och mindre såsom Brudgumme / eller hon i Brudskrud intörd warda. Och skole på en Dag / alle Kyrckio- och andre Ceremonier, dher warda förrättade / och dher efter Gästerne til Måhltijdz behåldne och tracterade, doch uthan öfwerflöd / samt med sådant Confect, som i then tridie Artickelen är benämt / såsom och uthan Schoeßer. Wele Gästerne sedan något giöra sig lustige hoos Huuswärden på mehre / eller mindre tijd / så kan det wäl lijdas / allenaſt medelmåttighet uthi kostnad altijd obſerveras. Dhen här emot bryter / hafwer förwärckat 300 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Femte. Inge Banquetter skole hållas wid Barnadoop eller Kyrckiogånger / men dher på Landzbygden några wore långwägade budne til Faddrar / måge dhe / med en ordinarie måhltijd / som andre / the dher komma resande / tracterade warda. Och emedan ett stort mißbruuk är inrijstat uthi Faddergåfwors giswande / at mången dher af merckelig olägenhet måste erfara / så skal ock sådant här efter wara förbudit / och ingen fördriſta sig det giöra / utan det wore til något fattigt folck / dhem man wil i dhet fallet / skicka något / uthan sin skada til hielp och biſtånd / wid 100 Dahler S:mynts böther.

Til

Til thet Siette. Efter ſom för dhetta hafwer warit påbudit/ at alle Gåfwor / ſom pläge gifwas af Brudgumme och Brud / til Tahleman / Brudfrämior / Ledſwenner / Slächt och Förwanter/ eller andre / dhem undantagandes / ſom til Köke och Källare / eller ellieſt kunne wara betingade / ſkulle wara afſkaffade och förbudne/ ſammaledes ock alt ſolent gifwande / emellan Brudgumme och Brud / eller af dheras Förwanter / inſtält / och Wij lijkwäl icke uthan mißhag förnimme / ſådant icke warit behörligen efterlefwat; Hwarföre wele Wij / här med å nyo hafwa ſtadgat och förbudit/ at alt ſådant ſolent gifwande ſkal wara uphäfwit; Men wil Brudgummen ſkänckia ſin Brud något / ſå ſände han dhet henne til handa / uthan någon ſolennitet, och dher någon ellieſt finnes ibland Förwanterne / ſom hafwer räd / uthan ſin ſkada / at hielpa Brudgumme och Brud något / och hafwer willia at förklara ſin benägenhet / då giöre dhet uthan om ſamqwemmet / och när honom ellieſt täckes / eller låtat / efter ſin willia och lägenhet. Är någon / ſom giör här emot / böte 300 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Siunde. Såſom Wij / uthi ett ſerdeles öppet Bref/ förbiude allehanda Mißbruk och öfwerflöd uthi Klädedrächter; Så ſkal ock hwarken Brudgumme eller Brud af Adelen / wara tillåtit något ſådant bruka / ſom dher uthi är förbudit / efter ſom Wij oß/ på dhet ſamma / wele här beropat hafwa / jämwäl befalla / at dhet ſå wid Bröllopz-Acter, ſom ellieſt i andre Samqwemer och tilfällen ſkal obſerveras, äfwen ſom wore dhet här / Ord ifrån Ord / opreppat och införd.

Til thet Ottonde. Dher hoos / emedan Wij äre komne uthi Förfarenhet / huruledes några af Ridderſkapet och Adelen / när dhe ſkole giöra ett Bröllop / äth någon af dheres Tienſtefolck / då dher til giöre ſå ſtoor omkoſtnadt och wäſende / ſom ſkulle dhe dheres egne Barn / eller närſkylte Slächt och Fränder uthgiffta; Hwarföre efter ſådant är orimligit och otienligit: Så wele Wij / at / efter denne dag / där någon af Ridderſkapet / hade ſådant Folck / uthom Adel/ ſom dhen gärna wille hielpa med Bröllopzkoſtnad / och där uthi bewiiſa ſin bewägenhet / dhet då hälſt ſådan må ſkee / med en wiis Penninge-Summa, eller ock ellieſt underſtödiande til Maat och Dryck / uthi Perſeler / och ſedan låta dhem ſielfwe giöra Bröllopet.

Men skulle ock någon för hwariehanda Orsak änteligen sielf wela hålla bemelte Bröllop / så må dhen samma giöra dhet / doch / allenast med en ordinarie Måhltijd / samt uthan alt Confect ; Efter som Bruden ock icke annars skal uthprydas / än med sådan skrud / som dheß ständ tilstås och tiänar / uthan alle ädle stenar / och perlor. Finnes nu någon / som / anten i Städerne eller å Landet / annorledes sig förhåller / och öfwerflödig omkostnadt öfwar / emot det / som här ofwan före är tillåtit / dhen skal böta 300 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Nijonde. Uthi Adelige Begrafningar / måge Lijken uthföras til Kyrckian / dher dhen Döde hafwer sitt Lägerställe / med sådane Ceremonier, som hår til hafwe warit brukelige / doch uthan all öfwerflöd / och at dhe mått eligen äre uthprydde / så med Wapnet och Ahnerne / som med een bewäpnadt Mans förerijdande / samt twenne Sörje-Hästar / men inge flere uthprydde Hästar / der hoos / skal ock Hufwud-Baneret sammaledes wara af måttelig storleek / och fuller efter wahnan måhlat / och med Franßer omfattat / men icke med pärlestickat / eller annat dyrt Arbete och Tyg beprydt / så kunne ock wäl andre öflige Kyrckio-Ceremonier och Solenniteter, brukelige i sådane Adelige Begrafningar / efterlåtas / så wijda dhe skee med en behagelig sparsamhet / dhet wari sig i Städerne / eller på Landzbygden. Men emedan der hoos / mycket öfwerflöd är inrijstat / med Pracht och Prål / samt banqueterande / Swalg och Dryckenskap / så ock andre Excesser, hwilket alt / til intet annat är nyttigt / än at förtörna Gud / och draga straff öfwer Land och Folck / så ock förarga andre / som wele wäl och mått eligen / i sådane fall / sig förhålla : Så efter dy alt sådant otiänligit och syndigt prålande / sker förmodeligen för desse twenne Orsaker : 1. At hedra dher med dhen Dödas Åminnelse / eller mehr / under den prætext. 2. At giöra sig anseende / och stort samt berömligit eftertahl / och omdömme ; Hwarföre såsom hwarken något thera / af dhesse måhl / dher med kan winnas / efter ju icke dhe döda dhet til heder länder / som af alle rättsinnige mißhagas / mycket mindre / den / som dhet så oskiäligen öfwar / til beröm är : Ty synes skiäligit / i dhet stället / ett bättre medel / at fatta til begge företalde intentioners erhållande / dhe ock både Gud och rättsinnige Menniskior behagelige wara kunne / som

som är: Att / i anseende / serdeles af dhet förra / til at perpetuera sine Dödas Åminnelse hoos Posteriteten (dher nu några få Dagars Prähl snart förgiätes och förswinner) någon berömlig Gåfwo giordes / til Kyrckior / Scholer och Hospitaler; Hwilket alt / i sig sielft / Christeligit / lofligit / nyttigt och högstberömligit är: Alt så ock icke annars kan än til dheras störste Beröm / så wäl som til the dödas tacknämblige Åminnelse lända / som sådant wälbetänckt åstad komma. Och ehuruwäl / af ingen annan orsak / än allena ett Christeligit wälbetänckt Hiertelag / dhetta sålunda bör härflyta och förorsakas / så kan lijkwäl / både til en billig erkändzlo af een så god Gärning / dheras som dhet giöra / såsom ock at opwäckia / med dhet Exemplet, andre / tiäna / at sådane beprijsslige Christendombs öfningar och effecter, bliswa wid Begrafningz Predikningarne allmänt förkunnade / och skiäligen med loford ihogkomne. På dhet nu kunnigt må wara / hwilke dhe öfrige Excesser egenteligen äre / som Wij här med / wele hafwa afskaffade; Så befalle Wij här med / 1. At alt wakande wid Lijken / som sker med skiänckiande af Confect och Drycker / skal wara förbudit. 2. Såsom här til uthi ringande / efter dhe döde / besynnerligen för kort tijd sedan / icke ringa misbruk och kostnadt begynt är: Så skal ock icke heller här efter wara tillåtit at giöra efter någon Riddare- och Adels-Person / mere än fyre Ringningar / dhen Förste / Siäleringningen / dhen Andre / dagen för Begrafningen / dhen Tridie / när begrafningen sker / och dhen Fierde / när Lisket är Jordsatt / så ock alle desse Ringningar icke wara eller förlängias öfwer een half Tijma. 3. Där hoos skal ock dhen öfwerflödige kostnadt / som här til är skedd på Lijkkistors uthstofferande modereras, emedan sådant måste doch dels förrättnas / dels ock / utan någors nytta och fördehl liggia dödt uthi jorden / och dhen Dödas Åminnelse / som nu är berört / wäl kan / uthi annat / uthan sådan onödig kostnadt / behörligen ansees och åhras. I synnerhet / skal een Lijkkista / här efter fuller tilstädias at giöras af Theen / Koppar / eller annat Metall, och dher på Wapnerne med Ahnerne stickas / men giöres hon af Träå / hwilket ock står hwar och een fritt / då uthstofferas hon icke med Guld / eller Sölf / hwarken innan til eller utan på; Utan må öfwerdragas med swart Kläde / eller Sammet / och Korßet / oppå Läcket af Kistan / Item

Hufwud-Wapnet / syre Wapner af Fäderne och Möderne / twå på hwar sidan / tillijka med Ahnorne / om man wil dhem dher bruka / såsom ock Dödehufwudet och åhrtahlet / alt af Athlask uthskurit / och med een Sölfkant infattat / tilsättias / såsom i förrige tijder / när ey än dhen nu inrijtade dår wid kostbare högfården war i bruuk / öfwades. 4. I lijka måtto / skole icke heller dhe dödas Kroppar beprydas med något Guld / Silfwer / eller dhet / som dher af wirckat eller giordt är / jämwäl icke heller någon Knyttning på dhem brukas. 5. Efter som nyligen några onödige Ceremonier åre begynte at öfwas / wid Lijkséns nederläggiande i Kistan / så skal ock här efter dher wid observeras dhen moderation, at denne Solennitet, allenast med några få / til 8 par / af dhen närmaste Slächten förrättes / och icke med några Fremmandes dher til biudande; Efter som Lijk-Kistan ock då skal tilslås / och icke mehre Läcket uptagas. 6. Ey heller skal något Confect, eller Wijn och andre Drycker / bäras fram och uthdelas / när Lijket bäres uthur Huset. Til thet 7 skole / i Städerne / alle Banquetter och Gästebud / samt Maattilredningar / såsom alldeles orimelige / och til intet gott tienlige / wara afskaffade / och ingen blifwa til Måltijdz budin i Sorghuset / utan den dher ellest ordinarie hafwer at giöra / och den Dödas efterlämbnade är plichtig at skiöta och hugswala. 8. På Landzbygden / kan fuller dhetta icke så alldeles hållas / utan / emedan Gästerne måste spijsas / til deß Begrafningz-Acten är passerat; Ty måge dhe som budne äro / om Afftonen förr tracteras, med nödtorfftig Maat och Dryck / och icke med något widare plägande. Andre dagen / som til Begraffningz-Solenniteten är förordnat / biudas dhe ifrån Kyrckian och heem i Gården / så ock där / uthan alt öfwerflöd / tracteras. I synnerhet / icke med annat Confect, än som i dhen 3 Artickel är tillåtit / och dher hoos / skal / så wida giörligit är / undwikas all Dryckenskap / jämwäl alt dhetta förenämbde / wid 300 Dahler Sölfwermyntz böter.

Til thet Tijonde. Efter som på någon Tijd är skedt / at wid Begrafningar / een hoop Präster samble sig til gå för Lijken / och dher med giöre Dödehusen stoort Beswär. Så skal ock här wid skee den Moderation, dhet wari sig i Städerne eller å Landet / at dhen som

icke

Digitized by Google

icke warder budin / och optäcknadt der til / skal icke heller få några Penningar / anten han går med / eller icke.

Til thet Elloffte. Öfwer dhetta skal ock dhen moderation ske uthi biudande / til Begrafningz-Acten, så at / näst dhet som wanligen sker på Predikstolen / med offentligt afkunnande ach biudande / dhet andre solenne, måste icke alt för widt sig sträckia och uthwidga. Utan så wäl uthi dhet som i annat hålles een tiänlig måttelighet / hwar wid dhet tages i acht / at emedan wid sådant kallande offta olägenheter infalle / så biudes Rijksens Råd mundteligen / men alle andre allenast genom Bref.

Til thet Tolffte. Ingen skal fördrista sig / om han icke warder bedin / skrifwa någon Graffskrifft / wid 12 Dahler Sölfwer-Myntz böter. Om Brudeskriffter / Nyåhrsskriffter / alle andre Tiggiares skriffter / och dhet Bettlerij som sker med Stamböcker / item om tiggerij af hwariehande slagz Folck / såsom Tromslagare / Pipare / Siungare / Kutskar / Kockar / och gemeent Folck med Maystänger / wari samma Lag.

Til thet Trettonde. Alle de Böter / som här beröres / skole gifwas til Ridderhuset.

Til thet Fiortonde. Såsom Landet är widt begripit / och fördenskuld någon tijd fordras / förr än alle wederbörande / kunne om denne Stadga behörligen warda adverterade: Altså på dhet icke någon må dher igenom / med någon snäll och hastig Execution, warda för fördehlat / förr än han hafwer kunnat erhålla omständelig kundskap och underrättelse om sakernes beskaffenhet; Hwarföre hafwe Wij funnit gott sättia / til thenne Stadgas fullkomlige werckställande / en wiß Termin och Dag / så at hon här i Stockholm fuller kan hafwa sin begynnelse dhen 1 Novembris, men i andre Städer / och å Landet / den 1. Januarii, näskommande.

Dhetta hafwe Wij således stadgat / och förordnat / och wele at alfwarligen skal efterkommas / befallandes först Wår Öfwer-Ståthållare här i Stockholm / sedan hwar Gouverneur och Landzhöfdinge / i sitt Gouvernemente eller Höfdingedöme / så ock alle som wederböre / och för Wår skuld wele och skole giöra och låta / at dhe rätte sig här efter / och så lage / at dhet / som Wij här uthi hafwe

ſtadgat / må hörſamligen efterlefwas. Til yttermehre wiſſo / haſwe Wij detta / med Wårt Kongl. Secret, ſå ock Wår Högtährade Elſkelige kiäre Fru Moders / ſamt dhe andre Wåre och Wårt Rijkes reſpective Förmyndares och Regerings Underſkrifft / bekräfta låtit. Datum &c,

HEDEWIG ELEONORA.

(L. S.)

P. B. C. G. W. G. O. S. M. G. D. L. G. G. V.

Tranſſumpt af Kongl. May:tz nådige Reſolution uthöfwer ſamptlige Ridderſkapet och Adelens ingifne Beſwär på Rijkzdagen Anno 1664. den 1 Septembris.

Att ock Lagmännen må hafwa macht peremtoriè at citera och derjemte pars adverſa, när ſå omtränger / niuta Laga förfall til godo / der med är Kongl. May:tt i nåder wäl tilfredz / efter ſom ock Kongl. May:tt derjemte det / at Lagmans Domar wid Hof-Rätterne ſtierſkådas / för ſå ſkiäligt håller / ſom Kongl. May:tt icke twiflar / at ju det ſamma til föllie af rättwiſſan uti dagelig praxi och Bruk gångſe är; Såſom Gudz och wårdzlig Lag förbiuda / at ingen ohörd och oſtämder må fällas / altså är ock Kongl. May:tz nådige Intention, at den Domare ſådant giör / för högt ſtrafbar hållas ſkal / är ock parten der emot ſå genſträfwig / at han efter laga ſtämning och åtwarning ey achtar at inkomma / då kan han icke undandraga ſig det ſom Lag och Rätt i ſådan händelſe förmår; Det är ock på Lagen och billigheten grundat / at hwilken Domb ſom lagligen affagd är och rei judicatæ vires nädt hafwer / den ſamme icke mehra må återgångá eller uphäfwas / utan faſt ſtånda / med mindre bewiſlig nullitet, märckelig Domwilla och olaglighet derutinnan befinnes / eller ock Kongl. May:tt til ſin cognition ſaken wil hemſtält hafwa. Om Seſſionernes prolongation wil Kongl. May:tt den nådige omwårdnat draga / at ſådan

Digitized by Google

ſådan diſpoſition må kunna författas / ſom Juſtitien til befordring kan lända och Cronones Medel til juſtitiæ Betientes underhåld och aflöning det lärer förmå och tåhla / men at i warande Seſſion eller Civil-ſaker ſkulle kunna ſlutas eller til ända föras / ſynes af åthſkillige ſkiähl och ordſaker Kongl. May:tt omöjeligit / lijka ſom Kongl. May:tt der emot i nåder wil / at Hof-Rätterne med Criminal-ſakerne den flijt ſkole anwända / at de för Seſſionens ända afhulpne och afgiorde bliſwa / när Kongl. May:tt anſeer icke allenaſt / hwad hoos andre berömmelige Nationer med reviſioner obſerveras, utan ock der jemte med hwad beneficier framl. Sweriges Konungar Hof-Rätterne benådat hafwa / ſå ſynes Kongl. May:tt icke wäl giörligit wara om reviſions-penningarnes reſtitution någon ny förändring at låta / ſtatuera, hälſt nu uti warande Kongl. May:tz minorennitet, erachtandes alt derföre tienligit wara / at Hofrätterne wid deräs wanlige Rätt och uti detta fallet öfligit bruk / förbliſwa; Dock hwad Sakören widkommer / ſå är Kongl. May:tz nådige godtfinnande / at de til Cronan indragne och der emot Hofrätterne med augment på deras löhningar förſedde bliſwa. Hof-Rätterne böre ock i dömmande klar beſkrefwen Lag efterföllia / aldeles oförkränckt Kongl. May:tz Reſolutioner, Rättegångz: Proceſſ och Ordinantien, hwilka på rätt och æquiteten funderade uti wiſſa ärender arbitrera efterlåta ꝛc. ꝛc.

Kongl. May:tz Stadga och Påbud / öfwer åthſkillige Exceſſers och Oordningars afſkaffande wid Rijkſens Präſterſkaps Trolofningar / Bröllop / Barndop och Begrafningar / ſamt Kläderdrächter. Stockholm den 5 Octobris 1664.

MJ CARL &c. Giöre witterligit / at alldenſtund icke allena Wåre trogne Män och Underſåter af Rijkſens Ridderſkap och Adel / utan ock ſamtlige Borgare-ſtånd det hafwe på deres underdånige anhållande bekommit / hwardera ſin uthförlige Stadga och Förordning / om en ſkiälig moderation wid allehanda bekoſtningar uthi kläderdrächter / och åthſkillis

stillige Samqwemer / och Rijkſens Prästerskap sammaledes af en berömlig ifwer til ett alfwarsamt och stickeligit lefwerne / hafwer underdånigst Oß ansökt / at ock jämwäl warda med en sådan Förordning och Stadga / för deß Ständ / serskilt / försedt / och beneficeradt: Hwarföre hafwe Wij funnit gott dhetta förberörde Ständz loflige opsäth / nådigst at secundera och wilfahra / hafwandes / med Wårt Elskelige Rijkz Rådz råde / saken öfwerladgt / och oppå en sådan Prästerskapetz underdånige begäran / låtit af ofwantalde Ständz Ordningar hijt beqwämmas och lämpas / dhet som Clericijet wäl hafwer kunnat anstå och betiena / samt dhet öfrige / såsom Ståndet enskilt / tilläggias / jämwäl dhet alt uthi efterskrefne Artickler.

Til thet Första. Alle solenne Gästebud och Samqwämer / som hår til wed Trolofningar hafwe warit förölwade / med många Gästers biudande / skole / efter denne Dagen / inställas och afskaffas / jämwäl några fåå allena biudas / som kunne wara af närmaste Slächt och Förwanter / eller / om sådane intet åro til / eller wid handen / då måge andre / icke öfwer 2. eller högst 3. som laglige Witnen / til thet som slutes / kallas tilstädes / och skal alt dhetta ske uthan kostnadt / öfwerflöd och något banquetterande / wid 40 Daler Sölfwer-Mynt.

Til thet Andra. Sammaledes skal ock efter dhenne Dag alt Solent inrijdande / dagen för Bröllopet wara förbudit / som ock icke tillåtit / någon Brudgumme / med Solennitet, och många Beledsagares medföllie / resa uthur Staden / eller ifrå sin hemwist å Landet / til någon annan Stad eller Ort. Item skole alle Gästebud / eller solenne Badstufwugånger för Bröllopzdagen / med mehre Solenniteter som hår til kunne hafwa warit brukelige / til pracht och omkostnadt / wara ophäfne och afskaffade / wid 40 Daler Sölfwermynts böter. Doch måste dhetta så förstås / at når Bröllopen skee å Landet / Brudgummen då står fritt / komma med sine Wänner / Afftonen för Bröllopet / och då spiisas med en ordinarie måhltijd / uthan Confect och Dryckenskap.

Til thet Tredie. När Bröllopet ellest anställes på Landet / hafwer dhet sine skiähl / at Brudgummen med dhem / som åro med hos

nom

nom i föllie / rider eller farer til Kyrckian / doch icke med något skiutande / som någrestädes är brukeligit.

Til thet Fierde. Efter som Söndagen / så wäl som höge Fäster / äre nu wåre Sabbatz-Dagar / och fördenskuld / billigt icke böre med sådane werldzlige ährender intagas / som kunna förorsaka deras Mißbruk: Så skatte Wij skiäligt / at intet Bröllop inrättas på någon Söndag / eller annan hög Fäst / wid 40 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Femte Så skal ock dhet öfwerflödige Brudernas uthsmyckiande / som på någon tijd är kommit i bruuk och owahna / här med wara förbudit / så at hwar skal klädas efter deß Stånd / och uthi en sådan prydnat / en skiälig Höflighet achtas / och dhet Maneer uthi Klädedrächten observeras, som uthi bemelte Stånd är brukeligit / men icke dher öfwer / jämwäl / skal här efter en Brudz-Zirat / icke rättas efter Brudsåtans condition och wilkor / dhersamma Brudsäta kan wara af höge och förneme wilkor / utan effter den Stat, som Bruden och hennes Brudgumme finnas uthi / wid 30 Dahler Sölfwer-Mynt hwardera / så wäl Brudsåtan som Bruden. Wij hålle ock skiäligt / at wid sådane Händelser wiße Gradus och skilnader sättes emellan Folcket / så at den förste Graden blifwer hoos alle Academiarum Professores, Kongl. Hoff-Predikanter / Consistoriales, Præpositos, Lectores, Pastores, Rectores i Trivial-Scholer / och alle skickelige / wällärde och alfwarsamme graduerade Män. Dhen andre blifwer hoos Ridderskapetz och Adelens Präster / Capellaner / Krigs-Präster / Rectores uti små Scholer / och alle Hörare. Biskopar / Superintendenter, och Præsides Consistoriorum, hwilke deßes Förmän äre / komme fuller icke med dhem uthi en Grad: Doch skole dhe uti sine / och dhe sines Giästebod och Klädedrächter / rätta sig efter dhet / som anten här finnes beskrifwit / eller uthur Wåre / Adelen / och alle Stånd i gemeen gifne Stadgar / til dhem skiäligen lämpas och accommoderas kan / efter som dhem rum och ställen ibland Adelen icke förwägras / och deras Hustruer och Barn / hwad materien af Kläder / så ock kostnaden på Gästebud widkommer / wäl kunne hållas bemelte Adelige Stånd lijke / allenast sättet på Qwinfolckz Kläderne blifwer lämpat / efter dheras Stånd och Condition. Dhem af förbe-

rörde förste Grad tilstäs / at dheras Barn beprydes med några Diamanter och Pärlor til Kläder / om dhe så änteligen hafwa wele / så ock Kläder af Sidentyg / doch alfwarsamt och höfligen giorde. Item Cronan / med några ädle Stenar och Pärlor mätteligen besatt / och dhetta alt / samt annan prydnadt / efter wilkoret lämpat / och moderat: Dheras Barns Kläder / som äre af den andre Graden, tiäna wara något slättare / och af mindre kostnadt / både i sielfwe Tyget af Kläderne / såsom ock den öfrige Brudskruden. I synnerhet bör dem afhålla sig ifrån Diamante- och Pärle Kläder / och benöya sig med dhem / som af Guld giorde äre / såsom ock hafwa een mätteslig uthstofferat Crona / uthan dyrbare Pärlor och Diamanter / eller andre ädle och kostelige Stenar. Förbemelte Personers eller Graders Tienstepijgors Klädedrächt / när en sådan är Brud / måste af gemenare ämne och Tyg wara kommen / och icke på något nytt modo eller sätt skurin / såsom ock / både Crona och annan deß Skrud / dher efter proportionerat, så wäl til materien som sielfwe Mönstret. Här hoos är ock til afmärckia / at berychtade och förnedrade Personer / icke beprydes uthi Brudehögtijd med Cronor / eller sådan hederlig Drächt / som de ellieſt hafwa och draga kunde / om de hade sig wäl och ährligen förhållit. Dhetta alt wid 40 Dahler Sölfwermyntz straff. Skulle ock hända / at een Brud fördristade sig bära Crona / på sin Bröllopzhögtijd / och likwäl sedan befunnes förr wara besufwin af sin tilkommande Maka / så skal ock dhen böta 40 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Siette. Dher hoos / om en Huusbonde eller Matmoder / wil giöra Bröllop åth sin Dräng eller Piiga / så skal då giöras dhen åthskilnat / at icke ett Tienstehion giöres lijka med eens Barn / uthan alt sådant lämpas efter deß Ständ och wilkor / som samman fogas / och icke efter dhens / som sådant Bröllop anställer / wid 50 Dahler Sölfwer-Myntz böter / dhen som Bröllopet giör och påkostar / efter som Bruden / sine Föräldrar / eller Brudgumme / i grad och Heder bör efterföllia.

Til thet Siunde. Belangande Tahlet på Gästerne / så skal det wara beqwämat efter Brudgummens och Brudz wilkor / at dhet icke öfwergår dheras Ständ och ämne; Hwarföre ock dher uthi / så wäl som uthi klädebonan / wiße gradus måste obſerveras. Men uthi ge-

gemeen / ingen / ja icke dhen förnämbste / wara tillåtit / til dhet högsta / biuda öfwer 16 Paar / då inneslutandes så wäl Musicanterne, som Ambetzmännerne til Giästernes accommoderande, wid 100 Dahler Sölfwer-Myntz-böter. Men wille någon biuda mindre taal än nu är förnämbdt / eller ock ellest mindre än dhen samma / efter deß Grad kunde tilstås / och heller gifwa något / i dhet stället / til dhe Fattige och Hospitaler, giorde han eller hon icke allenast dhet som wore berömligare / och så wäl sig / som dem som samman gifwes / uthan alt twifwel / lyckeligare / utan ock Oß fast behageligare. Såsom nu dhet högste tahlet blifwer 16. så kan dhet andre och sidste wara 12 Paar / Spellmän och alle Betiente inneslutne / alt wid förbemelte böter.

Til thet Ottonde. Är någon geenstörtig / fördristandes sig at förmeena eller fördrifwa dhem som tilsatte warda / Gästerne öfwerse och räkna / han skal gifwa 50 Dahler Sölfwer-Myntz boot / kommer ock skilnadt dhem emillan / tå gånge efter Lagen / som om dem / hwilke Stadzens ährender gånga.

Til thet Nijonde. Ingen må belasta Brudhuset med många sine Drängar / Poikar / pijgor och annat sådant medföllie / för trängsel / stöld / och annan orimlighetz skuld. I synnerhet / skal Ridderskapet och Adelen wara förmant / icke hafwa hoos sig många Opwachtare / utan benöya sig med dhem / som kunne wara dem nödigst / om dhe wele sådane Bröllop besökia / wid böter af 50 Dahler Sölfwermynt / för hwar onödige Person; som dhe ock icke skole tilstädia / at berörde dheras Tienare begå några Insolentier, uthan om sådant skeer / då skelfwe böta derföre / om de icke efter möyeligheten / fordra dhem skyldige til straff / utan heller taga dhem i hägn / eller skicke dhem af wägen / fölliandes i dhetta mählet Adelige Privilegiers innehåld och rätt. I liska mätto skole icke heller Prästerne skelfwe / både i Staden och å Landet / hafwa med sig mehre än nödige Tidsmare / eller böte / för hwar onödig / 6 Dahler Sölfwer-Mynt. Hafwer ellest någon mehre än en Dräng eller Poike med sig / och låter dhen förblifwa i Gästebud / tå böte för hwar sammaledes 6 Dahler Sölfwer-Mynt / och hafwe Wachten macht dhem at uthdrifwa / komma dhe ändå in / med dheras Huusbönders eller Maatmödrars willie och wetskap / böte då dhesse dubbelt för hwar Person / nembli-

gen 12 Dahler Sölfwer-Mynt. Giöre Tienste-Folcket sådant af mothwillighet / då straffes dhe med arbitral böter.

Til thet Tijonde. Uthi sielfwe Mathredningen / måste ock förberörde Gradus obſerveras, så at den förſte / fuller må hafwa twenne Anrättningar / om Borden äre aflånge / hwar Afrättning af en rad Fath / samt Rätterne alfwarsamt uthprydde / och måtteligen kostbare / så ock Confect af Frucht / som kan wara wuxit här i Rijket / anten inlagdt / eller annorledes nthan stor kostnadt præparerat, wid boot 40 Dahler Sölfwer-Mynt / om någon här emot bryter. Men inge Marcipaner skole brukas / hwarken större eller mindre / wid 12. Dahlers boot. Dhen andre Graden tilstås allena een Anrättning af måttelige Rätter / så ock dhe sätte på en rad på Bordet / och icke annat Confect än af Bakelse / och här i Rijket wuxin Frucht / oinlagt / och uthan bekostnadt beredt. Dhen som giör här emot / straffes med 20 Dahler Sölfwer-Mynt Uthi Tiänstefolckz Bröllop / lämpas Rätterne sammaledes efter Ståndet / uthan bekostnadt och prähl tillagade / så ock uthan alt Confect, wid 10 Dahler Sölfwer-Myntz böter.

Til thet Elfte. Wil någon uthpryda Brudhuſet med Tapeter / samt silfwer- eller Sidentygh / på Wäggiar / eller til Himblar / så ock bruka Lius-Croner af Silfwer / item Silfwer-Stakar / och annan dyrbar Zirat / tå må han det saklöst giöra / om han eller hon / är af den förſte graden, jämwäl sådant äger sielf / och giör Bröllopet i sitt egit Huus eller Logement, men wil han eller hon äntligen leya eller låna annars / så skal intet wara tillåtit bruka sådan Zirat / utan benöije sig med Teen / och andre måtteligen dyre Huusgeråedh / och i fall Bröllopet skeer i Staden / hyre då hälſt publique Huus / hwilke af Magiſtraten dher til skole förordnas och uthſtofferas. Gör någon här emot / böte 100 Dahler Sölfwer-Mynt. Men de som äre af andre graden, benöye sig med mindre uthprydde Logementer, uthan företalde ornat och kostnad / wid 50 Dahler Sölfwer-Mynt. Faſt mera skola Tienſtefolck och deras wederlijker / uthi deras Brude-Huus / afhålla sig ifrån dhet uthſtofferande / som dem icke anstår / uthan hafwa sådane Wåningar / som dem höfwes / widh 15. Daler Sölfwer-Mynt.

Til

Til thet Tolfte. Wid alle Bröllop / skal man beflijta sig om / at godt Swänsk Öhl / fram för annat fremmande brukas / och dhernäst bespara Wijn dhet mästa som skee kan. Men på dhet lijkwäl någon åthskildnad wara må ibland Folcket / så hålle Wij skäligt / at på Tienstefolcks / som äre Drängers och Pijgors / och deras wederlijkers Bröllop / allena skiänckes Swänskt Öl ock Brennewijn / om Gästerne icke med Öl allena benöyes / äre och Brudfolcket af medelmåttigt Ständ och welkor / som tilförene är specificerat, då må dhem dher hoos tillåtas främmande Öl / men icke Wijn / uthan Brennewijn. Men äre dhe ock af förnämbt Ständh / och dhen förste förr opreppade graden, så möge dhe dher öfwer skiänkia Wijn / doch hälst Spanskt eller Franskt / Dhen annorledes giör / böthe 50. Daler SilfwerMynt.

Til thet Trättonde. Om ett Bröllop anställes på någon Helgedagh / så skal den anordning göras / at dhet icke uthi någon måtto hindrar eller uppehåller Gudztienstен myckit mindre skeer / för än alle ordentelige Predikningar och Gudztienster äre öfwerståndne. Doch observerandes der hoos / at Gästerne / til dhet sidste / sedan äre samblade uthi Brudhuuset / för än Kläckan är siu om Affton / at dhe wid slaget kunde sättias til Bords / och at alt kan wara ändat för än Kläckan slår tolff / om Midnatten. Men sker Bröllops Ceremonierne wid Middagztijden / och på Söknedagar / dhet ock bättre är / så skola stunderne proportioneras dher efter / alt wid 40. Dahler SölfwerMyntz böter. Försummar den som wil komma til Bröllop / i rättan tijd / sigh inställa / där icke laga förfall äre emellan komne / så böthe den 12. Dahler SölfwerMynt. På en Dagh skole alle Bröllop hållas / och då alle Ceremonier förrättas; Doch möge ock på andre Dagen dhe tracteras, som tiäne på Bröllopet / jämwäl några af Slächten och bäste Wänner / så ock dhe / som långwägade äre / men inge andre / wid 24. Dahler SilfwerMyntz böter.

Til thet Fiortonde. Brudens omgång och Gäfwors samkande uthaf Giästerne / som nu brukelit är / synes wara een heel orimlig ting / hwarföre bör ock den Owana aldeles afskaffas och bortläggias. Doch må fattigt folck tillåtit wara / een Skåhl låta på Bordet framsättias / ther utinnan dhem förähres / så myckit hwar

och en af godtyckio behagar. Men giör det någon som af bätre wilkor är / tå hafwe alle samblade Gåfwor förlorat til dhe fattigas nödtorft / och böte 30. Daler SölfwerMynt / så wäl dhen som gifwer / som den som bekommer. Dhe Gåfwor som Brudhgumme och Brudh til Slächt och Wänner gifwa pläge / ware i lika mätto förbudne wid 100 Dahler SölfwerMyntz straff.

Til thet Femtonde. Ingen må begynna någon dantz / förr än Maten är optagen och Tacksäpelsen giord / wid 20 Dahler Sölfwer-Myntz straff.

Til thet Sextonde. All Otijdighet och oskick / som här til kan hafwa warit imiştat / i det Ungkarlerne sig sent och druckne pläge på Bröllopen inställa / wari alldeles förbudin och aflagd / och ställe sig tilliika med andre budne Gäster i tijd in på Bröllopzhuset / hwilke här efter sig här emot förse / böte hwar för sig 30 Daler S:mynt.

Til thet Siuttonde. Ingen Muſicant hafwe macht eller Rättighet at fordra mehre af Brudguumen / för hwar Person / som på Bröllopet spela skal / än som fyra Rijkzdaler / giör någon större Taxa, eller mehre äskar / böte 20 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Adertonde. Ingen hafwe macht at biuda öfwer Sex Muſicanter, fast han är af förnämste Graden, wid 30 Dahler Sölfwer-Mynt: Men dhen andre / benöye sig med tre Personer / wid 15 Dahler Sölfwer-Mynt / och dheras Legehion med Een eller högst Twå / wid 10 Dahler Sölfwer-Mynt / alt för hwar och een / som öfwer denne Ordning til Muſicant eller Spelman brukas.

Til thet Nittonde. Alle hemkomne Gästebud skole ock wara förbudne wid 40 Dahler Sölfwer-Mynt. Doch må en liten Måltijd saklöst hållas.

Til thet Tiugunde. Wid alle Barnedoop / skole inge flere til fölle biudas / än allena Faddrarne / twå / eller til thet högsta tre / af hwartera könet / med Barne-Moderskan / anten Döpningen i Kyrckian / eller i nödfall / hemma förrättas. På Landzbygden måge bemelte Faddrar där allena tracteras, doch uthan alt öfwerflöd / både i Maat och Dryck / ach dhet alt / efter dhe Graders Egenskaper / som här förr äre beskrefne. I dhet öfrige / skole inge Sänningar af Bakelser eller Confect och Säcker tillåtne wara at sändas kring i Staden / alt dhetta wid 40 Dahlers bot.

Til

Til thet Tiugunde Första. Wid Barndop skole ock alle Banquetter wara affskaffade/ och ingen som til Fadder buden warder/ Man eller Qwinna/ gifwe någon Faddergåfwo/ wid 50 Dahler Sölfwer-Mynt straff/ och dhen som dhen emot tager hafwe henne förwärckat/ uthan så är/ at then som barnet äger/ är af sådan fattigdomb/ at man af warkundsamt/ wil sända något heem i Huset i allmoso til dhen samma.

Til thet Tiugunde Andra. Så bör icke heller någon Excess med Christninge-Kläder tåhlas/ uthan hwar och een låte sig wara angelägit/ at Barnen efter Föräldrarnes ständ/ wilkor och Embete/ måge alfwarsamt/ hederligen/ och uthan andres förargelse/ uthsmyckias til dheras Doop och Christendomb/ achtandes dher wid/ som wid annat/ åthskilnaden/ som offta opreppade Grader tilhörer/ dhen dher emot bryter/ böte 30 Dahler Sölfwermynt.

Til thet Tiugunde Tredie. När Kyrckiogång sker/ biudes inge Hustrur at följe/ eller wara tilstädes mehre än twenne af näste Slächt eller Wänner/ så ock Faddrarne eller andre i dheras ställe/ hwilke på Landzbygden/ så framt de långwägade äre/ tractera, doch med måttelighet. Men i Städerne giöres ingen mehra bekostnadt/ än med ringa Wijn och Bakelse/ uthan något wijdare Gästebod och banquetterande/ eller omsändande af berörde Bakelse och Confect, wid 30 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Tiugunde Fierde. Barnsängz-Qwinnor skole ock wara förmante/ at uthwiwijssa uthi Sängiars uthstofferande/ Kläder/ Sparlakan/ Bordetäcken/ och all annan prydnat/ spar- och alfwarsamhet/ at ingen dher uthi föröfwar större Prähl och kostnadt/ än Ståndet anstår/ och kan wara lijkmätigt efter ofwanskrefne gradus, wid straff af 40 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Tiugunde Femte. I lijka mätto skole ock wid Jordfärder och Begrafningar/ alle säfänge bekostningar wara affskaffade och förbudne. I synnerhet wele Wij 1. At man icke/ som på en tijd är wordet begynt/ giör twänne åthskillige Acter och Processer, af neder- eller bijsättningar och Jordefärder/ utan at dhetta alt sker på en gång/ dher icke något synnerligit nödfall det fordrar/ 2. At Sidleringningen icke sker med flere Klockor/ än dhem/ som höre egentligen til Församlingen/ hwar under dhen Döde räknas/ och doch måste Gradens

åth-

åthskildnat tagas til warning. Til Exempel, här i Stockholm/öfwer dhen som döör och hörer under Store Kyrkian/ måste icke Siälerings-ningen skee i dhe andre Kyrkioklockorne. Dher näst/ måste hwarken här eller annorstädes/ dhet wari sig i Städerne/ eller å Landet/ sådane Ringningar förlängias öfwer een half tijma. Men til dhet Tredie/ må fuller Ringning i alle Klockor uthi Staden skee/ när Begrafningen förrättas/ om dhen Döde pröfwes af dhen Grad: Men är han eller hon ringare/ så lämpes Ringningen dher effter/ doch så/ at hon sammaledes icke påstår öfwer een halff tijma/ som ock Hyran altijd måste wara så mycket ringare/ som ringetijden warder skäckre. Til thet Fierde/ skole Kistorne icke beprydas med något onödigt Prähl/ utan dhen förnemstes/ innan til bedragas med wackert Lärfft/ och uthanpå med medelmåttigt Kläde. Men är ock dhen Döde af ringare Condition och wilkor/ då måste prydnan dher efter skee. För dhet Femte/ skole dhe Dödas Kroppar måttligen klädas/ uthan Knytning af Guld/ Sölfwer/ Silke/ eller Trå/ såsom ock uthan Faveur och Band af hwariehanda materie, och altijd dher jemte åthskildnadt wara efter gradernes anlåtande uthi Klädedrächten och dheß fijnhet. Til thet Siette/ inge Pärlor/ ädle Stenar eller Kiäder/ och Ringar af Guld skole tilstädias at bliswa på dhe Dödas Kroppar/ til/ eller uthi Jordefärden/ mycket mindre läggias i Grafwen. Alle dhesse Puncter wid 40 Dalers straff. För dhet Siunde/ skal intet Gästebod eller Gratöhl i Städerne anrättas/ efter någon Död/ men såsom/ på Bygden/ icke annars kan ske/ än at dhe som biudas långwägade at bewista Begraffningz-Acten, måste spijsas med Maat och Dryck/ så skal dhet icke ske med något öfwerflöd/ uthan allenast efter nödtorfften/ uthan Confect, eller något öfwerflödigt omdrickande/ så ock ingen må bliswa qwar i Sorgehuset sedan Måhltijden är ändat/ så framt han icke är så långt bort hemma/ at han icke kan hinna dhen dagen heem til sitt igen/ och på sådant fall kan hwila sig där/ doch icke mehre än Natten som föllier begrafningen. Ingen skäncke ock för/ eller efter Liiketz utfärd/ Öl/ Wijn/ eller Brennewijn/ uti Staden. Men på Landet ware sådant tillåtit effter nödtorfften. Item, Ingen/ som icke warder ombedin/ skrifwe någon Graffskrifft/ wid 12 Dahler Sölfwer-Myntz böter. Om Brudeskrifter/ Nyåhrs-

skrift-

ſtriffter / ſamt alle andre ſådane Tiggiareſtriffter / och det Betleri ſom öfwas med Stamböcker / wari ſamma Lag. Och dhetta wid 100 Daler Sölfwer-Myntz böter.

Til thet Tiugunde Siette. Såſom nu genom dhenne Stadgas efterlefwande / mången ſåfång omkoſtnadt warder undkommen och beſparder: Så tiltroo Wij nådeligen wåre trogne Underſåter / ſom ock dhem alfwarligen förmane / at dhe / wid dhe tilfällen / ſom här åre opnämbde / altijd ihugkomme dhe Fattige / ſå ock Kyrckior / Scholer / och Hoſpitaler, wetandes / at hwad dhe / til ſådane bruuk / af ett godt hierta anläggie / är ett gagneligit lähn / och warder af Gud dhen högſte rijkeligen wedergullit / ſom dhe ock aldrig på bättre ſätt kunne anſkaffa ſig / och dhe ſine Loff / och beröm / än på dhetta. I ſynnerhet wele Wij / at dher någon förmögen döör / och efter den ſamma öfwerleſwe anten Barn / Slächt / Förwanter eller Wänner / i dhet ſtället för dhetta plägar anſtällas Banquetter, och giöras andre koſtnader på Lijken och Jordefärderne / dhe då ſökie / at giöra ſig och dhe ſine ett godt Namn och Lofford / genom anſeenlige Gåfwor / til föreſkrefne ſtycker / hwar efter ſitt ämbne / warandes förwiſſade / ſom berört är / at dhe dher med bewijſe Gud Alzwäldig een täck och behagelig tienſt / Oß ett gott nöye / och hoos hwar wälbetänckt Menniſkia lemne ett märckeligit beröm / efter ſom Wij och här med befalle / at dhe Gåfwor / ſom wid ſlijke fall utfäſtes och ſtänckes / ſkole på Predikoſtolarne / wid Jordefärden / med wederbörandes beröm och tack / warda ihogkomne och afkunnade.

Til thet Tiugunde Siunde. Belangande Kläderdrächter i gemen / ſå ſkole alle fremmande Mönſter / eller dhe / ſom hwars och eens Ständ icke höfwes / wara förbudne / ſå at hwar och en håller ſig efter ſitt wilkor och Grad, ſå ock undflyr alt det ſom otiänlig högfärd och öfwerflöd utwijſar / benöyandes ſig med dhen Kläderdrächt / ſom i dheß Ständ är öflig / och icke gåendes dher ifrå. Hwarföre måge icke dhe / ſom ringare åre af Grad och wilkor / draga liſka Kläder med dhe förnämbſte / mycket mindre med ſine förmän. Förnemligen / Präſterne ſamt- och ſynnerligen / ſkole hafwa een alfwarſam Kläderdrächt / ſå at dhe ock dher af måge ifrån andre Ständz Perſoner kände och för Präſter anſedde warda. I ſynnerhet ſkal dhem här med wara förbudit at draga långt Hår / piukuta höga Hattar / ſtora fodrade Möſſor / Peruker

och Calotter / utan i nödfall / stora Kragar / och annat mehra / som dheras Ständ intet höfwes / bryter någon här emot / tiltales först af sin Biskop / rätter han sig intet / citeres til Consistorium, och där plichte för sin olydno / och dheß föruthan för begången Excess uthi Klädebonaden. Som Wij ock wele först / at Tienstefolck / och dheras wederlijker / ey allenast uthi deras Bröllop / utan ock altijd / samt i hese lefwernet / icke draga lijka Kläder med dhem / som förnämare äre; Ty skole sådane afhålla sig ifrån Siden / Sammet / och annat kosteligit Tyg / såsom ock wara plichtige at bruka dhet sätt och Mönster / som dhem tienar. För dhet andra / dhe som ock äre anten af medelmåttigt wilkor och ständ / eller af dhen andre Graden, måste icke hålla sig uthi Kläder lijka med dhe förnämare / utan hwar wetta at bruka dhet / som honom eller henne höfwes. Til dhet tredie / dhem som äre af dhen förste Graden, kan fuller tilstädias Kläder och Drächt / af bättre materie och Tyg / såsom i synnerhet af Siden / Sammet och Plys / doch så / at Mönstret af Kläderne är efter ståndet lämpat. För all ting skole Qwinfolcken uthi sine Kläder / hwilke på någon ringa tijd hafwe begynt myckit förandra dheras Drächt / och lijkwäl tiene / efter Wär gode / alfwarsamme och höflige gamle Sed / hafwa dhem giörde / efter Ständetz art och beskaffenhet / wara förmante / at achta sig för en sådan Nyfikenhet / som mehra länder dheras eget Ständ til wahnähra / än dhem som dhem bruke til Heder och Loff / emedan sådant icke allena uthwijser een Lättsinnighet / och ett högfärdigt hierta / utan och förorsakar / at sådana wele sine jämlijker förachta. Fördenskuld om någon warder befunnin eller öfwertygat giöra här emot / eller bära Kläder öfwer dheß wilkor och Condition, så skal dhen böta / så offta dhet sker / 60 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Tiugunde Ottonde. Ehuruwäl Wij icke äre sinnade at föreskrifwa fremmande / som hijt i Landet komma / och här hoos Oß wistas / jämwäl tilförende kunne hafwa wahnt sig til andre / och hoos dhem öflige Drächter / huru dhe skole sig här kläda / utan wele sådane i nåder efterlåta at förblifwa wid sine wahnlige Maneer i Kläder / och annan prydnat: Icke deste mindre / efter och dher uthi ett stort mißbruk sker / i dhet at dhe Qwinnor / som gierna drage högre Drächt och klädnat / än dhem anstår / antaga fremmande

Folck /

Digitized by Google

Folcks modo och sätt / ändoch dhe här uthi Landet äre födde: Så skal här efter sådant icke skee / utan dhen som af Barndomen hafwer dragit Swensk Drächt / skal icke heller / så länge hon blifwer i samma ständ / antaga en sådan främmande / som kan wara henne otienlig / och uthi högre wilkor / bruk- och wanlig / utan altid hafwa något / som henne kan der ifrån äthskilja / så lagandes / at dhes beskaffenhet och Grad icke öfwerträdes / wid samma straff / som näst förr är berört.

Til thet Tiugunde Nijonde. Alle dhe Böter / som här opnämnes / skole så slijfftas / at fattige Prästänckior dher af bekomme halfwa dhelen / men den andre bytes emellan Capitlet och anklagaren.

Til thet Trettijonde. Biskopen och Consistoriales blifwe censores eller Domare öfwer dhe brottslige / uthi Prästeståndet / så Prästerne sielfwe som dheres Hustrur och Barn. Wij biude förthenskuld alle dem / som detta i någon mätto kan angå / såsom ock dem / som för Wår skuld wele och skole giöra och låta / at dhe rätte sig här efter / och dhenne Stadga obrått ligen hålle. I synnerhet / skole / så wida dhenne Staden angår / Wår Öfwer-Ståthållare här i Stockholm / så ock hans Assistent Under-Ståthållaren / så wäl som Borgmästare och Råd här sammastädes / sedan hwar Gouverneur och Landzhöfdinge / tillika med dhen öfrige Magistraten, i dhe andre Städerne / och å Landet / hålla här öfwer altwarsam och sträng hand / så lagandes / at hwad här uthi finnes ordinerat och påbudet / må öfwerhörligen warda efterkommet. Efter som Terminen på Ceremoniernes begynnelse / skal här i Stockholm wara den 1 Novembris, och på andre Orter den 1 Januarii nästföljande / men på Klädernes ombytning den 24 Junii tilkommande. Til yttermehre wißo / hafwe Wij detta / med Wårt Kongl. Secret, så ock Wår Högtährade Elskelige kåre Fru Moders / samt dhe andre Wåre och Wårt Rijkes respective Förmyndares och Regerings underskrifft / bekräfta låtit.

HEDEWIG ELEONORA.

(L. S.)

P. B. C. M. L. G. O. S. M. G. D. L. G. J. F.

KOngl. May:tz Stadga och Påbud / öfwer åthskillige Excesſers och Ordningars afskaffande wid Rijkſens Borgerſkaps Trolofningar / Gästebud / Barndop och Begrafningar / samt Klädedrächter / Stockholm den 5 Octobr. Anno 1664.

MJ CARL &c. Giöre witterligit / at såsom wåre trogne Undersåter / af Rijkſens Borgerſkap / i Rijksdagen som höltz här i Stockholm / Åhr 1660 / mände underdånigst gifwa til förnimma / huruledes hoos många af dheras Ständ / uthi Samqwämer och Gästebud / så wäl som ellieſt i Kläder och allehanda omkostningar / wore stort miſsbruk inrijtat / hwar af icke allenaſt mångens particulier fattigdomb och olägenhet / utan ock Gudz wrede och straff / wore til befahra / med underdånig böön och påminnelſe / at sådane Exceſſer och Miſsbruk måtte warda remedierade och afskaffade ; Altså och emedan Wij skatte Oß och Fäderneslandet icke ringa anlägit / at sådane otienligheter måge warda botade och förhindrande; Så hafwe Wij med Wårt Elskelige Rijksz-Rådz råde / prófwat nödigt / öfwer berörde Borgare-Ständz / samt dheras wederlijkers Samqwämer och Klädedrächter / författa en wiſs Stadga och Förordning / hwilken Wij / efter plägat / i sidſte Rijksdag / med berörde Ständ / öfwer dhen samma / Wår nådige communication , hafwe funnit gott låta publicera och uthsprida / i föllande Puncter och Artickler.

Til thet Förſta. Alle solenne Gästebud och Samqwämer / som hår til wid Trolofningar hafwe warit förófwade / med många Gästers biudande / skole / efter dhenne Dagen / inställas och afskaffas / jämwäl några så allena biudas / som kunne wara af närmaſte Slächt / och Förwanter / eller / om sådane intet åre til / eller wid handen / då måge andre / icke öfwer 2 / eller högſt 3 / som laglige witnen / til dhet som slutes / kallas tilstädes / och skal alt dhetta skee utan kostnadt / öfwerflöd och något banquetterande / wid 40 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Andra. Sammaledes skal ock efter dhenne Dag alt solent inrijsande / dagen för Bröllopet wara förbudit / som ock icke

til

tillåtit / någon Brudgumme / med Solennitet och många Beledsagares medföllie / reesa uthur Staden til någon annan Stad eller ort. Item skole alle Gästebud / eller solenne Badstufwugånger för Bröllopzdagen / med mehre Solenniteter, som här til kunne hafwa warit brukelige / til pracht och omkostnadt / wara ophäfne och afskaffade / wid 40 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Tredie. Såsom myckin oreda plägar förorsakas dher af / at när Brud / eller Brudgumme / kunne tilförende hafwa warit i Echtenskap / och dhen förrige Kullen icke är worden richtig afwittrat / Arfwingarne dher hoos icke hafwe dheras wißhet / hwad döde huset til dhen ene eller dhen andre Kullen kan wara skyldigt; Altså på dhet Tråtor om Olägenheter / som dher af kunne opkomma / måge efter möyeligheten afwärjas; Dy skal ingen Prästman här efter wara tillåtit / lysa för en sådan Brudgumme / eller Brud / förr än en richtig afwitring för Barnen / eller dhen förrige Makans Arfwingar / föregången är / wid anseenlige arbitral Böter.

Til thet Fierde. Efter som Söndagen / så wäl som höge Fäster äre nu wäre Sabbatz Dagar / och för den skuld / billigt icke böre med sådane werldzlige ährender intagas / som kunne förorsaka dheras Mißbruk: Så skatte Wij skäligt / at intet Bröllop inrättas på någon Söndag / eller annan hög Fäst / wid 40 Daler S:mynt.

Til thet Femte. Så skal ock dhet öfwerflödige Brudernas uthsmyckiande / som på någon tijd är kommit i bruk och owahna / härmed wara förbudit / så at hwar skal klädas efter deß Ständ / och uthi en sådan prydnat / en skälig höflighet achtas / och dhet maneer uthi Klädedrächten observeras, som uthi bemelte Ständ är brukligit / men icke dher öfwer / jämwäl / skal här efter en Brud-Zirat / icke rättas efter Brudsätans condition och wilkor / dher samma Brudsäta kan wara af höge och förnehme wilkor / utan efter dhen Stat, som Bruden och hennes Brudgumme finnes uthi / wid 30 Dahler Sölfwer-Mynt hwardera / så wäl Brudsätan som Bruden. Wij hålle ock skäligt / at wid sådane Händelser wiße Gradus och skildnader sättes emellan Folcket / så at dhen förste blifwer hoos sådane Personer / som äre af Borgmästare och Råd / eller Magistraten, dhen andre af förnähme Borgare / eller ellieſt / med deſſe opräknade / af lijka wärde och wilkor. Dhen Förſta kan tilstås /

at dheras Barn beprydes med några Diamanter och Pärlor til kläder / om dhe så ähnteligen hafwa wele / så ock Kläder af Sidentyg / doch alfwarsamt och höfligen giorde. Item Cronan med några ädle Stenar och Pärlor mätteligen besatt / samt all annan prydnadt / efter wilkoret lämpat och modererat. Dhen andre / tilstås ock fuller ofwanskrefne ornat, doch än något sparsammare / med Diamanter och Pärlor / samt med någon åthskildnadt ifrå sielfwe Magistrat; Personerne. Dhen tredie / blifwer af medelmättigt och ringare Folck / dhet wari sig af Borgerskapet / eller deß wederlijker / hwilkas Barns klädnat tienar wara något slättare / och af mindre kostnadt / både i sielfwe Tyget af Kläderne / såsom ock dhen öfrige Brudskruden. I synnerhet bör dhem afhålla sig ifrån Diamante- och Pärle Kläder / och benöya sig med dhem / som af Guld giorde äre / såsom ock hafwa en mättelig utstofferat Crona / uthan dyre Pärlor och Diamanter / eller andre ädle och kostelige Stenar. Dhen fierde Trappan eller Graden, består af Tienstefolck / eller deß wederlijker / hwilkas klädebonat / när en sådan är Brud / måste af gemenare ämne och tyg wara kommen / och icke på något nytt Modo eller sätt skurin / såsom ock både Crona och annan dheß Skrud / dher efter proportionerat; så wäl til materien som sielfwe Mönstret. Här hoos är ock til afmärckia / at berychtade och förnedrade Personer / icke beprydes uthi Brudehögtijd / med Cronor / eller sådan hederlig Drächt / som dhe ellieſt hafwa och draga kunde / om dhe hade sig wäl och ährligen förhållit. Samma straff wari ock på dhem / som gå med Cronor / och doch tilförende hafwe hafft Lägersmåhl med dheras tilkommande Makar / dhetta alt wid 40 Dahler Sölfwer-Myntz straff.

Til thet Siette. Dher hoos / om en Huusbonde eller Maatmoder / wil giöra Bröllop åth sin Dräng eller Pijga / så skal då giöras dhen åthskilnat / at icke ett Tienstehion giöres lijka med eens Barn / utan alt sådant lämpas efter dheß Ständ och wilkor / som samman fogas / och icke efter dhens / som sådant Bröllop anställer / ellieſt böte 50 Dahler Sölfwer-Mynt / dhen som Bröllopet giör och påkostar.

Til thet Siunde. Belangande Tahlet på Gästerne / så skal det wara beqwämat efter Brudgummes och Brudz wilkor / at dhet icke öfwergår dheras Ständ och beskaffenhet; Hwarföre ock dher uthi / så wäl

wäl som uthi klädebonan / wiße gradus måste obſerveras. Men uthi gemeen / ingen / ja icke dhen förnämſte / wara tillåtit / til dhet högſta / biuda öfwer 24 Paar / då inneſlutandes så wäl Muſicanterne, ſom Ambetzmännerne til Giäſternes accommoderande, wid 100 Dahler Sölfwer-Myntz böter. Utan så hända kunde / at Barn och Barnabarn / ſamt Farfader / Farmoder / Farbroder och Farſyſter woro flere / då dhe alla tillåtas biudas / och föruthan deße / fyre paar gode Wänner / men icke elliest / eller dheröfwer. Doch wille någon biuda mindre taal än nu förendmt / eller ock elliest mindre än dhen ſamma / efter dheß Grad kunde tilſtås / och heller gifwa något / i dhet ſtället / til the Fattige och Hoſpitalen, giorde han eller hon icke allenaſt dhet ſom wore berömligare / och så wäl ſig / ſom dhem ſom ſamman gifwes / uthan alt. twifwel / lyckeligare / utan ock oß faſt behageligare. Såſom nu dhet högſte tahlet bliſwer 24 / så kan dhet andra wara 22 / och dhet tredie 16 Paar / ſamt dhet ſiſte 8 paar Spellmän och alle Betiänte inneſlutne / alt wid behörige böter.

Til thet Ottonde. Ar någon geenſtörtig / fördriſtandes ſig at förmeena eller fördrifwa dhem ſom tilſatte warda / Giäſterne öfwerſee och räkna / han ſkal gifwa 50 Dahler Sölfwer-Myntz boot / kommer ock ſkildadt dhem emillan / då gänge efter Lagen / ſom om dhem / hwilke Stadzens ährender gånga.

Til thet Nijonde. Ingen må belaſta Brudhuſet med många ſine Dränger / Poikar / Pijgor / och annat ſådant medföllie / för trängſel / ſtöld / och annan oriimlighetz ſkuld. I ſynnerhet / ſkal Ridderſkapet och Adelen wara förmant / icke hafwa hoos ſig många Opwachtare / utan benöya ſig med them / ſom kunne wara dhem nödigſt / om dhe wele ſådane Bröllop beſökia / wid böter af 30 Dahler Sölfwer-Mynt för hwar onödig Perſon; Som dhe ock icke ſkole tilſtädia / at berörde dheras Tienare begå några inſolentier, utan om ſådant ſker / då ſielfwe böta dherföre / om dhe icke efter möyeligheten / fordra dhem ſkyldige til ſtraff / utan heller taga dhem i hägn / eller ſticke dhem af wägen / fölliandes i dhetta måhlet Adelige Privilegiers innehåld. Hafwer elliest någon annan / mehra än en Dräng eller Poike med ſig / och låter dhen förblifwa i Giäſtebud / tå böte för honom 6 Dahler Sölfwer-Mynt /, och hafwe Wachten macht dhem at uthdrifwa / komma dhe ändå in / med dheras Huus-

böm-

bönders och Maatmödrars willie och wetskap / böte då dhesse dubbelt för hwar Person / nembligen 12 Dahler Sölfwer-Mynt / giöre Tienstefolcket sådant af motwillighet / då straffas dhe med arbitral Böter.

Til thet Tijonde. Uthi stelfwe Matredningen / måste och förberörde Gradus observeras, så at dhen förste och andre / fulleri må hafwa twenne Anrättningar / om Borden äre aflånge / hwar Anrättning af en rad Fat / samt Rätterne alfwarsamt uthprydde / och mätteligen kostbare / så och Confect af Frucht / som kan wara wuxit här i Rijket / anten inlagdt / eller annorledes uthan kostbarhet præparerat, wid boot 40 Dahler Sölfwer-Mynt / om någon här emot bryter. Men inge Marcipaner skole brukas / hwarken större eller mindre / wid 12 Dahlers boot. Dhen tredie Graden tilstås allena een Anrättning af mättelige Rätter / så och dhe satte på een rad på Bordet / och icke annat Confect än af Bakelse / och här i Rijket wuxin Frucht / oinlagt / och uthan bekostnadt beredt. Dhen som giör här emot / straffes med 20 Dahler Sölfwer-Mynt. Uthi dhen fierde och sidste Graden, lämpes Rätterne sammaledes efter Ståndet / utan bekostnadt och prähl tillagade / så och uthan alt Confect; wid 10 Dahler Sölfwer-Myntz böter.

Til thet Ellofte. Wil någon uthpryda Brudehuset med Tapeter / samt Silfwer eller Sidentyg / på Wäggiar eller til Himlar / så och bruka Lius-Cronor af Silfwer / item Silfwer-Stakar / och annan dyrbar Zirat / tå må han dhet saklöst giöra / om han eller hon / är af dhen förste Graden, jämwäl sådant äger sielf / och giör Bröllopet i sitt eget Huus eller Logement, men wil han eller hon ähtligen lega eller låhna annars / så skal intet wara tillåtit bruka sådan Zirat / utan benöye sig med Teen / och andre mätteligen dyre Huusgeråd / och hyre då hälst publique Huus hwilke af Magistraten skole dher til förordnas och uthstofferas. Giör någon här emot / böte 100 Dahler Sölfwer-Mynt; Men dhe som äre af andre Graden, måge icke bruka Tapeter / samt Silfwer eller Sidentyg på Weggiar / utan bruke i stellet Skillerien / och annan mättelig Zirat. Dhen tredie / benöye sig med mindre uthprydde Logementer, uthan företalde ornat och kostnad / wid 50 Dahler Sölfwer-Mynt. Fast mehra skole Tienstefolck och dheras wederlijke / uthi dheras

Brus

Brudehuus/ afhålla sig ifrån dhet uthstofferande/ som dhem icke anstår/ uthan hafwa sådane Wåningar/ som dhem höfwes/ wid 15 Dahler Sölfwer-Mynt.

Tilthet Tolfte. Wid alle Bröllop/ skal man befliita sig om/ at godt Swenskt Öhl/ fram för alt annat fremmande brukas/ och dher näst bespara Wijn/ dhet mästa som skee kan. Men på dhet lijkwäl någon åthskildnat wara må ibland Folcket/ så hålle Wij skiäligt/ at på Tienstefolcks/ som äre Drängers-och Pijgors/ och dheras wederlijkers Bröllop/ allenast skiänckes Swenskt Öhl och Brännewijn/ om Gästerne icke med Öhl allena benöijes/ äre ock Brudfolcket af medelmåttigt Ständ och wilkor/ som tilförene är specificerat, då må dhem der hoos tillåtas fremmande Öhl/ men icke Wijn/ uthan Brennewiin. Äre dhe ock af förnämbt Ständ/ och dhen förste eller andre förr oprepade Graden, så måge dhe der öfwer skänckia Wijn/ doch hälst Spaanskt eller Franskt och Renskt sparsamt. Dhen annorledes giör/ böte 50 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Trettonde. Såsom nu desse ofwanberörde Grader och Trapper/ uthi gemeen/ swårligen kunne determineras och beskrifwas/ så böre dhe skiljas af dhem/ som öfwer Brudefolcket hafwa til befalla/ til Exempel, är dhet en Wår och Cronans Tienare/ och hörer under något Collegio, tage då/ af deß Præsident och collegio, sitt wärde och ställe; är han eljest af Wår eller Cronans betiening/ då dömes hans wilkor af Landzhöfdingen; Är han af Borgare ständ/ dependere då af Öfwer-Ståthållarens/ Gouverneurens eller Landzhöfdingens/ med Borgmästare och Rådz uthsago/ hwilke alle tiltros och förmanes sådant skilia med gode skiäl/ uthan Wåld/ samt/ uthan dhet ene eller dhet andre Ständetz förfång och præjuditz; Är någon icke tilfreds med dhet/ som af dhesse ofwannämbde slutes och afsäyes/ uthan förhåller sig öfwer det wilkor som honom warder tilförordnat/ böte 30 Dahler Sölfwer-Mynt/ och än då a part, för mißbruket/ efter som dheß Straff här finnes statuerat.

Til thet Fiortonde. Om ett Bröllop anställes på någon Helgedag/ så skal dhen anordning giöras/ at det icke uthi någon måtto hindrar eller uppehåller Gudztienſten/ mycket mindre skeer/ förr än alle ordentelige Predikningar och Gudztienster äre öfwerståndne.

Doch obſerverandes der hoos / at Gäſterne ſedan til det ſidſte åre ſamblade uthi Brudehuſet / förr än Kläckan är ſiu om affton / at de wid ſlaget kunne ſättias til Bords / och at alt kan wara ändat / förr än Kläckan ſlår tolff / om Midnatten. Men ſie Bröllops Ceremonierne wid Middagstiden / och på Söknedagar / det och bättre är / ſå ſkole Stunderne proportioneras der effter / alt wid 40 Daler Sölfwer-Myntz böter. Förſummar den ſom wil komma til Bröllop / i rättan tijd ſig inſtälla / där icke laga förfall åre emellan komne / ſå böte den 12 Dahler Dölfwer-Mynt.

Til thet Femtonde. Brudens omgång och Gåfwors ſamkande uthaf Gäſterne / ſom nu brukeligit är / ſynes wara ett heelt orimligit ting / hwarföre bör ock den Owana aldeles afſkaffas och bortläggias. Doch må fattigt Folck tillåtit wara / en Skåhl låta på Bordet framſättias / der uthinnan dem förähres ſå myckit hwar och en af godtyckio behagar. Men giör dhet någon ſom af bättre wilkor är / tå hafwe alle ſamblade Gåfwor förlorat til de fattigas nödtorfft / och böte 30 Dahler Sölfwer-Mynt / ſå wäl den ſom gifwer / ſom den ſom bekommer. De Gåfwor / ſom Brudgumme och Brud til Slächt och Wänner gifwa pläge / ware i lika måtto förbudne wid 100 Dahler Sölfwer-Myntz ſtraff.

Til thet Sextonde. Ingen må begynna någon Dantz förr än Maten är uptagen och tackſäyelſen giord / wid 20 Dahler Sölfwer-Myntz ſtraff.

Til thet Siuttonde. All otijdighet och oſlick / ſom här til kan hafwa warit inritat / i det Ungkarlerne ſig ſeent och druckne pläga på Bröllopen inſtälla / wari aldeles förbudit och aſlagt / och ſtälle ſig tillika med andre budne Gäſter i tijd in på Bröllopshuſet / hwilke här effter ſig här emot förſee / böte hwar för ſig 30 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Adertonde. Ingen Muſicant hafwe macht eller Rättighet at fordra mehra af Brudgummen / för hwar Perſon ſom på Bröllopet ſpela ſkal / än ſom fyra Rijksdaler / giör någon större Taxa / eller mehra diſkar / böte 20 Dahler Sölfwer-Mynt. Äfwen ſå må ock ingen kaſta Penningar för Spelmennerne / at dher med pretendera Fördantzen / wid ſamma ſtraff.

Til

Til thet Nittonde. Ingen hafwe macht at biuda öfwer Sex Muſicanter, fäſt han är af förnämbſte Graden, wid 30 Dahler Sölfwer-Mynt; Men dhen andre / benöye ſig med Fyre Perſoner / wid 15 Dahler Sölfwer-Mynt / och dhen tredie / med Tree dhen fierde med en eller högſt twå / wid 10 Dahler Sölfwer-Mynt / alt för hwar och en / ſom öfwer dhenne Ordning til Muſicant eller Spelman brukas.

Til thet Tiugunde. Alle hemkomne Gäſtebud ſkole ock ware förbudne wid 40 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Tiugunde Förſta. Wid Barnedoop ſkole ock alle Banquetter wara afſkaffade / och ingen ſom til Fadder budin warder / Man ecker Qwinna / gifwe någon Faddergåfwo / wid 50 Dahler Sölfwer-Mynts ſtraff / och dhen ſom dhen emottager hafwe henne förwärkat / utan ſå är / at dhen ſom Barnet äger / är af ſådan fattigdomb / at man af warkundſamhet / wil ſända något heem i Huſet i Allmoſo til dhen ſamma. Efter ſom ock ingen må bruka öfwer 3 Faddrar af hwardera ſlaget.

Til thet Tiugunde andra. Wid alle Barnedoop / ſkole inge flere til föllie biudas / än allenaſt Faddrarne med Barnemoderſkan / anten Döpningen i Kyrckian / eller hemma förrättes; Skeer dhetta ſednare / då måge bemelte Faddrar dher allena tracteras, doch uthan alt öfwerflöd både i Maat och Dryck / och dhet ale / efter dhe graders egenſkaper / ſom här för äre beſkrefne. I dhet öfrige / ſkole inge Sänningar af Bakelſer eller Confect och Säcker tillåtne wara at ſändas kring i Staden / alt dhetta wid 40 Dahlers boot.

Til thet Tiugunde Tredie. Så bör icke heller någon Exceſs med Chriſtninge-Kläder tåhlas / utan hwar och en låte ſig wara angelägit / at Barnen efter Föräldrarnes Ståndt / wilkor och Embete / måge alfwarſamt / hederligen / och uthan andras Förargelſe / uthſmyckias til dheras Doop och Chriſtendomb / achtandes dher wid / ſom wid annat / åthſkilnaden / ſom offta oprepade Grader tilhörer / dhen dher emot bryter / böte 30 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Tiugunde Fierde. När Kyrckiogång ſker / biudes inge Huſtrur at föllia eller wara tilſtädes mehra än twenne af näſte Slächt eller Wänner / och giöres ſammaledes ingen mehra bekoſtnadt / än med ringa Wijn och Bakelſe / uthan något wijdare Gäſte-

stebod och Banqueterande / eller omsändande af berörde Bakelse eller Confect, wid 30 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Tiugunde Femte. Barnsängz Qwinnor skole ock wara förmante / at uthwijsa uthi Sängiars uthstofferande / Kläder / Sparlakan / Bordetäcken / och all annan prydnat / spar- och alfwarsamhet / at ingen dher uthi förbfwar större prähl och kostnadt / än ståndet anstår / och kan wara lijkmätigt / efter ofwanskrefne gradus, wid straff af 40 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til thet Tiugunde Siette. J lijka mätto skole ock wid Jordefärder och begrafningar / alle tåfänge bekostningar wara afskaffade och förbudne. J synnerhet wele Wij 1. At man icke / som på en tijd är wordet begynt / giör twenne åthskillige Acter och Processer, af neder- eller Bijsättningar eller Jordefärder / utan at dhetta alt skeer på een gång / så framt icke något nödfall kan wara å färde / och wichtige skiäl sådant kunne fordra. 2. At Siäleringningen icke skeer med flere Klockor / än dhem / som höre egentligen til Församlingen / hwar under dhen Döde räknas / och doch måste gradens åthskilnadt tagas til warning. Til Exempel, här i Stockholm / öfwer dhen som döör och hörer under Store Kyrckian / måste icke Siäleringningen skee i de andre Kyrckioklockorne. Der näst / måste hwarken här eller annorstädes / det wari sig i Städerne / eller å Landet / när Borgare eller dheras wederlijker dher sine döde begrafwa låta / sådane Ringningar förlängias öfwer en halff tijma. Men til dhet tredie / må fuller Ringning i alle Klockor uthi Staden skee / när begrafningen förrättes / om dhen Döde prösfwes af dhen Grad: Men är han eller hon ringare / så lämpes Ringningen dher efter / doch så / at hon sammaledes icke påstår öfwer een half tijma / som ock Hyran altijd måste wara så mycket ringare / som ringetijden warder stäckere. Til dhet fierde / skole Kistorne icke beprydas med något onödigt Prähl / utan dhen förnämbstes / innan til bedrages med tienligit Lärfft / och utan på med medelmättigt Kläde. Men är ock dhen Döde af ringare Condition och wilkor / då måste prydnan dher efter skee. För dhet femte / skole dhe Dödas Kropper mätteligen klädas / uthan Knyttning af Guld / Sölfwer / Silke eller Trå / såsom ock uthan Faveur och Band af hwariehanda materie, och altijd dher jemte åthskildnadt wara efter graderues anlåtande uthi Klädedrächten

och

och dheß siinhet. Til thet siette / inge Pärlor / ädle Stenar eller Käder / och Ringar af Guld skole tilstädias at bliswa på dhe Dödas Kroppar / til eller uthi Jordesärden / myckit mindre läggias i Grafwen. Alle dhesse Puncter wid 40 Dahlers straff. För dhet siunde / skal intet Giästebod eller Grafööl i Städerne anrättas / efter någon Död / men såsom / på Bygden / icke annars kan skee / än at dhe som biudas långwägade at bijwijsta Begrafningz-Acten, måste spijsas med Maat och Dryck / så skal dhet icke skee med något öfwerflöd / utan allenast efter nödtorfften / uthan Confect eller något öfwerflödigt omdrickande / så ock ingen må bliswa qwar i Sorgehuset sedan Måhltijden är ändat / så framt han icke är så långt bort hemma / at han icke kan hinna dhen Dagen heem til sitt igen / och på sådant fall kan hwila sig där / doch icke mehra än Natten som föllier begrafningen / och dhetta wid 100 Dahlers Sölfwer-Myntz Böter.

Til thet Tiugunde Siunde. Ingen kan eller tilstädie något Folck / utan af sitt Huus eller närmaste skyldas Tienstehion / eller någon alfwarsam Man eller Qwinna / at waka hoos Lijket / mycket mindre bära up för dhem något Confect, Wijn eller annat sådant / wid 100 Dahler Sölfwer-Mynt. Dher hoos / efter som wanligit är / at gifwa Prästerne / som gå för Lijket några Penningar / så skal ock dher med / här efter / skee dhen moderation, at dhe alle tilhopa / som befinnes således gå för berörde Lijk / bekomma allenast så myckit / som heele eller halfwe / och så consequenter, tredie eller fierdedehls Scholan / efter dhen wanlige Taxán, plägar undfå / och til Jordesärden warder betalter / dhen som giör här emot / böte 20 Daler Sölfwer-Mynt.

Til thet Tiugunde Ottonde. Såsom nu genom dhenne Stadgas efterlefwande / mången såfäng omkostnadt warder undkommin och besparder: Så tiltroo Wij nådeligen wåre trogne Undersåter / som ock dhem alfwarligen förmahne / at dhe / wid dhe tilfällen / som här äre opnämbde / altijd ihugkomme dhe Fattige / så ock Kyrckior / Scholer och Hospitaler, wetandes / at hwad dhe / til sådane bruk / af ett godt Hierta anläggie / är ett gagneligit låhn / och warder af Gud dhen högste rijkeligen wedergullit / som dhe ock aldrig på bättre sätt kunne anskaffa sig och dhe sine Loff och beröm / än på dhetta. I syn-

synnerhet wele Wij / at dher någon förmögen dör / och efter dhen samma öfwerlefwe anten Barn / Slächt / Förwanter eller Wänner i dhet stället för detta plägar anställas Banquetter, och giöras andre kostnader på Lijken och Jordefärderne / dhe då sökie at giöra sig och dhe sine ett godt namn och Lofford / genom anseenlige gåfwor til företräffne stycker / hwar efter sitt ämne / och skole dhe Gåfwor som wid slijke fall uthfästes och skänckes / då Predikostolarne / wid Jordefärden / med wederbörandernes loff och tack / warda ihugkomne och afkunnade.

Til thet Tiugunde Nijonde. Belangande Klädedrächter i gemeen / så skole alle fremmande Mönster / eller de / som hwars och eens Ständ och Grad icke höfwes / wara förbudne / så at hwar och en håller sig efter sitt wilkor och deß Grad, så och undflyr alt dhet som otienlig högfärd och öfwerflöd utwijsar / benöyandes sig med dhen Klädedrächt / som i dheß Ständ är öflig / och icke gåendes öher ifrå. Som Wij ock wele först / at Tienstefolck / och dheras wederlijker / ey allenast uthi dheras Bröllop / utan ock altijd / samt i hele Lefwernet / icke draga lijka Kläder med dhem / som förnämare äre. I synnerhet skole sådane athålla sig ifrån Siden / Sammet / och annat kosteligit Tyg / såsom ock wara plichtige at bruka dhet sätt och Mönster / som dhem tienar. För dhet andra / dhe som ock äre anten af medelmåttigt wilkor och Ständ / eller ock af den andre Graden, måste icke hålla sig uti Kläder lijka med dhe förnämare / utan hwar wetta at bruka dhet / som honom eller henne höfwes. Til dhet tredie / dhem som äre af dhen förste Graden, kan fuller tilstädias Kläder / och Drächt / af bättre materie och Tyg / såsom i synnerhet af Siden / doch så / at Mönstret af Kläderne är efter Ständet lämpat. Förnembligen skole Qwinfolck uthi sine Kläder / hwilke på någon ringa tijd hafwe begynt myckit förandra dheras Drächt / och likwäl böra efter Wär gode alfwarsamme och höflige gamble Sed / hafwa dhem giorde / efter Ständetz art och beskaffenhet / wara förmante / at achta sig för en sådan Nyfikenhet / som mehra länder dheras eget Ständ til wahnähra / än dhem som dhem bruke til Heder och Loff / emedan sådant icke allena uthwijsser en Lättsinnighet / och ett högfärdigt hierta / utan ock förorsakar / at sådane wele sine jämlijkar förachta / fördenskuld om någon warder befunnin eller öfwertygat giöra

här

här emot / eller bära Kläder öfwer deß wilkor och Condition så skal dhen böta / så offta dhet skeer / 60 Dahler Sölfwer-Mynt.

Til dhet Trettijonde. Ehuruwäl Wij icke äre sinnade at förestriswa fremmande / som hijt i Landet komma / och här hoos Oß wistas / jämwäl tilförende kunne hafwa wahnt sig til andre / och hos dem öfliga Drächter / huru dhe skole sig här kläda / utan wele sådane i nåde efterläta at förbliswa wid sine wahnlige Drächter och Maneer i Kläder / och annan prydnadt: Icke deste mindre / efter ock dher uthi ett stort mißbruk sker / i dhet at dhe Qwinnor / som gierna drage högre Drächt och klädnat / än dhem anstår / antaga fremmande Folckz modo och sätt / ändoch dhe här uthi Landet äre födde: Så skal här efter sådant icke skee / utan dhen som af Barndomen hafwer dragit Swensk Drächt / skal icke heller / så länge hon blifwer i samma ständ / antaga en sådan fremmande / som kan wara henne otienlig / och uti högre wilkor / bruk och wanlig / utan altijd hafwa något / som hemie kan dher ifrån åthskillia / så lagandes / at dhes beskaffenhet / och Grad icke öfwerträdes / wid samma straff / som näst förr är berört.

Til thet Trettijonde Första. Alle dhe Böter / som här opnämnes / skole så skifftas / at dhe Fattige eller Hospitalen der af bekomme halfwa delen / men den andre bytes emillan Staden / eller Häradet och anklagaren.

Til thet Trettijonde Andra. Såsom nu Landet är widt begripit / så at icke alle kunne i hast denne Stadga få hand emellan och weta / dheßutan kan och hända / at en eller annan reda hafwer förskaffat sig några Kläder / dhem han eller hon icke uthan skada kan plötzligen afläggia: så förunnes til Executionen, af alt dette / som här är specificerat och optalt / en sådan Termin, at hwad som består allena uthi Barndops-Trolofningz-Giftermåls-Jordefärdz- och flere slikes Ceremonier, dhet skal fuller här i Stockholm hafwa sin begynnelse den 1 Novembris, men i andre Städer den 1 Januarii näskommande / och dhet som angår Kläder / och deras Zirat / i dageligit lefwerne / til Hand och Foot / Hufwud och Kropp / skal exequeras och efterkommas wid näskommande Johannis tijd Åhr 1665. Wij biude och befalle fördenskuld alle dem / som detta i någon måtto kan angå / såsom ock dem / som för Wår skuld wele och skole giöra och låta / at dhe rätte sig här efter / och dhenne Stadga obrotzligen hålle. I synnerhet / skole / Wår Öfwer-Ståthål-

hållare här i Stockholm / så wäl som Borgmästare och Råd här sammastädes / sedan hwar Gouverneur och Landzhöfdinge / tillika med den öfrige Magistraten, i dhe andre Städerne / och å Landet / när någon Borgare / eller dheß wederlijke dher sine Döde wil låta begrafwa / eller annat dhenne Stadga angående förrätta / hållahär öfwer alfwarsam och sträng hand / så lagandes / at hwad här uthi finnes ordinerat och påbudet / må ofehlbarligen warda Exequerat och efterlefwat. Til yttermehra wißo / hafwe Wij detta / med Wårt Kongl. Secret, så ock wår Högtährade Elskelige kiära Fru Moders / samt dhe andre Wåre och Wårt Rijkes respective Förmyndares och Regerings Underskrift / bekräfta låtit.

HEDEWIG ELEONORA.

(L. S.)

P. B. C. M. L. G. O. S. M. G. D. L. G. J. F.

Transumpt af Kongl. Rådens och Ständernes Bij-Afskied / Daterat Stockholm den 23 November Anno 1664.

§. 9. Uru lamt och försummeligen Executionen både å Landet och Städerne / nu blifwer handterat / pröfwe Wij icke uthan största förtret och klagan / och så om alle goda Ordningar hwila och äre kraftlöse / dher dhe icke blifwa til wederbörlig Execution främjade / och med alfwar befordrade; Ty igenkalle Wij dhetta Betänckiande / i krafft af här nu giorde / och oß emellan uprättade Bij-Afskied / så mycket efftertänckeligare / som sådant synes och i sig sielft är fast angelägit och högnödigt / och förse oß til Kongl. May:tt på det underdånigste / at dhen Ordre måtte til alla dhem' som Executionen anförtrodd är / och henne om hönder hafwa / stält warda / at hon måtte / utan anseende til någons dignitet och Person / för sig gå / och wärckställig giöras / efftersom ock dhe / som sitt kall och ämbete med alfwar och ifwer / uti detta fallet ey förrätta / icke heller borde slippa otilltahlte eller onepste.

Kongl.

KOngl. May:tz Resolution och Förklaring öfwer Rådmannens i Stockholm N. N. Creditorers ingifne Supplication, angående den begiärte æqualiteten wid Betalningen och Concursum Creditorum. Dat. Stockholm den 5 Decembris 1664.

KOngl. May:t hafwer Creditorernes Supplication sig låtit föreläsa, och skiäligt befunnit, at alt protocollerande som på N. N. Bruk, jemwäl all hans öfrige Egendomb, Gårdar och Mobilier, ehwad namn dhe hafwa må, som äre i otijd, på orätt rum och ställe och olagligen skedt och tilgångit, skal wara null och af intet wärde, och således dhe Creditorer ingen Förmån eller præference för någon annan böra hafwa, utan blifwa consideredade såsom ingen införskrifning wore skedd: Til hwilken ända, alla sådane N. N. Bruk och Egendomb skal förstås, som de för samtl. Creditorerne woro inskrefne, at der utur och deß tilwärckande proportionaliteter och efter handen niuta sin betalning. Skulle det och wisdare, der den ena Creditoren intet wille ingå de skiälige och billige Conditioner som dhen andra, behöfwas, utan Commission förordnades, som ransakade och öfwerwägo hwars och ens skuldfordrans beskaffenhet och qualitet, i dhet fall wil Kongl. May:tt sådant intet uthslå, utan wisse personer förordna, som sådant förrätta, at så dhen ena som dhen andra Creditor måtte niuta sliske Conditioner och wilkor, och igenom samma Expedient N. N. komma likwäl til dhe kraffter, at han hwar och en skiäligen och billigt må kunna satisfaciera och betala. Dhet alle som wederbör, serdeles Wår Hoffrätt, Bergz-Collegium, Öfwerståthållaren samt Borgmästare och Råd sig hafwa hörsamligen at efterrätta, Actum ut supra.

Uppå Hans Kongl. May:tz Wår respective Elskelige kiäre Herr Sons, så ock allernådigste Konungz och Herres wägnar.

HEDEWIG ELEONORA.

P. B. L. v. d. L. C. H. M. G. D. L. G. G. B.

Digitized by Google

KOngl. May:tz Bref til Swea Hofrätt at Dommar skole klare och tydelige affattas och uthfärdas. Stockholm den 19 Decemb. 1664.

MJj CARL &c. Wår synnerlige ynnest ꝛc. Wij förhålle Eder troo Mån Herr Rijks-Drotzet / Præsident så ock samptelige Rijks- och Hofrätz Råd härmed nådeligen icke / huru såsom hoos Oß Borgerskapet här i Staden underdånigst hafwa anhållit om Justitiens befordring / när dhe nödwändigst Wår Hoffrätt här i Staden derom ansökia måste / i synnerhet at Domarne uthan anseende til Personen och långt uppehåld / klare och tydelige måge formeras, på dhet onödige explicationer som föda nye Processer af sig / så ock förhindra en uthi sin Rätt / måge undwijkas: Hwarföre ändock Wij intet twifle / det J ju Eder Embetes plicht dher wid i acht tagen / så hafwe Wij lijkwäl dese Borgerskapetz anlägenheter Eder på bästa sätt wele hafwa anbefallat at J uthi alt giörligit åre them beforderlige / och enkannerligen så lage / at Edre Dommar måge effter all möyeligheten klare och tydelige affattas och uthfärdas. Hwar med J förrätte ꝛc.

HEDEWIG ELEONORA.

P. B. C. M. K. G. O. S. M. G. D. L. G. G. V.

KOngl. May:tz Stadga och Förbud / om olaglige Giftermåhl / angående Ridderskapet och Adelen. Stockholm den 7 Martii 1665.

MJj CARL &c. Giöre witterligit / såsom framfarne Sweriges Konungar Wåre höglofligste Förfäder / af en höglofflig Kongl. ynnest / och nådig bewägenhet emot Rijkzens Ridderskap och Adel / dem icke allenast med merkelige Privilegier och förmåner / til dheras Heder / Wälstånd och opwärt / hafwe försedt och begåfwat / utan ock en serdeles förserg dragit / om alt dhet / som hafwer synts wela lända til dheras Ståndz behörige wördning och wärde / så wäl uthi åthskillige andre / som en-

kan-

nnerligen dheras Gifftermåhl angående stycker; Wij ock så dher nite icke mindre häruthinnan / än uthi alle andre berömmelige fall ras Exempel och Footspår gierna efterfölie / jämte dhet Wij / och lieft deß förutan af egit nådigt bewåg / Oß synnerligen låte dher m wårda / at dhen lustre, åhra och anseende / uthi hwilken Rijks ens Riddare och Adels Ständ är satt / på alt giörligit sätt reent ch obesmittat erhållas och conserveras måtte; Altså och emedan Wij med serdeles mißhag förspörie / huruledes en och annan tijd ibland Ridderstapet och Adelen / några otienlige o edor / uthi Giffermåhls handlingar förelöpa / och i synnerhet dher med / at somlige dhe ordentlige medel och wägar icke i acht tage och bruka / hwilke Gud och wärdzlig Lag / uthi sådane fall föreskrifwa / utan sig beflita och winläggia på åthskillige sätt at locka och tubba Adelige Döttrar och Jungfrur til hemlig Copulation och bebindelse / sig och ändteligen fördristandes / dheras otijdige Opsåth / genom hembligit bortförande at fullborda och wärckställigt giöra. Hwarföre och alldenstund Wij wäl förmärckie icke allenast huru den wyrdnat och heder / dher med förkränckes / som efter Gudz befalning och naturens ingifwande / både Föräldrar och Förwanter och alle rätte Förmyndare wederbör / utan ock hwad styrckio och anledning til odygd och oskick / samt ock alt nesligit och straffwärdigt företagande dherigenom gifwes / dhet Ståndet til förklendring / förfång och ingen ringa wahnähra / som med skickeligit Lefwerne och berömmelige Dygder andre bör föregå. Ty hafwa Wij med Wårt och Wårt Rijks Råd öfwerlagt / på hwad sätt och medel sådant måtte förekommas / hämmas och bättras / och ändteligen för nödigt befunnit / hälst efter Wåre trogne Män af Ridderstapet och Adelen på sidste Rijksdag dhet af Oß underdånigst begärat / således häruthinnan at förordna och stadga som föllier:

Först / skal ingen Ridders- och Adelsman / ehoo dhen ock är / sig understå efter dhenne dagh / at sluta / eller ingå något Gifftermåhl / med någon Jungfru af Adeligit Ständ / uthan hennes Faders eller Moders / eller ock dher dhe ey til äre / uthan skyldeste Fränders och hennes efter Lag rätta Gifftomans föregående goda ja och samtyckio / såsom dhet i Ridderstapets och Adelens Privilegier dheßlijkes uthtryckeligen förmåles. Understår sig någon här emot at giö-

ra / tagandes Jungfrun sig til Giffte / emot ofwan sagde dheras willie och tillåtelse; Dhen samma skal hafwa förbrutit all dhen Rätt och dhe fördelar / til hwilke efter Lag Mannen gifftes / och han hwarken uthaf Jungfruns Fäderne eller Möderne / så i löst som fast / icke dhet ringesta / dhet ware sig genom Testament, Byte / Cession, Gåfwo eller på något annat sätt / hwad namn dhet ock hafwa kan / kunna til goda åthniuta / fast om än efter slutit Gifftermåhl / Faders eller Moders / eller annan Laga Gifftomans och hennes samtyckio och bewillning dher på skulle ändteligen kunna föllia / utan räde för Godze hennes / hennes förra och rätta Måhlsman / eller näste Fränder uthi hennes lijfztijd / således / at uthaf Godzets åhrlige Ränta och Inkombster / twå delar til Ridderhuset / och tredingen til närmaste Hospitalen, hwarest Godzen är belägne / anslås; Men efter hennes död ware Godzen Barnen til arffs efter Lag heemfalne.

Sedan / Tubbar Frälsesman / någon Adels Jungfru til Lönskelägo / då skal han förwijssas Rijket och aldrig nå Frijhet / at komma tilbakars / med mindre han henne til ächta wil taga / och hennes rätta och laga Målsman / eller närmaste Förwanter för honom bedia; då han lijkwäl jämte dhen Förlust och Rättighet / som ofwan bemelt är / ingen Tienst uthi Rijket må förträda / med mindre han sig / genom någon serdeles berömmelig dygd och gerning åter til wår benådning wärdig giöra kunde.

Til thet Tredie / dher ock någon skrijder til dhen dristighet / at han Jungfrun / uthur hennes Föräldrars / Målsmannens eller Slächtens Huus / dher hon är wistandes hemligen bortförer / dåom skiönt dhet icke sker emot Jungfruns willie / utan med hennes inrådande och samtyckio; Så skal icke desto mindre han uthan all nåd til Lifwet straffas och under Swärd / såsom en annan Ränsman / efter dhet 40 Capitel Edzöresbalken L. L. dömas.

Sidst / skulle dhet ock hända at ofrälses Man / någon Adelig Jungfru lockar / dhet ware sig til giffto eller lönskeläga; Då skal en sådan Rijket förwijssas / och aldrig förhoppning hafwa tilbakars at kunna komma / är han ock Tienst- eller annan löster Karl / då slijte han först Rijs / och sedan som ofwan sagt är uthur Rijket förjagas. Dher emot hwar någon Målsman eller Slächtinge ostiäligen / satte

sig

not ett ordentligen och lagligen sökt Gifftermåhl / förbehålle Wij
på kärandes Klagemåhl at disponera uthi saken / efter som Wij
ne rättwijst och dher til skiäl wara ; Efter som ock / hwad Ade-
Personers Gifftermåhl anbelangar / uthi alt dhetta / gält hwad
Ridderskapetz och Adelens Privilegiers 4 Punct af Åhr 1622
7 Maji förmåles / bör noga i acht tagas och efterlefwat blifwa.

Såsom Wij nu thetta / således hafwa nödigt beprófwat / at
tuera och förordna / altså wele Wij / såsom Wij ock här med biu-
och befalle / at alle Domare sig här efter / som en Wår laga
adga uthi dömmande aldeles rätte / warandes dher hoos / Wår
ige alfwarlige willie och befalning / til Wår Öfwer-Stäthålla-
samt alle General-Gouverneurer, Gouvernerer, Landzhöfs-
gar / uthi Provincierne, at hålla här ströng och alfwarsam
d öfwer / at dhet må obrotzligen hållit och efterkommit blifwa / lä-
des sig wara angeläget / dhen samma / när som påfordras / för-
delst all skiälig assistence, til deß behörige execution och wärck-
lighet at befordra / så kärt kan wara / at undwijka Wårt härde
al. Til yttermehra wisso är dhette med Wårt Kongl. Secret,
ock Wårt Högtährade Elskelige kiäre Fru Moders / samt dhe andre
Säre och Wårt Rijkes respective Förmyndares och Regerings
derskrifft / bekräftat

HEDEWIG ELEONORA.
(L.S.)

.B. C.M.L. G.O.S. M.G.D.L.G. G.B.

Kongl. May:tz Placat, om Mått och Wicht. Stockholm den 10 Martii 1665.

Wij CARL &c. Giöre witterligit / ändoch några tijder
bort åth / all giörlig förſorg är anwänd blefwen / at
Wicht och Måhl / öfwer hela Rijket / uthi en lijkhet och
god richtighet sättias och hållas måtte / til dhen ändan-
så esomoftaſt nödige Förordningar stadgade och anstälte wordue ;
Så hafwer lijkwål / sådant wål fattat Intention aldrig kunnat win-

Digitized by Google

na någon oförrycht effect och framgång / eller komma til det måhlet / som man sökt hafwer; Utan är wid en och annan tijd räkad uthi försummelse / och uthur acht slagit / med åthskillige der på följde mißbruuk / hwilke til Klagemåhl / tijdt och ofta tilfälle och orsak gifwit hafwe. Hwarföre såsom Wij / sådant uthi consideration tagit hafwe / jämwäl och der hoos betrachtat / uthi ett Rijke och Regemente både hälsosamt / såsom ock högnödigt at wara / at hafwa uthi wägande och måhlande / een regular wißhet / som uti inbördes Handel och Wandel / Säll och Köp / och eljest alle uphörder och uthgiffter / ett Rätte snöre kan wara / och hwar och en / hwad honom tilkommer oförsnillat tildela; Altså och emedan Wij / wåre trogne Undersåtare / med nådig omwårdnat altijd omfatte / uti det som kan lända til dheras wälfärd och förkoffring / gagn och bästa; Jämwäl och alt / hwar igenom god Ordning uthi Rijket kan styrckias / Oß til beträmjande / på alt giörligit sätt låta angeläget wara: Ty hafwe Wij ock så / framfarne Konungars gode Exempel til efterfölgd / wåre tanckar dher hän welat rätta / at i Wärt Rijke / och der underliggiande provincier, all Wicht / större och mindre Mått och Måhl / efter richtig Proportion och mensur måtte föreenas / och uthi ett stick allestädes och öfwer alt ställas; Hälst efter som ock Wij uthaf Städerne uppå sidst hållne Rijksdag / underdånligen dher om äro ansökte blefne; Fördenskul ock dhetta ährendet uthi betänckiande tagit / och med Wårt och Wårt Rijks Rådz Råde / omsider welat dhr öfwer på efftertöljande sätt stadga och förordna.

At uthi hela Rijket en och enahanda Aln skal brukas / nembl. dhen som uthaf högloflige i åminnelse Konung CARL dhen Nijonde är gillad och approberader och uthi Norköpings Besluth af Åhr 1604. Nyholms Allen kallas; Af hwilken ock så Modellet i Järn uppå Stockholms Rådhus Dörr / finnes anslagen / hwilkens Allens halfdeel eller twå Qwarter en Swänsk Foot richtigt hålla skal; Såsom ock alle Landtmätare och Reefwe-Karlar plichtige och förbundne wara skole / at hafwa sig dhet til ett wist och funderat Rättesnöre / och dher efter all Jord och Åkerland Reefwa och Stångfälla / icke fördristandes sig / at hafwa någon Stång eller Reef / som icke är efter en sådan Swänsk och Stockholms Foot fördelt.

I lij

J lijka måtto / såsom ett gement Grund- och Huswud-Mått
wara / hwar efter alle större och mindre Måhl kunna regule-
och rättas; Altså bliswer här med alswarligen det Mißbruk för-
et / som här til förnimmes hafwa warit gångse / med tweggia-
da / nemligen / ett större och ett mindre Kanne-Mått / hwilket
killige Oredar och Klagomåhl esomoftast förorsakat hafwer: Och
emot biudes och befalles / at hafwa uthi alle Städer och å Lan-
en och enehanda Kanna eller Kanne-Måhl / efter dheß forms
ehåld som dher om i Provincierne publicerat warder / men uti
t öfrige och eljest deelt / på sådant sätt / som dhet förr hafwer wa-
brukeligit / nemligen / uthi tw Stoop / Stopet uthi fyra Qwar-
/ och Qwarteret uthi 4 Orth; Doch at theße deelar efter Kan-
ns storleek / jemkade och proportionerade dro.

Efter således inrättat Kanna / skole alle större Måhl / i wåto
torro / författas och anställas / i så måtto / at en Åhm håller så-
ne 60 Kannor / en Fierdedeels Åhm eller Anckar femton / och en
ol-tunna eller Spijltrå fyratijo otta Kannor / en Fierding tolf / en
ting sex. Men hwad Spannemåhls Tunnan widkommer / så
uruwål på Rijksdagen i Örebroo Åhr 1638 är för godt befunnet /
en Spannemåhls Tunna skulle hålla sembtijo fyra Stockholms
annor / Lijkwäl emedan sedermehra / efter noga undersökning och
onskeenlige Erfahrenheten / beprófwat är / at samma fördeelningen /
e hafwer sin behörige lijkhet / emot Tunnans rätta måhl och stoor-
t / utan at en Spannemåhls tunna / då sin rätta proportione-
de stycken hafwer / när hon uthi femtijo sex Kannor deelt bliswer;
fter som ock / uthaf det rätta gamle Kanne-Mättet / som seder-
ehra här i wår Stad Stockholm är bleswen funnen / klarligen är
see / at uthaf ålder en richtig Måhltunna 56 Kannor hållit haf-
er / och at den senare fördeelningen uthi 54 Kannor / allenast utaf
n miſsräckning / som genom tijdens förlop / icke så noga sedan är
chtat / sin uhrsprung hafwer: Ty skal dhet här efter granneligen i acht ta-
as at uppå bemte Spannemåhls-tunna iust 56 Kannor måhles / ef-
r thet gambla och rätta Måhlet: Doch wäl förstående / at sielfwa
Tunnan der igenom icke större giörs / utan oförandrat förbliswer / wid
hen stoorlek / som hon för dhetta hafft hafwer / dragandes twå
Spän / en Span 4 Fierdingar / och hela Tunnan 8 Fierdingar och 32

Faat

Faat eller Kappar / således at en Kappa håller Een och trefierdedels Kanna / och en Fierding 4 Kappar eller 7 kannor. Welandes Wij dher hoos / at Skepporna blifwa effter hwart Landskaps Seed och Bruuk så många uppå Tunnan som förr hafwer warit / allenast at de lämpas effter Tunnorne / hwilke öfwer hela Rijket skole blifwa af enehanda oföranderlig stoorleek.

Och emedan uthaf alt thetta / klarligen befinnes / at tweggehanda Tunno-Måhl äro / och wara måste / nembl. Öhl- och Spannemåhls-Tunnor / den ene af 48 / den andra af 56 Kannor / effter som ock af ålder / emellan sådane Tunnor / en åthskildnat warit hafwer; Hwarföre ock til at undfly all irring och willo / som uthaf bemelte Tunnors bruuk uthan åthskildnat / entstå och upwäxa kunde. Ty hafwer Oß syntz nödwändigt / här at specificera och Namn gifwa / hwad Wahror och Pertzeler / som med den ene eller andre bör författas / in- och uthmätas / sälljas och kiöpas.

Och skal fördenskull först och främst / efter denne Dag all Tionde- Afradz- och Rättighetz Spanmål lefwereras och upbäras med Spannemåhls-Tunnan af 56 Kannor / icke med rågat / utan med strukit Måhl / oskakat och ostoppat; Doch i Staden för Rågan / så ock afgången / skal tilmåhlas på hwar Tunna Råg / Korn / Haffra / Hwete och Erter twå Kappar / uppå en Spann / een Kappa / uppå en Half Spann / een half Kappa / och så hwart efter annat; Men uppå hwar Tunna Malt gifwes; Kappar / uppå Spannet En och en half Kappa / och så widare: Såsom ock ingen Mölnare / wid alfwarligit straff / sig skal fördrista / i Mälderlöhnens opbörd / någon Tullkappa at bruka / som större är / än en rätt kappa.

Sammaledes / skal en Tunna Salt opackat hålla 56 Kannor eller 32 Kappar: Lijka som der emot packat Salt kan och bör sälias i Spiltrå / af 48 Kannor: Effter som ock / alle Spiltrån / dher uthinnan man fattar och sälier Kiött / samt allehanda Fisk / så wäl torr / som salt / det ware sig Lax / Strömming / Torsk / Sijk / Kramsill eller annan sådan art / skole wara uthaf 48 Kannor / lijka med Beck / packat Miöhl och Tiärutunnor / hwilke också uthaf 48 Kannors innehåld måste blifwa / warandes här med igemeen strängeligen förbudet / at giöra eller bruka i Kiöp och Sahlu / något Spijlträä / af mindre eller större storleek / än af bemelte 48 Kannor. Och skal en Åhm eller Trånfaat hålla 60 Kannor,

Yt-

Ytterligare och alldenstund uthi Wichterne / så wäl som Mähl-len / stor oredo och irring sig hafwer begynt at inrisita; Ty hafwe Wij noga lätit efter ransaka / hwilke Wichter för dhetta hafwe warit / och ännu med ofwanbemelte regulerade och rättade Mähl / kunne stå uthi en skiälig lijkhet / så at dhe med hwar annan öfwer ens stämma. Och skola dherföre uppå ett Swänskt Skåhlpund gå 32 Lod / och dher efter alle Victualie-specerie och allehanda Kramwahror / wägas och förhandlas; Förblifwandes emellan dhenne Skålpund- eller Victualie-Wichten / och Jern- eller Koppar-Wichten / dhen proportionerat skildnad / som för dhetta och at ålder warit hafwer; Nembligen / at 4 Skåhlpund / Victualie-Wicht / just gióra 5 Marckpund / uthi Jern eller Koppar-wichten.

Hwar af wijdare står til at märckia / och i noga acht bör tagas; At såsom Skåhlpund- och Marckpundz-Wichten altijd hafwer warit / och ännu blifwer tweggehanda / så blifwer ock Lißpundz- och Skieppundz-Wichterne tweggehanda / i så mätto / at ett Lißpund Jern- och Koppar-Wicht / håller 20 Marck / hwilke äfwen gióra sexton Skålpund / sådane Lißpund gå 20 uppå ett Skieppund Jern- och Koppar-Wicht. Och kommer således uppå ett Skieppund 400 Marck / hwilke gióra 320 Skålpund. Hwar emot / Ett Lißpund Victualie-Wicht / bör hålla 20 Skålpund / och ett Skieppund 20 sådane Lißpund / så at uppå ett Skieppund i så mätto kommer 400 Skålpund / och 500 Marckpund / giórandes sålunda 4 Skieppund Victualie-Wicht / sämb Skieppund Jern- och Koppar-Wicht.

Och wele Wij / at dhenne Victualie- och Skålpundz-Wichten skal hållas och gängse wara öfwer hela Rijket / dhet ware sig å Landet / eller Bärgslagorne / så wäl som i alle Sió- och Opstäder: Lijka såsom ock / hwad Jern- eller Koppar-Wichten widkommer / dhen samme må och skal brukas / icke allenast i Stockholm / utan ock i alla Sióstäder / både här uthi Rijket / hwarest för dhetta / man dhet samma hafft hafwer / såsom ock uthi dhe sedermehra under Cronan komne Provincier, uthi hwilke dhen här efter hör introduceras och inrättas; Allenast at dhenne wicht för Metallernes swåra förtzel skuld i Bergslagerne och Opstäderne / sin proportionerat öfwer-wicht (uthi hwilken dhe emot Stockholms Wicht /

af ålder stått hafwe) behålle / at stå deste bättre / sin Uth-fracht och kostnad.

Alle Pyndare och Besman / så i Städerne som på Landzbygden / skole afskaffas / och fördriste sig ingen / efter dhenne Dag / denne Wichts Sort, antingen i kiöp och sahlu / eller ellest annars / än til sitt egit Huusbehoff at bruka; Efter som ock Pyndare- och Betzmare-Wichten / allaredo förmedelst 1638 Rijkzdagz Besluth såsom otienlig / är afskaffad och förbudin / utan skal i samma ställe / här efter wara Faat och Skålwichter / med tilhörige justerade och krönte Lödiger af en Ottondeels / en Fierdedeels / ett halfft och heelt Skåhlpund- Händer dhet sig / at antingen Kiöparen eller Sälliaren / sålunda åsämbias / eller ock Wahrorne af dhen egenskap äro / at dhe efter Jern-Wichten försällias; Då skola Wahrorne uppå Stadsens eller Marcknadz platzens Wågbodz Wicht wägas. Men ellest ingen sig fördriste hemma / och uti sitt Huus med annor wicht / än Skåhlpundz- eller Victualie-Wicht at handla / hwilken genom mehr bemelte proportion af 4 til 5 altijd til Jern-Wichten kan reducerat bliswa.

Alt. Smide och gutet Arbete / af Koppar och Mäßing / som sällies och kiöpes hemma i Huusen / skal wägas efter Skåhlpundz Wichten / med mindre Kiöparen och Sälliaren / annorledes sig emellan förlijka; Wäga då som förr är sagt.

Sidst och ehuruwäl högloft. i åminnelse / Konung GUSTAF ADOLPH, en synnerlig försorg och omwårdnat för richtigheten med Landmäterij och Jordrefning / dragit hafwer / låtandes förden-stul affatta en wiß Landmätare Ordning; Så emedan lijkwäl store mißbruk och oredor / oachtat sådan Förordning / nu en rumb tijd åre föregångne / i det / at snart hwar Refwe-Karl hafwer mätt efter sin serdeles Stång / hwar igenom en stoor olijk- och owißhet i Landmätningen är upwuxen; Hwarföre påbiudes alle Landmätare och Refwe-Karlar / at dhe efter dhenne Dag / icke bruka någon Stång eller Reef / som icke är deelt efter en Swänsk och Stockholms Foot; om hwilken i begynnelsen af dhetta Wårt Placat förmähles; Wetandes dher hoos / at / som en Mähltunna håller 56 Kannor / så håller ock ett Tunne- eller öhres Land 56000 quadrat Foot / och en kannas utsäde just 1000 quadrat Fot / hwar igenom ock så ofwan bemelte Landmätare-

Ord-

Ordning/ at ett Tunneland skal hålla 14000 Alnar (är ähwen 56000 Foot) bliwer i sin fulla krafft och Vigor. Och på det alt detta/ måtte deste bättre/ nå sin behörig-richtig- och wärckställighet; Tÿ hafwe Wij i nåder sålunda förordnat/ at Wårt Cammar-Collegium wiße Mått och Modeller af Aln/ Kanna/ Kappa/ halff och heel Span/ halff och heel Tunna/ efter den här ofwan til förmälte proportion, skal låta formera och författa/ som sedan til alla Provincier och Städer skole afflickas/ således/ at ett der uthaf/ uthi hwar Kiöpstad/ Handels- och Marcknadz Platz/ såsom ock i hwart Härad och Sochn/ förwarat och förlikare brukat bliwer/ til at der efter/ all annor Måhl och Wicht regulera och inrätta: Hwar jemte ock så en wiß Person/ skal förordnas/ och af Oß med tienlig instruction och Fullmacht försees/ til at allestädes/ uthi Rijket/ dhe här til brukade Alnar/ Wichter och Måhl öfwersee/ och dem efter ofwanbemälte Modeller inrätta/ samt och hwart och ett stycke/ med ett synnerligit dher til afsöndrat Cronemärcke stämpla och asteckna/ casserandes alle så Alnar som andre Måhl och Wichter/ hwilke befinnes med deße Modeller icke ense at wara; Befallandes Wij der hoos alwarligen/ alle Gouverneurer och Landzhöfdingar/ samt Magistraten i Städerne/ at sedan som på sådant sätt/ Aln- och Tunne-Måhl/ jämte Wichterne/ en gång richtigt äro märckte och senkade/ de sig då låta angeläget wara/ noga Omsorg och inseende at hafwa/ det ingen/ eho den ock är/ något annat Mått/ eller annan Alen och Wicht hoos sig hafwer/ eller brukar; Låtandes til den ända/ genom wiße besworne Män åhrligen efterransaka/ om på någon ort/ en eller annan orichtighet och mißbruk/ dher emot förelöper/ så framt dhe icke för dheras försummelse til swars wele stända/ dher eljest någon med orichtighet uthi Måhl eller Wicht beslagen bliwer. Och dher sedan någon finnes å Landet eller i Städerne/ antingen i Marcknader eller i sitt egit Haus/ Kiöp och sahlu/ opbörd och uthgifter bruka annor Aln/ Mått/ eller Wicht/ än dhen som på ofwanberörde och uthi detta Wårt Placat, sladgat sätt särdeles krönt är; Den samme skal efter Ståndetz och Personens wilkor/ bliwa med ett anseenligit arbitral Straff belagd/ och dhet orichtige/ antingen Wicht/ Aln/ eller Måhl/ hwar med han är åtagen/ honom fråtagas och sönderslåes. Bliwer och någon be-

beſlagen / at haſwa krönt med ett falſkt efterſtämplat Cronemärcke; Då ſkraffas han / efter Lag och laga Stadga / ſåſom den Wär Wicht och Mähl förfalſkat haſwer. Wij biude altså yttermera och befalle / förſt och främſt / så wäl Wåre egne ſom ock Wåre gode Mäns af Ridderſkapet och Adelens Tienare och Upbördz Män / i lika måtto alle andre Wåre Underſåtare i gemeen och i ſynnerhet / både uthi Städerne och å Landet / eller wid Bruken / jämwäl ock alle / ſom elljeſt här wiſtas / och driſwa der hos Handel och Nähring / at dhe denne Wär Förordning granneligen obſervera och i acht taga; Sedan Wår Öfwer-Ståthållare här i Stockholm / General-Gouverneurer, Gouverneurer och Landzhöfdingar / ſå ock alle ſom wederböre / och för Wär ſkuld wele och ſkole giöra och låta / at dé rätte ſig här efter / och ſå laga / at det ſom Wij här uthi haſwa ſtadgat / må hörſamligen efterlefwas. Til yttermera wißo haſwe Wij dhetta / med Wårt Kongl. Secret, ſå ock Wår Högtährade Elſkelige kiäre Fru Moders / ſamt de andre Wåre och Wårt Rijkes reſpective Förmyndares och Regerings Underſkrift / bekräfta låtit.

HEDEWIG ELEONORA.

(L. S.)

S. B. L. v. d. L. G. H. S. M. G. D. L. G. G. B.

Kongl. May:tz Reſolution, om oloſlige Wigningar. Stockholm den 10 Martii Anno 1665.

Såſom Kongl. May:tt med ſerdeles mißhag ſpörjer / huruledes en och annan oredo / uthi Giftermåhls handlingar / ſå ibland Ridderſkapet och Adelen / ſom elljeſt med hemlige Copulationer och bebindelſer / både emot Föräldrars / eller deras ſtälle förträdande / laga Giftermåhls wetſkap och ſamtycke / jämwäl och / på andre olaglige ſätt / ſig tildrage; Icke uthan ſtoor och allmän förargelſe / för hwar och en / ſom dygd / god ſkick och ordning älſkar / ſåſom ock märckelig anledning til alt neeſligit och ſtraffwärdigt företagande; Altså och emedan uthaf erfarenheten derjämte kunnigt är / at förutan det / några af ſielfwe otilbörlige be-

nä-

nägenhet / dre förledde blefne / til at genom olaga medel / ſökia fortſättia deras förehafwande Gifftermåhl / de ſamma ock ſå mycket / förmedelſt obetänckte Präſtmäns aſſiſtence, deruthinnan / äro ſtyrckte wordne / hwilke dem / genom lönlig ſammanwigning / til deras orimlige deſſeins och upſåtz fullbordan / handen hafwa welat räckia / utan något anſeende til det / ſom dem / uthi ſådane fall / efter deras Embetes plicht / åligger / dhe fehlande faſt heller / förmedelſt tijdig åthwarning / at rätta / än uthi dheras otienlige företagande / dem beforderlige at wara: Hwarföre til at förekomma ſlike meſlige händelſer / hafwer Kongl. May:tt icke allenaſt / uppå Ridderſkapz och Adelens underdånige begiäran / wid ſidſt hållne Rijkzdag welat låta deß Stadga och Förbud uthgå / emot de Adelige Perſoner / ſom på olagligit ſätt / dheras Gifftermåhl contrahera; utan ock der hoos / för nödigt befunnit / om theras wigſel / här med ſåledes / at ſtatuera och förordna / at der en eller annan Präſtman ſig här effter underſtår / någon uthaf Ridderſkapet och Adelen at ſammanwija / medh någon Jungfru / af ſamma ſtånd / ſom han / emot Föräldrarnes / eller andre laga Gifftomäns / goda ja och ſamtyckio / eller på något annat olaga ſätt / ſig til giffto lockar och tager; då ſådan ſammanwigning för lönlig och ogill hållas ſkal / och den Präſtman / hwilken den ſamma förrättar / hafwe ſitt kall och Embete derigenom förbrutit / och efter någon tijdz fängelſe / wid watn och bröd / Rijket bliſwa förwiſt / utan någon förhoppning om tilſtånd at komma tilbakers igen: Såſom ock Kongl. May:t wil / at medh andre och ofrälſemäns perſoners otilbörlige ſammangifwande / ſamma Lag och Förordning / angående Präſtmän / ſom dem ſammanwija / ſkal obſerveras och i acht tagas. Actum ut ſupra.

HEDEWIG ELEONORA.

(L. S.)

S.V. L.v.d.L. G.O.S. M.G.D.L.G. G.V.